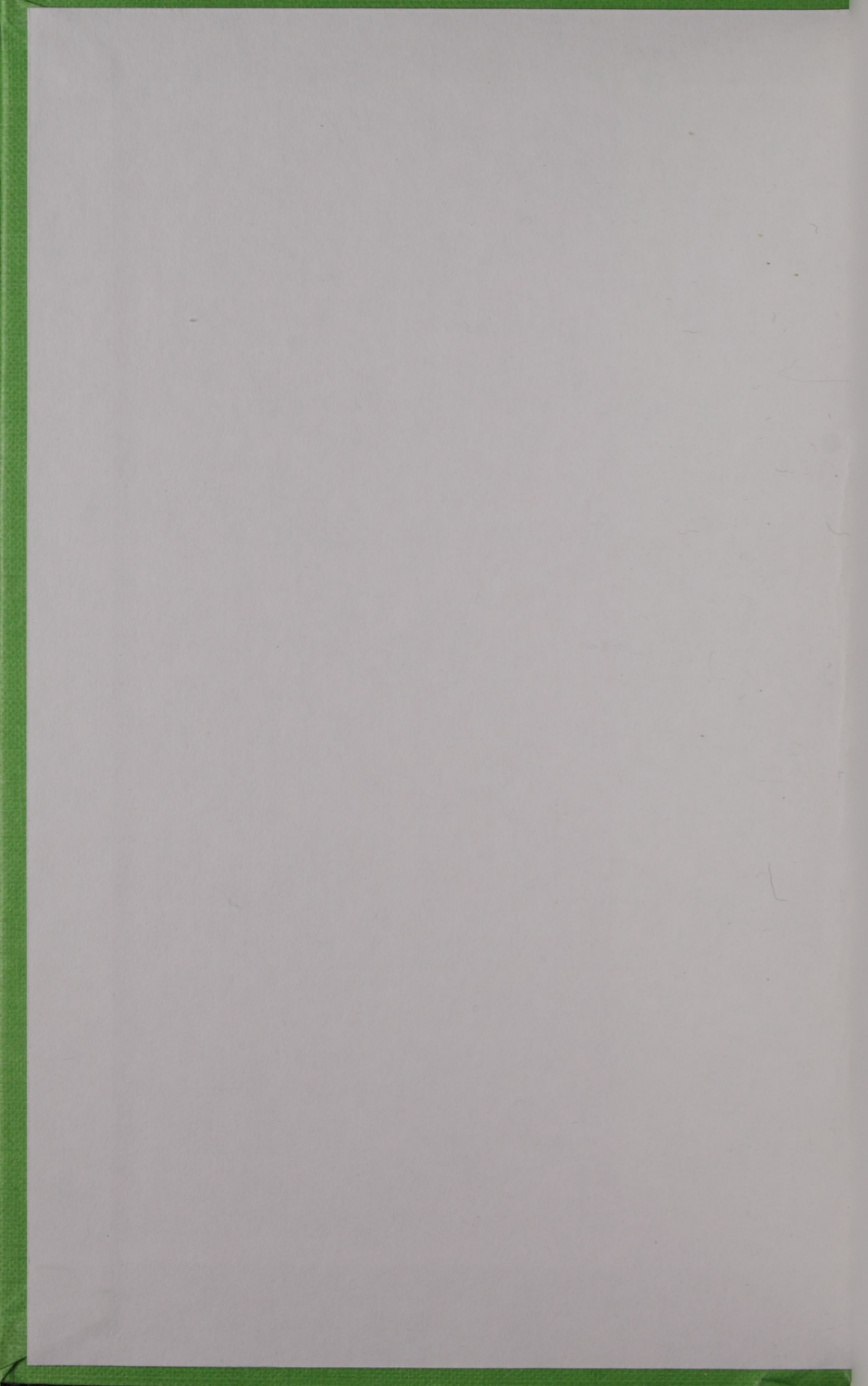
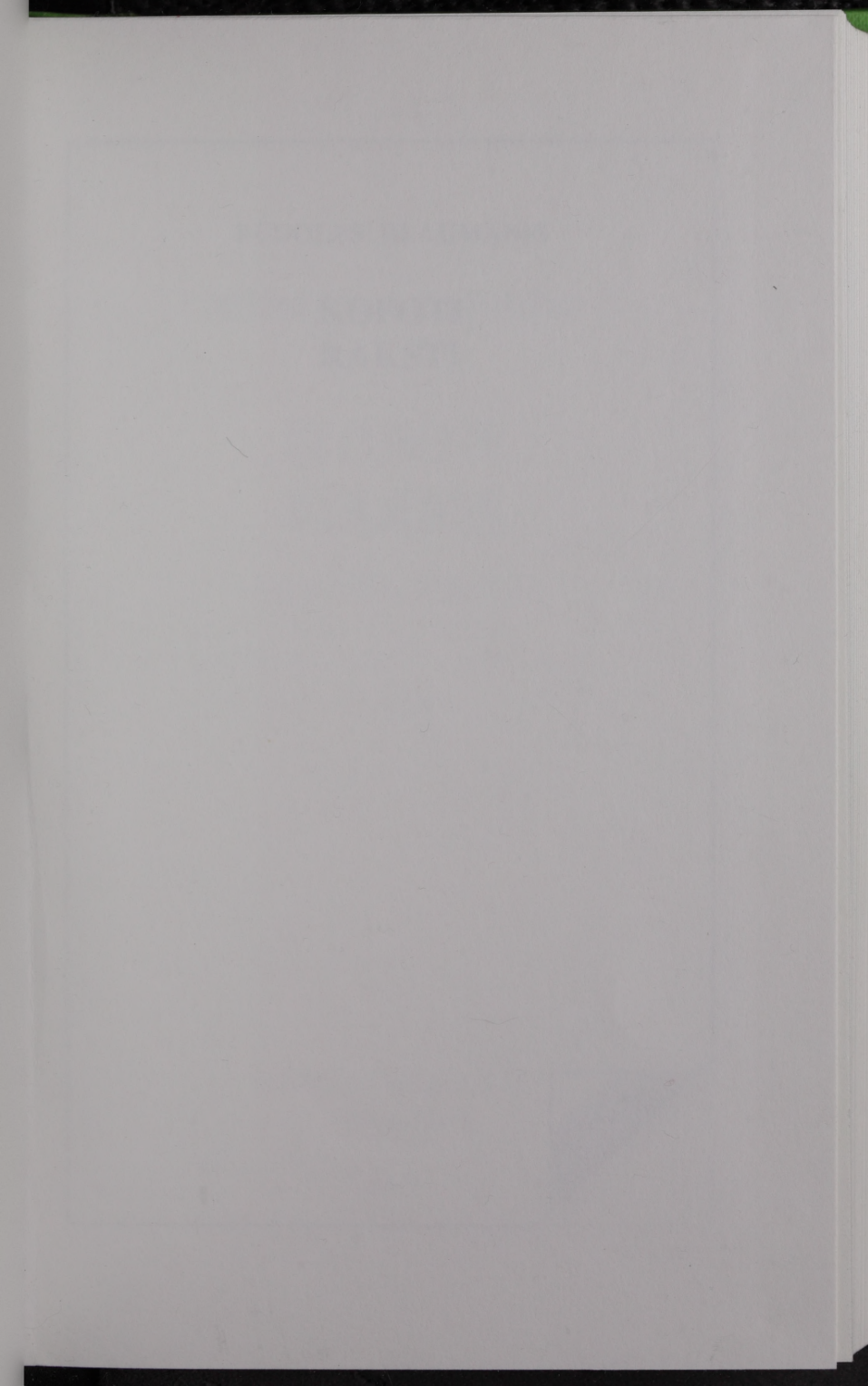

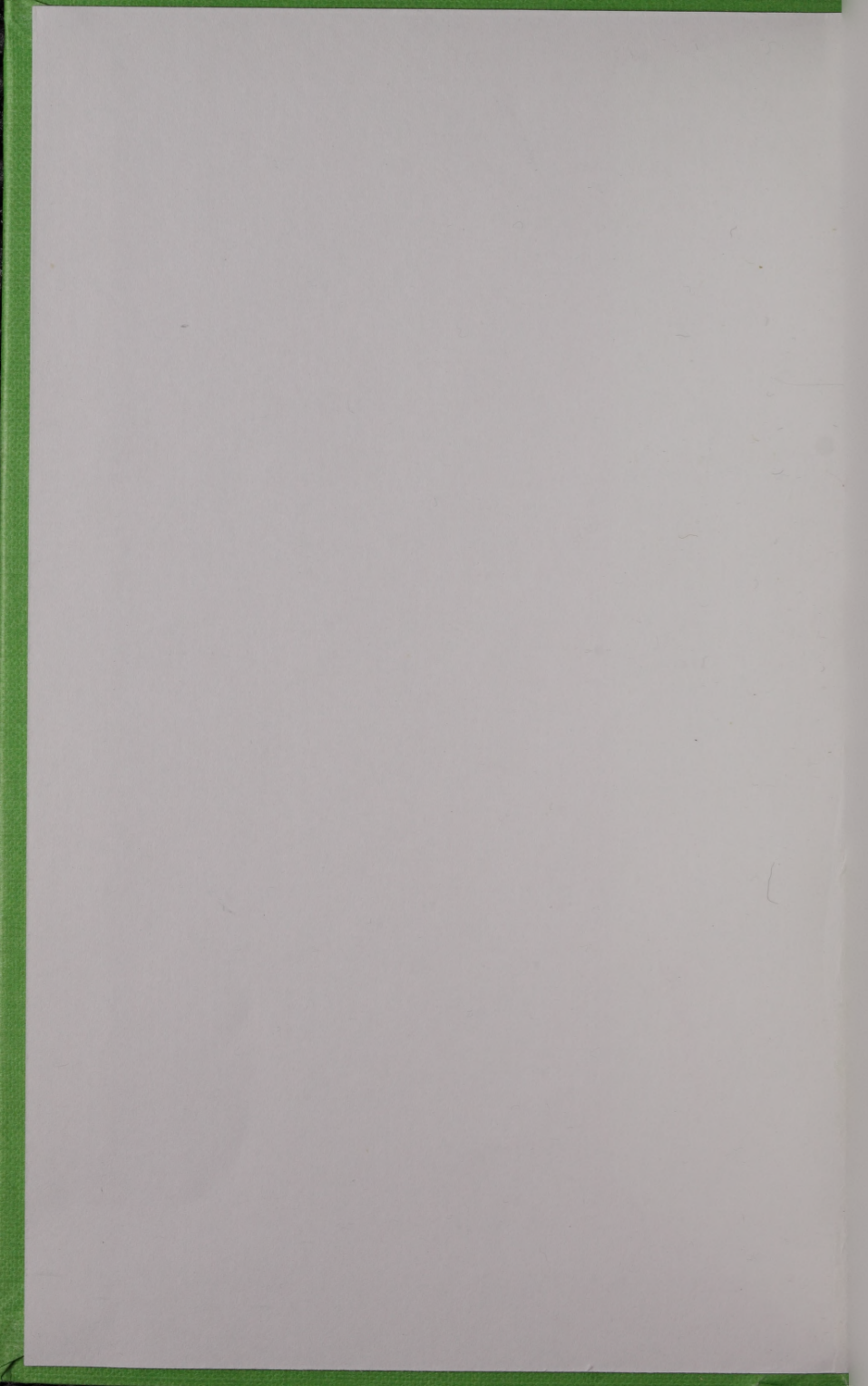
**RŪDOLFS
BLAUMANIS**

**KOPOTI
RAKSTI**

RŪDOLFS BLAUMANIS

**KOPOTI
RAKSTI**

Luga

"CIRĒLS UN PARTNERI"
RĪGA 1997

RŪDOLFS BLAUMANIS

**KOPOTI
RAKSTI**

DEVIŅOS SĒJUMOS

“CĪRULIS UN PARTNERI”

RĪGA 1997

74-3
241

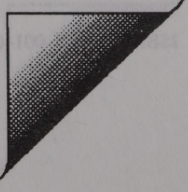
L
810

RŪDOLFS BLAUMANIS

LUGAS
**KOPOTI
RAKSTI**

CETURTAIS SĒJUMS

Lugas

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~97-7-300~~

0301018113

UDK – p 888.3
Bl 324

Rūdolfs Blaumanis
COMPLETE WORKS IN 9 VOLUMES

Volume 4

The fourth volume of complete works by the classic of Latvian literature
Rūdolfs Blaumanis (1863 – 1908)
contains plays.

Sastādītāja **Ieva Kalniņa**

Uz vāka – **Sigismunda Vidberga** tušas zīmējums

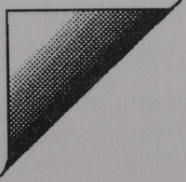
Andra Pavlovskā fotoilustrācijas un fotoreprodukcijas

ISBN 9984-13-001-0

- © "Cīrulis un partneri", 1997
© Ieva Kalniņa, komentāri, 1997
© Raimonds Briedis, personu rādītājs, 1997
© Andris Pavlovskis, fotoilustrācijas, 1997
© Aldis Kopštāls, mākslinieks, 1997

LUGAS

1992-1993

Lewis & Clark
1804-1806

1804-1806

1804-1806

1804-1806
1804-1806

THE JOURNAL OF LEWIS AND CLARK
1804-1806

The journal written by Meriwether Lewis and William Clark
during their expedition across the continent, 1804-1806

LUGAS

Author: Lewis & Clark

U.S. Dept. of the Interior
Bureau of Land Management
4800 North Broadway, Denver, Colorado 80202

© "Lewis & Clark", 1987
© Lewis & Clark, Inc., 1987
© National Historic Landmarks, 1987
© Idaho Department of Conservation, 1987
© U.S. Forest Service, 1987

PIRMAIS CĒLIENS

PERSONAS

Zaļi

Joku luga ar dziedāšanu
divos cēlienos

Imants Kārkliņš, komponists

Arhivāts no Latvian Literature Centre. Digitized by Google.

Kārkliņš (viena minūte): (Iziet no durvīm) Nu, ko tu rak?

Jēkabs (aizdomas, nobijis): Kā? (Kā?!) Ak, jā, es laikam nē,

māku biju aizsaulis? Nu, ut, šodien tā ir, tā ir —

Kārkliņš: Svētīk! Jā, jā — tā ir svētīkma vien svētīk-

ma un tā, brīnišķi, ka zaļi ir jāsāka no Kļūst vai arīvis, un

arīvis tas zaļgūli!

Jēkabs (aizdomas): Mā — zaļgūli!

Kārkliņš: Jā, zaļgūli. Še, jā, tas ir, tas ir zaļgūli. (De

žģūni, atīzi un rādi ar pūķi uz kāda vieta.)

Jēkabs (šūns): —Ka zaļi top arīvis, dāžādi ar nekādu, un

arādi no pūks no arīvis, kāds šodien svētīkma, un šūns

arīvis arīvis ar māji pūķiem, svētīkma, pūķis, pūķis,

arīvis un arīvis pūpi. To dāvi, vādi šūns, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis, arīvis,

PERSONAS

Kārklēns, Kārklēnu mājas saimnieks

Maja, viņa meita

Liene, viņa māsa

Namnieks

Ozolu Pēteris

Ješka, Kārklēna puisis

Ilze, viņa sieva, Kārklēna dienestniece

Ābrams, žīds

Notiek Kārklēnos, Vidzemē.

PIRMAIS CĒLIENS

Glīta zemnieku istaba ar vidus un sānu durvīm kreisajā un labajā pusē. Vidus durvju vienā pusē ir logs, otrā pusē skapis vai arī skapītis. Pie sienas karājas mētelis, garš valgs un pipe ar garu kātu, pie skapja, uz sānu durvju pusi, pieslieta krietna runga. Istabas vidū ir galds, aplāts vienkāršu galdautu. Uz galda avīzes, cepure un krūze ar ūdeni. Galda vienā pusē atzveltnis, otrā pusē vienkāršs krēsls. Citi krēsli šur tur pa istabu stāv nostādīti un arī citas istabas lietas, ja skatuves lielums to atļauj.

PIRMAIS SKATS

Kārklēns. Ješka.

Kārklēns sēd pie galda un lasa. Galda otrā pusē Ješka sēd un snauz.

Kārklēns (nomet avīzi uz galda un uzsit ar dūri uz tā). Nu tas tak traki!

Ješka (uzmostas, sabijies). Kas? (*Kaunīgi.*) Ak tā, es laikam atkal drusku biju aizsnaudies? Nu, tēt, šodien kā svētdienā — —

Kārklēns. Svētdienā! He, he — tā kā šis svētdienās vien snaustu! Man tik brīnums, ka zagļi i tev jau zābaku no kājām vai svārkus no muguras nav nozaguši!

Ješka (brinodamies). Man — nozaguši?

Kārklēns. Jā, nozaguši. Še, lasi, kas avīzē stāv rakstīts. (*Dod viņam avīzi un rāda ar pirkstu uz kādu vietu.*)

Ješka (lasa). «Ka zagļi top arvienu drošāki un nekaunīgāki, to pierāda no jauna šis atgadījums. Kāds šejienes saimnieks, no nesen pagājušā tirgus uz māju pāriedams, atsēdies lielceļa malā, gribēdams atpūsties un uztaisīt pīpi. To darot, viņš drusku iesnaudies. Atkal uzmodies, saimnieks iztrūcies pamanījis, ka viņa zābaki līdz ar zeķēm no kājām bijuši aizbēguši.» Bet tas tak par daudz traki, saimniek!

Kārklēns. Jā, to es arī saku. Tā, redz, iet, miļlais Ješka, tādiem snauduļiem. Sargies, ka tu arī kādreiz nedabū šitādu mācību. Būtu žēl par taviem glitajiem zābakiem. (*Rāda uz Ješkas zābakiem.*)

J e š k a (*avīzi nolikdams*). Nu, saimniek, vai tad nu tos snauduļus vien apzog, apzog tāpat i tos modrīgos. Šodien vienu, ritā otru, kā gadās.

K ā r k l ē n s. Kā gadās? Miļlais Ješka, kā t' nu var gādities, ka man kaut ko nozog, ko gudri un uzmanīgi apsargāju? Kā man govi var izzagt iz kūts, kad tā stāv aiz divām, kā zirgu iz staļļa, kad tas stāv aiz trim atslēgām?

J e š k a. Nu, to var izdarīt, kad visas piecas atslēgas atmūkē.

K ā r k l ē n s. Varētu gan atmūkēt, ja tik man to divu lielo suņu nebijs! Un tu zini, tiklīdz mani suņi rej, tūliņ esmu ārā un apskatos, ko šie rej. Nu, un divstobrenīca, kas man tādās reizēs rokā, nav ar zirņiem pielādēta.

J e š k a. Tiesa, tiesa – jūs savu mantu labi protat apsargāt.

K ā r k l ē n s (*lielīgi*). Vai ne? Un vai tu domā, ka to tie garnadži nezina? Ā, to viņi labi zina, citādi tie mani jau sen tikpat mīļi būtu apciemojuši kā pēdējā laikā dažu labu no mūsu kaimiņiem. Bet vai kādreiz esi dzirdējis, ka Kārklēnu kāds apzadzis? Nē!... Tikai vienu vienīgu reizi mani lūkoja apzagt, bet tas nu ir labi ilgi atpakaļ.

J e š k a. Par tādu mēģinājumu vēl nekad nekā neesmu dzirdējis. Ko tad jums gribēja nozagt? Zirgu?

K ā r k l ē n s. Nē, lai gan toreiz mani zirgi tikai aiz vienas atslēgas vien vēl stāvēja. Man gribēja āboļus zagt. Kādā naktī – bija ap to laiku, kad vasaras āboļi nāca gatavi, – izdzirdu dārzā lielu brīkšķi. Ā, es domāju, nu nav labi, pacēlu vienu puisi un devos dārzā. Bija gaiša mēnesnīca, un es redzēju, ka zem ābeles netālu no vārtiem likājās puika un rāva āboļus no liela zara, ko bij nolauzis. Mana labākā ābele, kuru mans tēvs vēl pats ar savu roku bij potējis! (*Uzlec stāvu.*) Pag, es domāju, es tev, putniņ, rādišu. Pielīdu zaglēnam no muguras klāt, un – caps! – tas bij cietī! (*Sagrābj Ješkas roku.*)

J e š k a. Ā! – un tad nu gan laikam puikam krietni bikses lāpījāt?

K ā r k l ē n s. Lāpīju? Es tam devu, ka tās pārplīsa. Tāds palaidnis! Tik resns zars kā mana roka! Un vai zini, kas tas bij?

J e š k a. Tas zars?

K ā r k l ē n s. Nē, tas puika.

J e š k a. Nu?

K ā r k l ē n s. Tas bija Ozolu Pēteris.

J e š k a. Ozolu Pēteris? Tā es nepazīstu.

K ā r k l ē n s. Tā! Tu nepazīni vecā Ozola dēla, ekur vecā Ozola, kas uz Krievu zemi aizgāja?

J e š k a. Veco Ozolu gan pazinu. Tas jau reizē ar jūsu radnieku Namnieku aizgāja no šejienes. Būs labs laiks, kamēr tie projām.

K ā r k l ē n s. Desmit gadu.

J e š k a. Jā, jā, var gan būt. Nez kā viņiem tur Krievu zemē iet?

K ā r k l ē n s. Namnieks jau man raksta, šiem ejot labi.

J e š k a (*parausta plecus*). Nu, saimniek, uz tām ziņām, kuras aizgājēji šurp laiž, daudz nevar palaisties. Viņi daudz melo. Ja tiem pat liepu lapas maizes vietā jāēd, tomēr tie raksta, ka ejot labi.

K ā r k l ē n s. Nu, Namnieks man nav rakstījis vien, bet arī citādi pierādījis, ka viņam iet labi. Aizpēm viņš man atsūtīja desmit pūru lepnu linsēklu, no kurām lini izauga, es tev saku, tādi (*paceļ roku ļoti augsti*), un šogad viņš man atkal atsūtīja astoņi pūri kviešu, īstus zelta graudus, – tu jau pats viņiem uz Koknesi aizbrauci pakaļ. Nu saki – vai Namnieks nebūtu mulķis, man tik lielus kukuļus sūtīdams, ja viņš būtu nabags! Viņš jau labi zina, ka man to nevajaga.

J e š k a (*smīn*). Nez, tēt, vai viņš būtu tāds mulķis!

K ā r k l ē n s. Nu?...

J e š k a. Cik man zināms, tad Namnieks vēl nav precējies.

K ā r k l ē n s. Nav gan. Bet ko tu ar to gribi teikt?

J e š k a. Viņš ir neprecējies. Labi. Jums ir tautās laižama meita. Varētu jau būt, ka viņa domas kritušas uz jūsu Maju. Gribēdams izlikties bagāts –

K ā r k l ē n s. Blēņas! Namnieks vairs neprecēsies. Viņš jau no tiem gadiem laukā, kur tādas domas nāk prātā.

J e š k a. Oho! Ja daudz, tad viņam būs pār par četrdesmit. Bet, ja viņam pat sešdesmit jau būtu uz muguras, – priekš precēšanās vīrietis nekad nav par vecu.

K ā r k l ē n s. Tā? Gribētu zināt, kurā apustuļa grāmatā tas stāv rakstīts. Un, ja viņš priekš precēšanās arī nav par vecu, priekš manas Majas viņš ir par vecu, tās es viņam nedotu.

J e š k a. Nu, jums jau bez meitas vēl ir neprecēta māsa. Var jau arī būt, ka viņš jums tos kukuļus tās dēļ sūta. Ticat droši, bez nolūka viņš tik lielu dāvanu nesūtītu. Šos laikos tā pasaule vairs nemaz nav tā uz došanu.

K ā r k l ē n s (*smējas*). Lienes dēļ! Kā visa tu neizdomā! Mana māsa vairs neprecēsies.

J e š k a. Tā? Gribētu zināt, kurā apustuļa grāmatā tas stāv rakstīts.

K ā r k l ē n s. Viņa pate to vienumēr saka. Viņa grib manas nelaiķes sievas vietā manu saimniecību vadīt un pie manis savu mūžu nodzīvot.

J e š k a. Un to jūs laikam ticat? Kad meita saka: «Es negribu precēties.» – tad tas ir tāpat, kā kad kāds teiktu: «Man gribas mirt...» Man lai to nestāsta... Kā tad bij ar manu Ilzi? Tā arī negribēja precēties, tā tapa nīkna kā pūce, kad kāds puisis, kas viņai nepatika, ar viņu par

precēšanos sāka runāt. Un kas galu galā tomēr notika? Viņa redzēja mani, es viņai patiku – kādēļ, to šobaltdien vēl skaidri nezinu, – un man tik ar pirkstu bij jāpamāj, un lepnais meitens man karājās kaklā. Ha-ha-ha! Un ja vēl saimnieks vai saimnieka dēls būtu bijis! Vienkāršs kalpa puisis!... Tā, lūk, iet ar tiem sieviešiem. – Bet kas tur ārā par troksni?

K ā r k l ē n s (*kas jau brīdi klausījies*). Es arī klausos. Maja ar Lieni būs pārnākušas no baznīcas.

J e š k a (*klausās*). Nē, tā ir Ilzes balss.

K ā r k l ē n s. Ilzes gan, tev taisnība. Viņa tevi sauc. Tava sieva bez tevis arī ne desmit minūtu nevar iztikt. Ej tak palūko – ko viņa grib?

J e š k a. Jāiet ir. (*Paceļas un iziet pa vidus durvīm*.)

OTRAIS SKATS

Kārklēns viens pats.

K ā r k l ē n s. Tā, tā... Tad Ješka domā, ka Namnieks man tās linsēklas un tos kviešus ar sevišķu nolūku sūtījis. Hm! Nu, taisnību sakot, es ļoti priecātos, kad Namnieks Lieni aizvestu. Bij godīgs un satīcīgs cilvēks. Es domāju, nabags tik tādēļ vien aizgāja uz Krievu zemi, ka Liene viņu atraidīja... E, tā bija muļķība, kuras tai vēl šodien nevaru piedot... Un, ja jaunais Ozols uz Maju nāktu, ā – tas man vēl labāk patiktu! Ozols būtu īstais vīrs priekš manas meitas – (*Ješku dzird ārā saucam: «Saimniek, saimniek!»*) Jā, kas tad tur ārā notiek? (*Ješka sauc.*) Tak nebūs kāda nelaime? – Jāiet paskatīties. (*Grib iet.*)

TREŠAIS SKATS

Kārklēns. Ješka. Tad Ilze.

J e š k a (*ieskrien istabā*). Tēt, nākat, nākat!

K ā r k l ē n s (*sabijies*). Kas ir? Vai kur deg?

J e š k a. Tēt, esat apzagti!

K ā r k l ē n s. Apzagts?! (*Atmet ar roku, mierīgi.*) He-he-he! Apzagts! Izbiedē tu citus ar tādām ziņām, ne mani.

J e š k a. Nudie, jānudie, tēt, esat apzagti! (*Uz Ilzi, kura ienāk.*) Ilz, viņš netic!

I l z e. Apzagts, apzagts, visi četri maisi projām!

K ā r k l ē n s. Kas par maisiem?

I l z e. Maisi ar kviešiem, kurus Ješka no Kokneses atveda. Gāju uz klēti pēc putrainiem, lai pusdienai varētu vārīt – –

K ā r k l ē n s (*iekliežas*). Ko?! Vai visas trīs atslēgas –

I l z e. Atmūķētas, atmūķētas visas trīs!

K ā r k l ē n s (*iekrīt krēslā*). Visas trīs! Caurslēdzamā un aizkaramās! Un neviens suns un neviens cilvēks to nav dzirdējis! (*Uzlēkdams*.) Bet kur mana plinte? Ješka, ātri, paķer plinti!

J e š k a. Bet, tēt, zaglis jau sen projām, nedarbs tak naktī izdarīts.

K ā r k l ē n s (*uzbrēc Ješkam*). Manu plinti! (*Ješka aiziet pa labai*.)

Kas var zināt, vai viņš šepat vēl kaut kur nav paslēpies un neglūn, uz kuru pusi mēs pēdas sāksim dzīt! Tā dažreiz šie gudrinieki mēdz darīt. Bet tad Dievs lai tam žēlīgs! Es viņam ar ābiem stobriem kraušu virsū!... Vai zaglis varbūt kādas zīmes nav atstājis – kas tev tur rokā?

I l z e. Ir tāds ērmīgs verķis. Es to atradu pie klēts zemē; viņš laikam zaglam būs izkritis – maisu ratos ceļot. Še!

K ā r k l ē n s. Tā jau ir cigāru spice. Vai tad tu cigāru spices nepazīsti?

I l z e (*naivi*). Tēt, es jau nepipēju.

K ā r k l ē n s. Tās ir labas atradības; šī spice liecina, ka zaglis nav bijis nekāds siena zāļu vai makurkas sulķētājs. (*Iebāž spici kabatā*.) Dodies nu, cik ātri vien vari, uz zirgu ganu un saki, lai tas ar zirgiem nāk uz māju, ka varam jūgt iekšā un uz visām pusēm dzities pakal. (*Ilze aiziet*.) Ješka! Ješka!

J e š k a (*aiz kulisēm*). Tūliņ, tēt. (*Ienāk no labās puses*.) Plintes nav istabā, to šorīt laikam zirgu gans paņēmis līdzī. Bet te ir pistole, es to nupat pielādēju.

K ā r k l ē n s (*ņem pistoli*). Viens daudzums, ka tik šaujams rīks! Un nu nāc uz klēti, palūkosim, kas viss no tās izzagts. (*Abi aiziet*.)

Skatuve brīdī stāv tukša. Tālumā atskan jautrs tautas dziesmas meldiņš.

CETURTAIS SKATS

Namnieks. Ozolu Pēteris.

N a m n i e k s (*durvīs*). Nāc nu, nāc iekšā, Pēter, nāc; gan jau vēlāk izklausīsies savās mīļajās tautas dziesmās.

P ē t e r i s (*ienākdams, jūtīgi*). Ak, mīļo Namniek, var manīt, ka atkal esam dzimtenē. Uz katra soļa mums skan šie daiļie meldiņi pretī, un es viņos nevaru noklausīties vien.

N a m n i e k s. Jā, mīlais, i man palika siltāk ap sirdi, kad, skolai garām ejot, dziedātāju kori dzirdējām tik jauki dziedam. Zāles logi arī gluži kā priekš mums bij atvērti vaļā. (*Skatās apkārt.*) Bet kur tad namatēvs, ka nenāk saņemt viesu? (*Sminēdam.*) Viņš laikam jutis, ka viens no tiem tāds bailīgs un kaunīgs, un grib viņam ļaut uzpurināt dūšu... Ir jau tiesa, ceļš uz uzdomāto līgavu nav vieglais, bet tādām puikām kā tev tomēr nevajadzēja būt tik nedrošām. Kārklēnam taču nav ne mazākā iemesla tevi atraidīt. Pavisam otrādi! Dabūjis zināt, ka vecajam Ozolam, tavam tēvam, Krievijā pieder gandrīz jau pilnīgi izmaksāta pustumziņa, viņš tevi saņems kā znotu abām rokām. Un, ka Maja tevis neatraidīs, par to tu pats nešaubies. Kādēļ tad nu baiļoties?... (*Staipās.*) Ā, mani kauli tak drusku stīvi palikuši no ilgās sēdēšanas vagonā, manu, ka vairs neesmu vakarējais.

P ē t e r i s. Redz, mīļo Namniek, un tu vēl biji tik tiepīgs nākt nākšus no kroga līdz Kārklēniem!

N a m n i e k s. Nu, vai tad tas mūsu notirpušām kājām nebij gluži veselīgs? Bet neredz ne aklā cilvēka... Kārklēnam tik būs brīnums, mūs reiz atkal šai vidū ieraugot! Bija labs iedoms viņam nerakstīt par mūsu nākšanu, nu viņš toties vairāk būs pārsteigts.

P ē t e r i s. Nezin vai viņš mūs pavisam vairs pazīs? Neticu.

N a m n i e k s. Nu nu, nu nu, ja viņš arī tevis vairs nepazīs, mani, savu veco draugu un radu, viņš pazīs ar visu kuplo bārdu. (*Pieiet pie durvīm pa labi.*) Jāpaskatās, vai šajā istabā kāda nava? Nē, arī tukša! Brīnums, vai tad visi izgājuši uz lauka!

P ē t e r i s (*kas durvis pa kreisai paskatījies*). Te arī nav neviena. Jā, ko tad nu darīsim?

N a m n i e k s. Pagaid – Kārklēns varbūt ir dārzā pie savām bitēm un savām ābelēm, tur jau viņš agrāk svētdienās allaž bij atrodamš. Nāc, iesim paskatīsimies.

P ē t e r i s (*stostās*). Uz dārzu – es – dārzā?... Ej nu vien viens pats, es pa tam atpūtišos, esmu piekusis. (*Nosēstas.*)

N a m n i e k s. Kā tev patīk. (*Iziet pa vidus durvīm.*)

PIEKTAIS SKATS

Pēteris viens pats.

P ē t e r i s. Es viņam uz dārzu lai ejot līdz, lai tur ar Kārklēnu satiekos un viņam varbūt zem tās pašas ābeles sniedzu roku, zem kuras viņš man reiz tik sparīgi rakstīja uz muguras: tev nebūs zagt! (*Paceļas.*)

Ai, šī mēģinātā āboļu zādzība, cik ļoti nepatīkams man šis notikums tagad ir! Ja Namnieks to zinātu, tad viņš vis tik droši neapgalvotu, ka Kārklēnam nav iemesla mani atraidīt. Zināms, cita acis tas jau nu arī nebūtu nekāds iemesls, bet Kārklēns no laika gala visās lietās, kas zīmējas uz godu, ir bijis ļoti stingrs vīrs... «Kā tu vari iedrošināties nākt uz manu meitu, vai esi aizmīrsis, kas tur reiz dārzā zem tās aplauztās ābeles notika?» viņš man var sacīt, un ko es uz to varu atbildēt? Es varu teikt, ka esmu izaudzis par krietnu cilvēku, bet kas viņu var piespiest tam ticēt? Viņš agrāk allaž mēdza teikt: «Bērns rāda, kāds vīram būs tikums,» – šos vārdus arī man viņš var turēt pretī, un tad man ar kaunu jāaižiet... Nē, tad es piesaukšu Namnieku par liecinieku, savam vecam draugam Kārklēns taču ticēs... Ā, tur runā, viņi jau satikušies (*klausās uz durvju pusī*), jā, tā ir Kārklēna balss, bet – – liekas jau, ka viņš baras.

K ā r k l ē n s (*ārā lielās dusmās*). Es tev saku, tā ir lielākā pārdošība, ko savā laikā esmu piedzīvojis! Bet es viņu gan mācīšu mani otrreiz apmeklēt! Bet es tik tai zagļa dvēselei rādīšu!

P ē t e r i s (*ļoti sabijies*). Dievs Tēvs, ko es dzirdu, šie vārdi jau zīmējas uz mani... Jā, jā, Namnieks Kārklēnam pasacījis, ka es še esmu, viņš par to saskaities un nu mani raidīs projām. Kaut jel varētu aizmukt, viņa neredzējis, kaut jel varētu kur paslēpties! (*Nolikstas pie galda, it kā tur ko meklētu.*)

SESTAIS SKATS

Pēteris. Kārklēns.

K ā r k l ē n s (*pistoli rokā ienāk ātri*). Kur man cepure palikuse? (*Skatās apkārt.*) Ahā, te tā ir! (*Tuvojas galdam, ierauga Pēteri, satrūkstas un atkāpjas soli atpakaļ. Saņemas ātri; ļoti skarbi.*) Ē, ko jūs te darāt?

P ē t e r i s (*ļoti sajucis*). Es – – es – –

K ā r k l ē n s. Kas jūs tāds esat? Kādēļ jūs te tā likājaties? Vai jums kas izputējis?

P ē t e r i s. Es esmu – man ir – man nav –

K ā r k l ē n s. Jums ir, jums nav! Es prasu – vai jums kas izputējis, jā?

P ē t e r i s (*stomās*). Nu – jā.

K ā r k l ē n s (*sāņus*). Ahā! (*Skaļi.*) Kas jums izputējis?

P ē t e r i s (*stomās*). Kas man izputējis?

K ā r k l ē n s. Kas... jums... izputējis. – Jūs laikam lāgā pa latviski neprotat? Vai jūs nemeklējat kādas cigāru spices?

P ē t e r i s (*brīnodamies*). Cigāru spices?

K ā r k l ē n s. Šitās cigāru spices. (*Rāda Ilzes iedoto spici.*)

P ē t e r i s. Bet es jau vēl nemaz nepipēju.

K ā r k l ē n s (*mēdoši*). Ak jūs vēl nemaz nepipējat! Ahā! Esat jau arī vēl tāds lellītis vien! Tā, tā... Nu, kas tad jums bij nokritis zemē? Vai varbūt kāds mūķizerītis?

P ē t e r i s (*ļoti izbrīnojies*). Mūķizeris? Jā, par ko tad jūs mani īsti turat?

K ā r k l ē n s. Par vienu ļoti izveicīgu kundziņu. Par tādu, kas prot atrast lietas, pirms tās nozudušas, ar vārdu sakot (*palaistās dūsmās*), par zagli!

P ē t e r i s. To jau domāju! (*Grib doties laukā.*)

K ā r k l ē n s (*paceļ pistoli*). Ne no pēdām, ja negribi, lai tev šāviena nelaižu virsū!

P ē t e r i s (*nopietni*). Bet Kārklēnu tēv! Nejoko nu tik nelabi! Pistole nav rīks priekš jokošanās. Tā nieka notikuma dēļ tev nu gan neklātos ar mani šitā apieties, bet tu esi vecs vīrs, es tev piedodu. Sveiks! (*Grib iet.*)

K ā r k l ē n s (*kā augšā*). Ne no pēdām, citādi šaušu! Vai tu gan redzēji, kas par smalku ķerli, viņš jūtas aizkārts, kad viņam pistoli parādu. Ko tad man bij darīt, kundziņ? Tev pateikties par mīļu apmeklējumu un tevi uzlūgt mani drīzumā atkal apciemot, ko?

P ē t e r i s. Savā mūžā kājas šai mājā vairs neiespertu, ja tikai tagad ar godu no tās tiktu laukā.

K ā r k l ē n s. Gods nu gan būs par piemiņu jāatstāj še. (*Viņam tuvo damies un ar pistoli uz krūtīm mērķēdam.*) Sakī – vai tu viens pats to nedarbu izdarīji jeb vai tev bij palīgi?

P ē t e r i s. Palīgi?... Ak toreiz! Nu tu tak redzēji, ka man palīgu nebij.

K ā r k l ē n s. Es redzēju? Ko tu muldi? Ja es būtu redzējis, tad tu vis sveikā nebūtu aizbraucis. Uz kurieni tu tos kviešu maisus un tos gaļas šķiņķus aizvedi, kas uz klēts augšas karājās? Nemelo!

P ē t e r i s. Kviešu maisus, gaļas šķiņķus? (*Sāņus.*) Dievs, stāvi man klāt, nu saprotu, Kārklēns prātā jūcis! Kaut tik tā pistole nebūtu pielādēta vien!

K ā r k l ē n s. Ko tu tur ņurdi? Pielādēta? Jā, pistole ir pilna, nelūko bēgt! Kur tu liki tos kviešus un to gaļu, atbildi!

P ē t e r i s (*sāņus*). Ko lai ārprātīgam atbildu? (*Skaļi.*) Tos kviešus samalu un izcepu plāceņos, to gaļu izvārīju un apēdu.

K ā r k l ē n s. Tu bezkauņa, vai gribi ar mani vēl jokoties?! Paga, es tev rādišu! (*Sauc.*) Ješka, Ješka!

Pēteris (*sāņus*). Kad es viņam tik to pistoli no rokas varētu dabūt laukā!

Kārklēns (*skatās pa logu un sauc*). Ješka! (*Pēteris pa tam piesteidzas pie Kārklēna un izsit tam pistoli no rokas. Kārklēns iekliedzas.*) Paga, tu velna dvēsele! (*Gāžas Pēteram virsū.*)

Pēteris (*atvirzās, dodas ap galdu apkārt, satver zemē gulošo pistoli, uz Kārklēnu, kas tam bij devies pakaļ, pistoli paceldams*). Pag, ne no pēdām, citādi šaušu! (*Kārklēns paliek vaļēju muti stāvam.*) Iesēdies tur tāi krēslā un gaidi mierīgi, kamēr istabu esmu atstājis. Ātri! (*Kārklēns paklausa. Pēteris, muguru piegriezis durvīm, virzās uz tām.*)

SEPTĪTAIS SKATS

*Kārklēns. Pēteris. Ješka.
Ješka parādās vidus durvīs.*

Kārklēns. Ješka, glāb mani!

Ješka (*satver Pēteri no muguras cieti, Pēteris iekliedzas, pistole viņam izkrīt no rokas*). Nu esi, kundziņ, cieti!

Kārklēns (*uzlec no krēsla*). Nelaid viņa vaļā, turi viņu cieti! Kur valgs, kur valgs, viņš jāsasien! (*Paķer pie sienas karājošos valgu un pieraun ar to Pēteram rokas pie sāniem.*) Tā!

Pēteris (*mēģinādams atsvabināties*). Namniek, Namniek, palīgā, mani bendē nost! Palīgā! Palīgā! Namniek!

Kārklēns. Klusu, pagāns! Ak nu tev uzreiz arī palīgs atrodas. Skaties, cilvēks! (*Paķer pistoli. Uz Ješku.*) Ved viņu tur tāi istabā un gādā, ka viņš nesprūk vaļā, es iešu tā palīga Namnieka meklēt. (*Ješka iestumj Pēteri, kas viņam turas pretī, istabā pa labai un seko tam. Kārklēns dodas pa vidus durvīm ārā, saduras durvīs ar Ābramu, uzmin tam uz kājas un aiziet ātri.*)

ASTOTAIS SKATS

Ābrams viens pats.

Ābrams (*ienāk klibodams*). Au, mane kāje, mane kāje pirkste, tie nu būs skīste samīte! (*Aptausta zābaka purnu.*) Tas Kārklēns ir viene labe cilvēke, bet par daudz ātre, un, kad vinc saskaises, tad vinc ir pusakle. Gribete zināt, uz kuren vinc gan tagad tā skēje! Un prieks

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

97-7300

kam vinem ta pistole ieks to roke? Laikam kāde zvirbule pulka
vinem būs sariebus oder kake taukes izēdus, un nu vinc grib sout.
Kad tik mane zirge vien klibe nepataise ar save sousane tāpat kā man
ar save skriesane... Bet kur tad vise cite cilveke palikuse? No sitade
tukse istabe vēl var ko izzagt. Jo laudes tagad zog bez galem.

Kupleja

1

Agrak, kad es vēl ar paune
Apstaigāje muzikus,
Vine nebij vēl tik laune
Kā tie tagad – ne uz pus.
Ienāc's sētā, kur man tikes,
Naste mete zemē es,
Zināje, no preces sīkes
Nezags man ne adates.
Ja, tie laudes bij bezgalem
Godige pa malu malem.

2

Tagad – dienines nebaltes! –
Pūs pavisam citads vēs.
Tagad preces vai ar gvaltes
Man no nastes ārā plēs.
Vece, jaune, liele, maze
Zog, ko kurais var un māk,
Poges, bantes, spices, naze
Un kas tiem zem pirkstem nāk.
Ja, tie laudes zog bez galem,
Ko tik var pa male malem.

3

Pieciest varete so kaite,
Kad tik apzags tapte zids,
Jo, ko apcirpt save aite,
Izdevigs tam bij dazs brids.

Bet, kad māse apzog māse,
Tautiets save tautes brāl,
Tad toks beidzas vise spēse
Mit de lettisse Moral.

Ja, tie laudes zog bez galem,
Ko tik var pa male malem.

4

Stallē piekēdē pie sienes
Saimnieks skaistu kumelu,
Aizliek durve priekšē stienes,
Domā: dross no zaglem tu!
Paiet nakte, atnāk rīte,
Saimnieks, stalle atslēdzis,
Redz – un paliek bāls kā krīte:
Zaglis zirge aizjājes.

Ja, tie laudes zog bez galem,
Ko tik var pa male malem.

5

Saiminece sak uz meitu:
«Aitu kūtē troksne – klau!
Grieting, Kačing, Trīning, ej tu
Lūkot – vai tur zagle nav?»
Griete, Kace gultā velas:
«Vai tāds troksne nu kas jauns!»
Bet tad augš ta rītē celas:
Prom ir vines treknais auns.

Ja, tie laudes zog bez galem,
Ko tik var pa male malem.

6

«Meitin,» puike lūdz, «man klause,
Sirsnin, dod man mutites!»
Meite puisem liek par ause:
«Tādes mutes dode es!»
Bet, kad meite iet pie duse,
Kad tai miegs slēdz aces cēt:

Puīke noskūpstā to kluse
Simtē reizē vai nō vēt.
Ja, tie laudēs zōg bez galem,
Ko tik var pā male malem.

7

Satiek lotē skaistē meitē
Fiksais puik uz zalumplac.
Vīnei skaistē, zīlē kleitē,
Vīnei skaistēs, zīlē acs.
Pui's ar meitē tikmēr tīnēs,
Danco, plāpā tā un sā,
Kamēr vīnē sirds pie vīnēs –
Sirzē zaglē bijē tā!
Ja, tie laudēs zōg bez galem,
Ko tik var pā male malem.

8

Iznāk stāstē gare, lielē,
Saceretajs: latvetis.
Orgīnālē esot vīelē,
Formē, domēs, saturs – viss!
Kratē kritikis ar galvē:
«Es vīs neesē tik dums!»
Pierāde ar asē spalvē:
Stāsts tik esot tulkojums!
Ja, tie laudēs zōg bez galem,
Ko tik var pā male malem.

DEVĪTAIS SKATS

Ābrams. Ješka.

J e š k a (*pakār galvu pā durvīm*). Ā, vai tu te esi, Ābram?
Ā b r a m s. Labdien, mīlais Jeske! Kas ir ar sikem precem,
vai kā nevajagē? (*Ješka purina galvu*.) Ko tu tur dare? Pāteres
skaite?

J e š k a. Stāvu uz vakts!

Ā b r a m s. Uz vakts? Ko tad tu tur apvaktē? Save mīle jaune sievine, lai tai nekoz mused?

J e š k a. Ni jau, apvaktēju vienu jaunu putnu, lai tas neizbēg.

Ā b r a m s. Viene putne? Oi, kas ta ir par putne?

J e š k a. Ir tāds liels, ērmīgs putns, kas pa nakti skraida apkārt.

Ā b r a m s. Ērmīge, liele naktsputne? Oi, es ar vine grib redzet. (*Tuvojas Ješkam, kurš pavisam ienāk un pie durvīm paliek stāvam.*)

J e š k a. Miļo Ābram, bez maksas viņa tev nedrīkstu rādīt.

Ā b r a m s. Oho! Kā tad es tev save naste par velte rāde? Vai tad tā putne jau nu ir tik brīniskīge, ka par vine redzesane jamaksā?

J e š k a. Zināms. Saimnieks viņu sūtīs uz pilsētu, un tur to turēs sevišķi priekš tādiem putniem taisītā būrī.

Ā b r a m s. Tā, tā – oi, tad es ar vine grib redzet! Es tev dose dive sūname adate prieks tave Ilze par vine paradisane.

J e š k a. Divas adatas! Ha-ha-ha-ha!

Ā b r a m s. Nu, es dalikse vēl viene lāpame adate ar nolūzuse ace.

J e š k a. Ar nolūzušu aci? Ko tad ar tādu adatu lai daru?

Ā b r a m s. Uzpiline vinei viene pilene lake uz to ace viete, un tev ir feinake kniepe prieks tave sievine gatave.

J e š k a. Ar tādiem niekiem neielaižos, ja gribi redzēt, dod citu ko.

Ā b r a m s. Vai tik ta putne ir vērtes redzet, vai tik tu nemānes vien? (*Ješka rausta plecus un grib iet.*) Pagaid, es tev dos viene pīpes galvine, uz kure virsē redzame ta gīme ta skaista kēniniene Izabella fon Spanien, es sake, viene gor a feine galvine (*sāņus*), tikai druske pārplī-suse.

J e š k a. Labi, esmu ar to pīpes galviņu ar mieru, ja tu turklāt uzņemies desmit minūtes to putnu apvaktēt, man gribētos paskatīties, kur saimnieks palika.

Ā b r a m s. Labprāt, bet vai ta putne neknāp?

J e š k a. Nebīsties, viņam knābes nemaz nav.

Ā b r a m s. Nav? Oh, kas ta par ērmīge putne, laid man vine apskatit.

J e š k a. Nu skaties, skaties, bet nesabīsties vien.

Ā b r a m s (*atraujas atpakaļ*). Vai jābīstas ar? Tad es labak ne-skatises.

J e š k a. Neesi nu zaķis, saņem dūšu un paskaties!

Ā b r a m s (*pieiet apdomīgi un bailīgi pie durvīm, paskatās caur tām un tad atraun ātri galvu atpakaļ nospļaudamies*). Fui, tu man māne, ta jau ir viene cilveke! (*Ješka smejas lieliski.*) Redze, nu tu ta pīpes galvine nedabūs!

J e š k a. Glabā viņu vesels ar visu Līzabeti! Bet, ja gribi nopelnīt brīvu naktsmāju priekš nākošās reizes, tad apvaktē to cilvēku kādu strēķīti, lai viņš neatraisās, – viņš ir zaglis.

Ā b r a m s. Zagle? Oh, oh! (*Paskatās caur durvīm.*) Aiz to vīnc tur pie gultines stakle piesiets. Ja, par brīve naktsmāje es vine labprāt kāde strēkite uzpasese. (*Aiziet pa labai.*)

J e š k a (*viens pats, nosmiedamies*). Tas izgadījās labi, nu es saimniekam varu iet palīgā. Bet bez ieroča to gan nedarišu. Nez uz kādas ēkas augšas tas Namnieks guļ, un, kad ar tādu tēviņu tukšām rokām sastopas, tad var iziet plānī. Žēl, ka plintes nav mājā. (*Skatās apkārt.*) Ahā, tur tā runga man derēs. (*Paņem no skapja pieslieto rungu.*) Ir nu gan drusku par resnu, bet šādās reizēs labāk resnāks koks rokā, nekā kad tas par tievu. (*Krata rungu.*) Nu, Namniek, nāc priekšā! (*Iziet pa vidus durvīm.*)

DESMITAIS SKATS

Pēteris vaļā. Ābrams. Abi no labās.

P ē t e r i s. Es jums saku, mīlais draugs, mēs esam iekļuvuši ārprātīgos ļaudīs. Viņi būs drīģenes vai citu ko baudījuši, kas sajauc smadzenes. Viņi tagad no zagtiem kviešiem un šķiņķiem vien muld. Palīdzat man glābties un glābjaties arī paši.

Ā b r a m s (*plaukstas sasizdams*). Gott der Gerechte, kas par nelaime! Tadēļ es domāje, ko tas Kārklene skrien ar tam pistoļem apkārt un ko tas Jeske muld par ta svese putne. Kas par nelaime, au vai, ko nu lai daram!

P ē t e r i s. Bēģsim! Pa šito logu var tikt dārzā! Man tur viens draugs, tas man jābrīdina, tā es te nevaru atstāt.

Ā b r a m s. Jūs nevarēt save drauge se atstāt, un es nevarē save zirģe se atstāt. Kāpet jūs pa loge lauke, es lūkose pa durve tikt projam no si trake name (*žēli*), es citade nevar, mane vezume stāv ieks pagalme vide. (*Grib iet.*)

K ā r k l ē n s (*ārā*). Ak tā, istabā ir tā žīda dvēsele, es viņu mācīšu kopoties ar manu kviešu zagli!

P ē t e r i s. Vai jūs dzirdat, tas ir Kārklēns!

(*Reizē.*) Ā b r a m s. Gott der Gerechte, mēs ir pagalem!

P ē t e r i s. Lūkosim paslēpties!

Ā b r a m s. Iesmaucet jūs tur kaktā aiz ta skape, es jums ta mantele aizliks prieksā, es pats (*ņem mēteļi un pārklāj to pār krēslu un notupušos Pēteri*), es pats palidise zem galde! (*Dara to.*)

VIENPADSMITĀIS SKATS

Ābrams. Pēteris. Kārklēns. Ješka pa vidus durvim.

K ā r k l ē n s (*tura vienā rokā pistoli, otrā tukšu maisu, grib doties durvis pa labāi*). Zaglis apvaktē zagli, tas ir brangi, kad tik abi jau nav projām! (*Ierauga Ābrama kājas.*) Kas tās par kājām zem galda? Tu?! Laukā no galda apakšas! Laukā, citādi sūtišu skrošu lādiņu tavās sasodītās kājās!

Ā b r a m s. Mīlais, dārgais Kārklene papin --

J e š k a (*pieskrien pie galda, dauza ar nūju grīdu*). Vai dzirdi, ko tev saka? Laukā no galda apakšas!

Ā b r a m s. Oi Gewalt, oi Gewalt, apzēlotes, mīles cilvekes, es jau ir laukā no galde, tūlin, tūlin! (*Izlien no galda apakšas uz ceļiem, rokas pacēlis.*) Apzēloties, nemet vise mane mante, mane zirge, mane vāge, mane prece, manes kaules un lupates, tik atstājet mane dzīvibe! Tik nem ta briesmige pistole nost, oi Gewalt, vine var sprukst valā, vine spruks valā!

K ā r k l ē n s (*pistoli pret Ābramu kratīdams*). Viņa spruks gan vaļā, ja melosi! Uz kurien jūs aizvedāt tos kviešus un tos gaļas šķiņķus? (*Uz Ješku.*) Ak, bezdievīgi laiki! Žīds zog cūkas gaļu!

Ā b r a m s. Tik tiesam, ka es se gule tavā pricksā, tik tiesam es neka nezine no tā zādzibe!... Jeske, sak tak vinem, lai vinc tā pistole nem nost. Es mirse no bailem!

J e š k a (*spīdzinādams*). Saki, saki, kur tās zādzības aizvestas!

Ā b r a m s (*rokas krustiski uz krūtīm salikdams*). Nudien, janudien, es neka no tam zādzibem nezine. Lai sunes manes asines lok, ja es melosane runaje!

K ā r k l ē n s. Tu nezini? Kur tad tu šito maisu ņēmi, kuru tavos ratos atradu? Tas ir viens no maniem kviešu maisiem. Te ir manas zīmes, un maiss arī vēl pilns putekļu no bīdelētiem miltiem, kuri senāk bija maisos.

Ā b r a m s. Es ta maise nopirke ieks Jumurdes sile no viene cilveke ar gare, tumse bārde.

J e š k a. Viņš melo. Tēt, dodat man to maisu šurp! (*Paņem maisu, sit ar to Ābramam, putekļi apjūk.*) Nemelo, nemelo!

Ā b r a m s. Apzēlojes, nesit, es runaje pilne patiesibe.

K ā r k l ē n s. Kā tas varēja notikt, ka tu uz ceļa no sveša cilvēka pirkī maisu?

Ā b r a m s. Esmē nabage zīds, taisē rebe, kur kure reize vare: uz cele un cele male. Vinc man brauce garem un teice: «Zīds, vai negribe

par lēte cene maisē pirkt?» – un es vine nopirke par lēte cene. Es ta bār-daine nepazīne, bet es toks nevar ar pazīstame vien andelet!

K ā r k l ē n s. Kas tam bārdaīņam bij vezumā?

Ā b r a m s. Vai es zin, kas vinem bij vezumā! Es nekad save degone nebāz ieks svese vezume, kā to cite laudes dare... Bet nem tok ta pis-tole nost. Kad tu mane nosaus, tad tev būs jāiet uz Sibereje!

J e š k a. Ko tur nu a' tā žīda tik daudz spīdzināt, tēt! Gan tiesa viņu izklausinās, taisnības viņš mums tikpat nestāstis. Iesim labāk tā trešā, tā Namnieka meklēt. (*Noliek maisu uz krēslu.*)

K ā r k l ē n s. Tiesa gan. Celies augšā un ej tur ķēķī – ķēķa āras durvis tak aizslēgtas, Ješka?

J e š k a. Jā, tēt.

K ā r k l ē n s. Ej tur ķēķī un gaidi, kamēr topi saukts. Bet nelūko bēgt, citādi – (*Mērķē viņam ar pistoli.*)

Ā b r a m s (*uzlec*). Es nebēgse, es nebēgse! (*Iziet ātri pa kreisai.*)

J e š k a (*iet apkārt un smejas*). Bailīgs kā jau daždien žīds.

K ā r k l ē n s. Jā, bailīgs, bet nebēdīgs.

J e š k a (*ierauga mēteli*). Bet kas tad manu mēteli tā nosviedis! (*Paceļ to.*) Ā! Tēt, skatāties, kas še par viesi! (*Pēteris ceļas un grib doties laukā. Kārklēns aizstājas ceļā.*)

K ā r k l ē n s. Ne no pēdām, es šaušu! Vai tu redzi, žīds viņu atsprūdijs vajā un paslēpis, un saka, ka nekā nezinot, nu pagai! (*Uz Pēteri.*) Ej ar labu savā cietumā atpakaļ un paliec tur, kamēr topi saukts. Bet nelūko bēgt, citādi – (*Mērķē ar pistoli.*)

P ē t e r i s. Es jau eju. (*Sāņus.*) Kur gan Namnieks kavējas, ka nenāk palīgā! (*Iziet pa labai.*)

K ā r k l ē n s. Tā, divi mums jau rokā, ar Dieva palīgu dabūsim to trešo arī vēl. Paliec nu tu še par sargu un neatstāj istabas tā kā pirmiņ, gan es ar to Namnieku viens pats tikšu galā, ja viņu kur aizķeršu. (*Iziet pa vidus durvīm.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Ješka viens pats.

J e š k a. Nu, otrreiz tāds muļķis vairs nebūšu, ka tos divus salaidīšu kopā. (*Iesēstas atzveltnē un pieslien rungu pie sāniem.*) Še sēdēšu un, tiklīdz viens vai otrs galvu kārs pa durvīm laukā, tūliņ tam rādišu savu bizulu... Jā, ir gan tiesa, ko tas tur «Balsī» raksta: zagļi top jo dienas jo nekaunīgāki. Tas tak nedzirdēts gabals, ka viņi, naktī apzaguši kādu

māju, dienā uz to griežas atpakaļ, gribēdami noskatīties, uz kuru pusi dzīs viņiem pēdas. Šitie kramplauži laikam tāpat gribēja darīt kā vecos laikos slavenais garnadzis Kurmis, tas arī papriekšu ļaudis apzadzis un tad atkal pats gājis par zagļa un zagto mantu meklētāju. Reiz tā puspagasta sivedis purvos ap Kangaru kalniem. Jā, nu – tas bija vecos laikos, tagad tādus Kurmus drīz vien sagūsta. (*Žāvā.*) Žāvas nāk... (*Staipās krēslā.*) Nekas, šitai krēslā patikama sēdēšana un jo patikamāka caur to, ka man tie divi zagļi jāapvaktē. Man tagad tā ir ap sirdi kā reizēm naktī, kad, silti nosedzies, guļu un ārā negaiss daudzās, un es kādu dzirdu braucam. Tad es domāju: «Paldies Dievam, ka neesmu viņa vietā,» – un ietinos vēl cietāk savā segā. Šitie divi nu arī drīzi brauks pa negaisu, pa soda negaisu, un es – es jūtos otrtik laimīgs, ka esmu tīrs no tādiem tīšiem, rupjiem grēkiem. (*Pauze.*) Bet garlaicīga šitāda apvaktēšana diezgan ir. (*Pauze. Žāvā.*) Atkal žāvas, nez kas tas ir... Kaut es arī jau būtu tik tāļu, ka šitādu krēslu varētu iemantot, es viņā vienmēr dienvīdus stundiņu nosnaustu. Nosnaustu... jā... un Ilzei arī tādu krēslu liktu pataisīt... Un vienu spilvenīti, ko palikt pakausī... dūju spilvenīti... tādu mīkstiņu, mīkstiņu, tik mīkstiņu... kā ... viņas... mu... tī... ti... (*Iesminas un iemieg. Krāc pa reizei.*)

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Jēkabs aizmidzis. Ilze nāk pa vidus durvīm.

I l z e. Esmu gluži piekususe, zirgu gana meklēdama; aizjājis zirgus uz ezeru peldināt. Gadījās mazais Jepis – aizsūtīju to viņam pakal. (*Slauka pieri, nāk uz priekšu.*) Jā, bet, Ješka, ko tad tu te dari? Vīriņ, vai tu atkal guli? (*Ješka iekrācas dikti.*) Ka tevi tukšā, nudie tas aizmidzis! Paga, es tevi gan modināšu! (*Paņem avižu lapu un velk to Ješkam gar lūpām, Ješka šķoba miegā lūpas.*) Viņš nemostas. Es protu vēl labāk modināt. (*Plucina viņu aiz auss.*) Nekā! (*Noliek avīzi.*) Jā, nu es vairs nebrīnos, ka mūsu māja apzagta, kur tādi sargi, tur ne tikai labību no klēts, bet pat klēti ar visu, kas tai iekšā, zagļi var aizvest projām. Paga, draudziņ, es tevi pamācīšu būt drusku modrīgākam! Kamēr Jānis ar zirgiem atnāk, vari snaust, bet šis miedziņš tev jāsamaksā ar mazu sabaili. (*Nomauc viņam zābakus.*) Tā! Kamēr tu gulēji, tikām zagļi tev aiznesuši zābakus. Zābakus un šito rungu. (*Cilā to.*) Tavu resnu pagali, kad tā viņam pie sāniem, tad viņš izskatās gluži pēc razbainieka – tai vietā der labāk pīpe. (*Pieiet pie*

sienas, noņem pipi un pieslien to Ješkam pie sāniem.) Nu, lūk, tā! Pipe tev dod pavisam citādu izskatu! Dusi nu saldi, manu mīļo čabulīt, sapņo par veiklām un vieglām kājām un uzmodies uzvelc kuplu dūmu! (Paķer zābakus un nūju, apgriežas jautri reiz apkārt un izskrien pa vidus durvīm laukā.)

Priekšskars ātri noveļas.

OTRAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmā cēlienā.

PIRMAIS SKATS

Ješka. Ābrams.

Ješka, miegā nokritis no krēsla, guļ zemē.

Ā b r a m s (*izbāž bailīgi galvu pa durvīm, paklusām*). Jeske, Jeske! (*Iznāk, ierauga Ješku zemē guļam.*) Ui, kas tad te notices? Ach so! (*Ar aizturētiem smiekliem.*) Jeske aizmīģis un noslīdejis no krēslē. Tādēļ es jau vesele fierdele stunde dzirde, ka se neviene troksne nenotiek. Ta tad labe vaktnieke! Un save zabake vinc ar novilces no kājem, laikam ir par mazem un spiez... Gule vien, gule, tas nav mane skāde. Es tev gribeje ko skinkot, lai tu man palaiz valā, ka tas traks Kārklens mane pavisam nenosaun, bet nu es vare aizbēgt par velte. Nu es vare -- ha, man ienāk viene gudre dome ieks galve! Vinc man pirmīn izsmēje ar ta putne un site man ar site maise, nu es vare par to viene feine atriebsane taisit un tad aizbēgt. Paga, kundzin, es tev ta maise, ar kure tu man site, uzmaukse uz galve un sasiese ap kakle ciete. Tad tu būs tāde kēme putne bez knābe, par kāde tu cite cilveke nosauc. (*Paņem maisu, tuvojas ar to apdomīgi Ješkam un uzmet to viņam viegli uz galvas. Ješka aizkrācas, Ābrams nolēc sāņus, klausās.*) Oi, kad tik vinc tagad neuzmastes vien! (*Klausās. Satrūkstas.*) Ui, viens nāk no ārene, tas ir Kārklens! (*Iziet ātri pa kreisai.*)

OTRAIS SKATS

Ješka aizmidzis. Namnieks.

N a m n i e k s (*durvīs*). Pēter, Kārklēna bites laiž bērņus, nāc palīgā tās saņem. (*Ienāk.*) Kur tad viņš palicis? Vai-i -- kas tad tas par ērmu,

kas te pagaldē nogulies un sev maisu uzmaucis galvā? Tā jau vēl var noslāpt. (*Paceļ maisu. Ārā norib šāviens. Namnieks satrūkstas un palaiž maisu vaļā.*)

J e š k a (*uztrūkstas, paķer pīpi, uzlec stāvu un nomet maisu no galvas*). Uguns! Zagļi! Deg!... Ē, par ko jūs man to maisu gribējāt mautk galvā?

N a m n i e k s. Es jums maisu gribējis mautk galvā? Dievs, piedod man grēkus!

J e š k a. Neliedzaties, nedomājat, ka biju aizmidzis, es tik tā izlikos, gribēdams redzēt, ko jūs darīsat.

N a m n i e k s. Miļais draugs, nerunājat aplamības.

J e š k a. Kungs, neliedzaties, citādi (*ierauga sev rokā pīpi, sāņus*) – velns, kur tā pīpe cēlusēs, man tak bija nūja rokā!... (*Skatās apkārt, pamana, ka viņam zābaku nav kājās, iekļedzas.*) Kungs, kur jūs manus zābakus esat likuši?

N a m n i e k s. Arvienu labāk! Papriekšu es jums gribējis maisu mautk galvā, un nu man jāzin, kur jūs savus zābakus likuši! Sakāt labāk – vai neesat redzējuši kādu jaunu cilvēku? Kārklēnam bites izlaidušas bērņus, un es ar viņa palīgu tās gribēju saņemt. Jeb vai jums pašiem ir vaļa?

J e š k a (*Namnieku ļoti neuzticīgi uzlūkodams*). Kārklēna bites laidušas bērņus? Jā, jā, un vai zināt, cik daudz? Veseli astoņi pūri!

N a m n i e k s. Astoņi pūri? (*Sāņus.*) Ko tas cilvēks muld? (*Skaļi.*) Kā liekas, esat vēl drusku ar miegu.

J e š k a (*rupji*). Ar ko vēl ne?

N a m n i e k s. Nu, drusku ar miltiem arī. (*Smin.*)

J e š k a. Tā! (*Purinās. Sāņus.*) Tas ir tas pats Namnieks, tas vīrs ar to «gare, tumse bārde».

N a m n i e k s. Nu, vai nāksat man līdzī?

J e š k a. Iešu, iešu, tik pasakāt man – vai jūs Jumurdas silā ar kādu žīdu neesat tikušies?

N a m n i e k s. Jumurdas silā? Es vairāk nekā desmit gadu Jumurdas sila neesmu redzējis.

J e š k a. Bet jūsu vārds tak ir Namnieks?

N a m n i e k s. Mans vārds ir Namnieks.

J e š k a. Tā, tā. (*Virzās Namniekam tuvāk.*) Un jūs slavenajam zagļam Kurmam laikam gribat darīt pakaļ?...

N a m n i e k s (*rausta plecus*). Kādā ziņā? Es nesaprotu.

J e š k a. Pārdošībā, kviešu zagļi! (*Grib viņu kampt cieti.*)

N a m n i e k s (*atgrūž viņu atpakaļ, dusmīgi*). Nost, neprātīgais! (*Ješka iekrīt ienākošam Kārklēnam krūtīs un nogāžas gar zemi.*)

TREŠAIS SKATS

Namnieks. Ješka. Kārklēns pa vidus durvīm.

K ā r k l ē n s. Kas tad te notiek?

J e š k a. Palīgā, tēt, tas ir Namnieks, viņš man norāva zābakus no kājām un tad mani gribēja nožņaupt, man maisu galvā maukdams. (*Pieceļas. Glāsta nodauzīto vietu.*)

Namnieks paceļ roku un grib doties Kārklēnam preti.

K ā r k l ē n s. Ne no pēdām, ja negribi, lai tev kraunu virsū! (*Paceļ pistoli pret Namnieku.*) Pilna māja zagļu, salmu kaudzē guļ viens.

N a m n i e k s (*stāv brīdi kā apstulbis*). Kārklēn, vai tu mani turi par zagli, vai tu manis vairs nepazīsti: esmu Namnieks, tavs radnieks no Krievu zemes!

K ā r k l ē n s. Ko?! Namnieks no Krievu zemes? (*Nāk tuvāk, pistole tam izkrit no rokas.*) Nudie, tas viņš ir! (*Ļoti priecīgi.*) Namniek, tu te! (*Apkampšanās.*) Esi sveicināts, mīļais draugs!

N a m n i e k s. Sveiks, sveiks!

J e š k a (*pie sevis*). Man liekas, ka lieliskas muļķības esmu izdarījis. (*Iet un pakar pīpi pie sienas.*)

N a m n i e k s. Bet nu, saki – kādēļ tu mani tik ērmīgi saņēmi, grasi-damies man šaut?

K ā r k l ē n s. Ak, mīļais draugs, neņem par ļaunu, tas bija pārprattums. Proti, esmu apzagts un turēju tevi par zagli. Tava paša sūtītie kvieši ir aizvesti – jā, jā, nebrīnies, visi astoņi pūri. Bet ko tad mans puisis muldēja, ka tu viņam zābakus norāvis?

N a m n i e k s. Jā, es arī nesaprotu, ko viņš runāja. (*Paklusu.*) Vai viņš nav drusku – ? (*Piesit sev pie pieres.*)

K ā r k l ē n s. Līdz šim to neesmu manījis. – Ješka, kas tev zābakus norāva no kājām?

J e š k a (*stomīdamies*). Tēt – man tā likās – kā kad Namnieka kungs –

K ā r k l ē n s. Ak tev tik tā likās vien? (*Stingri.*) Vai tu tik atkal neesi gulējis?

J e š k a. Tēt – man tā liekas – kā kad drusku būtu bijis aizsnaudies.

K ā r k l ē n s. Jā, man arī tā liekas. Un kas tevi gribēja nožņaupt? Lietuvēns?

J e š k a (*loti kaunīgi*). Tēt – man tā likās – kā kad Namnieka kungs –

N a m n i e k s (*viņu pārtraukdams*). Ko domā, Kārklēn, viņš man grib uztipt, ka es viņam tur to maisu esot maucis galvā.

K ā r k l ē n s (*bārdamies*). Auša, to tu laikam esi sapņojis! Vai noslaucīsi ģīmi, kāds tu izskaties, balts kā spoks!

J e š k a (*slaucīdamies*). Tēt – man tik tā likās – bet var jau arī būt, ka tas jaunais zaglis vai tas žīds – –

K ā r k l ē n s. Nu, kad tik nu abi jau nav projām vien, tu modrīgais sargs!

N a m n i e k s (*ko jauzdams*). Jaunais zaglis? Kur tad Ozols?

K ā r k l ē n s. Ozols?

N a m n i e k s. Jā, neesmu viens, mēs abi ar jauno Ozolu no Krievu zemes atbraucām tevi apciemot.

J e š k a (*kas pa tam piegājis pie durvīm pa labai un tajās paskatījis, priecīgi*). Nav vis vēl aizbēdzis, tepat sēd!

Namnieks tuvojas Ješkam un skatās caur durvīm.

K ā r k l ē n s (*pie sevis*). Man tā liekas, ka lieliskas muļķības esmu izdarījis.

N a m n i e k s (*pārsteigts*). Vai tas tas zaglis? Dievs Tēvs, tas jau ir Pēteris, Ozolu Pēteris, mans ceļa biedris! Kas šē par jucekli noticis? Nāc tak nu šurp, Pēter, nāc!

CETURTAIS SKATS

Kārklēns. Ješka. Namnieks. Pēteris ienāk.

N a m n i e k s (*ņem Pēteri aiz rokas un ved to uz priekšu*). Šitas puika esot zaglis? Es galvoju ar visu savu mantu, ka viņš tev i par tik daudz kā melns aiz naga nav nozadzis! Vecā Ozola dēls zaglis? Ha-ha-ha!

K ā r k l ē n s (*iekrīt krēslā*). Es, vecais drebulis! Esmu blamierēts uz bērnu bērniem! (*Vāji*). Ješka, dod man to krūzi! (*Kamēr Kārklēns dzer, Pēteris runā ar Namnieku*.)

P ē t e r i s (*pieiet pie Kārklēna, sniedz tam roku*). Neņemat nu to lietu tūliņ tā pie sirds, mīļais Kārklēnu tēv, būsīm viens otru pārpratuši, reizēm jau nu tā izgadās.

K ā r k l ē n s (*Pētera roku sirsnīgi satverdams*). Mīļais dēls, es nūdie aiz kauna nezīnu, kur acis likt! Pēc desmit ilgiem gadiem tu atkal reiz parādies manā mājā, un es tevi saņemšu – –

P ē t e r i s (*jokodams*). Kā jau zagli! Notikums zem tavas ābeles.

K ā r k l ē n s. Ak, nerunā nu no tā, tas jau sen aizmirsts. Nāc, lai tevi apkampju, un nu stāsti – kā jums labi pa to Krievu zemi iet? Ko dara tēvs, vai spirts, vesels?

P ē t e r i s. Paldies par apvaicāšanos – –

N a m n i e k s (*starpā kuldamiēs*). Bet tagad nav vaļas par to runāt. Tavā ozolā dārza galā, Kārklēn, bišu pulks gaida saņēmēja.

K ā r k l ē n s. Bišu pulks? Vai tu viņu no Krievu zemes atvedi līdzī?

N a m n i e k s (*smejas*). Biju dārzā, kad viņas sāka iet, skrēju tām līdzī un redzēju, ka viņas tavā ozolā sametās.

K ā r k l ē n s. Tad gan bez kavēšanās jāiet. Bet nē (*loti dzīvi*) – mums tak papriekšu vēl tas īstais zaglis jāapcietina. Viņš guļ salmu kaudzē un ir tā paslēpies, ka tik drusku vien zābaku papēžus var manīt. Viņu ieraudzījis, izšāvu gaisā, sak, varbūt viņš satrūksies un lidis no salmiem laukā, bet kas to deva, tas tēviņš palika guļam. Man vienam negribējās viņa kustināt, sak, nez kāds milzu vīrs ir, atnācu uz istabu un – nu, un ienācu vajadzīgā brīdī. – Kur mana pistole?

J e š k a (*pasniedz viņam to*). Še, tēt. Es arī iešu līdz.

K ā r k l ē n s. Bez zābaku? Un tev jau arī tas žīds jāapvaktē. Paskaties labāk, ko viņš dara.

J e š k a (*pieiet pie durvīm pa kreisai, paskatās. Sajucis*). Tēt – viņš – viņš – (*Kasa pakausi*.)

K ā r k l ē n s. Nu? Lapās aizlaidies?

J e š k a. Jā – ft! – pa logu!

K ā r k l ē n s. Ta tad vaktnieks! Nu, tad tavi zābaki arī pa citu ceļu nav aizgājuši kā pa logu. Ai, ai, tas miegs, tas miegs!... Iesim, draugi!

PIEKTAIS SKATS

Kārklēns. Namnieks. Pēteris. Ješka. Ilze.

Ilze ienāk pa vidus durvīm ar zābakiem rokā, sabīstas un grib tūliņ griezties atpakaļ.

K ā r k l ē n s. Ilze, kur nu, kas tie tev par zābakiem rokā?

I l z e. Tēt, tie – tie – es viņus – –

J e š k a (*piesteidzas Ilzei klāt, paskatās zābakos*). Tie jau mani zābaki!

K ā r k l ē n s. Ilz, kur tie zābaki bij?

I l z e (*kaunīgi*). Salmu kaudzē.

K ā r k l ē n s. Salmu kaudzē? Tai pusē uz riju?

I l z e. Jā.

K ā r k l ē n s. Jā? Nu, tad jau tie zābaki būs bijuši tās zagļa kājas, kuras salmu kaudzē pamanīju. Ja šitā ies, tad jau, kā redzams, neviena zagļa nedabūšu rokā. Bet kas tos zābakus tur nobāzīs?

I l z e. (*kaunīgi*). Es, tēt.

K ā r k l ē n s. Tu pate? Nu, tad jau tu viņus Ješkam arī pate būsi nozaguse, ko? Kad tik pēdīgi tie kvieši arī pie tevis neatrodas!

I l z e. Tēt – Ješka bij drusku aizsnaudies, un es viņu drusku gribēju sabiedēt un –

K ā r k l ē n s. Sabiedēji arī! Nu, tas tam miega brāļam bij ļoti veselīgs; Ješka, ko tu šodien lasīji «Balsī»? (*Sāk smieties.*) Bet tagad uz bitēm! (*Iziet pa vidus durvīm, Namnieks ar Pēteri viņam pakā.*)

SESTAIS SKATS

Ješka. Ilze.

J e š k a (*lielās dusmās iet pa istabu apkārt*). Man jābeidzas aiz kauna un dusmām!

I l z e. Bet, vīriņ, tas jau tik tāds mazs jociņš vien bija. Še nu mauc savus zābakus atkal kājās.

J e š k a (*ņem un nosviež tos pie krēsla zemē*). Mazs jociņš vien? Bet lieliskāki tu manīs šo svešo cilvēku priekšā nemaz nevarēji izblamierēt kā ar šito mazo jociņu. Ta tad sieva! Ja tu man nu arī tos zābakus nomauci, nomauci, bet kam tu man tur to maisu mauci galvā?

I l z e. Es tev maisu maukuse galvā? Kad tad?

J e š k a. Neizliecies nu tu tik svēta! Tava liegšanās tikpat neko nelīdz. Kaunies ar ap savu vīru šitā ākstīties! Es tev laikam gan jau apnicis?

I l z e. Nudie, jānudie, Ješkiņ, es pie tā maisa pirksta neesmu piedūrose!

J e š k a. Nemelo! Es tev tavu ākstišanos varu piedot, bet tavu melu tev nepiedošu.

I l z e (*aizskārta*). Piedodi vai nepiedodi, bet es cita nekā nevaru teikt kā tā: es tā maisa neesmu aiztikuse.

J e š k a. Tā? Tu sāc tiepties? Tas ir jauki! Es nemaz nezināju, ka tev tik daudz labu īpašību, kā tu nu uzreiz sāc rādīt. Liekas gan, ka man bijis liels maiss galvā, tevi par sievu ņemot!

I l z e. Tā? Tu nožēlo, ka mani par sievu esi ņēmis, un to tu dari nepilni divi mēneši pēc mūsu kāzām?... Jā, nu skaidri redzu,

ka esmu pievilta. (*Sāk raudāt.*) Nu redzu, ka tiem cilvēkiem bij taisnība, kuri teica, ka tu mani precējot – (*Nevar tālāk izrunāt aiz asarām.*)

J e š k a. Jā, to nu gan esmu izdarījis pēc Jurgiem par nedēļu.

I l z e. Ka tu mani tikai – tikai –

J e š k a. Tikai patikšanas dēļ vien precot, jo mantas tev nekādas nebij.

I l z e. Ko? Vai tu man manu nabadzību arī vēl pārmet? (*Iekrīt krēslā, dikti šņukstēdama.*) Ak, es nelaimīgā!

J e š k a (*pie sevis*). Man tā liekas, ka viņai esmu darījis pāri. (*Paņem zābakus, nosēstas un mauc tos kājās.*) Bet es savu vārdu nevaru ņemt atpakaļ, citādi viņa, pirmo reizi dabūjuse virsroku, vienumēr gribēs paturēt virsroku. (*Dikti.*) Es tev nekā nepārmetu, es tikai gribu, lai tu atzīsti savu – savu neapdomību.

I l z e (*strauji*). Bet es tev saku, es pie tā maisa pirksta neesmu piedūrose!

J e š k a (*gudri*). Klausies, Ilz: ja sieva arī kaut kā nav darījuse, ko viņas vīrs saka, bet, ja caur viņas liegšanas laulībā var izcelties – izcelties – ē – tā sakot, nišanās un nesaticība, tad viņai jāsaka, ka viņa to ir darījuse. Vai saproti? Tā sieva ir – ē – ir – tās laimes kopēja laulībā, un tas vīrs ir tās sievas galva. Tas vīrs ir tās sievas galva, vai saproti? Tādēļ tev nebūs tik daudz liegties – vai saproti?

I l z e. Nē, es nesaprotu vis, ka sieva vien var būt tā laimes kopēja laulībā un ka šī laime caur tīšiem meliem uzturama. Bet ko tu mani tik daudz ķircini! Kad jau nu tas vīrs tās sievas galva ir, ir – kas tad citiem par ziņu, ko ar savu galvu daru! Tikpat kā man brīv viņai uzlikt aubi, man arī neviens nevar liegt to bāzt maisā.

J e š k a (*sāņus*). Vai t' re, cik feini! (*Uz Ilzi.*) Tāpat tu pēdīgi atzīsties, ka šo nelabo joku esi izdarījuse?

I l z e (*strauji paceldamās*). Nē! Un es tev saku, ja man savs vīrs jāapmelo, tad labāk ar viņu nemaz nerunāju.

J e š k a (*arī pieceldamies*). Un, ja man ar savu sievu jātiepjas, tad es a' labāk ar viņu nemaz nerunāju. Un nerunāšu ar! Pirms nebūsi atzinusēs, ka man to maisu esi uzbāzuse galvā, tikām no manis nedzirdēsi ne pušplēsta vārda, vai saproti? (*Aiziet pa vidus durvīm.*)

I l z e (*viena pate*). Vai es saprotu? Jā, saprotu gan, ka mana jaukā laime ar šo dienu ir pagalam. (*Raud.*) Viņš ar mani vairs nerunās, un es neiešu un neiešu melot – tad jau mums pēdīgi cits nekas neatliks kā pilnīga izšķiršanās.

SEPTĪTAIS SKATS

Ilze. Maja tautiskā apģērbā.

M a j a (*ienāk pa vidus durvīm, ļoti jautri*). Ak, te jau tu esi! Mīļā, mums negaidīti viesi sanākuši, no baznīcas pārnākdamas, mēs ar Lieni viņus satikām ar tēvu uz bitēm ejot, nāc, steigsimies kādas nekādas pusdienas sagatavot... Jā, bet kas tad ar tevi noticis? Tu jau raudi?

I l z e. Ak, mīļā Maja, man neiet labi.

M a j a (*jocīgi, rūpīgi*). Nu? Neiet labi? Kas tad tev kait, māsiņ? Vai, ar vecīti bučodamās, viņam pīpīti esi saplēsuse?

I l z e. Ak, nejoko, mīļā, mēs esam dikti sanīdušies. (*Sāk no jauna raudāt.*)

M a j a. Sanīdušies? Ej nu, ej! Par ko tad?

I l z e. Viņš man grib uztiept, ka es viņam tur to maisu esot uzmaukuse galvā.

M a j a. Kas ar viņu noticis? Namniekam viņš to arī gribējis uztiept – mūsu viesim iz Krievijas.

I l z e. Un viņš ar mani dikti bārās un sacījās tikām ar mani nerunāt, kamēr savu vainu nebūšot atzinuse, un es tad viņam raudādama apgalvoju, ka neesmu vainīga, un es neesmu arī vainīga.

M a j a. Ko, viņš tev netic un grib, lai tu melo?

I l z e. Viņš teica, ja arī tā neesot, kā vīrs sakot, bet, kad vīrs to gribot, tad sievai esot jāsaka, ka tā lieta tā esot.

M a j a. Lai tik šim taisnība iznāktu. Skat, kas par gudrinieku! Nu paga, tādi niķi viņam pie laika jāizdzen. Viņš grib, lai tu melo, un tu viņu apmelosi arī! (*Ilze grib runāt.*) Esi nu mierā, pamācības dēļ tas tev reiz jādara – otrreiz ni Ješka gribēs, ni es, lai tu viņam stāsti nepatiesības... Bet ej nu tagad un uzkurini ķēķī uguni, un atslēdz āras durvis, es tūliņ tev iešu pakaļ.

I l z e (*iet, paliek durvis stāvam*). Bet nудie gan, man negribas melot, ka tik ar tiem meliem iziet lāgā.

M a j a. Par to nebēdā. Ej nu vien.

Ilze iziet.

ASTOTAIS SKATS

Maja viena pate.

M a j a (*sakārto avizes uz galda, nokārto krēslus utt., pa tam runādama*). Nē, es sen tā neesmu tikuse pārsteigta kā caur šo viesu ierašanos.

Kad Pēteris ar mani sasveicinājās, man nemaz negribējās ticēt, ka viņš tas patiesi ir. Bet es viņu tūliņ pazinu, un viņš teica, ka šis mani arī uz pirmā skatienu pazinis. Es nemaz nesaprotu, kā tēvs viņu varēja noturēt par zagli! Viņš gan augumā lieliski stiepies un tās mazās, melnās ūsiņas uzraudzējis, arī viņa balss maģenīt pārvērtusēs, bet viņa vaigi, viņa mute, viņa acis ir palikušas tādas pašas... Nezin kādās darīšanās viņi uz Vidzemi atbraukuši?... Man palika ļoti priecīgi ap sirdi, savu veco skolas biedri ieraugot. Kaut jel viņi kādas dienas pie mums ciemotos! (*Paņem maisu.*) Ak tad tevis dēļ pirmais strīdus starp Ilzi un Ješku sacēlies? Maisa dēļ? (*Smejas.*) Gribētu zināt, kādas lietas dēļ es ar savu vīru sastrīdēšos, ja man laimes māmulīņa kādreiz vīru piešķirs? Nu, nieku dēļ nu gan nenīdēšos.

Dziesma

Pienāks brīdis, kur uz mani
Atjās tautu dēls,
Kur tas mani bildināsi,
Tautās aizvedīs.
Būšu maza, mundra sieva,
Ķildu necelšu,
Savu sirdi savaldišu,
Lūgšu Laimīti:
«Gudru, gudru padomiņu,
Laimīt mīļā, dod,
Lai ar ziņu, lai bez naida
Varu nodzīvot.»

(Iziet ar maisu pa kreisai.)

DEVĪTAIS SKATS

Pēteris. Namnieks. Abi pa vidus durvim.

P ē t e r i s. Neliedzies nu, mīļo Namniek! Tava sasveicināšanās ar Kārklēna māsu man atdarīja acis. Nu saprotu, ko tie kukuļi nozīmēja, kurus tu Kārklēnam sūtīji: tu arī bez sievas no šejienes negribi šķirties? (*Smīn.*) Vai nav tā, ko?

N a m n i e k s (*drusku sajucis*). Nu, ja man taisnība jāsaka, tad man jāsaka, ka tev taisnība.

P ē t e r i s. Vej, kas par blēdi! Ko es nodomājis, to viņš zina no viena gala līdz otram, bet, ko pats grib darīt, par to šis man nesaka ne pušplēsta vārdiņa. Nu paga tu!

N a m n i e k s. Neņem, mīļais, par ļaunu, tā jau nu gan ir, kā tu saki. Bet nez vai tu citādāk būtu izturējies, ja tev tāpat būtu izgājis kā man. Vēl Vidzemē būdams, gribēju Lieni, Kārklēna māsu, precēt. Divas reizes viņu tiku runājis, un abas reizes viņa nepaņēmas nākt. Kā nu man tev bija teikt, ka trešo reizi gribu lūkot viņu iegūt? – Gribēju viņā klusiņām noskatīties un, ja cerības nav, klusiņām atkal uz Krievu zemi aizbraukt atpakaļ.

P ē t e r i s. Prātīgas domas. Bet šai lietā ar noskatīšanos vien nepietiek. Noskatīdamies var pārskatīties. Tev ar Kārklēna māsu arī jārunā.

N a m n i e k s. Un ja trešo lāgu topu apkaunots!

P ē t e r i s. Tas nu gan būtu ļoti nepatīkami. (*No piepešas idejas ķerts.*) Bet vai zini ko, Namniek?

N a m n i e k s. Nu?

P ē t e r i s. Es iztaujāšu aiz tevis, kā tas vējiņš pūš un tie salmiņi danco.

N a m n i e k s. Tu? (*Satver viņa roku.*) Mīļo Pēter, es tev no sirds par to pateiktos.

P ē t e r i s. Es to izdarīšu. (*Jautri.*) Ak, cik tas būtu jauki, ja Kārklēnos varētum dzert divēj' kāzu, jo citas jau neņemšu kā Majas, tā man pārlietu patīk!

N a m n i e k s (*skatās pa logu*). Kārklēns ar Lieni nāk!

P ē t e r i s. Tas ir labi, tiklīdz gadīsies izdevīgs brīdis, tūliņ ar Lieni runāšu.

N a m n i e k s. Bet, mīļais draugs, ar apdomu!

DESMITAIS SKATS

Pēteris. Namnieks. Kārklēns. Liene. Abi pa vidus durvīm.

K ā r k l ē n s. Te jau ir mani bitenieki!

P ē t e r i s (*smiedamies*). Kviešu zagļi, Kārklēnu tēv!

N a m n i e k s. Zābaku zagļi!

Visi smejas.

L i e n e. Jā, redzat, cik ačgāmi mūsu mājā viesus saņem; es vēl tagad nevaru saprast, kā tas viss varēja notikt. Arī no savas puses lūdzu to neņemt par ļaunu.

Pēteris. Ak, kas nu par ļaunošanos, Kārklēnu jaunkundze!

Liene. Un lūdzu jel piesēsties. Lūdzu! (*Apsēstas pie galda, Pēteris viņai pāri pretī.*) Lūdzu! (*Namnieks grib sēsties.*)

Kārklēns (*viņu atturēdams*). Runājāt nu tagad divi vien, pēc tik ilga laika es ar Namnieku atkal reiz viens pats gribētu papļāpāties. (*Uz Pēteri un Namnieku.*) Ak jā, jūs jau nebijāt līdz galam pie bišu saņemšanas: salaidu tās laimīgi stropā!

Pēteris. Nu, cik pūru bij?

Kārklēns (*smiedamies*). Jā, to paprasi Ješkam! (*Satver Namnieku aiz rokas un ved viņu uz durvīm pa labai, abi iziet.*)

VIENPADSMITĀIS SKATS

Pēteris. Liene. Tad Kārklēns.

Liene. Tagad jums jāstāsta par savu dzīvi Krievu zemē. Namnieks, manam brāļam pa reizei rakstīdams, allaž pieminēja, ka jums ejot ļoti labi.

Pēteris. Paldies Dievam, nevaram sūroties. Mūsu zemes gabals ir ļoti auglīgs.

Liene. Ko t' dara jūsu tēvs?

Pēteris. Paldies – ko nu dara! Viņš jau visiem sūta daudz labu dienu. Viņš tagad jau spīrgts un vesels.

Liene. Vai tad viņš bija slims?

Pēteris. Jā, pērn, jauno māju ceļot, viņu viena baļķe dikti sasita. No šitā sitiena viņš savārga ilgu laiku.

Liene (*mīksti*). Ejat nu... Un nu māja jau gatava – kā tad, saprotama lieta.

Pēteris. Kādēļ saprotama lieta?

Liene. Nu, ja viņa vēl nebūtu gatava, tad jūs tagad arī vēl nebūtu Vidzemē – jaunai mājai vajaga jaunas –

Pēteris. Ā, cik jūs labi protat atminēt! Manas domas gluži sakrīt ar jūsu domām. Jaunai mājai vajaga jaunas saimnieces. Namniekam arī ir jauna māja.

Liene (*viņa pēdējo vārdu neievērodama*). Zināms, zināms, ka vajaga. Es jau dažu labu reizi ar brāli esmu norunājuse, kā jūs ar to veco Ažu, kura jums aizgāja līdzī, varat iztikt? Lai viņa būtu bijuse nezin cik naska un nezin cik uzticīga, dienestniece paliek dienestniece.

Pēteris. Jums pilnīgi piekrītu. (*Sāņus.*) Nu varu sākt taujāt. (*Skaļi.*) Jūs esat krietna saimniece, Kārklēnu jaunkundze. Zinu vienu

krietnu saimnieku, zinu vienas jaunas mājas, kurām līdz šim trūcis saimnieces – (*Apklust, tad nedroši.*) Es nezinu, vai drīkstu tālāk runāt.

K ā r k l ē n s (*paver durvis, sauc*). Pēterīt dēls, ienāc drusciņ pie mums!

P ē t e r i s. Tūliņ! (*Pieceļas.*) Tūliņ būšu atpakaļ. (*Aiziet.*)

L i e n e (*viena pate*). Viņš zina vienas jaunas mājas un vienu krietnu saimnieku, kuriem līdz šim trūcis saimnieces? Ko viņš ar šiem vārdiem gribēja teikt? Un ar tiem: «Vai drīkstu tālāk runāt?» – viņš nosarka, sāka stomīties un uzlūkoja mani tik ēmoti, vai viņš tik negribēs – nudie, kad tik viņš manis neuzrunā vien! Tik jauns, sārts puika, un es – jā, vai tad es jau esmu vecā? Man ar vēl ir sārti vaigi! Kaut jel tagad varētu dabūt paskatīties spogulī, kāda izskatos! Nez vai mani mati nav sajukuši, vai bante nav nogriezusēs uz sāniem? (*Aptausta matus un kaklu.*) Tur jau viņš nāk, ak, cik dikti mana sirds sāk pukstēt, ko viņš tagad teiks?

P ē t e r i s (*ienāk*). Jūsu brālis ar Namnieku bij sanākuši mazā strīdū, kurš man bij jāizšķir. (*Nosēstas.*) Jūs pa tam būsat apdomājušies un dosat man atbildi uz jautājumu: vai drīkstu tālāk runāt?

L i e n e (*kaunīgi*). Lūdzu, runājat vien. (*Viņai nokrīt zemē mutes lakatiņš, ko tā pa rokām bij vīkstījuse.*)

P ē t e r i s (*paceļ to*). Lūdzu!

L i e n e (*lakatiņu paņemdama, arvienu kaunīgi*). Paldies.

P ē t e r i s (*nedroši*). Ja nu šis jaunās mājas atrastos Krievijā un ja viņu saimnieks, kas jūs jau agrāk pazinis un cienījis, no turienes uz jums būtu atbraucis ar nodomu stāties jūsu priekšā un jūs lūgt: «Topat mana sieva!» – ko tad jūs viņam gan atbildētu?

L i e n e (*nomet atkal mutes lakatiņu zemē, sāņus, priecīgi*). Nudie, neesmu vilusies, viņš mani grib precēt! (*Lakatiņu no Pētera saņemdama.*) Paldies... Ko es atbildētu, ko atbildētu – vai man tūliņ jāatbild?

P ē t e r i s. Lūdzu.

L i e n e. Nu tad es saku, ka uz tām jaunajām mājām labprāt ietu par saimnieci un – – ka esmu ļoti laimīga. (*Pieceļas, tuvojas Pēteram, priecīgi.*) Miļo Pēterīt – –

K ā r k l ē n s (*izbāž galvu pa durvīm*). Miļo Pēterīt, vēl uz vienu acumirkli!

P ē t e r i s. Jā, Kārklēnu tēv. (*Pieceļas, palokās viegli, iziet.*)

L i e n e (*viena pate, ļoti laimīgi*). Viņš mani grib precēt, viņš mani patiesi grib precēt – kas par negaidītu lielu laimi! Nu man nebūs jānodzīvo par vecu meitu, nu varēšu lepoties ar aubēm. Ai, kā es par to priecājos, kā es Pēteri mīlēšu, kā viņu klausīšu!... Nezin ko Maja par to teiks? Viņa priecāsies līdz ar mani, viņa jau allaž par Pēteri

labu vien runāja, viņa būs ļoti mierā, tādu krusttēvu dabūdama. – Bet nu man jāiet sviestam un maizei pakaļ, un pie galda Pēteram jāstāsta citiem, ka es viņa līgava. (*Iziet pa vidus durvīm.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Maja. Tad Pēteris. Vēlāk Kārklēns.

M a j a (*ienāk no ķēķa, runā, atpakaļ atgriezusēs*). Bet tā ka tik nepiedeg vien! – Es labprāt redzētu, kāds Ješka izskatīsies, to sudraba rubli uz plītes ieraudzīdams un kad Ilze viņam teiks, ka tā ir nauda, ko Namnieks viņai uzdevis uz rokas, viņu uz Krievu zemi saderēdams. (*Smejas.*) Tad viņam valoda spruks tūliņ vaļā! (*Noņem galdautu no galda, ieliek to atvilktnē un izņem iz tās citu, smalku. Klāj to uz galda.*) Es nemaz nezinu, kas ar mani noticis, man šodien tā savādi vien ir ap sirdi – dziedāt vien gribas!

Tautas dziesma

Meitiņ sēdēj aiz ūdeņa,
Puisīts ļoti bēdājās:
 «Vai būs bristi vai peldēti,
 Vai palikti sētiņā?»
«Brīv tev bristi, brīv peldēti,
Brīv palikti sētiņā.
 Es pie tevis gan neiešu.»
«Saki, meitiņ, – kas man vain's?»
«Es pie tevis gan neiešu,
Kamēr savu sagaidīš,
 Kamēr savu sagaidīšu:
 Patikamu tēva dēl!»

Jā, man ir tā ap sirdi, kā kad man tuvotos liela, nezināma laime!

P ē t e r i s (*kas, Majai pēdējos pantus dziedot, nepamanīts no labās puses pienācis*). Un man tā ir ap sirdi, kā kad man tuvotos liela z i n ā m a laime!

Maja apgriežas pārsteigta, viņi saskatās un nolaiž kaunīgi acis.

M a j a (*saņemdamās*). Ak jūs te! – Tas ir jauki, palīdzēsāt man uzklāt galdu.

P ē t e r i s. Mani uzrunā kā kungu un man piesola darbu – kā tas sakrīt? Agrāk, kad rotaļādamies bijām vīrs un sieva, saucāmieš par tu.

M a j a (*kaunīgi*). Agrāk gan, bet es jau nezinu, vai tagad vairs drikstu – –

P ē t e r i s (*dzīvi*). Vai es tev to esmu aizliedzis! (*Ieskatās viņā dedzīgi.*) Maja! (*Maja nolaiž acis.*) Saki, mīļā Maja (*viņas roku satverdamš*), – vai es tev pa šiem gadiem arī kādreiz esmu ienācis prātā?

M a j a. Kā tu nu tā vari jautāt! Vai tad nu savu skolas biedri un nāburgu, ar kuru man tik labi satika, varēju aizmirst! Ar krustmāti Lieni bieži vien gan par Namnieku, gan par tevi esam norunājušas.

P ē t e r i s. Un es arī tevis neesmu varējis aizmirst. Kad pērn uzbūvējām jauno māju un tēvs teica, nu man esot jāprecas, tad tu man pirmā iekriti prātā, un, kad tēvs teica, lai braucot uz Vidzemi precēties, tad apņēmos vispirms nākt pie tevis. (*Stomīdamies.*) Un nu esmu pie tevis, turu tavu mīļo roku savā un gribētu zināt – vai tu man nāksi līdz uz Krievu zemi?

M a j a (*ļoti kaunīgi*). Tev līdz? Ak, Pēter, vai tu to no tiesas runā? Ak, es nemaz nezinu, ko lai tev atbildu!

P ē t e r i s. Vai tu manis nesaproti? Vai ļausi man runāt skaidrāku valodu? (*Velk viņu pie sevis un nobučo viņu.*) Vai gribi būt mana līgaviņa? Ko?

M a j a. Pēter – labprāt iešu tev līdz – labprāt, uz kurieni vien tu gribi. (*Pieglauž savu galvu pie viņa krūtīm.*)

P ē t e r i s. Manu mīļo, dārgo sirsniņ, manu zeltenī! (*Apkampj un skūpstā viņu.*)

M a j a. Pēter – vai tēvs vai krustmāte Liene arī jau zina – –

P ē t e r i s. Tikai Namnieks zin, ka tevi gribēju uzrunāt, citi nekā nezina.

M a j a. Tas ir labi. Pārsteigsim viņus pie pusdienas maltītes. Tēvs ļoti priecāsies un Liene arīdzan, viņa jau allaž labu vien par tevi runāja, viņa būs ļoti mierā, tādu krustdēlu dabūdama.

P ē t e r i s. Vai zini ko, sirsniņ? Tu piešķirsi krustmātei krustdēlu, un viņa tev piešķirs krusttēvu... Jā, Liene precēs Namnieku. Viņš man lūdza, lai pie viņas aptaujājos, ko viņa domā, un viņa ir gājēja. Sirsniņ, vai tas nebūs jauki! Arī tava krustmāte nāks uz Krievu zemi! Būsāt tuvas kaimiņienes, apmeklēsāt bieži viena otru, nemanīsāt nemaz, ka esat Krievu zemē!

M a j a. Tas būs patiesi jauki! Ak, cik jautri mēs šodien noturēsim pusdienas maltīti!

P ē t e r i s. Es no prieka nemaz nevarēšu ēst. (*Grib viņu no jauna bučot.*)

K ā r k l ē n s (*izbāž galvu pa durvīm*). Pēterīt, neņem par ļaunu, ienāc vēl pie mums uz pieci mazi brītiņi.

P ē t e r i s (*kas Maju ātri palaidīs vaļā*). Es iešu! (*Iet uz labo pusi, Maja sāk iet uz kreiso. Kad abi tikuši pie durvīm, Pēteris atgriežas. Pusbalsī.*) Maja!

M a j a (*apgriezdamās*). Nu?

P ē t e r i s (*nāk atpakaļ, jautri*). Vai neņemsi par ļaunu, ja tev ko prasišu?

M a j a. Bet, mīļais, kā tu tā vari runāt!

P ē t e r i s. Nu tad dod man vēl vienu mutīti!

M a j a. Ak tu blēdi! (*Pēteris viņu nobučo. Abi aiziet katrs uz savu pusi. Tad Maja apgriežas un sauc.*) Pēter!

P ē t e r i s. Nu?

M a j a (*nāk atpakaļ*). Vai nestāstīsi nevienam, ko tev tagad teikšu?

P ē t e r i s. Bet, mīļā, kā tu tā vari runāt!

M a j a (*klusu, šķelmīgi*). Nu tad dod man vēl d i v a s mutītes!

P ē t e r i s. Ak tu blēdniece! (*Grib viņu skūpstīt, Maja atsvabinās veikli no viņa rokām, Pēteris aiziet ātri pa labai.*)

M a j a (*viena pate*). Tātad nu esmu brūte – tā ir brūtei ap sirdi kā man tagad ap sirdi. (*Spiež rokas uz krūtīm.*) Ai, man neizsakāmi jauki ir ap sirdi... Man tā liekas, kā kad pasaule uzreiz būtu palikuse daudz, daudz skaistāka un labāka, nekā tā bija, kā kad šī istaba būtu pilna puķu smaršas, – man tā ir (*svētlaimīgi*), kā kad es eņģeļus debesīs dzirdētu dziedam! (*Slauka asaras. Paceļ rokas uz augšu.*) Mīļais Debesu Tēvs, šai laimīgajā acumirkli, ko tu man esi ļāvis piedzīvot, es tev apsolu, ka būšu ar visiem, visiem cilvēkiem laba, ka Pēteri no visas sirds mīlēšu un tam būšu līdz mūža galam uzticīga un paklausīga sieva!

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Maja. Liene.

L i e n e (*ienāk pa vidus durvīm ar maizi un sviestu rokā, uzliek tos uz galda, skatās Majā*). Nu? Kas tad nu? Tu jau esi raudājuse?

M a j a. Ak, Lienīt, esmu gan raudājuse, bet no prieka.

L i e n e. Ej tak! Kādas priecīgas vēstis tad tev zīle atnesuse?

M a j a (*pie Lienes pieglauzdamās*). Ak, esmu tik laimīga! Esmu – (*Stomās.*)

L i e n e (*glau da viņas galvu*). Nu saki vien droši laukā, tu zini: tavi prieki ir arī mani prieki.

M a j a. Mēs gan norunājām, ka savu laimi tikai pie pusdienas maltītes jums citiem pastāstīsim, bet tev jau to arī iepriekš varu pateikt: es esmu (*ļoti kaunīgi, paklusu*) – brūte.

L i e n e (*ļoti laipni*). Ej nu, ej! Skat, kas par negaidītu, priecīgu vēsti. Ar ko tad?

M a j a. To nu gan vēl neteikšu, to tu dabūsi zināt, kad visi sēdēsīm pie galda.

L i e n e. Bet ja es to jau bez tavas teikšanas zinātu? Vai man minēt?... Tu esi Namnieka līgaviņa – vai ne?

M a j a. Namnieka?... Neatminēji!

L i e n e. Neatminēju? (*Stiepti.*) Neatminēju? – Jā, tad gan nezinu.

M a j a. Nu, ko tur tik daudz lai slēpju – esmu Pētera līgaviņa.

L i e n e. Pētera? Kura Pētera?

M a j a. Ozolu Pētera.

L i e n e (*palaiž Maju spēji vaļā*). Ko? Tu Ozolu Pētera brūte? Nudie, tas ir labs joks!

M a j a. Bet es nemaz nejokoju, es visā patiesībā pie Pētera apsolījos iet.

L i e n e (*dusmīgi*). Tu nejoko? Nu tas ir vēl labāk! Vai tad nu Pēteris divas sievas reizē gribēs ņemt – desmit minūtes atpakaļ arī es visā patiesībā pie viņa apsolījos iet.

M a j a. Jā, vai tad viņš tevi arī uzrunāja?

L i e n e (*vēl dusmīgāki*). Neprasi nu tik bērnišķi! Kuram puišam tad jau nu gan esmu gājuse solīties!... Zināms, ka viņš mani uzrunāja.

M a j a. Viņš – tevi – uzrunāja?... Ak Dievs! (*Iekrīt krēslā, sāk raudāt.*)

L i e n e (*ļoti dusmīgi*). Tas tak traki! Ienākt svešā mājā un taisīt tādus jokus! Tas cilvēks Krievu zemē laikam starp čūlišiem vien dzīvojis. Bet tas jau ir – tēvs ar savu ātrumu pie visa vainīgs. Viņš Pēteri izblamierēja, viņu noturēdams par zagli, un šis par to viņam atriebjas, mūs abas iznerrodams.

M a j a. Es to nemaz nevaru domāt, ka Pēteris ar mani jokojies. Viņa vārdi likās nākam no sirds dibina. Viņš stāstīja, ka tevi priekš Namnieka esot uzrunājis un ka tu arī nāksot uz Krievu zemi – –

L i e n e (*ātri*). Ko viņš tev stāstīja? Priekš Namnieka? (*Saķer galvu abām rokām, iekliedzas. Sāņus.*) Nu saprotu! (*Dodas pa vidus durvīm projām.*)

M a j a (*izbrīnojusēs*). Lien, kas tev ir? Lien, Lien! (*Izkrien viņai pakaļ.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Ješka. Namnieks. Tad Ābrams.

J e š k a (*nāk no ķēķa*). Un, ja man gada alga un vēl vairāk jāpazaudē, es Ilzes tomēr nelaidīšu uz Krievu zemi! Kas par iedomu tā nieka strīdus dēļ tūliņ no manis taisīties šķirties, saderēt pie Namnieka par meitu. Paldies Dievam, ka tādi nolīgumi, ko sieva aiz vīra muguras izdara, ir nelikumīgi. Vai tad nu Namnieks to nezina, zina gan, bet viņš domā: «Kas man bēdas par likumu, kad tik tieku pie labas dienestnieces,» – uzdod tai muļķei sudraba rubli uz rokas un apsola, ka tā pie viņa tik kviešu maizi vien dabūs ēst. Kviešu maizi! Nez vai ir ik dienas rupjas rudzu maizes, ko paēst, ka tik kādreiz pelavas nav jāliek vēderā!... Bet kur viņš ir? (*Pieiet pie durvīm pa labai, atver tās.*) Lūdzu, neņem par ļaunu, lūdzu, Namnieka kungs, – vai jums drusciņ nav vaļas?

N a m n i e k s (*iekšā*). Jā, tik uzgaidāt mazu brīdi.

Ā b r a m s (*pakar galvu pa āras durvīm*). Jeske, Jeske!

J e š k a (*apcērtas ātri apkārt, pārsteigts*). Žīd, tu! (*Dodas tam spēji pretī.*) Nu pagaidi, otreiz tu man vairs neizbēgsi! (*Grib to kampt cieti.*)

Ā b r a m s (*ienāk ātri istabā un tura Ješkam flinti pretī*). Neker mane, citade sause! (*Ješka aizkļiedzas un atkāpjas satrūcies atpakaļ.*) Ne cikste, ne pikste, citade būs – pūks! – un tu gulese augsepēde!

J e š k a. Es jau neklieģšu – neklieģšu – neklieģšu! Bet – saki – man – ko šis tavs – uzbrukums lai nozīmē? Liec to plintī nost – viņa var sprukt vaļā!

Ā b r a m s. Ā! Ā!... Vai vine var sprukt valē, ko? He-he-he! Kārklene pistole ar varej sprukt valē, bet tu neteice vis: liec vine nost. Es ar tev nemaz negribeje uzbrukt, es tik tev gribeje pastāstet ko jaune: jūse kviese atraste! (*Nolaiž flinti.*)

J e š k a. Atrasti! Ej nu, ej! (*Pārsteigts grib Ābramam tuvoties.*)

Ā b r a m s (*paceļ ātri flinti*). Kus! Citade sause. Klausēs, kā bij. Kad es pa to kēke loge bije izprukes, es aizbrouce ātre prom – brouce, brouce un uzreiz esme uz viene maze celine, kur putne un zvirbule ēd kviese. Vai saprote: v i n e ē d k v i e s e! Ā! Es domaje un brouce pa to celine, un redzeje tur lieles cupes izbērte kviese, un kur es piebrouce? Pie viene skunise! Un kas ieks ta skunise ir? Jūse kviese!

J e š k a. Mūsu kvieši! Nu skaties viens cilvēks! (*Kā augšā.*)

Ā b r a m s (*kā augšā*). Kus – citade sause! – Klausēs tālak. Tur bij jūse kviese – trīs maise, gale, svieste, tele ādines, muzike drēbes un site flinte!

J e š k a. Ak tā! (*Grib flinti apskatīt.*)

Ā b r a m s (*kā augšā*). Kus – citade sause! – Un tā tad nu tu zine, ka neesme nekāde zagle. Vai tu zine? (*Krata flinti.*)

J e š k a. Jā, jā, jā, jā – bet kas gan tās mantas tur tai šķūnītī savedis?

Ā b r a m s. Kas cite kā tās īstes zagles, kas pa sito vide zog.

J e š k a. Un no viena tāda tēviņa tu laikam būsi nopircis to nelaimīgo maisu, no kura kvieši uz ceļa izbiruši!

Ā b r a m s. Citade jau nebūse! Bet ej nu un pasake Kārklēnem, ka es ta zagle lēgere ir izgājes.

J e š k a. Nu tu brīnums, kādēļ tu pats viņam tās prieka vēstis negribi pastāstīt! Dabūsi labas atradības.

Ā b r a m s. Es gribete gan, bet man bail, ka Kārklēnem vēl ta pistole nav ieks roke.

J e š k a (*smiedamies*). Nu, kas par to! Tev atkal plinte rokā. No tās vairāk jābīstas nekā no pistoles.

Ā b r a m s. Zīds zine labake, no ka vairake jābīstes. Kārklene pistole ir pielādēte, site flinte ir – tukse! (*Pieslien flinti pie krēsla un izmetas ātri pa durvīm laukā.*)

J e š k a. Tukša! Ka tevi jupis, kā tas Ābrams mani izmozējis. (*Aplūko flinti.*)

PIECPADSMITĀIS SKATS

Ješka. Namnieks.

N a m n i e k s. Jūs mani saucāt, nu, ko gribat?

J e š k a (*ar flinti rokā*). Neņem mat par ļaunu, Namnieka kungs, jūs manu sievu uz Krievu zemi gribat ņemt līdzī?

N a m n i e k s. Jūsu sievu?

J e š k a. Manu sievu. Ilzi. To, kura pirmiņ ar tiem zābakiem rokā ienāca istabā.

N a m n i e k s. Ak to?...

J e š k a. Jā. Un es jums saku, ka es viņu nelaidīšu uz Krievu zemi, ja arī Kārklēns ar to ir ar mieru. Esmu viņas vīrs, un tas vīrs ir tās sievas galva. Un es saku, ka tas nolīgums, ko jūs ar viņu taisījuši, šoreiz neies spēkā. Še jums jūsu nauda, jūsu sudraba rublis, atpakaļ. (*Sniedz viņam rubli. Sāņus.*) Nez vai nebij pēdējais!

N a m n i e k s (*aizmetas ātri aiz galda, pie sevis*). Nudie, tas cilvēks prātā jucis! (*Skaļi.*) Mīļais Ješka, es no tā, ko jūs runājat, nesaprotu ne vārda.

J e š k a (*saskaities*). Lūdzu, kungs, netaisāt nu veltīgas pakses! Ar tām jūs tikpat netiksāt cauri. Jūs gribat manu sievu aizvilt uz Krievu zemi, tai piesolīdami vieglu dzīvi un ik dienas kviešu maizi. Bet es jums vēlreiz saku (*ar flinti uz grīdas sizdams*), es jums savu sievu nelaidīšu līdz!

N a m n i e k s (*sadusmots, ar uzsvaru*). Bet, mīļais draugs, es viņu arī nemaz negribu ņemt līdz. Liekat to plinti pie malas, paturat savu naudu un savu sieviņu un dzīvojat ar to laimīgi.

J e š k a (*flinti nolikdams*). Nu redzat, tie bij prātīgi vārdi, paldies, kungs, nu esam izliguši ar labu. Bet jūsu naudas man nevajaga. (*Sniedz viņam to, Namnieks atkāpjas bailīgi.*) Nu, ka ne, ne! (*Uzmet rubli uz galda un aiziet pa kreisai.*)

N a m n i e k s (*viens pats*). Ja šis cilvēks, kā Kārklēns saka, vēl nav prātā jucis, tad viņš tak pie drīzuma tā vai tā juks. Es viņa sievu gribējis aizvilt sev līdz un viņai šo naudas gabalu uzdevis uz rokas! Ha-ha-ha-ha! Esmu ziņkārīgs, kādas lietas viņš man vēl negribēs uztipt! Nē, šitas joks man jāpastāsta Kārklēnam! (*Iziet pa labai.*)

SEŠPADSMITAIS SKATS

Ilze. Ješka. Abi no ķēķa.

J e š k a. Bet klausies tak: viņš tevis neņems līdz!

I l z e (*nes šķīvjus un uzliek tos uz galda*). Nu, ja viņš manis neņems – iešu jaunajam Ozolam līdz. Tas jau arī būs glītāks saimnieks nekā Namnieks. (*Pamirkšķina slepeni šķelmīgi ar acīm.*)

J e š k a (*ļoti uztraukts*). Bet es tevis nelaidīšu un nelaidīšu, iešu uz pagasta tiesu – uz pagasta vecāko – lai tev neizdod pases – –

I l z e (*skaļi, zobgalīgi smiedamās*). Ha-ha-ha-ha! Ar tādiem niekiem tu manis nesabiedēsi, nav vairs veci laiki. Es iešu un iešu!

J e š k a (*Ilzei tuvodamies, pielabinoši*). Esi nu prātīga, Ilz –

I l z e (*viņam atgriezdama muguru*). Nenāc nu tik tuvu, ka tev atkal kāda maisa neuzmaucu galvā! (*Slauka šķīvjus divi, kas viņai uz pleca.*)

J e š k a (*pakausi kasīdams, sāpus*). Nudie, nu ir ķeža! Ja viņas nesalabināšu, tad viņa no tiesas tam Ozolam aizies līdz. (*Skaļi.*) Mīļā Ilze, neesi nu tik bārģa.

I l z e. Tā? Un tu drīksti būt bārģs?

J e š k a. Es? – Jā, nu redzi – es – es jau vairs nebaros.

I l z e (*ļoti vienaldzīgi*). Tad jau labi. Neviens arī no tavas bārģanās nebīstas.

J e š k a. Nav vis vēl labi. Kad tu ar mani atkal būsi laba, tad būs labi.

I l z e. Lika drusciņ pagaidīt!

J e š k a. Neesi nu tik cieta! (*Uzliek roku uz viņas elkoņa.*) Es jau atzīstu, ka esmu tev – darījis pāri, zinu, ka tu pie tā maisa pirksta neesi piedūruse. Es jau pats viņu sev uzmaucu galvā!

I l z e (*viņam piegriezdama ģīmi*). Tu pats?

J e š k a. Jā... man mušas nelika miera. Un es vairs nekad negribēšu, lai tu pret mani melo, un ticēšu tev – tik paliec pie manis – dzīvosim atkal pa vecam.

I l z e (*viņam pilnīgi piegriezdamās, ļoti jautri*). Jā, redzi, kad tu šitā runā, tad tā ir cita lieta, tad mani ar deviņi zirgi uz Krievu zemi neaizvedīs!

J e š k a. Vai par tiesu? (*Ļoti priecīgi.*) Ilz, par to tu esi jāņem aiz galvas – (*Tuvojas viņai paceltām rokām.*)

I l z e (*viņu atgainīdama*). Es jau zinu – un jānobočo. Bet šoreiz – lūk, šē! (*Parāda viņam garu degunu un izskrien ķēķī.*)

J e š k a. Bet Ilzīt! Nē, ar to nebūšu mierā! (*Izskrien viņai pakaļ.*)

SEPTIŅPADSMITĀIS SKATS

Liene. Tad Namnieks.

L i e n e (*ienāk pa vidus durvīm*). Nē, tā kā šodien, tā man vēl savā mūžā nav vilies. Laime tik, ka Pēteris nekā nav manījis, citādi nezinātu, kur acis likt... Bet nez cik tālu nu tā Ilze ar to cepšanu. (*Grib iziet ķēķī. Namnieks ienāk.*)

N a m n i e k s. Lienes jaunkundze!

L i e n e (*paliek sajukuse stāvam*). Jā, Namnieka kungs.

N a m n i e k s (*nedroši*). Lienes jaunkundze, vai jums ir drusku vaļas manī paklausīties – man – jums – kaut kas jāsaka.

L i e n e. Lūdzu, runājat – kas tad?

N a m n i e k s. Redzat, jaunkundze, esmu no Krievu zemes šurp atbraucis ar nodomu – tas ir – ar to nodomu – jums kaut ko teikt. Un, kad nu Pēteris man sacīja, ka jūs to neņemšot par ļaunu, tad gribēju jums teikt – ka es – ka es – nu, es gribēju jums teikt to pašu, ko jau desmit gadu atpakaļ esmu teicis. Vai vēl atminaties?

L i e n e (*sāņus*). Ko lai viņam atbildu? (*Skaļi.*) Atminos gan.

N a m n i e k s. Un vai drīkstu to atbildi, ko jūs Pēteram devuši, ņemt par pilnu?

L i e n e (*pēc īsa iekšēja cīņina*). Jā.

N a m n i e k s (*satver viņas roku, jūsmīgi*). Jūs darāt mani ļoti laimīgu. Esmu vienkāršs cilvēks un nemāku vārdus smalki salikt, bet to jums saku: mana sirds gavilēt gavilē! (*Grib viņu bučot.*)

L i e n e (*sajukuse, viņu atturēdama*). Lūdzu – vēl ne. Esmu vēl tā – – pārsteigta, ka es – ka man – –

N a m n i e k s (*ļoti nokaunējies*). Neņemot par ļaunu, es tik jums gribēju rādīt, cik ļoti jūs milēju. Ak, es jūs patiesi ļoti milēju! (*Nobučo viņai roku.*)

L i e n e. Namniek! (*Sāņus.*) Viņš mani patiesi ļoti milē. (*Dikti.*) No visas sirds solos būt jums laba sieva!

N a m n i e k s. Lienīt! Mīļā Lienīt! (*Apkampj viņu.*)

ASTOŅPADSMITĀIS SKATS

Namnieks. Liene. Kārklēns. Pēteris no labās puses. Tad Maja.

Pēdīgi Ābrams, Ješka un Ilze.

P ē t e r i s (*uz pāri rādīdams*). Netici nu, Kārklēnu tēv!

K ā r k l ē n s. Nudie, tev taisnība! Ko tad jūs tur darāt? (*Abi stāv nokaunējušies.*) Lien, vai tu gribi precēties – tu jau tak vairs negribēji?

N a m n i e k s. Mīlais draugs, mēs nupat norunājām, ka precēsīmies. Ja viss ies pareizi, tad pēc trim nedēļām dzersim kāzas.

K ā r k l ē n s. Tā, tā! Nu, vēl daudz laimes. (*Jokodamies.*) Bet nevaļas laikā tās dzīres gan iekritīs! Tās svinot, daudz darba paliks nedarīts!

N a m n i e k s (*jautri*). Mīlais draugs, par zaudējumu atlīdzību nebīsties!

P ē t e r i s. Un, lai Namniekam par daudz dziļi nebūtu jāgrābj naudas kulē, tad es cietīšu pusi no skādes. Kārklēnu tēv, arī es tavā mājā gribētu dzert savas kāzas – reizē ar Namnieku.

K ā r k l ē n s. Oho! Tu ar! Kā redzams, tad jau jūs uz Vidzemi tikai precēties vien esat atbraukuši! Vai tad tev arī jau līgava zināma?

P ē t e r i s. Vai nu ne! Precēšu kādu meitu, kura tev ļoti tuvu rada.

K ā r k l ē n s (*rausta plecus*). Tuvu rada? Bez Lienes man citas tuvīnas radnieces nav.

Maja ienāk pa vidus durvīm.

P ē t e r i s. Tā? Nu, ka nav, nav! Precēšu, lūk, tur to meitenu. (*Tuvojas viņai.*)

K ā r k l ē n s (*Maju ieraudzīdams*). Maju? Jā, bet tā jau man nemaz nav rada, tā jau tak mana meita! – Meitiņ, vai tā tiesa, tu šito puiku ņemsi?

M a j a (*kaunīgi*). Jā, tētiņ, ja tu atļauj.

K ā r k l ē n s (*priecīgi smiedamies*). Ja es atļauju? Kādēļ lai neatļautu! Pērnrudē, kā Namnieks stāsta, kviešu vien trīsdesmit pūru izsējis un turklāt godīgs tēva dēls! Precaties, bērni, esat laimīgi! Es jums dodu savu svētību (*loti kustināts*) un divi tūkstoši skaidrā naudā līdzī! (*Apkampj vienu un otru.*) Un nu tukšosim uz tām laimēm kādu glāzīti vīna. (*Pieiet pie skapja, izņem iz tā pudeli un glāzes.*)

N a m n i e k s. Majas jaunkundze, še es jūs iepazīstinu ar savu brūti.

M a j a (*loti pārsteigta*). Kā?! Lien – ?

L i e n e (*klusām uz Maju*). Lūdzama, ciet klusu par to, ko pimiņ no manis dzirdēji!

M a j a (*situāciju saprazdama, tāpat*). Nebīsties! (*Skaļi.*) Saņem manus sirsnīgākos laimes vēlējumus! Un jūs arī! (*Spiež Lienei un Namniekam rokas.*)

K ā r k l ē n s (*pudeli un glāzes uz galda likdams*). Mīlais dēls, mīlo svaini, jūs gan neesat kviešu zagļi, par kādiem papriekšu tikāt noturēti, bet zagļi jūs tomēr esat: jūs esat s i r ž u zagļi! Lai jums šī zādzība nekad nebūtu jānožēlo! (*Loti kustināts.*) Dzīvojat tik laimīgi, kā es ar savu veceni dzīvoju! Augsta laime jums!

Visiem saskandinot glāzes un dziedot, Ābrams bailīgi iebāž galvu pa vidus durvīm un tad ienāk. Tai pašā acunirkli arī Ješka ar Ilzi ienāk no ķēķa.

Kamēr visi trīs izbrīnojušies virzās uz priekšu, priekšgars novelas.

PERSONAS

J ā n i s, Cīruļu mājas saimnieks
A n n a, viņa sieva
J a n k a, zēns, abu dēls
J ā ņ a m ā t e
A n d r i e v s, Annas brālis, kalps Cīruļos
L ī z e, abu māsa, saimniece
I e v a, kalpone Cīruļos
L ū c i ņ š, saukts mantrausis, pagasta nabags
Ā b r a m s, žīds
V i l k s saimnieki
L a p s a
J u r i s, Vilka dēls
P i e t e r i s, Lapsas dēls
K ā d s puisis
Daži kaimiņu saimnieki un dažas saimnieces;
kaimiņu saimnieku dēli un meitas. Iebūvieši.

Notikuma vieta: Vidzeme, Cīruļu mājas.

Laiks: tagadne.

Daži piezīmējumi

Jānis, 40 gadu vecs, vientiesīgs zemnieks. Apģērbs pirmā cēlienā: nātnas, zilās, baltstīrpainas trijņišu bikses. Īsi, pelēki vadmalas svārki, tās pašas drēbes veste. Lakatiņš ap kaklu, apnēsāta cepure galvā, pastalas kājās. – Pīpe. – Trešā cēlienā: jauns vadmalas uzvalks, zābaki, lakatiņš ap kaklu, jauna cepure.

Anna, 35 gadi veca, gudra, ātra, godkārīga sieva. Apģērbs pirmā cēlienā: pašausti, paīsi brunči, katūna jaka. Lakatiņš ap galvu. Kurpes. Priekšauts. – Adeklis. – Otrā un trešā cēlienā: pašausti, glīti brunči ar cietu jaku. Puszābaki. Glīta, lai gan nedārga aube.

Jāņamāte, 70 gadu veca, mīlīga sirmgalve. Apģērbs pirmā cēlienā: garām strīpoti brunči, zilganpelēki lamži, tumšzila tūka cepurīte ar melna samta aprotumu. Rūtots linu audekla priekšauts. Pastalas. – Iedarīta vīze. – Otrā un trešā cēlienā: brunči un lamži tie paši, sarkana tūka cepurīte ar melna samta malu. Kurpes.

Andrievs, 24 gadi vecs, kaunīgs, bet kaislīgs mīļotājs. Apģērbs pirmā cēlienā: zilās, nātnas, balti strīpotas bikses, vienkāršainas vadmalas veste (bez svārkiem), lakatiņš ap galvu. Pastalas. Apnēsāta cepure. Otrā un trešā cēlienā: «diedziņu» drēbes uzvalks. Zābaki. Lakatiņš ap kaklu.

Ieva, 20 gadu vecs, cēls, atjautīgs lauku skuķis. Apģērbs pirmā cēlienā: brunči, katūna jaka, balts priekšauts, galvas lakatiņš ap pleciem. Pastalas. Otrā un trešā cēlienā: tautisks uzvalks.

Līze, vienkārša, pamuļķīga zemiece. Apģērbs: vai nu sarkani meln- vai zaļ-zil-melnrūtaini brunči (pašausti) un plata jaka. Puszābaki.

Mantrausis, 65 gadi vecs, skaudīgs, žultīgs un kolērisks sīkstulis. Apģērbs: tāds, kas izrāda lielāko nabadzību.

Juris, 21 gadu vecs, šķīsts, jūtīgs jauneklis ar gaišiem, sprogainiem matiem. Apģērbs: «diedziņu» drēbes svārki un bikses, bukšķiņa veste. Sudraba pulksteņa ķēde. Elsiņš, zābaki.

Pietēris, 20 gadu vecs, labsirdīgs auša. Apģērbs: gandrīz tāds pats, kāds Juram.

Jautrie skati starp Ievu un Andrievu jāspēlē ļoti veikli.

Vietas, kas stāv šādās iekavās [], spēlējot var izlaist.

Ja dekorāciju mainīšana savienota ar grūtumiem, tad trešā cēliena dārza dekorācijas vietā var pieņemt istabas dekorāciju.

Pa labai un pa kreisai rokai no skatītājiem.

Jautājumi par šo izdevumu ir jānosūta uz izdevniecību, kas izdevumu izdevusi.

PIRMAIS CĒLIENS

Zemnieku istaba ar vidus un sānu durvīm labajā un kreisajā pusē. Dibinā, labajā pusē, pie sienas gultiņa, kreisajā skapis. Galdiņš, krēsli; priekšā pa labai rokai krēsls un beņķītis, pa kreisai krēsls un ratiņš.

PIRMAIS SKATS

Andrievs. Ieva. Mantrausis.

Andrievs sēd krēslā pa labai, ir uzlicis kāju uz beņķīša un bada postalai osas. Ieva vērpj. Mantrausis guļ gultiņā un izliekas aizmidzis.

Andrievs.

Gan zināju to meitiņu,
Kurai kāzas šoruden:
Ni dziedāja, ni runāja,
Domādama vien strādāja...

Skatās sminēdams levā.

Ieva. Vai tu jau atkal sāc niekoties, Andriev! Nupat teici: nu ir diezgan slinkots, – un nav manā spolē sprīdi garš pavediens ietecējis, jau tu atkal runā.

Andrievs. Vai tad runāt ir slinkot?

Ieva. Jā, pie tevis tas viens daudzums – vismazāk tad, kad mēs abi esam kopā. Tiklīdz tu tad runā, tūlīņ tavas rokas stāv mierā.

Andrievs. Es tev pateikšu, kas pie tā vainīgs: Ieva.

Ieva. Es?

Andrievs. Nukad... Man, ar tevi runājot, gribot negribot tevi jāskatās, un, kad tevī skatos, tad tak postalai osu nevaru badīt.

Ieva. Un kam tad tev tā «gribot negribot» mani jāskatās?

A n d r i e v s. Vaicā kā nezinādama! Tādēļ, ka esi mana izredzētā, ka tu man ļoti patīc, un tādēļ, ka tev tik skaistas acis.

I e v a. Ak tu zobgals! Bet nu tu šo acu vairs neredzēsi. (*Pagriez kodeļu tā, ka Andrievs viņas galvu nevar redzēt.*) Lūk, tā!

A n d r i e v s. Skaties nu! Un cik ilgi tad tu tā sēdēsi?

I e v a. Pieci gadi un seši mēneši.

A n d r i e v s (*smiedamies*). Ūja, ūja, vai tad jau nu tik traki gribēsi slinkot! Pieci gadi un seši mēneši viņa vērps ap vienu vienīgu kodeļu! (*Smejas.*) Nē, tik ilgi neizturēšu, tevis neredzējis, tādēļ esi nu tik žēlīga un pašini šo mūžību.

I e v a. Par velti, puisīt, šoreiz tavās lūgšanās neklausīšos!

A n d r i e v s. Nu ko tad lai daru? Lūkošu tad vai ar viltu, vai, to sasodīto pakulu gubu dabūt pie malas.

I e v a. Ar viltu! (*Smejas.*) Šis mani pievilšot! Jāsmejas. (*Vērpj.*)

A n d r i e v s. Smejies, smejies! (*Bada. Iekļiedzas piepeši, nomet badāmo kaltiņu un satver kreisās rokas rādāmo pirkstu.*)

I e v a (*ratiņu apturēdama*). Nu, kas tad nu?!

A n d r i e v s. Nu i pirksts pušu!

I e v a (*nogrūž ātri kodeļu sāņš un pieceļas. Sabijusēs*). Ej nu, ej! Vai Die... vai dziļi iegriezi? (*Tuvojas Andrievam.*)

A n d r i e v s (*piecēlies*). Paskaties pate un dod kādu lupatiņu, ko apsiet!

I e v a. Lupatiņu? (*Noraun lakatiņu no pleciem un noplēš ātri strēmeli no tā.*) Še, še... aptin ātri, ka asinis daudz nedabū tecēt.

A n d r i e v s. Aptin tu pate. (*Stiepj ar novērstu ģīmi Ievai kreiso roku pretī un izstiepj rādāmo pirkstu.*) Tin, tin – ātri.

I e v a. Bet šitam pirkstam jau nemaz netek asinis.

A n d r i e v s. Nu, tad nelaime otram būs notikuse. (*Izstiepj citu pirkstu.*) Es lāgā neieskatījos.

I e v a. Bet tas jau arī gluži vesels... Un visi pirksti gluži veseli.

A n d r i e v s. Ak tā – jā, tad pušainais būs pie otras rokas. (*Stiepj Ievai otru roku pretī.*)

I e v a (*rokā paskatījusēs*). Ko tu runā, šitie pirksti jau arī visi veseli.

A n d r i e v s (*sāk smieties*). Ha-ha-ha-ha! Piemāniju, piemāniju, lūk, kā piemāniju, lūk, kā kodeļa noskrēja sāņš!

I e v a (*smiedamās*). Ak tu viens!... Nē, nu gan... (*Steidzas uz ratiņu.*)

A n d r i e v s (*aizsteidzas Ievai priekšā*). Nu gan tev vairs neļaušu sēdēt aiz tām pakulām! (*Izraun rociņu ar kodeļu no ratiņa.*)

I e v a. Bet Andriev!

A n d r i e v s. Jā, agrāk nedabūsi kodeļas atpakaļ, kamēr man nebūsi devuse garu, garu, garu un saldu, saldu, saldu mutīti!

I e v a. Ak, ej nu tu, vienādiņ tā mutīte. (*Rāda paslēpšus uz Mantrausi.*) Ko zemnieki darba dienā var piemutēties, ko, tad jau svētdienai nekādu saldumu nepaliek.

A n d r i e v s. Bet šodien jau ir svētdiena, un par to tur man nav bēda. (*Rāda uz gultiņu.*) Tas aizmidzis.

I e v a. Šodien svētdiena?... Jā, Ābramam un citiem žīdiem, kuri ļoti priecāsies, ka tu pie viņiem pieskaities. (*Tuvojas Andrievam.*) Atdod nu, atdod to kodeļu.

A n d r i e v s (*atkāpdamies*). Izpildi, ko prasīju, tad atdošu.

I e v a. Ej nu, ej, neniekojies – dod nu, lai varu vērpt, nudie, kauns jau metas skatoties, cik maz šodien esam padarījuši.

A n d r i e v s. Kas par kaunu! Ja jau nu darbi šai nedēļai nebūtu padarīti, vai tu domā, ka tad Jānis mums ļautu laiku pavadīt ar tādiem knibekļiem? Man gluži tā liekas, ka Jānis ar nodomu šai pavaļas dienā mūs abus šē ieslodzījis, lai mēs reiz krietni – vai zīni, tā no sirds dibina – –

I e v a. Nu, ko tad?

A n d r i e v s. Nāc, to tev pateikšu ausī. (*Grib Ievu apkampt un bučot. Ieva turas pretī un grib saķert ratiņa rociņu, Andrievs atraunas ātri atpakaļ, Ieva dodas viņam pakaļ, abi apskrien ap galdu, Andrievs Ievai labu gabalu tiek priekšā, tad Ieva atcērtas atpakaļ. Andrievs dara tāpat, tā ka pēdīgi viens atrodas galda vienā, otrs – otrā pusē.*) E, ka nekā, e, ka nedabūji!

I e v a. Nu labi, ka tu esi, esi uz to bučošanas tik kārs, došu tev mutes, bet tikai ar vienu norunu, Andriev.

A n d r i e v s. Nu saki!

I e v a. Ja tu aizsietām acīm mani vari saķert, tad tu mani vari bučot, cik gribi. Es arī drusku paplaukšķināšu.

A n d r i e v s. Cik gribu? Šurp lakatiņu, lai aizsienu acis!

Iesprauž ātri rociņu ratiņā, tuvojas Ievai.

I e v a (*paņem lakatiņu un aizsien, šķelmīgi sminēdama, Andrievam acis*). Tā, un nu uzmani, gailīti, ka saķeri vīstiņu!

A n d r i e v s. Gan jau saķeršu, gan jau... (*Ieva plaukšķina, Andrievs mēģina viņu saķert, pie tam atdurdamies dažos priekšmetos. Pēdīgi Ieva izmetas viegli pa vidus durvīm laukā un Andrievs nokļūst pie Mantrauša gultiņas un sāk ap to grābstīties.*)

M a n t r a u s i s (*galvu paceldams un spieķi, kas pie gultas piesliets, sagrābdams, rupji*). Ākst, vai liksi mierā! (*Kāsē.*)

A n d r i e v s. Ak, vai tu jau esi uzmodies, Mantraus? Guli vien vēl, vēl jau ir agri. (*Nogriežas no gultiņas, Mantrausis dusmīgi paceļ spieķi, it kā būtu gribējis sist, un atlaižas atkal guļū. Ābrams ienāk pa vidus durvīm.*)

OTRAIS SKATS

Andrievs. Mantrausis. Ābrams.

A n d r i e v s. Par ko tu vairs neplaukšķini? (*Klausās. Ābrams nāk izbriņojies uz priekšu.*) Nedomā, ka tādēļ nesakeršu, dzirdu tavus soļus... (*Steidzas Ābramam pakal un sakampj to cieti.*) Nu esi cieti, un nu gan tevi vai simtu reižu no vietas nobučošu!

Ā b r a m s. Vai mane? Apzēlojes, kāde grēke tad es padareje, ka tu mane tik briesmige grib strāpet?

A n d r i e v s (*Ābramu pēkšņi palaizdams vaļā*). Ābram, tu?! (*Noraun lakatiņu no acīm.*) Jā, bet kur tad --?

Ā b r a m s. Jā, bet kas tad? Ko tad tas lai nozīmē, ka tu ar aizsietem acem te skraidē apkārt?

A n d r i e v s. Jā, bet kur tad Ieva?

Ā b r a m s. Ēve? He-he-he-he! Ēve ir ieks pagalme.

A n d r i e v s. Ārā? Nu paga, es tai gan... (*Iziet ātri pa vidus durvīm.*)

TREŠAIS SKATS

Mantrausis. Ābrams.

Ā b r a m s. Nē, eks tāde māje patikame dzīvosane, kur jaunes puises un meites. Tur notiek daze joke, par ko are cite var pasmietes.

M a n t r a u s i s (*paceldamies un nospļaudamies*). Tpfū! Kauns un grēks tādā mājā dzīvot, kur tādi jaunieši kā šitie divi. Viens otru uzpasēt vien zina, vairāk nekā. Tāpat šorīt: paprasi – ko šie padarījuši? Laizījušies, vairāk nekā!... Es visu redzēju, nebiju vis, sacīt, aizmidzis.

Ā b r a m s. Un ko tad tu jau šorīt ese padarijes?

M a n t r a u s i s. Es? Ko tad tāds nespējnieks kā es vairs varu darīt?

Ā b r a m s. Nu, ja cite ne, tad toks šave mēle savaldit... Sake –

kadēl tu par vise cilveke tā simpē un tā pavisem ese dusmigs uz Ēve un Andreve, kas toks turklāt ir taves sīs nedeles saimnieces brāle? Mantrause, Mantrause, tas nav labe!

M a n t r a u s i s (*mēdīdams*). Le-le-le, Mantrause! Vai nezini, ka mani sauc Lūciņu? Kādu mantu tad jau nu, sacīt, esmu sarausis? Ja jau nu man tādi zelta kalni piederētu, vai tad nu ēstu pagasta maizi un nedēļu no nedēļas liktos vazāties no vienas mājas uz otru kā veca izava?

Ā b r a m s (*rausta plecus*). Jā, ērmote jau ir, brīnume jau ir, kur tave bagatibe palikus.

M a n t r a u s i s. I gan brīnums – vai-i! (*Loka galvu*.) Kad tev nodeg neapdrošinātas mājas un sieva Rīgā pusgadu vašpitālī guļ slima, tad i gan brīnums, kur manta palikuse...

Ā b r a m s (*kā augšā*). Laudes runā pavisam citade. Saka, taves mājes bijus ieks brandkaste ieliktes un ka tave sieve, kas pie tā degsane apdege, ieks Rige nomirus bez dakter palīdzibe ieks viene māje viete.

M a n t r a u s i s. Suņi, vilki tiem lai izraun mēles, kas tādus melus runā, – jā, nudie, lai izraun!

Ā b r a m s. Un ko sunes un vilkes tiem lai dare, kas sake (*paklusu*), ka tu pats pie tām mājēm ta sarkane putne pielaide un ka ieks ta galves kisenise, ko tu no viene māje uz otre līdz nem, ir noude?

M a n t r a u s i s (*iekliedzas dusmīgi un uzlec stāvu*). Žid!... (*Sāk kāšēt, atšļūk gultā atpakaļ un aptausta bailīgi pagalvi. Raudulīgi.*) Jā, jā – tā jau iet, to tārpu jau katrs drikst mīt, pat tāds, sacīt, pagāna žids.

Ā b r a m s (*sāņš*). Tā tārpe pieder pie cūskes zorte, un es vinei uzmine uz ta vārigake viete. (*Dikti.*) Ko tu nu par velte ese dusmīgs? Es jau tik sake, ko laudes sake, un, lai vines sake, ko grib, ka tik tave sirde mierige. (*Jokodamies.*) Bet labprāt gan reiz gribete tave galves maisine ar save roke aptaustit. (*Tuvojas gultīņai.*)

M a n t r a u s i s (*pieliek roku pie spieķa un noliecas drusku uz priekšu, it kā ar savu miesu pagalvi gribētu aizsegt*). Ko nu niekojies! Kas tur nu ir? Salmi tur ir. (*Kāsē.*) Salmi, sacīt, un zīmāji.

Ā b r a m s (*sāņš*). Tas ir pa latviske: zelte un sudrabe. (*Jāņa māte ienāk no kreisās puses.*)

CETURTAIS SKATS

Mantrausis. Ābrams. Jāņa māte.

Ā b r a m s. Labe rīte, saimnieke māte, labe rīte! Vai jau izgulejus un piecēlus?

J ā ņ a m ā t e. Labrīt, labrīt, Ābram. Vai tad nu dažkārt vairs agri? Sen jau būtu piecēlusēs, bet ekur Jānis un Anna jau neļauņ, saka, vecenei dažkārt ilgāk esot jāguļ nekā tiem jaunajiem... (*Jociģi.*) Nu, un mātei tak jādara, kā dēls un vedekla saka... Bet kur tad Ieva ar brokastu? (*Skatās apkārt.*) Tu gan laikam jau sen pātarus esi noskaitījis un paēdis?

Ā b r a m s. Kā tad. Noskaitīje pātares, paēde, bij pie zirge ieks liekume un apskatīje jūse laukes. Tave dēle nevar sūrētes, rudze stāv kā mūre, un uz mieze un auze tīrumes are prieks skatītes.

J ā ņ a m ā t e. Nu, ja manam dēlam labība neaugtu, kam tad lai viņa dažkārt aug! (*Jānis ienāk pa vidus durvīm.*) Jānis jau tas darbīgākais saimnieks visā apkaimē... zemi izstrādā kā dārzu.

PIEKTAIS SKATS

Mantrausis. Ābrams. Jāņa māte. Jānis. Tad Anna.

J ā n i s. Un tomēr viņš tiem citiem ne par sprīdi nav ticis priekšā.

J ā ņ a m ā t e. Nav ticis priekšā! Lūk nu, kā tas Jānis dažkārt runā! Teic Dievu kungu, ka citiem neesi palicis pakaļ. Vai tev kūtis nav zirgu, lopu, vai kādreiz uz magaziņu pēc labības esi braucis? Kā tad nu dažkārt vēl trūkst?

A n n a (*kas ienākusi pa vidus durvīm un pēdējos teikumus dzirdējuse*). Naudas, māt, naudas un atkal naudas.

Ā b r a m s. Labrīt, milā saimniece!

A n n a. Labrīt, Ābram! (*Acis aplaiduse apkārt.*) Jankas vēl nava klāt?

J ā n i s. Es jau arī viņa meklēju. Nava vēl...

J ā ņ a m ā t e (*valodu turpinādama*). Naudas trūkst? Ak tu tētīt, Ann, ko tad tu ar lieku naudu darītu, renti Jānis tak jau aizmaksājis!

A n n a. Miļo mammiņ, tu runā kā jau daždien vecu laiku cilvēks. Ko visu darītu, ja būtu bagāta, to tev uz pēdām nevaru pateikt, bet --

J ā ņ a m ā t e (*viņu pārtraukdama*). Bet lielas lietas tu gan

izdarītu. Es jau zinu, es jau zinu... Brīnums, ka tie cilvēki visi saka, ka viņi ar naudu daudz ko padarītu, ja viņiem tā būtu, un, kad tie pie naudas tikuši, tad n a u d a ar viņiem dažkārt izdara lielas lietas.

A n n a. Nu, nu!...

J ā ņ a m ā t e. Jā, jā... Ir jau tiesa: esmu vecu laiku cilvēks, un man, paldies Dievam, nekādi naudas podi nav bijuši jāpārvalda, bet esmu daudzkārt noskatījusēs, kā citiem ar viņu nodevies, un varu gan teikt, manam nomirējam taisnība: naudai allažīņ iet līdz ļauns gars.

A n n a. Ļauns gars?

J ā ņ a m ā t e. Tā viņš sacīja. Jo vairāk naudas tev kulē, jo ļaunāks un niknāks gars tev ielien sirdī un modina visus tos nelabos tikumus, kas jau nu tur ir pēc mūsu grēcīgās dabas.

A n n a. Tu tā runā, māt, kā kad mēs netikumu vien būtum pilni. Kur paliek tikumi? Daža laba cilvēka sirdī tie guļ kā sēklas graudiņi zemē, kas gaida silta lietus, lai varētu uzdigt.

J ā ņ a m ā t e. Ej tak! Kas tad tie tādi par tikumiem var būt, kurus tikai dažkārt bagātnieki vien var valkāt?

A n n a. Teikšu tev tūliņ vienu: labdarīšana. [Gribētu zināt, kā tu palīdzēsi trūkuma cietējiem, ja tev viena roka tukša un otrā nav nekā? Un tāpat ar tiem citiem tikumiem: var jau nabags arī ar tiem rotāties, bet tie nespīd tik tāļu un tik spoži kā pie bagātnieka.

J ā ņ a m ā t e (*smalki zobgalīgi*). Jā, un tā tak dažkārt liela nelaime, ka pasaule neredz un nedzird, kur, kad un kam mēs labu darām. Tagad neviens nezina, ka Čiruļos dzīvo saimniece Anna, kas izsalkušam un izslāpušam pasniedz kumosu maizes un malku piena, bet, ja viņa būtu bagāta, tad visa Vidzeme zinātu un slavētu viņas vārdu.

A n n a. Zināms, ka slavētu.] Ja es būtu bagāta, tad tikai jūs visi redzētu, kāda īsti esmu. Ak, cik es tad būtu laba!... Jānis nopirkto muižu, un tur mēs dzīvotum kā paradīzē. Mājas pārdotum saimniekiem par visulētākām cenām, palīdzētum nabagiem un visiem trūcīgiem pagastā, nebūtum nemaz lepni – es saku, mēs dzīvotum tā, ka mūs abus ar Jāni mūsu apakšnieki turētu kā nezina ko. Jo laimīgiem nav grūti aplaimot arī citus.

[J ā ņ a m ā t e. Ak tad tu domā gan, ka tā lielā nauda tev atnestu un atnestu arī lielu laimi!

A n n a. Nu tak zināms, jo laime no naudas nav šķirama tikpat kā saule no dienas. Gan tie, kam nauda ir, apgalvo, tā neesot, bet ko citu viņi lai saka? Kā citādi to milzīgo pulku nabagu lai apmierina? Kas gan nenotiktu, ja uzreiz šim jau tā kā tā pēc naudas kāram pulkam vēl uzsauktu: nauda atnes laimi, krājat mantu, dzenaties pēc bagātības! Lai Dievs pasargā, tad jau neviens bagātnieks dienas laikā nevarētu

būt drošs no laupītājiem. Tā tad jāsprediķo vien ir: nekrājat mantu, ko rūsa un kodes saēd!... Bet gudrais zina, kas viņam jādara.]

Ā b r a m s. Saimeniece runā kā Zīrake gudribes grāmata. Ja ieks mūse laikem cilvēks uz priekse tikt grib, tad viņam naudes vajage. Kas es ese bez naudes? Lupate, mulke – ese vērgs! Bet, ja man jau kāde pāre ruble ieks kese, ā, tad es ese jau gluze prātige cilveke. Bet, ja man jau pāre tūkstose (*sit uz bikšu kules*), o, tad es ese gudre vīre, un, ja man pāre simte tūkstose, tad es ese ļote gudre kunge, prieks kure katres labprāt nonem cepure. Bet, ja man pieder pāres miljones ruble – o, o, tad es ese (*aizmiedz laimīgi acis*) – tad es ese – ese –

J ā ņ a m ā t e. Sen atkal vērgs, sen atkal vērgs, Ābramiņ!

Ā b r a m s (*entuziasmēts*). Mamin, dod man tās pāres miljones, un es gribe naudes vērgs būt vēl ieks vine pasaule! Cilveke daudz muld par burvēm un bursane. Naude ir ta īste burve. Ar vines palīdzibe var pārvērst melne par balte un balte par melne, var tikt ieks kambarem, kas aizslēgte ar septine atslēge, var lasīt cilveke sirdē kā ābecē, un tadēļ katrem cilvekem ar vaiges sviedrem jāprovē sīs burves dienestē tikt – vai nē, saimniek?

J ā n i s (*rausta plecus*). Ne visi puīši var saderēt pie viena saimnieka, ne visi cilvēki var tikt pie bagātības. Labi jau būtu, ja man kāds grasis būtu makā, es ļoti priecātos par bagātību, bet, kad nu tās nav, nu, lai nav arī. Kad tik man spēks kaulos, tad (*pusdziedādams*) «priecīgs savās mājās laimīgs dzīvoju un par sāl un maizi Dievam pateicu».

J ā ņ a m ā t e. Redzat – tas ir mans dēls!

M a n t r a u s i s (*kas sarunā slepeni ar lielu lielo uzmanību bij klausījies, sāņš*). Muļķis!

A n n a (*zobodama*). Kas alu nav dzēris, tam gardas i patekas... Mantraus, vai tu ko teici?

M a n t r a u s i s (*atļaidies gultā, vienaldzīgi*). Vai es? Ko nu es varu pieteikt, ko!... (*Ieva, Andrieva ielaista, ienāk pa vidus durvim*.)

SESTAIS SKATS

Anna. Ābrams. Jānis. Jāņa māte. Mantrausis. Ieva.

I e v a (*nes katrā rokā krūzīti, uz kurām uzliktas maizes šķēles – viena ar biezu pienu, otra ar sviestu*). Gandrīz, gandrīz būtu aizmirsuse Jāņa mātei un Mantraušam atnest brokastu. Nu gan būsat ļoti

izsalkuši. (*Noliek krūzīti ar piena maizi uz galda.*) Nāc, Mantraus!
(*Grib otru krūzīti nest istabā pa kreisai.*)

J ā ņ a m ā t e. Liec nu vien, meit, manu krūzīti arī tepat uz galda.
Un tad pastāsti – kādus darbus darīdama mūs aizmirsi?

I e v a. Vai nu darbu darīdama – slinkodama jūs aizmirsu. (*Jāņa māte krata smīnēdama ar pirkstu. Ieva noliek krūzīti un nosēstas pie ratiņa.*)

J ā n i s (*pie ratiņa pieiedams*). Necel nu pate sev neslavu. Spole jau diezgan piebrieduse.

I e v a. Ak, saimniek, tas jau pērnais, aizpērnais vērpums. (*Vērpj.*)

J ā ņ a m ā t e (*pie galdiņa apsēzdamās*). Mantraus, nāc jel nu, kad tevi dažkārt sauc. (*Saliek rokas un uzliek tās uz galda malas. Lūdz brīdi klusām Dievu un sāk ēst.*)

Mantrausis lēnām pienāk pie galda un arī sāk ēst.

J ā ņ a m ā t e. Nu, kā tu izgājušo nakti gulēji?

M a n t r a u s i s (*nelaipni*). Kā nu gulēju! Kā jau nu uz zirnājiem var gulēt.

I e v a. Vai vieta bija par cietu? Paga, kamēr tu ēdīsi, es viņu drusku uzčubināšu. (*Pieceļas.*)

M a n t r a u s i s (*vienā rokā krūzi, otrā maizi, pieceļas ātri un aiztuntuļo uz gultiņu*). Ne, ne, ne, ne! Nevajaga, nevajaga, gan es, sacīt, iztikšu, gan...

I e v a. Ne, ne! (*Vērpj.*)

A n n a. Tas Mantrausis to gultiņu gluži tā apsargā, it kā tur nezin kas būtu paslēpts.

J ā ņ a m ā t e (*jokodama*). Nu, kas var zināt, vai nav arī. Es izgājušu nakti par Mantrauša gultiņu noredzēju ērnotu sapni. (*Mantrausis iekustas sabijies.*) Jā, tas bij gluži vendīgs sapnis... Sēdēju te pie galda, kad Mantrausis piecēlās un teica, šis man rādīšot laimes pūķi, šis to esot noķēris un lakatiņā iesējis. Es teicu: «Rādi, rādi,» – un viņš izņēma no gultiņas kaut ko pusapaļu un uzlika to uz galda. Tad viņš lakatiņu atraisīja, un es nu redzēju, ka tajā nebij vis nekāds pūķis, bet trauciņš – pilns ogļu. Apkaunējies Mantrausis paķēra lakatiņu, aizsēja ar to sev acis, sāka smieties, un no tiem smiekliem es uzmodos.

J ā n i s. Hm... žēl, ka mūsu starpā nav kāda Jāzepa, kas šo sapni varētu izskaidrot.

I e v a. Mantraus, ko tu par to saki?

M a n t r a u s i s. Es nesaku ne četri. Ko tad par vecu plāpu murgiem var teikt!

J ā n i s (*norādams*). Mantraus!

M a n t r a u s i s. Nu ko tad jūs mani vienmēr kā tupeni, sacīt, rušīniet! (*Kāsē.*)

Jāņa māte māj Jāņam, lai tas paliek mierā.

Ā b r a m s. Es are redzeje izgājuse nakte viene sapne. Bijē are lote ērmigē, nudien!

A n n a. Nu tad stāsti!

Ā b r a m s. Nu klausaties! Jūs zinet, ka aizvine nedele jūsu nāburge Vilke ar akmene izsite loge jūsu otram nāburgem Lapse un ka es ta skandale redzeje. Ieks sapne nu Lapse ta Vilke bij apsūdzē's pie pagaste tiese, lai samaksā skāde. Bet Vilke teice, sis nav loge izsitus, un tad man bij jaiet par liecēnieke. «Prieksnieke,» es teice, «ne par divdesmit sudrabe rubele es vēl reiz negribete ta baile izturet, kas man maksaje gandrīz mane nabage zīde dzīvibe.» – «Kādēl?» vinc prase. «Tadēl: ka tas Vilks uzcel ta akmene un sviez vine pēc ta Lapse, kure pase reize stāv pie save loge ieks istabe, oh, tad es stāveje ārpusē, un, kad es nebūte ātre nolieces uz zeme, tad man ta akmene taisne būte trāpijuse pa pase galve.»

I e v a. Nabaga Ābrams! Kādās briesmās tava skaistā galva bijuse! (*Visi smīn.*)

Ā b r a m s (*jocīgi draudēdams*). Ēve!... Klausates tālak! Tā, tā, saka prieksnieke. Man esot spriedume jaklausās. Un ko tās cilvekes nospriedus?! Ā b r a m a m jamaksā par loge lāpisane, jo Ābrame vainīge pie vina izdauzisane. Jo, kad tas zīds nebūte nolieces pie zeme, tad ta akmene nebūte varejuse ieskriet ieks loge. (*Visi smejas.*) Vai zinet, es par ta spriedume tā sabijos, ka uzmodos un izkrite no gultine.

J ā n i s (*smiedamies*). Tādu sapni tikai žīds var noredzēt. Tas rāda, cik liels āķis tas Ābrams ir.

Ā b r a m s. O, nemaz āke! Bet man tik baile par viene liete: ka man par tiese ta skāde nav jāmaksā. Es, lūk, savem sapnem tice. Vines izdodes.

A n n a (*smiedamās*). Tās bailes nu gan veltīgas. Vai t' nu malēniešos dzīvojam... Bet kur gan tas Janka paliek? Jāiet paskatītis, vai nenāk. (*Prom pa vidu.*)

J ā ņ a m ā t e. Man šorit nemaz neveicas ar ēšanu. Jānoliek pēčam, kad vairāk būs iegribējies. (*Paņem krūziti un taisās iziet pa kreisai.*)

J ā n i s. Vai tu varbūt neiedzērsi kādu vērmeļu šnabīti? Tas veicina ēstgribu. Paga, ieliešu tev glāzīti. (*Iet.*)

J ā ņ a m ā t e. Nu labi, labi, dēls, ielej ar. (*Abi aiziet.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Ieva. Ābrams. Mantrausis.

I e v a. Ābram, vai tev ir skaisti pirkti lakatiņi nastā?

Ā b r a m s. Pirktes lakatines? Oh, mane stundine, kad tad Ābramam ir bijuse zagte lakatine ieks naste?

I e v a. Ej nu, neniekojies, tu zini gan, ka prasu: vai tev ir skaisti kartuna lakatiņi?

Ā b r a m s. Atkal liele apvainosane. Kad tad Ābramam ir bijuse nesmuke lakatine ieks naste?

I e v a (*smiedamās*). Nu kā tad lai prasu?... Vai tev ir lakatiņi nastā?

Ā b r a m s (*izplestām rokām un sarautiem pleciem*). Atkal apvainosane... Kad tad ese bijis tik nabage, ka man lakatine n a v bijus ieks naste? (*Smejas.*)

I e v a (*smiedamās*). Vai tad es to saku! Nepārgriez nu manu vārdu!

Ā b r a m s. Es lai tave vārde nepārgrieze? Kur tad man ir tā skēre oder naze?

I e v a. Ej tu! Nu tu mani gribi piezobot. Tad es labāk cietīšu klusu!

Ā b r a m s. Lote labe! Kad tev ir kas ko ciest, tad ir gudrake, ka tu ciet kluse ne kad tu dikte vaimanē!

I e v a. Lielais jokupēter! (*Smejas.*) Bet nu esi diezgan zobojies, ej nu un ienes nastu un izrādi man savus skaistos lakatiņus, Andrievs man vienu pirs, tādēļ ka viņa dēļ vienu saplēsu.

Ā b r a m s. Tūlin ienesis naste. (*Steidzas uz durvīm. Atgriežas atpakaļ.*) Ah ne, es jau nedrīkste sodien naste cilat – sabes!

I e v a. Nu tad aiziesim uz vāgūzi. Es attaisīšu nastu, izmeklēšu lakatiņu un –

Ā b r a m s (*ātri*). Es nosacise cene, un tu atkal naste aiztaisise. Jā, tā mēs ta andele var izdarīt.

I e v a. Nu tad iesim! (*Abi iziet pa vidus durvīm.*)

ASTOTAIS SKATS

Mantrausis.

M a n t r a u s i s (*pārlaiž acis bailīgi pār istabu un pieceļas*). Ak tu tētīt, tak tie sātani, sacīt, mani reiz atstāja vienu pašu!... (*Izmisis.*) Vai, manas dienīņas, vai, manas nebaltās stundiņas, ko nu lai daru: viņi zina – zina, zina, zina, ka man nauda! Viņi saoduši, ka manā pagalvī visa mana nabadzība, un nu tie kā zvēri man krīt virsū... Ak, ka tevi pērkons saspertu lupatu lupatās, tu nejdzīgais žids, tu, – ka tev mēle vēl šodien no mutes izkristu, vecā ragana, vecā bauska, vecā – (*Sāk kā-sēt, iekrīt gultiņā, saņem, sagrābj ātri pagalvja maisiņu un pārņem vienu sānu šuvi.*) No ļaudīm dzirdējis... sapņojuse... Meļi, beidzami meļi – iztaustījuši jūs esat maisiņu un nu tikām ļerkšķēsāt, kamēr tiesa nāks un meklēs pakaļ vai zagļi nozags maisiņu... Varbūt ar jūs paši... Nē, nē, nē, savas naudiņas te vairs nedrīkstu turēt, nedrīkstu vairs, nē! (*Izņem no maisiņa zilu aizsietu zeķi, pilnu naudas gabalu.*) Jā, te iekšā i gan ogles, kas mūžīgi nebeidzas kvēlot, te i ogles, kas jau dažu lielu ugunsgrēku sacēlušas, te i ogles, kas pat tev, vecajai grezelei, asinis tā sakarsētu, ka tu ar mani, sacīt, spēlētu, dancotu visu cauru nakti... (*Atraisa zeķi.*) Ā, te ir ogles, pie kurām mani vecie kauli vienīgi vēl var sasilt. Jūs zelta gabaliņi, cik reižu jūs man neesat iedevuši jaunus spēkus, kad naktī noguris pa cisām vērtījos, cik reižu man ar savu lēno, lēno iežvadzēšanas neesat pateikuši: guli mierīgi, tavs prieks, tava laime vēl ir pie tevis... Nu jūs vairs nebūsat pie manis, bet nebistaties, ka jūs došu cita rokā. Nē, nē, nē, drīzāk vai mirtu nekā jūs citam atdotu. Dārīšu pēc tēvutēvu svētās ierašas un noguldīšu jūs mīļajā zemītē... Bet zeķe drīzi satrudēs (*skatās apkārt, paņem ātri krūzīti, ko pirmiņ bij uzlicis uz krēsla pie gultas, un saber, bailīgi skatīdamies apkārt, tajā naudu*), ņemšu šo krūzīti. (*Atraisa kakla lakatu un iesien tajā krūzīti.*) Aprakšu savu naudiņu, bet lai nedomā neviens to izrakt – apburšu un nolādēšu tā naudu, kā vietu, kur to guldišu. (*Iebāž zeķi kabatā. Pasit krūzīti zem svārkiem, paņem spieķi un grib doties laukā. Ieva ienāk.*)

DEVĪTAIS SKATS

Mantrausis. Ieva.

I e v a. Ā, vai tu drusku gribi iet pastaigāties, Mantraus? Ej, ej, laiks labs.

M a n t r a u s i s (*kas visu laiku, kamēr bij bijis viens, diezgan veikli bij kustējies, piepeši sašļukdams*). Jā, jāiet ir, palika tā, sacīt, nelabi ap sirdi. (*Iet. Atgriezdamies.*) Ja gribi, nu tu manu gultiņu vari uztaisīt. (*Prom pa vidu.*)

I e v a (*viena pate*). Nu drīkstu viņa gultiņu uztaisīt un pirmiņ to nedrīkstēju – ērmoti. (*Pieiet pie gultiņas, to uztaisidama.*) Brīnums, man šis vecis nekāda ļauna nav darījis, bet viņš man tik nepatīkams kā reti kāds cits cilvēks. Kad jau nu nedēļa būtu apkārt un viņu aizvestu uz citurieni!

Andrievs ienāk pa vidu.

DESMITAIS SKATS

Ieva. Andrievs.

A n d r i e v s (*durvis atstādams vaļā*). Iev, ko tu tur dari, vai Mantrauša naudas meklē? Nepūlējies par velti, to tas pūķis nupat aizvelk uz mežu... Še tavs lakatiņš. (*Dod viņai jaunu lakatiņu.*)

I e v a (*ņem lakatu*). Paldies, paldies, Andriev!

A n d r i e v s. Iev, iešu noskatīties, kur viņš ar naudu aiziet. (*Grib ātri aiziet, Ieva viņu attur.*)

I e v a. Ej nu, neniekojies, kur nu tam ubagam nauda cēlās! Lai nu viņš iet vien. (*Nosēstas pie ratiņa.*) Runāsim labāk atkal par sevi.

A n d r i e v s (*atkal sākdam badīt pastalu*). Par sevi šorīt jau visu rītu runājām. Runāsim tagad par citu ko. Runāsim par Vilku Juri. Ko viņš tev tik bieži tās labas dienas sūta? Vai zini, man tas nemaz nepatīk. Man arī nepatīk, ka tu ar viņu esi laipna.

I e v a (*smiedamās*). Ej nu! Vai tad ar to lāga puiku lai eju bārties!... Bet kādēļ tad tu negādā, ka varam taisīt kāzas, tavai s i e v a i Juris labu dienu vairs nesūtīs.

A n d r i e v s. Sen jau ar Jāni vai ar māsu par to lietu būtu runājis, ja man nebūtu – ja nebūtu – bijis –

I e v a. Nu, kas tad?

A n d r i e v s. Nu redzi (*smejas kaunīgi*), tāds kauns... Nudie, nemaz nezinu, ar kādiem vārdiem viņiem to lai pastāstu.

I e v a. Nu, gluži vienkārši: tu saki, ka esi mans brūtgans, tad viņi tevi gan sapratīs. Vai atkal, ja tev kauns teikt, ka esi brūtgans, tad dari tā (*kaunīgi smīnēdama*) un saki, ka es esmu tava brūte; vari arī teikt: līgava, tā viena alga...

A n d r i e v s. Jā, tu vari smieties, tu nemaz nezini, cik grūti ir, kad šitādas lietas otram jāstāsta.

I e v a. Grūti? Tad tev arī laikam bij grūti, man pasakot, ka mani mīlē?

A n d r i e v s. Nu, gluži viegli jau nu nebij – tas ir – tev pasacīt, ka tevi mīlēju, tas nebij grūti, bet tevi pirmo reizi nobučot – t a s bij grūti.

I e v a. Kā tā? Es jau nemaz neturējos pretī.

A n d r i e v s. Neturējies nu gan, bet – es nedrīkstēju. Bij gluži traki: bučoties gribas, vai gals, un – nedrīkst... kauns.

I e v a (*šķelmīgi smīnēdama*). Tagad nu gan vairs nevarētu teikt, ka esi kaunīgs.

A n d r i e v s. Tagad...! Mums divatā esot, labprāt cita nekā nedarītu kā tev dotu mutes un atkal dotu mutes, jo esi man par daudz mīļa. Zināms, kad citi redzētu... Bet tu man par to lakatiņu vēl neesi pateikusēs, kā nākas. Es gaidu. (*Izstiepj roku.*)

I e v a (*pieceļas*). Nu, tad jāpateicas jau būs. (*Pieiet pie Andrieva un apliek tam roku ap kaklu.*) Tu mīļais cilvēks! (*Izvelk no kabatas gredzenu.*) Še tev arī kaut kas. Ir nu gan laikam tikai tīrs misīņš, lai gan Ābrams apgalvo, ka esot apzeltīts, bet kas par to: zelta vai misīņa – gredzenam nav iesākuma un gala, tāpat kā manai mīlestībai. (*Uzmauc gredzenu Andrievam pirkstā.*)

A n d r i e v s (*uzlec stāvu un apkampj Ievu. Kaislīgi*). Iev, Iev, es varētu traks palikt aiz mīlestības! (*Skūpst viņu.*) Vēl šodien Jānis visu dabūs zināt! (*Jāņa māte ienāk no kreisās puses.*)

VIENPADSMITĀIS SKATS

Andrievs. Ieva. Jāņa māte.

Andrievs un Ieva viens otru ātri palaiž vaļā.

J ā ņ a m ā t e (*ar uzsprautu priekšautu, pusgatavu vīzi rokā, dara tā, kā kad nekā nebūtu redzējuse*). Ieviņ meit, vai nezini, kur savu palāpiņu dažkārt esmu likuse; ar savām tumšajām acīm viņa nevaru un nevaru ieraudzīt. (*Meklē.*)

A n d r i e v s (*viņai tuvodamies*). Jāņa māt, zinu, kur tavs palāpiņš ir.

J ā ņ a m ā t e. Nu?

A n d r i e v s (*atlaiž viņas uzsprauto priekšautu un izņem no tā palāpiņu*). Še!

Jāņa māte. Ka tu izčibētu, pašas priekšautā, un meklēju, meklēju... Es, vecā cāļa galva...

Andrievs. Ak, nemānies nu, Jāņa māmiņ, nemānies, tu visu redzēji.

Jāņa māte. Es redzēju? Nu tu brīnums, ko tad es dažkārt redzēju?

Andrievs. Ka mēs bucojāties. (*Ieva aizliek roku kaunīgi acīm priekšā.*)

Jāņa māte. Jūs bucojāties? Vi! Vi! To es dažkārt nemaz neredzēju.

Andrievs. Jā, un tu jau arī sen zini, ka mēs viens otru milējam, bet tu tik tā izliecies, kā kad nezinātu, un pazaudē arvienu palāpiņu, tuteniņu, lāpāmo adatu taisni tai acumirkli, kad mūs atrodi vienus. Tad, lūk, tev lēta reize atkal aiziet. Bet šoreiz tevi pieķēru pie tavas lielās blēdības.

Jāņa māte. Nu, lai nu viens cilvēks dažkārt paklausās... Ieviņ meit, ko tas Andrievs tur runā?

Ieva. Patiesību, mīlo, mīlo māmiņ. (*Apkampj viņu, pieglaudz kaunīgi galvu pie viņas krūtīm.*)

Jāņa māte. Ak tu brīnum brīnumiņi – nenospied nu manis, nenospied nu manis! (*Atsvabinās laipni no Ievas.*) Laid nu, lai apsēstos. Nez ko vēl nedzirdēšu, tad jau labāk ir, ka sēdu, citādi tās jaunās ziņas mani, veceni, vēl nospers gar zemi. (*Apsēstas.*) Tātad jūs viens otru milējat? Nu skaties... nu skaties...

Andrievs. Jā, un mēs drīzi gribam precēties, un tev pie tam mums jāpalīdz!

Jāņa māte. Precēties! Edze nu, ka labi, kad apsēdos... Vai tad manis gribēsat par vedējmāti vai par vakarainieti?

Andrievs. Esi tik laba – pastāsti Jāņam, ka gribam precēties... tev veicīgāka valoda...

Ieva. Jāņa māt, viņš tevi tādēļ lielī, ka pašam esot kauns runāt. (*Jāņa māte brīnās jocīgi.*) Bet tu runāsi gan ar saimnieku – jā?

Jāņa māte. Nu, kad jārunā, jārunā – vai tūliņ runāt?

Andrievs. Runā i tūliņ...

Jāņa māte. Nu labi, labi. (*Sauc, pagriezusēs uz durvīm pa kreisai.*) Jāni, Jāni! (*Andrievs un Ieva nosēstas katrs pie sava darba. Jānis ienāk.*)

DIVPADSMITĀIS SKATS

Andrievs. Ieva. Jāņa māte. Jānis.

J ā n i s. Nu?...

J ā ņ a m ā t e. Nāc šu, dēls, man ar tevi jārunā par vienu svarīgu lietu.

J ā n i s. Nu, par kādu tad?

J ā ņ a m ā t e. Piesēsties, dēls, piesēsties. (*Jānis nosēstas.*) Nudie, nezinu, no kura gala iesākt... Nu man, redz, ar tevi jārunā par to pašu mīlestību.

J ā n i s. Par mīlestību? Vai tad tu uz vecuma dienām vēl būsi sākuse milēt, ko?

J ā ņ a m ā t e. Ej nu tu, jokupēter, kur nu es, vecene, vairs... Bet skaties dažkārt tur tos divos... (*Andrievs un Ieva noliec galvas dziļi pār saviem darbiem.*)

J ā n i s (*vienā un otrā noskatījies*). Nē, nudie, ar tiem abiem nav lāgā... Andriev, Iev, kas ar jums noticis?

J ā ņ a m ā t e. Nu, viņi viens otram patīkot un grib dažkārt precēties...

J ā n i s (*gari vilkdams*). A-ā!... Aiz to viņi man pēdējā laikā izlikās tādi savādi... Nu, un tagad Andrievs no manis gribēs dabūt zināt, kad varēs dzert kāzas.

J ā ņ a m ā t e. Nu, tā jau nu ir...

J ā n i s. Bet par ko tad viņš pats nemaz nerunā?

J ā ņ a m ā t e. Nu esot, lūk, dažkārt tas pats kauns...

J ā n i s. Vai tad precēšanās ir kauna lieta? Andriev – nāc šu. (*Pieceļas. Andrievs tuvojas Jāņam, galvu noliecis. Jānis paceļ to smīnēdams. Laiņi.*) Tu gribi precēties – ko?

A n d r i e v s. Tā jau gan esmu nodomājis.

J ā n i s. Un tev tur tas skuķis patīk?

A n d r i e v s. Patīk jau nu gan.

J ā n i s. Un jūs viens otru milējat?

A n d r i e v s. Vai tad nu bez milēšanas...

J ā n i s. Tā?... Nu, ko tad tur nu vairāk... tad jau viss kārtībā. Tiklīdz būs pavaļas laiks, brūvēsim alu un taisīsim kāzas.

A n d r i e v s (*satver sirsniņi Jāņa roku, paklusu*). Un tu esi ar mieru, ka Ievu precēju?

J ā n i s. Pilnīgi, brāl. (*Uzsit viņam viegli uz pleca.*) Esi laimīgs, ka dabū tik strādīgu, godīgu un glītu sieviņu!... Un nu nākat nostājaties kopā, lai redzam, kā viens pie otra piedienat. (*Paņem Ievu*

aiz rokas un nostāda viņu Andrievam blakus istabas vidū. Abi kaunīgi.) Tā.

J ā ņ a m ā t e (*abos noskatījusēs*). Ka tu izčibētu, tas jau dažkārt ļoti glīts pāritis, skaidri vai viens priekš otra radīti!... Lai nu Dieviņš dod labu laimīti, kopā dzīvojot!

Anna ienāk pa vidu.

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Andrievs. Ieva. Jāņa māte. Jānis. Anna.

A n n a. Nu – kas tad te notiek?

J ā n i s. Te vairs nekas nenotiek, te jau kaut kas ir noticis, sieviņ. Andrievs man pastāstīja, ka viņš Ievu gribot precēt.

A n n a. Tā?! Ej nu, ej!

J ā n i s. Par visu tiesu!

A n n a. Tā. (*Iet pāri soļu pa istabu uz priekšu un atpakaļ.*) Nu, Andriev, tu man kā māšai gan arī jau agrāk kādu vārdiņu par šo lietu varēji bilst, nebūsi jau vakar vien vēl iedomājies Ievu precēt. Būtum aprunājušies... Bet katrs jau var darīt, kā grib... Tad jau laikam arī drīzi gribēsāt dzert kāzas?

A n d r i e v s. Kad jau nu laiks iznāks, tad...

A n n a. Nu ja, lai tad nu arī Dievs dod laimīgu dzīvošanu. (*Noskūpstā ātri Ievu un krata Andrievam roku.*) Bet labi tas nebij no tevis, brāl! (*Apgriežas, slauka ar priekšauta stūri acis un iziet ātri pa kreisai rokai.*)

J ā ņ a m ā t e. Ann! (*Sāņš.*) Nu, lai nu viens cilvēks paskatās... raud... Paga, tur man jārunā kāds vārdiņš par apmierināšanu. (*Iziet Annai pakaļ. Janka ienāk pa vidus durvīm.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Andrievs. Ieva. Jānis. Janka. Tad Ābrams.

J ā n i s. Nu, Janka, kur tu tik ilgi biji, palaidni, vai avīzi drukāji, vai?...

J a n k a. Biju tāpat mežā, tēt. Vilku tēvs teica, ka Juris šorīt Ābramam avīzi pie aploka iedevis, un tādēļ nesteidzos, domāju, Ābrams tev viņu iedos.

J ā n i s. Ābrams man nekādas avīzes nav iedevis, ej jel iesauc viņu istabā.

J a n k a. Viņš tūliņ būs te, viņš nāca uz istabu. (*Ābrams ienāk.*) Tur viņš jau ir.

J ā n i s. Mans nāburgs Vilks tev šorīt iedevis avīzi priekš manis. Kur viņa ir, man viņas ļoti vajaga.

Ā b r a m s. Ah, kā es ta pavisem aizmirse! Se, se vine ir. (*Mēģina roku iebāzt svārku kabatā, kas viņam aiz pārlicēģa ātruma neizdodas. Apķerdamies.*) Ach so – ne, ne, ne, ne, es neka no ta avi– nezine, es no Vilke nekāde avize nav sanēmis.

[J ā n i s. Ej nu, ej, viņš tev to pie liekuma iedevis.

Ā b r a m s. Ta Vilke Jure pienāce pie liekume un sacīje, vai es negrib priekš jums avize atnest. Es teice: gribete gan, bet man sabes, un es neka nedrīkst nest ieks roke. Nu, vinc teice: es tev ta lape iebāzīs ieks kese, un pienāce man klāt. Es teice: nebāz –] bet, ja vinc man ta lape tomēr ir iebāz ieks kese, kamēr es save zirge glaudīje, tad ta ir vine, ne mane grēke.

J a n k a (*piesteidzas pie Ābrama un izvelk tam no kabatas avīzi*). Še, tēt!

Ā b r a m s. Nu skat, kas tā Jure par uncvate!

Jānis paņem avīzi, nosēstas pie galda un sāk tajā lasīt.

J a n k a (*paklusu uz Ievu*). Labas dienas no Jura, Iev! (*Andrievs, kas to dzirdējis, saraunas maģenīt. Janka piebiedrojas Ābramam, kas piegājis pie Mantrauša gultiņas un aptausta pagalvja maisiņu.*)

I e v a (*paklusu uz Andrievu*). Kā liekas, Anna ar mani nav mierā.

A n d r i e v s. Ak, ko nu... tā lieta nemaz nav tik... tu jau zini, kāda Anna ir. Viņa labprāt gribētu, lai bagātu sievu paņemu, jo viņa jau nu domā, ka bez naudas un mantas tā īsti laimīgs neviens nevar būt. Bet mēs viņai pierādīsim, ka var gan...

J ā n i s (*iesaucas pārsteigts, uzlēkdams stāvu*). Ā!...

Ā b r a m s (*satrūcies*). Nu? Kas nu?

J ā n i s. Ā! Ā... (*Iet apkārt pa istabu, galvu rokās satvēris. Visi viņā skatās sabijušies. Pēdīgi viņš atkal pieiet pie galda un paņem avīzi.*) Ne – ka nevaru vairs nekā salasīt, raibs vien ir acu priekšā – Andriev – nāc šurp – paskaties avīzē – vai tā prēmijas biļete, kuras numurs še ierakstīts (*izvelk trīcošu roku kabatas grāmatiņu no krūšu kabatas un uzšķir kādu vietu*) – vai tā prēmijas biļete kaut ko vinnējuse?

A n d r i e v s (*grāmatiņā un avīzē paskatījies*). Ir gan – 75 000 rubļu!

J ā n i s. 75 000 rubļu!... (*Turas pie krēsla.*) Visa istaba sāk ap mani griezties! (*Kliedz.*) 75 000! (*Streipuļo, iekrīt krēslā, sāk raudāt un smieties.*)

A n d r i e v s. Jāni!

I e v a. Saimniek, kas tad nu noticis?! (*Tuvojas saimniekam.*)

J ā n i s (*pieceldamies, gaviļēdams*). Kas noticis? Kas noticis? Brīnums noticis!... Vakar vēl biju nabags zemnieks, rītu būšu bagāts kungs! Vakar vēl braucu ar vienu zirgu darba vāgēs, rītu braukšu ar četri zirgi karietē, vakar vēl ēdu rupju maizi un dzēru ūdeni, rītu ēdišu gārdumus un dzeršu vīnu! Esmu bezgalīgi bagāts, esmu 75 000 vinnējis!

Ā b r a m s. Septindesmit – piece – – (*Paliek kā sastindzis vaļēju muti pie galda stāvam.*)

I e v a (*sasit plaukstas*). 75 000 rubļu! Ak tu nedzirdēta bagātība!

A n d r i e v s. Vai Dieviņ! (*Aizliek roku kā apstulbis acīm priekšā.*)

J a n k a (*pieskrien pie durvīm pa kreisai*). Memmiņ, vecomāt, nākat, nākat klausāties, kas noticis!

Anna ar Jāņa māti ienāk.

PIECPADSMITAIS SKATS*

Andrievs. Ieva. Jānis. Janka. Ābrams. Anna. Jāņa māte.

J ā n i s (*viņām pretī*). Sieviņ, māt, nākat palīdzat man priedāties, citādi man sirds plīsīs pušu. Ann, mēs esam (*apkampj Annu un šņukst*), mēs esam – – mēs esam – – (*Šņukst un spiež Annu pie krūtīm.*)

A n n a (*pussabijusēs*). Nu saki jel – kas tad noticis?

J ā n i s. [Laires māte atvēruse savu roku un ļāvuse uz mums nolīt zelta lietum;] tava prēmija, tava pūra nauda vinnējuse 75 000 rubļu!

A n n a (*iekleigdamās*). 75 000! Ak tu Kungs Dievs! (*Taisās saļumt, Jānis viņu pieved pie krēsla, kurā tā bezspēcīgi atkrīt.*) 75 000! Vai tu tik nemānies vien?... 75 000... Kad tik nepalieku negudra – 75 000 – ak tu Debesu tētiņ! (*Raud visā galvā.*)

J ā ņ a m ā t e (*rokas salikuse*). V a i Die – v a i Die, t ā nauda, t ā nauda!...

* Šis skats jāspēlē ļoti ātri.

A n n a. Man tik tā vien ir, kā kad sapņotu! Dziedat jel, gaviļē-
jat jel, lai uzmostos! Vīriņ, nāc, dancosim! (*Grib piecelties, atslid
atkal krēslā atpakaļ.*) Nekā, kājas neklausu, gluži kā svina pie-
lietas... (*Raudādama un smiedamās.*) Griežaties jel jūs, jaunie, pēc
trim nedēļām dzersim tādas kāzas, kādu šai vidū pat lielkungi nav
dzēruši!

A n d r i e v s. Pēc trim nedēļām kāzas! Ieviņ, sirsnīņ! (*Apkampj
levu un griež to kā danci apkārt.*) Lai dzīvo Anna! Lai dzīvo Jānis!
Lai dzīvo visi Cīruļi – urā! Urā!

J ā n i s, J a n k a. Urā! Urā!

*Janka saņem Ābramu, kas arvienu vēl pie galda stāv un klusām pie sevis rēķina,
aiz rokām un griežas ar to pa istabu apkārt. Jānis, Anna griežas arī.*

J ā ņ a m ā t e (*pašā priekšā, acis uz augšu pacēluse*). Dievs
Kungs, pasargā mūs no ļaunā gara!

Priekšgars ātri noveļas.

OTRAIS CĒLIENS

*Istaba kā pirmā cēlienā. Ap logiem un durvīm zaļas vijas.
Pie sienām vaiņagi. Meijas. Uz galda pudeles un glāzes.*

PIRMAIS SKATS

[Viesu koris. Tad Anna.

Viesi dej un dzied.

Zvejnieks mani aicināja:

«Nāc, meitiņi, laiviņā!»

Zvejnieks mani aicināja:

«Nāc, meitiņi, laiviņā!»

«Es neiešu, zvejniecīņi,

Tevi vējiņš tālu pūš!

Es neiešu, zvejniecīņi,

Tevi vējiņš tālu pūš!»

Kad koris trīs reizes šo pantu atkārtojis, Anna ienāk no labās puses.

A n n a (*pamādama, lai met mieru*). Vai viesiem tagad nepatiktos
nākt launagā? Es lūdzu!...

D a ž i. Paldies, paldies!

C i t i. Vēl jau nemaz negribas ēst...

K ā d s p u i s i s. Kas tad dos, kad gribēsies! (*Iziet.*)

A n n a (*smiedamās*). Tiesa gan... Nu – lūdzu...

*Viesi ar Annu iziet pa labi.] Ieva ienāk pa vidus durvīm ar lielu
māla krūzi rokā. Juris viņai iesteidzas ātri pakaļ.*

OTRAIS SKATS

Ieva. Juris. Tad Anna.

J u r i s. Iev, pagaidi drusku, es tev kaut ko gribēju pateikt.

I e v a. Bet drīzi, Juri. Tu redzi, man viesiem jānes alus.

J u r i s. Ak, tie tur iekšā nenoslāps, diezgan jau šodien dzēruši...
Nāc...

I e v a. Bet tu tak dzirdi, ka man nav vaļas! (*Grib iet.*)

J u r i s (*viņu saturēdams*). Ak nu... tik uz vienu acumirkli. Es jau – tev – kaut ko – gribēju teikt.

I e v a (*smejas*). Jā, to jau nu otru reizi dzirdu. Nu, kas tad tavu sirdi tā spiež?

J u r i s (*kaunīgi smīnēdams un ar roku matus izbraucēdams*). Man, nūdie, kauns to teikt laukā.

I e v a (*sāņš*). Ahā, kauns! (*Dikti.*) Ej nu neniekojies, neviens jau tagad mūs ni redz, ni dzird. Nu?

J u r i s. Mīļo Ieviņ – es pazīstu tevi – tu pazīsti mani – tu esi skaista – es esmu – –

I e v a (*viņu pārtraukdama*). Glīts. Tājāk, tājāk!

J u r i s. Glīts? Tā nemaz negribēju teikt...

I e v a. Nu, kā tad?

J u r i s. Gribēju teikt – redz, nu tu visu manu valodu sajauci... Vai tev Janka šorīt atnesa labas dienas?

I e v a. Atnesa. Paldies. Vai tu par tām gribēji runāt?

J u r i s. Nē... es... (*Stomās. Anna parādās durvīs un klausās.*)

I e v a. Nu, ko nu tur tik daudz... es jau tagad zinu, ko tu gribi teikt. Gribi teikt, ka esi godīgs tēva dēls un vēlies mani par sievu.

Juris skatās pārsteigts Ievā.

I e v a. Vai nava tā?

J u r i s. Ir gan... Nu un tu –

I e v a (*laipni*). Ak, neniekojies nu! (*Anna prom. Iekšā pa labai sauc: «Alu, alu!»*) Klau, tur jau viesi sauc pēc alus – (*Grib aiziet.*)

J u r i s (*viņu atturēdams*). Vēl vienu vārdu! Lūdzama, nestāsti nevienam, par ko nupat runājām!

I e v a. Ne pušplēsta vārdu. (*Ātri pa labai projām.*)

J u r i s (*nopūzdamies*). Viņa manis negrib! Un man tak viņa tā patīk, tā patīk... Ak, man nav laimes! (*Prom pa labai.*)

TREŠAIS SKATS

Pieteris. Tad Ieva.

P i e t e r i s (*ienāk pa vidus durvīm*). Viti aitgājuķi launagā – tat labi. Nu viņa dlīdi al klūdi atkal iet ut paglabu. Tad viņai teikķu, ka viņu glibu pletēt, un tad tēvt ledēt, ka viņu dabūķu. Et viņu tūliņ al pilmo vāldu noķelķu. (*Nosēstas, izvelķ mazu spoguliti un ķemmes no kabatas un sāk sukāties.*) Vai et neetu glitt puika? (*Spoguļojas.*) Un bagāt al – tēvam liela māja al lielu ābeļdāldu. (*Ieva ienāk. Pieteris noslēpj spoguļi un ķemmes.*)

I e v a (*pieiet pie skapja un izņem no tā glāzes*). Nu ko tad tā jaunā Lapsa tur dara, ka nenāk launagā?

P i e t e r i s. Viņa glib noķelt doti.

I e v a. Noķert zosi? Ā, tad jau es laikam traucēju. Neņem par ļaunu. (*Grib aiziet.*)

P i e t e r i s. Pt-t! Pagaidi – klautiet, man al tevi kat jālundā.

I e v a. Vai ar ķeršanu negrib lobties?

P i e t e r i s. Ko nu pal to (*jauķi*) – tūliņ būt lokā!... Vai di', tēvt man atļāva pletētiet.

I e v a. Nu tad precējies, precējies! (*Grib iet.*)

P i e t e r i s. Pagaidi tak! Tu jau vīta vēl nemad neeti dīldējute.

I e v a (*sāņš*). Bet zināt jau visu zīnu. (*Dikti.*) Un to, ko tu man tagad gribi sacīt, to tev teikt laukā laikam tāds kauns...

P i e t e r i s. Kaunt – fui, ne-ē! Ko domā, et tevi glibu pletēt.

I e v a (*smejas garšīgi*). Vai ar vai bez manas ziņas?

P i e t e r i s. Nu, dināmt, tak al tavu diņu.

I e v a. Un tad man laikam jāsakā, vai pie tevis iešu?

P i e t e r i s. Nukad...

I e v a. Nu tad (*dziedādama*):

Es pie tevis gan neiešu,
Kamēr savu sagaidīš! (*Grib iziet.*)

P i e t e r i s. Bet pagaidi – apdomā – tēvt man tūliņ atdot māju, ka būķu appletējiet. Liela māja al lielu ābeļdāldu...

I e v a (*tuvu pie Pietera pieiedama un ar roku atmezdama*).

Valkā pats, tautu dēls,
Savu mantu, bagātību!

Es pie tevis nelaužos –
Neņem manis valodās!

(Ātri prom pa labai.)

P i e t e r i s (*noskatās brīdi sajucis viņai pakaļ*). Nu, tkatiet nu –
tēvam tak taitnība, viņa manit neglib... Bet nu ieķu launagā un ēdiķu
pilnu vēdelu, lai viņa nedomā, ka man viņat ģēl. (*Apstājas iziedams.*)
Bet – taitnību takot – ģēl nu gan il! (*Iziet pa labai.*)

CETURTAIS SKATS

Mantrausis.

M a n t r a u s i s (*ienāk pa vidus durvīm*). Tā... tā lieta nu padarī-
ta... Nu jūs varat sapņot, cik gribat, par manu naudu, nu tā ir
drošībā... (*Smejas.*) He-he-he-he! [Viņi gan domā: «Nez kur tas vecis
pa visu šo dienas cēlienu nav blandījies apkārt,» – un es nebiju nekur
tāju, tepat aiz mājas mežā (*noslēpumaini*), un] naudu apraku zem
mazas eglītes meža otrā malā. Tur tās neviens nemeklēs, un, kad koks
būs izaudzis liels, tad tas ar savām saknēm apņems manu dārgumu, ka
pie tā mūžam neviens netiks... Bet grūti gan bij, no tās naudas
šķīroties... Nebiju ilgi raudājis, bet, krūzi aprotot, raudāju, sacīt, kā
izkults bērns. (*Slauka acis.*) Un tagad man tā vien ir, kā kad mani kāds
sauktu uz mežu. (*Skatās apkārt.*) Bet kas tad te noticis? Ko tad šie
vainagi un tās zaļās vijas lai nozīmē? (*Ieva ienāk ar tukšu alus krūzi
rokā.*)

PIEKTAIS SKATS

Mantrausis. Ieva.

I e v a. Nu, Mantraus, kur tad tu tik ilgi biji? Gribējām jau tevis
vai iet meklēt, vai... Būsi gluži badā nomiris, pusdienu neēdis. Ej tur
otrā istabā, tur jau citi ēd. (*Grib iziet pa vidu.*)

M a n t r a u s i s. Pagaidi... pasaki man – ko tie zaļumi te nozīmē
un kādēļ tu sestdienas dienā tā, sacīt, esi izģērbusēs.

I e v a. Ak, tu jau vēl nezini, kas šie viss noticis... Ak – te tagad
iet kā pa sapni... Saimnieki vinnējuši 75 000 rubļu, saimnieks jau

no pusdienas aizbrauca uz Rīgu, saimniecei atbraukuse viešiņa, māsa Līze, atnākuši arī viņļauži, kas par to laimi dzirdējuši: Lapsu tēvs ar Pieteri, Vilku tēvs ar Juri un vēl citi nāburgi, un nu mēs ēdam, dzeram un liksmojamies kā ap Jāņa dienu. Pusmuca bairiša drīz būs tukša. (*Iziet ar krūzi pa vidu.*)

M a n t r a u s i s (*viens pats*). 75 000 – viņa sacīja – 75 000 tie lupatas vinnējuši... 75!... Ak tu Kungs tētīt, kas tā par milzīgu naudu! Vai tad šī nauda nu man nevarēja krist, man, man, kas es, cilvēks, naudu protu cienīt un glabāt! Bet nekā, nekā, tā nāk tiem, kas to izšķiež par alu un brandvīnu... Ak tu Kungs tētīt, aiz žēlabām, sacīt, man vai jāraud. (*Slauka acis. Nospīestā balsi.*) Jāiet ārā, lai nedzirdu, kā šie laimīgie muļķi trako. (*Iziet slābans pa vidus durvīm.*)

SESTAIS SKATS

Līze. Anna no labās puses.

L ī z e. Nē, tā gan tiesa, māsiņ, kad, mājās pārbraukuse, vīram stāstīšu par jūsu laimi, tad viņš man neticēs un neticēs... Tik daudz naudas, tik daudz naudas!... Nez cik nedēļās to varēs izskaitīt? Vai zini, kad Jānis viņu būs atvedis mājā, tad es nākšu talkā, un vai zini vēl ko, māsiņ: varēji gan man tūliņ kādu simtiņu iedot līdz – lai, lūk, mans puisietis tic.

A n n a. Dabūsi, dabūsi, Līz, savu daļu, tiklīdz Jānis naudu būs pārvedis mājās. Nebīsties!

L ī z e. Vai, mās, cik tu esi laba! Bet to aubi ar to pāva spalvu un tiem sarkanajiem bumbuļiem, to tu gan man tūliņ dosi līdz. Tu jau to apnēsāto krimildu tikpat vairs neliksi galvā. Un to rozēto basta lakatu ar – man meitenei nav nekā, ko svētdienās siet ap galvu.

A n n a. Ņem, ņem – ar žēlīgu Dievu.

L ī z e. Nu paldies, paldies – meitenei būs liels prieks. Bet nu vēl ko, māsiņ: manam vīram nupat krekli beigti. Tavā lādē redzēju tādu parupju linu audekla baķi – vai nu jūs vairs rupju audeklu liksat pie mīestas...

A n n a (*sāņš*). Čigāniete! (*Dikti.*) Nu, cik olekšu tad tu gribēsi?

L ī z e. Nē, Anniņ, cik tu esi devīga!... Cik nu gribēšu? – Nometīsi pieciem sešiem vai arī visiem divpadsmit krekliem... Un, ja tev gluži labs prāts, tad nogriezīsi vēl kādu gabaliņu. Mārtenišam priekš biksītēm.

A n n a (*ironiski*). Nu, un vai vēl kaut kā netrūkst? Pēterīti pavisam esi aizmirsuse – vai tam nevajaga jaunu jostiņu vai cepurīšu?

L ī z e (*smejas*). Skat, i par Pēterīti viņa iedomā. Nu, lai nu t a s šoreiz paliek...

A n n a (*sāņš*). Bet citā reizē tas toties gribēs jo vairāk. (*Abas nosēstas pie galdiņa. Anna Lizei ielej šņabi.*)

L ī z e (*dzer un izvelk gabalu plāčeņa no kabatas*). Tavu mikstu plāceni, kāds tev šoreiz izdevies; pūpēdis kas pūpēdis – aizēsties vien nevar. (*Ēd.*) Bet ko tu tur man pirmiņ iečukstēji ausī? Es tev rādīju, skaties, cik jauki tas Andrievs pret Ievu izturas, un tu man pateici, ka viņi esot brūtgans un brūte. (*Piegrūž Annai ar elkoni pie sāniem.*) Ej nu, ej!

A n n a. Tā jau nu ir...

L ī z e. Apžēlojies, Andrievs tak viņu tagad vairs neprecēs! Es jau tā bēdājos, ka mūsu vienīgais brālis nepaņem kaut kādu pluncku – bet nu jau no Ievas vairs nav ko runāt!

A n n a. Jā, kad tā laime vakar būtu atnākuse. Bet šorīt nospriedām, ka Andrievam ar Ievu pēc trim nedēļām jātaisa kāzas.

L ī z e. Ak tu Kungs tētīt! Viņai 75 000 kulē, un viņa brāļam ļaus precēt kalpa meitu. Tad jau laikam ar Ievu esi ar mieru?

A n n a. Ko nu ar mieru – es jau ar visu sirdi gribētu, lai Andrievs paņem kādu lielmaņa meitu, tādu –

L ī z e (*viņai atņemdama valodu*). Kas prot tamborēt un klavieres sist, un māc latviski pa jaunai modei runāt – lūk, tādu, kas bijuse Rīgā skolā vai pie šņeiderienes... Tāda Andrievam tagad pēc viņa kārtas piedien, bet, ja viņš paņems Ievu, tad tas mums visiem būs par kaunu!

A n n a. Būtu jau nu gan tie abi jāizšķir...

L ī z e. Un nekas nav vieglāk izdarāms kā t ā lieta. Andrievam tu saki, ka viņš no tās bagātības nekā nedabūs, ja Ievu precēs, – gan tad viņš viņu atstās – un Ievai – nu, ar to nav nekādas pakses jātaisa, tai tikai jāpasaka, ka viņa tagad Andrievam par prastu un ka viņš viņas vairs neņems. Glīta viņa diezgan ir, gan tā drīzi dabūs citu brūtganu.

A n n a. Vilka Juris būtu pirmais, kas viņu uzrunātu.

L ī z e. Tā? Nu ko tad!... Tad lai viņa precē vien to Vilku. Bet ar tiem abiem tūliņ jārunā, lai, lūk, viņi viesu priekšā vairs tā neizrādās, ka var manīt – – (*Grib teikt – «ka tie brūtgans un brūte».*)

A n n a. Tiesa gan, es ar abiem runāšu, tiklīdz būs izdevīgs brīdis. Un, ja mēs viņus tad izšķīram, tad ne gailis par to nedziedās, kas viņu

starpā noticis, jo no svešiem tikai tas žīds visu zina, un to pašu Īeva nozvērīnāja, lai ciešot kļu.

L i z e. Laikam paredzēdama, ka tur tikpat nekas neiznāks.

A n n a. Nē. Viņa teica, šai nepatikot, ka cilvēki par šo un Andrievu daudz runājot, lai tie tādēļ tikai no kanceles vien vēl par to lietu dabūjot zināt.

L i z e. Nu, tas jau ļoti labi, tad jau būs gluži lēta reize viņus izšķirt. Bet nāc nu – iedosi man ķīseni un segu, iešu dārzā kaut kur pavēnī kādu acumirkliņi nosnausties. No brauciena un visas tās laimes esmu gluži apreibusē. (*Žāvā.*)

A n n a. Mūsu pusē to sauc par apmiegošanos. (*Abas iziet pa kreisai.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Vilks iereibies. Mantrausis.

Vilks rauj Mantrausi pa vidus durvim iekšā.

M a n t r a u s i s (*turas pretī*). Vilks, Vilks... vei, vei, vai nu mani jau gribēsi aprīt, vai... laid nu vaļā, pagāns, laid...

V i l k s. Nē, šoreiz tu man netiksi vaļā, vecais pūķi. Šoreiz tev Vilks parādīs zobus... Iekodīs ribās... Samalajēkab, jā... Tagad man Ciruļu mātes bairītis pataisījis dūšu!

M a n t r a u s i s. Laid tak nu mani vaļā, kliegšu, ja nelaidīsi!

V i l k s. Kliegsi? Kliedz! Samalajēkab, kur tu liki manu māsu, Rīgā aizvedis? (*Iespiež Mantrausi krēslā.*)

M a n t r a u s i s. Prasa kā negudrs. Ziepēs jau nu viņas, sacīt, neliku izvārīt.

V i l k s. Un tā tev tagad žēl... ak tu elles kāsi!

M a n t r a u s i s. Bet ko tu no manis īsti gribi? Laid jel mani – (*Grib piecelties.*)

V i l k s (*iespiež to atkal atpakaļ krēslā*). Samalajēkab, nekur tevis nelaidīšu, kamēr visa nebūsi izstāstījis... Tagad esmu dūšā... Kas notika ar tavu sievu? Vai tu viņai Rīgā ļāvi nomirt bez daktera palīdzības?

M a n t r a u s i s. Nu, visa Rīga jau teica, tā esot tā apdeguse, ka tur dakteris nekā vairs nevarot palīdzēt.

V i l k s. Un tādēļ tu priekš viņas arī vairs nepacēli ne pirksta?

M a n t r a u s i s. Meli! Es tai nopirku pudelīti bomeļļas un par divdesmit kapeikām vates...

V i l k s. Par divdesmit kapeikām! Par veselām 20 kapeikām!
(*Smejas. Tad briesmīgās dusmās.*) Ak tu... es tev par 20 kapeikām
karsta svina saliešu rīklē! Atmaksāšu tev par mājas nodedzināšanu
un sievas nogalināšanu, nožņaugšu tevi! (*Žņaudz viņu.*)

M a n t r a u s i s. Palīgā, cilvēki, – palīgā! Palīgā – ē!

ASTOTAIS SKATS

Mantrausis. Vilks. Juris. Pieteris.

Visi no labās puses. Vēlāk Janka pa vidu.

J u r i s. Tēt, tēt, – lai Dievs ir žēlīgs – ko tu te dari? Lapsa, –
palīgā! (*Atsvabina, Lapsam palīdzot, Mantrausi no Vilka. Mantrausis
aizklibo uz galdiņu, iekrīt krēslā, kāšē un sāk tad kārtīgi ēst un dzert.*)

V i l k s (*traki*). Laižat mani vaļā, man tas slepkava reiz jāsoda!
(*Pieteris atkāpas bailīgi aiz Lapsas.*)

P i e t e r i s. Tēv, tuli viņu tieti, ka viņš netplūk vaļā!

J u r i s. Esi nu mierā, tētiņ, – lūdzams, esi nu mierā! (*Nospiež viņu
krēslā.*)

L a p s a (*Vilku pielabinādams, sit tam uz pleca*). Mierā, nā-
burgs, mierā, klausies nu dēlā. Tu jau gan zini, šos laikos paši vairs
nedrīkstam sodīt.

[P i e t e r i s. Jā, paķi vailt nedliktam todīt, jā.]

V i l k s (*apmierinādami*). Bet tiesa šitā velna nesodīs, citādi
viņa to sen jau būtu darījuse.

L a p s a. Bet tu jau viņa arī vēl nekad neesi apsūdžējis, pats
arvienu esi teicis, ka pierādījumu trūkstot.

P i e t e r i s. Ka pielādījumu tlūktot – to tu, Vilku tēv, man ali eti
teitit.

L a p s a. Klusi nu, Pieter, nemiaisies starpā!]

V i l k s. Nu tad vedat viņu projām, lai viņa neredzu!

Juris grib Mantrausi izvest pa labai.

J a n k a (*pakar galvu pa durvīm*). Vai ziniet ko jaunu? Čigāni
sabraukuši mežā aiz mājas! (*Prom.*)

M a n t r a u s i s (*ievaudas dobji*). Vai Die!

J u r i s. Kas tev?

M a n t r a u s i s. Nekas – tas pats vecais dūrējs – laid mani – man
jāiet spirtgā gaisā – – (*Ātri prom pa vidu.*)

P i e t e r i s. Ķigāni tablaukuķi! Tad man al jāiet tpilgtā gaitā (sāņš), likķu, lai man vetā ķigāniete iddilē, kādu tievu dabūķu. (*Prom pa vidu.*)

DEVĪTAIS SKATS

Vilks. Lapsa. Juris.

V i l k s (*noskatās Mantraušam pakaļ*). Skrien ellē! (*Smejas.*) Nāc šurp, dēls... Dod roku... Lapsa, vai viņš nav krietns puika, ko?

L a p s a. Kā tad, kā tad, krietns cilvēks...

V i l k s. Jā-a – tādu šos laikos nav daudz... Jau divdesmit otrā gadā un vēl ne reizes nav bijis sadzēries. Ne – ne reizes!... Lapsa, vai tas nav brīnums: tēvs dzer dzeramo, dēls nedzer...

L a p s a. Nu nu, nu nu, ar tavu dzeršanu jau arī nav nemaz tik traki.

V i l k s. Samalajēkab – ā, ir diezgan traki... Esmu tagad sadzēries no Cīruļu mātes bairīša, bet to gan varu teikt: ja mana dēla nebūtu, tad jau dažū muļķību būtu izdarījis, nudie... Dēl – tādēļ, ka tu mani savaldīji, ka savam māsas vīram nepārspiedu rīkli, atļāju tev, ko tik ilgi vēlējies: vari uzrunāt Ievu. (*Smejas. Uz Lapsu.*) Vai tu re, kā viņš nosarkst! (*Uz Juri.*) Nu, ej nu, ej pie tiem citiem, bet – (*Izrāda pantomīmiski dzeršanu un draudē Juram ar pirkstu. Juris sajucis iziet pa labai.*)

DESMITAIS SKATS

Vilks. Lapsa.

V i l k s. Jā – man tik ir dēls! Tev, nāburgs, šitāds dēls reizēm arī labi derētu, tu arī dažreiz izdari tādas blēņas.

L a p s a. Nu, diezgan reti, nāburgs.

V i l k s. Nu, nu, nelielies! Vai tad tas nu bij prāta darbs, ka man neilgi atpakaļ ar akmeni izsiti logu?

L a p s a. Es tev izdauzījis logu? Ta tad joks! Draugs, tu jau m a n to iedauzīji!

V i l k s. Es tev? Samalajēkab, lai nu viens paklausās! Tu laikam man negribēsi samaksāt skādes, ka liedzies? Bet tas žīds jau visu redzēja, tas pateiks, kā tā lieta bij. (*Sauc.*) Ābram, Ābram!

VIENPADSMITĀIS SKATS

Vilks. Lapsa. Ābrams.

Ā b r a m s (*pakar galvu pa durvīm labajā pusē*). Kas ir?

V i l k s (*māj viņam ar roku*). Ienāc šu druciņ!

Ā b r a m s (*ienākdams, sāņš*). Vilke un Lapse – dive fērlige kukaine... Ābram, Vorsicht!

V i l k s. Ābram, nāc pastāsti mums – kā bij ar to logu?

Ā b r a m s. Ar kure loge? Es neatmines! (*Sāņš*.) Aha!

V i l k s. Nu raugies, ar to logu, kurā Lapsa iemeta akmini!

Ā b r a m s. Kurē Lapse iemete akmine? Nu, ta loge laikam saplīse.

V i l k s. Redzi nu, Lapsa...

L a p s a. Bet Ābrams jau nemaz nesaka, ka es logu iedauzījis... Ābram, vai es to darīju?

Ā b r a m s (*sāņš*). Nupat ta keze sākses. Ko lai atbilde? (*Dikti*.) Es – es – nezine...

V i l k s. Bet tu tak redzēji?

Ā b r a m s. Ja es vise gribete atminet, ko es redzeje, tad man tāde galve vajadzete kā skūne.

L a p s a. Neliedzies nu un saki, ko tu par to lietu zini. Bet nemelo – to zini, mans brālis ir uradņiks!

Ā b r a m s. Es nemelose, es itin nemaz nemelose. Es redzeje, ka Vilke tēve iesviede ieks jūse loge ta akmine un ka ta loge saplīse.

V i l k s. Tā... tu nekaunies melot, Ābram! Samalajēkab, tu liecies iebaidīties no Lapsas, labi, bet neaizmirsti, ka mans brālis ir tiesas priekšsēdētājs. Ja es šo lietu likšu tiesai priekšā, tad vēl notiks, ka tev nospriedīs skādes atlīdzināšanu par to logu.

Ā b r a m s (*sāņš*). Mane sapne! (*Dikti*.) Bet, mīlas Vilke papin, tā toks bij, kā es teice, atmines vien: jūs panēme ta akmine – –

V i l k s. Nē, es paņēmu to meli – aiz apkakles. (*Dara tā*.) Tu nelieti, vai runāsi patiesību! Samalajēkab, es tevi mācīšu stomīties un tam Lapsam runāt pa prātam. (*Krata Ābramu*.)

Ā b r a m s. Lapse – palīdzet toks – au vai – Lapse, glābet!

L a p s a. Bet, Vilks, nedari nu blēņu – laid nu to žīdu vaļā! (*Mēģina Ābramu atsvabināt no Vilka*.)

V i l k s. Ak tu viņam nāc palīgā, ak tā, nāc, nāc, savilnošu jūs abus. – Samalajēkab, esmu tagad dūšā! (*Sāk abus kratīt*.)

L a p s a. Bet, Vilks, vai tu negudrs!

Ā b r a m s (*kliedz*). Ai, lautines, glābet! Oi, Gewalt, oi, Gewalt!

DIVPADSMITĀIS SKATS

Ābrams. Lapsa. Vilks. Juris.

J u r i s (*ienāk ātri no labās puses*). Jau atkal šķandāls! Bet tēt, mīlo tētiņ! (*Izšķir visus trīs.*)

V i l k s (*Juri stumdams projām*). Ak, nieki, šoreiz «mīlais tētiņš» velti, man tur tas žīds ir un ir jāsaplucina!

J u r i s. Bet kādēļ tad?

V i l k s. Tādēļ, ka viņš devis palšu liecību: Samalajēkab, viņš saka, es Lapsam esot izdauzījis logu.

J u r i s. Bet to jau tu arī esi izdarījis.

V i l k s. Es?... Samalajēkab!... (*Stāv izbrīnojies.*)

J u r i s. Vai tad nu vairs neatminies? Es tak vēl biju apskatīt skādes, kuru novērtējām uz 4 rubļi 95 kapeikām.

V i l k s. Un man tā vien likās, kā kad Lapsa būtu... Redzi, dēls, tas nāk no dzeršanas. Še, Lapsa, pieci rubļi; par tām 5 kapeikām man kādreiz krogā izpirksi čarku... (*Dod Lapsam naudu.*) Un tu, Ābram, neņem par ļaunu, ka tev kaklu drusku aptaustīju. Esmu tagad dūšā. (*Sniedz Ābramam roku.*)

Ā b r a m s (*atkāpdamies*). Nekas, nekas, labe, ka ta liete ieks kartibe (*sāņš*) un man ta piece ruble nav jamaksā.

J u r i s. Un nu iesim, tēt, launagā.

V i l k s (*smejas*). Vai t' re, viņš manis vairs negrib atstāt viena – tas gudrinieks! Nu iesim ar, iesim. (*Abi iziet pa labai.*)

L a p s a (*abiem iedams pakaļ*). Nu, Ābram – (*Māj, lai tas nāk līdz.*)

Ā b r a m s. Ej vien, man vairs negribes, man jāiet japaskates save zirge. (*Lapsa prom pa labai.*) Ābram, ta bij nelabe sapne, ko tu redzeje! (*Grib iziet pa vidus durvīm, satiek Ievu ar pilnu krūzi un ielaiž viņu, jautri paklanīdamies, istabā. Ieva viņam sniedz krūzi, lai dzer, Ābrams pateicas pantomīmiski un rāda, ka jau diezgan dzēris, un aiziet.*)

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Ieva. Anna.

Ieva grib iziet pa labai.

A n n a (*ienāk no kreisās puses un atsauc Ievu atpakaļ*). Iev – panāc drusiņ šurp!

I e v a (*loti laipni*). Nu? (*Nāk atpakaļ.*)

A n n a. Domāju, ka būs jo labāk, ja īsākiem vārdiem to izsaku, kas man tev sakāms. No Andrieva un tevis vairs nevar iznākt pāris.

I e v a (*jautri*). Nu, nu?

A n n a (*nopietni*). Es nemaz nejokoju. No šitā acumirkļa tu vairs nesi Andrieva brūte...

I e v a (*nobālēdama*). Neesmu – mans Dievs, kas tad noticis?

A n n a. Nu – Andrievs tapis līdz ar mums bagāts. Un to tak tu pateiksi: tā sieva, kas viņam kā kalpam piedienēja, tā tak viņam tagad kā bagātīniekam vairs nepiedien.

I e v a. Bet tu jau šorīt pate vēl sacīji, lai mēs gaviļējot, pēc trim nedēļām varēšot dzert kāzas.

A n n a. Vai es tā teicu?... Varbūt... bet neatminos vairs, kas tā brīža nevēģumā man izspruka pār lūpām.

I e v a (*paklusām*). Tā... Un vai Andrievs arī saka, ka viņš manis vairs negrib?

A n n a. Andrievs?... Jā – – viņš – to arī saka. Zināms, zināms.

I e v a. Ann, vai tā tiesa? Andrievs...

A n n a. Tu dzirdēji, ko teicu... Un pie tās pašas reizes vēl ko: uzrunā mani turpmāk ar «jūs» un sauc mani par madamu, man tas gods tagad piekrīt... (*Prom pa kreisai.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Ieva. Jāņa māte.

Ieva noslid krēslā un sāk raudāt.

J ā ņ a m ā t e (*ienāk no labās puses*). Nu ko tad tu te sēdi, galvu nodūruse, vai nesīsi viesiem alu! Ek, lika jau, lai es tev ejot pakaļ, nevarot tevis sagaidīt...

I e v a (*galvu paceldama un sāpīgi iesaukdamās*). Jāņa māt, Andrievs manis vairs negrib!

J ā ņ a m ā t e (*izbrīnojusēs*). Kas tad tev noticis... Negrib? Andrievs tevis vairs negrib? Kas tad tev to teica?

I e v a. Saimniece... Un viņa uzreiz palikuse tāda lepna un pavēlēja man, lai viņu saucot par madamu.

J ā ņ a m ā t e. Anna?

I e v a. Nu Anna.

J ā ņ a m ā t e. Nē, bet tai tā nauda galvu drīzi sajaukuse... Un Andrievs tevi atstāšot? Tā jau nav tiesa, to viņa pate dažkārt būs izdomājuse.

I e v a. Ak, vai tu domā, Jāņa māt?...

J ā ņ a m ā t e. Tā būs, meit, tā būs... Bet paga, to tūliņ dabūsi zināt, es viņai dažkārt to tūliņ noprasīšu. (*Grib iziet pa kreisai. Anna ienāk. Jāņa māte pamāj Ievai, lai tā iet. Ieva paņem trauku un iziet pa labai.*)

PIECPADSMITAIS SKATS

Jāņa māte. Anna.

J ā ņ a m ā t e (*visu šo skatu mierīgi, lai gan vietām ar vajadzīgo uzsvāru*). Ann, ko tu tur ar to Ievu par ļembestu esi iztaisījuse?

A n n a. Ka tu šitā vaicā, tad jau gan zināsi, kas noticis.

J ā ņ a m ā t e. Nu ja, un es to vien ar gribēju zināt, vai Andrievs par tiesu Ievas negrib?

A n n a. Es viņas negribu. Un, ja es viņas negribu, tad Andrievs viņas arī negribēs.

J ā ņ a m ā t e. To tu nu gan nevari sacīt.

A n n a. To varu gan sacīt, jo varu Andrievu piespiest, lai viņš to grib, ko es gribu.

J ā ņ a m ā t e. Un tā tad tu divu cilvēku laimi tišā prātā gribi izpostīt?

A n n a. Māt, kas nu tā par runāšanu! Es neviena laimes negribu izpostīt. Es tikai gribu, lai Andrievs precē skolotu un feinu sievu, kurai pašai kas pūrā un kas ir lielmaņa meita: tāda Andrievam pēc viņa tagadējās kārtas piedien, un ar tādu viņš arī dzīvos daudz laimīgāki nekā ar Ievu. Un Ievas laimi arī nepostu: tā apprecēs Juri un tiks par saimnieci.

J ā ņ a m ā t e. Ak tad tās skolas, tas peinums, tā bagātība un tā lielmanība ir un ir pie cilvēka laimes vajadzīgi? Tā, tā... Tad tu laikam līdz šim bijī ļoti nelaimīga, jo tev nebij ni skolu, ni peinu, ni bagātības; un pie lielmaņiem tevis arī neviens nepieskaitīja.

A n n a (*nepacietīgi iesaukdamās*). Māt! Tu laikam tagad ar mani gribi sākt ķildoties!

J ā ņ a m ā t e. Nu, nu, nekliedz nu tā, es jau vēl gluži labi dzirdu.

A n n a. Lai nekliedzu? Vai tad kliedzu?... Es jau teicu, tev gribas ar mani bārties.

J ā ņ a m ā t e. Es gribot bārties! Ann, kaunies ar, tā runādama.

A n n a. Lai nu k a u š a n ā s paliek, pietiek jau, ka b a r a m i e s!

J ā ņ a m ā t e. Arvienu l a b ā k, arvienu p e i n ā k!

A n n a (*dusmīgi*). Jā, tā man arī izliekas! Bet, pirms sākam vēl «labāk» un vēl «peināk» sarunāties, tad es tev «dažkārt», vīramāt, ko teikšu. Es tagad, paldies Dievam, stāvu tādā stāvoklī, ka no katra cilvēka, kas ar mani grib saieties un kopā dzīvot, varu paģērēt, lai viņš pret mani izturas, kā pieklājas. To arī prasū no tevis. Tu domā, ka esi veca un mana vīramāte, tad drīksti mēli šaudīt, kā gribi. Nē, mīļā, tā vis nebūs!... Un Andrievu un Ievu tu liksi gluži mierā, kas tur darāms, to es izdarīšu bez tevis...

J ā ņ a m ā t e (*pēc maza brīža*). Nu, vai nu man ar to pašu reizi vēl kaut kā nepateiksi? Vai tas jau bij viss? Jā?... Nu tad paldies par pamācīšanu, cienītā vedeklas madama, tie jau nu bij gan vārdi... Izturēšos uz priekšu, kā pieklājas, – pateikšu tev, ja gribi, i katru rītu pa vāciski «gūtmarjin»; sarunāties nu gan citādi nevarēsim kā pa latviski, jo mēs jau abas tik to vienu valodiņu vien protam!

A n n a (*galvu dusmīgi atmezdama atpakaļ, it kā uz sevi*). A – ko tāda veca bāba cilvēku var kaitināt!

J ā ņ a m ā t e. Ko tu teici? Veca bā – Ak tu Kungs Jēziņ, tāda vārda man vēl līdz šim neviens nebij teicis. (*Sāk raudāt.*) Mana d ē l a sieva mani nosauc par bābu, un man jāizturas, kā pieklājas, un laikam par to vēl jāpateicas. Nu, es pateicos par to, cienītā vedeklas madama. (*Iziet pa kreisai.*)

A n n a (*viņai ātri pakaļ. Apstājas pie durvīm*). Nē, lai paliek, kādēļ viņa mani kaitināja!

Andrievs ienāk pa vidus durvīm.

SEŠPADSMITAIS SKATS

Anna. Andrievs.

A n d r i e v s (*loti jautri*). Nu, māsīņ, nu tik iet jautri pa mūsu māju! Man dancot vien gribas! (*Satver Annu aiz abām rokām un sāk to griezt.*) Tūdaliņ, tagadiņ, postalnieki danco – –

A n n a (*turas viņam pretī*). Ak, neāksties nu, Andriev, laid nu vaļā! Kā liekas, esi drusku vairāk dzēris.

A n d r i e v s. Dzēris gan esmu alu, bet noreibis no lielas laimes... Vai zini, es tagad varētu lēkt – līdz pat griestiem!

A n n a. Neesi nu tik aušīgs! Neizrādi nu sava prieka tik ārīgi, citādi cilvēki vēl sāks domāt, ka tev tā nauda – (*Rāda ar roku uz pieri un grib teikt: «Prātu sajaukuse.»*)

A n d r i e v s. Bet es par to naudu tik briesmīgi nemaz nepriecājos. Priecājos jau nu gan, bet vairāk par savu laimi. Par trim nedēļām kāzas – Ann, nudies, varu lēkt vai līdz jumta galam!

A n n a (*nepacietīgi*). Gatavs bērns!... (*Ved Andrievu pie galdiņa, lai tas nosēstos.*) Klausies, Andriev (*nosēstas*), atbildi man – ko tu darītu, ja tu par lētu cenu būtu noīrējis mazu, nabadzīgu istabiņu un pēc tam būtu ticis bagāts, vai tad tu vairs priecātos, ka drīzi varēsi šai istabiņā dzīvot?

A n d r i e v s. Priecātos? Tad jau man vajadzētu būt vai nu lielam skopuļam, vai muļķam.

A n n a. Nu redzi – un par savu precēšanos ar Ievu tu tomēr priecājies.

A n d r i e v s. Jā, bet tā jau pavisam cita lieta!

A n n a. Nava vis. Tāpat kā tev vairs neklājas dzīvot par pirtnieku, tāpat tev arī vairs neklājas precēt prastu kalponi, ja esi ticis bagāts.

A n d r i e v s. Jā, bet es jau nemaz neesmu ticis bagāts, tikai tu ar Jāni.

A n n a. Brāl, brāl, – ja mums labi gājis, kad jau nu tevi esam piemirsuši?... Tā kā mēs ar Jāni Cīruļos jau nu vairs nepaliksim, tad esmu nodomājuse tās mājas tev atdot.

A n d r i e v s. Man? (*Uzlec stāvu. Anna arī pieceļas.*) Apžēlojies, es – Cīruļu saimnieks? Mās (*krata viņai rokas*), nudies tā ir par daudz liela laime! Es tagad varētu lēkt – vai pat līdz debesīm!

A n n a. Tu neļāvi man izrunāt. Tu dabūsi Cīruļus, bet tikai ar vienu norunu: tev Ievas nav brīv precēt.

A n d r i e v s. Ā!... Nav brīv? Kādēļ nav brīv?

A n n a. To jau tev nupat izskaidroju. Vēlos, lai tu saprecējies ar kādu lielmaņa meitu.

A n d r i e v s. Es Ievu lai atstāju?... (*Jautri.*) Ak, tu tā joko vien, gribēdama caur to, kā saki, ka esi izjokojuse, manu laimi padarīt vēl lielāku.

A n n a. It īpaši tādēļ, ka tavu laimi gribu padarīt jo lielu, nevaru atļaut, ka tu Ievu precē.

A n d r i e v s. Bet es viņu milēju; Ann, kad tu zinātu, cik ļoti viņu milēju. Nē, es Ievas nevaru atstāt.

A n n a. Gan varēsi, ja tik gribēsi. (*Mīli.*) Apdomā, brāl, tā tava laime.

A n d r i e v s. Nē, nē, es viņas nevaru un nevaru atstāt.

A n n a (*dzestri*). Nu, tad man jāsaka, kas man nepatīk: tad tu Cīruļus nedabūsi...

A n d r i e v s. Ann!

A n n a (*mierīgi*). Tad tu Cīruļus nedabūsi!

A n d r i e v s (*iesaukdamies*). Ā! Kam tad tu viņus man pavisam piesolīji? (*Iet lielā nemierā pa istabu apkārt.*)

A n n a. Vai tur nu cilvēkam jel maz jāapdomājas: še ir Ieva un garš, grūts kalpa vīra mūžs. Tam pretī: viegla dzīve Cīruļos. Dari, ko gribi; dzīvo, kā gribi... Pilnība visās malās, cienība visā pagastā, un saimniece – slavena mātes meita.

A n d r i e v s (*izmisis*). Ann, tu mani briesmīgi kārdini. (*Nokrīt krēslā. Paceļas, iet apkārt. Noslid atkal krēslā.*) Nu labi, atstāšu arī Ievu... Varēšu varbūt viņu aizmirst.

A n n a. Tā ir labi. Līze arī par to priecāsies, iešu viņai to pateikt. (*Iet.*)

A n d r i e v s (*galvu saņēmis rokās*). Ā!... (*Iekliedzas.*) Ann! (*Uzlec stāvu.*)

A n n a (*durvīs apgrieždamās*). Nu?

A n d r i e v s (*ātri*). Ko es tev teicu? Ka Ievu atstāšu? Es to nedarīšu!

A n n a (*nāk atpakaļ*). Bet Andriev --

A n d r i e v s. Biju apmulsis, tu manus prātus bijī sajaukuse ar savu naudu, es nezināju, ko runāju... Ne un ne, un ne, es Ievas nemūžam neatstāšu. (*Iet apkārt.*) Ā – cik briesmīga vara ir naudai, ka tā pat patiesīgāko mīlestību uz acumirkli uzvar! (*Ļoti rūgti.*) Paldies, mās, par taviem pūliņiem!

A n n a (*sāņš*). Bet tās Ievas tu tomēr nedabūsi! (*Dikti.*) Tie pūliņi, brāl, notika tavā labā... Jā... Jo gribēju, lai man tev nav jāstāsta nepatīkama ziņa: vai nu tu Ievu gribi, vai negribi, tu viņas tomēr vairs nedabūsi. Ieva ir Jura brūte. Juris viņu nupat uzrunāja. Papriekšu viņa Juram gan atsacīja, bet, izdzirduse, ka nekā nedabūsi, ja viņu precēsi, viņa bij ar mieru iet pie Jura. Tu tikpat šai atsacišot, tad jau labāk izskatišoties, ja šī tevi papriekšu atstājot.

A n d r i e v s (*sastindzis*). Tā viņa tiešām teica?

A n n a. Nu – vai nu gluži tā, bet uz to pusi jau bij...

A n d r i e v s. Ta tad labs meitēns!... Un tev, mās, otrreiz pateicos: paldies par paziņojumu Ievai, ka nekā nedabūšu, ja viņu ņemšu!

A n n a. Tagad tu mani izsmej ar savu pateikšanos, bet gan redzēsi, vēlāk tu man pateiksies no sirds. (*Iziet pa vidu.*)

SEPTIŅPADSMITĀIS SKATS

Andrievs. Tad Ieva.

A n d r i e v s (*nosēstas*). Drūmi. Kas man pēc šā rīta gavilēm būtu varējis teikt, ka ap launaga laiku šē sēdēšu ar tik grūtu sirdi? Ak, man tā ir, kā kad man kāds akmini būtu uzvēlis uz krūtīm... Tik lēti mani atstāt un apsolties citam! Iev, Iev, tu manis nekad patiesi neesi mīlējuse! Tava neuzticība man tā grauž sirdi, ka vai visā galvā varētu raudāt. (*Aizsedz ģīmi ar rokām. Ieva ienāk no labās puses ar krūzi rokā. Viņi pamana viens otru. Ieva grib iziet pa vidus durvīm.*)

A n d r i e v s (*saņemdamiēs, mierīgi*). Iev! (*Ieva apstājas.*) Dod man drusku ko nodzerties.

I e v a. Krūze ir tukša. Es nupat eju –

A n d r i e v s. Dod man to trauku, es iešu. (*Pieceļas. Ieva pieiet pie Andrieva un pasniedz viņam krūzi. Andrievs ņem trauku un skatās brīdi Ievai acīs. Ieva nolaiž acis, un Andrievs krūzi uzliek uz galda. Mierīgi.*) Juris tevi uzrunāja?

I e v a (*klusām*). Jā. (*Pauze.*)

A n d r i e v s (*auksti*). Tu esi prātīga meita, Iev, ka tik ātri esi apķēruse, kas mūsu abu laimei tas derīgākais. Tas man patīk. Tā, lūk, mēs izvairāmies no veltīgām, garām runām un veltīgām asarām... Tā kā neviens svešs, izņemot Ābramu, nezina, kas šorīt mūsu starpā noticis, tad, ja gribi, vēl šovakar vari stāstīt citiem, ka esi Jura brūte. (*Paņem krūzi, iet. Apstājas. Sāņš.*) Viņa cieš klusu?... Annai tiešām taisnība. (*Iziet lieliskā uztraukumā pa vidus durvīm.*)

ASTOŅPADSMITĀIS SKATS

Ieva viena pate.

I e v a (*kā apmulsuse*). Vai redzu sapni vai esmu nomodā?... Vai tas tiešām bij Andrievs, kas man tos briesmīgos vārdus iecirta ausīs? (*Sāk raudāt.*) Ak tu mans Dievs, nu visa mana laime vējā... viņš mani atstāj... (*Raud.*) Bet ja jau nu priekš viņa tagad arī vairs neesmu, neesmu laba diezgan, kādēļ viņš mani tur par tik nekrietnu, ka tūliņ otram iešu kārties kaklā? Vai viņam jebkad esmu devuse iemeslu no manis tik nelabi domāt? Ak tu mans Dievs, cik nelaimīga tagad esmu, cik grūti man ir ap sirdi... Ārā man varbūt paliks labāk, iešu ārā – ah! (*Pieturas nespēcīgi pie durvju stenderes.*) Kad tik man tagad nespēks

vien neuznāk, viņam neparko nebūs redzēt, cik ļoti viņu esmu milējuse!... Ā... ā... mana sirds vai pušu trūkst aiz sāpēm un žēlabām... (*Iziet lēnām pa vidus durvīm.*) [*Pauze.*]

DEVIŅPADSMITĀIS SKATS

Vilks. Juris. Lapsa. Viesi. Visi no labās puses.

V i l k s (*iekšā*). Samalajēkab, laid mani, man vajaga...! (*Iznāk, Jura atturēts, ļoti iereibies.*) Man tā žīda vajaga dabūt rokā!

J u r i s (*viņu mierinādams*). Nekliedz nu, nekliedz; gan jau viņu dabūsim... vēlāk...

V i l k s. Nē, es viņam uz vietas gribu noprasīt, kādēļ viņš nolieca galvu uz zemi, kad es to akmini metu Lapsas logā. Samalajēkab – kālab viņš to darīja?

J u r i s. Nu, citādi jau tu viņam būtu pārsitis galvu!

V i l k s. Un logs būtu palicis vesels. Ahā – vai tu nu arī saproti to blēdību?... Kur tas žīds – žīdam tas logs jāaizmaksā! (*Smieklī. Vilks grib iet uz āras durvīm, nokļūst pie skapja. Lūko skapja durvis atvērt.*) Velns, kas tās durvis aizslēdzis, – vaļā taisiet!

J u r i s. Bet, tēt, tas jau skapis! (*Lūko viņu dabūt nost.*) Saplēsīsi vēl traukus, kas tur iekšā.

V i l k s. Mānīsies nu atkal! (*Sit ar dūri par skapja durvīm.*) Nu, kur tad nu ir skapis? (*Skapī saplīst trauki ar lielu troksni.*) Nudie trauki (*atmet ar roku*), nu nekas, tie arī žīdam jāsamaksā. (*Tuvojas vidus durvīm.*)

J u r i s. Iesim, iesim ārā. Ārā mēs to Ābramu drīzi dabūsim rokā.

V i l k s. Samalajēkab – un tad tik es viņu nosovarošu! (*Prom ar Juri pa vidus durvīm.*)

L a p s a. Vilku tēvs ieturējis brangu launagu. (*Skatās viņam pa durvīm pakaļ.*) Nez kur nu aizies... Samalajēkab, kad viņam tā Jura nebūtu... (*Citi viņam piebiedrojas un skatās laukā.*)

K ā d a m e i t a. Ko nu tur skatāties, ko? Drīzi būs vakars klāt, nākat labāk uzdziedāsim vai uzdancosim vēl drusciņ.

K ā d s p u i s i s. Jā, vajaga gan vēl kaut kā...

K ā d a m e i t a. Nu tad dziedāsim!

C i t a s m e i t a s. Dziedāsim vēlāk, iesim labāk tagad kaut ko!

D a ž i p u i š i. Jā, jā, iesim gan kaut ko!

D a ž a s m e i t a s u n d a ž i p u i š i. Iesim «Kas dārzā, kas dārzā». (*Visi nostājas un sāk, ielikuši meitu vidū, dziedāt un diet.*)

Kas dārzā, kas dārzā?
Bitīt rožu dārziņā.
Kā tai vārds, kā tai vārds?
Jūle vārds, Jūle vārds.
: , : Lai ar būtu Jūle vārds,
Nebūs kāzu šoruden. : , :
: , : Ja būs kāzas, tad būs kāzas
Par deviņas vasariņš. : , :
: , : Ložņā, bitīt, par zaru zariem,
Ja citu atrodi, liec to i vietā! : , : (Ātri.)
: , : Nu būs kāzas, nu būs kāzas,
Nu deviņas vasariņš! : , :

*Meita ieliek puisi vidū. Deja sākas no jauna. Kad puisis sāk ložņāt pa paceltām rokām,
Ābrams ienāk pa vidus durvim. Puisis ieliek Ābramu vidū, un, deļai trešu lāgu sākoties
un puīšam ar Ābramu, kas turas preti, pa vidu griežoties.]*

Priekšskars ātri noveļas.

TREŠAIS CĒLIENS

Ciruļu dārzs. Labajā pusē dzīvojamā māja, kreisajā krūmi. Puķes; koks un sols zem tā. Pie istabas durvīm, iesāņš, galdiņš ar alus pudelēm un glāzēm un liels kurvis. Dibinā sētiņa ar vārtiem vidū.

Pagalms, domājams, tai pusē, kur māja.

PIRMAIS SKATS

Viesu koris. Anna.

Kad priekšgars vēl nav uzvilks, viesus pagalmā dzird dziedam: «Krauklīts sēd ozolā.» Pēdīgam pantam atskanot, priekškaru uzvelk.

A n n a (*iznāk errīga no istabas*). Tādi prasti ļaudis tiešām vairāk nekā nezina kā ēst, dzert un kliegt. Ko tie šodien te nav piekļieguši un pielēkuši! Būtu nu gan laiks, ka taisītos iet projām, man tas troksnis tiešām sāk riebties, un vakars arī jau nāk virsū. (*Iet nemierīgi apkārt.*) Nezinu, kas ar mani noticis, jo tuvāk vakars nāk, jo nemierīgāka top sirds. Kad tik Jāņam nenotiek kāda nelaime! Viņš bez bēdām visur un katrā laikā ieradis braukt un iet; tā bagātnieks nedrīkst darīt. (*Iet apkārt.*) Kur gan tas Andrievs ar to Ievu nozuduši? (*Skatās pagalmā.*) Pie tiem citiem viņu nav. Ja viņi sarunājušies (*atmet ar roku*) – nu, viena alga! Es Ievu rit atlaidīšu, un, ja viņa tikai reiz būs projām, tad gan Andrievs pamazām no viņas atsals... Tur viņa nāk kopā ar māti... Cik jautri vecā runā... Nu, par ko tad nu jūs tā spriežat? (*Noslēpas aiz krūmiem.*)

OTRAIS SKATS

Anna. Jāņa māte. Ieva. No lauka puses.

J ā ņ a m ā t e. Nu, redzi nu – es viņas meklēju, meklēju, un viņa

sēd tīruma malā un raud! Ko nu dažkārt raudi! Smejies labāk: nav jau nemaz tiesa, ka Andrievs tevi negrib. To tikai Anna savā prātā tā izgudrojuse.

I e v a. Ak, Jāņa māt miļā, nejoko, mana sirds gauži sāp.

J ā ņ a m ā t e. Ko nu varu piejokot, ko... Nāk, nāk viss no Annas. Tiku jau pate ar viņu dažkārt runājuse un ar Andrievu lai.

I e v a (*iesaukdamās*). Jāņa māt! Nē, nē, tā nevar būt!

J ā ņ a m ā t e. Nu, skaties nu – kas nu man tur ko mānīties.

I e v a. Ticu, ticu – bet cik nekrietni tad saimniece pret mums abiem izturējusēs!

A n n a (*piepeši no krūmiem iznākdama*). Ko tu nupat teici? Kas izturējies nekrietni?

I e v a (*acumirkli pārsteigta, saņemas tūliņ, ar mierīgu lepnumu*). Atbildat man papriekšu: vai jūs tiešām gribat izjaukt manu un Andrieva saprecēšanos?

A n n a (*augstprātīgi*). Izjaukt?... A i z l i e d z u Andrievam tevi precēt, tas ir viss.

I e v a. Nu, tad vēlreiz saku: tava izturēšanās ir tiešām nekrietna!

A n n a. Ā – tu nekaunies tādas rupjības man taisni teikt acīs? Nu tas tak par daudz! Tu uz vietas no mana dienesta esi atlaista un vari iet, kur tev patīk. Es tevi mācišu! – (*Iet apkārt.*)

J ā ņ a m ā t e. Ann!

A n n a (*pikta*). Klusu nu!

I e v a. Vai tu domā mani ar to sabaidīt, ka mani atlaid? Strādīgam cilvēkam maizes visur diezgan, un ar to tu mūs tomēr neizšķirsi. Mani tu atlaid, Andrieva tu turēdama nepieturēsi pie sevis. Kur es iešu, tur viņš nāks, mēs precēsimies un dzīvosim laimīgi – liedz, cik tu gribi!

A n n a (*lielās dusmās pārmēdīdama*). Jūs dzīvosat laimīgi? Ha-ha-ha-ha! Es to laimi pazīstu! Kad trūkums pa durvīm iekšā, tad mīlestība pa logu laukā... Vai Liepiņu Matīsa mīlestība, kas pērn pie mums dzīvoja, nebij tikpat liela kā tava un Andrieva? Negāja pie bagātās Saulgoza meitas iegātņos, lai gan šī viņa ar visu sirdi gribēja, mira vai nost aiz mīlestības uz kalpu meitu – paņēma to. Tas bij pērn. Un šogad: kur nu tā lielā mīlestība palikuse! Šogad Liepiņš prasa sievai, lai tā atdod māju, ko viņas dēļ zaudējis. Gribētu zināt, ko tu atbildēsi, kad Andrievs citu gadu tev tāpat prasīs, jo arī Andrievs zaudēs viņam apsolītos Cīruļus un nedabūs ne graša no mūsu bagātības, ja tevi precēs.

I e v a. Andrievam Cīruļi apsolīti?...

A n n a. Jā. Un es saku, cik Andrievs par to iedomās, ka tu viņu atpestījuse no nelaimes būt Cīruļos par saimnieku, tik viņš tev

nobučos roku. Tādēļ turies pie viņa cik varēdama – tā, lūk, tad būs jūsu abu lielu lielā laime! (*Let uz pagalmu. Vārtos.*) Un mēs, vīramāt, arī ilgi kopā nevarēsīm dzīvot, ja manas pavēles tik maz ievērosi, kā nupat redzēju un dzirdēju! (*Aiziet.*)

Jāņa māte paceļ galvu un atver lūpas, it kā gribētu Annai kādu rāšanas vārdu – nosaukt pakaļ, apķeras, noliec galvu un ieiet raudādama istabā.

TREŠAIS SKATS

Ieva.

I e v a (*kas Annas pēdējo vārdu nav ievērojuse un Jāņa mātes aiziešanu nepamana, iet apkārt pa dārzu un izrāda lielisku iekšēju cīņu. Pēdīgi noteikti*). Viņai taisnība, man no Andrieva jāšķiras. Nedrīkstu viņa laimei stāvēt ceļā, nedrīkstu viņam aiztaisīt ceļu uz bagātību un labklāšanos... Sirds, nepuksti tik bailīgi, ko darīšu, būs pareizi darīts, ko viņam teikšu, būs pareizi runāts (*drūmi*) – istā mīlestība nemeklē sava laba... (*Andrievs ienāk no lauka puses.*)

CETURTAIS SKATS

Ieva. Andrievs.

A n d r i e v s (*Joti jautri*). Te tu esi! Un šie teica, tu esot aizgājuse uz mežu... Ieviņ, vecāmāte man visu izstāstīja... Nekas nav tiesa, viss bij Annas izdomāts, un nu esmu tik priecīgs, tik priecīgs un lūdzu tev simtkārt piedošanas – – (*Grib satvert Ievas roku.*)

I e v a (*nedod viņam rokas, nopietni*). Man tev nekā nav ko piedot.

A n d r i e v s. Nav?... Tava izturēšanās rāda, ka ir gan, ka to, ko tev pirmiņ teicu, esi ņēmuse par ļaunu.

I e v a. Es tev saku, es nekā neesmu ņēmuse par ļaunu.

A n d r i e v s. Un tomēr tu tik bārga un vientiesīga... Ak, tu tikai tā joko vien! Nāc – – (*Grib no jauna satvert viņas roku.*)

I e v a (*atkāpdamās*). Andriev (*lūgdamās*) – liec mani mierā!

A n d r i e v s. Bet es nūdie nesaprotu! Neesi dusmīga – neesi... un tomēr tāda...

I e v a. Andriev – – neturi manis vairs par savu brūti...

A n d r i e v s (*strauji*). Bet kādēļ tad ne? Izskaidro man, kas tā par runāšanu!

I e v a (*ar asarām acīs*). Netaujā tik daudz – lai pietiek ar to, ko tev teicu.

A n d r i e v s. Bet man tak jāzina, kādēļ tu tā runā. Lūdzama, izskaidro man to lietu!

I e v a (*sāpīgi*). Andriev!...

A n d r i e v s (*iesaukdamiēs un ar roku apņemdams pieri*). Ā! – Tad tu tomēr iesi pie Jura?

I e v a. Es neiešu pie Jura.

A n d r i e v s. Kādēļ tu liedzies? Drīzi tā lieta tikpat visiem būs zināma... Iev, Iev, ko tev esmu darījis, ka tu mani šitā atstāj!...

I e v a (*novēršas no Andrieva nost*).

A n d r i e v s (*lūgdamiēs*). Iev, es tev pēdīgo reizi prasu: vai tu man tiešām atsaki?

I e v a (*cieš klusu un aizsedz ģimi*).

A n d r i e v s. Tā – nu tev ticu. Nu zinu, kas tu par meitu! Nu zinu, ko tās labās dienas un tā labā satikšana ar to «lāga puiku» nozīmēja!... Tu mani tagad viņa dēļ atstāj. (*Pauze.*) Ak, Iev, Iev, kad tu zinātu, cik daudz tu zaudē! Esmu tevi tā mīlējis, tā mīlējis, kā pasaulē neviens otrs vairs tevis nemīlēs, būtu, kā kur saka, tevis dēļ gājis vai ugunī, un tu – tu mani atstāj!... (*Maza pauze.*) Labi. Kam jānotiek, lai notiek... Še tev atpakaļ gredzens, ko tu man šorīt dāvināji. Es par viņu ļoti priecājos, lai gan viņš nav zelta un šis spīdošais stikliņš tikai izrāda dārgu akmini. Bet tagad – cik uz viņu uzmetu acis, tik viņš man teiktu: tikpat neists, kāds es esmu, tikpat viltīga ir mana devēja! (*Nomauc gredzenu no pirksta un sniedz to Ievai pretī. Ieva nekustas, un gredzens nokrīt zemē. Andrievs, lieliski sakustināts, iziet pa vārtiem uz lauka pusi.*)

I e v a (*kā no sastinguma uzmozdāmās, dodas Andrievam pāri soļu pakaļ un iekliedzas*). Andriev! (*Noslīd uz sola zem koka. Raud dikti. Pauze.*)

PIEKTAIS SKATS

Ieva. Juris.

J u r i s (*ienāk pa vārtiem no pagalma, paliek nedroši stāvam. Tad, Ievai acis paceļot, mīksti*). Kas tad tev noticis?... Visi citi liksmojas pa pagalmu un smejas, un tu raudi?

I e v a. Kam prieki sirdī, tas smejas, kam bēdas, tas raud.

J u r i s. Vai tu par ko bēdājies? Vai tavu bēdu nevar aizdzīt?

I e v a. Manu bēdu man neviens nevar atņemt.

J u r i s. Kas to var zināt? Ja arī citiem cilvēkiem tas nav iespējams, tam, kas tevi no sirds mīlē --

I e v a (*laipni*). Mīļo Juri, mēs jau šorīt par to lietu izrunājāties.

J u r i s. Izrunājāties nu gan, bet kad tevi tā uzskatu -- un tad -- saimniece man nupat teica, tu esot apdomājusēs --

I e v a. Saimniece ar tevi ir pajokojusēs (*rūgti*), viņai šodien prāts nesas uz jokiem.

J u r i s. Bet tu tak vari pateikt, kādēļ esi tā noraudājusēs. Vai tev varbūt saimniece... viņa runāja tā ēmoti... Iev, ja tev varbūt no Cīruļiem jāaiziet, -- nāc uz mūsu māju. Redzēsi, cik labi tev tur ies. Un no manis nebiesies, nerunāšu ne vārda par -- par -- to lietu. Man pietiks ar to, ka būšu tavā tuvumā...

I e v a. Paldies, mīļo Juri, paldies par tavu labo sirdi, bet uz jūsu māju gan nevarēšu iet.

J u r i s. Nevarēsi? (*Nopūšas.*) Bet tad tak vismazāk to man apsolī, ja tev kādreiz palīga vajaga, ka tad griezīsies pie manis.

I e v a. To labprāt darīšu. (*Dod viņam roku.*) Tu pret mani tiešām esi par daudz labs, lai Dievs tev to atmaksā!

J u r i s (*Ievas roku savā turot, savu jūtu nevarēdams savaldīt*). Iev -- es tevi daudzreiz esmu redzējis sapnī -- Iev, kaut tu zinātu (*norauj valodu, Ievas roku palaizdams vaļā, dobji*) -- ak, man nemaz nav laimes! (*Iet un nometas slābans uz krēsla pie galdiņa un atspiež galvu rokā.*)

I e v a (*stāv brīdi kavēdamās, pieiet tad pie Jura un uzliek tam roku uz pleca. Tricošā balsī*). Mums, brāl, abiem nav laimes...

J u r i s (*viņu piepeši saprazdams*). Ak -- arī tev -- arī tu -- --?

I e v a. Vai redzi tur zemē to gredzenu? Tur guļ mana laime...

J u r i s (*pieceļas, iet un paņem gredzenu, iz sirds dziļuma*). A k, kaut tev ar šo gredzenu varētu atdot visu t a v u l a i m i! (*Sniedz Ievai gredzenu.*)

I e v a (*saņem gredzenu un paslēpj to. Dziļi kustināta*). Šo mīļo vārdu nemūžam neaizmirsīšu! Paldies! (*Krata sirsniņi Jura roku un aiziet ātri pa vārtiem uz pagalmu.*)

J u r i s. Es aiz viņas varētu mirt, tā viņu mīlēju! (*Iziet lēnām pa vārtiem uz lauka pusi.*)

SESTAIS SKATS

Vilks, ļoti iereibis.

V i l k s (*istabā*). Tas žīds, tas žīds! Samalajēkab, kur tas žīds? (*Ienāk ar pātagu rokā*.) Es tik viņam lāpīšu muguru! (*Skatās apkārt, smejas*.) Lāpīšu... ko nu pielāpīšu, ko... Pats jau esmu pelnījis... pats... Bet kur tad viņš palicis? Laikam patiesi bīstas... (*Smejas gārdi. Ierauga pudeles un glāzes*.) Ā... te jau vēl ir bairītis, atnesuši vēl veselu kurvi no kroga, un Juris saka, ka vairs neesot... (*Ielej*.) Jā – mans dēls Juris... Lai viņam, puikam, veselība. (*Dzer*.) Bet noreibis gan tagad esmu – noreibis kā kaķis dūmos... (*Smejas*.) Smieties un dziedāt vien gribas. (*Iet pa dārzu apkārt un dzied*.) «Apsegloju melnu kuili, ai, melnu kuili.» (*Streipuļo un iekrīt grozā*.) Ečē! Kas nu par ķezu, nu iekritu grozā. (*Smejas*.) Up, laukā! (*Grib piecelties, nevar*.) Nu, nu – up!... Samalajēkab – nekā!... Nudie – nu traka balle! (*Ķepuro, grozā sēdēdams. Ābrams iznāk no istabas*.)

SEPTĪTAIS SKATS

Vilks. Ābrams, drusku iereibies.

Ā b r a m s (*nostājas ar muguru pret grozu un skatās apkārt*). Paldies Dievam, te vine nav!

V i l k s (*satver Ābramu aiz svārku stūra*). Caps!

Ā b r a m s (*iekliežas un uzlec gaisā*). Eh!

V i l k s (*smiedamies*). Vai nu esi cieti, ko? Vai nu reiz esi cieti?

Ā b r a m s. Bet, Vilke papin, apzēlojes, tu toks man neka nedarīs?

V i l k s. Es tev? Nāc dod man mutes...

Ā b r a m s (*sāņš*). Kas vēl sodien ar mane negribēs bucotes! (*Dikti*.) Apzēlojes – es – e –

V i l k s. Nu tad dzer alu, tur... (*Rāda uz glāzi*.)

Ā b r a m s. Ne, es nedzerse. Es pirms jau dzēre.

V i l k s (*paceļ pātagu*). Ābram!

Ā b r a m s. Es dzerse, es dzerse – bet tikai pusglāze.

V i l k s. Samalajēkab, veselu glāzi!

Ā b r a m s. Apzēlojes, es noreibse!

V i l k s (*kā augšā*). Ābram!

Ā b r a m s. Nu labe, labe – uz tave atbildesane. (*Ielej un dzer*.)

V i l k s. Atbildēšanu? Samalajēkab, uz manām veselībām!
(*Smejas.*) Tā – un nu palidzi man piecelties.

Ā b r a m s. Bet es – es jau nedrīkstu neka celt – sabes!

V i l k s. Blēņas, Ābram... Up! (*Sniedz Ābramam rokas preti.*)

Ā b r a m s. Na, manes dēļ! (*Lūko Vilku piecelt.*) Neka! Tu esē preks mane par smage. (*Sāņš.*) Vai – galve jau sāk reibt.

V i l k s (*smejas gārdi*). Viņš nevar... Nu tad sauksim varētājus... (*Sauc.*) Palīgā, cilvēki, palīgā!... Tie nu domās, nez kas nu noticis, un Vilks sēd grozā! (*Smejas. Lapsa un Pieteris iznāk no istabas. Pēc tam puisis pa vārtiem no pagalma.*)

ASTOTAIS SKATS

Vilks. Ābrams. Lapsa. Pieteris. Kāds puisis.

L a p s a. Kas ir?

P i e t e r i s. Kat il?

V i l k s. «Kat il», ir labi! (*Smejas.*) Ko jūs domājat, Ābrams manis nevar izcelt no šitā sasodītā groza. Bet jums diviem (*puisis pienāk*) ā – jums trim – –

P i e t e r i s. Diviem vien, diviem vien, et tik tāpat vien ienāķu – patkatītiē.

V i l k s. Ak tā – skatīties, paskatīties... Samalajēkab, nu tad rādīsim viņam arī labu joku: ņemat aiznesat mani uz pagalmu ar visu grozu.

P i e t e r i s (*plaukstas sasizdams kopā*). Ulā, al vitu glodu!

L a p s a. Bet Vilku tēv! –

P i e t e r i s (*gavilēdams*). Nu tik būt joki! Nu tik būt joki!

P u i s i s (*uz Lapsu*). Nu – nesīsim ar!

L a p s a. Kas tā nu par ķēmošanas!

P u i s i s. Ak, nu – šodien jau tāda ērmota diena, un, ja nenesīsim, tad viņš te vēl līdz rītam paliks sēdam, tu jau gan zini, kāds viņš ir.

L a p s a. Nu tad – manis dēļ! (*Lapsa un puisis paceļ grozu un nes Vilku pa vārtiem projām.*)

Vilks sāk dziedāt, roku rakstā mētādams: «Līgo laiva uz ūdeņa, uz arāja meitiņām» utt. Kad visu triju vairs neredz, pagalmā sauc «urā» un smejas.

DEVĪTAIS SKATS

Pieteris. Ābrams.

P i e t e r i s (*smejas, uz augšu lēkdams un pie krēsla turēdamies*).
Nudie man jāplītt aid tmiekliem!

Ā b r a m s. Skat's nu, ka vinc lec! (*Smejas. Sāņš.*) Nu man ar jasmejas, nu ese noreibs kā cāle... (*Smejas.*) Tas ir: kā lāce – nē, nē – toks kā cāle...

P i e t e r i s (*apmierinādamies satver Ābramu aiz elkoņa*). Āblam, mēt tak vienādiņ etam bijuķi labi dlaugi.

Ā b r a m s. Mēs drauge? ... Jā, mēs vienāde ir bijuse labes drauges, kā tad, alter Schafskopf, du!...

P i e t e r i s. Ķaptkopt? Vadi, Āblam, nelamājiet – et al plotu pa vāitiki.

Ā b r a m s. Ach, Unsinn, blēnas tu prote pa vāciske! Bet cik tad tu gribe?

P i e t e r i s. Ka tad?

Ā b r a m s. Nu, noudes. Kad mēs esam labe drauge, tad toks tev noudes vajag.

P i e t e r i s. Naudat? (*Smejas.*) Fui ne-ē, tāt man il, tik udiēt, – et glibu pletētiet!

Ā b r a m s. A, un es tev lai nopirke pletizere? Vai tad tu gribe par skrodere mācites?

P i e t e r i s. Taploti tak, et glibu ņemt tievu.

Ā b r a m s. Ak sievas tev vajaga – ach so, so... Nu, kad vajage, vajage, tad nem!

P i e t e r i s. Ņemtu gan, ja valetu.

Ā b r a m s. Kadēl tad nezare? Tēvs toks neliedz, mantas diezgan, māje liele.

P i e t e r i s. Kā tad, liela māja al lielu ābeļdāldu... Bet tat vitt neko nelīd. Meitat nenāk. Nav laimet. Udlunaju, ek, Tituļu Ievu; neka, nenāk... Tili tlaki!

Ā b r a m s. Ja, tas – tas – tas ir ērmotes stikes.

P i e t e r i s. Un tādēļ tev man jāpalīd. Āblam, tā nebūt tava tkāde – idgādā man tievu – bet tikai tādu feinu! Kau' kādat atlaitnet al pieti teķi bēlni neglibu.

Ā b r a m s. [Tu domā, ka tev pasem būs diezgan bēmes?] Nu labe, labe, izgādase tev vienu gor a feine gaspaze, bet tikai tad, ja tu iemācises riktige runat. Tu gribe preceties un vēl neprote save vārde riktige izteikt. Ta toks blamaze!

P i e t e r i s. Nu, nu – tili tik tlaki jau nu nav vit.

Ā b r a m s. To tūlin redzesem. Sake save vārde; sake – ka teve sauc?

P i e t e r i s. Nu, mani taut Pieteli.

Ā b r a m s. Pieteli? Uzvārde?

P i e t e r i s. Lapta.

Ā b r a m s. Lapta? Vai teve sauc Lapta?

P i e t e r i s (ar uzsvaru). L a p t a, nevit Lapta!

Ā b r a m s. Nu, ko es teice? Vinc seve lamā par Lapta. Un tāde cilvēke grib dabūt sieve! Es sake, tu tikam nedabusi sieve, kamēr nerunase riktige.

P i e t e r i s. Bet tu jau arī nelunā liktīgi un tomēl eti appletējiet.

Ā b r a m s. Jā, bet tadēl es are dabuje tikai z ī d e t e. Vai tu gribe nemt zīdete?

P i e t e r i s. Ģīdieti?... Fui ne-ē, ko tad lai al ģīdieti dalu? Tlakt tu neeti! (Smejas.)

Ā b r a m s. Nu redze – tad tev jamācas vien būs skaidre runat. (Sāņš.) Bet nu es ir tā noreibs, ka vise dārzine sāk iet rinkē. (Iet, nosēžas zem koka.) Gott, du Gerechter, cik man tagad feine ir ap dūse! (Smejas.)

P i e t e r i s. Kat il? Pal ko tu tmejiet?

Ā b r a m s. Pieter, mēs toks vienadin esam bijuse labes drauges?

P i e t e r i s. Dlaugi?... Ak, laikam tu tagad no manit kau' ko glibēti?

Ā b r a m s. Vot, kā vinc tūlin mane saprot! Pieter, tu nemaz neese tik dums!

P i e t e r i s. Fui, ne-ē! Et tik leidēm tādt idliekot! Bet ko tu glibi?

Ā b r a m s. Viene liele mīlestības darbe. Nāc aizved mane uz vāguze un ieslēdz mane tur, un nelaid mane laukā līdz rītem.

P i e t e r i s. Ujā, pal ko tad tā?

Ā b r a m s (smiedamies). Esme noreibes, un, kad esme noreibes, tad izdare kāde dumibe. Reiz ieks tāde būsane izskinkoje pus naste, un nu man are jau sāk skinkot gribētes. (Smejas.)

P i e t e r i s. Nu tad dlīdi ud vāgūdi, ka nav pal vēlu! (Iziedams.) Tikai lit ap puddienas laiku Tītuļu taimniekt tikt tavā vāgūdi! (Aizved Ābramu uz vārtiem.)

Ā b r a m s (apstādāmieš). Pieter, es tev t o k s izgādase sieva – uz pīpes galvine. (Abi projām uz pagalmu.)

DESMITAIS SKATS

Jānis. Anna.

Jānis iznāk ātri no krūmiem.

A n n a (*viņam pakaļ. Sabijusēs*). Bet es nemaz nesaprotu — stāsti jel — vai aizkavēji vilcienu, ka esi atgriezies atpakaļ?

J ā n i s. Stāsti man labāk — ko tie ļaudis tur pa pagalmu dara? Redzēju to burzmu jau no tālienes un iebraucu tādēļ klusiņām rijas priekšā un iezagos pa zedeņu starpu dārzā, sak, jādzird papriekšu, kas tur notiek, pirms parādos viņu starpā. Kas tie tādi ir?

A n n a. Tie ir mūsu tuvākie kaimiņi. Izdzirduši par mūsu laimi, tie pēc tavas aizbraukšanas šē saradās; es viņus pacienāju ar alu, brandvīnu un ar to, kas nu ātrumā bij pie rokas, un viņi nu pagalmā danco un liksmojas.

J ā n i s. Tā — tā, tā... (*Iesmejas īsi.*) Ar alu un brandvīnu! (*Iet apkārt, noņem cepuri, noslauka pieri, it kā kad tam būtu karst, pieiet pie galdiņa, pacilā vienu otru pudeli un sāk atkal staigāt.*)

A n n a (*kas viņā uzmanīgi noskatījusēs*). Jā, bet kas ar tevi noticis? Tu esi tāds — nemierīgs.

J ā n i s. Es? (*Iesmejas atkal. Staigā. Nosēstas pēdīgi pie galdiņa. Bungo ar pirkstiem uz tā mazu brīdi. Izpūš vēsmu grūdeniski no mutes, it kā kad viņam būtu karst.*) Ann, tu esi labu joku iztaisījuse...

A n n a. Es? Kādu joku? (*Skatās bailīgi Jāni. Ieva uznāk.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Jānis. Anna. Ieva. Tad Andrievs. Vēlāk Jāņa māte.

Ieva no istabas. Ierauga Jāni, saraunas maģenīt un tad piegriežas viņam droši.

J ā n i s. Nu, Iev, ko tu gribi?... Vai esi krietni izdancojusēs?

I e v a. Saliku savas mantas.

J ā n i s. Kas par mantām?

I e v a. Madama jums jau gan būs teikuse, ka viņa mani atlaiduse. Un tagad gribēju sarēķināties.

J ā n i s. Sarēķināties? Atlaiduse? Madama?... (*Smejas.*) Madama!... Jā, jā, sarēķināsimies gan.

Andrievs nāk no lauka un tuvojas Jāņam ar nelaiņu, spītīgu ģīmi.

J ā n i s (*Andrieva ģimī noskatīties*). Vai tu arī varbūt gribēsi sarēķināties?

A n d r i e v s. Pamanīju tavus vāgus rijas priekšā un nāku un saku tev, ka vari meklēt citu puisi, ja tev puīša vēl vajaga; es vēl šodien aiziešu no Cīruļiem.

J ā n i s. Tā! (*Ieskatās Annā, Anna nolaiž acis, Jānis sit ar roku uz ceļa gala un sāk arvienu nejaukāk smieties.*) Arvienu labāk, arvienu raibāk! Vai vēl nav kāda, kas grib aiziet? (*Jāņa māte iznāk no istabas.*) Tur jau nāk māte. – Māt, vai tu šodien vai rīt aiziesi no Cīruļiem?

J ā n a m ā t e (*paskatās Jāni, tad ar trīcošu balsi*). Ak, vai Anna dažkārt ar tevi jau par to lietu runājuse? Iešu rīt, dēls. Aizvedīsi mani uz meitasmeitu. Cīruļos visi kakti pilni laimes, tad jau saprotama lieta, ka tādai vecenei kā man še vairs nav rūmes. (*Aizklāj acis ar priekšauta stūri.*)

J ā n i s (*uzlec stāvus*). Pilni kakti laimes? Ha-ha-ha-ha! (*Briesmīgā uztraukumā.*) Cīruļos pilni kakti n e l a i m e s un briesmīgi nedzirdēta k a u n a!

A n n a (*vāji*). Bet es nemaz nesaprotu, Jāni – –

J ā n i s. Ak tu vēl nesaproti! Nu, tad izskaidrošu tev visu īsiem vārdiem: tu par agru esi sākusi dzīvot kā lielmāte! Mums nepieder ne graša vairāk kā vakar ap šādu laiku, jo mūsu papīrs ne graša nav vinnējis!

Anna iekliedzas un paģibst.

J ā n i s (*piesteidzas viņai klāt*). Ann! Ann! Dievs Kungs – klausies jel, Ann! (*Nodarbojas ap viņu, to modinādams. Ieva viņam palīdz. Pagalmā troksnis un saucieni: «Urā, lai dzīvo Cīruļu māte, urā!»*)

A n n a (*atjēgdamās, ar vāji augošu kaislibu*). Mēs nekā neesam vinnējuši? Visi prieki bijuši veltīgi? Pasaulē izlaistās ziņas par mūsu laimi bijuši tikai meli un māņi vien? (*Sāk visā galvā raudāt.*) Ā, to es nepanesīšu, ā, man jāmirst aiz kauna un žēlabām!

Pagalmā nodzied: «Augsta laime tiem!»

A n n a (*uzlec stāvu, briesmīgā uztraukumā*). Vai dzirdi, ko tie tur pagalmā dzied? Augsta laime tiem! Ha-ha-ha-ha! Vai lielāka pārsmiešana pasaulē jebkad dzirdēta!... Un šītiem cilvēkiem un visai pasaulei lai nu stāstām: esam tikpat nabagi kā bijuši! Un lai nu atkal dzīvojam pa vecam, lai rītos ceļamies ar raizēm un vakaros ar tām ejam gulēt, un tā lai tas iet līdz sirmam vecumam!... Ne un ne, es to nepanesīšu, un, ja tiešām tā ir, kā tu saki, tad man jāiet un jāpadara sev gals! (*Iet ātri uz vārtiem.*)

J ā n i s (*viņu atturēdams*). Bet mīļā Anna --

A n n a (*strauji*). Ak, laid mani mierā, es jau zinu, ko tu teiksi: lai es apmierinos. Jā, bet apmierinies nu, kad tev sirds aiz žēlabām vai pušu grib plīst! Apmierinies nu, kad domās jau esi nopircis muižu un tad atkal atrodies vienkāršā būdā! (*Raud, pēc briža, drusku saņēmusēs.*) Bet kā tad tu vēl to nelaiimes vēsti tik ātri dabūji zināt?

J ā n i s. Kā nu dabūju!... Iegriezos Brencēnu krogā izdzert pudeli alus, ieskatījos dzerdams krodzinieka jaunākā avižu numurā un lasīju, ka vinnestu listē ieviesusēs drukas kļūda un ka nevis mums, bet kādam citam krituši tie 75 000 rubļi... [Man tā bij, kā kad būtu dabūjis briesmīgu sitienu pa galvu... Kā no kroga tiku laukā, kā iekāpu vāģos, to vairs neatminos; tikai tad vien vēl atjēdzos, kad jau labu gabalu biju nobraucis.]

Jāņa māte pamāj Ievai un Andrievam, lai tie iet projām. Ieva ieiet istabā, Andrievs grib doties uz vārtiem, Jāņa māte to satver aiz rokas un grib viņu vest istabā. Andrievs atsabinās un aiziet pa vārtiem uz lauka pusī. Māte viņam pakaļ.

DIVPADSMITAIS SKATS

Jānis. Anna.

A n n a (*pēc īsas pauzes*). Tātad tiešām visa laime vējā! Tā tad nu ļaudis uz mums ar pirkstiem varēs rādīt un teikt: «Ekur iet vienas dienas muižnieki...» Ak, kad es par to domāju, kā cilvēki par mums smiesies, tad man vai stāvu zemē gribētos nogrimt. (*Raud dikti.*)

J ā n i s (*saidzis*). Negražojies nu kā bērns. Saki labāk, ka tas kauns nemaz nebūtu tik liels, ja tu šē pa māju tādu lērumu nebūtu iztaisījuse – viesus uzņēmusē – sanīdusēs...

A n n a. Ak, nu es vēl pie visa būšu vainīga! Tā! Bet kas tad bij pirmais, kas ar to laimes vēsti kā neprātīgs skraidīja apkārt? Vai tā bij pareizi darīts?... [Gudrs vīrs būtu cietis klusu, kamēr nauda mājā, un tad tik vēl citiem par to stāstījis!]

J ā n i s. Es ar to laimes vēsti kā neprātīgs tikai savā istabā skraidīju apkārt, [un no svešiem par to tikai tas žīds dzirdēja, kas par pāri kapeikām būtu turējis muti]. Bet, kad jau nu tu sāc izmeklēt un pārmeš, kas vainīgs, tad neaizmirsti, ka neilgi atpakaļ to laimes papīru gribēju pārdot. Bet kas tā bija, kas to neļāva?

A n n a. Es, es, kas tad cits kā es, jo man jau tas papīrs piederēja. (*Smejas rūgti.*) Tas nelaiimes papīrs! Un tomēr viņš pie Cīruļu Jāņa

stāvēja tādā cienā, ka nezin vai es Cīruļu saimniece tagad būtu, ja man šis papīrs nebūtu piederējis.

J ā n i s. Ann!

A n n a. Ak, zinu gan, cik trūcīgi toreiz tavā saimniecībā gāja un ka tev tūliņ pēc kāzām tas papīrs bij jāieķīlā. Es arī nemaz nesaprotu, kur man prāti toreiz bijuši, ka, nākdama uz Cīruļiem, uzņēmu tādu krustu. Bet tas jau bij: domāju, būšu i ar nabaga vīru laimīga... Bet nu man tās Cīruļu laimes ir diezgan ar kalnu. Tu man atdosi to papīru, un es – es zināšu, kas man tālāk darāms. (*Aiziet raudādama tālāk dārzā.*)

J ā n i s (*viens pats. Paceļ samisis rokas uz augšu*). Ak tu Kungs Dievs, kad jau nu tu manu likteni esi nolīcis grūtu un mani turklāt vēl tā pārmāci kā šodien, un pēdīgi ļauj izcelties tādām naidam, – tad stāvi man klāt, ka neizdaru kādu negantību! (*Janka ienāk pa vārtiem no lauka.*)

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Jānis. Janka.

J a n k a (*nes kaut ko rokā, ko tas ar cepuri aplēpis*). Vai tu jau mājā, tēt? – Ak, nāc paskaties, ko es atradu!

J ā n i s. Ko tad? (*Paceļ cepuri, ierauga trauku ar naudu*). Ā – – – kas tas? Zelts? Janka, kur tad tu to trauciņu atradi? (*Ņem to.*)

J a n k a. Mežmalā aiz mājas. Redzēju tur čigānus sabraucam, aizskrēju paskatīties, cik vezumu ir. Bij trīs vezumi. Vecie tūliņ sāka taisīt būrus, bet bērni plosījās meža malā un apmeta vecu jostu ap mazu eglīti, un sāka ap to stīvēties. Man kociņa bij žēl, es teicu: «Lieciet viņu mierā,» – bet nekā, čigānēni izrāva eglīti un ieskrēja ar to mežā, ka zemes vien apjuka. Es piegāju pie tās vietas, kur kociņš bij stāvējis, sāku tāpat vien rakt – raku, raku un izraku šito krūzīti. Man tā liekas, ka tā ir mūsu krūzīte. (*Viņi aplūko krūzīti.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Jānis. Janka. Mantrausis. Tad viesi un Anna. Vēlāk Jāņa māte.

M a n t r a u s i s (*vēl aiz scēnas pagalmā, klieudz aizsmakušā balsī*). Palīgā, palīgā, cilvēki, palīgā!

J ā n i s (*satrūcies pasteidzas uz vārtu pusi un skatās pagalmā*).
Kas tad tam noticis?

M a n t r a u s i s. Miļie, žēlīgie, palīgā, palīgā!

Pagalmā izceļas troksnis. Mantrausis gāžas pa vārtiem dārzā.

Viesi steidzas viņam pakaļ. Jānis uzliek ātri krūzīti uz galda, apsedz to un aizstājas tai priekšā. Janka satver bailīgi Jāņa roku.

M a n t r a u s i s (*bez svārkiem un bez cepures, sajukušiem matiem, nejauki sarautu ģimi, zilām lūpām un acīm, kuras no dobēm spiežas ārā*). Saimniek, saimniek, palīgā, čigāni – čigāni – – vai Dieviņ, man jāmirst – čigāni mani apzaguši!

J ā n i s. Apzaguši? Saņemies, Mantraus, – ko viņi tev nozaguši?

M a n t r a u s i s. Ak, neprasi nu, nāc palīdzi viņus saņemt cieti. (*Anna nāk no dārzā.*) Saimniecīt mīļā, žēlīgā, dārgā, saki jel tu saimniekam, lai viņš man tūliņ nāk līdz! Es tev to lūdzu, rokas, kājas bučodams. (*Nometas Annas priekšā ceļos un grib viņas kājas skūpstīt.*)

A n n a (*sabijusēs atkāpdamās*). Mantraus!

M a n t r a u s i s. Es palikšu ārprātīgs, ja man nenāksat palīgā! Nežēlīgie cilvēki, tak jel kustiet! (*Paceļ rokas uz augšu.*)

J ā n i s. Mēs jau tev labprāt palīdzēsīm, tikai pastāsti, izskaidro mums – –

M a n t r a u s i s. Pastāsti, izskaidro – pastāsti, izskaidro... man čigāni nozaguši naudu! Apraku to šorīt zem mazas eglītes, un nu: ni vairs eglītes, ni naudas. Dobe vien, sacīt, palikuse. (*Nokrīt pie zemes un šņukst, kā krampjos raustīdamies.*)

Viesi skatās pussabijušies, pusizbrīnējušies gan Mantrausi, gan viens otrā.

J ā n i s (*pieiet pie Mantrauša, to celdams augšā*). Saņemies, Mantraus, daudz jau nevarēja būt, ko tev čigāni nozaguši. Mēs tev to naudu sametīsim.

M a n t r a u s i s. Vai jūs traki? Kur tad jūs, lupatas, sacīt, tik daudz ņemsat? Sametat man pilnu krūzīti zelta naudas un dodat man to!

V i e s i (*sarunājas izbrīnējušies*). Zelta naudas?

J ā n i s (*pieiet pie galdiņa, paņem krūzīti, atsedz un sniedz to Mantraušam*). Še!

Mantrausis stāv kā sastindzis un skatās stīvām acīm trauciņā. Viesu izbrīnēšanās aug.

J ā n i s. Nu ņem tak – tā ir tava nauda!

M a n t r a u s i s (*paķer krūzīti, zvēriski iekliegdamies*). Mana nauda, mana nauda, mana mīlā naudiņa atkal manā rokā! Ak tu laimīte, ak tu laimīte, ak tu laimīte! (*Rakņā ar roku bezgalīgā priekā pa naudu. Ieber sauļā un žvadzina, un skūpstā to. Raud. Raudāšana pēdīgi pāriet ārprātīgos smieklos, kuri pēkšņi aizraunas. Naudu sabērdams krūzītē atpakaļ.*) Nē!... Deg... deg... Saimniek, ko tu man esi iedevis? Tās jau ir ogles!

Jāņa māte parādās vārtos.

J ā n i s (*solī atkāpdamies, ar šaušalām*). Ārprātīgs!

M a n t r a u s i s (*uz Annu*). Saimniec, skaties jel, ko man saimnieks iedeva: ogles – dzīvas ogles... Dod ūdeni, ko nodzēst, – izkaltētas viņas varbūt pārvērtīsies par naudu...

Anna novēršas ar šaušalām no Mantrauša.

D a ž i v i e s i. Cik briesmīgi!

M a n t r a u s i s (*viesiem piegriezdamies*). Dodat jel jūs ūdeni, drīzi, drīzi, ka nav par vēlu! (*Visi atkāpjas izbijušies.*) Par vēlu, par vēlu... Deg... Deg... (*Uzliek krūzīti uz galda. Iet apkārt vaimanādams.*) Deg... Deg... (*Jautri.*) Nu jā, lai deg vien! Tad man būs nauda! Viss jau div- un trīskārtīgi apdrošināts... Klau... kā uguns sprakšķ un lopi mauro! Ak, nekas, lai sakūp viss gaisā, tad būs, sacīt, nauda. (*Smejas. Noslēpumaini.*) Un viņa arī, lai sadeg viņa arī! Kas pats ar savām kājām maizei vairs nevar iet pakaļ, tas... (*Smejas. Pieiet atkal pie galdiņa. Bēdīgi.*) Tik daudz vien atlicis no manām mājām. Trauciņš ogļu... Tad dodat jel vienu vienīgu pilienu ūdens, ko uzliet, lai varu tikt pie savas naudas. Palīdzat jel, cilvēki mīļie! (*Iet atkal apkārt. Izmisis.*) Palīdzat, palīdzat, čigāni man nozaguši naudu, nākat, ņemsim viņus cieti!... Ak, nu man būs jānomirst badā!... Nākat drīzi, drīzi! (*Prom ar krūzīti pa vārtiem uz lauku.*)

A n n a. Ejat steidzaties viņam pakaļ, ka viņš sev nepadara galu!

Viesi un Janka steidzas Mantraušam pakaļ.

Jāņa māte pārmet sev krustu un ieiet lēnām istabā. Gara pauze.

PIECPADSMITAIS SKATS

Anna. Jānis.

A n n a (*gluži satriekta*). Jāni, Jāni, vai tas nav briesmīgs notikums: mūsu acu priekšā viņš zaudēja prātu... (*Žēli nopūzdamās.*) Ko nu viņam līdzējis viss viņa krājums, viņa sviedru un noziegumu auglis? Tiešām, mātei taisnība: naudai iet līdz ļauns gars.

J ā n i s (*kas pa šo laiku lēnām soļojis šurp un turp, pieiet pie Annas, izvelk no kabatas grāmatiņu un izņem no tās salocītu biļeti. Dod to Annai*). Tu man pirmiņ atprasīji savu prēmijas biļeti – še viņa ir!

A n n a (*apkaunējusēs noslid krēslā un sāk raudāt*). Jāni – vai tad tu tiešām tos vārdus gribi ņemt par pilnu, kurus pirmiņ lielās žēlabās un aplamās dūsmās izrunāju? Vai tad tu nenoproti, ka arī mani bij sagrābis naudas ļaunais gars?... Nudie, šodien esmu bijuse kā apburta – kā apburta līdz tam acumirkļam, kur Mantrausi ieraudzīju trakojam. Tad man nokrita kā migla no acīm... Jāni, esi tik labs – neņem nu manus nelabos vārdus par ļaunu... Ak, kā šodien visa neesmu izdarījuse! (*Aizsedz ģīmi un raud.*)

J ā n i s (*iebāž grāmatiņu ar biļeti kabatā atpakaļ, pieiet pie Annas un ļauj tai brīdi raudāt. Miļi*). Vai nu drīkstu teikt: apmierinies?

A n n a. Jāni – – ak, cik tu esi labs! (*Paceļ roku pret viņu.*) Nē, nudie tu esi par daudz labs! (*Apkampj un skūpstā viņu.*) Un nu, miļais, palīdzi man salabināt māti, Andrievu un Ievu. Tu jau redzēji, ka ar visiem trim esmu sanīdusēs. Ej un saki viņiem – – ak, tur jau māte nāk! (*Jāņa māte iznāk no istabas.*)

J ā n i s (*mātei pretī, paklusām*). Miļo māmiņ, Annai ļoti žēl, ka ar tevi sanīdusēs, viņa grib, lai tu neej projām, esi nu tik laba un piedod viņai! (*Māte ieskatās priecīgi Jāni un atmet tam laipni ar roku. Jānis aiziet pa vārtiem uz lauka pusi.*)

SEŠPADSMITAIS SKATS

Anna. Jāņa māte.

J ā ņ a m ā t e. Ekur Jānis saka, madama mani atkal dažkārt gribot paturēt Cīruļos. Kā tad tas var būt?

A n n a (*kaunīgi smīnēdama*). Cīruļos tagad atkal rūmes diezgan.

Naudai aizbēgot, visi kakti atkal tikuši ar vaļu... (*Nopietni.*) Mīļo, dārgo māmiņ, šodien pret tevi esmu bijuse tik nikna un nelaba, ka tiešām nezinu, ar cik mīļiem vārdiem lai pielūdzos.

J ā ņ a m ā t e (*viņu laipni pārtraukdama*). Nu nu, nu nu, nu nu! Vai tad nu tu man teici tos ļaunos vārdus, tā jau bij dažkārt tā peiņā madama, un tā jau nu līdz ar tiem tūkstošiem nozuduse.

Anna satver Jāņa mātes roku un grib to skūpstīt.

J ā ņ a m ā t e (*to nepieļaudama*). Ujā, ujā, ko nu vēl ne!

Anna apkampj Jāņa māti. Jānis un Andrievs nāk pa vārtiem.

SEPTIŅPADSMITĀIS SKATS

Anna. Jāņa māte. Jānis. Andrievs. Tad Ieva. Pēdīgi Janka.

J ā n i s. Jau izlīgušas?... Nu, Ann, domāju, ka ar šito tev ilgi nebūs jāķīvējas. Viņš grib palikt še un aizmirst šās dienas notikumus – ja tu viņam kaut ko apsoli.

A n n a. Ko gan tas varētu prasīt, ko nevarētu apsolt?

J ā n i s. Labi. (*Pamāj Andrievam, lai tas runā.*)

A n d r i e v s. Apsoli, ka ar Ievu dzīvosī kā ar māsu... Ann, zināju jau gan sen, ka viņa mani mīlē, bet, cik patiesīgi, to tikai nupat vēl dabūju zināt. M a n i s dēļ viņa gribēja izpostīt visu savu laimi. (*Ierauga Ievu no istabas nākam. Iesaukdamies.*) Iev, mīļo Ieviņ! (*Steidzas viņai pretī.*)

I e v a. Andriev! (*Apkampšanās.*)

Jāņa māte slauka asaras.

A n d r i e v s. Ak, cik laimīgi mēs tagad dzīvosim!

A n n a (*loti mīļi*). Iev, vai tu vari man piedot, kad tev apsolu –

I e v a. Esmu visu aizmirsuse, esmu laimīga. (*Dod Annai roku, viņas saskūpstās.*)

A n n a. Es šorīt teicu, ka pēc trim nedēļām Cīruļos dzersim kāzas. Andriev, Iev, vai lai paliek pie maniēm vārdiem?

A n d r i e v s (*loti jautri*). Tikai tad ne, ja tās varam dzert jau pēc divām! (*Apliek roku ap Ievas viduci.*)

A n n a (*tuvojas Jāņam*). Nu tad, Jāni, iemērc tūliņ rītā miežus alum un ieliec ārteci aizgaldā.

J ā ņ a m ā t e. Lai nu t i e darbi paliek uz pirmdienu, bērni. Rīt

visi iesim uz baznīcu un pateiksim mīļajam Debesu Tēvam par mieru, ko tas Cīruļiem atkal atdevis atpakaļ, un lūgsim, lai viņš mums piešķir allažīgi to īsto laimi, kas nav meklējama spodrajā zeltā vai sudrabā – –

A n d r i e v s (viņu pārtraukdams, dedzīgi). Bet īstā mīlestībā –

J ā ņ a m ā t e. Un dažkārt peticībā, dēls, peticībā... (*Tālumā dzird zvanām.*) Svēto vakaru iezvana.

Visi klausās un saliek rokas. Pauze. Orķestrī pianisimo atskan stīgu instrumentu mūzika. Dārzā atspīd vakara saules sārtums.

Janka ienāk pa vārtiem no lauka, noņem cepuri un nostājas pie Jāņa un Annas.

J ā ņ a m ā t e (nāk uz priekšu, klusā balsī). Paldies Dievam Tēvam, kas mūs pasargāja no ļaunā gara!

Grupa.

Priekšgars lēnām, lēnām noveļas.

PIRMAIS CĒLIENS

Pazudušais dēls

Bēdu luga piecos cēlienos

PERSONAS

Roplains

Krustiņš, viņa dēls

Mikus

Andžs | Roplainu kalpi

Gusts

Mikustēvs

Pūlīšu Pauls, saimnieks

Iņķis, krodzenieks

Roplainiete

Ilze, Roplainu audžumeita

Līziņa, Roplainu kalpone

Matilde, Iņķa meita

Aža

Divi bērni

Notiek Vidzemē, pirmais, otrais, trešais un piektais cēliens
Roplainos, ceturtais – krogā pie Iņķa.

Laiks: tagadne.

Pa labai un kreisai rokai no skatītāja.

PIRMAIS CĒLIENS

*Ropļaiņu mājas pagalmā. Pa labai rokai dzīvojamā ēka, pa kreisai klētiņa.
Koks ar solu. Dibinā pa vidu sakrituse zediņu sēta. Rīta blāzma.*

PIRMAIS SKATS

Ilze.

I l z e (sēd zem koka un snauž. Uztrūkdamās). Kas tur? (Klausās.) Neviens nenāk, murgi vien mani atkal mānījuši... Jau gaisma... Visu rītu te par velti esmu nosēdējuse. Viņš atkal nav turējis vārdu... Jeb vai varbūt – varbūt, ka viņš pārnācis mājā un es to tikai neesmu dzirdējuse. *(Iet atver klētiņas durvis un aizsit tās ātri atkal cieti.)* Nav! Cauru nakti tas atkal pie viņas nosēdējis – ak tu Kungs Dievs, ko lai daru, ko lai daru! *(Noslīd izmisuse uz sola.)*

OTRAIS SKATS

Ilze. Aža.

A ž a (tumšā uzvalkā, nāk no istabas). Jāsteidzas, jāsteidzas – jātiek atkal mājā, kamēr citi vēl guļ. Citādi viņi vēl smiesies un bērni sacīs, es esot traka. (Grib aiziet.)

I l z e. Aža!

A ž a (satrūkstas, Ilzi pazīdama). Ak tu – Ilzīte. Klusu! Eju uz mežu. Aplūkošu savu mantu. Redzēju sapni, ka visa nauda bij nozagta un apdzerta. Bet nesaki nevienam, ka mani redzēji. Klusu! Citādi viņi mani izsmies. (Grib iet.)

I l z e (klusām). Nabadzīte... (Dikti.) Neej, paliec še, Ažiņ, biju nupat mežā. Tava nauda dzīva.

A ž a. Vai tu to pie tiesas varēsi apliecināt?

I l z e. Zināms.

A ž a. Tad labi... Bet kādēļ sapnis man stāsta tādus melus, kas mani biedē? Šitādus sapņus laikam sūta nelabi gari. Grib mani mocīt. Jāliek sērmūklis ar trejdeviņiem krustiem pagalvī. Tad nelabi sapņi nerādās. Man bieži rādās sapņi. (*Smīn.*)

I l z e. Tā.

A ž a. Jā. Redzēju arī, mūsu saimnieks bij atkal mājā – bet tās arī laikam tikai tādas blēņas vien būs.

I l z e. Nē. Šitas sapnis tevi nav mānījis. Roplainīgu tēvs vesels un drīzi būs mājā.

A ž a. Tā, tā... Un cik ilgi viņš pilsētā bij? – Bēmi saka, simtu gadu.

I l z e. Ai nē. P u s g a d s būs aptecējis, kamēr tā nelaime notika. Atminies vien.

A ž a (*domādama*). Jā, jā – pareizi... Lasīju skaidienā skaidas, un saimnieks un Krustiņš strādāja pie rijas. Tā tak bij?

I l z e. Jā.

A ž a. Un tad Krustiņš tēvam balķi uzmeta uz kājām, un tad saimnieks gulēja kā nomiris. Un tad tēvu aizveda... Vai tā nebij?

I l z e. Tā bij, tā bij.

A ž a (*priecīgi*). Redzi nu – saka, man esot galva sajukuse, bet to es vis neesmu aizmirsuse. Un nu tu stāsti, viņš vesels pārnāks mājā. Vai ārsti viņam jaunas kājas pielikuši?

I l z e. Nē, bet tās pašas izārstējuši.

A ž a. Un nu viņš varēs tāpat iet kā agrāk? Jauki. (*Noslēpumaini.*) Un tie viņu izārstējuši ar cilvēka asinīm?

I l z e. Kas tev tādus niekus iestāstījis!

A ž a. Andžs tā stāstīja. Andžs gudrs cilvēks... v i ņ š prot rakstīt... es redzēju.

I l z e. Tā.

A ž a. Viņš arī zina, ka Reinis atkal uzmodīsies.

I l z e. Tavs dēls guļ kapsētā, Ažiņ, un tur neviens vairs neuzmostas.

A ž a. Nieki, nieki. Mācītājs jau arī sacīja, Reinis atkal celšoties augšā. Krustiņam krūtīs melns gailis; kad tas dziedās, tad Reinis uzmodīsies.

I l z e. Ja tev Andžs tā stāstījis, tad viņš tevi atkal mānījis. Krustiņam tāpat sirds krūtīs kā visiem cilvēkiem.

A ž a. Klusu! Tu nezini. Andžs gudrs cilvēks... Vai tev ir ass nazis?

I l z e. Ko tu ar nazi darīsi?

A ž a (*klusām*). Neļaušu gaiļam noslāpt. Bet nestāsti Krustiņam. Tu esi ar viņu laba. Sargies, meit, viņam nav sirds.

TREŠAIS SKATS

Ilze. Aža. Krustiņš. Pauls sadzēries.

Ilze ierauga Krustiņu un Paulu no labās puses pa vārtiem ienākam un klusām iesaucas.

A ž a. Krustiņš un Pauls – kur trešais? (*Iet viņiem pretī.*) Kur trešais?

P a u l s. Trešais man no galvas saskrējis kājās. (*Streipuļo.*)

A ž a (*sirdīgi*). Kur Reinis?

K r u s t i ņ š. Tārpu valstī, mana mīļā! (*Pieved Paulu pie klētiņas, iestumj viņu tajā un grib viņam sekot.*)

CETURTAIS SKATS

Ilze. Aža. Krustiņš.

I l z e (*tuvojas Krustiņam. Kaislīgi*). Krustiņ!

K r u s t i ņ š (*apgriezdamies, vienaldzīgi*). Na?

I l z e. Tā tu atkal pārnāc mājā?

K r u s t i ņ š. Kā tad? Vai gribēji, lai atkal rāpu ierāpoju pagalmā? (*Uz Ažu. Cieti.*) Ko tu te? Projām, gulēt!

Aža sataisa dūres un paceļ rokas pret Krustiņu. Ieiet istabā.

PIEKTAIS SKATS

Ilze. Krustiņš.

I l z e. Sargies no viņas; Aža tevi ienīst!

K r u s t i ņ š. Par ko tu man to saki? Man pašam acis pierē un prāts galvā.

I l z e (*ar varu asaras apspiezdama*). Visu nakti ne aci neesmu aizvēruse, tevis gaidīdama, un nu – nu man jādzird tādi vārdi.

K r u s t i ņ š. Vai es tev liku, lai tu manis gaidi?
I l z e. Bet tu tak teicies jau vakarā būt mājā.
K r u s t i ņ š. Tādēļ ka no tevis citādi nebūtu ticis vaļā.
I l z e. Tu mani tišā prātā mānīji?
K r u s t i ņ š (*sausī*). Jā... Vai tev vēl kas uz sirds? (*Grib iet klētiņā.*)

I l z e. Krustiņ – kur tu šonakt bijī?

K r u s t i ņ š. Krogā, saprotams.

I l z e. Krogā... Vai tu nemaz neapdomā, ka tēvs drīzi būs mājā? Vai nebīsties, ka viņš visu dabūs zināt? Vai tu šitā gribēsi dzīvot arī tad, kad viņš atkal būs Roplainos?

K r u s t i ņ š. Un tā joprojām, un beigās: «Krustiņ, kad tu labosies?...» Ko tu atkal sāc pātarot! Neesmu jau nemaz sadzēries.

I l z e. Nedzēris jau arī visu nakti nenodzīvoji!

K r u s t i ņ š. Taisnība gan. Esmu arī š o n a k t dzēris: savas precības.

I l z e. Savas precības? ... Tu?

K r u s t i ņ š. Es.

I l z e. Tu milē Matildi?!

K r u s t i ņ š. Atminēji. Skaties: viņas gredzens... Ticība, mīlestība un cerība... viss no tīra zelta... mīlestība no vistīrākā... Ar labu rītu! (*Ieiet klētiņā.*)

I l z e (*saļumdama*). Es paredzēju, ka viņa mani iegrūdīs nelaimē!

SESTAIS SKATS

Ilze. Roplainu māte.

M ā t e (*iznāk no istabas, runā, šo to vēl pie apģērba sakārtodama*). Kur tad tu nu atkal tik agri nomodā? Saucu: «Ilzīt, ej pacel meitas,» – paskatos: gulta tukša. Kas tad tavu miegu nozadzis?

I l z e. Māt, Krustiņš atkal visu nakti bijis krogā. (*Raud.*)

M ā t e (*atmet ar roku*). Un par to tu raudī?

I l z e. Viņš Matildi sakās precēt!

M ā t e. Vai viņš? Aks tad jau būs atkal bijis sadzēries.

I l z e. Nē. Viņš šoreiz bij gluži skaidrā.

M ā t e. Kad tad vēl pānāca?

I l z e. Nupat.

M ā t e. Būs tāpat izplāpājies. Neraudi nu. Tu jau zini, kāds viņš ērmots. Noslauki asaras un ej pacel meitas.

Ilze aiziet aiz klētiņas.

SEPTĪTAIS SKATS

Māte.

M ā t e (*paceļ lakatu, kas Ilzei nokritis; to salocīdama*). Tādas domas... Tēvs jau to nemūžam nepielaidīs. Un man ar tā Matilde nemaz nepatīk... Ilze jau nu daudz labāka.

ASTOTAIS SKATS

Māte. Mikus.

Mikus nāk no lauka no kreisās puses un grib iet klētiņā.

M ā t e. Ko nu, Miku?

M i k u s. Krustiņš vakar aizgāja uz baznīcu, darba nepateicis. Jāprasa, ko ar zirgiem darīs? Vai tūliņ no pieguļas likt arklā — —

M ā t e. Neej nu un necel viņa tādēļ augšā. Nupat vien vēl kā apgulās.

M i k u s (*laipni*). Nu tad izrīko tu pate.

M ā t e. Ej nu, ej! Kad tad jau nu vīriešiem esmu stāstījuse darbu. Visu laiku bez rīkošanas esi zinājis, kas darāms, nu tās pāris dienas tak arī vēl zināsi.

M i k u s. Krustiņš mani viendien bāra un sacīja, e s gribot būt saimnieks.

M ā t e. Vai viņam toreiz galva bij skaidra?

M i k u s. Jā.

M ā t e. Nu, lai arī... Ko tev aks draugs ātrumā pasaka, to tu tūliņ nedrīksti ņemt par ļaunu. Viņam jau nu arī tāpat pašam savas errastības. Ko nu tur... Ja jau arī kādreiz priekšā pret tevi ir skarbāks, aiz muguras viņš tevi aizvien diktī uzteic... Ej nu vien, dari, kas darāms, un rīko arī tos citus. (*Ieiet istabā.*)

Mikus taisās aiziet ap istabas stūri. Viņam nāk pretī Andžs un Gusts.

DEVĪTAIS SKATS

Mikus. Andžs. Gusts. Tad Liziņa.

A n d ž s. Nezin, ko nu mēs šorīt darīsim?

M i k u s. Krustiņš lika, lai mēs ejot uz rugaini art.

G u s t s. Ta jau gan, jā, jā. (*Ļet uz vārtiem.*)

L ī z i ņ a (*nāk ātri ap klētiņas stūri, slauceniķu rokā. Sauc puīšiem klusām pakaļ*). Ē, sliņķi, vai negribiet piena dzert?

A n d ž s (*vārtos. Apskatās visapkārt, noslauka ātri muti, ātri, paklusu*). Dod šurp! (*Tuvojas Liziņai.*)

L ī z i ņ a (*parādīdama tukšu trauku*). Vai es nesacīju, Made dzirda Andžu! Andž, Made jau dievojas, tu silta piena nemaz nedzerot.

A n d ž s. Vai domā, ka gribēju dzert? Es tikai gribēju – es tikai gribēju –

G u s t s. Putas nokraistīt. Ta jau gan, jā, jā. (*Aiziet pa vārtiem uz kreiso pusi.*)

A n d ž s. Putu Brencis! (*Ātri viņam pakaļ.*)

DESMITAIS SKATS

Mikus. Liziņa.

Mikus taisās puīšiem iet pakaļ.

L ī z i ņ a. Nebēdz nu, tevis jau nekārdināšu.

M i k u s. Būtu arī veltīgas pūles, Liziņ.

L ī z i ņ a. Ticu, ticu. Saimnieka vietniekā vietnieks nekārsta piena neliktu pie lūpām. (*Ļet. Apgriežas.*) Savus vecos svārkus atkal vari vilkt mugurā. Es tos vakar salāpīju.

M i k u s (*zobodams*). Manis dēļ tu grēkoji, svētdienā darbu darīdama?

L ī z i ņ a. Nemaz negrēkoju. Daži darbi svētdienā atļauti.

M i k u s. Kādi tad?

L ī z i ņ a (*sajukuse*). Ej tu! (*Aiziet ātri ar trauku aiz mājas.*)

M i k u s. Milestības darbi. Es jau zinu, zinu...

VIENPADSMITAIS SKATS

Mikus. Ilze.

Ilze (*nāk ap klētiņas stūri*). Kas sieviešiem šodien būs jādara, Miku?

Mikus. Vai tad Krustiņš tev to nav sacījis?

Ilze. Vai nu būs jauna kārtība Ropļaiņos, ka tu tā prasi?

Mikus. Tu viendien dzirdēji, ka viņš pats grib būt saimnieks.

Ilze (*rūgti*). Viņš pats? Tur klētiņā viņš saimnieko kopā ar Pūlišu Paulu!

Mikus. Tev nu gan vajadzēja sava brāļa aizstāvēt...

Ilze. Man brāļa nav! Esmu tāda pate kalpone Ropļaiņos kā visas citas.

Mikus. Ar tādiem vārdiem tu apvaino savus audzinātājus, kas tevi sauc par meitu.

Ilze. Un tu mani pārsmej! Ko tev esmu darījuse?

Mikus (*Ilzei pasperdams soli tuvāk, sirsniģi*). Vai Krustiņš tevī šorīt kaut kā sakaitinājis, Ilz? Zinu, ka viņš tev patīk, jo, kad bijām labāki draugi, tad viņš man visu izstāstīja. Vai viņš atkal bij sadzēries?

Ilze. Nē.

Mikus. Nu, kas tad noticis? Sanīdāties? Gan jau atkal salabsiet. Kad tēvs būs mājā, tad viss atkal ies pa vecam... Nenoskumsti nu... Jauns cilvēks, savā vaļā ticis, padzīvo vieglāk – tur nav ko bēdāties.

Ilze. Tā vēl nav visa mana nelaime. Krustiņš grib precēt Matildi.

Mikus. Matildi... To viņš nedarīs. Viņš tevi ar tādu ziņu tikai gribējis pakaitināt. Tici man. Un esi nu mierīga. Man žēl, ka tu – esam tik ilgi kopā dzīvojuši – tad jau – – man žēl – (*Apgriežas, aiziet ātri pa vārtiem uz kreiso pusi.*)

Ilze (*noskatās viņam pakaļ*). Cik laimīga būtu, ja Krustiņš pret mani būtu tik labs kā Mikus... (*Noslauka acis.*) Aizgāja, darba nepateicis. Jāprasa mātei. (*Iet uz istabu. Mikus tēvs nāk ārā.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Ilze. Mikus tēvs.

Ilze. Jau tik agri nomodā, Mikus tēv? (*Izlaiž viņu laukā.*)

Mikus tēvs. Jā, meit, miegs ir tāds viesis, kas pie veciem

ilgi neciemojas. (*Iet, nosēstas uz sola. Ilze ieiet istabā.*) Redz, redz, redz – gaiss gan vēl tāds pasalts, bet vieglāk paliek, vieglāk paliek.

Mikus nāk.

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Mikus tēvs. Mikus.

M i k u s. Piemirsu sieviešiem izstāstīt darbu. (*Ierauga tēvu.*) Bet, tētiņ, tik agri laukā! Vai tu krūtis gribi pavisam sagandēt? Tūliņ nāksi istabā!

M i k u s t ē v s. Laid nu, dēls, laid nu, gan jau es pats zināšu, gan jau...

M i k u s. Vecīts laikam gribēs strīdēties? Paga, kur man tas žagars! (*Ieiet istabā.*)

M i k u s t ē v s. Jokupēteris!... (*Kāsē.*) Kaut nu varētu kaut kur aizbēgt! (*Pieceļas un sāk lēnām iet uz kreiso pusi. Mikus iznāk no istabas ar mēteli uz rokas.*)

M i k u s (*pasteidzas tēvam pakaļ un velk to uz solu atpakaļ*). Bēgli – še sods! (*Apmet viņam mēteli ap pleciem.*) Tā, tētiņ, un nu (*paceļ pirkstu*) sēdi še, kamēr tev apnik!

M i k u s t ē v s (*sminēdams*). Ej nu projām uz darbu, ej nu...

M i k u s. Pagaidi. Vēl es t e v i s neesmu izrīkojis. (*Izvelk no mēteļa ķešas pīpi un paciņu tabaku.*) Še pīpe, tā tev nav noliegta, un te ir tabaks, nopirku to vakar bodē... Tāds, kādu tu labprāt pīpē: viegls un labs! Un nu neslinko! (*Iet. Apgriežas.*) Jā, un, kad Krustiņš pieceļas, tad parunā, tēt, drusku ar viņu – šonakt atkal... (*Aiziet uz kreiso pusi.*)

ČETRPADSMITAIS SKATS

Mikus tēvs.

M i k u s t ē v s. Gan jau, dēls, gan jau... (*Aplūko tabaku.*) Te stāv 40 kapeiku. (*Cilā paciņu.*) Tā ir puse mārciņa... Mārciņa 80... Tas Mikus mani jo dienas jo vairāk izlutina, jo dienas jo vairāk. Ēd, dzer, ko gribi... Pīpē kā lielskungs... Tāds dēls, tāds dēls... otra tāda nav, nav gan... Domāju, kad vēl bij maziņš: ka nu vēl paspētu tik ilgi

dzīvot, kamēr izaug liels, un nu: nu ir liels, un nu atkal domāju, kaut
jēl ar viņu kopā varētu nodzīvot otru mūžu!

PIECPADSMITĀIS SKATS

Mikus tēvs. Māte no istabas.

Māte. Vai Mikus jau projām? Skāde... Kas tad tev lēcies?

Mikus tēvs (*noslauka ātri acis*). Es — man tā kā asāks vējš
ieskrēja acīs. (*Bāž tabaku pipē.*)

Māte. Nevajadzēja tik ātri nākt laukā. (*Grib iet.*)

Mikus tēvs. Saimniec!

Māte. Nu?

Mikus tēvs rāda ar pipi uz klētiņu un papurina galvu.

Māte (*paasi*). Vai Mikus jau pasteidzies tev visu izstāstīt? Jā,
jā... Visi jau aks nevar būt tādi zelta gabali kā tavs dēls!

Mikus tēvs. Nav ar, nav ar. Bet ko nu par Miku... Saimniec,
kad Krustiņš pieceļas, sarāj viņu drusciņ.

Māte. Rāj un rāj... Tā dziesma vien man no visām pusēm skan ausīs.
Aks, ko nu lielā cilvēkā vairs pierāsi, vai t' prāta pašam nav diezgan.

Mikus tēvs. Tu jau nu redzi...

Māte. Kas tur nu daudz ko redzēt? Iet kā daždien jaunības
trakumā... Lai jēl papriecājas... Ar ķēgi jau uz krogu nelēks, ar trim
kājām nedancos. Kad pienāks laiks, aprims bez visas rāšanas. Agrāk
jūs Krustiņa jau ar par tik sliktu nemaz neturējāt. Tikai tagad... Bet
zinu gan, kādēļ Mikus tagad Krustiņam katrā vietā krīt virsū.
Krustiņš, lūk, viņa diezgan negodā.

Mikus tēvs. Klausies nu! Vai tā kāda virsū krišana, kad
vajadzīgā vietā pasaka kādu vārdu. Man jau nu, zināms, arī nepatīk
vis, ka puisis saimniekam ceļ vainas priekšā, bet Mikus saka,
draugam tā esot jādara.

Māte. Un aizstāvēt draugam drauga nevajaga? Man Mikus par
Krustiņu laba vārda vēl nav teicis. Vienīgi tas Pauls, tas viņu vēl kaut
cik necik aizstāv.

Mikus tēvs. Pie pilnas glāzes.

Māte. Ak nē, viņi, jau skolā iedami, bij lieli draugi.

Krustiņš iznāk no klētiņas.

SEŠPADSMITAIS SKATS

Māte. Mikus tēvs. Krustiņš.

K r u s t i ņ š (*soļo brīdi pa pagalmu uz priekšu un atpakaļ. Mātē noskatīdamies, isi.*) Māt, ej uzvāri tēju. Gribas dzert. Nevaru gulēt.

M ā t e (*Krustiņā noskatīdamās*). Nu, kur t' nu šonakt atkal bijī?

K r u s t i ņ š (*staigā. Pēc briža*). Ej nu uzvāri tēju!

M ā t e (*skatās dēlā. Pēc briža, zobgalīgi*). Skaties, kas par jaunungu! Nemaz mātei neatbild. Kur t' nu bijī?

K r u s t i ņ š (*nepacietīgi*). Ak, nevaicā nu tik daudz, tu tak dzirdi, ko es gribu!

M ā t e. Nekliedz nu, nekliedz, es jau eju! (*Iet uz istabu. Durvīs.*) Vai t' labāk nedzersi kapiju? Vēl tā drusciņ ir samaltas.

K r u s t i ņ š (*apstādamies, ļoti nepacietīgi*). Ak, es tak prasīju tējas!

M ā t e. Nu jā – jā. (*Ieiet istabā.*)

SEPTIŅPADSMITAIS SKATS

Krustiņš. Mikus tēvs.

K r u s t i ņ š (*uzsāk atkal staigāt. Laiņni*). Nu, Mikus tēv, kā smeķē šorīt pīpe?

M i k u s t ē v s (*noliek pīpi. Strupī*). Nesmeķē.

K r u s t i ņ š. Kādēļ? Slikts tabaks?

M i k u s t ē v s. Rūgts.

K r u s t i ņ š. Kož mēlē?

M i k u s t ē v s. Nē, ausīs... Krustiņ – –

K r u s t i ņ š (*ātri*). Miļo Mikus tēv, es rīta pātarus jau noskaitīju. (*Izvelk cigāru no ķešas, saplucina to, paņem pīpi un iebāž tajā pēc tam, kad viņu izkratījis, tabaku. Aizpīpē un sniedz to vecim.*) Še būs labāks tabaks, tas nekodīs. Cigārs maksāja 10 kapeiku.

M i k u s t ē v s (*paņem pīpi un pakrata to, laiņni draudēdams pret Krustiņu. Pīpē.*)

K r u s t i ņ š. Saprotu, Mikus tēv, saprotu. Simts rāšanas vārdu nepadara manu sirdi tik grūtu kā šitāda pīpes pakratīšana. (*Izgrūž nopūzdamies vēsmu pār lūpām, it kā kad tam būtu karst.*)

ASTOŅPADSMITAIS SKATS

Krustiņš. Mikus tēvs. Māte.

M ā t e (*parādās istabas durvis*). Kur dzersi? Istabā vai pagalmā?

K r u s t i ņ š. Tepat. (*Māte nozūd aiz durvīm.*) Nez vai tam arī negribēsies. (*Attaisa klētiņas durvis, skatās iekšā.*) Guļ kā sloga. Netraucēšu vis labāk.

M ā t e (*galdiņu ienesdama pagalmā un nolikdama zem koka*). Tev jau nu arī būtu labāk miegs nekā tas siltais ūdens.

DEVIŅPADSMITAIS SKATS

Krustiņš. Mikus tēvs. Māte. Ilze.

Ilze nāk no istabas. Nes vienā rokā tējkannu, otrā rokā cukura dozi, uz kuras uzgāzta apakštase. Uz tases glāze.

M ā t e. Jau gatava? Tad jau nu gan ūdens nav uzvārijies.

I l z e (*traukus uz galda noliekot*). Ūdens jau vārījās, pirms tu man biji sacījuse, lai to liekot uz uguns. (*Ieiet istabā.*)

K r u s t i ņ š (*taisās dzert*). Mikus tēv, vai tu arī nedzersi kādu glāzi?

M i k u s t ē v s. Paldies, dēls, negribas vis. Jāiet jānoliek mētelis, laiks jau iesilis. (*Ieiet istabā.*)

DIVDESMITAIS SKATS

Krustiņš. Māte.

M ā t e. Tad jau nu izgājušo nakti labi atkal uzdzīvoji?... Ko?

Krustiņš dzer un nesaka nekā.

M ā t e. Esot jau atkal krogā bijis... Pie Matildes... Gribot viņu precēt.

K r u s t i ņ š (*dzer. Pēc brīža*). Jā.

M ā t e. Jā... Tā jau nu gan ir atkal tāda lieta...

K r u s t i ņ š. No kuras tu, māt, nekā nezini.

M ā t e. Kā tad, kā tad – es jau aks vienumēr esmu tā muļķe! Vai t' nu es jau kādreiz ko esmu zinājuse! Man jau katrā lietā jācieš klusu.

K r u s t i ņ š. Labāk arī ir.

M ā t e. Labāk ar ir? Labāk ar ir?... Jā, ir gan labāk, ka bērnu nemaz nav, ja tādi vārdi no viņiem jādzird... (*Sāk raudāt.*)

Krustiņš sāk jautru meldiņu svilpt un ar kāju sist rakstu.

M ā t e. Jā, svelp vien, dēliņ, svelp vien, redzēsīm, ko tu pēdīgi izsvilpsi... (*Raud.*)

K r u s t i ņ š (*meldiņu pēkšņi noraudams. Laiņņi*). Māt, vai zini ko? Aža jāved uz nabagu māju. Man tā trakā vecene apriebusēs.

M ā t e. Lūk, ko viņš jaunu izdomājis... Ved! Ved vien!

K r u s t i ņ š. Jābīstas, ka viņa te pēdīgi kaut kā neizdara.

M ā t e. Kas tad tev viņu traku lika pataisīt.

K r u s t i ņ š. Nerunā nu atkal nieku!

M ā t e. Nieki nu gan aks... Kas vienādiņ to Reini ņēma līdz, kas viņu ar sasistu galvu ieveda mājā? Ak, kad es iedomāju –

K r u s t i ņ š. Māt, ciet klusu!

M ā t e. Kad es iedomāju, kāds viņš toreiz izskatījās... un kā Aža kļiedza... Un nu tu viņu gribi vest uz nabagu māju. Ved, ved. (*Raud.*)

K r u s t i ņ š (*pieceļas ātri, satver māti aiz rokas, īsi, cieti*). Ej nu izraudies istabā. Tev jau, kā redzams, atkal gribas raudāt. (*Pieved māti pie istabas durvīm un ielaiž viņu istabā. Nāk atpakaļ. Rokas uz augšu paceldams.*) Ā!... Kaut jel būtu beigts! Nāve! Nāve!... (*Ar riebumu.*) E! (*Nosēstas pie galdiņa un atspiež galvu rokās.*)

DIVDESMIT PIRMAIS SKATS

Krustiņš. Mikus.

K r u s t i ņ š (*ierauga Miku no kreisās puses nākam*). Labrīt, Miku! (*Sniedz viņam roku.*) Tu laimīgais cilvēks!

M i k u s (*Krustiņa roku satverdams*). Es laimīgs? Cik tu par manu laimi soli? (*Grib iet uz istabu.*)

K r u s t i ņ š (*viņa nelaizdams*). Tu viņu laikam pārdotu gan par lēcu virumu – tu, kam darbs vēl nav apriebies un ko mīlestība vēl dara nelaimīgu?... Bet nāc iedzersi drusku tējas.

M i k u s. Nav vaļas. Jāiet – nolūza arklam – –

K r u s t i ņ š. Lai salūst viss arkls – nāc tikai! (*Novelk viņu sev līdzās uz sola. Ielej viņam glāzē tēju, pats paturēdams apakštasi*). Vai arvienu vēl dusmīgs?

M i k u s. Nē. Bet aizmirsis tavus netaisnos vārdus arī neesmu.

K r u s t i ņ š. Vaļširdību pret vaļširdību! Vai zini, kādēļ ar tevi nīstos?

M i k u s. Esmu domu domas izdomājis, bet iemesla neesmu atradis.

K r u s t i ņ š. To labprāt ticu, jo iemesls ir tava krietnība.

M i k u s. Es nesaprotu.

K r u s t i ņ š. Viss, ko tu dari, un viss, ko tu nedari, – viss man ir viens vienīgs liels pārmetums. Pret šo pārmetumu man citu ieroču nav kā apvainojumu.

M i k u s (*pieceļas*). Mīļo Krustiņ – –

K r u s t i ņ š (*sīvi*). Nemīļo manis, es esmu slikts cilvēks... Pazudis cilvēks... (*Izmisis*.) Ak, es esmu tik nelaimīgs, tik nelaimīgs!

M i k u s. Bet mīļais draugs – –

K r u s t i ņ š (*dusmīgi*). Ak, liec mani mierā! (*Iet apkārt*.)

M i k u s (*mīli*). Mīļais, kas tad noticis? Dzirdēju, tu esot ar Matildi – tā lieta jau vēl atceļama.

K r u s t i ņ š. Tā lieta – nieki, nieki!... Miku, kādēļ ar neizdekušos dzīvi nevar darīt tāpat kā ar neizdekušos cimdu: izārdīt un adīt no jauna... (*Staigā. Īsi noraudams*.) E, nāc dzer. (*Nosēstas. Abi dzer. Sausi, vienkārši*.) Jā, Matilde un es – mēs precēsimies. (*Ar humoru*.) Tas ir, viņa ir precētāja, es – prece.

M i k u s. Kā?

K r u s t i ņ š. Šo laiku veikals, mīļo Miku. Bet runāsim par siržu lietām. Tu milē?

Mikus novērš galvu.

K r u s t i ņ š. Pareizi. Nu, tu dzirdi, tev ceļš uz laimi ir ar vaļu. (*Atgāž galvu pret koku, gaisā skatīdamies*.) Vai tu man vēl mazdruscīņ tici? Es domāju. Miku, es tev saku, Ilzes gods ne ar piliti no tām dūņām nav apraipīts, pa kurām savu esmu vērtījis.

M i k u s (*satver Krustiņa roku. Klusām*). Paldies.

K r u s t i ņ š (*asi*). Par ko? Reiz domāju, ka viņu milēju un viņu darīšu laimīgu. Es vilos. Nevaru nedz milēt, nedz aplaimot. Esmu lāsta bērns kā visi vienīgie.

M i k u s (*aizgrābts*). Tu grēko, Krustiņ, šitā runādams.

K r u s t i ņ š (*draudēdams*). O – piesargies, es negalvoju, ka tu nākošā acumirkli nepiedzīvo, cik labi es pats sevi pazīstu.

DIVDESMIT OTRAIS SKATS

Krustiņš. Mikus. Ilze. Tad Pauls. Vēlāk Roplains.

Ilze iznāk no istabas un pāriet klusēdama pār pagalmu, un aiziet aiz klētiņas.

Krustiņš un Mikus klusēdami viņai noskatās pakaļ.

P a u l s (*atver klētiņas durvis, paskatās uz vienu un otru pusi un tad iznāk ārā*). Ja acis nemāna, tad laikam atkal uz Roplainiem esmu atkūpājis. Labrīt, kungi! (*Sniedz Mikum roku, kurš to nesatver.*) Tev laikam netīra ķepa... Labrīt, Krustiņ.

K r u s t i ņ š (*roku atgrūzdams, rupji*). Ej nu neāksties! Noglaudi labāk savas sajukušās krēpes.

I l z e (*iekļiedzas aiz scēnas. Skrien uz vārtiem. Roplains parādās labajā pusē skatuves dibinā. Tuvojas, viegli klibodams, vārtiem. Spieķis rokā*). Tētiņ, tētiņ... mīļo, dārgo tētiņ! (*Apkampj un skūpstā viņu.*)

K r u s t i ņ š (*uzslienas stāvu*). Tēvs! (*Stāv sajucis.*)

P a u l s. Vai nu es taī klētiņā vēl nevarēju tupēt! (*Noiet pie malas, savu uzvalku sakārtodams.*)

I l z e (*ved Roplaini uz priekšu*). Skatāties – pārnācis mājā gluži negaidīts! (*Skūpstā viņam roku.*)

K r u s t i ņ š (*iet tēvam pretī, drusku nedroši*). Labrīt, tēt. (*Noskūpstā viņam roku.*)

R o p l a i n s (*nopietni*). Labrīt, dēls! Sveiks, mīļo Miku! (*Sniedz Mikum roku un nosēstas uz sola. Ilze iesteidzas istabā.*)

M i k u s. Sveiks, saimniek, sveiks!

P a u l s (*tuvodamies*). Labrīt, Roplainu tēv! (*Dod viņam roku.*)

R o p l a i n s (*nomet spieķi un noliecas pēc tā*). Labrīt.

Krustiņš pamāj Paulam, tie noceļ galdiņu pie malas.

DIVDESMIT TREŠAIS SKATS

Roplains. Pauls. Mikus. Krustiņš. Māte. Mikus tēvs. Ilze.

Visi trīs no istabas.

M ā t e. Ak tu tētīt – nudie – mājā – (*Steidzas Roplainam klāt.*)

R o p l a i n s (*paceļ roku, it kā gribēdams māti atturēt, lai tā viņam nemetas ap kaklu*). Sveika, māt, sveika. (*Pieceļas, iet Mikus tēvam pretī.*) Un mēs arī vēl spirti un veseli, Mikus tēv? Tā brangi, tā brangi! (*Dod viņam roku.*)

M i k u s t ē v s. Dievs lai svētī tavu ienākšanu, saimniek! (*Pauze. Paceļ maģenīt savu spieķi un rāda ar to uz Roplaini.*) Tātad nu būsīm divi trijkāji Roplaiņos.

R o p l a i n s. Tā jau laikam gan būs. Lāpīja, lāpīja, bet – (*Aplkust.*)

K r u s t i ņ š novēršas.

R o p l a i n s (*saņemdamies*). Jā – bet lielākā lieta tak nu ir, ka esmu atkal mājā un varu iet. (*Nosēstas.*) Varu jau krietni iet. Esmu no stancijas kājām vien attipājis. Gribēju uznākt negaidīts. (*Skatās Krustiņā.*) Domāju jums ar to padarīt prieku. Vai nu visiem prieks, to nezinu, bet negaidīts gan esmu atnācis. Paul, ka tev nesadeg zābakiem zoles.

P a u l s. Man? (*Skatās zemē.*) Es nekā neredzu.

R o p l a i n s. Es redzu. Tev zeme deg zem kājām. Ardievu, Paul!

P a u l s (*skatās sajucis Roplaini, tad saprazdams*). Ak tā – jā – ar Dievu! (*Iet. Apķeras vārtos, ka cepures nav galvā. Grib nākt atpakaļ. Atmet ar roku un aiziet ātri uz labo pusi.*)

DIVDESMIT CETURTAIS SKATS

Roplains. Māte. Krustiņš. Mikus tēvs. Mikus. Ilze.

M ā t e. Varēja jau nu gan tas Pauls te paēst brokastu un tad aiziet. Krustiņš jau arī reizēm pārguļ pie Paula.

R o p l a i n s (*nikni*). Klusu! (*Mierīgi.*) Ak tad Krustiņš arī reizēm pārguļ pie Paula?... Jā, jā... No kura laika?... Krustiņ, es nupat satiku muižas kungu uz stanciju braucam. Viņš man kaut ko stāstīja, bet es nesapratu... Ej iznes kvīti par nomaksāto pavasara renti.

I l z e. Dievs Kungs! (*Māte, Mikus tēvs un Mikus skatās sabijušies Krustiņā.*)

K r u s t i ņ š. Kvīti, tēt... to kvīti – – (*Stomās.*)

R o p l a i n s (*kliedz*). Kur viņa ir? Uz pēdām tu man viņu uzrādīsi!

K r u s t i ņ š (*spītīgi*). Man viņas nav!

R o p l a i n s. Nav? Un nav arī nemaz bijis?

K r u s t i ņ š (*tāpat*). Nē.

M ā t e. Dievs Tēvs!

R o p l a i n s (*grib Krustiņam gāzties virsū*). Ak tu – tu bezdievīgais palaidnis! (*Saņem rokās galvu, novēršas.*)

Mikus tēvs pamāj Mikum, abi ieiet istabā.

R o p l a i n s. Tā tu manu vietu izpildīji! (*Uz māti.*) Tā tu savu dēlu uzraudzīji... (*Iet apkārt.*) Ak, es nelaimīgais tēvs! (*Raud. Saņēmies.*) Bet nedomā, ka tas tev tā pāries! Izšķērdēto naudu tu man atpelnīsi līdz pēdējai kapeikai – un ja tu man būtu darba namā jāiesloga!

K r u s t i ņ š. Vai tad es liedzos strādāt, ka tu tūliņ darba namu mini?

R o p l a i n s (*kliedz*). Nekaitini manis vēl vairāk ar savu spītīgo runāšanu, citādi, jānudies –! (*Paceļ dūri. Tēvs un dēls stāv viens pret otru un uzskata viens otru ar naidīgiem mirkļiem. Īsi.*) Tu pazīsti mani! (*Ieiet istabā.*)

DIVDESMIT PIEKTAIS SKATS

Māte. Ilze. Krustiņš.

M ā t e (*vaimanādama*). Krustiņ, Krustiņ, Krustiņ – ko tu esi izdarījis!... Ak, tādas nelaimes... vai, vai ... Ej nu lūdzies, dēliņ, ej, lai tēvs piedod, citādi aks nebūs labi... nebūs labi! (*Taisās viņu vest uz istabu.*)

K r u s t i ņ š (*apakšlūpu kodīdams, atstumj mātes roku, errīgi*). Ej nu, laid mierā un nežverksi...

I l z e (*lūgdamās*). Krustiņ – lūdzies gan – esi vainīgs – Krustiņ – es tev palīdzēšu.

K r u s t i ņ š. Paldies! Ja lūgšos, tad viens pats tikšu galā.

DIVDESMIT SESTAIS SKATS

Māte. Ilze. Krustiņš. Roplains. Mikus tēvs. Mikus.

R o p l a i n s (*istabas durvīs*). Nu labi – ja viņš lūdzas!... (*Iznāk viņam pakaļ: Mikus tēvs un Mikus. Roplains pasper pāri soļus uz priekšu un paliek ar muguru pret Krustiņu pie sola stāvam. Maza pauze.*)

K r u s t i ņ š (*stāv ar nodurtu galvu un sarautām uzacīm. Kad viņš galvu paceļ, Mikus dod zīmi, lai tas lūdzas*). Tēv...

R o p l a i n s *cieš klusu.*

K r u s t i ņ š. Tēt, es --

R o p l a i n s (*Krustiņam piegriezdams galvu*). Kas ir?

K r u s t i ņ š. Mīļo tēt --

R o p l a i n s (*Krustiņam pilnīgi piegriezdamies*). Ko teiksi?...
K r u s t i ņ š (*izmisis kliegdamis*). Tēv – es esmu nekrietns cilvēks!
(*Grib viņam krist pie kājām.*)

R o p l a i n s (*saņem viņu savās rokās un velk viņu pie krūtīm.*
Dziļākās sirdsspēs). Mans dēls! Mans dēls!

Priekškaru nolaiž.

OTRAIS CĒLIENS

*Roplaiņu pagalmis. Zem koka saimes ēdamais galds. Sakritušās sētas vietā jauna.
Cītādi viss kā pirmā cēlienā.*

PIRMAIS SKATS

Andžs. Gusts. Abi sēd pie galda.

A n d ž s. *(paceļ rokas, staipās un žāvā).* Ā!...

G u s t s. Andž brāl, neaprij nu manis! Nupat vēl kā gaļu ēdi.

A n d ž s. Cūkas – Gust brāl! Manām žaunām gribas teļa cepeša.

G u s t s. Tā jau gan – ar sāli, ko es uzkaisīšu. Vai tu domā, ka esmu dzēris?

A n d ž s. Nē. Kamēr saimnieks mājā, tas ir, no viņpirmdienas līdz šīs svētās dienas pusdienai, no tās elles uguns, kurai velns devis ūdens izskatu, neviena pile nav karsējuse Roplaiņu vīriešu lūpas. To es pliks ar trim zvērastiem varu apzvērēt.

G u s t s. Un tomēr tu jokojies. Vai zini, tavi joki mani nedzērušu gandrīz pasper gar zemi.

A n d ž s. Tā. Nu tad runāsim nopietni. Man nāk miegs.

G u s t s. Jā, jā. Tu savu miegu tāpat esi palaidis kā savu muti. Gulēji jau šorīt līdz brokastlaikam.

A n d ž s. To mēs visi zinām. Bet, kad es aizmiglu, to tikai zina divi.

G u s t s. Ak tā... «Divi, divi, kas tie divi» – tad jau gan daudz netikāt pie gulēšanas.

A n d ž s. Pie gulēšanas – ne. Tiku pie – izrunā tos pašus vārdus vienā laidā, ja to gribi zināt.

G u s t s. Sargies! Saimniekam šitādi jumi nepatīk. Atminies, ko viņš sacīja.

A n d ž s. Ak, kāda bēda viņam par mani! Lai noslauka vien savu durvju priekšu!

G u s t s. Noslaucījies jau nu ir. Vai t' neredzi, cik Krustiņš rāms – un strādā kā traks! Tikko var līdz tikt. Man šodien visi kauli stīvi.

A n d ž s. Man ar... (*Staipās. Uzskūstas nolaidīgi uz galda. Žāvā.*)
Nez vai iet vēl gulēt, vai –

G u s t s (*pārtrauc viņu*). Rakstīt. Vēl jau neesi ziņojis, ka mūsu pusē aitas beidzas ar ūdenskaiti.

A n d ž s (*aplaiž acis visapkārt*). Klusi nu, citādi vairs nevienas avīzes neredzēsi. – Kas tev tā tur par pastalu rokā?

G u s t s (*paskatās grāmatas vākā, kura tam rokā*). «Ziņģu lustes», kukulis Ilzei no tēva.

A n d ž s. Ļoti veca grāmata.

G u s t s. Ak tu jau viņu esi lasījis? Ta jau gan.

A n d ž s. Nē.

G u s t s. Nu kā tad tu zini viņas vecumu?

A n d ž s. No uzraksta. Mēra laikos bij ziņģes. Tagad ir dzejoli.

G u s t s. Jā, jā. Kad tie dzejoli uznāca, tad tās ziņģes nozuda.

A n d ž s. Un paņēma lusti līdz.

G u s t s. Aiz to visi dzejoli tagad tādi bēdīgi vien ir. Ta jau gan, jā, jā.

A n d ž s. Nu, tās «Ziņģu lustes» jau nu arī nevar būt diezin kādas.
Lasi kaut ko priekšā, ja vari saburtot.

G u s t s. Nu, nu.

OTRAIS SKATS

Andžs. Gusts. Liziņa.

Liziņa, vainagu nobeigdama pīt, ienāk pagalmā no kreisās puses.

G u s t s (*lasa*).

Gārdi smeķē ūdentiņš,
Kad sirds dzēsties prasa;
Saldi bišu šuvumiņš,
Ko no ziediem lasa!
Bet daudz saldāk mutīte,
Ko dod meitenīte,
Manu sirdi iepriecē –
Ak tu zeltenīte!

Vai nav jauks pantīņš! Un tādu te daudz.

A n d ž s. Nekas... (*Ierauga Līziņu, kura, vainadziņu uzlikuse galvā, bij klausījusēs.*) Bet, vai viņš arī patiess, to tūliņ redzēsīm. (*Pieceļas un satver Līziņu ātri aiz rokām.*)

Bet daudz saldāk mutīte,
Ko dod meitenīte –

Dod mutes, Līziņ!

L ī z i ņ a. Es tev! Acis tev izskrāpēšu, ja tūliņ nelaidīsi vaļā! (*Lūko atsvabināties.*)

A n d ž s. Par velti!... Kādēļ tu mani ar to pienu tā apkaunēji? Nu tev atdarīšu. (*Grib viņu bučot.*)

L ī z i ņ a. Es kliegšu. (*Kliedz.*) Andž!

A n d ž s. Kliedz, cik gribi. (*Apkampj viņu.*)

L ī z i ņ a. Andž!

Andžs nobučo Līziņu. Mikus iznāk no istabas. Andžs palaiž Līziņu vaļā.

L ī z i ņ a (*dusmīgi*). Pagāns! (*Sāk raudāt.*)

TREŠAIS SKATS

Andžs. Gusts. Līziņa. Mikus.

M i k u s (*norādams*). Tev ar, Andž, jel svētdien drusku vajadzēja pierauties.

A n d ž s (*rupji*). Lai tu vairāk varētu izstiepties? Vai tev jau trūkst rūmes? Jā, kamēr saimnieks mājā, tamēr buka, uz kuras mēs tik lieliski sēdējām, palikuse par šauru.

M i k u s. Ja tu tagad nepazudīsi tur aiz klētiņas, tad es tev iedošu tādas zāles, ka n e k u r nevarēsi sēdēt. Saproti?

A n d ž s (*aiziedams aiz klētiņas, klusām*). Saproti... Saproti... Tikuma putras katls! (*Aiziet.*)

CETURTAIS SKATS

Mikus. Līziņa. Gusts.

M i k u s. Esi nu mierā, Līziņ, kas tad nu raudās nieka joka dēļ!

L i z i ņ a. Nieka joks – mute no viņa nieka joks! Ak, es varētu savas lūpas vai nogriezt! (*Trin tās.*)

M i k u s. Nu, nu, vai tad viņš tev jau nu tik riebīgs ir?

L i z i ņ a. Beigtu es viņu vēlētos redzēt, beigtu šē pie savām kājām! (*Raud.*) Tāds uzklīdis cilvēks! Tāds izbijis skrīvera palīga palīgs! Ja vēl pašu valsts – godīgs puisis – –

M i k u s. Tāds kā Gusts –

G u s t s. Vai vēl labāk Mikus – –

L i z i ņ a. Ak, nu jūs mani vēl ņematies piezobot. Tad man jāleco upē! (*Aiziet ātri pa vārtiem uz labo pusi.*)

G u s t s. Pirmā meita, kas ar vainagu galvā iet sličināties. Jāskrien glābt! (*Aiziet Liziņai pakaļ.*)

PIEKTAIS SKATS

Mikus.

M i k u s. Tas meitens mani milē!... (*Nosēstas pie galda, šķirsta domīgi grāmatiņu. Lasa pēdīgi.*)

Jau visi ciemi priecājas
Pie rudens bagātības.
Viss gaviļē un lustējas,
Un uzdzēr veselības.
Man vien nekas neiepriecē,
Man troksnis dara raudas;
Man rieb jikkatra stabule,
Man patīk klusas gaudas. (*Nopūšas.*)

Cik patiesi vārdi! (*Lasa tālāk.*)

Ak, man trūkst manas meitiņas,
Kā es to aizmirst spētu!
Tā bij zelta meitiņa,
Bij kronš par visu sētu...

(*Grāmatiņu lēnām atstumdams pie malas.*) Bij?... Ir? Nē, bij – priekš manis bij... (*Nogrimst domās. Ilze nāk no istabas.*)

SESTAIS SKATS

Mikus. Ilze.

Ilze. Es pirmiņ Gustam iedevu ziņģu grāmatiņu – –

Mikus. Te viņa ir.

Ilze. Un taisni mana mīļākā dziesmiņa uzšķirta.

Mikus. Kādēļ viņa tev tā mīļākā?

Ilze. Man tā ir, kā kad viņas sacerētājs papriekšu būtu manā sirdī ieskatījies un tad rakstījis,

Mikus (*zīmīgi*). Šai dziesmiņā Indriķis apraud savu mirušo līgaviņu.

Ilze. Jā. (*Pauze.*)

Mikus (*paklusām*). Tu vairs necerē?

Ilze. Es zinu savu nelaimi: viņa mīlestība ir beigta.

Mikus. Es arī to zinu... Bet vai nu puķe tikai vienreiz zied, vai sirds tikai vienreiz var mīlēt!... Esi vēl tik jauna. Nāks laiks –

Ilze (*viņu pārtraukdama*). Un atnesīs man baltus matus.

Mikus (*mīksti*). Varbūt arī baltas dienas.

Ilze. Nekad. Nemūžam. Mana sirds ir kā salt sasaluse pret visu, kas nav par Krustiņu. Es tagad runāju ar tevi un stāvu te pie galda, bet es vārētu būt tur uz tā pelēkā mākoņa pie debesīm – tik tāļu mēs – es un tu – esam viens no otra.

Mikus *nodur galvu*.

Ilze paņem grāmatiņu un aiziet lēnām pa vārtiem uz kreiso pusi.

Mikus. Tik tāļu mēs esam viens no otra... tik tāļu... (*Krustiņš un Roplains no labās puses tuvojas vārtiem.*) Krustiņš – jānorij rūgtums, kas manā sirdī pret viņu ceļas. (*Ieiet klētiņā.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Roplains. Krustiņš.

Roplains. Ta tad piekusu! (*Apsēstas.*) Šitas zirgs arvienu vēl nevar aprast ar savu veco amatu. (*Sit ar spieķi pie klibās kājas.*) Bet ir arī gabals ap mūsu tīrumiem, īpaši, ja vēl visu kārtīgi grib apskatīt... Labi, dēls, labi, man vēlreiz jāsaka. Esi daudz izdevis, bet esi arī gādājis, ka atkal kaut kas ienāk. Esi pie manis mācījies zemi kopt...

(*Krustiņš novēršas no tēva.*) Bet kas ar tevi ir? Tu esi tāds – tāds – viss jau nu atkal kārtībā. (*Laiņširdīgi smīnēdams.*) Jeb vai vēl kāds mazs grēciņš – man tā liekas, kā kad jūs visi – – Vai tu vēl ko no manis slēp?

K r u s t i ņ š *nodur galvu un cieš klusu.*

R o p l a i n s (*jokodamies*). Nu gan jau viss iznāks gaismā. Bet par zīmi, ka ne vien nedarbam, bet arī darbam protu dot savu algu – še (*izvelk no svārku ķešas paciņu un attin to vaļā*) – tev kaut kas – nēsā to vesels.

K r u s t i ņ š (*iesaukdamies*). Tēv!

R o p l a i n s. Kad jau gandrīz biju vesels, ārsti man arvienu vēl lika dzert vīnu. Bet es domāju: «Zemnieka cilvēks, atdabūsi spēkus atpakaļ i bez tik daudz vīna,» – nedzēru un nopirku par to naudu pulkstenu. Ņem, dēls!

K r u s t i ņ š (*nospiesti*). Tēt, tu laikam Mikum nekāda kukuļa neesi atvedis. Viņš to pelnījis. Bija visu laiku – ļoti uzcītīgs. Dod v i ņ a m to pulkstenu, tēt. Esi tik labs.

R o p l a i n s. Bet tad jau t u paliksi tukšā.

K r u s t i ņ š. Tu jau man vairāk esi devis, nekā esmu pelnījis. (*Atver klētiņas durvis.*) Miku! (*Mikus iznāk.*) Tēvs ar tevi grib runāt.

ASTOTAIS SKATS

Roplains. Krustiņš. Mikus.

R o p l a i n s. Še, mīlo Miku, pilsētas kukulis, nāk drusku vēlu, tādēļ arī ir tāds balts nopelējis. (*Dod viņam pulkstenu.*)

M i k u s (*pārsteigts*). Saimniek – kas tas?

R o p l a i n s (*jokodamies*). Vāczemes sīpols.

M i k u s (*saņem pulkstenu. Sudraba ķēdi gari izstiepdams, priecīgi kustināts*). Ar tādu garu lakstu! Un cik sūrs! Kož acis kā traks. Simtu paldies, mīlo tēt! (*Uz Krustiņu.*) Un tev arī! (*Dod viņam roku.*)

K r u s t i ņ š (*atkāpdamies, auksti*). Man ne. Par ko man?

Māte iznāk no istabas.

DEVĪTAIS SKATS

Mikus. Roplains. Krustiņš. Māte.

M i k u s (*iet saimniecei pretī*). Skaties, māt, cik lielu dāvanu nupat no tēva dabūju – paldies, māt, arī tev.

M ā t e. Glabā vesels, glabā vesels.

M i k u s. Un nu jārāda tēvam! (*Ieiet istabā.*)

DESMITAIS SKATS

Roplains. Krustiņš. Māte.

M ā t e. Es tak domāju, tu to pulkstenu dosi Krustiņam? Tas ir gan aks!... Paša bērnam vajaga, otram dod! Laikam jau tava gudrība, Krustiņ?

K r u s t i ņ š. Māt, es domāju, tēvam mūsu gudrības un padoma nevajaga.

M ā t e. Nu kā tad, kā tad – ciet jel klusu, muļķe!... (*Dusmīgi.*) Bet nez kas īsti tas muļķis ir! Tu to suni glaudi, šis tev kož rokā. Neaizstāv jau vis tevis nevienā vietā.

R o p l a i n s. Kādas aizstāvēšanas tad Krustiņam vajaga?

Pauls tuvojas vārtiem no labās puses.

VIENPADSMITAIS SKATS

Roplains. Māte. Krustiņš. Pauls.

M ā t e. Ekur Pauls nāk!

P a u l s. Labdien! (*Sasveicinās ar visiem. Klusām uz Krustiņu.*) Sagatavojies – Inķis un Matilde nāk.

M ā t e. Piesēsties, Paul. Labi, ka esi atnācis. Nu Krustiņam tūliņ būs īsāks laiks.

R o p l a i n s. Man arī, māt. Pauls man pakavēs laiku ar tādu mazu spēlīti, ko dakteri pilsētā katru dienu ar mani spēlēja: viņi jautāja, un man bij jāatbild. Tagad es būšu dakteris un Pauls slimnieks. (*Pauls un Krustiņš nemierīgi.*) Paul, vai tu esi Krustiņa draugs?

P a u l s. Jā gan.

R o p l a i n s. Pietiek ar jā vai nē. Vai tu par savu māju pavasara renti esi aizmaksājis?

P a u l s. Pavasara renti – ?

R o p l a i n s. Jā vai nē?

P a u l s. Nē.

R o p l a i n s. Vai rudens rentei būs nauda?

P a u l s. Es ceru – –

R o p l a i n s. Neceri nekā. Jā vai nē?

P a u l s (*stomīdamies*). Nē.

R o p l a i n s. Nē. Vai man ir tiesība tavu draudzību pret Krustiņu pārbaudīt?

P a u l s. Jā.

R o p l a i n s. Labi. Spēlīte ir beigta. (*Paceļas.*) Es tev aizliedzu Ropļaiņos kājas atkal agrāk iecelt, pirms nevari uzrādīt zīmes, ka esi ar muižu kārtībā. Un nu saki Krustiņam ardievu vai uz drīzu saredzēšanos – atvadies, kā gribi, bet atvadies!

P a u l s (*sajucis*). Ropļaiņu tēv – es ceru – –

R o p l a i n s. Jau atkal? Nav brīnums, ka tad daudz vilies. Atvadies! (*Pauls skatās jautājoši Krustiņā.*)

K r u s t i ņ š (*tuvojas Paulam, tam roku dodams*). Sveiks, Paul!

P a u l s. Ar Dievu – tas ir, uz atkalredzēšanos! (*Aiziet.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Roplains. Krustiņš. Māte.

M ā t e. Jā, to nu atkal lai saprot cits: Paula draudzību gribi pārbaudīt un saki, lai viņš savu parādu aizmaksā. Kā tad tā draudzība ar to parādu sakrīt kopā? Nedomā, Krustiņš tā nav palīdzējis ietaisīt.

R o p l a i n s (*errīgi*). Es šo parādu uzceļu kā žogu starp Krustiņu un Paulu. Jo karstāka nu Paula draudzība būs, jo drīzāk viņš žogu noārdīs – parādu samaksās.

M ā t e. Ak tā. Tad jau nu Pauls naudu aks vai aizņemsies, vai...

R o p l a i n s. Es domāju, viņš to nopelnīs, kārtīgi savu māju valdot. (*Ierauga Inķi un Matildi no labās puses pienākam.*) Kāda meklēšana tad tiem Ropļaiņos?

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Roplains. Māte. Krustiņš. Inķis. Matilde.

I n ķ i s (*sauss vīrs*). Dievs palīdz svētdienu svētīt! Labdien visapkārt!

M a t i l d e (*ar gariem, kupliem, melniem matiem, kas sapīti divās bizēs. Reizē ar tēvu*). Labdien!

M ā t e. Labdien, labdien. (*Sasveicināšanās.*)

I n ķ i s (*Roplaiņam roku dodams*). Ilgi neredzēts kaimiņš. Nu, kā tad labi skrien?

R o p l a i n s (*dzestri*). Kā jau redzi. (*Pauze. Inķis skatās visapkārt.*) Jāprasa: kāda darīšana tevi šurp atveda?

I n ķ i s. Vai t' nu kāda darīšana... Atnācām tāpat vien ... paciemoties ... Vai nu tās vienas lietas dēļ visu mūžu naidosimies! Es jau viņu sen esmu aizmirsis.

R o p l a i n s. Tad tava galva vājāka par manu. Man tas notikums vēl ļoti labā atmiņā. Bet, kad jau nu esi ienācis manā pagalmā, tad nāc arī istabā. (*Iet uz istabu. Inķis viņam pakaļ.*)

M ā t e (*kas Matildē noskatījusies*). Nāc, viešņ!

M a t i l d e. Es vēl drusciņ palikšu ārā. Apmetās nākot karst. (*Noņem cepuri.*) Ejat vien iekšā. (*Māte ieiet istabā.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Krustiņš. Matilde.

K r u s t i ņ š (*aukstī*). Dārgā Matilde, kam par šādu jauku pārsteigumu lai pateicos?

M a t i l d e. Nejaušam gadījumam. Bijām mežā riekstot —

K r u s t i ņ š. Jā, tā tur istabā nupat tavs tēvs arī melo.

M a t i l d e. Ja es teiktu: mana mīlestība mani atveda šurp, tad tak tu smietos.

K r u s t i ņ š. Nē, es tikai smīnētu kā par katru smalku joku.

M a t i l d e. Krustiņ, nemoki manis! Kaut tu zinātu, kā visu nedēļu pēc tevis esmu ilgojusēs!

K r u s t i ņ š. Tā... Tu tak tēvam piekodināji, lai viņš neizdara kādu muļķību. (*Draudoši.*) Esmu jūsu varā, bet nedomājat manis spīdzināt — jūsu krātam nav jumta, putniņš varētu ieskriet debesīs!

M a t i l d e. Tēvs cietīs klusu. Minēs tikai mūsu saderināšanos.

K r u s t i ņ š. Muļķība! Tēvs tai neticēs. Tā lieta prasīja ilgākas sagatavošanas.

M a t i l d e. Bet nu jau tak vesela nedēļa pagājuse, kamēr tavs tēvs mājā.

K r u s t i ņ š (*sīvi*). Vai tad tu tiešām mūsu kāzu dienas nevari sagaidīt! Nekā jauna tā mums taču nevar atnest! Tomēr liktu labprāt jau rītdien mūs sakalt kopā, ja man nebūtu jāsaudzē tēvs.

M a t i l d e. Vai tad viņš tiešām manis nemaz neierauga?

K r u s t i ņ š. Vienkāršāko kalponi viņš drīzāk saņemtu par vedeklu nekā tevi!

M a t i l d e (*grūti elpodama*). Mans Dievs, kaut jel viņš zinātu, cik ļoti tevi mīlēju!

K r u s t i ņ š. Nu tad atdod man manu brīvību!

M a t i l d e (*kaislīgi*). Drīzāk es mirtu!

K r u s t i ņ š (*savelk nicinoši lūpas*). Fui, tava mīlestība man riebīga! (*Aiziet aiz mājas.*)

M a t i l d e (*izmisuse*). Viņš mani ienīst, un es nevaru bez viņa dzīvot. Vājība – neizsakāmas mokas... Kaut būtu dzēriens, ar ko viņu iedzirdīt, kaut būtu apburts ēdiens, ar ko viņu ieēdināt! (*Ierauga Ilzi nākam, saņemamas.*)

PIECPADSMITĀIS SKATS

Matilde, Ilze.

Ilze nāk no kreisās puses, lasa un nepamana Matildes. Aizsīt grāmatīņu cieti un grib iet istabā.

M a t i l d e. Arvienu vēl tā pate, kas skolā: uzcītīgā Ilze.

I l z e (*apgrieždamās*). Arvienu vēl tā pate, kas skolā: zobgalīgā Matilde.

M a t i l d e. Jā, gara dāvanas un raktera īpašības dažādi izdalītas, tas gaiši pie mums redzams. To redzēja pat mūsu skolotāja tuvredzīgā kundze, kura man reiz dusmās pareģoja, es ar savām tikai tad vien vēl dabūšot vīru, kad tu jau būšot nodzēruse sudraba kāzas. Nabadzītei vīlies! (*Smejas.*)

I l z e. Ko tu smeji? Vēl jau neesi apprecējusēs.

M a t i l d e. Vai tu mani apskaud, ka tā runā? Tu tak zini, ka esmu brūte. Jeb vai tev brālis par mūsu saderināšanos nebūtu stāstījis?

I l z e. Tu runā no Krustiņa?

M a t i l d e. Jā. (*Smiedamās.*) Nelūko savaldīties, es redzu, kā tu drebi, – jā, mās, es viņu tev noņēmu!

I l z e. Čūska!

M a t i l d e. Tu šņāc par velti.

I l z e. Es viņu tev atņēmsu!

M a t i l d e. Cālīt – tu nezini, ko tu runā. To saiti, kura Krustiņu pie manis saista, tu nevari saraut.

I l z e. To saiti?... Ā, tad jūs saista kāda seviška saite?... Matild, zvēri man, ka tu Krustiņu mīlē!

M a t i l d e. Tūkstošreiz karstāk nekā tu!

I l z e. Zvēri man, ka viņš arī tevi mīlē, ka viņš ir laimīgs!

M a t i l d e (*dusmīgi*). Nemācies man virsū!

I l z e. Zvēri!

M a t i l d e (*dusmās drebēdama*). Nemācies man virsū, es saukšu palīgā! (*Aizvirzās uz klētiņas pusi. Aža uznāk no kreisās puses un nostājas starp Matildi un Ilzi.*)

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Ilze. Matilde, Aža.

A ž a. Žēlojiet mani! Visu rītu par velti esmu meklējuse. Andžs man pataisījis jaunu dziesmu:

Kad melnais gailis dziedāt sāks,

Tad man tās prieka dienas nāks.

Patiesi vārdi, bet neiet pie sirds. Trūkst meldiņa. Būtu i mierā ar kādu vecu, kam vārdi nodiluši. Nevaru dabūt. (*Matilde taisās iet istabā. Viņai aizstādamās ceļā.*) Nebēdz vis. Esi Matilde, es tevi pazīstu no tiem melniem matiem. Jāzepam arī bij melni mati. (*Uz Ilzi pagriezusēs.*) Tas bij tāds čigāns – skaists – un mācēja spēlēt. Vecā Inķiene labprāt klausījās. Toreiz viņa bij jauna. Tā man iedotu divus meldiņus, ja nebūtu nomiruse.

Matilde grib ātri ieiet istabā.

I l z e (*viņas nelaizdama*). Paliec, klausies!

M a t i l d e. Ilz!

A ž a. Klausies, klausies:

Kad melnais gailis dziedāt sāks,
Tad man --

Nu man galva atkal sajukuse. Tad man (*žēli*) -- nu jāmeklē i vārdi, i meldiņš. Var būt, ka nazi dabūšu. (*Aiziet pa vārtiem uz kreiso pusi.*)

M a t i l d e (*vairs nevarēdama savaldities*). Laid mani istabā.

I l z e (*rāda uz vārtiem*). Tur ir tavs ceļš, tu -- tu -- dzirdēji, kas tu esi!

M a t i l d e. Tu sāc lamāties -- eņģelīt, pasaki jel man papriekšu -- kurā sētmalē tavs šūpulis karājies?

I l z e (*pieskrien pie Matildes*). Projām, projām, ja negribi, lai es tevi (*izpleš rokas*) -- aizvadu!

M a t i l d e (*sausī*). Aža sākuse trakot. (*Paķer cepuri un aiziet ātri pa vārtiem uz labo pusi.*)

SEPTIŅPADSMITAIS SKATS

Ilze. Roplains. Inķis. Māte. Mikus tēvs. Mikus no istabas. Krustiņš ap mājas stūri.

R o p l a i n s. Kas tad te notiek?

I l z e (*dusmās drebēdama*). Tur iet Matilde -- es viņu aizdzinu!

I ņ ķ i s (*ļoti izbrīnējies*). Es nesaprotu -- Matildi -- manu meitu -- ko tad viņa izdarījuse?

I l z e. Viņa -- apsmēja manus vecākus.

I ņ ķ i s. Un tādēļ tu -- tādēļ jūs drikstējāt -- Roplain, runā tu!

R o p l a i n s (*rausta plecus*). Ko lai tur saku! Matilde būs bijuse pie vainas.

I ņ ķ i s. Un tu tiešām ļausi šitā novārtā likt savu nākamo vedeklu?

R o p l a i n s. Manu nākamo vedeklu? Runā skaidrāk!

I ņ ķ i s. Jā, to jau istabā manīju, ka manis tīšām negribēji saprast. Tavs Krustiņš apsolījies Matildi precēt, un es stāvu še un prasu, lai viņš tur vārdu.

R o p l a i n s. Un es stāvu še un saku, viņš nepildīs vārdu, ko viņš, pie stoikas sēdot, tavai meitai devis.

I ņ ķ i s. Vai tiešām ne? (*Skatās Krustiņā. Klusums.*) Nu, tad man jāuzdzied citāds meldiņš. (*Izvelk ķešas grāmatu no ķešas un sāk pa to meklēt. Visi skatās Inķi.*)

K r u s t i ņ š (*klusām*). Mans nabaga tēvs!

R o p l a i n s (*mierīgi*). Vai nošu grāmata aizmirsusēs mājā? (*Inķis iebāž grāmatu ķešā*.) Tiešām? Nu tad paklausies, kā es no galvas protu dziedāt! Krustiņ – Ilz! Zinu sen, ka jūs viens otram patīciet. Redzēju visu nedēļu jūsu mīlestību raizēs. (*Saved abus kopā*.) Izklīdinu tās tagad, jūsu rokas salikdams kopā, – dzerat kāzas vai rītdien!

Inķis aiziet ātri pa vārtiem.

Priekškaru nolaiž.

TREŠAIS CĒLIENS

Istaba Roplaiņos. Pa labai rokai durvis uz saimnieku istabu, pa kreisai uz saimes istabu. Vidū logs. Gulta. Skapis.

PIRMAIS SKATS

Aža. Roplains.

Aža sēd pie galda, pie kura piesliets salmu kūlis. Pēc mazas pauzes viņa kūļa priekšā noliek māla krūzīti.

R o p l a i n s (*atver durvis pa labai un paliek pārsteigts stāvam*).
Kas tas?

A ž a. Dzer, dēls, es vēl ieliešu. Vecāku asaras šogad lētas. Viņu priekiem atkal ziedi nosaluši. Dzer, es vēl ieliešu.

R o p l a i n s *iekustas aizgrābts.*

A ž a. Tev ir skaistākā balss pasaulē. Es viņā labāk klausos nekā simtu lakstīgalās. Tava balss skan patīkamāk, kad tā lād, nekā cita, kad tā lūdž Dievu. Runā jel, saki vienu vienīgu vārdu!

R o p l a i n s. Ak, ārprāta mīlestība, ak, mīlestības ārprāts!

A ž a. Es nedzirdu... Vai es neesmu tava māte? Māte gulēdama dzird bērna balsi. Es nedzirdu nomodā. (*Krata galvu un skatās apkārt. Ierauga Roplaini.*) Saimniek, negrēko un saki – vai es esmu Reiņa māte?

R o p l a i n s. Tā tu esi.

A ž a. Jā. Un tas ir mans dēls. Viņš neizskatās vesels.

R o p l a i n s (*apgāž salmu kūli.*) Nāc projām, Reiņa te nav.

A ž a. Viņš nerunā. Melnais gailis vēl nav dziedājis.

R o p l a i n s. Nāc, nāc – Reinis ir ciemos.

A ž a. Viņš b i j ciemos. Krustiņš ar viņu atbrauca uz māju. Klau, vāģi apstājas... (*Iekļiedzas briesmīgi, gāžas kūļam virsū.*)

Glābiet – asinis – asinis, par vēlu – salts – beigts! (*Spiež kūli pie krūts.*) Beigts – beigts – beigts!

R o p l a i n s. Mans Dievs (*pret durvīm pa kreisai*) – palīgā – Gust, Andž! (*Nopūlas ap Ažu. Gusts un Andžs iesteidzas no kreisās, māte no labās puses.*)

OTRAIS SKATS

Roplains. Aža. Gusts. Andžs. Māte.

G u s t s. Kas noticis?

M ā t e. Kungs Dievs!

R o p l a i n s (*Ažu pieceldams, uz Gustu*). Ved viņu spirtgā gaisā. (*Pamāj Andžam, lai tas kūli nes laukā.*)

Andžs satver kūli un iznes to saimes istabā.

M ā t e. Neved laukā! Viņai jāpaliek saimes istabā!

R o p l a i n s. Kāpēc?

M ā t e. Kad viņa šitā nokrīt, tad tā drīz sāk trakot.

R o p l a i n s. Dari, kā māte sacīja. (*Atver durvis, izlaiž Gustu ar Ažu ārā.*)

TREŠAIS SKATS

Roplains. Māte.

R o p l a i n s. Tu man stāstīji, ka Reini vezums nositis. Tie ir meli. Tiklīdz Aža runā no Reiņa nāves, viņa arī min Krustiņu. (*Stingri.*) Kā tā lieta patiesībā bij?

M ā t e. Kā nu aks... Abi vasarā bij iesākuši braukāt pa tirgiem. Reiz Reinis bij paņēmis mātes naudu līdz. Bij to notērējuši, un tad nelaime, uz māju braucot, bij notikuse.

R o p l a i n s. Vāģi apgāzušies?

M ā t e. Laikam. Tā Krustiņš stāstīja. Citi jau par to lietu nekā nezina.

R o p l a i n s. Arī tas vēl... Bet mana paša vaina, mana paša vaina. (*Iet apkārt. Atver saimes istabas durvis.*) Andž! (*Andžs ienāk.*)

CETURTAIS SKATS

Roplains. Māte. Andžs.

R o p l a i n s (*nosēzdamies*). Vai esi ievērojis, ko tev sacīju?

A n d ž s *parausta plecus*.

R o p l a i n s. Es plecu valodas nesaprotu, runā ar muti!

A n d ž s. Kas tad man bij jāievēro?

R o p l a i n s. Es runāju par gulēšanu. Jūs vēl arvien – Made un tu – guliet uz klētiņas augšas?

A n d ž s. Jā.

R o p l a i n s. Kādēļ?

A n d ž s. Laikam tādēļ, ka man tā patīk. Vēl tas saimnieks nav dzimis, kas man pavēlēs, kur lai gulu.

R o p l a i n s. Tā... Un vai tiesa, ka tu Madi pierunāji, lai arī viņa manī neklausās?

A n d ž s. Jā.

R o p l a i n s. Vai tu viņu precēsi?

A n d ž s. Jā.

R o p l a i n s. Kad?

A n d ž s (*rupji*). Tad, kad piektdien meteni svētīs un pupas ar vadžiem plēsīs.

M ā t e. Andž!

R o p l a i n s (*pieceļas ātri, grib ko teikt, savalda savas dusmas, iet pa istabu apkārt*). Kā tu gribi. Tu vēl šodien aiziesi no Roplaiņiem. (*Atslēdz skapi un izņem no tā naudas maku.*) Še ir 60 rubļu, tava vasaras alga, tās pāris nedēļas līdz Mārtiņiem tev dāvāju.

A n d ž s (*ņirgādamies*). Lai tev veselība – paldies! (*Paņem naudu, aiziet.*)

PIEKTAIS SKATS

Roplains. Māte. Vēlāk Gusts.

R o p l a i n s. Mūsu dienestnieki top jo dienas jo smalkāki.

M ā t e. Un tu viņam vēl atlaidi no noderētā laika. Redzēji nu, kādu kaunu šis prot.

R o p l a i n s. Es viņa arī nemaz negribēju apkaunēt. Tas notika Krustiņa dēļ. Viņš jāatšķir no nekrietniem biedriem.

M ā t e. Tā. Nu, tad liec vien viņu labāk tūliņ mucā un sāc pa

spundi barot. Tad būs pēc tava prāta atšķirts. Tavās acīs jau tas Mikus vien vēl godīgs, citi visi palaidīji.

R o p l a i n s. Māt, nekaitini manis ar tādām runām! Liela daļa no vainas pie mūsu nelaiemes krīt arī uz tevi. Tomēr tu man nepalīdzi – stājies manam nodomam pat vēl ceļā. Es to necietīšu.

M ā t e. Es stājoties ceļā?... Zināms, es jau visur esmu ceļā. Ja manis nebūtu, tad jau nekas nebūtu noticis.

R o p l a i n s (*nepacietīgi*). Esi nu mierā – vai tad es saku, ka es neesmu vainīgs! – Kas mani spieda par jumiķi, par grāvraci, par linu kulstītāju blandīties apkārt? Vai nevarēju, godīgi uz vietas dzīvojot, pelnīt maizi! Kamēr es pa pasauli naudai skrēju pakaļ, ar ko uzņemt māju, tikām tu audzināji Krustiņu. Vai nezināju, kāda tu esi?... Bet, paldies Dievam, acis man vēl nav par vēlu atdarījušās. Vēl visu var griezt uz labu. Tikai nestājies man ceļā – es tev vēlreiz saku.

M ā t e. Ko nu manis tik daudz zvēriņi! Uzrādi labāk, kad tev esmu stājusēs ceļā!

R o p l a i n s. Vēl vakar, aizvakar tu mani apmeloji, par Reiņa nāvi stāstīdama. Šitādas lietas vairs nedrīkst notikt. Krustiņu žēlodama, tu man uz priekšu neslēpsi ne mazāko nieciņu. Vai dzirdi!

M ā t e (*aizskārta*). Aks, vai tad nu uz ausīm sēdu!

R o p l a i n s (*iet pie saimes durvīm, tās atvērdams*). Gust! (*Gusts ienāk.*) Iejūdz man zirgu. Un sataisies pats ar, ka vari uz tiesas māju braukt līdz. Atnāca ziņa, ka jāiet palīgā zagļa dzīt. (*Uz māti pagriezdamies.*) Jurka izbēdzis no cietuma.

G u s t s. Ta jau gan. (*Aiziet.*)

M ā t e. Te, te nu! Nevarēja arī tūlīp, kad saķēra, vest uz pilsētu, bij jāatpūtina tiesas mājā! Nu atkal nebūs drosmes aks ni zirgiem, ni mantām... Viensvētdien bodē redzēju tādas revolnīcas. Varēji jau nu gan, garām braukdams, vienu nopirkt. Tak drošāk ap sirdi, kad kāds ierocis mājā. Nav zaglam ar slotas kātu rokā jādzenas pakaļ.

Krustiņš ienāk no saimes istabas.

SESTAIS SKATS

Roplains. Māte. Krustiņš.

K r u s t i ņ š. Tēt, tu izbrauksi?

R o p l a i n s. Jā, dēls. Aizbraukšu uz muižu un no turienes uz krusttēvu.

M ā t e. Tad tu šovakar nebūsi mājā?

R o p l a i n s. Nē. Gulēšu pie krusttēva par nakti. Rītā tirgū visi atkal tiksīmieš. (*Iet uz saimnieku istabu. Durvis.*) Tā kā šonakt pieguļā nesnaužat, Krustiņ! Tirgus nakts nedroša – un Jurka pasprucis vaļā. (*Uz māti.*) Nāc, iedosi man baltu kakla lakatiņu. (*Abi ieiet istabā.*)

K r u s t i ņ š. Es jau domāju, ka viņš brauks uz Iņķi.

Gusts ienāk.

SEPTĪTAIS SKATS

Krustiņš. Gusts.

G u s t s. Zirgs aizjūgts... Bet ta tad Andžs baras ar Madi pa klētiņu! Visi griesti ligojas.

K r u s t i ņ š. Ko tad šis grib?

G u s t s. Nekā. Šī grib kaunu mest pie malas. Taisās Andžam iet līdz.

K r u s t i ņ š (*zobodamies*). Kauns goda mājas sargs. Ja gods aizbēdzis, kam kaunu par velti barot? Prātīga meita!

G u s t s. Jā, jā. (*Aiziet.*)

ASTOTAIS SKATS

Krustiņš. Roplains.

R o p l a i n s (*nāk saģērbies no saimnieku istabas*). Tad rītu, dēls, uz tirgu... Atpirksim no Iņķa to zīmi, ko viņš vakar bij aizmirsis mājā. (*Krustiņš iekustas satrūcies.*) Nebīsties, dēls, es tevis nerāšu. Es jau noskārtu, ka tavu sirdi vēl kaut kas spiež. Saprotu, kādēļ man to nejaudāji pastāstīt. Zināji, cik nepatīkami man būs, ka arī manam ienaidniekam no mums kaut kas nākas. Bet tev arī bij jāpadomā, ka taišņi Iņķim ne graša nedrīkstu palikt parādā.

K r u s t i ņ š (*nospiestā balsī*). Tēv, m a n s parāds tak nav t a v s parāds.

R o p l a i n s. Tās tiesas priekšā, kuru notur pie sarkanā galda. Bet še (*rāda uz krūtīm*) arī ir tiesnesis, un tā priekšā esmu tikpat vainīgs kā tu. Neesmu tevis diezgan uzraudzījis. Domāju, ka tev

jaunībā būs tāds pats prāts kā man vecumā. Caur manu nolaidību nelaime notikuse. Cietīsim abi. Esmu tev piedēvis, piedod tu man arī. Uzsāksim jaunu dzīvi. Bet papriekšu noslēgsim vecus rēķinus. Cik daudz tu Iņķim esi parādā?

K r u s t i ņ š (*ar mokām*). Tēv – prasi rītā – rītā tev atbildēšu.

R o p l a i n s. Saki vien droši laukā. Nerunāšu ar tevi vairs tā kā viņpirmdien. Esmu sagatavojies, varu visu dzirdēt (*smīnēdams*), pat to, ka man atkal jātop par grāvraci... Tagad jau man būs palīgs... Nu?

K r u s t i ņ š. Mīļo tēt – rītā.

R o p l a i n s (*laipni*). Lai tad arī paliek uz rītu. (*Iziet saimes istabā.*)

Krustiņš nosēstas. Pauze.

R o p l a i n s (*nāk atpakaļ*). Man tā ir, kā kad vēl ko būtu aizmirsis. (*Domā.*) Nē. (*Pieiet pie Krustiņa, noglauda viņam galvu. Kustināts.*) Sveiks, dēls! (*Iziet. Pauze. Viņu redz gar logu aizejam.*)

K r u s t i ņ š. Šī laipnība vairs nav izturama! Ko lai viņam rītā saku?

DEVĪTAIS SKATS

Krustiņš. Liziņa.

L ī z i ņ a (*ienāk no saimes istabas ar apiņu stīgu rokā*). Krustiņ, Mikus liek prasīt, vai apiņus varot noņemt. Tādi viņi ir.

K r u s t i ņ š (*nekustēdamies*). Lai Mikus dara, kā zina!

L ī z i ņ a (*jokodamās*). Un kad nelaikā noņems? Tad tavām kāzām no laba alus nekā!

K r u s t i ņ š (*uzslienās stāvus*). Manām kāzām! (*Iziet istabā pa labai rokai.*)

L ī z i ņ a. Ta tad brūtgans – saerrojies! Ja laime mani jau tik tāļu būtu noveduse – smiekli vien skanētu! Nezinu gan, ko tad darītu – iet gan laikam nemaz vairs nemācētu. Tagad jau kājas tā kā uz danci vien ceļas, ko t' vēl, kad būtu jātaisās uz pašas kāzām!... Tad pa gaisu, nudies, pa gaisu vien! (*Grib ātri aiziet, Mikus ienāk no saimes istabas.*)

DESMITAIS SKATS

Liziņa. Mikus.

M i k u s. Ko Krustiņš sacīja?

L ī z i ņ a (*ļoti jautri*). Es būšot tava brūtes māsa viņa kāzās.

M i k u s. Neniekojies! (*Grib iet saimnieku istabā.*)

L ī z i ņ a (*viņam stīgu turēdama priekšā*). Vai tad tev nepatīktu?

M i k u s. Kas tad nu tagad jau par tādām lietām runās!

L ī z i ņ a. Man no vakardienas par tām vien jādomā. Miku – jel pirmo danci man apsoli!

M i k u s (*smiedamies*). Ja citādi garām nevaru tikt – lai arī iet!

L ī z i ņ a. Bet turi vārdu! (*Palaiž Miku garām. Mikus ieiet saimnieka istabā.*) Bet ta tad būs griešanās! Kā dūjiņa, tik viegla gulēšu viņa rokā! (*Apgriežas veikli riņķī, stīgu abās rokās turēdama.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Liziņa. Mikus tēvs.

M i k u s t ē v s (*nāk no saimes istabas. Laiņni.*) Nu, nu, nu, nu, ko tad tu te tā –?

L ī z i ņ a (*pāris soļus viņam pretī dancodama*). Mācos jau uz kāzām dancot.

M i k u s t ē v s. Vai ir ejams un strādājams!

L ī z i ņ a (*jautri*). Ko šodien nepadarīšu, lai paliek ritam. (*Paklusu.*) Mikus tēv, es tev ko palūgšu.

M i k u s t ē v s (*nosēstas*). Nu, nu, nu?

L ī z i ņ a. Mikus man apsoliņa pirmo danci Krustiņa kāzās. Saki, lai viņš tur vārdu!

M i k u s t ē v s. Vai tad tev jau nu tā patīktos ar to Miku dancot?

L ī z i ņ a. Patīktos gan. Tāds veikls un – un –

M i k u s t ē v s. Un? Un? Saki vien laukā! Tāds veikls un –?

L ī z i ņ a (*ātri*). Smuks puisis.

M i k u s t ē v s (*jokodams*). Lēnām, meitiņ, nelej man tā medus tik ātri ausīs. Tāds veikls un smuks puisis. Un krietns. Laimīga tā meita, kas viņu reiz dabūs par vīru.

L ī z i ņ a. Un tevi par vīratēvu.

M i k u s t ē v s. Ko nu par mani, tāds vecs sakārnis kā es – –

L i z i ņ a (*draudēdama*). Mikus tēv, kad es dzirdu, tad par Mikus tēvu tā nav brīv runāt!

M i k u s t ē v s. Ej tak! Vai tad tu to veci g r i b ē t u par vīratēvu?

L i z i ņ a (*smiedamās*). To es neteikšu, Mikus tēv! (*Aiziet ātri pa kreisai.*)

M i k u s t ē v s. Tas jau bij tik skaidris «jā» kā ūdens lietus pilienā. Tā, tā... Tad jau no tā danča var atkal iznākt dancis. Lai Dieviņš dod, lai dod – es par to gādāšu, cik varēšu. Bet kur tad Mikus nozuda? (*Atver saimnieku istabas durvis.*) Ek, taisās tāds debesis, būs lietus. Ja grib uz apiņiem iet, tad nav jākavējas.

DIVPADSMITAIS SKATS

Mikus tēvs. Mikus. Krustiņš.

M i k u s (*iznāk no saimnieku istabas*). Pasaki, tēt, meitām, lai iet, un, ja patīk, palīdzī viņām.

Krustiņš ienāk.

M i k u s t ē v s. Labprāt, dēls, labprāt. (*Iziet saimes istabā.*)

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Mikus. Krustiņš. Tad Ilze.

M i k u s (*ātri*). Ko tu man gribēji teikt?

K r u s t i ņ š. Mīku – es grimstu! Klausies: nē, ej pasauc Ilzi, tai arī viss jādzird. (*Mikus grib iet, Ilze ienāk.*) Tur jau viņa nāk! Ilz, nāc klausies, man vajaga jūsu padoma. Jūs nopratāt, ka Iņķis tēvam kaut ko gribēja rādīt. Tie bij no manas rokas parakstīti vekseļi. Esmu pie Iņķa ietaisījis lielu parādu.

M i k u s. Tiešām? Krustiņ! Cik lielu tad?

K r u s t i ņ š. Nedrīkstu tās zummas gandrīz nemaz minēt. Jūs neticēsiet. Iņķim no manis nākas (*aizliek rokas acīm priekšā, klusām*) 2000 rubļu. (*Ilze iesaucas un saļumst krēslā.*)

M i k u s. 2000 rubļu!... Briesmīgi! Tik daudz mantas jau Ropļaiņos nemaz nav! Cilvēks, es nesaprotu, kā tu tādu milzīgu parādu varēji ietaisīt!

K r u s t i ņ š. Jā, es arī lāgā nezinu. Mana nelaime iesākās, kad ar Matildi – kad tie divi bagātie kupči, Rauda un Rempis, te uzklīda. Saradāmieš uz kāršu spēlēšanu pie Inķa pēc katra tīrgus, ko šē tuvumā noturēja. Paspēlēja un vinnēja, aizņēmos no Inķa un atdevu, līdz kādā dienā man kroga tēvs uzrādīja vairāk vekseļu – kopā ap 2000 rubļu vērtībā.

I l z e. Viņš tevi piekrāpis. Vai tu viņam tos papīrus iedevis?

K r u s t i ņ š. K ā d u s atminos parakstījis. Bet viena alga, arī reibumā parakstītie jāsamaksā.

M i k u s. Jāsamaksā! Lai viņš tevi liek kur likdams, tu nemaksāsi! Tāds blēdis!

K r u s t i ņ š. Tad viņš griezīsies pie tēva.

M i k u s. Lai griežas! Tēvs tak zinās šķirt tavus parādus no saviem!

K r u s t i ņ š. Tā jau ir mana nelaime, ka viņš to nedara. Nupat vēl to izsacīja skaidriem vārdiem.

I l z e. Tad viņam parāds jāslēpj! Savu zvērustu turot, viņam nepaliktu ne ubaga spieķis!

M i k u s. Zvērustu? Kādu zvērustu?

K r u s t i ņ š. Vai tad neesi dzirdējis, kādēļ tēvs ar Inķi naidā?

M i k u s. Nē. Kādas lietas dēļ?

K r u s t i ņ š. Kad bijām kroga zemes rentnieki, Inķis tēvu apsūdzēja, ka esot vienu maksāšanu palicis parādā. Nebij nedz zīmes, nedz liecinieku, bij jāiet pie tiesas. Pārskaities tēvs iegāja tiesas istabā, kur viņu pēc brīža ātrās dūsmās dzirdēja uzkliežam: «Tik tiešām kā Dievs debesīs, es neesmu tavs parādnieks! Savā mūžā tev plika graša neesmu palicis parādā un nepalikšu arī!» Skrīveris stāstīja, ka viņš šos vārdus izrunājis ar paceltu roku un pēc tam izvilcis naudu un samaksājis Inķim.

M i k u s. Tas jau nu gan ir pilnīgs zvērusts. Jā, nu es arī nezinu, kas būtu darāms. Kaut jel vienu daļu varētu nolīdzināt, varbūt, ka tad Inķis ciestu kļusu.

K r u s t i ņ š. Es cita nezinu kā tevis, no kura naudu varētu dabūt, ja tu savu krājumu jau viendien tēvam priekš rentes parāda nomaksāšanas nebūtu iedevis. Vienīgā glābšana ir Matilde. Ja es viņu precēju, tad Inķis parādu ieskata par iznīcinātu... Ko lai daru?

I l z e (*grūti*). Tev jāprecē Matilde.

K r u s t i ņ š. Tēvs gaida, lai mēs dzeram kāzas.

I l z e. Saki, ka tev vairs nepatīku.

K r u s t i ņ š. Lai viņu no jauna sakaitinātu!

I l z e. Nu tad es viņam teikšu, ka tevis vairs nemīlēju.

K r u s t i ņ š. Taviem vārdiem vien viņš neticēs.

Ilze. Kas tad man būtu darāms?
Krustiņš. Tev būtu jārāda, ka manis nemilē. Tev būtu jāiet pie cita.

Ilze. Pie cita?

Krustiņš (*vilcinādamies*). Ilz – te ir Mikus –– viņš tevi milē.

Ilze (*iesaukdamās*). Krustiņ! (*Aizsedz ģimi.*)

Krustiņš. Ar tevi runā brālis, Ilze. Viņš zina, ka tu pie Mikus atrādīsi laimi, kādu tev palaidņa Krustiņš nekad nebūtu varējis piešķirt.

Ilze. Tas ir par daudz, tas ir par daudz! (*Aiziet raudādama pa kreisai.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Mikus. Krustiņš.

Mikus. Krustiņ – tu viņas sirdi grūti ievainoji.

Krustiņš. Lai tu varētu būt žēlsirdīgais zamarietis. Ej – un, kamēr tu mierināšanas miksto elju liesi viņas vātis, tikām arī mātei izsūdzēšu grēkus. Jo vairāk palīgu, jo drīzāk pie Matildes.

Mikus. Vai māte tev šai lietā palīdzēs?

Krustiņš. Taišņi šādās lietās viņa līdz šim bijuse mana uzticamākā – māte. Bet ej nu! (*Mikus vilcinās. Dūsmīgi.*) Ej, es tev saku! (*Mikus iet lēnām uz durvīm pa kreisai.*) Ar tādiem soļiem tu laimi gribi panākt! (*Smejas. Mikus iziet.*) Ā! Ā!... Matilde, tu esi bijuse mans jaunais gars! (*Iet apkārt, apstājas pēdīgi pie durvīm pa labi. Atver tās.*) Māt! (*Māte iznāk. Nopietni.*) Mums jāizrunājas, māt!

PIECPADSMITĀIS SKATS

Krustiņš. Māte.

Māte. Jāizrunājas? Saki tak labāk, man jāpaklausās, es jau runāt nedrīkstu.

Krustiņš. Nu, tad paklausies arī. Man jāprecē Matilde.

Māte. Jā, tā, kuras roku tēvs vakar ielika tavā rokā.

Krustiņš. Kāda tev tā galva, māt, tad diezgan labs joks. Bet klausies tālāk: ja es Matildi neprecēju, tad Inķis piedzīs no tēva manu parādu.

Māte. Tavu parādu? Vai tad tu Inķim ko parādā?

Krustiņš. Jā...

Māte. Melosi nu! Aks, cik tad?

Krustiņš (*vilcinādamies*). 2000 rubļu.

Māte (*ar aizžņaugtu balsi*). Cik tu teici? 200?

Krustiņš. 2000.

Māte (*iesaucas*). Nesamanīgais! (*Saņemas*.) Nē, nē – māni, māni, tik daudz mantas mums jau nemaz nav!

Krustiņš noslid krēslā, aizsedz ar rokām ģimi.

Māte (*iebrēcas*). Aks par tiesu! 2000 rubļu! Ak tu Dievu Dieviņ!
(*Iet, visā galvā raudādama, pa istabu apkārt. Nokrit krēslā. Raud.*)
Nu mēs ubagi, nu mēs ubagi!

Krustiņš. Es jau tev sacīju: precēšu Matildi, tad viss atkal būs kārtībā.

Māte. Un tu domā, ka tēvs to pieļaus?

Krustiņš. Patīkama viņam tā lieta nebūs, un tādēļ es gribēju, lai tu man palīdzi.

Māte. Lai tev nu palīdz vien tie gudrie, ko nu es, tā muļķe...
(*Raud.*)

Krustiņš. Miļo māt, lai nu šitādas valodas paliek uz citu reizi.

Māte. Vai tu domā, ka tev citā reizē labāk patiks dzirdēt, kāds pret savu māti esi? Tās pašas ausis vien būs.

Krustiņš. Nesāc nu tagad runāt par sevi... Kad tēvs atbrauks, tad tu viņam teiksi, ka Ilze manis vairs negrib.

Māte. Es lai ejot tēvu apmelot?

Krustiņš. Tā nebūs pirmā reize.

Māte. Pēdīgā arī ne. Tā jau pagājuse. Es vairs ar meliem netišos.

Krustiņš. Tēva dēļ, māt. Apdomā: viņa dusmas – žēlabas...

Māte. Kā tad, kā tad... Bet tieci šoreiz galā, kā māki. Visu tēvam izstāstīšu – visu. (*Raud visā galvā.*) Ak tu palaidnis, ak tu palaidnis!

Krustiņš (*lielā uztraukumā*). Māt, es tevi lūdzu, ciet klusu pret tēvu, ja negribi mūs visus ieģrūst pēdējā nabadzībā!

Māte. Ak nu tu arī reiz proti lūgties! Par velti, dēliņ!

Krustiņš (*dusmīgi*). Nu tad tev pavēlu pret tēvu ciest klusu! Tu pie visas nelaimes savu daļu esi vainīga, tev arī jāpalīdz viņu novērst!

Māte (*saskaitusēs*). Es vainīga? To tu laikam no tēva esi noklausījies. Cik pudeļu alus, cik stopu brandvīna tad pie Inķa esmu apdzērusē?

K r u s t i ņ š. Tu mācīji, es darīju.

M ā t e. Es mācīju? Vai es tev kādreiz esmu teikuse: ej uz krogu, piedzeries?

K r u s t i ņ š. Vai tu man kādreiz esi teikuse: neej uz krogu, nepiedzeries?

M ā t e. Vai tu manī būtu klausījies? No laika gala tu manus vārdus esi laidis vējā.

K r u s t i ņ š. Kas tev mani par tādu stūrgalvi lika uzaudzināt?

M ā t e. Ja tu zini, ka esi stūrgalvis, kam tad aks nelabojies?

K r u s t i ņ š. Ārā pakalnē stāv veca, lika egle: ej izliec to taisnu!

M ā t e. Vēl jau neesi vis nekāds vecais, vēl aks tavu prātu var gan locīt.

K r u s t i ņ š. Ja tu tā domā, nu, tad palūko.

M ā t e. Jā, to es izdarišu uz pēdām. (*Tuvojas Krustiņam. Nikni, lielākās sirdssāpēs raudādama.*) Bezkaupās bērns, vai tev tā ar mani jārunā! (*Cērt viņam pliķi vaigā.*)

K r u s t i ņ š. (*uzlec stāvu, paceļ rokas, kliegdams*). Māt!

M ā t e. (*sit viņam*). Vai tev tā ar mani jārunā, ko?

K r u s t i ņ š. (*briesmīgi*). Māt! (*Sagrābj un ieogrūž viņu krēslā.*) Vēl vienu reizi, un arī es savas rokas vairs nesavaldīšu! (*Novēršas.*)

M ā t e. (*sēd brīdi kā apstulbuse, grūti elpodama. Pieceldamās. Ar visu spēku*). Dievs ir mans liecnieks, ka no tevis esmu gribējuse izaudzināt krietnu cilvēku! Ar to cerību priekš tevis esmu skrējuse un plēsusēs, un miega negulējuse. Ar to cerību kumosu no savas mutes esmu atrāvuse un tev devuse, ar to cerību tevi vadājuse pa skolām! Viss tas bijis par velti! No bērnu dienām līdz šim pēdīgam brīžam tu manu mīlestību esi turējis par kājminām!

K r u s t i ņ š. (*viņu pārtraukdams*). Tavu mīlestību? Kad tu mani esi mīlējuse? Vai tā bij mīlestība, ka tu muļķa bērnam ļāvi darīt, ko viņš gribēja, vai mīlestība, ka neprašas jauneklā palaidnības aizstāvēji? Vai tā bij mīlestība, kas sirdi, kura šē reiz pukstēja (*sit ar roku uz krūts*), pārvērta par akmeni?

M ā t e. Tu domā attaisnoties un parādi visu savu nekrietnību, tu nekrietnais, n e p a t e i c ī g a i s cilvēks!

K r u s t i ņ š. Tāds, kā šē stāvu, par tādu t u mani esi padarījuse. Es sajūtu par to tādu pateicību, kāda tev pienākas: m ā t, e s t e v i i e n ī s t u!

Ilze ienāk. Māte iekliedzas un iekustas, it kā kad tā Krustiņam gribētu gāzties virsū.

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Krustiņš. Māte. Ilze.

I l z e. Dievs Kungs – Krustiņ – māt! (*Steidzas mātei klāt.*)

M ā t e (*ar nejauki sarautu ģīmi*). Laid mani – viņš vairs nav mans
dēls! Dievs debesīs, klausies – –

I l z e (*brēkdama*). Māt –!

M ā t e (*kā ārprātā*). Es viņu nolādu! (*Taisās saļumt.*)

Krustiņš grib palīdzēt māti saturēt.

M ā t e (*pēdējos spēkus saņemdamā, paceļas drusku, izstiepj pret
Krustiņu roku. Vāji*). Projām... (*Noģībst un nokrīt.*)

Krustiņš iet nodurtu galvu uz saimes istabas durvīm.

Priekškaru ātri nolaiž.

CETURTAIS CĒLIENS

Matildes istaba krogā. Durvis vidū uz āru, pa labai rokai uz kādu kroga istabu, pa kreisai rokai – dibinā uz guļamistabu, priekšā uz pieliekamu kambari. Pa labai rokai kumode ar spieģeli un diviem metāla lukturēm, pa kreisai rokai starp abām durvīm zofā ar galdu. Mazs galdiņš ar vina karafi un divām glāzēm.

Vakars. Uz galda deg lampa, uz kumodes viena svece.

PIRMAIS SKATS

Matilde. Andžs.

M a t i l d e (*papīru un kuvēru izņemdamā no lādītes, kas stāv uz kumodes*). Še ir papīrs, tinte un spalva, tur pieliekamā kambarī netraucēti varēsiet rakstīt. Bet vai tak nebūtu labāk, ja es vēstuli sastādītu un jūs viņu tikai norakstītu?

A n d ž s. Nemaz nebaidāties, jaunkundze. Tā nebūs pirmā, ko rakstīšu. Neskatiet vīru no cepures. Jūsu priekšā stāv treju avižu korespondents: Pienulišu Panulīts, Prātvairu Fricis un Bangputeronis.

M a t i l d e. Ā!

A n d ž s. Pietiktu, ja viens no šiem censoņiem Roplaiņam rakstītu, tie tagad ķersies visi trīs pie spalvas.

M a t i l d e. Atstāstiet man īsumā, ko jūs viņam rakstīsiet.

A n d ž s. Pateikšos, saprotams, visupirms par atlaišanu no die-nesta. Visās Eiropas kultūras valstīs tagad valda personīga brīvība – –

M a t i l d e (*viņu pārtraukdamā*). Uz trim lapas pusēm. Tājāk.

A n d ž s. Tad pastāstīšu, ka jūsu tēvam no Roplaiņa nākas 2000 rubļu – uz lapas puses. Jāskaita gan, varbūt trūks papīra... Ka Iņķa kungs naudu aizdevis Roplaiņu s a i m n i e k a m un tādēļ dēla parāds ieskaitāms arī par tēva – uz lapas puses; ka Roplains zvērējis nebūt jūsu tēva parādnieks – uz lapas puses; ka jūsu tēvam par parādu vekseli – uz pus lapas puses; ka – jā, nu jau laikam viss ir?

M a t i l d e. Labi. Ņemat vēl papīru. (*Dod viņam papīru.*)

A n d ž s. Paldies.

M a t i l d e. Un lai tiem trim censoņiem labāk veiktos – (*Pielej no karafes glāzi.*) Garīgs gara nemaitā.

A n d ž s. Paldies, paldies! (*Dzer. Paņem sveci un grib iet.*)

M a t i l d e. Vēl ko! (*Andžs apstājas.*) Vai jūs arī kādreiz nedzejojiet?

A n d ž s. Nu tak pa biškam. (*Rāda ar sveci uz sevi.*) Maigoņu Valdis. Drukāti dzejoļi – «Senču vaimanas», «Kokneses istabas meitiņa», teika – «Siguldas lefkoja», romantiska pasaka – –

M a t i l d e. Un tā tāļāk. Esmu pārliecināta no jūsu dāvanām. Vai jūs neuzņemtis sarakstīt kādu dzejolu par Roplaini Ilzi?

A n d ž s. Labprāt.

M a t i l d e. Bet tādu, ko var pēc kāda pazīstama meldiņa dziedāt. Un spēcīgu – es jums par to labi samaksāšu.

A n d ž s. Dzejols būs tik spēcīgs, ka jaunkundzes to nemaz nevarēs lasīt.

M a t i l d e. Sarakstiet tādu! (*Ielej vėl.*) Un nu uz otras kājas, lai nav jāklibo!

A n d ž s. Lai jums veselība! (*Dzer un iziet ar sveci pieliekamā kambarī.*)

M a t i l d e. Kā pašas laimes sūtīts, tas cilvēks te uzklīda ar savu pateicības vēstuli. Tā Krustiņu izdzīs no Roplainiem, es izstiepsu roku, un viņš būs mans. Mans – un Ilze un Ilzes gods dubļos!

Inķis ienāk ātri no labās puses.

OTRAIS SKATS

Matilde. Inķis. Vēlāk Andžs.

I ņ ķ i s. Rauda un Rempis piebraukuši.

M a t i l d e (*tādā pašā balsī kā Inķis*). Ķīnas ķeizaram bize apsviluse.

I ņ ķ i s. Ķīnas ķeizaram? Kas tad tev? Kāda daļa man gar Ķīnas ķeizara bizi?

M a t i l d e. Tāda pate, kāda man gar šiem abiem kupčiem. Vai man lopi pārdodami, ka tu man viņu piebraukšanu steidzies paziņot?

I ņ ķ i s. Tu no vakardienas esi gluži kā traka... Vai es tev tavu Krustiņu gribu atņemt? Klausies tak, ko es saku: es jau ar tām parādu zīmēm ietu uz Roplaini, ja nebūtu jābīstas, ka viņš Krustiņu aizdzīs. Ko tad?

M a t i l d e. Un kad tu viņam vakar tos vekseļus būtu parādījis?

I n ķ i s. Tad būtu izdarījis muļķību. Dieva laime, ka pie laika apķēros.

M a t i l d e. Laime gan! Ja Krustiņu nepadzīs, tad es viņu nedabūšu!

I n ķ i s. Nogaidīsim –

M a t i l d e. Gaidīsim, gaidīsim, kamēr Ilze man viņu būs noņēmusē. Es vairs negribu gaidīt!

I n ķ i s. Es gribu. Bet ko tur nu veltīgi strīdēties. Ienācu tev pasacīt – –

M a t i l d e (*viņu pārtraukdama*). Ka Rauda un Rempis piebraukuši. Mūžam šī svarīgā notikuma neaizmirsīšu.

I n ķ i s (*iet saskaities pa istabu apkārt. Sevi*). Traka kas traka! (*Dikti*.) Mēs tavā istabā spēlēsim kārtes. Tur (*rāda uz durvīm pa labai rokai*) tāi istabā mūs tirgus ļaudis par daudz traucē.

M a t i l d e. Un šē mani jū s traucētu. Es neatļaušu.

I n ķ i s. Tu atļausi gan. Tu man tišā prātā par pāra simtiem nedarīsi skādes.

M a t i l d e. Ar lielāko prieku.

I n ķ i s. Vai tu domā, ka Krustiņš tevi šovakar apmeklēs kā citām reizēm tirgus priekšvakaros? Tie laiki pagājuši. Negaidi par velti!

M a t i l d e. Nerunā par velti!

I n ķ i s. Nu, tad nāksim bez tavas atļaujas.

M a t i l d e (*pieiet pie pieliekamā kambara durvīm*). Vaigoņu Maldi!

A n d ž s (*ienāk ar spalvu rokā*). Maigoņu Valdi, jaunkundze.

M a t i l d e. Piedod! Siguldas lefkoja, vai tev ir spēks kaulos?

A n d ž s (*spalvu aizbāzdam aiz auss*). Vai te kāds jāizsviež?

M a t i l d e. Īsts dzejnieks lasa cilvēka dvēselē kā grāmatā. Jā. (*Iņķis saraunas*.) Ikkatru, kas no tās istabas ienāk, tu pa šitām durvīm izmetīsi laukā (*rāda uz durvīm pa labai rokai un uz vidus durvīm*), izņemot manu tēvu. Honorārs: rublis no personas un pudele alus. Ej – kad tevis vajadzēs – saukšu!

Andžs iziet.

I n ķ i s. Matild, nedomā, ka tu, šitā ākstīdamās, mani piespiedīsi iet uz Roplaini. Kur viņa puisis te cēlies?

M a t i l d e. Viņš mani lūdza, lai viņam šē atļaujot vēstuli norakstīt. Viņš atvadās ar to no Roplaina, jo viņš ir atlaists.

I n ķ i s. Ka tik tad mūs neapzog!

M a t i l d e. Viņš ir dzejnieks, tēv. «Siguldas lefkojas» sacerētājs nezags.

Iņķis. Lai Dievs pasargā, tad jau i vecu dzelžu lāde jāaizslēdz!
(*Ieiet ātri pieliekamā kambarī.*)

Matilde. O, kaut es varētu visu pasauli apsmiet un likt novārtā,
un mocīt – mocīt!...

TREŠAIS SKATS

Matilde. Pauls, Krustiņš ienāk pa vidus durvīm.

Pauls. Labvakar!

Matilde. Ā!... (*Metas Krustiņam pie krūtīm.*) Tu esi atnācis!
(*Skūpstā viņu un velk viņu uz zofā.*) Mana sirds mani nav pieviluse...

Krustiņš (*bāls, noguris*). Laid mani.

Pauls. Esam piekusuši. Matildes jaunkundz, vai jums nav kaut
kā pie rokas? –

Matilde. Kas jums labāk patīk – konjaks, vīns –

Pauls. Viss, kas ātrāk sasniedzams.

Matilde (*pieceļas, uzliek karafi uz galda Krustiņa priekšā.*
Ielej). Dzeriet!

Pauls (*uz Krustiņu*). Dzer! (*Krustiņš nekustas.*) Jārāda ceļš.
(*Dzer. Ielej. Sniedz Krustiņam glāzi.*)

Krustiņš. Man negribas.

Matilde. Vai kas noticis? Viņš izskatās tāds bāls.

Pauls. Viņš piekūsis. Nu dzer tak! (*Liek viņam glāzi pie lūpām.*)
Redzēsi, tūliņ radīsies citāda dūša.

Krustiņš satver glāzi un izdzer to.

Matilde. Krustiņam kaut kas noticis. Stāstiet jel!

Iņķis ienāk ar pudelēm rokā.

CETURTAIS SKATS

Matilde. Krustiņš. Pauls. Iņķis.

Pauls. Sveiks, nāburgs!

Iņķis (*neapstādamies*). Sveiks!

Pauls. Vai daudz viesu? (*Iņķis aiziet pa durvīm pa labai.*) Tāda at-
bilde mani dara ziņkārīgu. (*Iet viņam pakaļ. Istabā smiekli un troksnis.*)

PIEKTAIS SKATS

Matilde. Krustiņš.

Matilde. Stāsti – kas noticis?

Krustiņš (*vienaldzīgi*). Matild, ja es šurp būtu atnācis ar nodomu tevi nekad vairs neatstāt, ko tu teiktu?

Matilde (*iegavilēdamās*). Krustiņ!

Krustiņš. Bet tāds, kā še esmu.

Matilde. Tad mana karstākā vēlēšanās būtu piepildīta. Krustiņ, nejoko!

Krustiņš. Vai es izskatos kā jokotājs?

Matilde. Tu esi aizdzīts?

Krustiņš. Jā.

Matilde (*metas viņam pie krūts*). Tu esi mans!

Krustiņš (*lēnām un vienaldzīgi viņu no sevis atstumdams*). Arī tad, ja uz manas galvas gulētu mātes lāsts? (*Smīn.*)

Matilde. Kādēļ ne tēva arī! Tikai mans ienaids var pārspēt manu mīlestību. Tā iznīcinās Roplainietes lāstu kā saule tvaikus!

Krustiņš. Matild, tu esi briesmīga!

Matilde. Kā uguns, kuru sajūtu savās dzīslās, pie tavām krūtīm savu galvu spiežot. (*Spiež galvu pie Krustiņa krūtīm.*)

Krustiņš (*kā bez spēka, galvu atliekdams atpakaļ*). Klusām, ar mokām). Kad beigsies šīs mokas!...

SESTAIS SKATS

Krustiņš. Matilde. Pauls.

Pauls (*drusku uztraukts*). Cilvēku bērni, man acis pavisam apžilbušas!

Matilde (*kas Krustiņu palaiduse vaļā*). Tik pēkšņi! No kā?

Pauls. No varavīksnes krāsu raibuma. Ak tu žēlīgais tētīt, tā vēl savā laikā ar naudu neesmu redzējis strādājam, kā šovakar tur tai istabiņā strādā. Man pelavu sauja lielākā vērtē nekā Raudam un Rempim rubļa gabals. Simtnieki vien jūk – simtnieki vien, it kā citas naudas nemaz nebūtu. Laikam atkal kaut kur kādu nocirpuši gluži pliku, ka tā var plūznīties. Man, šos pāri acumirkļus skatoties, dūša tīri noliesusēs! (*Ielej un dzer.*) Bet tu jau arī esi vēl tāds pats

sašļucis. Dzer, brāl, dzer! (*Ielej, sniedz Krustiņam glāzi, ko šis ātri iztukšo.*) Tur mūsu abu vien vēl trūkst, tad visa vecā kompānija atkal kopā.

Matilde satver Krustiņa roku, Inķis ienāk.

SEPTĪTAIS SKATS

Krustiņš. Matilde. Pauls. Inķis.

I n ķ i s (*savu naudas grāmatu krūšu ķešā bāzdams. Uz Krustiņu*).
Gribēju pavaicāt: kāds vējš tevi šurp atpūtis?

K r u s t i ņ š. Viesulis.

I n ķ i s *nesaprot un skatās vienā un otrā.*

M a t i l d e. Ko tu negribēji, tas nu tomēr noticis, Krustiņš aizgājis no Roplainiem.

I n ķ i s. Tas ir, viņš aizdzīts?

M a t i l d e. Jā.

I n ķ i s. Un viņš laikam domā, ka es, itin kā pazudušā dēla tēvs, ar izstieptām rokām viņu saņemšu?

M a t i l d e. To jau es tavā vietā esmu izdarījuse.

I n ķ i s. Neatminos tevi iecēlis par savu vietnieci. (*Uz Krustiņu.*)
Vai tu tiešām uz Roplainiem nedomā griezties atpakaļ?

K r u s t i ņ š. Nē. Es nevaru.

I n ķ i s. Tad atvadies no Matildes. Kaut kādam plikadīdam to jau sen varēju izdot.

M a t i l d e (*mēdīdamās*). Kā osiņu brandvīna. Kam tā nauda, tam tā tiesa! (*Smejas nikni.*)

I n ķ i s (*sausī*). Rīt iešu uz Roplainiem un atprasīšu savu naudu.

K r u s t i ņ š (*uzlec stāvu*). Inķa tēv –

P a u l s. Miļo Inķa tēv –

I n ķ i s (*pārtrauc viņu*). Nebīstaties, nebīstaties, ka jūs aizmirsišu. Ar to pašu gājienu j ū s u parādu uzdošu pie t i e s a s.

Pauls novēršas kaunīgi.

M a t i l d e. Tēv, neraidi Krustiņa projām, citādi tu arī mani aizdzīsi no mājas.

I n ķ i s (*zobodamies*). Vai par tiesu? Oi – paliec nu tepat, ārā drīzi būs ziema.

Matilde (*traki*). Tēv, es pakāršos!

Iņķis. Jā, jā – tu jau zini, kur diegu kamolis stāv.

Matilde apgāž krēslu, kas tai ceļā, un ieskrien guļamistabā.

Iņķis (*krēslu uzceldams*). Tu redzi, Krustiņ, viņas mīlestība tik stipra, ka tā pat krēslus apgāž. Ej uz māju un salabini večus – salabini večus, ja gribi dabūt Matildi, savus vekseļus un (*ņirgādāties*) Iņķa tēva svētību. (*Ieiet pieliekamā kambarī.*)

ASTOTAIS SKATS

Krustiņš. Pauls. Tad Iņķis un Andžs.

Krustiņš. Mana pēdējā cerība vējā... Paul, Paul, ko lai daru?

Pauls stāv ar nodurtu galvu. Pauze. Istabā pa labai rokai troksnis, «bravo» saucieni, smieklī un glāžu saskandināšana. Iņķis un Andžs ienāk, abi nes raibos papīros ietītas viņa pudeles. Andžam aizlipināta vēstule zobos, Iņķis ieiet istabā pa labai, Andžam izkrit vēstule. Pauls to grib pacelt,

Andžs viņai uzliek kāju virsū.

Andžs. Adrese lai paliek mans noslēpums.

Pauls. To es tev arī nemaz negribēju atņemt.

Andžs. To ne? Taču tad ko?

Pauls. Vai tev nav drusciņ naudas?

Andžs. Lai tas arī paliek mans noslēpums. (*Noliecas, satver vēstuli un ieiet istabā pa labai rokai.*)

DEVĪTAIS SKATS

Pauls. Krustiņš.

Pauls (*stāv un koda lūpas*). Krustiņ – tev nav ne kapeikas pie dvēseles?

Krustiņš. Nē – tu tak zini!

Pauls. Mums vajaga naudas. Vēl ir viena cerība: mums jālūko spēlēt.

Krustiņš (*atmet nepacietīgi ar roku*). Lai vēl dziļāk iestiegu!

P a u l s. Neatminos, kādā reizē ar skaidrām galvām būtum pametuši. Mums tikai reibumā ir bijuse nelaime.

K r u s t i ņ š. Nu, ja arī spēlējam, – cik tad varēsim vinnēt? Iņķim nākas v a i r ā k nekā pāris desmit rubļu.

P a u l s. Mēs pirmiņ bijām muļķi, Iņķi lūgdamies. Viņam tava lieta jāieskaidro šitā: «Miļo Iņķa tēv, vecāki mani aizdzinuši tava parāda dēļ. Viņi tev nemaksās ne kapeikas, tiesa tev no viņiem nekā nepiespriedīs, no manis nekā nevarēsi piedzīt. Tādēļ ņem, cik man ir, un atdod manus vekseļus.» Es lieku galvu ķīlām, ka vecais sīkstulis sacīs: «Labāk zīle rokā,» – un būs pilnā mierā ar pāri simtiem. Vairāk tu jau viņam arī patiesībā neesi parādā.

K r u s t i ņ š. Bet mums to pašu nav.

P a u l s. Spēlēsim, tad būs. Atminies, ka pats vienā vakarā 300 vinnēji.

K r u s t i ņ š. Un otrā pusceturta paspēlēju. Kas var galvot par mūsu šāvakara laimi.

P a u l s. Es jau sacīju: mūsu skaidrās galvas. Nāc paskaties, cik sasīluši jau tie citi ir un cik neapdomīgi viņi spēlē. Bez tam: iesim uz vienu roku.

K r u s t i ņ š. Tas ir: būsīm blēži.

P a u l s. Tev laikam tas vārds patīk. Līdz šim to turēju par gudrību, ja kāds ar viltu dabūja atpakaļ, kas viņam ar viltu bij noņemts. Jeb vai tu domā, ka tie vīri tur mūsu naudu mums katrreiz atņēmuši ar godu? Vai domā, ka tie kavētos mums atkal ādu vilkt par acīm, ja mums vairs āda būtu?

K r u s t i ņ š. Nē.

P a u l s. Nu tad mērosim viņus reiz ar viņu pašu mēriem. Aci pret aci, zobu pret zobu! (*Ielej, dzer un ielej no jauna.*) Iedzer kuražu un tad nāc!

K r u s t i ņ š (*nepacietīgi glāzi atstumdams pie malas*). Nāc – nāc! Kur nauda, ko iesākt?

P a u l s. Ja esi apņēmies pakārties, tad gan velns par valgu gādās.

K r u s t i ņ š. Cik riebīga man visa pasaule! (*Dzer un nosviež glāzi zemē.*)

P a u l s (*smiedamies*). Cik stikla gabalu, tik simtnieku! (*Satver Krustiņa roku, tuvojas durvīm pa labai rokai, Iņķis ienāk.*)

DESMITAIS SKATS

Krustiņš. Pauls. Inķis.

I n ķ i s (*tur abās rokās daudz naudas. Iereibies*). Kas par laimi – skatāties – ar vienu vienīgu rāvienu, ar vienu vienīgu! (*Tuvojas galdam.*)

P a u l s. Nāc! (*Ieved Krustiņu ātri istabā pa labai rokai, kur viņus saņem smieklī, troksnis un glāžu tinkšēšana.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Inķis. Tad Matilde.

I n ķ i s (*nosēstas pie galda un smejas laimīgi*). Ar vienu vienīgu rāvienu! Četri simti! (*Skaita un noliek katru simtu par sevi.*) Viens, divi, trīs, četri. (*Pieceļas, atkāpjjas soli no galda, ar paceltu pirkstu uz katru simtu rādīdams.*) Viens, divi, trīs, četri! Ar vienu vienīgu rāvienu! (*Matilde ienāk. Viņas mati ir atpīti un karājas nekārtīgi pār pleciem.*) Meitiņ – Matildiņ – (*Satver viņas roku.*)

M a t i l d e (*dusmīgi*). Ko tu gribi? (*Atsvabinās ātri.*)

I n ķ i s. Pagaidi... Es priekš tevis neesmu nemaz tik slikts... nedomā ... tikai prātīgs... (*Sagrūž naudu gubā.*) Še, pirc sev jaunu rotu! Četri simti! Ar vienu vienīgu rāvienu! (*Ātri projām istabā pa labai.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Matilde.

M a t i l d e. Jaunu rotu! Priekš kā lai rotājos?... (*Tuvojas ar ļaunu smaidu kumodei un aizdedzina otru tur stāvošu sveci.*) Esmu laimes pelnruška – parušināšos reiz pa viņas redzamo zīmju pelniem. (*Noliek sveci uz galda, sagrābj sauju naudas un taisās to sadedzināt.*) Tā lai sadeg visu sīkstulu dvēseles! (*Piepeši.*) Nē! (*Nomet naudu uz galda, gaviļēdama.*) Šīs domas nāk kā no debesīm. Viņš ir nelaimē – kaunā – padzīts – viņš gribēs no šejienes tikt projām – viņš bēgs kopā ar mani! (*Sagrābj naudu un noslēpj to ātri. Grib doties guļamistabā. Pauls ienāk.*)

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Matilde. Pauls.

P a u l s. Matildes jaunkundze –! (*Matilde apstājas.*) Apžēlojaties (*izstiepj roku*) – tikai pāri rublišu no jūsu bagātības!

M a t i l d e. Kādas bagātības?

P a u l s. Jūsu tēvs stāstīja – –

M a t i l d e. Tas melkulis! Neesmu viņa nemaz redzējuse!

P a u l s. Matildes jaunkundze! Krustiņam jāspēlē un jāvinnē, citādi viņam jāiet par pasauli.

M a t i l d e. Vai tiešām? Dzeriet, Paul, dzeriet – tūliņ būšu atpakaļ! (*Projām guļamistabā.*)

P a u l s. Kāpēc viņa palika tāda priecīga? Hm – bet jādzer ir. (*Ielej un dzer. Krustiņš ienāk.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Pauls. Krustiņš.

K r u s t i ņ š. Nu?

P a u l s. Inķis atkal reiz melojis. Ak, es tam večam kaklu varētu nolauzt! Kas cits vainīgs kā viņš, ka mums neviens neaizdod! (*Iet pa istabu apkārt.*) Vai tad tiešām visi avoti izsīkuši? Vai varbūt Ilze –? Nē, tai nav... Ā – saki, kas tad bij ar to atslēgu, ko teicies atradis! Kāda s k a p j a atslēga?

K r u s t i ņ š. Jā.

P a u l s (*dzīvi*). Varbūt vēl naudas skapja?

K r u s t i ņ š. Tā gan.

P a u l s. Un tu par to agrāk nevarēji iedomāt! Tad jau laikam tukšs?

K r u s t i ņ š. Ir tāds mazums: 60 rubļu. Pārdevām vakar – –

P a u l s (*ātri*). Un tu vēl kavējies! Vēl esi šepat!

K r u s t i ņ š. Vai tad es mājā vairs drīkstu rādīties!

P a u l s. Kāda tev vajadzība rādīties. Vai tad tēvs jau pamanījis, ka tavs logs arī no ārpuses atverams, un to pēc sava prāta pārmatējis?

K r u s t i ņ š. Nē.

P a u l s. Nu ko tad! Iekāp pa logu – paņem naudu – aiznes to uz rīta pusi atkal atpakaļ – ne čaka, ne graba! Ej, ej, nekavējies!

K r u s t i ņ š (*deniņus spiezdams*). Vai zini, Paul, ko tu man māci? Lai tēvu apzogu.

P a u l s. Kā redzams, tev tie biezie vārdi šovakar patīk. Pirmiņ blēdis, nu zaglis. Vai šī būs pirmā reize, kad, tēvam nezinot, iekāpsi pa logu, vai pirmā reize, kad bez viņa ziņas iesi pie skapja? Ne reizi tev nav iešāviens prātā: «Esmu zaglis...» Un nu: kāda šķiršana ir starp citām reizēm un šo reizi?... Citām reizēm tu ņēmi un laidī vējā, tagad tu ņemsi un atliksi atpakaļ.

K r u s t i ņ š (*dikti uztraukts*). Paul, tu esi velns... Es neiešu!

P a u l s. Par tiesu? (*Nometas krēslā. Errīgi.*) Manis dēļ, ko tur nu arī tik daudz runāt! Spieķis jau vecajam Roplaiņam ir, ubaga kulīti viņam tak varbūt Iņķis atstās!

K r u s t i ņ š. Paul – es iešu!

P a u l s. Bet tad steidzies. Katrs brīdis ir dārgs! Nemeklē ceļa, skrien taišņi!

K r u s t i ņ š. Sveiks!

P a u l s. Vesels! (*Pavada Krustiņņu uz vidus durvīm. Kad Krustiņš tumsā pazudis un Pauls durvju vėl nav aizvēris, tālumā norīb dobjš, vājš pārkoņa spēriens. Pauls atvirzās uz skatuves vidu un stāv tur mazu brīdi.*) Esmu tā savādi uztraukts – it kā kad mana paša liktenis šonakt taptu izšķirts.

Andžs ienāk no labās puses.

PIECPADSMITĀIS SKATS

Pauls. Andžs. Tad Matilde.

A n d ž s. Kur Matildes jaun kundze?

P a u l s (*lepnī*). Tas lai paliek mans noslēpums! (*Ieiet istabā pa labai rokai.*)

A n d ž s. Paula jaunskungs man pirmiņ laikam savu laipnību gribēja pārdot, ka tagad tik vīzdeguniģs. Laime, ka nedevu naudas: tukša cilvēka laipnībai nav vairāk vērtības kā mēnesnīcai dienas laikā! (*Skatās apkārt, satver karafi un grib ieliet. Matilde ienāk. Andžs ātri karafi noliek uz galda.*) Es gribēju – –

M a t i l d e (*mēтели uzmetuse uz pleciem, ar cepuri galvā*). Dzert! Dzeriet! (*Ielej.*)

A n d ž s. Es gribēju jums vēstuli parādīt. (*Izvelk vēstuli no ķešas.*)

M a t i l d e. Nav vairs vajadzīga. (*Saņem vēstuli un saplēš to, kamēr Andžs dzer.*)

A n d ž s. Skāde! Deviņas lapas puses --

M a t i l d e. Še jums dzeramnauda --

A n d ž s. Jaunkundze, to vēstuli rakstīju par velti.

M a t i l d e. Neāksties nu, lefkoja! Te ir pieci rubļi. (*Andžs saņem naudu.*) Ej aizjūdz mūsu zirgu -- aizvedīsi mani uz stanciju. Ātri -- un ka neviens neredz!

A n d ž s. Noslēpums?

M a t i l d e. Jā.

A n d ž s. Ā!... (*Sāņš.*) Es paredzu korespondenciju. (*Iziet pa vidus durvīm.*)

M a t i l d e. Savu rotu ņemšu līdz, to man neviens nevar liegt! (*Uzklāj lakatiņu uz krēsla, atvelk kumodes atvilktni, izņem no tās lādīti un saber viņas saturu lakatiņā.*) Un nu jāsauc Krustiņš! (*Aizsedz rotas lietas, noņem cepuri un iet uz durvīm pa labai rokai. Ilze ienāk pa vidus durvīm.*)

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Matilde. Ilze.

I l z e (*aizkususe*). Matild, vai te nav Krustiņa?

M a t i l d e (*apspiež kliedzienu un skatās Ilzē ar zvērojošām acīm*). Tu -- tu -- te -- še -- pie manis -- manā istabā? -- Projām!

I l z e (*rokas paceldama*). Matild, klausies --

M a t i l d e (*paķer lukturi, paceļ to gaisā*). Projām uz pēdām!

I l z e. Ja tev Krustiņš un viņa laime mīl, tad klausies: māte viņam piedod un sauc viņu atpakaļ! Kur viņš ir? (*Grib doties istabā pa labai rokai.*)

M a t i l d e. Atpakaļ! (*Satver Ilzi aiz rokas.*) Čigāniete tev izsitīs mēli no mutes! (*Raun viņu no durvīm atpakaļ un grib viņai sist.*)

I l z e. Ārprātīgā, ko tu gribi! (*Lūko viņai lukturi atņemt. Iņķis un Pauls ienāk.*)

SEPTIŅPADSMITĀIS SKATS

Matilde. Ilze. Inķis. Pauls.

M a t i l d e (*kliegdamā*). Nelaidiet viņas tur iekšā!
I n ķ i s (*izmisis*). Postā, postā! (*Nokrīt krēslā*).
I l z e. Paul, kur Krustiņš?
M a t i l d e (*palaiž Ilzi vaļā*). Ā! Viss pagalam! (*Cērt lukturi zemē*.)
I l z e. Māte viņu sauc atpakaļ.
P a u l s. Viņš – laikam jau aizgāja uz māju.
I l z e. Aizgāja... (*Projām pa vidus durvīm*.)
P a u l s. Ilz, Ilz! (*Izsteidzas viņai pakaļ*.)

ASTOŅPADSMITĀIS SKATS

Matilde. Inķis.

I n ķ i s (*vāji*). Matild, es pametu... es pametu...
M a t i l d e. Meli, tu vinnēji! (*Izvelk naudu no azotes un iesviež to Inķim ģimī*.) Vinnēji šo naudu un savu meitu. Es pametu!

Priekškaru nolaiž.

PIEKTAIS CĒLIENS

Istaba Roplainiņos kā trešā cēlienā. Vakars.

PIRMAIS SKATS

Mikus tēvs. Roplainiete. Divi bērni.

Priekškarām ceļoties, zibens un pabārgs pērkoņa spēriens.

M i k u s t ē v s (noglāsta galvu bērnam, kas bailīgi pie viņa pieglaužas, un liek, lai tas viņam atkal pie kājām atsēstas. Pusdziedādams, pātaru skaitītāja balsī). Nākat, bērni, šurp ar bariem –

B ē r n i (tāpat). Nākat, bērni, šurp ar bariem –

M i k u s t ē v s. Skataities uz ozoliem –

B ē r n i. Skataities uz ozoliem –

M i k u s t ē v s. Redziet tur pie kupliem zariem –

B ē r n i. Redziet tur pie kupliem zariem –

M i k u s t ē v s. Abzalonu pakārtu –

B ē r n i. Abzalonu pakārtu –

M i k u s t ē v s. Mācāties tur visi klāt –

B ē r n i. Mācāties tur visi klāt –

M i k u s t ē v s. Tēv un māti godināt –

B ē r n i. Tēv un māti godināt –

M i k u s t ē v s. Tā, bērni, un nu klausāties par pazudušo dēlu. (Satver uz galda gulošo grāmatu.)

M ā t e (dikti šņukstēdama). Nelasi! Man sirds trūkst pušu...

M i k u s t ē v s (aiztaisa grāmatu). Rītā, bērni, to gabalu lasīsim. Tagad ejiet gulēt.

Bērni nobučo Mikus tēvam un saimniecei roku.

M i k u s t ē v s. Ar labu nakti, bērniņi, ar labu nakt'! (*Noglauda vienam un otram galvu un pavada abus līdz durvīm pa kreisai.*) Miļo saimniec, kas tad noticis?

M ā t e. Ak, Mikus tēv, man tā ir, kā kad man visa pasaule gāztos virsū.

M i k u s t ē v s. Tu būsi slima.

M ā t e. Nē, nē, neesmu slima... Mikus tēv, vai tu domā, ka Dievs klausās cilvēku lāstos?

M i k u s t ē v s. Ja jau nu ticam, ka viņš dzird mūsu lūgšanas, tad jau arī jātic, ka viņš dzird mūsu lāstus.

M ā t e. Vai tu domā, ka māte var nolādēt savu bērnu?

M i k u s t ē v s (*uz grāmatu rādīdams*). Tur jau nu gan stāv rakstīts: «Tā tēva svētība uzceļ tiem bērniem namus, bet mātes lāsti tos noplēš līdz pamatiem.»

M ā t e (*aizsedz ģimī*). Ak, manu nelaimi, ak, manu nelaimi! (*Raud dikti.*)

M i k u s t ē v s (*pie sevis*). Te kaut kas noticis.

Mikus ienāk.

M ā t e. Mikus tēv, esi tik labs un pasaki, lai Līziņa lopus izlaiž no kūtim laidarā – negaiss nāk virsū.

M i k u s t ē v s. Jā, saimniec. (*Iziet saimes istabā.*)

OTRAIS SKATS

Māte. Mikus.

M ā t e (*ātri*). Nu – nav pie Paula?

M i k u s. Viņš bijis pie Paula. Un tad abi aizgājuši.

M ā t e. Aks, kur citur kā uz krogu! Tad Ilze viņu satiks. Paldies, mīļais, par taviem soļiem... Nu es gan redzu, ja visi Krustiņam būtu bijuši tādi draugi kā tu, tad nelaime nebūtu notikuse. Neesmu tevis tā ieskatījuse, kā vajadzēja... piedod...

M i k u s. Miļā Krustiņa māt, viss jau vēl var griezties uz labu.

M ā t e. Nekad, nekad, nekad... Kamēr tie vārdi man izgājuši no mutes, tikām man tā vien ir, kā kad pusedzīva vien vairs būtu. Nekur nevaru rimt... Viss man izliekas par šauru... par zemu... gaisa tik grūts, tik grūts – kā lietuvēns tas man guļ uz krūtīm...

M i k u s. Varbūt tādēļ, ka pērkons tuvojas.

M ā t e. Nē, nē... ārā jau diezgan vēss... Klau! Pagalmā trokšnis – ja viņš tas būtu! (*Grib iet.*)

M i k u s. Es paskatīšos, māt! (*Iziet saimes istabā.*)

M ā t e. Kaut jel viņš tas būtu! (*Noslid pie gultas galvgala zemē.*)
Krustiņ, Krustiņ, nāc atpakaļ!

TREŠAIS SKATS

Māte. Roplains.

R o p l a i n s (*ienāk no saimes gala un skatās brīdi mātē*). Labvakar!

M ā t e (*ieceļas ātri. Iztrūkusēs*). Tu jau mājā?

R o p l a i n s. Negribējās, negaisam uznākot, no muižas tāļāk braukt. Steidzos mājā... Bet kāda tu izskaties?

M ā t e. Man sāp galva. Aža mani sabiedēja.

R o p l a i n s. Vai viņa trakoja?

M ā t e. Tā drusku...

R o p l a i n s. Viņa tak apcietināta?

M ā t e. Bij jau gan sasieta, bet attaisījusēs un aizbēguse uz mežu.

R o p l a i n s. Tad vajadzēja iet meklēt.

M ā t e. Viņa jau bez meklēšanas atkal ierodas mājā... Vakariņu vēl neesi ēdis – vai kaut ko atnest?

R o p l a i n s. Nē, negribas. (*Mēteli nolikdams.*) Laikam jau esi dzirdējuse, ka ļaudis Jurkas par velti izmeklējušies.

M ā t e. Gusts stāstīja...

R o p l a i n s (*nosēstas un uzliek roku uz grāmatas*). Gar tiesas māju braukdams, satiku pulciņu ķērāju. Viens pazīstams, otrs – ieraugu arī Jurkas tēvu ar vecu, sarūsējušu plinti par pleciem. To redzot, man tā bij, kā kad viens manu sirdi saņņaugtu. Es prasu: «Kur tad t u biji?» – «Zagļa dzīt,» viņš atbild. Es tā drusku nobrīnos. «Par ko ne?» viņš prasa. «Vai tu domā, ka mana roka drebētu, plinti paceļot? Ja es viņu mežā būtu saticis, nebūtu gaidījis padodamies, būtu viņu nošāvis kā suni! Labāk lai dēla nav nekā tāds.» Viņa vārdi skanēja cieti, bet, uzmetis acis uz viņa grumbaino vaigu, redzēju, ka pa to noritēja divas lielas asaras... Man iešāvās Krustiņš prātā un – – (*Aizsedz acumirkli ģimi ar roku.*) Cik daudz trūka, ka Krustiņš tikpat tālu būtu nokļuvis kā

Jurka. (*Pieceļas uztraukts.*) Dievs Kungs – es tad laikam arī citādi nebūtu runājis un darījis kā tas vecītis ar to sarūsējušo plinti.

M ā t e (*vaid, raudādama klusām*). Vai, vai, vai...

R o p l a i n s. Ko tu nu raudi, māt? No tādām bēdām mums vairs nav jābīstas. Mūsu dēls, paldies Dievam, atkal uz ceļa. (*Zibens un pērkons.*) Šonakt būs bārgs pērkons. (*Pieiet pie loga.*) Labāk būtu, ka Krustiņš būtu palicis mājā.

M ā t e. Tu jau pats nosacīji, lai abi ar Gustu jājot pieguļā.

R o p l a i n s. Nu, nekas arī ... jauni kauli... Iesim gulēt. (*Iet. Apstājas.*) Ak te (*bāž roku krūšu ķešā*) – tu šodien sacīji, lai nopirkot pistoli, – te viņa ir. (*Izvelk pistoli no ķešas un rāda to mātei.*)

M ā t e (*roku kā atgaiņādamās drusku paceldama*). Tā – labi – noliec viņu. Vai pielādēta?

R o p l a i n s. Jā.

M ā t e. Aks, tad ieslēdz viņu skapī.

R o p l a i n s (*meklē pa ķešām*). Atslēga būs izkrituse. Šodien vāģos kāpjot, pagalmā kaut kas noslidēja gar riteni skanēdams zālē... Jāuzmeklē rītā. (*Paņem sveci.*) Iesim!

Abi iziet saimnieku istabā. Tumsa. Pauze. Pa brīžam zibens un pērkons, kas vairāk un vairāk tuvojas. Vētras grūdieni. Pēdīgi ļoti gaišs zibens, kura blāzmā Aža piepeši parādās pie loga.

CETURTAIS SKATS

Aža. Tad māte.

A ž a (*atver logu, iekāpj istabā un aizver atkal logu*). Viņš nāk, viņš nāk – nazis vēl nav ass! (*Izvelk lielu nazi no ķešas un trin to pie gultas stakles.*) Vienreiz krūtīs – otrreiz krūtīs – trešreiz krūtīs... (*Pērkons.*) Klusu, Dieviņš baras, un melnais gailis sāks dziedāt... pusnakts klāt... (*Noslēpjas.*)

M ā t e (*ienāk no saimnieku istabas*). Man tā bij, kā kad te būtu dzirdējuse troksni. (*Klausās. Lēnā balsī.*) Vai te kāds ir?... Nekā, vētra mani mājijuse, es dzirdu ar sirdi un ne ar ausīm... Ak, Kungs Dievs, ak, Kungs Dievs... (*Iziet. Vētra.*)

PIEKTAIS SKATS

Aža. Krustiņš. Tad Roplains un māte. Pēdīgi Ilze.

Aža pieceļas un noslēpjas citā vietā. Krustiņš parādās pie loga, atver to un iekāpj istabā. Pērkona spēriens. Logs paliek vaļā. Krustiņš stāv brīdi istabas vidū, atņemdams elpu. Tuvojas apdomīgi skapjam, tausta pēc atslēgas cauruma un atslēdz skapi. Paņem naudas maku un grib skapja durvis atkal aizvērt.

Aža (gāžas iekliegdamās Krustiņam virsū). Rokā, rokā!

Krustiņš (iekliedzas). Ā! (Grib bēgt.) Laid vaļā!

Aža (viņu saturēdama). Papriekšu krūtīs – krūtīs līdz pašai spalai! (Grib durt.)

Krustiņš. Sātan! (Lūko no viņas atsvabināties.)

Māte (istabā). Kas tur? Tēv, tēv!

Krustiņš atsvabinās no Ažas, nosviež to gar zemi un bēg uz logu.

Roplains (ienāk ātri ar pistoli rokā. Ierauga skapi vaļā un Krustiņu logā. Iekliedzas briesmīgi). Ā! (Šaun.)

Krustiņš nokrīt, sirdi ķerts, un mirst.

Māte (ienāk ar sveci rokā). Dievs, stāvi mums klāt – (Ierauga mironi, atkāpjas soli atpakaļ un uzliek sveci uz galdā. Šaušalu pārņemta.) Kas tas?

Roplains (kā sastindzis, dobj). Nošāvu zagli...

Māte (ieskatās mironi. Iebrēkdamās). Krustiņš!... Mans dēls... ā... (Nokrīt uz miroņa.) Manu dēliņ... manu miļo... manu dēliņ...

Ilze (ienāk no saimes istabas, iesaucas, mironi ieraudzīdama). Viņš ir beigts? –

Aža (paceļas lēnām ceļos, roku par Krustiņu un māti izstiep-dama). Melnais gailis dziedāja...

Priekškaru nolaiž.

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

... die ...

Zelta kupris

Joks vienā cēlienā

*Kādu vecu vielu pa daļai izlietojot,
sarakstījis Rūdolfs Blaumanis*

Augstis (katrā pa tam pieteicies pie loga)

Jā, pieteikies, tā ir viņa.
Manā mājā, manā Dācē!
Šurpu, šurva, nāc tik atpaka (māji).
Ku tu mēklis — šo viņa ir!

Dācē (sindžipma)

Ak tu dācē, tādā veidā
Sava viņa strādā!
Esam tev's pie loga logiem
Viņa dū mēklis jācē.
Tā nu labdien, mēklis Augstis,
Nāc tik dū mēklis. (Nāc tik dū mēklis.)

Augstis

Kļūva, kļūva, un tik dācē,
Dokumenta kungs mēklis ir tādā ar dācē
Ei nu nupat pieteicu,
Šurva, šurva, — ak, cē jūc
Ei šo viņa dācē! (Dācē mēklis.)

PERSONAS

Dace
Augusts
Dakteris

Vienkārša istaba ar divām durvīm, no kurām vienas ved uz āru, otras – daktera dzīvokli. Plaukts ar zāļu traukiem, kuriem aizkars aizvilkts priekšā. Galds, krēslī un dažas lietas, kas istabai dod slimnieku saņemšanas istabas karakteri.

Augusts skalo pudelītes.

D a c e (*ārā*).

Pirciet olas, kam vajaga olu!
Pirciet, lai ne par velti tās solu!
Labas un lielas, un vareni lētas –
Nupat kā dētas!

A u g u s t s (*kas pa tam piestaidzies pie loga*).

Jā, patiešām, tā ir viņa,
Mana mīļā, mazā Dace!
Šurpu, sieviņ, nāc tik iekšā (*māj*),
Ko tu meklē – še viņš ir!

D a c e (*ienākdama*).

Ak tu tētīt, taču reizi
Savu vīru atradu!
Esmu tev's pie logu logiem
Visu rītu meklējuse.
Tā nu labdien, mīļo August,
Nedēļ divas neredzēts. (*Noliek grozu pie durvīm*.)

A u g u s t s.

Klusu, klusu, ne tik dikti.
Dakterlielskungs mājā ir (*rāda uz daktera durvīm*),
Ēd tur nupat pusdienu.
Sveika, žubīt, – ak, cik ļoti
Es pēc tevis ilgojos! (*Dod viņai mutes*.)

D a c e.

Ko, tu ilgojies pēc manis
Un tik vienu muti dod?

A u g u s t s.

Ja tu gribi, desmit duču!

D a c e.

Visus desmit saņemšu!

(Augusts aizsteidzas pie daktera durvīm.)

Ā, tu bēdzi, redzi, blēdi!

A u g u s t s.

Es tik durvis aizbultēju (*dara to*),
Lai mūs dakters nepārsteigtu.
Nu, ja gribi, stāšos darbā,
Skaiti tu, es bučošu!

D a c e (*atgaiņādamās*).

Lai nu paliek! Stāsti labāk,
Kā tev laimējās šē iekļūt...
Ai, kad es to domāju:
Sulains tu pie dakterkunga,
Mūsu sīkstā ienaidnieka,
Kas mūs krustumātes priekšā –
Mūs pavisam nepazīdams –
Bezgalīgi apmeloja,
Visu viņas naudu, mantu
Savā rokā sadabūja,
Nomirējai apsolīdams,
Ka no viņa brīnumzālēm
Tā vēl otru astoņdesmit
Mūža gadus nodzīvošot. –
Jā, kad man tas ienāk prātā,
Tad man sirds sāk priekā pukstēt
Un es sevī nodomāju:
Tā kā iesākums mums labi
Izdevies, tā arī turpmāk
Mūsu nodoms labi veiksies,
Un mēs krustumātes naudu,
Mūsu taisno mantojumu,

Atņemsim šim naudas pūķim...
Bet nu stāsti – kā tu viņa
Paspārnē te tiki iekšā?

A u g u s t s.

Cilvēkam ar gudru galvu
Šitāds stiķis visai lēts!
Saklausdams, kur dakters dzīvo,
Dabūju turklāt vēl zināt,
Ka tas savu sulaini –
Kas jo bieži atgadoties –
Atkal reizi padzinis;
Nostājos pie viņa durvīm,
Liki, greizi sarāvies,
Un, tiklīdz viņš parādījās,
Sāku šitā pātarot (*vāji*):
«Ak, es nabags, ko lai daru,
Drusku vien vairs velku garu,
Jūsu priekšā ceļus loku:
Sniedziet palīdzīgu roku!» (*Kā dakteris.*)
«Ko pie manām durvīm klaigā,
Tāļāk savu ceļu staigā;
Jo ar teicamāko gribu
Dziedēt nevar nabadzību.»
«Kaut jel nabadzība vien
Mani māktu nakt un dien!
Mani moca, dievamžēl,
Cita klīpa vairāk vēl.»
«Vai tad tevi jods grib plēst?»
«Nevaru, ak, lielskungs, ēst!» (*Dace smejas.*)
«Ko? Tu nevari? Nav tiesa!»
«Maizes garoziņa liesa,
Malciņš skaidra ūdentiņa
Iraid mana barībiņa.
Riebums mani ņemas kratīt,
Ja tik acis dabūn skatīt,
Uz ko citiem prāti nesas:
Vīnu, cepešus un desas.»
«Dīvainas gan ir šīs lietas,
Tomēr saprotu uz vietas...» –
Tā viņš gudri noņurdēja.

Es nu viņu uzlūkoju,
Viņa ģīmī pamanīju
Laiņību līdz šim tur svešu.
«Ak,» es lūdzos tālāk, «lielskungs,
Vēl es visu darīt spēju,
Vai jums nav priekš manis vietas?
Labs un paklausīgs jums būšu,
Ja tik manām acīm slēpsiet
To, ko citi sauc par gārdu.
Nemiet mani sev par kalpu!»
Nu – viņš ilgi nedomāja,
Kas ar mani būtu darāms:
Cilvēks tāds, kas nevar ēst,
Bij priekš viņa it kā pērle.
Sulaiņa šim vajagot,
Tā viņš laipni sāka runāt,
Lūkošot tad kopā dzīvot –
Redzi, tā pie viņa tiku!

D a c e.

Kā tev gāja? Ak tu nabags,
Laikam tiešām badu cieti?

A u g u s t s.

Ej, man nenāca ne prātā
Savu miesu badā mērdēt:
Gavēju tik, viņam redzot,
Ēdu, kad viņš neredzēja,
Viesnīcā vai citur kur.

D a c e.

Skopi gan viņš laikam dzīvo?

A u g u s t s.

Ak, pavisam neticami,
Kā viņš ēd un dzer, un taupa!
Par to visu citā reizē,
Kad būs vairāk vaļas smieties!
Tagad lai ar to tev pietiek:
Visu vajadzīgo zinu
Līdz ar veča noslēpumu (*paklusām*):
Protī, viņam zelta kupris.

D a c e.

Zelta kupris? Nesaprotu!

A u g u s t s.

Gan tu vēlāk sapratīsi,
Kad man šito aso nazi (*paceļ no galda nazi un noliek to
atkal tur atpakaļ*)
Rokā spīdam redzēsi –
Un nu uzmanī!

D a c e.

Es klausos.

A u g u s t s.

Skaties šurp uz šitiem plaukiem –
(*atvelk priekškaru*)

Tas ir mūsu aptieķis,
Šinīs dozēs, pudelītēs,
Šinīs podiņos un podos
Atronama palīdzība
Tā pret dzīvību, kā nāvi;
Nāves zāles stāv še augšā,
Šinī sarkanajā dozē –
Ieskaties tu viņā labi –
Noglabāta stipra ģifts.

D a c e.

Jā, es redzu, pašā augšā,
Nevis tā uz plaukta zemāk.

A u g u s t s.

Labi! Cits tad viss lai notiek,
Kā jau agrāk norunājām.
Nešaubos nemaz es arī,
Ka mums viltus izdosies,
Jo, cik esmu noskatījies,
Tad mans kungs un maizes tēvs
Ira tik tāds rutku burvis,
Kas prot ļaudis labi māt,
Savu maku krietni pildīt,
Bet kam zināšana vāja. –

Ja tu tikai savu lomu
Labi spēlē –

D a c e.

Nebēdā,
Tu ar mani mierā būsi.
Iemācījos (*pie daktera durvīm klauvē*) –
tur kāds klauvē!

A u g u s t s.

Tas ir dakters! Projām!

D a c e.

Sveiks!

(*Paķer grozu, ātri prom pa āras durvīm, kuras Augusts aizbultē. Pie daktera durvīm klauvē no jauna.*)

A u g u s t s.

Jā, es dzirdu, lielskungs, dzirdu!

(*Atbultē durvis. Dakteris ienāk.*)

D a k t e r i s (*ar kupri mugurā. Bārdamies*).

Kādēļ netieku te iekšā,
Kādēļ bulte durvīm priekšā?

A u g u s t s.

Dakterlielskungs, es – man bija – –

D a k t e r i s.

Salti meli, tie ir meli,
Ko tu manim priekšā celi!
Tu te esi gribēj's ošņāt,
Netraucēts pa kaktiem ložņāt,
Noskatīties, ko var zagt,
Lai to aiznestu pa nakt.

A u g u s t s (*izlikdamies aizskārts*).

Lielskungs, apdomājiet jel,
Neesmu nekāda pele,
Ka man patiktos te ložņāt.
Arī negribēju ošņāt
Pa šiem putekļainiem kaktiem.

Manam degunam jau pietiek
Ar tām smaršām un tām smakām,
Kas no jūsu zāļu traukiem
Tajā dien no dienas sakāpj.
Jociņš labs ir jūsu vārdi,
Ka te varētu ko nozagt.
Ko gan? Šito veco galdu,
Šitos sadilušos krēslus,
Kuri izjūk, kad tos cilā?
Drizāk tad vai jūsu kupri
Aiznestu, ne šādu malku!

D a k t e r i s (*pie pēdējiem vārdiem drusku saraudamies, ātri*).
Klusu, runā, kas der lieti!
Kādēļ tad bij durvis cieti?

A u g u s t s.
Kādēļ? Nu, es aizbultēju
Kā arvienu āras durvis
Un, ar domām kaudamies,
Aizbultēju arī otras.

D a k t e r i s.
Nevajag ar domām kauties,
Nelabas var prātā šauties,
Domāšana, liec to vērā,
Kaitē galvai lielā mērā...
Bet nu ej un nokop traukus,
Pāri palikušos taukus
Tu no bļodas izēst vari,
Tāpat maizes druskas arī;
Ka es skops, tev nebūs gaust. —
Pa tam drusku gribu snaust.
Gulēšana, māca daba,
Paēdušam visai laba.

A u g u s t s.
Dievs lai svētī jūsu miegu
Un lai mani pasargā,
Ka es, cilvēks, nepārēdos! (*Prom daktera istabā.*)

D a k t e r i s (*aizbultē ātri durvis un pārlicinās, ka otras arī
cieti. Pēkšņā izmisumā*).

Vai, ak vai, man asins stājas,
Acis tumst, vairs nenes kājas –
Ko es nupat dzirdēju! (*Iekrīt krēslā.*)
Ko es nupat dzirdēju:
«Drīzāk tad es jūsu kupri
Aiznestu, ne šito malku,» –
Tā tas zirgs man ausīs zviedza
Un ar to man ziņu sniedza,
Kupris neesot man īsts...
Ak, cik nevainīgs un šķīsts
Man šis cilvēks izlikās!
Cik man ļoti patikās
Viņa īsais muļķa prāts –
Un nu esmu maldināts,
Noslēpumu viņš nu zina...
Ak, pats velns to pie man's dzina! (*Pauze.*)
Kuprīt, manu mīlo kuprīt,
Kuprīt, manu zelta kuprīt,
Mugurā vēl esi man,
Vai tev vidū vēl kas skan?

(Novelk svārkus. Izrādās, ka dakterim kupra nemaz nav, bet ka tas tikai svārkos iešūts. Dakteris atpogā svārkus iekšpusē pret kupri vaļā un izņem vairāk mazu un vienu lielāku maisiņu ar naudu. Vienu attaisidams.)

Jā, vēl esi dzīva gan (*sāk naudu skaitīt*);
Divi – četri – pieci simti, –
Labo sirsniņ, vari rimti –
Nozagts navā it nekas,
Augusts nezina it nenieka,
Mana bišanās bij lieka.
Tā, lūk, tukšas aizdomas
Mani reižu reizēm biedē,
Bet šis uzskats bailes dziedē!...
Naudiņ, mana dārgā nauda,
Kādu skatu acs nu bauda,
Dvēsele nu kādu prieku –
Ak, tā liksmojas pārlieku!

(Ar naudu mīlinādamies, to no vienas rokas otrā bērdams.)

Ko tu vēlies, manu sirsniņ,

Ko tu kāro, dārgo sirsniņ,
Viss tev tagad rokās ir!
Vai tu vēlies samtu, zīdu,
Istabu ar stikla grīdu,
Kuģīti, kas viļņus šķir?
Vīnus vai no tājām salām,
Ēdienus no svešām malām,
Sešus zirgus, karieti,
Iekšā skaistu sievieti?
Visu, visu dabūt vari,
Visu atburs naudas gari! (*Augusts klauvē.*)

A u g u s t s (*iekšā*).

Lielskungs, nokopts ira galds.

D a k t e r i s (*it kā no miega uztrūdamies*).

A-u-a – kāds miegs bij salds,
(*Noslēpj ātri naudu un uzvelk svārkus.*)
Cik es jauki atspirgu! (*Durvis atbultēdams.*)
Jau ar darbu galā tu?

A u g u s t s (*ienākdams*).

Jā. Un jūsu dotās zāles
Arī nupat iedzēru.
Tiešām, vareni tās palīdz!
Līkie, stīvie locekļi
Tapuši it lokani,
Izstiepušies atkal taisni,
Tā kā tagad jautrā prātā
Varētu jums stāstīt: «Esmu
Nu pie pilnas veselības,» –
Ja kaut cik man iekārotos
Pēc jebkāda ēdiena.

D a k t e r i s.

Kas nu tās par liekām bēdām!
Laimīgs tas, ko redzi ēdam,
Bet, kam nava ēstgribas, –
Divkārt laimīgs teicams tas.
Nost ar tādām raizēm! – Nāc,
Tur pa plauktu raudzīt sāc,
Kādas zāles izbrūķētas.

A u g u s t s (*sāņus*).
Saprotams, tik tās, kas lētas.

D a k t e r i s.
Tās tad atkal jāiegādā.
Ko nu stāvi, ej un strādā!
Ārsts, kam navā krietnu zāļu,
Šinīs laikos netiek tāļu.

A u g u s t s.
Tūliņ, tūliņ sākšu strādāt.
(*Uzkāpj pie plaukta augstākās nodaļas.*)

Redziet, kad jūs tādus gudrus
Vārdus, labas pamācības
Izrunājiet, tad man taču
Uzmanīgi jāpaklausās!

(*Dakteris pamāj viņam, lai strādā, un nosēstas pie galda, sataisīdamies uz rakstīšanu.*)

A u g u s t s (*dažos traukos paskatījies*).
Izpārdotas siržu drapas.

D a k t e r i s.
Pierakstišu to uz lapas.
Meitas bieži pēc tām prasa,
Jo tās sirdīm debess rasa.

A u g u s t s.
Dzīvīb's balzama nav daudz.

D a k t e r i s.
Jā, pēc tā skrien visi ļaud's.
Dzīvot grib tā vecs, kā jauns — —

A u g u s t s.
Tāpat arī labs un ļauns.

D a k t e r i s.
Nepļāpā tu!

A u g u s t s (*paklusām*).
Cienīgs lielskungs!

D a k t e r i s.

Ko tur tavas lūpas čukst?

A u g u s t s (*klusām*).

Lielskungs, caurskrejzāju trūkst!

D a k t e r i s (*rakstīdams, dikti*).

Caurskrejzāles (*pie āras durvīm zvana*) –
paskaties –

Kas tas tur par tādu viesi?

A u g u s t s (*atbultē durvis un paskatās*).

Lielskungs, durvju priekšā skuķe
Jauna, skaista tā kā – puķe.

D a k t e r i s.

Laid to puķi istabā,
Lai man ar tā redzama!

A u g u s t s.

Lūdzu, nāciet droši iekšā!

D a c e (*ienāk nedroši*).

Labdien, cienījamie kungi!

(*Noliek grozu pie durvīm. Apskatīdamās.*)

Ja es visai nemaldos,

Esmu ārsta dzīvoklī.

Ak, es nabadzīte, lūdzu –

Ak, es nevaru vairs tāļāk –

Ak – (*Streipuļo Augustam pretī.*)

A u g u s t s (*atkāpdamies*).

Tā ļumst un ģibst, un krīt!

D a k t e r i s (*Daci savās rokās uzķerdams*).

Manu skaisto eņģelīt,

Stāsti, kur un kas tev sāj!

Vai tev asins galvā kāp... (*Nosēdina viņu krēslā.*)

Pataustīsim drusku roku... (*Dara to.*)

Skaties, skaties, kas par joku!

Manu cālīt, kas tad tas?

Sirsniņā nav kārtības,

Pulkstenītis gaiši rāda:
Viņa nevienādi strādā.

D a c e (vāji).

Cik jūs ātri, cik pareizi
Slimo vietu uzejiet!
Tiešām ilgi jau man likās,
Ka šeit (*uzliek roku uz sirds*) navā kārtības.

D a k t e r i s.

Jā?... Bet stāsti nu, no kā
Ira izcēlusies tā!

D a c e.

Lielskungs, kā lai to jums stāstu,
Ko es pate nezinu!
Reizēm esmu pārāk jautra
Un man gribas gaviļēt,
Diet un skriet vai nezin kur –
Reizēm atkal gribas raudāt,
Vientulei un klusai sēdēt –
Gribas tiši akā lēkt,
Redzat, tā man ir ap sirdi,
Un tā navā kārtībā;
Bet, no kā viss ceļas, to
Gan jums nejaudāju pateikt.

D a k t e r i s.

Labi, labi – tagad protu...
Stāsti, manu cālīt, – ko tu
Jūti un ko saka sirds,
Kad mums acs pret aci mirdz? (*Skatās viņai acīs.*)

D a c e (*kaunīgi acis nodurdama*).

Lielskungs – šitā neskatāties,
Man tad – tūliņ – vaigi tvīkst!

D a k t e r i s.

Tvīkst?... He-he-he... uzieta
Būs tūliņ tā slimība.

A u g u s t s (*kas līdz šim tā stāvēja, ka dakteris viņa nevarēja redzēt*).

Jā, mans kungs ir varens ārsts!
Slepenākā slimība
Nepaliek tam apslēpta.

D a k t e r i s.

Ko? Tu te? Tu klausījies?
Tev, kā liekas, aizmirsies,
Ka tev katru reizi mūs –
Slimnieku un mani – būs
Atstāt vienus istabā?
Cikreiz tas tev jāsaka?

A u g u s t s.

Lielskungs, neņem par ļaunu,
Bet – tā meitene tik skaista,
Ka tā mani saistīt saista,
Viņas jautro acu uguns – –

D a k t e r i s.

Acu uguns?! – Tas ir smejams!
Acu uguns! Vai ir ejams,
Gādājams, kā k r ā s n ī uguns!
Acu uguns! Acu uguns!
Nu es redzu, kā man dieni!

(Izden viņu dusmīgi savā istabā.)

Tagad, cālīt, esam vieni...
Stāsti nu bez visiem liekiem,
Runu puškojošiem niekiem –
Kas tev īsti sirdi māj?...
Tu ciet klusu?... Sāc jel, sāc!

D a c e (izlikdamās ļoti sajukuse un kaunīga).

Ko lai saku? Mīļais tētīt,
Esmu gluži sajukuse...

D a k t e r i s (ar kāriem smaidiem, glaimi).

Un nu, ceru, tev būs lēt
Man tā drusciņ – uzticēt.

D a c e (kā augšā).

Uzticību, kā man šķiet,
Esmu jums jau rādījuse.

D a k t e r i s.

Zināms, zināms, bet – es – gribu,

Redzi, tādu uzticību – –

Tādu – he-he – kā lai saku – – –

(Satver lakstodamies Daces zodu. Piedur otru roku pajādams pie viņas vaiga. Ātri novērsdamies.)

Skuķe patik man par traku,

Kas par vaidziņu tai košu,

Un cik nevainīga tā!

Es tai kādus niekus došu,

Mānīties šē vajaga.

(Staiģā apkārt it kā pārlīkdams. Dacei atkal piegriezdamies.)

Meitiņ, tavu slimību

Apsvēru ar gudru ziņu

Un nu zāles sataisīšu,

Rūpīgi tās samaisīšu.

Mute gan taps drusku rūgta –

Veselība nāks kā lūgta.

(Ir piegājis pie zāļu plaukta un sāk ap to rīkoties.)

D a c e.

Lielskungs, visu, visu dzeršu,

Ja tik topu vesela.

D a k t e r i s *(ir ielējis glāzē ūdeni, nolīcis to uz galda un tuvojas tam tagad ar lielu pudeli. Glāzē liedams).*

Iz šīs lielās pudeles

Piecas mazas pilītes. *(Atstāj pudeli uz galda, paņem dozi.)*

Iz šīs skaistās dozes ar

Naža galu atņemt var. *(Atstāj dozi uz galda.)*

Beigās slimībai par sodu

Apmeklēsim šito podu. *(Atstāj podu uz galda un samaisa zāles glāzē.)*

Tā! Nu kopā viss, kas der,

Ņem šo glāzi, ņem un dzer!

(Dace satver glāzi un ceļ to pie lūpām.)

A u g u s t s *(iekšā).*

Glābiet! Uguns! Uguns! Glābiet!

D a c e (*it kā sabijusēs*).
Kas tas par troksni?!

D a k t e r i s.
Žēlīgs Dievs!
Uguns?

A u g u s t s.
Uguns! Palīgā!

D a c e.
Nelaime būs notikuse,
Skrieniet raudzīt, kas tur ir!
(*Pa durvīm spiežas dūmi iekšā.*)

D a k t e r i s.
Dūmi! Ak, nu esmu postā! (*Iesteidzas savā istabā.*)

D a c e (*smiedamās*).
Cienīgs lielskungs, tikai spostā!
(*Paķer ātri zāļu podu no galda un nes to uz plauktu.*)

Projām plauktā ar šo podu (*noliek to*),
Viņa vietā lai stāv ģifts!
(*Paņem pirmiņ apzīmēto, noliktam podam mazliet līdzīgo ģifts podu
un nes to uz galdu.*)

Ā, kā vecis satrūksies,
Kad caur savu nevēribu
Mani redzēs noģiftētu.
(*Paņem glāzi un izlej zāles pudelītes skalojamā traukā.*)

Tā! Nu zāles iedzēru!
Drīzi nāve tuvosies,
Tādēļ atkal nosēdīšos.
(*Noliek glāzi uz galda un apsēstas.*)

D a k t e r i s (*ātri ienākdams, lielās dusmās*).
Tas ir skandāls! Tas ir kauns!

A u g u s t s (*viņam pakaļ, lūgdamies*).
Lielskungs, neesiet tik ļauns!

D a k t e r i s (*skrien pa istabu apkārt, savu nomelnoto ģimi slaucīdams un caur to vēl vairāk nomelnodams*).

Blēdi! Zagli! Aita! Auns!
Mani tā par velti biedēt!
Varēsi tu mani dziedēt,
Ja es tagad gandēts tieku,
Dabūdams kaut kādu trieku.

A u g u s t s .

Vai tad es nu tīšā prātā,
Krāsni kurinādams, liku
Uguni pie gardīnēm!
Dzirksts, no manis nemanīta,
Vainīga pie visa grēka.

D a k t e r i s .

Kur tad tavas acis bija,
Ka tās dzirksti nemanīja,
Neredzēja arī briesmu,
Kad tā pārvērtās par liesmu?
Jauka atvainošanās!
Fui! – Es nepieņemu tās!

A u g u s t s .

Es jau tikai i z s k a i d r o j u,
A t v a i n o t i e s negribu.
Visu skādi cietīšu,
Atkalpošu to ar augļiem.
Tikai, lūdzu, nebaraties.

D a k t e r i s (*norimdams*).

Ak, kā lai nu nebarosi!
Kamēr skādi atkalposi,
Varbūt būsi vecs un vārgs,
Jo tas auts bij rets un dārgs.

A u g u s t s (*sāņus*).

Zināms, tā kā visas lietas
Šinī lepnā dzīvoklī. (*Dikti.*)
Cik tā laika nosacīsiet,
Tik jau nu es nokalpošu.

D a k t e r i s.

Nu jā – redzēsim – nu labi,
Par to runāsim vēl abi. (*Paskatās glāzē, ka tā izdzerta.*)
Tagad jāaplūko šē
Mana skaistā slimniece. (*Ļoti laipni.*)
Nu, ko dari, kā tev šķiet –
Vai jau nesāk labāk iet?

D a c e (*kura slepeni par daktera dusmām bij smējusēs, bet, tiklīdz dakteris uz viņu pagriezās, izrādījuse, ka tai arvien nelabāk top ap sirdi; vāji.*)

Neiet labāk, metas sliktāk,
Iekšās karstums vairojas,
Un pa visiem locekļiem
It kā drudža trīsas staigā.

D a k t e r i s.

No tā mazā ugunsgrēka,
Ko man sataisīj's šis brēka,
Meitiņ, esi sabijusēs.
Norims bailes – drudzis klusēs.

(*Noliecas laipni pār Daci, tās pulkstenīti aptaustīdams. Pa tam Augusts slepeni nostājas viņam aiz muguras un uzpūš dūmus gaisā iz degoša, mutē ačgārni iebāzta papirosa, ko tas paslēptu līdz šim bij turējis rokā.*)

D a c e.

Dievs lai dod! – Kas tā par smaku?
Gruzdums! Lielskungs, jūsu drēbes
Laikam kaut kur aizdegušās.

(*Augusts pūš atkal dūmus gaisā un novirzās ātri pie malas.*)

Dievs un Tēvs, kas tie par dūmiem?

D a k t e r i s (*kas sevi aplūkojis un gaisā dūmus ieraudzījis.*)

Man no muguras tie nāk,
Vai tur svārki dedzin sāk?

A u g u s t s (*tuvodamies un daktera mugurā paskatīdamies.*)

Tiešām – un uz paša kupra!

(*Dara tā, it kā gribētu dzēst. Dakteris atraunas atpakaļ.*)

D a k t e r i s.

Ko? Uz kupra? Tas nav tiesa!

A u g u s t s.

Drīz to jutīs jūsu miesa,
Nost ja svārkus nevilksiet.

D a k t e r i s.

Ko par velti svārkus plēst,
Tāpat uguni var dzēst.

(Mēģina iedomāto uguni pats ar savām rokām apdzēst, pa tam bailīgi pa istabu apkārt skraidelēdams.)

A u g u s t s.

Lielskungs, tas ir viss par velti,
Viens jūs galā netiksiet,
Ņemiet mani palīgā.

D a k t e r i s.

Neveiklas jau tavas rokas (*turpina savu mēģinājumu*),
Ak tu Dieva sods un mokas, –
Manis dēļ lai iet tad ari!
Dzēs! Bet viegli tu to dari,
Jo – lūk, redzi – tā tā lieta:
Kupris vārīgākā vieta.

A u g u s t s.

Jūs ar mani mierā būsiet,
Dzēsīšu ar apdomu.
Bet tad jums ir jānosēstas. (*Dakteris apsēstas.*)
Kas tad tas?

D a k t e r i s (*uzlec stāvu*).

Nu?

A u g u s t s.

Sēdat taču!
Kad jūs kājās uzleciet,
Tad es vietas dzēšamās
Nepaspēju saredzēt.

D a k t e r i s.

Redzēt! Kāda runāšana!

Pietiek viegla taustīšana.
Tur, kur karsts, tu spied ar ziņu
Virsū šito lakatiņu.

(Sniedz Augustam savu kabatas lakatiņu.)

A u g u s t s.

Labi!... Au! Vai velns, cik karsts!
Jods un jupis, savu pirkstu
Iegrūdu kā dzīvās pirkstīs.
Un tik dziļi! Tā tad acis
Mani navā mānījušas.
Jūsu kuprī uguns tāju
Jau ir iekšā ievilkusēs.
Brīnums – vai tad nemaz nesāp?

D a k t e r i s.

Vai nu nesāp, vecā Baba!
Bet man navā tāda daba,
Ka es tā kā tu pārlieku
Vaimanātu par nenieku;
Bet nu dzēs un slāpē, spied,
Pirms tā uguns dziļāk iet!

A u g u s t s *(kas ātri paķēris uz galda guļošo nazi).*

Nu tad sēdiet!

(Nospiež dakteri, to aiz kupra satverdams, sēdekli un pārgriež pie tam svārkus uz kupra.)

D a k t e r i s *(sadusmots).*

Neāksties!

(Uzlec stāvu. Svārki uz kupra, no Augusta nelaisti vaļā, caur ātro rāvienu uz augšu pārplīst, iz kupra izkrīt naudas maisiņi, pie kam viens atsprūk vaļā.)

Ha! Vai man!...

A u g u s t s *(atkāpas it kā satrūcies).*

Dievs Tēvs! Ko redzu?!
Kupris izirst – zemē zelts!
Vai lai savām acīm ticu?
Lielskungs – – sakāt – kas tas ir?

D a k t e r i s (*sastindzis*).

Kas – tas tur – kas zemē bira –
Tas – tas ir – tas kupris – ira –
Iraid (*izmisis*) – ak tu pasaulīt,
Kāds nu posts uz mani krīt!

(*Sāk zelta gabalus lasīt kopā. Augusts grib palīdzēt.*)

Projām, projām, elles malka!
Iztikšu bez tava talka!
Mans bij kupris – nauda mana,
Mana viņas lasīšana!

D a c e (*kas arvien lielāku vājumu bij izrādījuse un pēdīgi mazu laiciņu gulējuse kā ģiboni, pietrūkdamās.*)

Kur es esmu? Debess tētīt!
Kādas sāpes! Vai, ak vai!
Nākat, glābat, palīdzati,
Palīdzat man, nabadzei!

D a k t e r i s (*kas naudu salasījis un maisiņus uzlicis uz galdu*).

Tūliņ! (*Steidzas uz Daci.*)
Tikai drusciņ gaidi.

(*Apgriezās pusceļā atpakaļ, pieskrien pie galda, sabāž mazos maisiņus ķešās un lielo azotē. Piesteidzas Dacei.*)

Kādēļ, bērns, no jauna vaidi?

D a c e.

Ak, es biju paģībuse
Un nu uzmodusēs jūtu
Sāpes, ai, tik briesmīgas!
Ak, ko esmu iedzēruse,
Ka man mēle kaltin kalst!

D a k t e r i s (*sāņus*).

Nu būs ķeza ķežas galā,
Kā nu lai es tieku malā?

D a c e.

Vai, es gurstu, salstu, tvīkstu,
Trīsu, ģībstu, nomirstu!

D a k t e r i s (*loti nemierīgs*).

Cālit mīļo, saņemies,
Pāri drīzi sāpes ies.
Slikta nebij, Dievs to zina,
Manis dotā medicīna.
Dzesēt viņai bij tik slāpes,
Bet ne sacelt lielas sāpes.

D a c e (*vāji*).

Vai jūs man ar tiešām devāt
Zāles, kuras gribējāt?
Vai jums navā misējies?
Jums pie rokas tik daudz ģipšu -- (*Iekliedzas.*)
Ā -- man dzīslās uguns lodes!
Acis aptumst! Ā! (*Nokrīt kā nomiruse.*)

A u g u s t s.

Tā mirst!
Glābiet, ja tā saģiftēta,
Glābiet viņu, lielskungs, glābiet!

D a k t e r i s (*izmisis*).

Nemuldi jel tādas trakas
Lietas, jo no ģifts ne smakas
Skuķe nava ostījuse.
Ģifts nav viņas postījuse. (*Piesteidzas pie galda.*)
Maniem vārdiem netrūkst mēmu
Liecnieku. Raug, es ņēmu
No šīs pudeles, šī poda,
No šīs dozes -- ha! pie joda!
Šitā doze -- !

A u g u s t s.

Tajā ģifts!
Skuķe tiešām noģiftēta!

D a k t e r i s.

Nelaime uz nelaimes,
Ak, kas lai to postu nes!
Ak, vai es to domāj's biju!

A u g u s t s.

Nu tik prom uz policiju! (*Grib aizsteigties projām.*)

D a k t e r i s (*iebrēkdamies*).

Muļķi, paliec! Ne no pēdām! (*Laipni.*)

Mīļais draugs, par manām bēdām

Kāda daļa valdībai?

Kādēļ visu vēstīt tai?

Apdomā, ja tu to dari,

Tad man ļoti skādēt vari,

Neesmu to nopelnījis,

Lielskuņģis labs tev esmu bijis,

Sacīt, tēvs gandrīz pa pusi,

Tādēļ par šo lietu klusi.

A u g u s t s (*apdomādamies*).

Manis dēļ! Es klusu ciestu –

Ja jūs man ko rokā spiestu...

Klusu ciest – tas esot zelts.

D a k t e r i s.

Saprotu... Še ņem šo naudu –

Ņem šo jauko zelta graudu. (*Sniedz viņam zelta gabalu.*)

A u g u s t s (*tajā paskatijies*).

Ko, tik vien? Tas ir par maz!

D a k t e r i s.

Gribu tevi mierināt,

Tādēļ lieku otru klāt.

A u g u s t s (*smiedamies*).

Es tikai ar diviem zelta

Gabaliem lai esot mierā?

Kungs, ir ne ar divdesmit!

D a k t e r i s (*rokas lauzīdams*).

Pēdējs posts nu mani sit,

Nu tad saņem divdesmit!

A u g u s t s.

Divdesmit!... Jūs jokojiet,

Gribiet, lai es projām eju. (*Grib iet.*)

D a k t e r i s (*viņu atturēdams*).

Cilvēk, nu vai tad tu rimtu,

Ja tev piesolītu (*žēli*) simtu?

(*Sniedz viņam pēc ilgās tūlāšanās vienu maisiņu.*)

A u g u s t s.

Apaļš simtiņš krietna nauda,
Bet mēs tomēr nelīgsim.

D a k t e r i s.

Nelīgsim?... Tev laikam gribas
Mani kaut bez žēlastības!

A u g u s t s.

It nebūt ne, ja tik protiet
Drusku dziļāk makā grābt.

D a k t e r i s (*grūti cīnīdamies*).

Nu tad zelta lietus līs:
Saņem – saņem simti trīs.

(*Sniedz viņam trīs maisiņus.*)

A u g u s t s (*atkāpdamies*).

Trīs ir visas l a b a s lietas,
Bet man patīk l a b ā k a s!

D a k t e r i s.

Žēlīgs tētīt, vai tu traks,
Gluži tukšs jau manim maks!

A u g u s t s (*sausi*).

Nu tad neko darīt, sveiki! (*Prom uz durvīm.*)

D a k t e r i s (*viņam paka*).

Paliec!

A u g u s t s.

Man vairs netik čīkstēt!

D a k t e r i s.

Redzu, postā būs man grimti,
Saņem tad ar četri simti!

A u g u s t s.

Lielskungs, vēl es nesaņemu!
Jūs turpretī saņematies,

Solīti vēl solišanā
Mazuliet uz priekšu speriet –
Un tūliņ pie mērķa būsim.

D a k t e r i s (*dusmās drebēdams*).
Kā? Es tev lai p i e c i dotu?!
Velns lai tevi ņem par znotu,
To nemūžam nevaru!

A u g u s t s.
Tad es savu izdaru! (*Iet uz durvīm.*)

D a k t e r i s.
Ņem tad arī manis bēd!

(*Sviež viņam vairāk mazu naudas maisiņu pakā.*)

Ņem to naudu, ņem un ēd!
Ēd un rij, un aizrijies!

A u g u s t s (*maisiņus ātri salasīdams un noslēpdams. Laipni*).
Lielskungs, saku jums paldies! (*Paklanās zobgalīgi.*)
Nu es būšu mēms kā kaps.
Tikai gādājiet nu ātri,
Ka šī lauztā roze pazūd,
Kā es tagad nozūdu. (*Projām ātri pa āras durvīm.*)

D a k t e r i s (*noskatās viņam stīvi pakā, aizvelkas tad slābans
uz kādu krēslu un nokrīt tajā. Pauze. Lauztā balsī.*)

Kas ir taupīt, kas ir krāt? –
Otram mūžu vieglināt.
Labāk ir, kad laiž no rokas,
Tad nav vēlāk jācieš mokas...
Tur nu aiznes manu naudu... (*Raudādams.*)
Naudiņ, es par tevi raudu,
Raudu gaužas asaras.
Ak, kāds rūgts ir liktens tas:

(*Izvelk lielo naudas kuli iz azotes, glaudīdams.*)

Mēs nu esam bārainīši,
Vieni paši palikuši.
Kur nu jums būs turpmāk cieta,
Droša glabāšanas vieta?...

(Noslēp naudu atkal azotē, piegriežas Dacei, kura arvien vēl guļ kā nomiruse, bet visam skatam uzmanīgi bij sekojuse.)

Bet nu jādomā par liķi...
Vai to naktī nest uz dīķi
Jeb vai labāk to tepat
Pagrabiņā apglabāt? –
Rakšu labāk pagrabiņā,
Tas ir drošāk katrā ziņā.
Izdarišu to uz pēdām,
Jo, ja liķi šē redz sēdam,
Tad var tiešām lēti sākt
Viss mans nedarbs gaismā nākt... *(Noliecas pār Daci.)*
Ak tu manu skaisto skuķīt,
Ak tu novītušo puķīt,
Nu mums abiem jāšķiras.
Tavas saldās lūpiņas
Nepaguvu skūpstīt dzīvas,
Tādēļ – lai gan tās nu stīvas –
Nobučoju tagad viņas. *(Grib Daci skūpstīt.)*

D a c e *(uzlec piepeši stāvu un iesit dakterim pa ausi).*
Vai jums prāts! Bez manas ziņas?!

D a k t e r i s *(tikko gar zemi nenogāzdamies).*
Ko?... Kas tas? Kas tas?...

(Augusts, kas jau agrāk galvu pa durvīm bij iebāzis, ienāk pilnīgi istabā un nostājas pie durvīm.)

A u g u s t s.
Bravo! *(Smejas.)*
Izmēģini, sieviņ, roku!
Lielskungs, kā jūs uzdrīkstaties
Manu sievu lūkot skūpstīt?

D a k t e r i s.
Tavu sievu? Vai – man šķiet,
Viss ap mani riņķī iet...
Tavu sievu?

A u g u s t s.
Manu sievu!

D a c e.

Kura tagad teic ardievu! (*Steidzas uz durvīm.*)

D a k t e r i s (*kliedams*).

Neaiznesiet manas naudas!

A u g u s t s.

Taupiet, lielskungs, savas gaudas,

Šitā nauda (*sit uz savām ķešām*) pieder mums,

Tā ir mūsu mantojums!

Jūs no mūsu krustumātes

To ar viltu izdabūjāt,

Un nu mēs jums atdarījām!

D a c e (*jautri*).

Un tas izdevās mums labi!

D a k t e r i s (*grib viņiem gāzties virsū. Augusts viņam pagrūž olu grozu pakājās, olas izveļas no groza. Dakteris atlec atpakaļ. Dace un Augusts ātri projām.*)

Zagļi, blēži!... Ratā abi!

Prom ar manas dvēšles prieku.

Vai! Nu dabūšu vēl trieku...

(*Saļumst pie krēsla skatuves vidū.*)

PIRMAIS CĒLIENS

Trīnes grēki

Joki četros cēlienos

PERSONAS

Maz-Bērzu tēvs

Maz-Bērzu māte

Juris | viņu dēli

Vilis |

Trīne | kalpones | Maz-Bērzos

Made |

Brencis, kalps |

Emīlija, Liel-Bērzu saimniece

Annule, kalpone |

Jaņuks | kalpi | Liel-Bērzos

Mārcis |

Ludis |

Atis, Emīlijas brālis, medicīnas students

Ābrams, žīds

Joske, viņa dēls

Rembēniete

Dāvis, viņas priekšpūsis

Pirmais, otrais un ceturtais cēliens notiek Maz-Bērzos,
trešais – Liel-Bērzos.

PIRMAIS CĒLIENS

Istaba Maz-Bērzos. Durvis vidū un abās pusēs. Pie sienas liels skapis. No skapja viena priekšstūra uz kaktu aizvilks priekšgars. Aiz tā drēbes. Galds un krēslī.

PIRMAIS SKATS

Vilis.

V i l i s (*skrien ap galdu, uz spieķa jādams, un dzied*).

Lec, lec, lec!

Zirdziņ, lēkšus lec!

Cilā knaši savas kājas,

Drīzi sasniegsi tad mājas.

Leci, leci, lec!

Zirdziņ, lēkšus lec!

(Lec un pieduras pie krūzes uz krēsla. Trauks nokrīt un saplīst.)

Ai, nu nebūs labi!

*(Noslēpjas aiz aizkara. Juris velk Emīliju pa sāņu durvīm
no labās puses aiz rokas iekšā.)*

OTRAIS SKATS

Vilis. Juris. Emīlija. Tad Atis.

J u r i s. Nāc jel, nāc, sirsniņ, iekšā! Tu dzirdi, māte tagad kuļ sviestu, un tādās reizēs viņa pa veselai pusdienai nenāk no piena kambara ārā. Bet drošības dēļ (*aizbultē vidus durvis pa kreisai*) – tā, nu durvis aizbultētas.

E m ī l i j a. Ai, kā mana sirds pukst! (*Skatās apkārt.*) Tātad še man nākamībā būs jādzīvo! Še, še! Ai, cik laimīga es būšu!

J u r i s. Tiešām, tā būs traka laime! (*Satver ātri Emīliju un noskūpstā to.*)

E m ī l i j a (*viegli atgaiņādamās*). Bet Juri! Svešā vietā!

J u r i s. Mana tēva mājās.

E m ī l i j a. Jā, bet... Bet te visam jātop daudz mīlīgākam. Šis logs – tas jātaisa daudz lielāks, uz viņa plaukta jāzaļo un jāzied puķēm; šīm pelēkajām sienām jāpārklājas ar tapetēm, un tur tas briesmīgais skapis – Juri, tam dosim žēlastības maizi un noslēpsim to kaut kur uz bēniņiem. Bet pie šī galdiņa – te jau kaut kas saplēsts.

J u r i s (*kas jau mēģinājis trauka gabalus pastumt zem galda*). Šādi trauka gabali nozīmē laimi. Pie šī galdiņa visi kopā laimīgi sēdēsīm. Mana zelta Emīlija šite. (*Nosēdina viņu ar muguru pret durvīm pa labi.*) Tavs sudraba Juris šite, māte tur un tēvs tur.

A t i s (*durvīs pa labi*). Un kur es?

E m ī l i j a (*uzlec stāvu*). Ak, Ati, kā tu mani sabiedēji!

J u r i s (*uz Ati*). Tev pie mūsu galda nebūs vietas. Ārsta mūsu mājā nemaz nevajadzēs.

E m ī l i j a. Bet ej taču nu un stāvi uz vakts, ka mūs kāds nepārsteidz!

A t i s. Dārza tuvumā neredz ne cilvēka ēnas.

E m ī l i j a. Tomēr ej, brāl! Citādi es – man jau tā bail...

A t i s. Manis dēļ! (*Iet.*)

J u r i s. Paliec, Ati! Klausāties, bērni! Atvedu Emīliju šurp nevis tādēļ vien, lai izrādītu Maz-Bērzus, bet (*uz Emīliju*) lai tevi iepazīstinātu ar savu māti.

E m ī l i j a. Bet Juri!

J u r i s. Nu, ko? Reiz viņai taču ar savu nākamo vedekli jāiepazīstas! Ir taču pārāk nedabiski: Maz-Bērzi no Liel-Bērziem tik tāļu, ka, durvīs stāvēdamas, katru rītu vai labrītu varētu sadoties, un tomēr jau aiztecējis vesels mēnesis – jeb vai nav jau ilgāk, kamēr tavs tēvs Liel-Bērzu īpašnieks? – un vēl neesat ne vaigu vaigā redzējušās! Sasper jods, tas no vienkāršām nāburdzēm nebūtu pareizi, ne nu vēl no vīramātes un vedeklas. Jo ātrāk tādēļ šai nebūšanai gals, jo labāk. Atvedīšu māti tūliņ šurp. (*Iet uz kreisajām durvīm.*)

E m ī l i j a (*viņu atturēdama*). Ne, Juri, ne!

J u r i s. Ak, nieki! Viņa ir prātīga sieva. Viņa atzīs savu maldišanos. Tu viņai patiksi, un viss būs ar reizi kārtībā.

E m ī l i j a. Ne, ne. Stāvu še bez viņas ziņas, pret viņas gribu – mani še ieraugot, viņas īgnums taptu vēl lielāks.

Juris. Miļākā – t a s vairs nemaz nav iespējams. Ja aizspriedumi līdzinājas mūriem, tad māte ar tiem savu sirdi tā apcietinājuse, ka tā tikai ar joni vien vairs ieņemama. Sirsniņ, dari to! Sturmēsīm!

Emīlija. Bet man acumirkļi nemaz nav sirds priekš sturmēšanas. Jūtos tik nedroša...

Juris. Sirdība nāk cīnoties.

Māte *balss pie durvīm pa kreisai*. Kas tās durvis aizbultējis? Ē! Ē! (*Klauvē.*)

Emīlija (*klusām*). Māte? Jā?... Projām, projām...

Atis, kas pa šo laiku bieži bij paskatījies laukā, iziet ātri. Emīlija viņam pakaļ.

Juris. Bet Emīlija... (*Aizsteidzas viņai pakaļ.*)

Māte (*klauvēdama*). Iekšā laidiet!... Trīn!

Vilis izlien no paslēptnes un dodas uz pirkstu galiem uz vidus durvīm.

Māte (*pie vidus durvīm*). Arī cieti! (*Dusmīgi.*) Kas te nu atkal blēņojies! (*Klauvē dikti.*)

Vilis satrūkstas un dodas uz aizkaru atpakaļ. Apstājas un skrien tad uz labajām durvīm, tajās sadurdamies ar māti.

TREŠAIS SKATS

Vilis. Māte.

Māte (*ar atlocītām piedurknēm*). Ak tu biji tas gudrenieks! (*Saņem puiku aiz auss un ved to uz priekšu.*) Es tev rādīšu, nedarbu kulīte!

Vilis. Māt, nu jau sāp. (*Spiegdams.*) Ai, ai!

Māte. Klusu, palaidni!... Ko? Krūzi esi saplēsis? Kur tev tā otra auss! (*Grib Vili no jauna ņemt aiz auss.*)

Vilis (*bēg, rokās ausis glābdams, un spiedz*). Ai, ai, ai! (*Māte lūko viņu satvert.*) Es jau nemaz neesmu vainīgs. Es – nē! Juris un viņļaužu Emīlija.

Māte (*apstādamās*). Ko? Viņļaužu Emīlija? Tā te bij?

Vilis. Kā tad! Juris aizbultēja durvis, un tad viņi bučojās, un Emīlija sacijās logu taīsit lielāku, lai pa to varētu izviesit skapi, un saplēsa krūzi.

Māte. Viņa?...

Vīlis. Ja netici, prasi Juram. Esot kauns no tādas dzert. (*Atbultē vidus durvis. Sevī.*) E, ka brangi izmelojos! (*Aizskrien.*)

Māte (*rokas sānos, sastinguse*). Viņa?... Krūzi? Logu? Skapi?...
O, kaut es jūs te būtu sastapuse!

Trīne ienāk ātri pa vidu.

CETURTAIS SKATS

Māte. Trīne.

Trīne. Māt, māt, vai ziniet ko jaunu? Emīlija nupat bijuse še. Redzēju viņu pa dārzu aizejam.

Māte. Un tu? Vai zini tu ko jaunu? Tu aizej pie viņļaužu Līzes pēc diegiem un dzīvo tur veselu pusdienu! Laikam bij vēl jāvērpj un jāšķeterē?

Trīne. Ko nu par diegiem, māt! Bet ir nu gan tā Emīlijas jaunkundze atkal peinas lietas par jums savērpuse un sašķeterējuse. Līze viendien par jokiem ievaicājusēs, ko šī darītu, ja jūs pie viņas atnāktu ciemā. Un ko mūsu jaunkundzīte atbildējuse? «Vai tad vārīta ūdens trūkums, ar ko viņu aizvadīt?» viņa sacījuse. Vai tad vārīta ūdens trūkums – nūdie!

Māte. Par tiesu?

Trīne. Nūdie, jānūdie! Vai tad vārīta ūdens trūkums.

Māte. To viņa pieminēs! Nāc! (*Atbultē kreisās durvis, prom. Trīne seko viņai.*)

PIEKTAIS SKATS

Trīne. Juris.

Juris (*ienāk pa durvīm pa labai*). Trīn!

Trīne (*apgrīžas*). Nu?

Juris. Tu nupat atkal biji viņļaužos?

Trīne. Jā, pēc diegiem.

Juris (*stingri*). Esi tik laba, aizšuj ar tiem savu plāpu kuli un nenēsā tās vairs no mūsu mājas uz viņļaužiem un no turienes atpakaļ.

Trīne. Es? Plāpu kuli? Kādas plāpas tad esmu iztaisījuse?

J u r i s. Dzirdēju, ko tu nupat mātei stāstīji. Ja vēlreiz tevi pieķeršu tā par Emilijas jaunkundzi melojam – uz pēdām tu tapsi atlaista! Kaunies!

T r ī n e. Par ko tad? Nu vairs Bērzos patiesības nedrīkstēs runāt! Ekur laiki! (*Sāk raudāt.*)

J u r i s. Tā labi, apraudi savus grēkus un labojies. Un iedama iznes tās lauskas. (*Prom pa vidu.*)

T r ī n e (*īsi izgrūzdama*). He! Šis mani biedēs ar atlaišanu! Vēl jau vis neesi saimnieks! Atlaidējs... Vai tu nu sāc manīt, ka Trīnei arī zobi, ka tā arī prot kost? Jā, jā, pukojies, cik gribi, nu būs dots pret dotu! Tu izjauci manu precību ar Brenci, es izjaucu tavu precī ar Emiliju. (*Brencis ienāk pa kreisām durvīm.*)

SESTAIS SKATS

Trīne. Brencis.

B r e n c i s. Trīne, māte tevis gaida.

T r ī n e. Ak tu tētīt! Vai jau nu atkal deg, Brenci? Nudie, elpas gan pietrūkst, šitai saimniecei līdzī skrienot. Ka jel velns parautu visus saimniekus un darbu! (*Iziet pa kreisai, trauka gabalus priekšautā nesdama.*)

B r e n c i s. Jā, jā, drusciņ taisnības tai sliņķei gan ir: dažreiz tā māte mūs gan spīdzina par daudz – spīdzina. Nu i pīpēt vairs nav brīv. (*Izvelk pīpi no ķešas, aizdedzina to, pīpē un runā.*) Tā kā es būtu vainīgs, ka Veģēnam caur pīpi istaba sakūpēja gaisos – sakūpēja. Lai noņem pīpi vainīgajam, bet ne man. Ko tagad bez pīpes lai daru – bez pīpes? (*Pīpē. Maz-Bērzis ienāk pa vidu. Brencis nolaiž pīpi pie sāniem.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Brencis. Saimnieks.

T ē v s. Nu, Brenci, ko tu te?

B r e n c i s. Saimniek, es – es, tev – –

T ē v s. Nu, nu? (*Tuvāki pienācis, paklusu.*) Tu jau esi pīpējis! (*Ierauga pīpi.*) Kā tad! (*Tver pēc pīpes.*)

B r e n c i s (*lūgdamies*). Bet, tēv, tu tak man tās pīpes neņemsi nost – tās pīpes?

T ē v s (*pīpi paņemdams*). Muļķis! Kādēļ tad? Es tikai arī gribu drusku — (*Pīpē.*) Cilvēks, kur tu šito Dieva dāvanu ņēmi? (*Pīpē.*) Ā, kā tas iet pie sirds — šitāds dūmiņš!... Nudie, biju gluži slims — šitās dienās — bez pīpes... Bet, vai zini, šitās mātei nedosim. Šitā jāslēpj. He-he-he! Kad māte viņu redzētu! Laba vecene, laba vecene, bet — vai ne, Brenci?

B r e n c i s. Tā jau nu gan ir — gan.

T ē v s. Naudas man tagad arī nav, ko tabaku pirkt. Tev jāpirk priekš mums abiem. Kad uz pilsētu braukšu, tad tev otrtik atdošu.

B r e n c i s. Ko nu, tēv, ko nu...

T ē v s. Jā, jā... rokai roka jāmazgā... Bet ka tikai māte vien — (*Pret kreisām durvīm.*) Kas tur? Māte baras... Še tava pīpe, še! (*Vēcina ar roku pa gaisu, lai dūmi izklistu, un grib Brenčam pīpi iespiest rokā. Brencis atkāpjas. Satrūcies.*) Še tava pīpe! (*Uzmet to uz galda, prom pa labai. Made ienāk pa kreisām durvīm.*)

ASTOTAIS SKATS

Brensis. Made.

Brensis mēģina pīpi noslēpt.

M a d e. Kas tie te pa dūmiem?... Ko tu tur nobāz? Pīpi! Brenci! Brenci! (*Tuvojas viņam, roku aiz muguras turēdama.*) Brenci, vai tu ko gribi?

B r e n c i s (*domādams, ka Made tam grib sist*). Ujā, ujā, Madiņ! Neesi nu tūliņ tik bārga, Madiņ!

M a d e. Ej nu, ej, auša, es prasu, vai tu š i t o gribi? (*Rāda viņam lielu sviesta riku.*)

B r e n c i s. Par ko ne! Ā, dod tik šurp! Skaties — kur to rāvi?

M a d e. Redzi, ka par tevi vienumēr iedomāju. Taisām sviestu —

B r e n c i s (*riku saņēmis*). Kuš, ne tik dikti, saimnieks — (*Rāda uz labajām durvīm.*)

M a d e. Ak tā. Jā, bet kur tu šito pīpi ņēmi? Redz, kāds tu esi. Māte būs ļoti dūsmīga, tev noņemtās vietā citu redzot.

B r e n c i s. Kas man bēdas gar viņas dūsmām. Kā laba dēļ man slāpstīties kā zagļam — slāpstīties? Lai viņa ar tēvu dara, ko grib, es ilgāk negavēšu — ilgāk.

M a d e. Nu, tad jau mums šogad no kāzām nekā.

B r e n c i s. Oho!

M a d e. Ja māti sakaitināsi, tad viņa mums neļaus taisīt kāzu.

B r e n c i s. Tēvs ļaus.

M a d e. Viņa neļaus tēvam ļaut.

B r e n c i s. Tad precēsimies bez atļaujas. Smieklī! Vai tad mums
jēl maz atļaujas vajaga, mums – diviem pieaugušiem, apaļiem cil-
vēkiem!

M a d e. Salaulāties jau nu mums neviens neliēgs, tikai kāzu taisīt
nedrīkstēsīm. Esam tik ilgi cerējušies – vai nu pēdīgi ar rumulēm
krogā lai pietiekam?

B r e n c i s. Ak tā. (*Glāsta pakausi.*) Jā, ar rumulēm vien... nē...
esam tik ilgi cerējušies – tik ilgi... bet ir grūti atmest pīpēšanu.

M a d e. Nelabu ieradumu – ak, nerunā nu!

B r e n c i s. Nudie gan. Labāk vienu dienu tevis nebučojis nekā
nepīpējis. Ka tik tu vienu dūmiņu savā laikā būtu uzrāvuse, tu man
ticētu.

M a d e. Nu, kas tur ir – to tūliņ varam izprovēt. (*Paķer pīpi.*) Dod
spičkas!

B r e n c i s. Bet Made! Ej nu! (*Grib viņai pīpi atņemt.*)

M a d e. Laid nu, laid! Tu taču gribi, lai tev ticu. Spičkas!

B r e n c i s. Manis dēļ – manis. (*Dod viņai spičkas.*)

M a d e. Ēd nu, kamēr es pīpēju. Vēl kāds uznāks.

B r e n c i s. Jā. (*Ēd.*)

M a d e (*pīpē*). Apžēlojies! Ģipts mutē. (*Kāsē.*)

Māte, ienākuse pa kreisām durvīm, skatās Madē.

DEVĪTAIS SKATS

Brencis. Made. Māte.

M ā t e (*rokas sasīzdama kopā*). Lai Dievs žēlīgs! – Made!

M a d e (*iesaucas sabijusēs, uz Brenci paklusām*). Slēp savu riku!

B r e n c i s (*kas tā bija stāvējis, ka māte to nebija varējuse redzēt
ēdam, norauņ cepuri no galvas, nokrīt uz ceļiem, noliek riku ātri zemē
un apsedz to ar cepuri*). Cieti, cieti!

M ā t e (*ātri pienākdama*). Kas ir cieti? Ko tu tur noķēri?

B r e n c i s (*pieceldamies*). Lielo žurku, kas te skrēja.

M ā t e (*pēkšņi atkāpdamās*). Žurku! Nes viņu laukā, nes laukā,
nelaid vaļā! Laukā, laukā!... Bet nāc tad atkal atpakaļ.

B r e n c i s. Jā, māt! (*Prom pa vidu.*)

DESMITAIS SKATS

Māte. Made.

M ā t e. Saki tak – ko tad tu sāc ākstīties?... Tu pīpē?

M a d e. Es – es – tā drusciņ –

M ā t e. Ko nu stomies! Esi sākuse pīpēt!

M a d e. Nudie nē, māt. Man sāka zobs sāpēt. Pīpes dūmi esot labi – –

M ā t e. Un pašas pīpes vēl labākas – priekš istabu nodedzināšanas. Bet kur tu viņu ņēmi?

M a d e. Ak to pīpi?... To – izņēmu – no savas lādes.

M ā t e. No kura laika tad pīpe pieder pie meitas pūra?

M a d e. Es viņu glabāju kā piemiņu no mātesmātes. Tā bija liela pīpmaniša.

M ā t e. Tā. Tad jau vecos laikos tavaš sugas sievieši pīpējuši. Labi, ka zinu. Nu tev ciešāk lūkošu pakaļ. Šitās pīpes tu vairs nedabūsi, kamēr še dzīvosi.

M a d e. Bet, māt, tā taču piemiņa no mātesmātes...

M ā t e. Nekas. Es tādas lietas arī labi protu paglabāt. Bet ej nu un atnes ūdeni, ko sviestu mazgāt.

M a d e. Māt!

M ā t e. Ej, ej! (*Made pa kreisai prom.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Māte. Tēvs. Tad Brencis.

M ā t e (*pīpi aplūkodama*). Piemiņa no mātesmātes... vēl jau gluži jauna. To būs Brencis nopircis.

Tēvs parādās labajās durvis, bet grib, ieraudzījis mātei pīpi rokā, tūliņ iet atpakaļ.

M ā t e. Nāc vien šurp, tēv, man tev kas jāprasa.

T ē v s (*ienāk*). Jā, bet, miļā, es jau no tās pīpes nekā nezinu.

M ā t e (*sāpus*). Ā! (*Uz tēvu.*) Nezini? Un Brencis un Made liecina, ka tu ar viņu esot pīpējis.

T ē v s. Nu ja – Brencis man viņu iedeva, un tad es tā drusciņ – –

M ā t e. Ekur saimnieks, iet ar saimi uz vienu roku.

M ā t e. Brenci, kur tu šito pīpi ņēmi?

B r e n c i s. Vai es – vai?

M ā t e. Jā, Made to saņēmuse no tevis.

B r e n c i s (*sāņus*). Pagaidi, plāpa! (*Dikti.*) Es viņu izņēmu no sava skapja. Gribēju viņu Madei rādīt. Tā ir mana miļā tēvatēva pīpe. (*Grib pīpi ņemt.*)

M ā t e (*nedodama*). Dārga piemiņa?

B r e n c i s. Kā tad!

M ā t e. Vai piemiņas jābrūķē? No šitās stundas es viņu ņemšu savā glabāšanā.

B r e n c i s. Bet tad jau savu tēvatēvu pavisam vēl aizmirsīšu – vēl.

M ā t e. Lai tāds grēks nenotiek, tad došu tev to pīpi katru svētdienas rītu, ko paskatīties. Tev un Madei. Jo šī tava tēvatēva pīpe ir arī Mades mātesmātes pīpe.

B r e n c i s. Kā tā?

M ā t e. Tas jums pašiem labāk jāzin. Made man tā sacīja.

B r e n c i s. Nu, kad viņa tā sacīja, tad tā arī būs bijis. Abi vecie būs pīpējuši ar vienu pīpi – ar vienu... Bet jūs sacījāt, lai ienākot...

M ā t e. Jā, gribēju jums abiem vaicāt: vai jūs tiešām bez tabaka nevarat iztikt? Bet nu jau šī pīpe rāda – –

T ē v s. Ka nevaram.

B r e n c i s. Nevaram gan.

M ā t e. Un tādēļ – (*Pieiet pie skapja, atslēdz to un ieliek tajā pīpi.*)

T ē v s. Brenci, viņa mums pīpes atdos atpakaļ!

M ā t e. Un tādēļ ņemiet katrs šo dozi. (*Sniedz vienam un otram tabaka dozi.*) Pirmais pildījums ir dāvana no manis, dozes jums pašiem jāsamaksā – valkājiet tās veseli.

Tēvs un Brencis stāv kā sastinguši. Māte iespiež katram dozi rokā.

Juris pabāž galvu pa vidus durvīm.

DIVPADSMITĀIS SKATS

Māte. Tēvs. Brencis. Juris.

J u r i s. Brenci – nāc, palīdzēsi man drusku ar lielo zāģi zāģēt. (*Grib aiziet.*)

M ā t e. Juri!

J u r i s (*ienāk*). Nu? (*Ierauga dozes*.) Kas tad jums tur rokās?
Tabaka dozes?

T ē v s. Jā, dēls.

J u r i s. Māt, un tu viņiem to dožu neatņem?

M ā t e. Kādēļ?

J u r i s. Nu, no cirva kāta varot uguns izlēkt, ne nu vēl no tabaka dozēm.

M ā t e. Kaunies arī, tā runājot. Es gādāju par mājas drošību, un tu par to smeijies.

J u r i s. Tad jau tu pate laikam tās dozes viņiem būsi iedevuse.

M ā t e. Jā – un pie tās pašas reizes saņem tu arī savu. (*Izņem no skapja vēl vienu dozi un sniedz to Juram*.) Še!

J u r i s. Man arī? (*Smejas*.) Kādu nopelnu dēļ?

M ā t e. Nekādu. Tu tagad esi tai vecumā, kad puīši sāk domāt par meitām un tabaku. Nebāz tā pīpē, bet degunā – liels viņš diezgan ir.

J u r i s. Un smuks. Īsts ģimilijas ķipis. Bet kur otra?

M ā t e. Kas?

J u r i s. Doze. Tu taču zini (*rāda uz tēvu un Brenci*): sava kuram, divas Juram.

M ā t e (*nepacietīgi*). Ā, neblēņojies nu!

J u r i s. Nu tad paldies ir par to vienu! (*Satver mātes roku un nobučo to*.)

M ā t e (*dusmīgi*). Bet Juri!

J u r i s. Nu skaties! Vai nu bērns pret māti vairs pateicības nedrīkstēs izrādīt! (*Uz tēvu un Brenci*.) Vai ziniet, kādēļ viņa man otras dozes nedod? Viņai pašai arī vienas vajaga. Eju derēt, ka viņai vēl viena doze vai nu skapī, vai ķešā.

M ā t e (*ļoti dusmīgi*). Zināms, ka man vēl viena ķešā, bet ne priekš manis, bet priekš viesiem. Kad visa mana māja tabaku š ņ ū c, tad taču viesiem neļaušu p ī p ē t! (*Uzmet dozi uz galda*.)

J u r i s. Ļoti pareizi – un, lai tie nevarētu par tavu tabaku sūroties, tad tūliņ pārbaudīsim viņa labumu. Tēv, Brenci! Saņemiet dūšu, nokāpsim reizē katrs savā dozē ar diviem pirkstiem. (*Atvāž savu dozi. Mudinādams*.) Nu-nu-nu! (*Tēvs un Brencis atvāž savas dozes. Māte izrāda nepacietību*.) Tā. Un nu: viens, divi, trīs!

Visi izņem tabaku, šņuc un šķavā.

B r e n c i s. Va velns! (*Šķavā*.)

T ē v s. Stiprs! (*Šķavā*.)

J u r i s. Tas labi, tas noskaidro galvu. (*Šķavā.*) Lai veselība devējai! Šāda prīzīte nav ar zeltu atsverama. (*Šņuc un šķavā.*)

B r e n c i s (*uz Juri*). Vesels!

J u r i s. Paldies!

Brencis šķavā.

J u r i s. Vesels!

B r e n c i s. Paldies! (*Juris pamāj Brenčam un aizsteidzas pa vidu. Brenčis viņam pakal.*)

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Māte. Tēvs.

M ā t e. Tas Juris tak vēl ir gatavs bērns – laime, ka viņš drīzi dabūs prātīgu sievu. Tā viņu cik necik savaldīs.

T ē v s. Ak vai tad Juris ar tevi jau runājis?

M ā t e. Par ko?

T ē v s. Nu, par – par – precēšanos.

M ā t e. Nē. Es domāju, tā arī ir m a n a darīšana. Atminies jel, kā m ē s saprecējāmies. Tava māte atnāca pie maniem vecākiem – –

T ē v s. Tas bij agrākos laikos, mīļā. Nu jau vairs tā neprecējas. Tagad jaunie paši saskatās, paši izrunājas.

M ā t e. Un paši akli ieskrien nelaimē. Es zinu gan, kādēļ tu tā runā. Tev arī patik tā Emīlijas jaunkundze, kurā Juris ieskatījies. Bet tās jau nu viņš nepaņems, kamēr es dzīva būšu.

T ē v s. Nesaprotu, kādēļ tu to nabaga skuķi ienīsti! Ja jau nu viņa tik nekrieta būtu, tad tak Juris arī ko būtu manījis. Veselu gadu pil-sētā ar viņu sabijis vienā maizē – –

M ā t e. Ko tad šis nu gan tur daudz varēja noskatīties. Kā šī klavieres spēlēja, pastaigājās un tejāterī sēdēja. Lai paskatās, ko tā, uz Bērziem atnākuse, dara! Vai ir slaucamo ķipi vai mēslu atmetamos sakumus rokās paņēmusē!

T ē v s. Viņai tas nav vajadzīgs. Viņas tēvs ir bagāts.

M ā t e. Lielākais saimnieks var izputēt, kad saimniece līdz pusdienai pa gultu vārtās.

T ē v s. To tu neesi redzējuse.

M ā t e. Tad tu laikam arī netici, kā viņa par mani runā: es esot nikna, dumja un, ej sažini, kas vēl ne.

T ē v s. Kā gan viņa tā var runāt, tevis nemaz nepazīdama?

M ā t e. Vai tad cilvēks jāpazīst, kuru grib aprunāt?

T ē v s. Bet kālab viņa to grib?

M ā t e. Tādēļ, ka viņas augstprātību esmu apvainojuse. Atnāk uz jaunu dzīvi un domā, es nu tūliņ skriešu ciemoties. Bet, kad es nu neeju un kā vecāks cilvēks pate tā goda gaidu, tad šī man degunu gaisos! Ar to viņas naidis iesākās.

T ē v s. Bet viņa jau tevi gribēja apmeklēt. Tu jau vien to nepieļāvi.

M ā t e. Jā, tad, kad tā par mani jau šā tā bija izrunājusēs. Tad bija par vēlu.

T ē v s. Un kas visas tās runas dzirdējis! Trīne!...Trīne un atkal Trīne!... Es viņu atlaidīšu!

M ā t e. Kā tad! Atlaid viņu! Vienīgo cilvēku, kas vēl mani kaut cik aizstāv. Tā tik vēl trūkst!

Juris ienāk pa vidu.

ČETRPADSMITAIS SKATS

Māte. Tēvs. Juris.

J u r i s. Kā trūkst? Taču vēl ne kādas tabakas dozes? Ar to varu izpalīdzēt. Man viena par daudz. (*Sniedz mātei savu dozi.*)

M ā t e. Es par tiesu nezīnu, Juri, kur tu tāds drebulis esi cēlies!

J u r i s. Es tev to pateikšu: šī drebulība man mantojums no mātes. Jauna būdama, tā neviena rudens nepalaiduse, pāri reižu par čigānieti nepārgērbusēs. Tur skapī vēl uzglabājušies liekie mati, kuri ne vienu reiz vien seguši viņas galvu. Vai tad nu viņas dēls –

M ā t e. Ak, nieki! Sēsties! Nupat sacīju tēvam, ka priecājos, ka dabūsi prātīgu sievu.

J u r i s. Tiešām! Tā tad tu pēdīgi taču atzīsti, ka Emīlija krietns skuķis!

M ā t e. Tā! Kas mūsu mājā nupat slepeni kā zagle bij ienākuse, kas mani ar vārītu ūdeni aizvadīs, ja viņas sētā parādīšos, kas šo skapī pa logu sviedīs laukā un kas te to prasto māla krūzi saplēsa, tādēļ ka kauns no viņas dzert! Tā! (*Smejas.*)

J u r i s (*nepatikami aizķerts*). Te nu atkal patiesība ar meliem nejaukā kārtā sajaukta. Bet viena alga – kas tad būs tā prātīgā sieva, kuru drīz dabūšu?

M ā t e. Rembēniete.

J u r i s. Kas?

M ā t e. Rembēniete.

J u r i s (*sāk dikti smieties*). Māt, tu ilgi tik daudz neesi jokojuse kā šodien.

M ā t e. Es nemaz nejokoju.

J u r i s. Apžēlojies – nu jau būs gadi astoņi deviņi, kamēr Rembēniete otrreiz apprecējusēs. Vai ar Čagaiņa tēvu viņas dēļ lai eju matos? Pateicos.

T ē v s. Čagainis jau sen nomiris, dēls. Rembēnietei tagad ir jauns iegātnis.

M ā t e. Ar tas ir beigts.

T ē v s. Tas jau briesmīgi! Un šo Raguēla meitu Juris lai precē!

M ā t e. Kādēļ ne? No tiem trim nomirējiem viņa būs mācījusēs, kā ar vīru jāsatiek. Bez tam viņa ļoti pārtikuse. Liela, izmaksāta māja, 20 slaucamu govju no lielās žartas, 6 strādājami zirgi, 2 kumelji – –

J u r i s. Pieci telēni un trīs vistas ar gaili... Brīnums, ka tu visu tik smalki zini. Viņa tak dzīvo labā tālumā no mums, un pēc kāzām ar Čagaini tu ar viņu vairs neesi tikusēs.

M ā t e. Tu domā, ka neprotu rakstīt, ka tad arī ar pasauli nemāku sazināties?

J u r i s. Ak jā, es aizmirsu Ābramu.

M ā t e. Nemaz nesmejies, viņš godīgs žīds, kas jau dažam labam siltu vietu iestāstījis. Rembēnieti viņš ceļ vai debesīs. Esot vēl diezgan branga un priša.

J u r i s. Nu, nu, trīs vīrus nobeiguse un vēl friša!

M ā t e. Gan jau pats redzēsi.

J u r i s. Kur tad?

M ā t e. Šepat – un vēl šodien.

T ē v s. Kas?! Šodien?

J u r i s. Ko tad viņa te darīs?

M ā t e. Nodzers ar tevi precības.

T ē v s. Kungs tētīt – un to tagad vien vēl dabūjam zināt.

J u r i s (*puserrīgi*). Māt –! (*Smiedamies*.) Ne, ne! Es jau sacīju, šodien tev joku diena.

M ā t e. Un es arī jau sacīju, ka nemaz nejokoju.

J u r i s (*iekaisdams*). Un tu tiešām vari domāt, ka to veco grezeli ņemšu!

M ā t e (*tāpat*). Zināms, ja es to vēlos. Un es vēlos, es to gribu! Jo tā būs tava laime.

J u r i s. Laime gan: sieva, kuras nevaru nedz cienīt, nedz mīlēt.

M ā t e. Kad mūs saveda kopā, tēv, vai mēs varējām viens otru cienīt? Vai zinājām ko no mīlestības? Tas viss nāk ar laiku.

T ē v s. Jā – māt – bet – apdomā, Juris ir cilvēks, kas kreicskolu izgājis caur, un tāds –

M ā t e. Ak, nieki, kreicskola, nesāc tu nu arī vēl viņam runāt pa prātam.

J u r i s. Tēvam taisnība, māt. Jūtu drusku savādāk nekā jūs un uzskatu dzīvi un laulību ar citādām acīm nekā tu. Neprecēšu savai mājai saimnieces vien, bet ņemšu dzīves biedrēni, kas mani saprot, kas manai sirdei (*errīgi noraudams*) – a, bet ko te tādas nodilušas lietas cilāt! Es nemūžam un neparko neņemšu Rembēnietes! Ar to lai pietiek!

M ā t e. Tiepša! Vai es nezinu, kas tevi šādu valodu mācījuse! Bet viņa jau nu neuzvarēs! Ka ne, ne – lai paliek Rembēniete. Bet tās jaunkundzes tu arī neņemsi. To es neparko nepieļaušu! Neparko! (*Iet uz durvīm pa kreisai.*)

T ē v s. Bet, mīlā, – vai tad Juris lai paliek neprecējies? Vienas viņš negrib, otras tu neļausi –

M ā t e. Vai tad pasaulē tik vien sieviešu! Lai ņem kādu ņemdams – tikai t ā s jaunkundzes vien ne! Neparko! (*Prom pa kreisai.*)

PIECPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Juris.

T ē v s. Jā, dēls, tāda viņa nu reizēm ir. Laba – bet cieta galva. «Ņem kādu ņemdams» var gan teikt, ka zina, ka citas neņemsi... Ko tu nu darīsi?

J u r i s. Saprotams, ka precēšu Emiliju. Un bez kavēšanās. Cerēju līdz šim vēl arvienu – bet nu...

T ē v s. Nepārsteidzies nu tagad arī vēl. Nesanīsties ar māti uz visiem laikiem. Norimsti, apdomājies, paskaties, vai tev vēl kāda trumpa nav palikuse rokā. Dažu labu reizi no mātes kaut ko esi izkaulējis ar jokiem, kā tāpat nevarēji. Vai nu tagad arī kaut kāds piģermiģers – kaut kas – kaut kas jautrs – tev jau joku nekad netrūkst. Lūkosim viņu atkal salabināt. Miera dēļ cik varēdams laižu pār galvu, esi mans dēls... Iešu vedīšu viņu atpakaļ, citādi vēl sviestu tā sasālīs, ka man to pilsētā policija neņemsi. Paskaties tu tikām savās trumpās, var būt, ka piķa dūzis vēl rokā. (*Prom pa kreisai.*)

J u r i s (*brīdi domās*). Tēvam taisnība, nav jāpārsteidzas. (*Domā,*

sāk smieties.) Tā lieta taču tikai smieklīga... Rembēniete! (*Smejas.*)
Viņas dēļ lai Emīliju... Te tiešām derētu kāds piģermiģers (*smejas*)...
piģermiģers ir labs – bet kāds?... Ko?...

Brencis ienāk pa vidu.

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Juris. Brencis.

B r e n c i s. Vai nenāksiet atkal zāģēt?

J u r i s. Nu, Brenci, kā stāv ar prīzi?

Tabaciņš, kas plīst un lūst,

Tabaciņš labs nāsī grūst...

To nu mēs piedzīvojam.

B r e n c i s (*izvelk un noņem savu dozi zemē*). Parauj velns visu tabaku – visu!

J u r i s. Vai jau tā! Ko tad šis tev nodarijis?

B r e n c i s. Ak, es ar Madi dikti sanīdos.

J u r i s. Viņai laikam nepatīk, ka tu šņūc. Nu, tas viņai nav par jaunu ņemams.

B r e n c i s. Nē, nē. Sanīdāmieš tās pašas pīpēšanas dēļ. Izstās-tījuse mātei, ka mēs ar to jauno pīpi pīpējuši – ar to jauno. Un nu liedzas. Liedzas, kad es sāku bārties. Neesot stāstījuse. Es saku: ir stāstījuse. Un tā mēs sanīdāmieš. Sāka raudāt un pēdīgi – atsacīja man – atsacīja.

J u r i s. Atsacīja? Ej jel!

B r e n c i s. Jā – un nu, ko lai nu tagad daru?

J u r i s (*tam pēkšņi kas iešaujas prātā*). Atsacīja!... Brenci, tas jau ir traki skaisti!

B r e n c i s. Skaisti?

J u r i s. Kā tad (*apķerdamies*) – tas ir – zināms – jo nu es jūs atkal savedīšu kopā. Tādas lietas man varen patīk.

B r e n c i s. Jūs būsiet tik labs – jūs būsiet? Vai, kā jums par to sacīšu paldies!

J u r i s (*karsti*). Nekas, nekas. Kur viņa ir?

B r e n c i s. Tepat klētiņā palikās.

J u r i s. Tūliņ ar viņu runāšu! (*Prom pa vidu.*)

B r e n c i s. Zelta cilvēks – gluži tāds pats kā tēvs – tāds pats. Paldies Dievam! Sirds man bija jau gluži saplakuse. (*Nolikdamies.*) Jāiegrūž uz tiem priekiem kāds šņauciens degunā. (*Dara to un grābj izbirušo tabaku dozē. Tēvs ar māti ienāk no kreisās puses.*)

SEPTIŅPADSMITĀIS SKATS

Brencis. Māte. Tēvs.

M ā t e (*dusmīgi*). Ak, laid mani, laid nu mani! Nu man diezgan! Nu zinu, kas es esmu: esmu nemāte, kas sava bērna laimi apēd.

T ē v s. Bet, mīļā, – es jau to nesaku – es jau tik – –

M ā t e. Kā nu ne! Kā nu nesaki! Viss, ko tu runā, uz to vien iznāk. Bet dariet, ko gribiet, es jau nu neļaušu viņam tīšā prātā skriet zināmā nelaimē. Lai tad labāk nāk nezināma. Lai ņem kādu ņemdams, tikai tās vien ne. Gan jūs vēlāk atzīsiet, ka nemāte pareizi darījuse. Laiks jums atvērs acis. Tad smalkā jaunkundze pārvērtīsies par slinku, augstprātīgu vīzdeguni. Tad jūs nemāti svētīsiet. Tad jūs viņu svētīsiet.

T ē v s. Bet ja nu tev pašai laiks atdarīs acis, ka esi vilusēs – –

M ā t e. Kad tad man jau ir vilies? Vai es vilnas mārciņu ar roku nevaru nosvērt vai stopu piena ar acīm nevaru nomērot? Vai es nesacīju, ka Indaks ar savu nedzīvos labi un ka Teters ar Līzi satiks?!

T ē v s. Jā, bet – –

M ā t e. Ak, liec nu mani mierā, tu tikpat nekā nepanāksi!

Juris, Madi pie rokas, ienāk pa vidu. Vilis ielien viņiem no pakaļas un paliek pie Brenča.

ASTOŅPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Māte. Brencis. Juris. Made. Vilis.

Juris noved Madi mātes priekšā un apliek Madei roku ap viduci.

M ā t e (*dusmīgi*). Nu, kas tad nu atkal!

J u r i s. Paskaties – vai mēs saderam kopā?

M ā t e. Ej nu, ej!

J u r i s. Lūdzu, skaties jel – šē stāv mana brūte.

M ā t e. Kas?

B r e n c i s (*reizē ar māti*). Ko? Tā taču mana –
 J u r i s. Bija. Ar tevi gribēju salabināt – ar sevi salabināju.
 B r e n c i s (*iekrīt krēslā*). Dievs tētīt! (*Vilis paņem Brenča tabakas dozi un iešņūc slepeni.*)
 M ā t e. Bet tās taču blēņas! Made – tu – atstāj Brenci!
 M a d e. Māt, zivs meklē, kur dziļāks; cilvēks, kur labāks...
 B r e n c i s. Made! (*Uzlec stāvu. Vilis satver krēslu.*)
 M a d e. Jā, kam tu tāds bijī!
 M ā t e. Ak, tā jau tikai ākstīšanās, tās jau tikai blēņas!
 J u r i s. Nu, tad skaties! (*Apkampj Madi un noskūpstā to.*)
 M ā t e. Juri!
 B r e n c i s (*reizē ar māti*). Made! (*Domā atkrist krēslā, ko Vilis ātri aizraun projām un tam pats uzsēstas virsū; Brencis tikko nenokrīt zemē.*)
 M ā t e. Brenci, šķir viņus!
 B r e n c i s. Māt, es... es... tas...
 J u r i s. Tas ir par vēlu. (*Apkampj Madi vēl ciešāk.*)
 M ā t e. Par vēlu? Es tūliņ paskatīšos pulkstenā! (*Paķer slotu un grib to no kāta nomaukt, bet nevar.*)
 V i l i s. Viņš sitīs! Ceļ jau āmuru! Pulkstens sitīs divpadsmit! (*Aizbēg ātri.*)
 T ē v s. Bet māt...
 M ā t e. Ko? V ē l tu viņu laikam aizstāvēsi? Še tev! (*Mēģina sist.*)
 T ē v s. Ujā! Ujā! Ujā! (*Aizbēg.*)
 M ā t e (*uz Brenči*). Še tev, ka nevari viņus izšķirt! (*Mēģina sist.*)
 B r e n c i s (*aizbēgdams*). Nu tad šķir tu! Šķir tu!
 M ā t e (*uz Juri*). Še tev brūte! (*Uz Madi.*) Še brūtngans! Še brūte, brūtngans! (*Abi aizbēg katrs uz savu pusi. Māte uzsit ar slotas kātu uz grīdas un iesprauž roku sānos.*) Tā!...

Priekšgars.

OTRAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmā cēlienā.

PIRMAIS SKATS

Tēvs. Juris. Vilis.

Tēvs meklē pa skapi. Juris staigā. Vilis stāv kaktā.

V i l i s (*pēc brīža*). Vai nu jau varēšu iet, Juri?

J u r i s (*ķešas pulkstenā paskatījies*). Jā, vari iet!

V i l i s (*tuvojas tēvam*). Piedod, tēt, es tā vairs nedarīšu. (*Bučo viņam roku.*) Es vairs nevienam krēsla neraušu nost. Es labošos.

T ē v s. Lai Dievs dod, dēls! Cerība man ir, ticības nav. (*Uzsit Viļam uz pleca.*) Ej, ej un lūdz, lai Brenčis arī piedod.

Vilis prom pa vidu.

OTRAIS SKATS

Juris. Tēvs.

J u r i s. Ko tu tur, tēv, pa to skapi meklē?

T ē v s. Ģipts. Te bija tādas baltas žurku zāles –

J u r i s. Vai tad atkal kaut kur žurkas esi manījis?

T ē v s. Nē – bet man bail, ka Brenčam to zāļu neiekārojas. Staigā tagad apkārt gluži kā dulns.

J u r i s. Labi, ka viņš tam jokam tik cieši tic.

T ē v s. Tu redzi, par kādu muļķi tā mīlestība cilvēku pārvērš.

J u r i s. Jā, bet māte jau tic vēl ciešāk –

T ē v s. Kā nu arī lai netic, kad jūsu mīlestība pat ar slotas kātu nav

nosītama. Bet nu viņa jau sāk šaubīties un piekodināja man, lai es izdabūjot patiesību.

J u r i s (*smiedamies*). Un tās tu tagad līdz ar to ģifti pa skapi meklē?

T ē v s. Grēks gan būs, viņu tā mānot. (*Izņem kaut ko no skapja.*)
Te viņa ir. (*Uzliek uz galda.*)

J u r i s (*apskatījies*). Ej, ej, tēv, tie jau mātes pulveriši, kurus tā reizēm pret galvas sāpēm dzer.

T ē v s (*tuvāk paskatīdamies*). Nudie – gandrīz būtu pārskatījies. Bet kur tad tā ģipts? (*Noliek pulverišus atkal atpakaļ skapī.*)

J u r i s. Kādēļ tu viņu īsti no skapja gribi ņemt laukā? Brenča dēļ tā tak droši tur var palikt. Tu laikam domā, ka māte Madei – – – nu, pie ģifts viņa neķersies.

T ē v s. Ej nu, ej! Vai neatminies, ka Brenčis atslēdza skapi, kad mūsu atslēgas bija paputējušas. Pirmiņ viņš tai skapī tā cieši noskatījās, un tad man tas iekrita prātā. Ahā, tā laikam ģipts.

J u r i s (*paskatās*). Tā viņa ir gan.

T ē v s. To es nolikšu drošā vietā. (*Aizslēdz skapi un iet uz vidus durvīm. Made ienāk.*)

TREŠAIS SKATS

Tēvs. Juris. Made.

T ē v s. Nu, kā skrien, vienas dienas vedekliņ?

M a d e. Slikti.

T ē v s. Ej tak! (*Prom pa vidu.*)

CETURTAIS SKATS

Juris. Made.

J u r i s. Slikti? Kāpēc?

M a d e. Ak, man tā lieta vairs nemaz nepatīk. Brenčis ir par daudz noskumis. Es stāstīšu, ka mēs tikai jokojām vien.

J u r i s. Bet, mīļā Made, tad mana laime ūdenī. Turi nu vārdu un esi uz kādu laiciņu mana brūte. Jeb vai tu šaubies, ka par to no manis dabūsi brūtes kleitu? Ja gribi, es tev to norakstīšu uz vekseļu papīra.

M a d e. Ak, ko nu, es jau jums ticu. Bet man tā Brenča žēl. Es viņam izstāstīšu un piekodināšu, lai nevienam nekā nesaka.

J u r i s. Ai, nē, nē – māte ir par daudz laba pratinātāja, un Brenčis – nē, nē, nē!

M a d e. Jā, un māte – tā tagad ar mani tik nikna, tik nikna, ka man nудie bail metas.

J u r i s. Ko nu, niekus, baiļoties. Ko tad viņa tev var padarīt? Vienīgi sist. Nu, un pret sišanu es tevi apdrošinu: došu tev par katru sitienu, ko tu no viņas dabū, vienu rubli. (*Iet uz vidus durvīm.*)

M a d e. Tā ir cita lieta. Nu man tūliņ būs vairāk dūšas.

J u r i s (*durvīs*). Bet nestrādā tik vieglprātīgi vien ar manu naudas maku! (*Prom.*)

M a d e (*nosēstas*). Viss būtu labi, kaut tik man tā Brenča tā nebūtu žēl. Nebūtu domājuse, ka tāds vīrietis tik traki var mīlēt. Ka tik viņš sev kā nepadara vien!...

Māte ienāk no kreisās puses.

PIEKTAIS SKATS

Made. Māte.

M ā t e (*durvīs*). Ko tu te nu sēdi, kā no laivas izsviesta! Vai ir nākams un strādājams! Es gaidu, gaidu – vai sviests pats spainīšos kāps!

M a d e. Salieciet nu, salieciet to sviestu viena pate spainīšos, vīramāt. Es tikām atpūtināšu rokas.

M ā t e. Vella māte tava vīramāte, ne es! Rokas atpūtināt! Diezgan tās esi pūtinājuse, Juram ap kaklu turot! Ak kauns, ak grēks, cilvēku tā pievilt, kā tu to Brenči pievil! Ko tu gan domā, viņu atstādama? Bērzos tapt par saimnieci? Vai ko no mūsu mantas dabūt? Šitiek (*rāda ar pirkstiem*) tu nedabūsi, un no mūsu mājas tevi aizdzīšu vai rītdien.

M a d e. Nu, nu, gan mēs abas vēl salabsim, gan jūs vēlāk ar mani būsāt mierā, kad redzēsāt, cik laba sieva jūsu dēlam esmu.

M ā t e. Tu viņam laba sieva! Vienkārša kalpa meita un neskolota!

M a d e. Skolotas saimnieka meitas jūs jau viņam neļāvāt ņemt.

M ā t e. Un tādēļ viņš man grib atspītēt un uzrunā tevi. Aiz s p ī t ī b a s viņš tevi uzrunā, un tu tūliņ akla gājēja. Vai zini arī, ko viņš sacīja: tādu kā tevi viņš nekad nevarēsot mīlēt.

M a d e. Es jau nu arī pēc tās mīlestības nemaz tā neesmu. Ka tik tā satīcība, ka tik man tā patīkšana. Un tā jau nu ir. Juris ir smukāks par Brenci.

M ā t e. Tu esi meita, kurai pavisam vairs goda nav sirdī. (*Sagrābj piepeši Madi un sakrata to.*) Vai tu par tiesu no tā Jura neatmetīsies?

M a d e. Krati mani, cik tev patīk. Es no viņa neatteiktos, i kad tu man sistu.

M ā t e. Vai tu domā, ka to nedrīkstu?!... Še tev! (*Sit.*)

M a d e. Viens rublis.

M ā t e. Rublis?... Še tev otrs rublis! (*Sit.*)

M a d e. Divi rubļi! (*Smejas.*)

M ā t e. Ak tu vēl s m e j i e s! Vēl viens!

M a d e. Trīs rubļi!

M ā t e. Vēl viens!

M a d e. Četri rubļi... Ujā, ujā, nu diezgan, citādi tu Juri nosītīsi pie pēdējās nabadzības. (*Atsvabinās no mātes, ātri prom pa kreisai.*)

M ā t e (*lielākās dusmās padzenas Madei pakaļ*). T e v i es nosītīšu pie pēdējās nabadzības! (*Nāk atpakaļ.*) Bet tā tikai tagad ir pasaule... Kas to no tās Mades būtu domājis... Apēda to Brenci vai aiz mīlestības. Un nu?... Bet krietni viņa no manis gan dabūja. Esmu gluži sakarsuse. (*Tausta deniņus.*) Galva dun vien... Jāiedzer kāds pulveris. (*Izņem no skapja glāzi un pulveri. Ielej glāzē ūdeni no krūzes uz galda un ieber glāzē pulveri. Ūdens kūš.*) Tā. (*Dzer.*) Tas mani apmierinās. Kaut jel ar šo pulveri būtu iedzērusē arī padomu, kas nu darāms...

Tēvs ienāk pa vidu.

SESTAIS SKATS

Māte. Tēvs.

M ā t e. Nāc nu, nāc, tēv. Stāsti – ko esi izdarījis?...

T ē v s. Ko nu izdarīju! Viņš jau nu sakās to Madi ņemt un ņemt.

M ā t e. Par tiesu gan?

T ē v s. Par tiesu gan. Ko es atrunājos... Nedomāju, ka viņam tik cieta galva. Gluži kā... es nezinu... gluži kā tev. (*Nosēstas.*) Kas lai nu notiek?... Made mana vedekla! Dievs tētīt!... Vai tādēļ savu bērnu kreicskolā stellēju –

M ā t e. Vēl jau viņi nav salaulāti. Kur viņš ir? Un kur Brencis?

T ē v s. Tepat ārā jau nu abi strādā.

M ā t e. Lai viņi ienāk! (*Tēvs pa vidu prom.*) Es tak vēl domāju, ka par jokiem vien... Slikta jau viņa nav... Bet mūsu vedekla... ne, ne.

Brencis ienāk.

SEPTĪTAIS SKATS

Māte. Brencis.

M ā t e. Nu, Brenci, ko tu domā? Redz, Brencīt, kā tai pasaulē iet.
B r e n c i s (*ļoti noskumis*). Iet jau nu gan, iet. Kā jau kur smejas: viena nelaime, otra laime.

M ā t e. Šoreiz nu gan tava nelaime arī mūsu nelaime.

B r e n c i s. Jūsu?

M ā t e. Nu ja. Mēs dabūjam tādu vedeklu.

B r e n c i s. Kādu tad?

M ā t e. Nu, Madi.

B r e n c i s. Kas tad Madei kait! Priša kā ābols un tāda strādniece!
Jūs ar viņu variet lepoties... Bet es --

M ā t e. Mēs lepoties?... Ar vienkāršu kalpa meitu!

B r e n c i s. Ak tad jūs viņas negribat vis!... Paldies Dievam! Tad jau varbūt vēl -- varbūt...

M ā t e. Nekā, nekā. Tas viņiem abiem viena alga. Mēs ar tēvu jau tīku tikām esam izrunājušies. Tagad nu vēl jālūko tev. Runā ar Juri, lūdz, lai viņš tev Madi atstāj. Vai jau varbūt neesi -- ?

B r e n c i s. Es? Nē -- par tādām -- tādām lietām man kauns runāt. Tad -- man -- tā valoda -- ko lai es -- es jau neprotu...

M ā t e. Kas tur ko prast. Runā vien tā, kā tev ap sirdi.

B r e n c i s. Ap sirdi -- ap sirdi man ļoti nelabi -- ļoti...

Juris ienāk pa vidu.

ASTOTAIS SKATS

Māte. Brencis. Juris.

J u r i s (*ar tabakas dozi rokā. Šņūkdams. Nopietni*). Ko gribi, māt?
M ā t e *pamāj Brenčam.*

B r e n c i s (*tuvojas tūlādāties Juram*). Mīlais – jaunkungs – mēs – es – es gribētu – jūs jau zināt – viņa jau nu gan ir skaista – gan – bet tā – tas – tomēr – viņa jums nepiedien, un – caur to ņemš – caur to precēšanu jūs man lieciet valgu ap kaklu – valgu, jā.

J u r i s. Un tālāk?

B r e n c i s. Un tālāk nekā. Ak jā: un tādēļ lūdzu – neņemiet par ļaunu – atstājiet viņu – Madi – man pašam – man. Citādi nудie – man jālec – man jālec vai akā. (*Raud.*)

J u r i s. Kād jālec, tad lec!

B r e n c i s. Apžēlojaties! Vai jums vairs nemaz nava sirds – nemaz?

J u r i s. Vai tas bij viss, māt? (*Grib iet.*)

M ā t e. Juri!

B r e n c i s. Man jālec akā – jālec. (*Prom pa vidu.*)

DEVĪTAIS SKATS

Māte. Juris.

M ā t e. Es nудie nezinu, ko tu domā. Tu tišā prātā cilvēku grūd nelaimē un nāvē.

J u r i s. Ja jau nu tu domā, ka viņš slīcināsies, kāpēc tad nesteidzies glābt!

M ā t e. Lai nu paklausās: vai dēlam tā jārunā!

J u r i s. Jā, ko tu īsti gribi! Es tak nu tikai esmu izdarījis, kā tu atļāvi. Vai nu atkal nav pa prātam?

M ā t e. Pa prātam gan! Made! ... Sirds jau apgriežas krūtīs, par to domājot.

J u r i s. Bet viņa taču tikpat laba kā Rembēniete.

M ā t e. Tikpat laba! ... Rembēniete bagāta lielmaniša –

J u r i s. Bet veca grezele. Made nabaga kalpone, bet jauna. Tas izlīdzinās. Un citas starpības nav.

M ā t e. Es jau nu redzu gan, tu man ar to Madi tikai gribi spītēt, bet apdomā – ka tava laime – –

J u r i s. Tagad manā rokā. Ritā iesim uz mācītāju. (*Prom pa vidu.*)

DESMITAIS SKATS

Māte.

M ā t e. Rītā? Uz mācītāju? To es neatļaušu!... (*Pavāji.*) Ak, viņš jau manī vairs neklausās. Pate jau arī izbrīvēju... Ko lai nu daru?... Rītu uz mācītāju ar vienkāršu kalponi... Tad tak gandrīz labāka tā otra – nē, nē – nikna, slinka ... lai ņem vien arī to Madi... Madi... (*Nopūšas.*) Bet, ja nu viņa, tā Emīlija, tiešām nav tik slikta... ja viņa apmelota... ja varbūt tomēr Trīne... ak, kaut man kāds to taisnību pastāstītu... Kad jel kaut kādi... Ak Dievs, ak Dievs, galva vai reibst no visa tā jucekļa. Jāiedzer vēl kāds pulveris. (*Atslēdz skapi. No skapja izkrit liekie mati.*) Kas tad tas? Mati, ar kuriem es... kur tad tie te pašā priekšā... jānoliek... Dievs tētīt, kas man iešaujas prātā! (*Nosēstas. Maza pauze.*) Kad es to izdarītu? Tad Emīliju tūliņ līdz sirds dibinam pazītu! Jā, es to izdarīšu! (*Pieceļas.*) Nē, nē, nē... Ak, nieki, es to darīšu! (*Aizver skapi. Noslēpj, tēvam pa vidu ienākot, parūku zem priekšauta.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Māte. Tēvs.

T ē v s. Nu?
M ā t e. Nu, ko nu? Rītā iešot uz mācītāju.
T ē v s. Nu, tad jau būtu jāiet un jāliedz, lai nepieņem...
M ā t e. Lai tā brēka izceļas vēl lielāka.
T ē v s. Tiesa gan... Jātaisa, ka viņš pie mācītāja nemaz netiek.
Vai zini, māt... vai zini...
M ā t e. Nu?
T ē v s. Jā, bet tu jau atkal bārsies.
M ā t e. Ak, skaties nu: bārsos! Ko nu tagad piebārsos!
T ē v s. Paklau, ja mēs... ja mums nāktu palīgā viena – tā... nu, tā Emīlija... ja tā viņa nepierunās, tad neviens...
M ā t e. Emīlija... Ak tad tu domā gan... Kur tas vecais lupatu deķis?
T ē v s. Es jau sacīju, ka tev nepatiks. Piekļētiņā. Vai tu viņu pār-dosi Ābramam? Nupat iebrāuca.
M ā t e. Jāpārdod ir. (*Ātri prom pa vidu.*)
T ē v s. Nemierīga gan ir... bet vēl negrib padoties.

Trīne ienāk no kreisās puses.

DIVPADSMITAIS SKATS

Tēvs. Trīne. Tad Juris.

Trīne. Vai neredzējāt jaunā saimnieka?

Tēvs (igni). Ne. (*Iziet pa labai.*)

Trīne (*mēdīdamās*). Ne!... Vēl jau nav vis ziema, ka tev mute aizsaluse.

Juris ienāk no labās puses.

Juris. Tev kā vajaga?

Trīne. Brencis nupat gribēja akā ielēkt. Tikko viņu atturēju.

Juris. Man nav glābšanas medaļas, tev ko kārt kaklā, ka tu man to stāsti.

Trīne. Vai, cik jūs nu lepni ar mani runājiet! Nudie, jādomā, jums patiktu, ka tas Brencis noslīcinātos.

Juris. Zināms. Tad man vairs nebūtu jābaidās, ka viņš man Madi atkal atņems.

Trīne. Kas tā par bezdievīgu runāšanu!... Nudie, tā jums vēl nelabais ielīdis sirdi.

Juris. Un no tā tavas šķīstās rociņas mani tāpat gribētu glābt kā Brenci no akas?

Trīne. Par ko ne... Jaunsungus – un es varu arī izglābt.

Juris. Tiešām?

Trīne. Redziet... bet jūs par mani smiesaties!

Juris. Kur nu!

Trīne. Redziet: kam jūs to Madi īsti ņemat? Vecu mantu! Ka vēl kāda smalka cilvēka, bet prasta strādnieka vecā brūte!... Tēvs negrib, māte negrib. Brencis lēks akā vai nodedzinās jums vēl mājas. Un Made pate arī tikai tā uz pusrata, nemaz nebūs diezgan silta pret jums... Kam jums vajaga visa tā naida, to nepatīkšanu un ķimpu? Apprecējaties tak ar godu. Nudie, klausāties mani: apprecējaties ar godu... Ņemiet tādu prišu, kurai vēl nav neviena brūtgana bijis. Man vēl nav neviena bijis. Tādu, kas ar māti laba. Es esmu ar māti ļoti laba. Tādu, kas smalkus rokas darbus prot. Es māku tamborēt... Precējiet – nu – precējiet labāk mani...

Juris (*kas līdz šim grūti bija savaldījies, sāk briesmīgi smieties*). Tevi! (*Smejas dikti.*)

Trīne (*sāņus*). Lūko nu tādām labu darījuse.

Juris. Tevi! (*Smejas. Brencis ienāk. Juris aplūks pēkšņi un iziet ātri pa kreisai.*)

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Trīne. Brencis.

T r ī n e. Vai re, kā aiziet! Kaunas tev acīs skatīties. Vai zini, par ko viņš tik negudri smējās? Par tevi, ka tu gribējis akā lēkt.

B r e n c i s (*it kā noguris*). Lai nu, lai nu, man viss viens – viss. (*Nosēstas.*)

T r ī n e (*nopūzdamās*). To es ticu. Tādas lietas ķeras pie sirds. Tā man bija, kad Juris tev aizliedza mani ņemt.

B r e n c i s. Kad tad tas notika?

T r ī n e. Nu tad, kad Made šurp atnāca dzīvot. Tad viņš tev iestāstīja Madi. Citādi mēs jau sen būtum apprecējušies.

B r e n c i s. Ej nu, ej! Tā man pirmā dzirdēšana!

T r ī n e. Ko nu dziedies. Vai nebiji pirms tā ar mani ļoti labs? Vai neatnesi man divas reizes bambankas no bodes? Vai neizpirki man tirgū beirīti un kvasu? Vai neprasīji reiz pat mutēs!

B r e n c i s. Tās bambankas tev devu par zeķu lāpīšanu, to dzērienu pirku par krekla pašūšanu un toreiz, kad tevi gribēju bučot, nebiju skaidrā.

T r ī n e. Ak, neliedzies nu. Es jau tev nu tās Mades nepārmetu. Kas noticis, tas noticis. Gan viss atkal būs labi... (*Glaimei.*) Brencīt, kas ir, – būsim atkal senie vecie draugi! (*Sniedz viņam roku.*)

B r e n c i s. Man tagad nav ni cauru kreklu, ni cauru zeķu – cauru.

T r ī n e. Bet caura sirds. Brencīt, es māku i sirdis lāpīt.

B r e n c i s. Lāpi tam, kas grib, liec mani mierā – mani. (*Pieceļas.*)

T r ī n e. Kam nu tu tā runā, Brenci! Kad tu zinātu, kā man tevis žēl. (*Aizliek priekšauta stūri vaigam priekšā.*)

B r e n c i s. Tas man viss viens – viss... (*Aizgriež Trīnei muguru.*)

T r ī n e (*noskatās slepeni Brenci. Sevi*). Ta nav nekā. (*Dikti, Brenci satverdama aiz rokas un apgrieždama. Energiski.*) Klausies vienu prātīgu vārdu, Brenci! Krietns vīrs, kam gods sirdī un lepnums, tā nedarīs kā tu! Meitas dēļ, kurai it nekā vairāk nav kā drusku sārtuma vaigu galos, prātīgs cilvēks nepūtīs kā sila priede, smalka lietusa pielijuse. Kas tad tas smukums ir, kad nav pastāvības un tikuma? Acu mānītājs viņš ir. Tādēļ esi apdomīgs un precē tikai tādu, kurai sirds laba un šķīsta un darbi veicīgi. Maz gan tādu vairs uz zemēm var atrast, bet pa vienai puķītei še tomēr vēl ir. Brenci, paskaties manī. Tā no visas sirds! Brencīt, es esmu vēl viena no tām retām vijolītēm... Precēsīsimies, Brenci! Ņem mani – Madei par spīti!

B r e n c i s. Vai tu traka? Tevi Mades vietā! Atkāpies no manis, sātān! Marš, laukā! (*Stumj Trīni uz durvīm.*)

T r ī n e. Ujā, ujā, negudrais, es jau gan pate aiziešu! (*Aiziet pa vidu.*)

B r e n c i s. Sātānu eņģeļa vietā! Ak, ak!...

T r ī n e (*pabāž pa durvīm galvu*). Ka tu sapelētu kā trīs gadi vecs maizes klaips! (*Prom.*)

B r e n c i s. Lādi, cik gribi, viltīgā pasaule. Man viss viens. Zinu, kas man jādara. Jāmeklē otrā brūte. Made mana pirmā, nāve otrā – nāve. (*Izvelk atslēgu no ķešas, atslēdz skapi.*) Te stāvēja ģipts. (*Meklē.*) Te tā ir. Ar vienu šņūcienu pietiktu, bet ņemšu drošības dēļ divus. (*Paņem divus pulverišus, izņem atslēgu no skapja un iet uz galdu. Atgriežas, aizgrūž paverši durvis. Ielej tad ūdeni glāzē un ieber tajā vienu pulverīti. Made ienāk.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Brencis. Made.

M a d e. Brenci, vai mātes neesi redzējis? Sviests jāsver.

B r e n c i s. Neesmu redzējis. (*Made grib aiziet.*) Made!

M a d e. Nav vaļas.

B r e n c i s. Sacīšu tev tikai pāri vārdiņu... Mani nupat sagraba tāds nelabs reibonis. Še mana skapja atslēga. Paglabā to. Un ja kas notiktu – –

M a d e. Ej nu, kas tā nu par runāšanu!

B r e n c i s. Paglabāt jau vari. Atkal atdosi. Bet, ja kas notiek, tad – tad – svētdienas svārku ķešā ir mans mazais krājumiņš. Es tev to atvēlu. Un tad tur vēl ir viens pāris cimdu no mikstās vilnas, tos arī ņem par piemiņu no Brenča, kas tevi ļoti... ļoti... Bijām tik ilgi cerējušies... Tas cits nabagiem. Še! (*Sniedz viņai atslēgu.*)

M a d e (*aizgrābta*). Brenci! (*Prom pa kreisai.*)

Brencis nokrīt krēslā. Made steidzas atpakaļ, it kā gribētu Brenci apkampt, apstājas piepeši viņam aiz muguras, pārvar savas jūtas un noiet viegli pa kreisai.

B r e n c i s (*pēc brīža*). Viņa nenāk atpakaļ... Tad man jāmirst... (*Ieber otru pulverīti glāzē. Ūdens uzkūs.*) Cik zāles stipras! Labi. Tad viss drīzāk pāries... Ar Dievu, Madīņ, lai tev labi klājas – lai

tev!...(Izder glāzi līdz pusei, nodreb un noliek to uz galda.) Nu esmu dzīvs mironis.

Ābrams ienāk pa vidu.

PIECPADSMITAIS SKATS

Brencis. Ābrams.

Ā b r a m s. Labdien, Brence!

B r e n c i s. Labdien, Ābram!

Ā b r a m s. Nu, kā iet, kā skrien, Brence? (*Noslēpumaini.*) Vai tu
are zine, ka se būs viesīne?

B r e n c i s. Zīnu, zīnu...

Ā b r a m s. Ak tu vine pazīste? Vai ne? A gora feina mamme?

B r e n c i s. Baltā palagā, ar izkapti rokā... pazīstu gan.

Ā b r a m s. Ar izkapte? Ar saldene pudelite vine nāks. Ko tu
spāsē!... Nu, vai ka soreiz nevajag?

B r e n c i s. Vajag, vajag... zārka vajaga.

Ā b r a m s. Oho, tu toc negribese mirt! Vine reize tu sacīj, tu
gribe preceties.

B r e n c i s. Es nupat salaulājos.

Ā b r a m s. Ko tu mulde, Brence? Vai tev nav labe ap dūse?

B r e n c i s. Ja tu mani kādreiz esi pievīlis, Ābram, – es tev piedo-
du – tev. Ar Dievu, Ābram. (*Prom lēnām pa labai.*)

Ā b r a m s (*noskatās viņam pakaļ. Parausta plecus un rāda uz
pieri*). Mesuge!...

Made ienāk pa vidu.

SEŠPADSMITAIS SKATS

Ābrams. Made.

M a d e. Ābram, tavš zirgs pagalmā padarīs skādi. Ej piesien.

Ā b r a m s. To mans Joske izdarīs.

M a d e. Tas Viļam rāda savu leijerkasti... Kam tu to esi pircis,
Ābram?

Ā b r a m s. Ta leijerkaste man palīdz pārdot mana prece. Kad

laudes kaut kur saskābus ir un negrib pirkt, tad sake es: «Joske, uzgriez ta kreicpolkā,» – un vine paliek jautre un pirk kā stulbe.

M a d e. Ej nu!

Ā b r a m s. Tagad sake: viss iet ar dampe. Drīz teiks: viss iet ar muzike.

M a d e. Jā, jā... Tad jau laikam gan tiesa, ka esot tādas šūnamās mašīnas, kas spēlējot?

Ā b r a m s. O, tas vēl nav nekas. Ir jau pat tādes krēsles, kas spēlē. Tu uzsēsties: un apaks teve skan prasisane (*pusdziedādams*): «Kur tu auge, daile meite...»

M a d e. Vai Dieviņ!... Tad jau varbūt arī tādas gultas –?

Ā b r a m s (*smiedamies*). Tu ar save Brence laikam gan labprāt gulete ieks tāde guldame gulte?

M a d e. Ujā, ujā!... (*Ātri prom pa kreisai. Juris ienāk ātri pa vidu.*)

SEPTIŅPADSMITĀIS SKATS

Ābrams. Juris.

Ā b r a m s. Moin, junger Herr! Moin! Nu was is?

J u r i s. Was is gan! Abram, man par tevi briesmīgas dusmas – briesmīgas!

Ā b r a m s. Jūs mani sabiedet! Kas ir? Kas ir?

J u r i s. Tu man to Rembēnieti sūti uz kaklu! Tu mani ar viņu gribi saprecināt?!

Ā b r a m s. Es? Gott soll mech bewohren – ar tādē smucem es neielaižes. Tā jūsu mamines darisene. Es tikai nese zines.

J u r i s. Kādēļ?

Ā b r a m s. Par naude es dare vise, ko mane likume neliedz.

J u r i s. Tavi likumi zina savu pienākumu: tie tev n e k ā ne- aizliedz. Tava laime, ka mani likumi citādāki.

Ā b r a m s. Jūs toc tās zines dēļ save vece drauge negribetu kibelet!

J u r i s. Ar lielāko prieku! Ja tikai varētu!... Uz pēdām!

Ā b r a m s. Apzēlotes! Jūs man pataiset gluze nelabe dūse. Vai si ūdene drīkst dzert? (*Satver glāzi.*)

J u r i s. Kādēļ ne!

Trīne ienāk pa vidu.

ASTOŅPADSMITAIS SKATS

Juris. Ābrams. Trīne.

Trīne. Nāburgu students jūs ārā gaida.

Juris. Lai nāk iekšā. Saki, ka mātes te nav.

Trīne. Es jau sacīju – nenāk.

Juris. Sasper jods – ko tad viņš grib? (*Prom.*)

Trīne. Nu, vai tev priekš manis labas ziņas? Vai tikies ar Ķikreišu Kārli? Ko viņš sacīja?

Ābrams. Ko nu vinc sacīja! Vinc neka nesacīj. Vinc smējās.

Trīne. Tas plukata! Lai pielūko, ka vēl tādu sievu dabū kā mani. Nu, un Limbaku Ludim tu tak arī mani iestāstīji. Ko tad tas teica?

Ābrams. To es labak nestāstīs. Tu saskaitīsies.

Trīne. Vai nu es jau tik дума būšu?... Stāsti nu, stāsti!

Ābrams. «Ko?» vinc brīnējās. «Vai ta veca ragana vēl dzīve? Es jau domāj, ka vīnei sen kaulīne sabrukus.»

Trīne (*dusmīgi*). Viņš tā sacīja! Meli!... Ābram, tu esi tīri glups žīds!

Ābrams. Vai tadēl, ka es sacīj, tu skaitīsies?

Trīne. Kā nu cilvēks lai neskaistas, kad tu tišā prātā kaitini! Tā jau nu Limbaks nesacīja.

Ābrams. Kad tu labak zine, kapēc tad man prase?

Trīne (*nezina, ko teikt, un iet errīgi pa istabu apkārt*). Nu – un tie citi?

Ābrams. Viens teve grib nemt.

Trīne (*ātri*). Kurš tad?

Ābrams. Pupine Sprice.

Trīne (*cerībās maldināta*). Ak – tik vien tā prieka! Atraitnis ar vienu pašu aci un astoņiem bērniem.

Ābrams. Nesake neka. Būte vēl sliktak, ja vinem būte viene pase bērme un astones aces. Vai vinc pie tev lai nāk?

Trīne. Lai nu vēl... vēl jau laika diezgan... Nezin kā tas nāk, ka man tādi atštavkas cilvēki vien gadās? Vai tad izskatos jau tik veca, Ābram?

Ābrams. Es neese nekāde spiegele – ir daudz vecakes par teve meitas.

Trīne. Par cik vecu tu mani īsti taksierē?

Ābrams. Par cik vece? Nu, pāri par piecpadsmīt tev drose vien ir.

Trīne. Ak tad izskatos gan jau tik veca, ka nedrīksti teikt...

(*Aplaiž acis visapkārt, saņem Ābramu aiz svārkiem. Paklusām.*)
Ābram, paklau...

Ābrams (*noslēpumaini*). Nu? Dzirdē ar visām ausem!

Trīne. Ābram... vai tev nav... bet tu nedrīksti nevienam par to stāstīt.

Ābrams. Apzēlojes, tu toc Ābrame pazīste.

Trīne. Jāsāk būtu... jālūko... Ābram, vai tev nav zāļu?

Ābrams (*rokas izplētis*). Kus... kus... kus... (*Ātri.*) Kādas zāles, kādas?

Trīne. Ko pervēt...

Ābrams. Ak tā... perve zāle... Tu domāj prieks vilne?

Trīne (*ļoti kaunīgi*). Nē, priekš vaigiem. Tad jau tūliņ cilvēks jaunāks izskatoties.

Ābrams. Kā tad, kā tad, kā tad... es jau sen brīnejos, kadēl tu neprase.

Trīne. Ak tad ir gan? Cik tad maksā?

Ābrams. Pusotra celkave jau negribēs. Dose man pusrubule.

Trīne. Tik dārgas!

Ābrams. Bet labes. Tu izskatīsies kā lellite, kā divepadesmit gade vece skuke. Uz galvosan.

Trīne. Lai tad nu arī iet! Atnesišu tev tūliņ naudu. (*Iet. Apstājas.*) Un, kad tu ar Pupiņu Sprici satiecies, saki viņam labas dienas un iedod mazajiem pa bambankai no manis – nevar tak zināt... (*Prom pa kreisai.*)

Ābrams. Vecā plāpe! Mute paliek sausa, ar vine runajot. (*Satver no jauna glāzi un dzer. Brencis ienāk no labās puses.*)

DEVIŅPADSMITĀIS SKATS

Ābrams. Brencis.

Brencis (*iekliegdamies*). Ābram! Ābram! (*Steidzas Ābramam klāt.*)

Ābrams. Kas ir? Ko tu kliedz?

Brencis (*satver Ābrama roku un ieskatās glāzē*). Tukša! Tu viņu izdzēri?

Ābrams. Tu toc redzeje! Vai tur bij kas nelabe ieksā? Bij ūdenem skābe smeke.

Brencis (*rokas paceldams uz augšu*). Dievs, piedod man grēkus, es esmu divkārtīgs slepkava!

Ā b r a m s (*iesaukdamies*). Slepka! Brence, apzēlojes, nemulde! Kas ieks to glāze bij?

B r e n c i s. Ģipts tur bij iekšā.

Ā b r a m s. Ģifts? Ne, ne – tu mānes, Brence, sake, tu mānes... Tu mulde tāpat kā pirmin.

B r e n c i s. Ģipts tur bij iekšā...

Ā b r a m s. Tu ese man nogiftēs? Par ko? Brence! Ā! (*Sāk salicis un vēderu ar rokām turēdams skriet apkārt.*) Gift! Gift! Oi, lautenes, glābet! Glābet! Brence, kam tu to darije, kāpēc tu to darije? (*Nokrīt raustīdamies krēslā.*)

B r e n c i s. Tas jau – netišām... skaties... saņemies... es arī esmu nāves bērns.

Ā b r a m s. Kas man bēde par tevi! Mirste, ja tu gribe! (*Uzlec.*) Es gribe dzīvot! Man ir sieve, bērnes, es gribe dzīvot, glāb mane! (*Apkampj Brenci.*)

B r e n c i s. Miļais draugs, atvēli savu dvēseli debesīm. Mūs neviens vairs nevar glābt.

Ā b r a m s. Nevar! Brence, tu melo! Brence, skrien pēc daktere (*stumj Brenci uz durvīm*) – skrien!

B r e n c i s. Par vēlu – par vēlu.

Juris un Atis ienāk pa vidu.

Ā b r a m s. Oi Gewalt! Oi Gewalt! Oi Gewalt!

DIVDESMITAIS SKATS

Brencis. Ābrams. Juris. Atis. Tad Made. Vēlāk Vilis un Joske.

J u r i s. Kas te par kliegšanu?

Ā b r a m s. Ak dakteres! Apzēlotes, man ir giftige vēdere, man jāmirst! Glābet! (*Nometas Ata priekšā ceļos.*) Jaunekunge, dakter-jaunekunge, palīdzet!

A t i s. Es nesaprotu neviena vārda. Celies augšā – stāsti –

Made ienāk no kreisās puses un paliek satrūkusēs stāvam.

B r e n c i s. Mums jāmirst. Es iedzēru tīšām ģipti, viņš netišām – viņš.

M a d e. Ko? Ģipti? Iedzēri?... Ak, es jau domāju, ka nelaime notiks... Brencīt, manu Brencīt!

B r e n c i s. Madiņ... (*Apkampšanās.*)

M a d e. Tas viss jau bij māņi! Es jau nemaz Jura kunga ... es jau tikai tevi vien mīlēju!

B r e n c i s. Par vēlu, par vēlu!

A t i s (*kas pa tam apskatījis glāzi un uz galda gulošos pulverišu papīrus un sačukstējies ar Juri*). Vēl nav par vēlu! Šos papīriņos bijuse ģifts, kura nekaitē, ja to dabū izsvīst.

Ā b r a m s. Izsvīst?

B r e n c i s. Izsvīst?

M a d e. Es skriešu un iekurināšu pirti! (*Grib iet.*)

A t i s. Tas būtu par vēlu! Ātri! Vingrot, cik spēki nes! (*Vingro.*)
Šitā!

B r e n c i s. Nudie, nu man arī vairs negribas mirt... esam tik ilgi cerējušies...

M a d e. Brenci! Šitā! (*Dara Atim pakaļ.*)

Brencis un Ābrams vingro.

A t i s. Diktāk! Spēcīgāk! (*Lec uz augšu.*)

M a d e. Lec, Brenci, lec! (*Lec.*) Šitā, šitā...

Vilis ienāk pa vidu. Durvis paliek Joske ar leijerkasti.

Ā b r a m s. Es nesvīste! Es nesvīste! (*Juris noraun vecu kažoku no sienas un ietin viņu, Atim palīdzot, ātri tajā.*) Tā!... Nu spiel mal uff, Joske, spiel uff! Tad ies vieglak!

Joske nāk uz priekšu un sāk spēlēt. Visi lec un vingro.

Priekšgars.

TREŠAIS CĒLIENS

Pagalms Liel-Bērzos. Pa kreisai dzīvojamā ēka, pa labai lapene, apaļš galds,
soli; ceļš uz Maz-Bērziem.

PIRMAIS SKATS

Jaņuks. Annule.

A b i (dzied).

Divi, divi, kas tie divi,

Kas miedziņa negulēj?

Divi, divi etc.

Puisīts miega negulēja,

Par meitiņu domādams.

Puisīts miega etc.

Meitiņ miega negulēja,

Puišam cimdus adīdam.

Meitiņ miega etc.

J a ņ u k s. Bet tu jau nemaz neadi, Annul!

A n n u l e (*dara, it kā adītu*). Kā nu ne! Cimdi tikai tik smalki, ka
tu to bez brillēm nevari saredzēt.

Jaņuks apkampj Annuli un nobučo to.

A n n u l e. Jaņuk! Ej tu! Nu visi valdziņi no adatām nosprukuši!

J a ņ u k s. Kas par to! Gan atkal uzņemsi!

A n n u l e. Un kad nu man misas? Apdomā, tie ir brūtgana cimdi.

J a ņ u k s. Kam tad?

A n n u l e. Nu tev.

J a ņ u k s (*smejas*). Man?... Vai tad es tavs brūtgans?

A n n u l e. Zināms. Nu kas tad cits!

J a ņ u k s. Apžēlojies! Tikai Jaņuks – tev un citiem.

A n n u l e. Un tu laikam domā, ka es citam dotu mutes kā savam brūtganam?

J a ņ u k s. Un tu laikam domā, ka ar savu brūtu vien bučotos?

A n n u l e. Un tu esi gan ar citām arī vēl bučojies?!

J a ņ u k s. Bet cik uziet! Cik tik uziet – ar visām ganu un citām meitenēm, ar kurām vienās mājās esmu dzīvojis un kuras man patikušas.

A n n u l e. Briesmīgi! Un visām tu apsoli, ka tās precēsi?

J a ņ u k s. Jā, vai tad tas bij vajadzīgs?

A n n u l e. Nu, citādi tu tak no viņām mutes nebūtu dabūjis!

J a ņ u k s. Kā tad no tevis dabūju? Vai apsoliļos tevi precēt?

A n n u l e. Mani – –? Jā, kā tā lieta īsti bij?... Tu ganīji zirgus – es aiznesu tev brokastu – nosēdos – tad tu – tad es – tad – tad – jā, nezinu vairs, kā tā lieta īsti notika.

J a ņ u k s. Tā iet jums visām! Jūs īsti nezini, bet vēlāk brēciet, ka esiet pievilts. Klausies tādēļ, ko tev tagad sacīšu: es tevis neprecēšu!

A n n u l e. Nu, tad tev arī mutes vairs nedošu. Bučošos uz priekšu – –

J a ņ u k s. Tikai ar draudzenēm.

A n n u l e. Nē, ar citu godīgu puisi, kas solīsies mani precēt.

J a ņ u k s. Pasaulīt, dzirdi: kas solās precēt, tas ir godīgs! (*Smejas. Zobgalīgi.*) Cālit, cālit, solīts makā nekrīt.

A n n u l e. Nu, tad nebučošos vairs nemaz... Var arī bez tām mutēm iztikt. Nav jau nekāda pavalga.

J a ņ u k s. Kā kuram. Es bez tām nevaru iztikt. Ja nedosi tu, dos cita.

A n n u l e. Kā tad! Es jau zinu: viņļaužu Trīne.

J a ņ u k s. Skaties! Kā tu to tā uzreiz varēji atminēt?

A n n u l e. Ir arī ko atminēt! Vai gan nemanu, kādēļ viņa vai ik dienas šurp snāj!

J a ņ u k s. Tak ne manis, muļķa puikas, dēļ!... Viņa nāk uz jaunkundzi.

A n n u l e. Jā... jā... Un ap Jāņa dienu? Kādēļ viņa tev iedeva tos div' pār' zeķu? Jaunkundzes dēļ?

J a ņ u k s. Tādēļ, ka bij mana vārda diena.

A n n u l e. Nē. Tādēļ, ka viņa tevi grib piemānīt. Sargies, es tev saku! Uguns nav tik briesmīga pakulu kodeļai kā veca meita jaunam puikam.

J a ņ u k s. Vēl jau Trīne tik veca nemaz nav.

A n n u l e. Nu, redzi nu! Esi jau apmānīts! Maiss jau ir galvā. Ak!... Bet lai viņa nedomā man tevi noņemt: acis viņai izskrāpēšu, tai raganai!

J a ņ u k s. Bet tu tak dzirdi: es tevis neprecēšu.

A n n u l e. Tas man viena alga. Nenoļaušos un nenoļaušos, ka viņa man tādu prišu puiku pieviļ.

J a ņ u k s. Tad karu tūliņ varēsi uzsākt... Ekur viņa nāk!

A n n u l e. Nu, lai nāk vien tik... Es viņai...

J a ņ u k s (*dedzīgi*). Sirsniņ! Šitā tu man patīc! (*Grib viņu apkampt.*)

A n n u l e. Ak, ej tak! Ko nu!...

J a ņ u k s. Nedusmojies nu! Es jau tikai jokoju! Es jau tevi – tu jau man – un ar to Trīni – laid nu – ar to Trīni viens pats tikšu galā.

A n n u l e. Ā! Vai tev nepatīk! Nu it īpaši viņai rādīšu!

J a ņ u k s. Paklausies jel: derēsīm, ka ar šo reizi Trīnei uz visiem laikiem ceļu uz mūsu māju aiztaisišu. Tikai ej tagad – –

A n n u l e. Es nekur neiešu!

J a ņ u k s. Ej un noslēpies. Noslēpies! Es jau cita nekā negribu. Klausies, ko mēs runājam, redzi, ko mēs darām.

A n n u l e. Ak tā! Tā cita lieta... (*Iet.*) Bet ap kaklu krist i par jokiem ne! Tad jūs izšķiršu. (*Noslēpjas.*)

J a ņ u k s. Ne, ne.

Trīne uznāk no labās puses.

OTRAIS SKATS

Jaņuks. Trīne. Annule noslēpusēs.

J a ņ u k s (*neliekas Trīnes pamanot. Nopūzdamies*). Ak vai, vai, vai, vai...

T r ī n e (*jauki*). Nu, kas tad te tā pūš kā sila priede, smalka lietus pielijuse? Jānīts? Nu skaties! Vai ir ejams un guļams dienvidū!... Labdien, Jānīt!... (*Sniedz viņam roku.*)

J a ņ u k s (*roku savā satverdams*). Labdien, Trīnīt! Ko nu piegulēsi! Laimīgiem jau vien miegs nāk. Kam nav laimes, nav arī miega. Ak jā...

T r ī n e. Nu, kas tad nu noticis? Stāsti! Esmu tev tak arvienu bijuse laba draudzene.

J a ņ u k s. Ak, mās, man uznākušas bēdas... Man tik jaunam jāpaliek par vecu puisī.

T r ī n e. Ej nu, ej! Par ko tad?!

J a ņ u k s. Gribu precēties, bet neviena nenāk. Pat tā muļķe skuķe, tā Annule, saka, man esot par maz kapitāla.

A n n u l e (*sāņus*). Melis lielais.

T r ī n e. Vai par tiesu?... Bet par to nav ko noskumt. (*Mīļi viņa roku glaudīdama.*) Gan gadīsies tāda, kurai pašai diezgan kapitāla... Skaties, es tev atnesu jaunu kreklu. Redzēju, ka tev viendien bij caurs mugurā. To tu man dosi, ko salāpīt.

J a ņ u k s. Ak, cik tu esi laba! (*Saņem kreklu.*) Vai zini, Trīnīt, kad es tevi tā uzlūkoju, tad man paliek ap sirdi – tā – tā (*sāņus*) – nelabi.

T r ī n e. Nu kā tad? Runā vien tājāk!

J a ņ u k s. Nudie – nemaz negribas. (*Smejas kaunīgi.*)

T r ī n e. Ak, ko nu! Runā nu, runā!

J a ņ u k s. Jā, kad vēl būtu krēsla vai nakts – bet tagad – dienas gaismā – nudie negribas. Vārdi kā par plikiem – kauns no mutes nākt ārā.

T r ī n e. Pielikšu ausi pie tavas mutes, tad ceļš viņiem būs tik īsiņš, ka – – (*Grib tā darīt.*)

Annule taisās mesties starpā.

J a ņ u k s. Ne, ne, ne... Paga, šitā! (*Attin ātri kreklu drusciņ vaļā un izstiepj to starp sevi un Trīni.*) Nu tevis neredzu, nu man tūliņ vairāk dūšas.

T r ī n e (*sāņus*). Paldies Dievam, nu tak reiz vīrs būs rokā. (*Dikti. Ļoti mīļi.*) Nu?

J a ņ u k s. Trīnīt, man gribas precēties.

T r ī n e. Edze nu, kādas mums vienādas domas. Man jau arī gribas.

J a ņ u k s. Un kādu puisī tad tu vēlētos?

T r ī n e. Nu, tādu jaunu, prišu, glītu un kaunīgu – gluži tādu kā tevi.

J a ņ u k s (*piepeši kreklam ļaudams nokrist*). Un tu domā, ka es ņemšu vecu, neprišu, neglītu un nekaunīgu – gluži tādu kā tevi?

T r ī n e. Ko?!

J a ņ u k s. Es arī gribu jaunu, prišu, glītu un kaunīgu, gluži tādu kā (*aizmetas aiz lapenes, atved ātri Annuli*) – gluži tādu kā Annuli!

T r ī n e *iekliežas un nokrīt uz sola.*

J a ņ u k s. Ujā, krāsната sakrīt! (*Saķer Trīni aiz rokām.*) Up, jumpraviņ, up, up!

T r ī n e (*uzlēkdama, ļoti dusmīgi*). Projām! Vai tev tā ar godīgiem cilvēkiem jāākstās!... Paga, apsūdzēšu tevi pie jaunkundzes. (*Uz Annuli.*) Un tevi arī! Kaunies jel! Tik jauna un jau puikam karas kaklā.

J a ņ u k s. Un tu tik veca un v ē l puikam ķeries kaklā!

T r ī n e. Nu paga, es jums... (*Paķer kreklu, ieiet ātri istabā.*)

TREŠAIS SKATS

Jaņuks. Annule.

A n n u l e. Jaņuk – tas tik bij jauki... es nemaz nevaru izsacīt! Tu man tagad traki patīc! Nāc – dod rokas – griezīsimies... (*Satver Jaņuka rokas, abi griežas riņķī.*)

J a ņ u k s. Ukcī! Par divi gadi dzersim kāzas.

A n n u l e. Saimniece!... (*Palaižas vaļā; viens nokrīt uz sola galda vienā, otrs uz sola galda otrā pusē. Emīlija un Trīne iznāk no istabas. Jaņuks un Annule izliekas aizmiguši.*)

CETURTAIS SKATS

Jaņuks. Annule. Emīlija. Trīne.

E m ī l i j a. To vēl nekad neesmu pamanījuse... Jā, bet viņi jau aizmiguši. Jaņuk!

Jaņuks pakustas un ņurd it kā pa miegu.

T r ī n e. Ko nu ņurdi? Augšā! (*Sakrata Jaņuku.*)

J a ņ u k s (*uzlēkdams stāvu*). Kas ir? (*Berzē acīs.*) Ā, viņlaužu Trīne! Labdien, labdien, Trīnīt! (*Žāvā.*)

T r ī n e. Ko nu āksties! Jaunkundze jau nu zina, cik nekaunīgi tu te ar Annuli mīlinies un bučojies.

J a ņ u k s. Es mīlinos – bučojos, es nemaz nesaprotu -- Vai tad vēl esmu ar miegu?

E m ī l i j a (*smīnot*). Trīnīt, man liekas, tu būsi pārskatījusēs. Caur lapām nevar līgā redzēt --

Trīne. Nu, tad prasiet tai Annulei, tā varbūt tā nemācēs melot kā šis. (*Dikti.*) Annul!

Annule (*pietrūkstas pēkšņi stāvu un tikko neapgāž Trīni, kura iesaukdamās atkāpjas*). Vai, kā es nobijos!

Emīlija (*stingri*). Stāsti – ko tu te nupat dariji? Bet nemelo!

Annule (*ar priekšauta stūri spēlēdama, kaunīgi*). Man negribas.

Trīne. Ahā! Tai tak vēl drusku kauns! Bet stāsti vien, ko tu te dariji; jaunkundze pavēl.

Annule. Es sapņoju...

Emīlija. Tu dzirdi, Trīnīt... Par ko tad?

Annule. Par -- vai lai stāstu?

Emīlija. Jā, jā, jā...

Annule. Par jums un – un – mūsu jauno nāburgu saimnieku.

Trīne. Meli, meli! Salti, balti meli! Viņa tikpat pilna niķu kā tas puika.

Emīlija. Ak, lai nu viņa stāsta vien! Tu redzēji – ?

Annule. Redzēju jūs abus baznīcā, altāra priekšā. Mācītājs jūs pašlaik taisījās laulāt, kad es uztrūkos.

Emīlija (*jautri*). Tā... Nu skaties... Nu jā... labi... Ej pacel meitas. Un tu, Jaņuk, iedzen Līzes grābekļam nolūzušos zariņus.

Jaņuks. Jā, jā... (*Noiedams uz Annuli.*) Bet tad mēs to Trīni izmोजējām. (*Abi prom.*)

PIEKTAIS SKATS

Emīlija. Trīne.

Trīne. To nu gan nebūtu domājuse, ka tiem abiem vairāk ticēsiet nekā man. Tad jau nu tā jaunā vēsts, ar kuru pie jums atnācu, labāk lai paliek nestāstīta. Tikpat neticēsiet. Jāiet uz māju. (*Grib iet.*)

Emīlija. Neskaisties nu, Trīnīt. Lai tā lieta ar tiem abiem paliek neizmeklēta. Ja tur arī kas būtu... kad t a d cilvēks lai mīlē, ja ne jaunībā?!... Jaunībā! Jaunībā! Vai ne, Trīnīt? Kas mīlē, tas vien laimīgs ir! Vai ne, Trīnīt? Ak, es esmu tik laimīga!... Bet ko tu man gribēji stāstīt? Par viņu?

Trīne. Jūs esiet tik laimīga... tad jau labāk...

Emīlija. Nu, nu... kas tad noticis? Taču ne kāda nel...?

Trīne. Ak, es labāk nestāstīšu.

Emīlija (*izbijusēs*). Apžēlojies! Kas noticis? Teic laukā! Ātri!

Trīne. Nu labi ar: jaunais saimnieks precēs mūsu Madi.

Emīlija sāk skaļi smieties.

Trīne. Es jau tā domāju. Ar Dievu! (*Iet.*)

Emīlija (*viņu atturēdama*). Bet, Trīnīt... kā nu lai tam ticu... Tad jau drīzāk ūdens varētu sākt pret kalnu tecēt nekā tas notikt.

Trīne. Drīzi vien šo brīnumu piedzīvosiet.

Emīlija (*drusku nepacietīgi*). Ai, es tiešām nezinu, kādēļ tu šodien ar mani tā jokojies.

Trīne (*isi*). Ar Dievu! (*Grib iet.*)

Emīlija. Trīne!... Ne, ne!... Un tomēr, ja tā būtu... Trīn, ja tu jokotu... nemūžam tev to nepiedotu!

Trīne. Nudie, jānudie, Juris šodien uzrunājis Madi. Brencis gribēja akā noslīcināties, tēvs iet apkārt kā duls, māte nozuduse – laikam aizskrējuse uz mācītāju liegt – bet Juris tikai svilpo vien. Un Made – tā dzīvo vienos smieklos.

Emīlija. Jā, es... viss tas... tas viss tik neticams... pavisam... pavisam... neticams...

Trīne. Jā, man jau arī iesākumā tīri galva vai reiba. Tādu peinu līgaviņu pret tādu...

Emīlija (*acīs slaucīdama*). Trīnīt, atstāj mani... ej... (*Rāda uz istabu.*)

Trīne. Jā, jā, es saprotu. Tādās reizēs es arī mēdzu viena pate izraudāties. (*Prom.*)

Emīlija (*dikti iesaukdamās*). Tas jau nav tiesa!... Nevar būt tiesa!... Ak, kaut labāk nekad nebūtu redzējušies!... Ak, Juri, Juri! (*Raud dikti. Juris uznāk.*)

SESTAIS SKATS

Emīlija. Juris.

Juris (*tuvojas klusām Emīlijai un aizliek tai roku aiz acīm*).
Atmini – kas es esmu?

Emīlija (*pēkšņi pietrūkdamās*). Tu še!... Tiešām – tas – tas...
par daudz... par daudz...

J u r i s (*Emīlijas dusmas pakaļ taisidams*). Par daudz droši, bezkaunīgi, negodīgi, nevēdzīgi, neģēlīgi, nekrietni! (*Jautri.*) Paldies Dievam, redzu, tu visu zini, nu man mute par velti nav jāklabina.

E m ī l i j a. Un to visu tu man saki jokodamies un smiedamies?

J u r i s. Jā, jo raudot joku nestāstu.

E m ī l i j a (*rokas paceldama*). Kāda nedzirdēta bezsirdība! Ievainot līdz nāvei un tādu darbu saukt par joku!

J u r i s. Ak, blēņas! Ievainot! Tu taču dzirdi: viss jau tikai joks – Made mana brūte – tavas un manas laimes labā. Un tu varēji šaubīties!

E m ī l i j a. Mans Dievs!... Ak, Juri... piedod!... Ak, te nu tu redzi sieviešu vājību!

J u r i s. Laid, laid – man tagad nav vaļas skatīties. Nenācu arī tev tā joka izskaidrot. Atsteidzos šurp tevi lūgt: esi laipna pret kādu ubadzi, kas te katrā acumirkli var ierasties.

E m ī l i j a. Pret ubagiem citāda nekad neesmu kā laipna...

J u r i s. Piedod, sirsniņ. Gribēju teikt: kārdini šīs ubadzies priekšā Trīni, lai viņa tev kaut ko par manu māti stāsta.

E m ī l i j a. Kādēļ?

J u r i s. Caur to tev reiz atvērsies acis, kas viņa par čūsku un ka v i ņ a un ne māte mūsu laimei stāvējuse ceļā... Sveika!

E m ī l i j a. Cik tu šoreiz steidzīgi. Sveiks!... (*Skatās viņam izbrīnējusēs pakaļ.*)

Juris nāk atpakaļ un skatās meklēdams apkārt.

E m ī l i j a. Vai tev kas palicis?

J u r i s. Jā. (*Meklē.*)

E m ī l i j a. Kas tad? (*Skatās arī apkārt.*)

J u r i s. Tā bučiņa, kas man pie atvadišanās likumīgi nākas.

E m ī l i j a (*smiedamās*). Juri, Juri – man top gluži bail, kad mūs abus iedomāju par vīru un sievu. Mūsu laulībā jau nopietnības ne par pieci graši nebūs. Ja tu šitāds vēja grābeklis arī turpmāk būsi – kā tad lai manī rodas vajadzīgā bijāšana pret savu kungu un galvu? Tapšu par daudz pārgalvīga.

J u r i s. Tā... (*Tuvojas galdam, dara tā, it kā tur vienā un otrā vietā meklēdams kaut ko paceltu un atkal nomestu. Nosēstas un bungo it kā nepacietīgi ar pirkstiem uz galda.*)

E m ī l i j a. Nu, ko tu nu atkal meklē?

J u r i s (*loti īgnā balsī*). Jaunākā avižu numura. Gribēju

paskatīties, vai liniem cena nav cēlusēs. Bet vai tad nu pie mums kas pastāv savā vietā! (*Uz vienu pusi pagrieždamies.*) Mildiņ, Anniņ, Lienīt, Līzīt, Kačiņ! (*Uz otru pusi pagrieždamies, diktāk.*) Kārlīt, Pēterīt, Jurīt, Mātiņ, Brencīt!... Jā, kur tad nu atkal mūsu bērni aizbizojuši?... Un pusdienu arī vēl nav gatava! (*Ar dūri uz galda sizdams.*) Sasodīta būšana! Šādas nekārtības ilgāk necietīšu! (*Paceļas un iet ātri projām. Apgriežas smiedamies.*) Lūk, tādu tu mani redzēsi pēc pieciem gadiem.

E m ī l i j a. Pēc pieciem! (*Paklusām pie pirkstiem skaitīdama.*) Mildiņ, Anniņ, Lienīt, Līzīt --

J u r i s (*viņu dzīvi pārtraukdams*). Ne, ne, ne -- man misējās! Pēc desmit, pēc desmit gadiem, vecenīt! (*Apkampj viņu, ātri prom.*)

E m ī l i j a (*viņam nosaukdama pakaļ*). Ar Dievu, ar Dievu, vecīt!... Nē, būs gan mums dzīve! (*Runā.*)

Mums skanēs laimes dziesmas,

Mūs viņas spārni segs,

Un mīlestības liesmas

Mums sirdīs mūžam degs.

Annule uznāk.

SEPTĪTAIS SKATS

Emīlija. Annule.

Annule nostājas kaunīgi.

E m ī l i j a (*laipni*). Nu?

A n n u l e. Jūs pret mani vienmēr tik laba esat bijuse --

E m ī l i j a. Kā tu domā, tagad arī citāda nebūšu. Pareizi! Esi nākuse istā brīdī grēku sūdzēt. Mana laipnība aplāj visas aizceptās maizes, saplēstās bļodas, izlietus pienus un tamlīdzīgus noziegumus uz trīm nedēļām uz priekšu.

A n n u l e. Ak nē, es tagad nevienas bļodas neesmu saplēsusē, grībēju no jums kaut ko lūgt... Redziet, neesmu vis tik laba, kā jūs domājiet. Jūs domājiet, ka man tas Jaņuks nepatīk, bet es esmu tik... esmu tāda... ka... viņš... man... patīk gan.

E m ī l i j a. O! ... Un tu viņam laikam arī neesi gluži riebīga?

Annule. Laikam...

Emīlija. Nu, tad jau Trīnei laikam būs taisnība?

Annule (*dusmīgi*). Trīne ir nekrietna meita. Viņa man Jaņuku grib noņemt. Un tādēļ jūs gribēju lūgt: aizliedzat viņai uz mūsu māju nākt. Jaņuks šodien gan Trīni izmozēja, bet divi gadi ir ilgs laiks --

Emīlija. Divi gadi? Kas par diviem gadiem?

Annule (*apķerdamās aiztur sev muti. Kaunīgi*). Ak... Man tas tā izspruka... pēc -- pēc diviem gadiem gribam taisīt kāzas.

Emīlija. Ā... Nu, ja tu mani uz pēdām ielūdz panākšņos, tad jau no to Jaņuku palīdzēšu no Trīnes valgiem izsargāt.

Annule (*šķelmīgi*). Es jūs sirsnīgi lūdzu panākšņos -- un jūsu vecīti arī.

Emīlija. Manu vecīti! Annul, šķelme, tu jau esi klausījusēs!

Annule. Tikai tādēļ, ka gribēju zināt, kā smalkāki cilvēki milējas. Tie tai lietā tikpat dumi kā mēs, prastie.

Emīlija. Vizdegune!... Bet par to tevi uz vietas sodīšu: ej atnes medu un kukulīti no svētdien pārpalikušā plāceņa -- tavu draudzeni Trīni ko mielot.

Annule. Bet jaun kundze... tas ... tas...

Emīlija. Ej nu, ej -- man liekas, tā būs viņas beidzamā maltīte mūsu mājās. Sasaldināsim viņai labi šķiršanos.

Annule. Ak tā! Tad nu gan! Tad nu gan!... (*Aiztek ap mājas stūri, ceļā ar Jaņuku pārmīdamās. Jaņukam grābeklis rokā, ap kuru tas vēlāk šad un tad strādā.*)

ASTOTAIS SKATS

Emīlija. Jaņuks.

Jaņuks. Nupat divi sveši piebrauca pie rijas. Būs laikam gaidītā Ābrama atsūtītā lopu kupčiene.

Emīlija. Labi. Bet vai tik gani nav izdzinuši?

Jaņuks. Nupat taisījās dzīt.

Emīlija. Tad jāpasaka, lai uzgaida. (*Ātri prom istabā.*)

Jaņuks strādā.

DEVĪTAIS SKATS

Jaņuks. Annule.

Annule nāk ar medus bļodiņu un plāceni rokās.

J a ņ u k s. Ko tu tur nes, Annul?

A n n u l e. Medu.

J a ņ u k s. Medu – un ej man garām. Tas nav smuki no tevis.

A n n u l e. Nu tad šē! (*Iebāž viņam tējkaroti ar medu mutē.*) Uz Trīnes rēķinu!

J a ņ u k s. Ā... tas krūtei labs!... Ak jaunkundze Trīni grib mielot? Uz viņas rēķinu: vēl vienu karoti!...

A n n u l e. Šē, šē... Un nu: uz Trīnes rēķinu man ar vienu karotīti! (*Ņem medu un noliek tad visu uz galda.*) Laikam jau naža arī vajadzēs. (*Prom istabā.*)

J a ņ u k s. Man tā liekas, ka Trīnes rēķins vēl nav pilns. (*Paņem karoti. Dāvis uznāk.*)

DESMITAIS SKATS

Jaņuks. Dāvis.

Jaņuks atkāpjas ātri no galda un noslēpj karoti aiz muguras.

D ā v i s. Labdien, kaimiņ!

J a ņ u k s. Labdien, ciemiņ! (*Virzās galdam klāt un ieliek, Dāvam nemanot, karoti traukā.*)

D ā v i s (*visapkārt apskatījies, pieiet pie Jaņuka un iegrūž tam viegli ar elkoni sānos*). Šitās jau laikam gan ir tās Bērzu mājas?

J a ņ u k s (*atkāpdamies*). Kā tad: Liel-Bērzi. (*Sāņus.*) Nav nemaz pēc kupča. (*Dikti.*) Vai jūs tas žīds šurp atvēstījis?

D ā v i s. Nu, kas tad cits. (*Paiet un sauc.*) Rembēnu māt, kāp vien laukā!

J a ņ u k s (*sevi*). Rembēnu māt? Tie nebūs kupči. (*Dikti.*) Jūs gribiet mūsu bulli pirkat?

D ā v i s (*smīnēdams*). Jūsu bulli? (*Iegrūž Jaņukam sānos.*) Nu kā tad, ja tikai brangu būsiet nobarojuši.

Rembēniete uznāk.

VIENPADSMITAIS SKATS

Jaņuks. Dāvis. Rembēniete. Tad Emīlija.

Rembēniete. Labdien!

Jaņuks. Labdien!

Rembēniete. Tā tad šitie ir tie Bērzi!... *(Skatās apkārt.)*

Dāvis. Bez taujāšanas iebraucām istajos ciemos. *(Piegrūž Rembēnieteī sānos.)* Vai tā nav laba zīme!

Rembēniete. Kā tad, kā tad...

Emīlija iznāk no istabas.

Jaņuks *(Emīlijai pretī, paklusām)*. Jā, tie atbraukuši uz mūsu bulli.

Emīlija *(abos paskatījusēs. Tāpat)*. Bet nemaz neizskatās kā kupči. Laikam iesācēji.

Rembēniete pa tam pateikusi kaut ko Dāvam, kas aiziet.

Emīlija *(nāk tuvāk un paloka sveicinādama galvu)*. Vai vēlaties viņu tūliņ apskatīt?

Jaņuks iegriež pirkstā, piegrūž to pie mutes un aizskrien ap mājas stūri.

Rembēniete. Vai nu jau tik pēkšņi! *(Smīn.)* Lai nu... Kur tad viņš ir?

Emīlija. Acumirkli vēl kūti.

Rembēniete. Nu, tad lai atnāk vien uz istabu!

Emīlija. Uz istabu?... Nesaprotu, kā to domājiet. Vai vēlaties, lai viņu ievēd pagalmā?

Rembēniete. Ievēd? Vai tad viņš pats neienāks?

Emīlija *(drusku nepacietīgi)*. Nē, jo turam viņu piesietu.

Rembēniete. Piesietu? Tētīt žēligais, kādēļ tad tā?

Emīlija. Kas tur ko brīnēties? Ikkatrs tak tādu lopu tur pie valga.

Rembēniete. Tad jau viņš laikam dzer un trako? *(Dāvis uznāk ar plāceņu nastu un šnaba pudeli.)* Ko domā, Dāvi, viņš esot liels žūpa un trakojot. Šit' meita tā stāsta.

Dāvis. Ko nu klausīties! Būsi laikam uzdūrusēs uz tādas, kas viņu pate priekš sevis grib. Neliecies nobiedēties, prasi tikai – kur māte? Un vai plāceņus nest istabā? *(Grib iet istabā.)*

E m ī l i j a (*viņu atturēdama*). Mans Dievs, te notiek kāda pārprašana. Sakiet taču – ko jūs īsti gribat?

R e m b ē n i e t e. Vai tad nu visu laiku pa miegam runāji!... Saimnieces gribam.

E m ī l i j a. Tā es esmu.

R e m b ē n i e t e. Ak, neāksties nu! Nedomā, ka, Bērzos nebijuse, arī *viņu* saimnieces nepazīstu.

E m ī l i j a. Bet mums divai Bērzu. Še lielie – tur mazie. (*Rāda uz Maz-Bērzu pusi.*)

D ā v i s. Lielie un mazie – mazie un lielie?... EĶe nu, māt; tad jau mums būs vilies. Tā nav laba zīme. Nē. Tad jau plāceņi laikam jānes atpakaļ?

Emilija parausta plecus, ātri prom istabā.

DIVPADSMITAIS SKATS

Rembēniete. Dāvis. Tad Jaņuks.

R e m b ē n i e t e. Vai nu te atstāsi?... Vai tad nemaz neprasīji, kas tās par mājām?

D ā v i s. Kā nu ne! Bet, kad nelaimei jānotiek, tad tā notiek, prasi vai neprasi.

R e m b ē n i e t e. Sirds man gluži apskrējusēs no tā jucekļa. (*Nosēstas.*) Dod drusku no tās pudeles.

Dāvis velk pudeli no ķešanas laukā, pie kam plāceņu nasta izjūk.

R e m b ē n i e t e. Nu jau, nu! Nevar arī saturēt! (*Saņem pudeli. Dāvis sāk plāceņus salasīt. Rembēniete dzer.*)

J a ņ u k s (*uznāk ap mājas stūri. Ap pirkstu maza, balta lupatiņa*). Liko-o-p! Par cik tad nopirkāt? (*Palīdz Dāvam uzlasīt plāceņus, pie kam nemanot vienu paslēpj sev aiz muguras.*)

Rembēniete noliek ātri pudeli uz galda.

D ā v i s. Par cik nopirkām? Neesam jau nemaz istajās mājās. (*Aiziet, Rembēnietes pavadīts.*)

J a ņ u k s. Laikam nav izdevies, kad i pat lāgā neatvadījās... Skaties, un vēl šelķina blašķi aizmirsuši tepat. Pakaļ jums ar to

neskriešu. (*Cilā pudeli.*) Nez kā būtu, Jaņuk, kad tu ... tā drusciņ krūti... jālūko... (*Tuvina pudeli mutei.*) Ne, ne! Rikle vēl izbruks! (*Noliek pudeli uz galda, paņem grābekli un sāk ar to strādāt.*) Bet tad jau tā tai kupčienei arī būtu uzbrukuse. (*Tuvojas atkal pudelei.*) Un cik smuki tas šelķins izskatās! Nez vai tik nav vēl liķiers vien vai varbūt pate granapipka... (*Paņem atkal pudeli rokā.*) Kas ir, ir... (*Grib dzert.*) Bet Annule –? Sasper jods, kad tā dabū zināt, ka jau tik agri sāku... nē. Labāk tad ne! (*Grib nolikt pudeli. Dāvis uznāk. Jaņuks drusku apjūk.*)

D ā v i s. Nu dzer, dzer, dzer vien – nekaunies, neesi jau vairs vakarējais, virslūpa jau sāk plaukt.

J a ņ u k s (*atdod Dāvam pudeli*). Še tava blašķe!

D ā v i s (*iegrūž Jaņukam sānos*). Muļķi! (*Dzer un aiziet.*) Ar Dievu!

J a ņ u k s. Tā tad laikam jau izskatos pēc vīra. Nez vai tad vairs divi gadi būs jāgaida. (*Tausta virslūpu.*) Bet sataustīt gan vēl nekā nevar. (*Sāk atkal ap grābekli rīkoties. Maz-Bērsu māte uznāk, pārģērbusēs par ubadzi, vecā lupatu deķi un galvā agrāk pieminēto parūku.*)

TRISPADSMITĀIS SKATS

Jaņuks. Māte. Tad Emilija un Trīne.

J a ņ u k s. Kas tad tas?

Māte paklanās un pazvana ar mazu pulksteniņu.

J a ņ u k s. Kurlmēma ubadze! Ak tu nabadzīte! (*Māj.*) Nāc nu, nāc tuvāk!

Māte pienāk un nosēstas savrūp.

Jaņuks iedod ubadzei gabalu no nozagtā plāceņa. Emilija un Trīne iznāk no istabas.

E m ī l i j a. Nāc, Trīnīt, ieēdīsi drusciņ! (*Pamana māti, bet neievēro tās.*)

T r ī n e. Nav nu gan vairs tās vaļas – ā, mediņš, tad nu gan vēl kādu kumosiņu iekodīšu. (*Nosēstas, griež plāceni, ēd.*) Nē, kā jūs mani vienumēr tik brangi pamielojiet. Būs citu gadu pie jums jānāk krietni vai dzīvot, vai...

E m ī l i j a. Nu, nu... vai tad nu tevi tava tagadējā saimniece laidīs projām?

T r ī n e. Tā! Par simtu rubļu pie tādas pūces ilgāk nedzīvotu.

Māte pazvana.

Emilija un Trīne paskatās viņā.

E m ī l i j a. Ā – ubadze.

T r ī n e. Jā, tie ubagi jau nu uz tiem tirgiem atkal sāk vazāties apkārt.

E m ī l i j a. Būs izsalkuse – jāiedod šķēlīte plāceņa. (*Dara to.*)

T r ī n e. Nē, jūs gan esiet laba. Ubadzei medu! Mūsu saimniece: ar slotas kātu pa kaklu, ar kruķi pa kājām – projām!...

E m ī l i j a. Ej, ej, Trīnīt, man jau sen tā liekas, tu pārspilē, par viņas niknumu stāstīdama!

T r ī n e. Nu, kad jūs viņu pazītu, tad jūs teiktu, ka par mīkši no viņas runāju. Viņa jau ir gatavs... gatavs...

J a ņ u k s (*uzspiezdams*). Sātans!

Trīne paskatās dusmīgi Jaņukā.

E m ī l i j a (*norādama*). Jaņuk! (*Uz Trīni.*) Tad tu pret viņu arī nebūsi nezin kāda. Kā sauc, tā mežā atskan.

T r ī n e. Jā, jā, aizstāviet viņu vēl! Labi, e s... Bet ko tad j ū s viņai esiet darījuse? Ļauna vārdiņa no jums par viņu neesmu dzirdējuse. Bet paklausāties, ko viņa par jums runā! Kauns klausīties.

E m ī l i j a. Žēl gan, ja tā ir. Kaut jel viņa mani pazītu!... Vai zini, biju šodien tur – par matu būtu ar viņu iepazīsies.

T r ī n e. Dieva laime, ka tas nenotika. Ar vārītu ūdeni viņa jums acis sakās izbrucināt. Ar vārītu ūdeni – jānudie...

M ā t e (*kas sarunā slepeni ar lielāko uzmanību noklausījūsēs, vairs nevarēdama savaldīties, uzlec stāvu*). Nu es vairs nevaru izturēt! Tas tak par traku!

Visi satrūkstas.

E m ī l i j a. Kas tas?

T r ī n e. Mēmā runā!

J a ņ u k s. Kurlā dzird!

M ā t e. Es tev rādišu! (*Gāžas Trīnei virsū.*)

T r ī n e (*bēg un klieudz*). Traka! Glābiet! Traka! Ai, ai, ai, ai!

Annule iznāk no istabas.

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Priekšējie. Annule. Tad Mārcis un Ludis.

Annule. Kas nu? Kas nu? Ā!

Trīne. Glābiet! Glābiet! (*Apķeras Jaņukam un griež to pret māti.*)

Jaņuks. Trīn! Nesamanīgā! (*Lūko atsvabināties.*)

Annule. Trīn! (*Metas starpā un ieķeras nejauši mātes liekajos matos. Mati paliek Annulei rokā.*) Burlaciete. Zagle. (*Lūko no matiem atkratīties.*)

Trīne. Es ģībstu!

Māte bēg projām.

Emīlija (*pie istabas*). Palīgā! Puiši, palīgā! Mārci! Ludi! (*Divi puiši izskrien no istabas.*) Tur – ķeriet – skrieniet! (*Puiši aizskrien, Emīlija, Annule un pēdīgi Jaņuks, nolaidis Trīni uz sola, tiem pakaļ. Aiz kulisēm noskan saucieni: «Turiet! Zagle! Ķeriet! Burlaciete! Trakā...»*)

Priekšskars.

CETURTAIS CĒLIENS

Istaba Maz-Bērzos kā otrā cēlienā. Skapja durvis nav pilnīgi cietī.

PIRMAIS SKATS

Vilis. Joske.

Vilis garos veclaiku svārkos stāv pie galda ar muguru pret skatītājiem.

J o s k e (*arī smieklīgi satuntuļots, ar vaiņagu no papīra puķēm galvā*). Nu, voi neese gatavs? Tu man par ta piec kapeik vise pudelite perve uzliks uz gīme.

V i l i s. Gatavs! (*Atdod Joskem mazu pudelīti, ko šis noslēpj, un iebāž pats mazu spieģelīti ķešā.*) Nu esmu ķēniņa dēls ar zvaigzni pierē, Joske.

J o s k e. Nesak tu, Joske, es es' tagad princese.

V i l i s. Labi. Nāc nu, dzersim kāzas.

J o s k e. Labāk vines ēdisem. Man gribes ēst.

V i l i s. Tas jau tik tāpat vien tiek runāts. Es tevi tagad vedīšu savā pilī.

J o s k e. Kas ta pile būs?

V i l i s. Pagalmā lielais kāpostu kubuls. (*Abi iet uz vidus durvīm. Atis un Juris ienāk pa vidu.*)

OTRAIS SKATS

Vilis. Joske. Atis. Juris.

A t i s. Oho! Ko tad jūs te darāt? Ē – Vili, mans dēls!

V i l i s. Es tagad esmu gudrais ķēniņa dēls ar zvaigzni pierē, un šitā ir mana brūte. Iedevu viņam par to piecas kapeikas.

A t i s. Jūs esat zelta zēni. Juri, skaties: gluži kā pastellēti!...Ejiet un kāzojaties tur saimes istabā tālāk. Bet palieciet tur, kamēr topiet saukti.

Zēni prom pa kreisai.

TREŠAIS SKATS

Juris. Atis. Tad Made.

J u r i s. Ļoti labi. Kopā ar tiem diviem (*rāda uz labajām durvīm*) viņi mūsu nodomu jauki pabalstītu, bet Made negrib, un Rembēniete jau klāt.

A t i s. Ko? Klāt? Negrib? Viņai jāgrib!... (*Made ienāk pa vidu.*) Made, tu negribot traka būt?

M a d e. Nē, nu man tādu joku diezgan. Iznāks vēl lielāka ķeza.

A t i s. Tā! Nu tad klausies: tad Brenča arī vairs tālāk neārstēšu.

M a d e. Bet es jau nemaz nezīnu, jaunsungus, kāds cilvēks trakumā ir. Ko viņš dara, ko runā!

A t i s. Tev vairāk nekā nav jādara kā jāpārgriež acis un jāmuld.

M a d e. Jāmuld! Bet par kādām lietām?

J u r i s. Nu – runā par mīlestību. Par to jau tā kā tā visvairāk top muldēts. Saki, ka Rembēnietes vedēju gribi precēt.

M a d e. Jau atkal precēt! Nu – manis dē!... Bet par ko visa šī jaunā trace?

A t i s. Rembēniete jāaizdzen, kamēr mātes nava mājā –

J u r i s. Un tai ceļš uz mūsu māju jāaiztaisa uz visiem laikiem.

M a d e. Bet kad nu māte no mācītāja agrāk pārnāk mājā – –

J u r i s. Viņa nemaz nav pie mācītāja. Pamanīju pirmiņ – – Rembēniete nāk! (*Satver Madi aiz rokas, abi ātri prom pa kreisai.*)

Atis izvelk revolveri iz kabatas, uzliek to uz galda un nosēstas.

Rembēniete ienāk pa vidu.

CETURTAIS SKATS

Atis. Rembēniete.

R e m b ē n i e t e. Labdien!

A t i s. Labdien! (*Maza pauze.*) Ko jūs vēlaties?

R e m b ē n i e t e. Vai saimnieces nava mājā?

A t i s. Nē, nava.

R e m b ē n i e t e. Nava?... Ak nava gan... Vai tad kur izbraukuse?

A t i s. Nē... Jūs laikam vēl neziniet...

R e m b ē n i e t e. Ko tad?

A t i s. Kāda te nelaime notikuse?

R e m b ē n i e t e. Šīte? Maz-Bērzos? Ar saimnieci?

A t i s. Ar saimnieci un visiem citiem mājas ļaudīm. Tikai saimnieks palicis vesels.

R e m b ē n i e t e. Es nekā nezinu! Vai tad... kas tad...?

A t i s. Es jau arī lāgā nezinu... Māte... dēls... kāda veca atraitne... Nāves zāles, ar kurām, par nelaimi, visi apdzērušies un s a j u k u š i. Kad mani atveda, tad saimniece jau bija sākuse trakot un aizbēguse.

R e m b ē n i e t e. Kungs tētīt!... Tad jau jūs laikam esiet dakteris?

A t i s. Jā.

R e m b ē n i e t e. Vai Die, vai Die – Tad jau – man – laikam tūlīņ jāgriežas atpakaļ?

A t i s. Nezinu, ko jūs te gribiet un kas esiet. Bet lielu prieku gan še nepiedzīvosiet. Redziet – bez šāda rīka te nevar iztikt. Kad vairs nevar glābties, tad – (*Sagrābj revolveri, pamet roku pret Rembēnieti. Rembēniete iekliedzas.*)

A t i s. Jā, katram sava dzīvība jātaupa... Klau, tur atkal viens sāk trokšņot. Jāapmierina. (*Prom pa labai.*)

R e m b ē n i e t e. Ak tu nestundiņa! Kas mani grūda braukt uz šo trako namu! Vai tā Dāva nevarēju ņemt un mierīgi dzīvot...

Dāvis iereibis ienāk ar plāceņu nastu pa vidu.

PIEKTAIS SKATS

Rembēniete. Dāvis. Tad Made.

R e m b ē n i e t e. Atpakaļ, atpakaļ, Dāvi! Atpakaļ!

D ā v i s. Atpakaļ? Vai tad šitie vēl nav istie Bērzi?

R e m b ē n i e t e. Jā, ir – bet te notikusi ķeza... nelaime...

D ā v i s (*iegrūž viņai sānos*). Kas par ķezu, kas par nelaimi?
(*Smejas.*)

R e m b ē n i e t e. Ak, neprasi nu, nāc (*Made ienāk*) – eĉe, nu ir par vēlu!

D ā v i s. Kas par vēlu?

M a d e. Skaties, kas par smuku viesi! Kas tevi pie tās karašu nasas piesējis?... Labdien, preceniek! (*Dod roku.*)

R e m b ē n i e t e. Neklausies viņā! Viņa traka!

D ā v i s. Traka? Vai tādēļ, ka mani nosauca par smuku? (*Piegrūž Madei pie sāniem.*) Vai es tev patiku?...

M a d e. Par vari. Še roka. Kad iesim skaitīt?

D ā v i s. Bet tā tik ir karsta. Tāda man patik. To es ņemšu. Es tevi ņemšu. (*Smejas.*)

R e m b ē n i e t e. Atjēdzies jel! Klausies jel!...

D ā v i s. Liec nu mani mierā. Kad es tevis gribēju, tad tu steidzies braukt šurp. Dari nu savu darīšanu.

Juris ienāk pa kreisām durvīm.

SESTAIS SKATS

Rembēniete. Dāvis. Made. Juris.

Juris, aplicies palagu ap pleciem, tuvojas Dāvam, paklanās dziļi, izvelk tabaka dozi un sniedz viņam to. Dāvis paklanās pretī, ņem šņūcienu un sniedz Juram gandrīz jau iztukšotu šņabja pudeli. Juris pakuļā pudeli, papurina galvu un atdod pudeli atpakaļ. Tuvojas Rembēnietei, paklanās dziļi un sniedz viņai dozi.

R e m b ē n i e t e (*pārbijusēs*). Tas jau ir Juris!... Dāvi! (*Satver Dāvi aiz rokas un glābjas aiz viņa.*)

D ā v i s (*kas nupat gribēja dzert*). Vai tu dulla!... Brauc pie viņa precībās un ieraudzīdama sāc kliegt. Labāk dod mutes! (*Lūko no viņas atsvabināties.*)

R e m b ē n i e t e. Viņš jau traks! Viņš traks!

D ā v i s. Traks! Ko tu te trako! Es dzeru, un tev laikam reibst. (*Atsvabinās no Rembēnietes. Uz Madi.*) Nāc, mužiņ, sirsniņ, neklausies... saki – kā tevi sauc?

M a d e. Mildiņu – Mildiņu, kur neviens neredz.

D ā v i s. Mildiņa – mīksts vārdiņš... Nāc, dosi man mutes, Mildiņ.

M a d e. Tur, kur neviens nedzird. (*Velk Dāvi prom.*)

R e m b ē n i e t e. Dāvi, neatstāj manis! (*Tura viņu cietī.*)

Dāvis. Skaties nu! Laid mani!
Māde. Nāc, nāc! (*Velk Dāvi prom.*)
Rembēniete. Neej! Apžēlojies! (*Velk viņu atpakaļ.*)
Dāvis. Ak, laid nu mani! (*Prom ar Madi pa kreisai.*)

Juris, pa tam paskatījies pa logu un tad ātri pa labai izmeties laukā.

Rembēniete. Nu esmu postā. Miļais, es jau nekā negribu...
(*Ierauga, ka Juris nozudis.*) Paldies Dievam, nu varēšu... (*Dodas uz vidus durvīm. Ārā troksnis.*) Kas tur?

Māte ubadzes uzvalkā, pliku galvu, iesteidzas pa vidu.

SEPTĪTAIS SKATS

Rembēniete. Māte.

Rembēniete (*iebrēcas un atkāpjas, ar rokām atgaiņādamās*).
Viņa! Projām, projām!...

Māte. Ā... tu... miļā... nebīsties... labdien... jā, redzi (*pie vienām un otrām durvīm pieskriedama, tās atraudama un atkal iekliegdamās aizgrūzdāma*) ... neņem par ļaunu... man... ak, ak, ak... man... tur ārā... ak, palīdzi jel... Nekur! Nekur! Nekur!... Ā! Jā, šite... (*Pieskrien pie skapja, atver to, iekāpj drēbju karamā pusē un aizver skapi ciet. Rembēniete pieklūp pie skapja un aizslēdz to.*)

Troksnis ārā pa tam aug.

Rembēniete (*kas pa istabu bēguļojuse*). Nu pastardiēna klāt! Nu pastardiēna klāt! (*Noslēpjas aiz aizkara. Dāvis ienāk.*)

ASTOTAIS SKATS

Rembēniete. Māte. Dāvis. Tad Mārcis un Ludis.

Dāvis. Kur mana brūte palikuse! Ē, Mildiņ! (*Izvelk pilnīgi tukšo pudeli no ķešas un grib dzert. Tura to izbrīnījies pret gaismu un kuļā*)

viņu, pie tam muguru atgriezdams vidus durvīm. Liek pudeli no jauna pie lūpām. Mārcis un Ludis ienāk steigšus pa vidu.)

Mārcis. Vai re! Nu ir cieti!

Ludis. Nu sesks slazdā! (Satver Dāvi aiz elkoņiem.)

Dāvis (apsviežas apkārt, pie tam atsvabinādamies). Ko nu? Ko jūs gribiet?

Mārcis. Laikam vēl turēsies pretī! Skaties, cik ātri pārģērbies! Ē, palīgā, palīgā! (Abi brūk Dāvam virsū un grib viņu sasiet.)

Dāvis. Vai jūs nesamanīgi! Lūkojiet tikai! Došu ar pudeli pa galvu, ka stikli vien apjuks! (Ir runādams, atpakaļ kāpdamies, aizvirzījies līdz aizkaram un pie tā piespiedies. Piepeši palēkdams sāņus.) Kas tad tur?

Ludis (paceļ aizkaru). Ā... Skaties!

Dāvis. Kas tur ko skatīties! Tā mana saimniece. Liekat viņu mierā... Kur mana brūte?... (Prom pa kreisai.)

Mārcis. Skaties!

Rembēniete. Miļie, labie... es nekā nezinu... es nekā nezinu... es tikai tāpat vien te noslēpos...

Ludis. Ekur maza meitenīte – iet slēpties... Dod nu rociņas, meičiņ, lai tās sasienam. (Grib viņai valgu mest ap rokām.)

Rembēniete. Ja tad jāmirst, jāmirst!... Bet ar labu gan nepadošos! Ja vairāk ne, vienam izskrāpēšu acis! (Gāžas ar joni Ludim virsū.)

Ludis (iztrūcies). Va velns! (Bēg.)

Mārcis (bēgdams). Turies pretī! Turies pretī!

Ludis. Turies tu pats pretī! Man ir sieva un bērni! (Prom pa vidu.)

Mārcis. Ko tad lai es viens... uajā, uajā... (Rembēniete viņu satver aiz svārkiem.) Ē, glābiet, glābiet! (Tēvs un Jaņuks ienāk pa vidu.)

DEVĪTAIS SKATS

Rembēniete. Mārcis. Tēvs. Jaņuks.

Tēvs. Kas nu? Kas te?

Rembēniete palaiž Mārci vaļā.

Tēvs. Ak – Rembēnu māte! Taisni tādām jucekļam uzbraukuse

virsi... Bet ko tie puīši... Gribēja tev ņemt cieti?... Apžēlojies – Mārci! Manu viešiņu!

Mārcis. Jā, Bērsu tēv, mēs domājām, ka tā skrandaine, kas te ieskrēja – –

Tēvs (*smiedamies*). Ir Rembēnu māte!... Rembēnu māt, kur tā ubadze nozuda?

Rembēniete. Es... tikai tos divus... cita neviena te neesmu redzējuse.

Mārcis. Bet te tak nupat viņa ieskrēja. Mēs ar Ludi gaiši redzējām.

Rembēniete. Saimniece te ieskrēja, ne ubadze un ielida tur skapī.

Tēvs (*uz Mārci*). Redzi nu, ko ar savu pārsteigšanos esiet izdarījuši. Mana viešiņa tā pārbijusēs, ka sāk melsin.

Rembēniete. Es nemaz nemelšu. Man nekā nevajaga slēpt, Bērsu tēv; zinu jau visu tavu nelaimi.

Tēvs. Kādu nelaimi?

Rembēniete. Ka te visi apdzērušies drīgeņu un – – –

Tēvs (*ātri*). Jaņuk, skrien ķēķī pēc salta ūdens, liksim viņai slapju divieli uz galvas. Un tu, Mārci, – tepat caur mūsu galu, caur dārzu – lec uz māju un lūdz, lai Ata jaunsungsks tūliņ steidzas šurp. Rembēnu mātei tapis nelabi – –

Rembēniete (*arvien nedrošāka tapdama*). Bet man jau nemaz nav nelabi...
Jaņuks (*kas pa tam piesteidzies pie kreisajām durvīm, tajās atdurdamies*). Kas tad te par ērmiem?

Mārcis (*tāpat pie labajām durvīm*). Kas tad tie tādi?

Tēvs. Kas tur ir? Bēgle? Iekšā – šurp ar viņu!

Jaņuks iebīda ātri istabā Vili un Josku. Mārcis tāpat Brenci un Ābramu, abus jocīgi līdz kaklam ietītus un sasietus deķos. Vienam uz galvas uzsiets mazs spilveņis, otram tā aptīta ar raibu lakatu. Mārcis prom.

DESMITAIS SKATS

Rembēniete. Tēvs. Jaņuks. Māte. Vilis. Joske. Brencis. Ābrams. Tad Dāvis.

Tēvs (*uz zēniem*). Ko? Jūs... (*Uz Brenci un Ābramu.*) Un jūs! Un tādi!... Apžēlojies – –

J a ņ u k s (*kas pa tam atkal kreisajās durvis bija nozudis, velk Dāvi, kuram deguns gluži melns, aiz rokas iekšā*). Un še ir vēl viens. Skatāties – pa skursteni gribējis izlīst!

R e m b ē n i e t e. Tas jau mans puisis!

J a ņ u k s. Puisis?... Patiešām... tas jau ir mans kupčs... Aiz tā melnuma nemaz nevar pazīt... Bet kādēļ tad viņš pa skursteni ložņājis? Buļļi tajā nekarājas.

D ā v i s. Es jau nemaz neložņāju. (*Piegrūž Jaņukam pie sāniem.*) Gribēju savu Mildiņu bučot, bet tā man piegrūda katliņa dibinu pie deguna.

T ē v s. Mildiņu bučot... deguna... es nesaprotu!... Ko tas viss lai nozīmē! Vai... vai tiešām jūs visi driģeņu saēdušies?... Vai varbūt māte... vai tad neviens nezina, kur viņa ir?

R e m b ē n i e t e. Nu, viņa tak ir skapī!

T ē v s. Blēņas! (*Iet atslēdz un atraun skapi vaļā.*) Ā!... Dievs žēlīgais! Tiešām! (*Nokrīt krēslā.*)

M ā t e (*iznāk ātri no skapja, tuvojas Rembēnietei, kura veikli aizmetas aiz galda. Dusmīgi*). Paldies, Rembēnu māt, ka mani tā visu cilvēku priekšā izkaudināji, pastāstīdama, kur noslēpos! Savu izdarījuse, tu nu ar Dieva palīgu vari braukt uz māju.

R e m b ē n i e t e (*priecīgi*). Vai es varu?... Nāc, Dāvi, nāc! (*Prom pa vidu.*)

D ā v i s. Paga, lai no savas brūtes atvados. (*Prom pa kreisai.*)

VIENPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Māte. Jaņuks. Vilis. Joske. Brencis. Ābrams.

T ē v s (*pieceldamies, spēcīgi*). Nu man diezgan! Nu man līdz kaklam diezgan!... Jūs, zenči, sakiet – kas jūs šitā izķēmojis?

V i l i s (*nedroši*). Neviens... tētiņ, mēs paši... par jokiem...

J o s k e. Mēs dzērām kāzas...

T ē v s. Ak tā!... Jūs esiet samācīti!... Projām, laukā, prom! (*Vilis un Joske ātri prom pa vidu.*)

DIVPADSMITĀIS SKATS

Tēvs. Māte. Jaņuks. Brencis. Ābrams.

T ē v s (*uz māti*). Nu, tad stāsti tu pate.

M ā t e. Es pate?

T ē v s. Jā. Ar kādu nolūku tu tos te tā esi izgērbuse?

M ā t e. Es? Es nezinu ne rīta, ne vakara.

T ē v s. Neliedzies nu, kad viss ar roku taustāms.

M ā t e. Bet prasi jel viņiem pašiem – Brenci, Ābram, runājiet jel!

B r e n c i s. Jā, tēv, viņa gan nav... nav gan...

Ā b r a m s. Vine tesam nav vainige. Mums bije jāvīst, saimniek, mēs bijem sagiftete – giftige --

T ē v s (*ļoti dusmīgi*). Sasper jods, es arī varu būt ģiptīgs! Kas te nu ko melot! Es tak redzu: te pret Juri kaut kam vajadzēja notikt, ja negaidīts juceklis nebūtu izcēlies! Bet nu es tai lietai darišu galu! Man viņa līdz kaklam, līdz kaklam, līdz kaklam! (*Staigā ar lieliem soļiem pa istabu.*) Tā iet, kad sievietēm atļauj par daudz vaļas! Tu domā, tad tu tiksī labāk caur, un viņi pēdīgi vai māju noceļ no tās vietas. Jo kaķi glauda, jo kupri ceļ!

M ā t e. Bet mīļais --

T ē v s. Bet, mīļā, tev šodien pēdējo reizi groži rokā! Turpmāk es visas būšanas vadišu, turpmāk es še būšu kungs... Kur Juris?

Jaņuks prom pa kreisai.

M ā t e. Bet mīļais --

T ē v s (*viņu pārtraukdams*). Brenci, mēs turpmāk pīpēsīm, cik mums patīk! Visas tabakas dozes vēl šodien liksim uz sārta!

M ā t e. Bet mīļais --

T ē v s. Ej kar grožus vadzī, diezgan ilgi esi braukuse!

Juris un Jaņuks ienāk pa vidu.

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Tēvs. Māte. Brencis. Ābrams. Juris. Jaņuks. Tad Atis. Emīlija. Made.

Vēlāk Dāvis un Trīne. Beigās Rembēniete.

T ē v s (*stingri*). Nāc šurp, Juri!... Tu man esi bijis allaž labs dēls, kuram reti kas bijis jāpavēl. Ceru, ka tu tādēļ jo ciešāk ievērosi, ko tev tagad saku. Tu saprecēsies īsākā laikā ar kaimiņu Emīliju vai saņemsi manu tēva lāstu! Es vairs nevaru... citādi mani tā lieta padarīs traku! Neskaties uz to, ka māte negrib... Tu redzi, kādus palīgus... (*Rāda uz Brenci un Ābramu.*)

M ā t e (*viņu pārtraukdama*). Bet es jau arī tagad gribu! Zinu, ka Emīlija krietna...

T ē v s. Tā!... Jo labāk – tu dzirdi, dēls.

J u r i s. Dzirdu, dzirdu – urrā – un man brīv viņu vest iekšā?

T ē v s. Vai tad viņa ārā?

J u r i s. Jā. Viņa sadzinuse kurlmēmās ubadzes pēdas. (*Atver vidus durvis, pamāj. Atis ievēd Emīliju, Made seko.*)

M ā t e (*tuvojas Emīlijai. Pēc mazas pauzes. Paklusām*). Ja manu netaisnību pret tevi vari piedot, tad ņem manu dēlu...

E m ī l i j a (*smīnēdama*). Es varu, es varu. (*Noskūpst mātei roku.*)

J u r i s. Un es ņemu, es ņemu! (*Apkampj Emīliju.*)

*Atis pa tam piegājis pie Brenča un Ābrama un iečukstējis
tiem kaut ko ausis.*

B r e n c i s. Ko? Tikai māņi? Mēs veseli?

Ā b r a m s. Ā! Vesele! Vesele! Brence brāle! (*Sadodas ar Brenci mutes.*)

M a d e. Bet, Ābram, tā jau mana darīšana!... (*Noslauka Brenčam ātri lūpas ar priekšauta stūri un nobučo Brenci vairāk reižu.*)

D ā v i s (*ved Trīni no kreisās puses istabā.*) Viņa gan sakās, viņa esot mana istā Mildiņa, bet man liekas, man bij cita...

J a ņ u k s. Nē, nē – tā ir istā, istā.

D ā v i s. Nu, tad ar Dievu!

T r ī n e. Sveiks, sveiks, brūtgaņiņ! (*Dāvis bučo Trīni un nomelno tai abus vaigus.*)

Rembēniete atver apdomīgi vidus durvis un skatās iekšā.

D ā v i s. Pēc trim nedēļām ar šito eņģeli dzeršu kāzas.

R e m b ē n i e t e. Meli! Es būšu tas eņģelis! (*Satver Dāvi aiz rokas, ātri ar viņu prom.*)

D ā v i s. Na, manis dēļ!

J a ņ u k s (*uz plāceņu nastu rādīdams, nosauc viņiem pakaļ*).
Ņemiet savus kāzu pīrāgus līdz!

T r i n e (*ģībdama*). Ah!... Atkal par velti mīlēts!... (*Krīt Atim rokās, kas viņu nolaiž krēslā, kuru Jaņuks ātri pienes. Visi smejas. Grupa.*)

Priekšskars.

**R. BLAUMAŅA KUPLEJAS
KOMĒDIJAI «TRĪNES GRĒKI»**

**KUPLEJAS KOMĒDIJAS «TRĪNES GRĒKI»
DRAMATISKAJAI CENZŪRAI IESNIEGTĀJĀ MANUSKRIPĒĀ**

I

1. cēliena 2. skatā.

E m ī l i j a.

Kā, mīļākais, ar tevi
Šeit kopā strādāsim!
Par tevi un par sevi,
Cik spējot, gādāšu!
Es mēģināšu postu
Šim durvīm secen dzīt,
Šīs telpas vērst par sprostu,
Kur laimes putnis mīt.

A b i.

Mums skanēs viņa dziesmas,
Mūs viņa spārni segs.
Un mīlestības liesmas
Mūs' sirdīs mūžam degs!

II

1. cēliena 12. skatā.

J u r i s, B r e n c i s, t ē v s.

Graša cigārs laba lieta,
Ja to smeķēt drīkst un var.
Tāpat pīpe, ja tik cieta

Māte nevēl: «Vadzi kar!»
Tomēr lieta labāka
Viena prize tabaka.

Glāze alus visai laba,
Vīniņš dzīvi saldina;
Jāteic arī šņaba daba,
Kājas gan tas maldina.
Tomēr lieta labāka
Viena prize tabaka.

(Šņauc.)

Patīkama puķu smarža,
Kas pa ziedu laiku plūst;
Arī skūpstam maiga garša,
Kas no skaistām lūpām kūst.
Tomēr, tomēr labāka
Viena prize tabaka.

III

2. cēliena 13. skatā.

Trīne.

Brenci, meitu skaistums lēti
Pieviļ, jo tas spoži mirdz.
Puiši tādām solās svēti,
Mīl tās sākumā no sirds.
Bet tad nāk tiem sūras moka,
Skaistām nava tikuma.
Tādēļ nesniedz pēc tām rokas!
Brenci, esi prātīgs tu!

Preci, kurai sirds ir šķīsta,
Kurai darbi veicīgi.
Tā būs ligaviņa īsta,
Nodzīvosi laimīgi.
Tādu meklē jel ar ziņu!
Atradis uz rokām nes!
Vai tu gribi redzēt viņu?
Tiešām tāda esmu es!

IV

2. cēliena 16. skatā.

Ā b r a m s.

Iekš muzike ir liele vare
No laikiem veca vecajiem.
Gan bēdege ta laudes dare,
Gan atkal atņem rūpes tēm,
Ah, ah, broh, brah un brohumstein,
Gan atņem rūpes tēm.

Kad Abrams nevar pārdot bante,
Tad valā griez vinc leierkast
Un spēlē mīlege andante,
Un tukše tūlin viņe nast.
Ah, ah, *etc.*
Un tukse vine nast.

Kliedz bērns, un māte nezin, ka to
Uz rokam auklēt, lai vinc kluš.
Te dzied ta druske moderato,
Un tūlin bērne mieg un dus.
Ah, ah, *etc.*
Un bērne mieg un dus.

Grib puisis redzet līgavines,
Bet kopā sadabūt tās kā?
Tie izlais visur apkārt zines,
Būs klubs pie laba muzika:
Ah, ah, *etc.*
Būs ragu muzika.

Sēd pārdevējs ieks alus bode,
Aiz bufete pavisam slābs,
Neviene viesē! Jo par sode
Tam alus pudelēs ir skabes,
Ah, ah, *etc.*
Tam alus ļoti skābs.

Tad klavieres vinc nopirkt steidzas
Un liek tā sist, ka sirdei zēl:

Un tukšums vine bodē beidzas,
Un skābes alus pietrūkst vēl!
Ah, ah, *etc.*
Un skābes alus pietrūkst vēl.

V

3. cēliena 5. skatā.

E m ī l i j a.

Kā jauki saule zemi silda!
Kā smarža malu malas pilda!
Kā tauriņi ap puķēm dej!
Kā zili ziedi prieciņš zvana,
Un lakstīgalu pogāšana
Tev kārās jūtas sirdī lej!

Šos brīnumos kādēļ tu laista?
Vai tu par velti esi skaista?
Kā rozīte, kas dārzā mirdz?
Klau, debesīs, klau, vējš ir laukā,
Kā daba sauc un vēl, un saukā:
Tam jāmīlē, kam jauna sirds!

Liec vērā, mūsu vasariņa
Reiz zuduse, vairs nenāks viņa,
Mums liktens otrās nepiešķir,
Pirms jaunību laiks projām sūtīs,
Lai mīlestība pilda krūtīs,
Kas mīlē, tas vien laimīgs ir!

KUPLEJAS KOMĒDIJAI «TRĪNES GRĒKI»
R. BLAUMAŅA ROKKRAKSTĀ UN KĀRTOJUMĀ

I

1. cēliena 2. skata sākumā pēc Jura vārdiem –
«Tiešām tā būs traka laime».

Emīlija un Juris.

Še mājās laime,
Še mitis prieks,
Še raižu soliņš
Būs lieks, būs lieks!

Ies akli garām
Mums naidis un posts,
Tik mīlestībai,
Tai būs te sprosts.

Ne rudens salna,
Ne ziemas sals
Mums nesludinās,
Ka ziemei gals.

Mums allaž zaļos
Ik koks, ik zars,
Jo ap mums mūžam
Būs pavasars!

II

1. cēliena 12. skata beigās.

Juris, Brencis, tēvs.

Kas sev pīpi zobos sprauda,
Labprāt zilos dūmos sliktst.
Arī cigārs krietna bauda,
Ja to klāji smeķēt drīkst.
Tomēr, tomēr labāka
Viena prize tabaka!

Zinu glāzi alus gārdu,
Viniņš arī dzīvē der.
Virsdod šņabim mīļu vārdu,

Kad pēc monopojkas ķer.
Tomēr, tomēr *etc.*

Patikama puķu smarša,
Ko tu ziedu laikā od,
Arī skūpstam salda garša,
Ja to skaistas lūpas dod.
Tomēr, *etc.*

Tādēļ teiksim tabakdozi,
Mātes doto dāvanu,
Ņem, ko kautri pirkstos grozi,
Ņem sev vienu šņaucienu.
Zini, nava labāka
Par šo prīzi tabaka.

*Refrēns būtu jādzied visiem trim, pie kam ar vārdu «tabaka»
var spēlēties kā ar bumbu tā bā kā, tābāka, tā – bā – kā, tabata-
batabatabaka vai ar citādu kombināciju.*

1. cēliena 15. skatā, tēvs dēlam.

T ē v s.

Visu, visu, ko tu dari,
Dēls, papriekšu apdomā
Smalki, plaši, gudri, gari –
Grozi prātu šā un tā!

Kas kā vējš uz priekšu drāžas,
Atduras kā sētas miets.
Ātri celti nami gāžas,
Namdari zem drupām triec.

Ja ikviens to vērā liktu,
Kādu ceļu kājas ies,
Viegli tas pie mērķa tiktu,
Grāvī nenomaldījies.

Tādēļ visu, ko tu dari,
Dēls, papriekšu apdomā
Smalki, plaši, gudri, gari –
Grozi prātu šā un tā!

1. cēliena 18. skatā uz beigām.

K o r i s.

Skataties, veraties,
Glābjaties, tveraties!
Nupat jau sitīs,
Slotas kāts kritīs!

Māte ceļ koku!
Spēcīgu roku
Pāri tā šķir.
Spēcīgu roku
Pāri tā šķir.
(Mūs viņa šķir.)
Jābēg nu ir!
Jābēg nu ir!

Skataties, veraties,
Glābjaties, tveraties!
Ai, bēdelīt!
Slotas kāts krīt!

2. cēliena 12. skatā, pēc Trīnes vārdiem – «Es māku tamborēt...».

T r ī n e.

Meitu skaistums pievil lēti,
Jo tas vaigos palši mirdz.
Tādām puīši solās svēti,
Mīl tās sākumā no sirds.
Bet tad nāk tiem sūras moka:
Skaistām nav, lūk, tikumu!
Tādēļ sniegt pēc tādām rokas
Jaunkungs būs par prātīgu.

Ņemiet, kurai sirds ir šķīsta,
Kurai darbi veicīgi!
Tā būs līgaviņa īsta,
Nodzīvosat laimīgi.
Tādu meklējiet ar ziņu,
Tādu vīrs uz rokām nes.
Vai jūs gribat redzēt viņu?
Tiešām tāda esmu es!

2. cēliena 13. skatā,
pēc Trīnes vārdiem – «Acu mānītājs viņš ir...».

Trīne.

Ak, Brencīt, pagriez man aus
Un Trīni, draudzeni, klaus!
Tas smukums, man šķiet,
Tik reti kad iet
Ar tikumu vienuviet!
Sev drošu laimīti lem
Un krietnu tikumos ņem,
Jo tikums vēl pastāv,
Kad smukums jau beigts, –
Tas nav vis par špāsu teikts!
(Tas nav vis par špāsu teikts.)

Bet kas tas tikums tāds ir?
Tas skaidri t e v jāizšķir!
Tas saldens kā medis,
To naskumā redz,
Ar mīlu tas dusmas sedz!
Tāpat bez tikuma pūrs
Kā ziemas rutkis tik sūrs,
Jo tikums vēl pastāv,
Kad pūrs jau sen beigts, –
Tas nav vis par špāsu teikts!
(Tas nav vis par špāsu teikts.)

Ak, Brencīt, Brenkulīt,
Ņem sievu šodien vai rīt!
Bet sods tev būs ļauns
Un pašam būs kauns,
Ja skuķis būs pārāk jauns!
Jo jaunām meitenēm, klau,
Lūk, ar tā tikuma nav!
Jo tikums tik pastāv,
Kad pavasars beigts, –
Tas nav vis par špāsu teikts!
(Tas nav vis par špāsu teikts.)

2. cēliena 14. skata beigās.

B r e n c i s.

Ardievu, Madiņ, lai tev labi klājas,
Es tagad aiziešu no pasaules!
Es tālumā jau dzirdu ļaužu kājas,
Kas manu melno šķirstu šurpu nes.

Ardievu, Madiņ, manu zeltenīti,
Ko es ar sird un dvāsāl mīlēju,
Priekš manis nāves auti vaļā tīti,
Bet dzīves laimei pretī dodies tu!

Ardievu, Madiņ! Ak, ir viņā saulē
Būs manai sirdei tevis stipri žēl,
Un, lai ar mani kauli kapā praulē,
Tak mana mīlestība dzīvos vēl!

Būs tevis, meitenīt, man stipri žēl.

2. cēliena 16. skatā,

pēc Ābrama vārdiem – «Driz teiks: viss iet ar muzike».

Ā b r a m s.

Ieks muzikem ir liele vare
No laikem vece vecajem,
Gan bēdīges tā laudes dare,
Gan atkal atņem rūpes tiem.
Oh, bohum, chohum, stohumstain, stohumstain,
Gan atņem rūpes tiem.

Kad Ābrams nevar pārdot bante,
Tad valam griez vinc leijerkast
Un spēlē mīlige andante –
Un tūlin saplok vine nast.
Oh, bohum *etc.*
Un saplok vine nast.

Kliedz bērns, un māte nezin, kā to
Uz rokem auklet, lai vinc klus.
Tad dzied tā druske moderato,
Un mazais tūlin mieg un dus.
Oh, bohum *etc.*
Un mazais mieg un dus.

Tur lejā bufete ir labe,
Un tomēr alus mucā rūgst
Un pudelē stāv pērnā snabe –
Kādēļ? – Lūk, gramafone trūkst!
Oh, bohum *etc.*
Lūk, gramafone trūkst.

Tiem laudem netik Trīnes grēke,
Tās ilge nerādīje te,
Bet vine dabon jaune spēke,
Kad Bumke pieliek muzike.
Oh, bohum *etc.*
Kad pieliek muzike!

Etc., etc. (Noch 10 Verse von dieselben Worte.)

2. cēliena 20. skata beigās,
pēc Mades vārdiem – «Lec, Brenci, lec».

K o r i s.

Šitā vien, šitā vien,
Lai tie sviedri upēm skrien,
Upēm skrien!
Šitā vien, šitā vien!
Jā, tas der, jā, tas dien!
Nāves varu karstums sien.
Šitā vien, šitā vien!

(Ā b r a m s. Es nesvīste! Vile, nāc kukeragās!)

Šitā vien, šitā vien
Ģifts no miesas ārā lien,
Ārā lien!
Šitā vien, šitā vien!
Šitā nāve garām brien!
Jā, tas der, jā, tas dien,
Šitā vien, šitā vien! Šitā vien!

3. cēliena 2. skatā,
pēc Trīnes vārdiem – «Gan gadisies tāda,
kurai pašai diezgan kapitāla».

Trīne un Jaņuks.

Trīne.

Kas par katru lietu skumst,
Kas zem nieka nastas gumst,
Kas dod bēdām mājas viet,
Tas it kā pa krēslu iet!
Kā lai saulīti tas redz?
Sēru migla viņu sedz.
Tomēr tādu nebūs rāt,
Tādam vajag uzdziedāt:

Abi.

La, la, la, la, la, la, la *etc.*

Jaņuks.

Ak, par ko no lūpām man
Jautras dziesmiņas lai skan!
Kā lai sirds man nesēro,
Kad man nav, kas piebalso!
Pasaulē es vientulīts,
Kluss mans vakars, kluss mans rīts.
Un tā gribētos labprāt
Divatā reiz trallināt:

Abi. La, la, la, la, la, la, la *etc.*

Trīne.

Jaņuk, tu tik vecs un liels,
Tomēr vēl tāds lēns un tiels!
Acis vaļā! Apskaties!
Gan tad bēdas projām skries.
Apkārt ciemu meitas dzied,
Apkārt tevi puķes zied,
Izstiep roku, vienu plūc,
Spraud to dziedādams pie krūts:

Abi.

La, la, la, la, la, la, la *etc.*

J a ņ u k s.

Ja man šitik jauki ies,
Tad jau varu priecāties!
Ak, tā mīļi pieglausties
Un tā saldi bučoties!
Tad jau Jaņuks nebūs vis
Velti par to sapņojis!
Tad jau drīz būs laime klāt
Un es drīkstu trallināt:

A b i.

La, la, la, la, la, la, la, la *etc.*

Tā lallināšana var būt dziesmas divbalsīgs atkātojums. Katrā ziņā refrēnam vajaga būt panta garumā, jo lallinot tiek dejots. Grotiski, bez saķeršanās, à la menuett.

3. cēliena 3. skatā, pēc Annules vārdiem – «Griezīsimies...».

J a ņ u k s un A n n u l e.

A b i.

Ukcī! Lai jautri griežamies
Kā vējā salms un spalva!
Lai viegli apkārt svežamies,
Lai džinkst un noreibst galva!

V i e n s.

Tipu, tapu, tipu, tapu – tipupu!

O t r s.

Tipu, tapu, tipu, tapu – tipupu!

A b i.

Tipupu! Tapupu!
Ukcī! Ukcī! Ukcī!

A b i.

Mums dzīve vēl kā rožains rīts,
Kā skaista puķu leja!

Viss, kas līdz šim mums iemācīts,
Ir smiekli vien un deļa.

V i e n s.

Tipu *etc.*

A b i.

Kad vecums stīvus kaulus dos,
Tad līdisim uz kruķiem
Un atstāsim to griešanas
Tiem zēniem un tiem skuķiem.
Tipu *etc.*

Bet tagad vēl lai griežamies
Kā vējā salms un spalva!
Lai viegli *etc.*

3. cēliena 5. skatā, pēc Emīlijas vārdiem – «Kas milē, tas vien laimīgs ir».

E m ī l i j a.

Kā saule karsti zemi silda,
Kā smarša malu malas pilda,
Kā tauriņi ap puķēm dej!
Kā zili ziedi māj un zvana
Un vējiņš mākonīšus gana,
Kā ezers viņiem pretī smeļ!

Šos brīnumos kādēļ tu laista?
Vai tu par velti esi skaista
Kā rozīte, kas dārzā mirdz!
Klau, debesīs, klau, mežā, laukā,
Kā visur aicina un saukā:
– Tam jāmīlē, kam jauna sirds! –

Liec vērā, mūsu vasariņa
Reiz zuduse, vairs nenāks viņa,
Mums liktens otras nepiešķir.
Pirms jaunību laiks projām pūtīs,
Lai mīlestība kvēlo krūtīs:
Kas milē, tas vien laimīgs ir!

3. cēliena 6. skatā,
pēc Jura vārdiem – «Pēc desmit, pēc desmit gadiem, vecenīt!».

Juris, Emīlija.

Manas mājas.
(No V. Holcamera.)

Ar zaļām vītņēm lodziņu,
Tam balta, gaiša rūts,
Kluss apkārt mežs – un pļavā,
Kur ziedos bites dūc.

Viens galds un divi krēsli,
Un saule istabā,
Tā mīļā zelta saule,
Un mēs tur divatā.

No dārziņa aiz mājas
Nāk bērnu gavīles,
Kad āboltiņš pusgatavs
Ir krit's no ābeles.

Šī pasaule būs mana,
Tai cieši uzticos.
Tur allažin no jauna
Sirds sirdi iemantos.

Tulk. R. Blaumanis.

4. cēliena beigās.

Juris, Emīlija, Jaņuks, Annule.

Kā gan tas notikās,
Sirdis ka sapratās,
Kas to lai zin,
Kas to lai zin!

Līdz tevi redzēju,
Gunīgi sajutu:
Piederu tev,
Piederu tev!

Un nu ik lapiņa
To vien tik liecina:
Laime tik tu,
Laime tik tu!

Sārtojas agri rīts,
Gaisā dzied cīrulīts
Tikai priekš tev's,
Tikai priekš tev's.

Spīd naktī rieteklīts,
Jūtas šīs sirdī trīc:
Piederi man,
Pavisam man!

K o r i s (fināls).

Nava, nav par velti milēts,
Viss, kā vēlams, nobeidzas!
Un uz priekšu tas tiek zīlēts:
Mūsu pāriem labi ies!

Ļauns gan labam iecērt pliķi
Un zin naida sēklu sēt,
Tomēr mīla katru niķi
Māk ar slavu uzvarēt!

3. olliema 6. skaidrums. — Dieci desmit, pieci desmit, trīs desmit, divi desmit, viens desmits.
 Dieci desmit, pieci desmit, trīs desmit, divi desmit, viens desmits.

Jurka, Emīlija.

Mācās mājas.

(No V. Holcmanča.)

Ar zāģiem vārdus loģiski.

Tam bēdā, gūda rūs,

Klus spēkārt mēls — un pļāvā.

Kur rīdēs bites dūc.

Vien galds un divi krēslī.

Un kvēls istabā,

Tā mājā zēls.

Un mās tur divi.

No dārzīša zis apzīša.

Nāš bērns zēls zīša.

Kas bēdā zis zīša.

Ir krāšis zis zīša.

Si pasauļē zis māša.

Tai cīši uzkrā.

Tur aīšān no jauna.

Sirds sirdi lemānā.

Šrāpāz agrī rūs.

Gaisā dārd cīrūs.

Tīši pīkēš tev'.

Tīši pīkēš tev'.

Spīd nāsi rēdīšis.

Jūsā šis mīšis rūs.

Piedēri man.

Pavārsim man.

K o r i : (ānāš).

Īvāz, nav par vāš mīšis.

Vīš, kā vēšāns, rēdīšis.

Un na pīkēšis tas tīšis.

Māšū pārtēm lāšis tīšis.

Īvāns gan lāšū rēdīšis.

Un zis nāšis akšis tīšis.

Tomēr mīšis kārū tīšis.

Māk ar sīvāz uzvārtis.

Tāl. K. Blānmanis.

4. olliema beigās.

Jurka, Emīlija, Jaņuks, Annāle.

Kā gan tas norīkās.

Sirds ka sūprāšā,

Kas to lai zin,

Kas to lai zin!

Leiz tevī redzēji.

Godīgi saputu.

Piedēri tev,

Piedēri tev!

Potivāra nams

Drāma piecos cēlienos

OTRĀS SKAŅIS

Māte, Ringolts

Ringolts (nosodoties). Nesat mani tēp
bet par Tomu, jo es arvien vēl nevaru ticēt, ka šis
Māte (nosodoties). Nāc, dziesmā! For

POLIVĀRTA NĀMS

PERSONAS

Matīss Rogrota, Rūju muižiņas īpašnieks

Paulīna, viņa otrā sieva

Anna, viņa meita iz pirmās laulības

Ringolts, viņa brālis

Jozefs

Cinte

Dr. Brukners

Alma, viņa meita

Jānis, kalps

Mīle | kalpones | Rūjās

Ede |

Zads, pūšlotājs

PIRMAIS CĒLIENS

Ar garšu ierikota istaba Rūjās. Platās stikla durvis stāv vaļā un ļauj ieskatīties ziedošā, saules apspīdētā dārzā.

PIRMAIS SKATS

Matīss. Ringolts. Paulina.

Paulina rikojas ap galdu, uz kura stāv kafejas trauki. Matīss sēd un lasa kādā grāmatā. Ringolts staigā dibenā uz priekšu un atpakaļ un noskatās Paulinā.

P a u l ī n a. Tā! Nu variet dzert. (*Uz Ringoltu.*) Lūdzu, mīļo vīra-brāl, – dzer, vīriņ! (*Piedur Matīsam viegli pie rokas un grib aiziet.*)

M a t ī s s. (*viņas roku satverdams un grāmatu nolikdams.*) Un tu? Bēdz projām?

P a u l ī n a. Jā. Dzeršu kopā ar citiem ēdamistabā.

M a t ī s s. Kādēļ?

P a u l ī n a. Tu desmit gadu ar savu vienīgo brāli divatā neesi sarunājies un vaicā, kādēļ? Ai jūs, vīrieši!

M a t ī s s. Ai jūs, prātīgie sievieti! (*Noskūpstā Paulīnas roku.*) Ej tad arī!

Paulina noiet pa labai, Ringoltu vēlreiz ar mājienu ļoti laipni uz dzeršanu aicinājuse.

OTRAIS SKATS

Matīss. Ringolts.

R i n g o l t s (*tuvodamies*). Nesauc manis turpmāk par Ringoltu, bet par Tomu, jo es arvienu vēl nevaru ticēt, ka šis skuķis ir tava sieva.

M a t ī s s (*smaidīdams*). Nāc, dzersim! Pēc kafejas sūtīšu laulājamai zīmei pakal.

R i n g o l t s (*sēzdamies*). Un jūs dzīvojiet laimīgi?

M a t ī s s. Paradīzē, paradīzē.

R i n g o l t s. Un turklāt jau veselus divus gadus?

M a t ī s s. Tā jau ir gatavā pacietības spēle, ko tu ar mani spēlē. Cik reižu nu vēl tās pašas atbildes uz tiem pašiem jautājumiem lai nedodu! Kāpēc tev visas šīs lietas tik neticamas?

R i n g o l t s. Pirmkārt, tādēļ, ka atminos, cik cieti tu noņēmies vairs otrreiz neprecēties, bet vienīgi priekš sava bērna dzīvot.

M a t ī s s. Ir cilvēciski, ka līdz ar izmisumu zūd arī apņemšanās, kādas tas iedevis... Bet otrkārt?

R i n g o l t s. Turēju tevi par apdomīgāku.

M a t ī s s. Apdomīgāku?

R i n g o l t s. Miļo Matīs, nedz Bombejā, nedz Melbernā, nedz Reikjavikā neesmu atradis pāra, kas, tik nevienāds kā jūs abi, savu paradīzi būtu zinājis atsargāt no čūskas.

M a t ī s s. Un tu esi tik laipns un vēro no tā, ka arī manā dārzā šāds tārpš zem rozēm slēpjas.

R i n g o l t s. Slēpjas vai ar laiku slēpsies. Esi tik laipns. Reizini vai nu uz ziemeļu pola, vai pie ekvatora divi ar diviem, iznākums būs visur četri.

M a t ī s s. Saprotu. Bet drīzi tu atzīsi, cik varen esi maldījies. Mūsu laulības ārējie apstākļi var jau būt līdzīgi, manis dēļ gluži tādi paši kā tavi Reikjavikas un Bombejas, bet iekšējie... iekšējie... Es tev saku, vairāk uzticības kā Paulīna man cilvēks otram nemaz nevar parādīt. Viņa ir eņģelis.

R i n g o l t s. Zināms, jo vienkāršam, nespārnotam radījumam būtu nācies grūti pārļauties pār bezdibeni, kas šķir astoņpadsmit no piecdesmit gadiem.

M a t ī s s. Paulīnai ir divdesmit. Un pār šo bezdibeni arī bez spārniem var tikt pāri.

R i n g o l t s. Par piemēru, kā?

M a t ī s s. Kad to aizber.

R i n g o l t s. Ar...?

M a t ī s s. Mīlestību.

R i n g o l t s. Ar tavu?

M a t ī s s. Ar mūsu abu.

R i n g o l t s. Vai viņa tevi mīlē?

M a t ī s s. Vai tu to vēl nebūtu novērojis?

R i n g o l t s. Piedod, esmu drusku... drusku – grūtrezīgs... Pastāsti man – kā tu viņu atradi?

M a t ī s s. Es viņu redzēju, un mana sirds iedegās – mans stāsts ir īss.

R i n g o l t s. Priekš manis tomēr par garu. Desmit sējumu apla-
mības un vājības.

Matīss pieceļas.

R i n g o l t s. Vai tu man atņem vārdu, sēdi caur piecelšanos
slēgdams? Agrāk mūsu starpā valdīja parlamentāriska runāšanas
brīvība... Sēsties!

Matīss nosēstas.

R i n g o l t s. Stāsti tāļāk. Kas viņa tāda ir – bij?

M a t ī s s. Klausies: nodarbojas tagad ar ābeļu audzēšanu.

R i n g o l t s. Piedod, piedod! Kas viņa tāda bij?

M a t ī s s (*nepacietīgi, strupī*). Ak!

R i n g o l t s. Lūdzu, lūdzu! Tu tak tūliņ neskaitiesies. Tu tak
mani pazīsti.

M a t ī s s. Viņa bij bāraine.

R i n g o l t s. Viņas vecāki?

M a t ī s s. Tēvs bij bijis sulainis, māte – franču bonne.

R i n g o l t s. Tā... Kur viņa dzīvoja?

M a t ī s s. Rīgā.

R i n g o l t s. Pie kā?

M a t ī s s. Pate par sevi.

R i n g o l t s. Un uzturējās no kā?

M a t ī s s. Viņa taisīja puķes. (*Maza pauze.*)

R i n g o l t s (*lēnām*). Tad jau jūsu izglītība arī ļoti nevienāda?

M a t ī s s. Kādu izglītību tad es esmu baudījis?

R i n g o l t s. Nu, tu arvien stāstīji, tavs grāmatu biedrs, mūsu
mirušā mācītāja dēls, ticis guberņas ģimnāzijas tercijā un nezinājis
vēl tik daudz kā tu. Un es redzu, tu savu izglītību vēl turpini. (*Rāda
uz grāmatu.*)

M a t ī s s. Jā, lasu pa savu brīvo laiku. Bet arī Paulīna lasa. Viņa
lasa un runā arī ļoti labi pa vāciski. Vecāki viņu bija nodomājuši
izskolot par guvernanti.

R i n g o l t s. Ā – skaties «Gartenlaubē» un «Modenzurnālā» tur
uz galdiņa. Kādā valodā jūsu pavāru grāmata?

M a t ī s s. Tās mums nemaz nav.

R i n g o l t s. Tad tu Paulīnai laikam kādu saimniecības kursu esi
licis nobeigt?

M a t ī s s. Nezināju, ka tas pie laimīgas laulības vajadzīgs.

R i n g o l t s. Vai jūs tagad dzīvojiet no puķu kāpostiem?

M a t ī s s (*cieš brīdi klusu. Mierīgi*). Mums ir ļoti laba saimniece.

R i n g o l t s. Jo Paulinai pašai netik saimniekot.

M a t ī s s. Tiesa gan.

R i n g o l t s. Viņai tik jautri dzīvot, pabraukāties, tērzēt, dancot un jauki rotāties.

M a t ī s s. Kā tu to visu zini? Vai viņa tev jau to visu stāstījuse?

R i n g o l t s. Ja viņa būtu nojautuse, ka tā ar savu vīrabrāli sarunājas, tad viņa varbūt vakar vakarā vagonā pret mani mazāk vaļširdīgi būtu izturējusēs.

M a t ī s s. Uz to viņai nebūtu bijis ne mazākā iemesla. Kam viņai slēpt, ka viņa milē jautrību? Es vēlos, lai Paulīna dzīvi bauda. Tādēļ ka viņa vecīgam vīram ziedojuše savu jaunību, tai taču vajaga kādas nebūt atlīdzības.

R i n g o l t s. Es domāju, tu runāji par mīlestību. Tātad Paulīnai ar to vien nepietiek, bet vajaga vēl sevišķu piedevu, lai viņu apmierinātu?

M a t ī s s. Ak, kas tad to saka! Tu esi nelabojams urdītājs! Diezgan tagad par Paulīnu un mani! (*Skatās Ringoltā.*) Kādu staltu vīrieti tu no sīkā Ringolta esi izaudzējis!

R i n g o l t s. Par šo staltumu man jāpateicas veselīgajam jūras gaisam un ne jūsu svētībai, kuras man ceļā nedevāt līdz.

M a t ī s s. Mēs tev pretojāmies, bīdamies, ka tu kā jūrnieks paklidīsi.

R i n g o l t s. Un gribējāt tādēļ kaislo jaunekli pārvērst par kļušu mācītu vīru! (*Smejas.*)

M a t ī s s. Mūsu nodoms bija labs. Paldies Dievam, ka mums abiem tava aizbēgšana no augstskolas vairs nav jānožēlo.

R i n g o l t s. Tu redzi mani savā priekšā godīgi gērkušos un saki paldies Dievam. Vai tad tikai paklīdušie noplīsušus svārkus valkā! Esmu arī skrandās gājis. Vēl pāri gadu atpakaļ, kad mūsu kuģis Austrālijas tuvumā sašķīda, jūra aprija visu, kas man piederēja. Puskailu tu mani Sidnejā pa ielām būtu varējis redzēt blandāmiēs.

M a t ī s s. Un tu nenožēloji ir toreiz?...

R i n g o l t s. Nē. Priecājos par savu brīvību un – ubagoju.

M a t ī s s. Jaunajā pasaulē šāda nodarbošanās laikam ļoti ienesīga. Kurš Krezs tad tev tur to gredzenu un lielo briljantu iemeta cepurē?

R i n g o l t s (*savā pirkstā paskatīdamies*). To es atradu.

M a t ī s s. Nakts tumsā kādā ar trim atslēgām aizslēgtā juveļu bodē?

R i n g o l t s. Tev ir neveselīga fantāzija. Kādēļ nakts tumsā? No-pirku viņu dienas laikā, kad to kādas zelta lietu pārdotavas logā biju ieraudzījis.

M a t ī s s. Tu tak nupat sacīji, ka visa tava manta palikuse jūrā.

R i n g o l t s. Atvaino, izņemot manu laimi. To jau arī pieskaita pie personīga īpašuma.

M a t ī s s. Un kādu veidu pieņemdama tev šī manta iekrita klēpī?

R i n g o l t s. Visvairāk parasto: kā zelts.

M a t ī s s. No zaļā galda? Tā tad taisnība, ka saubagoti graši esot auglīgi?

R i n g o l t s. Zobgals! Vaiga sviedros es viņu izraku.

M a t ī s s. Izraki? Na, na, na, na!...

R i n g o l t s. Nemaz nebrīnies! Prātīgākais cilvēks var tapt par zelta racēju, ja tas redz, ka šodien viens, rītā otrs plukata ar reizi pārvēršas par miljonāru. Paraugš ir lielākais pavedējs.

M a t ī s s. Tad man tikai jāpriecājas, ka tavi biedri tevi atstājuši dzīvu.

R i n g o l t s (*plecus raustīdams*). To viņi nebūs bez iemesla darijuši. Izdalījām godīgi guvienu, un es ar savu daļu nekā labāka nezināju iesākt kā atceļot uz dzimteni. Te nu esmu.

M a t ī s s. Tātad vienīgi Austrālijas zelts tevi atkal atvedis šurp?

R i n g o l t s. Taisnību sakot: jā. Manas tukšās rokas tavā sirdī būtu modinājušas līdzcietību, priekš kuras jūtos par vāju.

M a t ī s s (*rūgti*). Nezinu tiešām, kā dievoklim Mamonom par viņa laipnību lai pateicos!

R i n g o l t s (*viegli*). Ziedo viņam savu jūtību.

M a t ī s s (*sāpīgi*). Ringolt! Ringolt! Vai tad atmiņa par tēva māju tavās krūtīs tā bija izdzisuse, ka neviens sapnis tev vairs nerādīja, ar kādu ilgošanos divas vājas, vecas rokas pēc tevis izstiepās? (*Pieiet pie sienas, noņem no naglas sievieša bildi. Klusām.*) Kaut jel tu toreiz... pirms četriem gadiem... rudenī... būtu atnācis...

R i n g o l t s (*satver bildi un skatās mēmi tajā. Aizžņaugtā balsī*). Ej!

M a t ī s s. Viņas pēdīgais vārds bija sveicinājums Ringoltam. Saņem to caur mani. (*Iziet lēnām pa kreisai.*)

R i n g o l t s. Māt! Māt!... Piedod! (*Iekrīt krēslā, skatās ar sāpi-giem mirkļiem bildē. Čukstēdams.*) Projām... pišļos... uz mūžību... Nekad, nekad vairs... (*Nogrimst domās. Anna ienāk no dārza.*)

TREŠAIS SKATS

Ringolts. Anna.

Anna, Ringolta tūliņ nepamanīta, grib atkal aiziet.

R i n g o l t s (viņu ieraudzīdams). Ā! (Noliek bildi, pieceļas.)

A n n a (drusku sajukuse). Laikam krusttēvs Ringolts?

R i n g o l t s. Anna? Mazais lellis, kuru es nēsāju uz rokām un --

A n n a. Kura nerātības tev vēlāk neļāva mācīties!

R i n g o l t s (viņai ātri tuvodamies). Sveika! (Grib viņu apkampt un skūpstīt.)

A n n a (atsvabinādamās). Sveiks! Sveiks!

R i n g o l t s. Ko? Mutes man nedosi?

A n n a. Nē.

R i n g o l t s. Onkuļam?

A n n a. Ar bārzdu!

R i n g o l t s. Balbieri, balbieri! Ķēniņa valstī par balbieri!

A n n a (smiedamās). Par velti, par velti! Tu jau tā esi par jaunu, bez bārzdas izskatītos vēl jaunāks.

R i n g o l t s. Vai tad šai laimīgā namā veči vien vairs bučojas? Vai tad Paulīna man tik aiz pārskatīšanās būtu devuse mutes?

A n n a. Paulīna – tā cita lieta. Tu viņai vīrabrālis, man – tikai onkulis.

R i n g o l t s. Jā, man arī piepeši izliekas, ka vēl diezgan tuvu neesam rada. Bet cik ilga laika tad vajadzēs, lai kā onkulis priekš bučošanas – kā lai to saku? – būtu diezgan nogatavojies?

A n n a (Ringoltā pētoši paskatījusēs, šķelmīgi). Nu, tā ap vienpadsmit divpadsmit vasariņu.

R i n g o l t s. O! Pēc tādas sirmas mūžības mēs abi vairs par tik nepraktiskām lietām nedomāsim. Es mācišos pūšļošanas vārdus pret augošu mēnesi (apvelk ar pirkstu ap galvvidu), un tu nodarbosies ar vienu (roku arvien zemāk laizdams) – diviem – trim – četriem --

A n n a (ātri). Kā tu gulēji, onkul?

R i n g o l t s. Pateicos, ļoti labi. Bet nesauc mani vairs pa onkuli. Man šis vārds apriebies.

A n n a. Kālab?

R i n g o l t s. To daudz vasariņu dēļ. Nāc nosēsties. (Abi nosēstas.) Saki: vai Jozefs vēl pie jums?

A n n a. Jā.

R i n g o l t s. Tā tad ubaģelis iz nabagu mājas tēvam nav tapis par raižu bērnu?

A n n a. Tēvs Jozefu tura kā īstu dēlu.

R i n g o l t s. Patikama ziņa. Esmu bieži par viņu iedomājies, un cik jauki mēs abi senāk plūcāmies.

A n n a. Tava klusuciešana gan liecināja, ka viņu pavisam esi aizmirsis.

R i n g o l t s. Es jau tēvam arī nerakstīju. Kāpēc rakstīt! Kad cilvēki šķirti, tad tie lai pavisam izšķirti. Gribru gluži vai nemaz nebūt klāt. Niecīga dvēsele, kuru četrās vēstuļu loksnes pusēs var iespiest!... Bet ko Jozefs dara? Gana tēva avis vai aiztaupa viņam algu par bodes zelli?

A n n a. Viņš vada Rūju saimniecību. Bodē stāv komijs Cinte un divi mācekļi.

R i n g o l t s. Cinte! Plāns vārdiņš, derīgs vēja grābekļam. (*Anna smejas.*) Un jūs visi dzīvojiet mūžīgā spožumā, kas izplūst no Paulīnas, Rūju saules?

A n n a. Saulīt spīdēj spīdēdama, es staigāju pavēnī.

R i n g o l t s. Nu, nu? Vecā dziesma arī te?

A n n a. Jā, Paulīna manis nemilē.

R i n g o l t s. Vai pameitīņa varbūt viņas ne?

A n n a. Kad dzīvosi, tad redzēsi. Tu tak pie mums tagad paliksi?

R i n g o l t s. Tik ilgi, kamēr sev būšu nopircis muižu.

A n n a. Tu gribi mājas pirk? Ā – tad pirc tepat tuvumā.

R i n g o l t s. Es runāju no muižas un ne no mājas pirkšanas.

A n n a. Bet priekš tās jau vajaga daudz naudas!

R i n g o l t s. Un ja nu man tās būtu ļoti daudz?

A n n a. Kā? Tu taču neesi bijis l a u p ī t ā j u kuģa vadonis?

R i n g o l t s. Esmu zeltu racis! (*Smejas.*)

A n n a. Zeltu racis! (*Smejas.*) Klau, klau, onkulis jau pasaku vāceli vāž vaļā!

R i n g o l t s. Vai jūs sazvērējušies man neticēt? Paga, uz pēdām tevi pārliecināšu! (*Iziet priekšā pa labai.*)

A n n a. Ja viņš tiešām... Zelta onkulis!... Ak, joki vien, tādas lietas jau nemaz nenotiek! (*Satver bildi.*) Tu nu arī priedājies? Jā? (*Skūpstā un piekar to atkal pie sienas.*)

CETURTAIS SKATS

Anna. Jozefs.

J o z e f s (*ienāk no kreisās puses ar rožu kušķi rokā*). Apsolīju tev šai dienai mazu pārsteigumu: še ņem!

A n n a. Rozes!... Tu mani tiešām pārsteidz, Jozef. Tik skaistas šķē apkārtnē nekur nezied.

J o z e f s. Par to viņas arī nākušas no Rīgas.

A n n a. Ak tāpēc tu šorīt slepeni bijī aizgājis! Tu bijī stacijā?

J o z e f s. Jā.

A n n a (pa jokam). Manis dēļ tu mēroji tādu garu ceļu!

J o z e f s. Un tu par to brīnies tikai tāpēc, lai es teiktu, ka tevīs dēļ dotos vai līdz pasaules galam.

A n n a. Nu tad teic jel to! Es ar prieku klausīšos!

J o z e f s. Un ticēsi arī?

A n n a. Kad tu to sacīsi!

J o z e f s. Kad es to sacīšu! Ak tu... ak tu! Kaut es tev arī tā varētu ticēt!

A n n a. Kaut tu man arī...?

J o z e f s. Jā, jā, jā, jā!... Kaut es tev arī... Kaut es tev arī tā varētu ticēt!

A n n a. Par ko tad tu šaubies?

J o z e f s. Par tavu – nu, mini! Es šaubos par tavu...

A n n a. Par manu...?

J o z e f s. Par tavu... Es šaubos, ka mani tu slepeni mīlē!

A n n a. Tu šaubies?

J o z e f s. Es šaubos!

A n n a. Bet tas jau ir briesmīgi! Ko tad lai daru?

J o z e f s (*viņu pie sevis vilkdams*). To tu gan zini! To tu gan zini!

A n n a. Nezinu! Nezinu!

J o z e f s. Tad es tevi mācīšu! Tver manu ausi un iečuksti tajā: «Es tevi mīlēju!»

A n n a (*smiedamās, klusām*). Es tevi mīlēju!

J o z e f s. Vēl es tev neticu!

A n n a. Mīlēju ļoti!

J o z e f s. Šaubos joprojām!

A n n a. Ak, nu tev jātic! Ak, nu ir diezgan!

J o z e f s. Diezgan? Jau diezgan? Mīļākā, mīļākā! Auss tavā tuvumā top man par skopuli, kuram nekad nava diezgan! Vēl vienu vārdiņu... niecīgu... mazu... vēl vienu vārdiņu!

A n n a. Tu esi bērns!

J o z e f s. Esi tu arī!... Esi tu arī!

Jānis ienāk no kreisās puses.

PIEKTAIS SKATS

Anna. Jozefs. Jānis.

J ā n i s. Jūs man vēl neesat sacījuši, jaungskungs, – vai šorīt zirgus vedīs peldināt?

J o z e f s. Kā tad, kā tad, Jāni. Tāpat kā citās svētdienās.

J ā n i s. Labi.

J o z e f s. Tikai Pikols lai paliek. Tas vēl nebūs atpūties. Biju ar viņu izjājis.

J ā n i s. Es to vēlāk vienu pašu aizvedīšu uz upi... Tad man jums kas jālūdz, jaungskungs. Jūs visi šodien iesiet uz balli. Bet mēs, saime, arī tepat no kaimiņiem esam uzaicināti. Kā nu būtu – vai kungs nebūtu ar mieru, kad es viens pats palieku mājā?

J o z e f s. Par ko ne? Es viņam to pateikšu. Bet vai tad tev arī negribēsies dancot?

J ā n i s. Vēl jau nu gan neesmu nekāds vecis. Bet ko lai... Tie citi vēl jaunāki, tiem kājas deg vēl vairāk.

J o z e f s. Viņa taču arī būs tur?

J ā n i s. Viņa? (*Sminēdams.*) Es nezinu, jaungskungs.

J o z e f s. Kad tad jūsu balle iesāksies?

J ā n i s. Tā ap launaga laiku.

J o z e f s (*uz Annu*). Tāpat kā dārza svētki... Vai zini ko, Jāni? Ej un izpriečajies līdz saules rietēšanai. Es tikām palikšu mājā.

J ā n i s. Jūs, jaungskungs? Jaungskungs, tas... tas...

J o z e f s. Ej nu vien, ej un saki viņai no manis labas dienas.

J ā n i s. Paldies par atļauju, jaungskungs. (*Aiziet.*)

A n n a. Tu viņus izlutini, Jozef.

J o z e f s. Tāpat kā tu mani. Šo netikumu no tevis esmu mācījies.

Paulina ienāk no labās puses.

SESTAIS SKATS

Anna. Jozefs. Paulina.

P a u l ī n a. Jūs te sarunājaties! Vai spriediet par daktera dārza svētkiem? Anna, esi tik laipna, pasaki Mīlei... viņa kafejas traukus laikam aizmirsuse.

A n n a. Iznesīšu pate. (*Iziet ar tiem pa kreisai.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Jozefs. Paulina.

P a u l ī n a. Vai tiešām runājāt par daktera balli?

J o z e f s. Runājām gan par to.

P a u l ī n a (*šķelmīgi*). Un uzlūdzāt laikam Annu uz pirmo danci?

J o z e f s. Nē.

P a u l ī n a. Žēl, ka mans vīrs nedanco. Tad man nekad nebūtu jābaidās, ka tūliņ pašā sākumā palikšu bez dancotāja.

J o z e f s. Vai tas kādu reizi varētu notikt?

P a u l ī n a. Par nejaušu gadījumu neviens nevar galvot. Un man ļoti nepatikami taisni pirmo danci nedancotu aizlaist garām. Tas man sabojā visu vakaru.

J o z e f s. Labprāt jūs šoreiz izsargātu no šādas nepatikšanas, bet uz pirmajiem dančiem vēl nemaz nebūšu tur. Mūsu saime arī no kaimiņiem ielūgta uz balli.

P a u l ī n a. Tālab jums taču nav jāpaliek mājā!

J o z e f s. Kas tad to lai apsargā?

P a u l ī n a. Jānis.

J o z e f s. To nupat atvaļināju.

P a u l ī n a. Jūs esiet... Bet mans vībrārlis paliks mājā.

J o z e f s. Nezinu. Man priekš viņa no daktera Bruknera vēstulīte. Varbūt viņu arī ielūdz.

P a u l ī n a. Kas tad dakteram jau paziņojis, ka viņš šē? Mēs tak ap pusnakti vien vēl iebraucām.

J o z e f s. Man šorīt gadījās daktera mājai garām jāt un dakteri nejauši satikt.

P a u l ī n a. Kur jūs... tik agri?...

J o z e f s. Biju stacijā.

P a u l ī n a. Pēc kā?

J o z e f s. Man... tur... šitās rozēs...

P a u l ī n a. Ā... ā... Skaties, kāda uzmanība! Es viendien tikai tā pavirši ieminos, ka šē apkārtņē nekur īstu tējas rožu nevar dabūt, un jūs tās tūliņ parakstiet iz pilsētas. Sirsnīgu paldies, mīļo Jozef! Un arī par jauko neaizmirsteļu kušķīti, kuru man aizvakar krēslā pa logu iemetāt klēpī.

J o z e f s. Jums?... Jums?... Es... tas pušķītis... šīs rozēs... bij... bij...

P a u l ī n a (*jautri smiedamās*). Ak jūs!... Kaut jūs redzētu, cik

smuks jūsu ģimīs sajukumā izskatās! (*Cinte ienāk no kreisās puses. Piepeši nopietni.*) Ko jūs teiksiet, Cinte?

ASTOTAIS SKATS

Jozefs. Paulina. Cinte.

Cinte. Rogrotas kundze, parakstu bodei preces. Vai jūs pašu vajadzībām kaut kā no Rīgas nepastellēsiet?

Paulīna. Nē, paldies. Biju tak nupat pilsētā... Vai mana vīrabrāļa neesat redzējuši? Jozefam priekš viņa ir vēstule.

Cinte. Garām ejot, svešo kungu redzēju dārzā.

Jozefs. Tā. (*Iziet dārzā.*)

DEVĪTAIS SKATS

Paulina. Cinte.

Cinte. Līna, man iztrūkst kasē 50 rubļu.

Paulīna. Jau atkal! Es tak tev sacīju, uz manu palīdzību vairs nepalaidies.

Cinte. Tikai šoreiz vēl! Ierakstišu tos tavās izdošanās. Nav jau nekāda lielā summa.

Paulīna. Liela vai maza! Naudu mēdzu ņemt no sava vīra.

Cinte. Šoreiz tu to ņēmi no manis.

Paulīna. Kādēļ – ? – viņš vaicās.

Cinte. Aiz simtu iemesliem – ja tu gribi!

Paulīna. Bet es vairs negribu!

Cinte. Es tevi lūdzu!

Paulīna (*nepacietīgi*). Ak, laid mani mierā!

Cinte. Esi žēlīga! Vai es biju tik ciets, kad tu lūdzies un es varēju palīdzēt? Atminies mūsu jumta istabiņas laiku!

Paulīna. Es negribu viņu atminēties!

Cinte. Kāpēc ne? Tu tak nenoliegsi, ka tu toreiz nebiji arī laimīga? Pagājušas laimes cilvēks labprāt atceras. Paklausies, ko tu pati man raksti... (*Bāž roku krūšu kabatā.*)

Paulīna. Draudē, cik tev tīk, ar manām vēstulēm. Es vairs nebīstos. Man apnicis pēc tavas svilpes dancot. Gribu no tevis tikt

vaļā. Izstāstīšu savam vīram visu. Mani precēdams, viņš solījās manu pagātni piedot, viņš to tagad arī vēl darīs.

C i n t e. Palūko – bet es ļoti par to šaubos. Ar citām ausīm dzird mīļākais, ar citām vīrs. Ja tu viņam gribēji grēkus sūdzēt, tad tu man nedrīkstēji ļaut tavā tuvumā dzīvot.

P a u l ī n a. Nožēloju, ka likos pielūgties un tev izgādāju vietu mūsu namā. Cerēju, ka tu manī cienīsi Rogrotas sievu.

C i n t e (*smiedamies*). Ej tak! To tu cerēji un apgalvoji, ka mani vēl mīļo?

P a u l ī n a. Tie bija tukši vārdi.

C i n t e. Tie tikai tapa tukši vārdi aiz iemesla, kuru vēltīgi mēģinu atrast.

P a u l ī n a. Meklē viņu manās jūtās pret Matisu, tad tev sek-mēsies.

C i n t e. Līna, tu pievil mani. Tev ir kāds nodoms, kuram es stāvu ceļā. Vai tu mani tiešām gribi nostumt pie malas? Ja vārdi par vaļā tikšanu nav vienīgi muļķiski draudi, tad sargies! Ja man jāiet, tad tu nāksi līdz... Vai drīkstu tos piecdesmit ierakstīt pārskatā?

P a u l ī n a (*stūrgalvīgi*). Nē!

C i n t e. Labi. (*Roku no jauna iebāzdam krūšu ķešā.*) Tad samaksāšu iztrūkumu ar taviem vekseljiem.

Anna ienāk no kreisās puses.

DESMITAIS SKATS

Paulina. Cinte. Anna.

P a u l ī n a. Anna, Cinte vaicā, vai mums kaut kā no pilsētas nevajagot. Viņš paraksta precī.

A n n a. Nē, paldies, Cintes kungs.

C i n t e. Labi. (*Iet. Kad viņš jau durvis, Paulina sauc.*)

P a u l ī n a. Cinte! (*Cinte atgriežas.*) Neaizmirstiet nedēļas pārskatā ierakstīt tos 50 rubļus, kurus no kases izņemu.

C i n t e. Tie jau ir ierakstīti. Pārskats tūliņ būs gatavs, jo Rogrotas kungs pēc tā prasa. (*Prom pa kreisai.*)

VIENPADSMITĀIS SKATS

Paulina. Anna.

P a u l ī n a (*pamanīdama, ka Anna skatās apkārt*). Vai tu kā meklē?

A n n a. Es te aizmirsu savas rozes.

P a u l ī n a. Rozes? (*Paņem kušķi rokā.*)

A n n a. Ā – jā, tās pašas. Lūdzu, dod man... (*Grib kušķi Paulīnai izņemt no rokas.*)

P a u l ī n a. Bet, mīļā Anna, tās pieder man, Jozefs tās priekš manis pastellējis.

A n n a. Priekš tevis? Tu viņu būsi pārpratuse. Šo kušķi viņš man dāvināja.

P a u l ī n a (*maigi*). Kā liekas, mīļā Anna, tad tev šīs rozes sevišķi dārgas. Tādēļ paturi tās. Bet brīdinu tevi tās vārdā, kuras vietu ieņemu, neizrādi svešiem tik atklāti, ka tev Jozefs patik. Šāda izturēšanās varētu sacelt valodas, kuras mums visiem nepatīktu.

A n n a. Pateicos par tavu rūpību, ar kādu tu lūko novērst mazāko traipekliti no manas labās slavas. Bet man šķiet, es to viena pate arī paspēšu.

P a u l ī n a. Zināju, ka tu man tā atbildēsi. Bet ļaunā pamāte bēdā vairāk par tavu godu nekā par tavu īgnumu.

A n n a. Un kad nu es šai bēdāšanai pretotos un sacītu: es gribu ar Jozefu nākt valodās?

P a u l ī n a. Tad es ļoti nožēlotu, jo tēvs vēlas, lai tu ar mūsu jauno virsmežkungu saprecējies.

A n n a. Tēvs to vēlas?

P a u l ī n a. Neizliecies taču, mīļā Anna! Vai tu tiešām nezinātu, kādēļ virsmežkungs pēdējā laikā tik bieži mūsu viesis un kādēļ tēvs pret viņu tik sevišķi laipns?

A n n a. Man šķiet, tēvs pret viņu tik laipns tādēļ, ka tas šai vidū gluži svešs.

P a u l ī n a. Un tu nezini arī, ka viņš šodien būs daktera dārza svētkos un ka tāpēc tēvs tev dāvināja jaunu rotu? Viņš vēlas, lai tevi tur ievērotu. Darīju nepareizi, pēc šīm rozēm tīkodama. Ņem tās, puškojies ar viņām.

A n n a (*dzestri*). Man viņu vairs nevajaga. Paldies!

Matiss ienāk no kreisās puses ar papīriem un vēstuli rokā.

DIVPADSMITAIS SKATS

Paulina. Anna. Matiss.

P a u l ī n a. Nāc, vīriņ, nāc, izšķir mūsu ķildu...

M a t ī s s. Ķildu?... Ai... ai...

P a u l ī n a. Gluži niecīgu. Kurai no mums šodien rūpīgāk jārotājas – Annai vai man?

M a t ī s s. Annai, Annai.

P a u l ī n a. Tu dzirdi! Ņem jel!

A n n a. Tev dotas, tev lai paliek.

P a u l ī n a (*laipni*). Mazā tiepša! Papriekšu viņa apgalvo, ka Jozefs šīs puķes priekš viņas pastellējis, un nu tās atkal negrib ņemt!

M a t ī s s. Jā, kas jums te ir par jucekli? Lai jel Jozefs pats izskaidro... kur viņš ir?

P a u l ī n a. Izgāja dārzā.

M a t ī s s (*pie durvīm*). Jozef! Jozef! (*Paņem rozes, nosēstas.*) Ja vajadzēs, šē nebūs grūti spriest zālamonisku spriedumu. Kušķis ir tik liels, ka to ļoti labi var pāršķirt divos.

Jozefs ienāk pa vidu.

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Paulina. Anna. Matiss. Jozefs.

M a t ī s s. Miļo Jozef, ko tu te esi izdarījis? Liekas, ka esi par vienu pašu dāvanu gribējis ievākt divus paldies. Šē, vismazāk, stāv divas dāmas, kuras abas sakās esam šī buķeta īpašnieces. Kurai tad nu viņš īsti nodomāts?

J o z e f s (*stāv sajucis*). Krusttēv... tās rozes... atnesu... devu... devu... Annai.

P a u l ī n a (*sevi*). Ā – gudrinieks!

M a t ī s s. Anna – ņem tās! Un tu, mans kungs, adresē turpmāk savus rožu kušķus skaidrāk. Bet tu, Liniņ, neļauņojies, ka tavs vecis nav bijis uzmanīgāks. Dārza svētkus nevar apmeklēt bez puķēm. Paraudzīsimies šoreiz pa mūsu pašu dobēm.

P a u l ī n a (*viņam roku aplikdama ap pleciem*). Tu, miļais... nedomā jel, ka es... Ja tu atļauņ, pušķošos šodien ar lauka puķēm.

M a t ī s s. Kā tev patīk, gluži kā tev patīk, sirsnīņ.

Anna grib iziet dārzā. Ringolts ienāk no labās puses priekšā.

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Paulina. Anna. Matīss. Jozefs. Ringolts.

R i n g o l t s (*atvāztu etviju rokā iesaucas, Jozefu ieraugot*). Kas? Jozefs? Ā... paga... (*Noliek ātri etviju uz galda un sniedz Jozefam rokas pretī.*) Sveiks! Sveiks!

J o z e f s (*gandrīz reizē*). Sveiks! Sveiks! (*Skatās, rokās saķērušies, brīdi viens otrā.*) Tā tad taču reiz atkal šai vidū! Skaties! Skaties, cik jauki!

R i n g o l t s. Tas pats vecais Jozefs! Tas pats vecais, nevainīgais, mīļais (*skūpst viņu*), muļķīgais ģīmis!

J o z e f s. Un tu?... Paldies Dievam, liekas, tu arī citu neesi pārvēdis dzimtenē kā to pašu veco Ringoltu!

R i n g o l t s. Ā, es! Mīļais, man ir piedzīvojumi, man ir pagātne! Kad es tev ko atklāšu --

J o z e f s. Tad es nodrebēšu.

R i n g o l t s. Nav liels, nav liels... Anna! (*Izņem no etvijas ļoti greznu kakla rotu un tuvojas Annai.*) Lūdzu, atļauj! (*Apliek viņai rotu ap kaklu.*) Valkā šos akmeņus tavai neticībai par sodu.

M a t ī s s. Nu, nu!

P a u l ī n a. Kas? Kas? Tie taču nav īsti dimanti?

R i n g o l t s. Piedodiet -- stiklus no Austrālijas uz Eiropu, Vidzemi un Rūjām atvest: to prieku atstāju citiem.

P a u l ī n a (*sastingusi*). Tik lieli! Dievs tētīt -- cik tas jauki! Tas jau ir vesels kapitāls! Tak pateicieties jel, Anna!

R i n g o l t s. Jūs jau dzirdējāt, ka viņu ar šiem akmeņiem sodu, un par sodu neviens paldies negaida.

P a u l ī n a. Jūsu dāvana tikpat lieliska kā jūsu dāvināšanas kārtā smalka. Tādēļ priekam no jums kaut ko saņemt vajaga būt divkārtējam.

M a t ī s s. He, he, sieviņ, -- nenopūlējies par velti. Varu derēt, Ringoltam priekš tevis kukuļa nav.

R i n g o l t s. Tiešām... Ja būtu zinājis, ka Matīss apprecējies, tad... tad... bet tagad (*uz Jozefu rādīdams*) man priekš tā vien vēl kaut kas somā.

P a u l ī n a. Un manu vīru jūs arī piemirsuši?

M a t ī s s. Arī?... Esmu jau vienīgais piemirstais, mīļākā. (*Glau da Paulīnas roku.*)

R i n g o l t s (*smiedamies*). Ir tas pārmetums netaisns. Tu jau senāk dāvanu neieraudzīji. Tādēļ negribēju tevis ar tām kaitināt.

P a u l ī n a. Un ko jūs Jozefam atveduši?

R i n g o l t s. Es viņu tūliņ apveltīšu. Nāc! (*Taisās iet.*)

A n n a (*kura līdz šim spoguļa priekšā rotājusēs*). Ringolt – paldies! (*Dod viņam roku.*)

R i n g o l t s. Vai nu esi pārliecināta?

A n n a. Tagad – gandrīz par daudz.

R i n g o l t s. Nu, un tie vienpadsmit divpadsmit gadi vai nav jau sakusuši piecos sešos?

A n n a. Gadi nekūst ugunī, kādā dimanti kvēlo.

R i n g o l t s. Bet...?

A n n a. Citā...

R i n g o l t s. Ai! (*Aizved Annu priekšā pa labai. Jozefs izvelk vēstulīti iz ķešas un seko viņiem.*)

PIECPADSMITAIS SKATS

Matīss. Paulīna.

Paulīna stāv, manāmi saiguse.

M a t ī s s. Liekas, sirsniņ, tu noskumsti, ka Ringolts nav nojautis, cik liela mūsu ģimīlija.

P a u l ī n a. Es nemaz neesmu noskumuse. Man... es... es jau priecājos līdz ar Annu.

M a t ī s s (*ļoti maigi*). Ar žēlabu asarām acīs?

P a u l ī n a (*metas viņam pie krūts*). Ak, bar mani, rāj mani, esmu tik bērnišķa – bet es viņas par tiesu neapskaužu! (*Šņukst.*)

M a t ī s s. Mīļākā, kas tie par vārdiem! Vai es tevis nepazīstu! Tava sajūtīgā sirds... Ringolts jau negribēja... Tas tikai tā izgādījies... Saņemies jel!

P a u l ī n a (*acis noslaucīdama*). Esmu jau apmierinājušēs. (*Smaidīdama.*) Bet tu: aizmirsīsi šo acumirkli! (*Glaimi.*) Jā?

M a t ī s s. Esmu to jau aizmirsis. (*Satver vēstulīti.*) Vēstule no stan-

cijas priekšnieka. Lasi. (*Pasniedz Paulinai vēstuli un skatās pats tos citos papīros.*)

P a u l ī n a (*vēstuli izlasījuse*). Vai tu viņam ko teiksi?

M a t ī s s. Man tas jādara. Šo nepatīkamo pienākumu jau tā no vienas dienas uz otru esmu atlicis.

P a u l ī n a. Nu tad atliec to vēl līdz rītdienai. Šāda izrunāšanās būtu nelabs ievads jaunrām dzīrēm.

M a t ī s s. Pavisam otrādi. Tā būs labs ievads. Cinte pēc šādas sarunas zinās savaldīties.

P a u l ī n a. Kā tu domā... Iešu viņu pasaukt.

M a t ī s s. Miļākā, viņam katru acumirkli vajaga būt še saņemt manas piezīmes par pārskatu.

P a u l ī n a. Vai tas šonedēļ labāks?

M a t ī s s. Nebūt ne. Ieņēmumi atkal, lai gan ne ievērojami, tomēr mazinājušies.

P a u l ī n a. Šonedēļ bija nelabs laiks.

M a t ī s s. Vienu dienu... Nē, Cinte arī bodē top nolaidīgs. (*Skatās papīros.*) Kas tad tas te pašās beigās? Viņš ierakstījis, ka tu no kases ņēmuse 50 rubļu. Vai tā ir?

P a u l ī n a. Jā.

M a t ī s s (*viegli*). Priekš kā?

P a u l ī n a. Jo tuvāk tava dzimšanas diena, miļākais, jo mazāk ziņkārīgam tev vajadzēja būt. Cerēju, ka tu šīs summiņas nemaz nepamanīsi.

M a t ī s s. Piedod – neesmu tās pamanījis.

P a u l ī n a. Nē, nē, tagad tu atļausi, ka to naudu kasē atlieku atpakaļ. Ko lai pirkū, ja tev dāvanas nepatīk?

M a t ī s s. Ringolts nerunāja par tām, kuras no tavām rokām nāk. Tās man allaž bijušas miļas un dārgas.

Cinte ienāk no kreisās puses.

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Matiss. Paulina. Cinte.

P a u l ī n a (*klusām*). Es palikšu te, tas darīs lielāku iespaidu.

M a t ī s s (*paloka galvu, Paulina pieceļas un aizstājas aiz Matīsa krēsla*). Sēstaties, Cinte.

C i n t e. Paldies. (*Paliek stāvam.*)

M a t ī s s (*pēc mazas pauzes*). Jūs dariet man raizes, Cinte. Jau vairāk reižu jūs man devuši iemeslu teikt vārdus, kādi nedz jums, nedz man pašam nav patikuši. Tomēr jūs tos neesiet ievērojuši, bet stāgāriet tālāk pa ceļu, kurš arvien vairāk izrādās par neceļu.

C i n t e. Es nezinu, uz ko jūs zīmējaties, Rogrotas kungs.

M a t ī s s. Jūs atkal stancijas traktierī esiet plīvējuši un spēlējuši. Man pat zināma summa, kādu jūs pametuši. Miļlais Cinte, cik ilgi jūs tā gribiet dzīvot?

C i n t e. Par šo jautājumu vēl neesmu pārdomājis un tādēļ jums arī nevaru atbildēt.

M a t ī s s. Jūsu lepnība te pavisam nevietā. Jau personai, kura ar jums nestāvētu nekādā sakarā, bet gribētu vienīgi jūsu labu, jums tā neklātos atbildēt. Bet nu jūs esiet manā dienestā un kaitējiet caur savu dzīvi ne vien sev, bet arī man.

C i n t e. Jūsu naudas vēl nekur neesmu aptērējis, jūsu goda vēl nekur paspēlējis.

M a t ī s s. Mans gods nestāv jūsu rokās (*Cinte pieliek it kā neviļus roku pie krūšu ķešas*), mana nauda caur jūsu dzīvi nevaurojas.

C i n t e. Bet iet mazumā, jūs gribiet teikt.

M a t ī s s. To jūsu pārskati nenoliedzami pierāda. Jūs atbaidiet ļaudis ar savu īgno izturēšanos un nekārtīgo apkalpošanu. Neesmu tik bagāts, ka šādu nolaidību ilgāk varētu ciest.

C i n t e. Un tādēļ jūs man uzteiciet vietu? (*Tuvina roku no jauna krūšu ķešai.*)

Paulina paceļ lūdzoši rokas pret Cinti.

M a t ī s s. Es to šoreiz vēl nedarītu, pat ja jums tas apstāklis nerunātu par labu, ka manai sieviņai esiet rada. Ez turu cilvēku, cik ilgi vien spēju. No jums vēl ceru labošanu. Tikai jums jāsaņemtas. Apdomājiet jel nopietni šādas bezbēdīgas dzīves sekas. Ja jūs no manis aiziesiet bez kaut kādas apliecības, bez ieteikšanas, kur jūs atkal dabūsiat – negribu teikt, pavisam – bet pieņemīgu vietu? Pie manis jūs jau nu gan arī nesēdiat zeltā. Bet laba iztikšana jums ir, un par visām lietām: jūs esiet godīgā ģimenē. Pieradināties vairāk pie viņas dzīves, baudiet vairāk, ko tā sniedz. Nododaties vairāk ar manu sieviņu, ar Jozefu, viņu satiksme nepaliks bez iespaida uz jums... Arī mans brālis tagad uzturēsies pie mums. Lai gan tā visās vietās nedrīkstiet ņemt par paraugu, tad tomēr viņš jums būs krietns biedrs, tāds, kāda jūs ārpus mūsu nama neatradīsiet. Redziet, cik daudz palīdzīgu roku ap jums, – tveriet tās! Vēl jums nav grūti tapt par citu cilvēku. Gribiet tikai! Miļlais Cinte, gribiet tikai! Un, ka jūs to gribiet,

aplieciniet man ar savu vīra vārdu, apsolīdami, ka no šīs dienas vairs neplītēsiet un nespēlēsiet. (*Sniedz viņam roku. Cinte tās neņem.*) Jūs negribiet? Ko? Jūs negribiet laboties?

C i n t e. Negribu tikai nekā apsolīt. Apsolījums ir valgs, ko cilvēks sev apliek ap kaklu un kura galu tas otram iedod rokā. Negribu tapt vadīts, gribu palikt brīvs.

M a t ī s s. Nerunājiet no brīvības, kamēr esiet savu kārību kalps. Nepielīdziniet šo apsolījumu valgam, pie kura jūs vadāšu, bet enkuram, pie kura jūs turēsaties, kad kaislību vētra jūs taisīsies aizraut... Dodiet man roku!

Paulīna māj, lai Cinte paklausa. Cinte dara to vilcinādamies.

M a t ī s s. Tā. Un nu – es dzirdu, jūs arī esiet ielūgti uz dārza svētkiem?

C i n t e. Jā.

M a t ī s s. Nu tad esiet jautri un dancojiet tur krietni!

Cinte palokās mēmi, iet. Durvis viņš atgriežas atpakaļ, parausta plecus un iziet, nicinoši zobgalīgi pasminēdams.

SEPTIŅPADSMITAIS SKATS

Matiss. Paulīna.

P a u l ī n a. Arī bāriens no tevis ir baudījums. Tu nesadragā vainīgā, bet pacel to. Tavi vārdi nav kā krusas graudi, bet līdzinās maigam lietum. Vēlētos gandrīz, ka arī es kaut ko būtu padarījuse, kas tev nepatīktu.

M a t ī s s. Tu esi un paliec liels bērns. Ko tu gan varētu izdarīt, kas man nepatīktu?... Tu!... (*Noskūpstā viņai pieri. Anna ienāk pa labajām durvīm priekšā.*)

ASTOŅPADSMITAIS SKATS

Matiss. Paulīna. Anna.

A n n a (*tura zeltītu bultu rokā. Sniedz to Paulīnai*). No Ringolta.

P a u l ī n a. Kas tas ir?

A n n a. Bulta, ko matos spraust.

P a u l ī n a. Ak tad viņam taču vēl kas atradies kofera dibenā!...
No zelta?

A n n a. Tikai apzeltīta. Viņš minēja citu metālu. Bet ļoti skaists
un dārgs darbs.

P a u l ī n a. Skāde. Es valkāju tikai īstas rotas lietas. Bez tam matu
bultas arī vairs nav modē.

M a t ī s s. Bet, miļākā, to Ringolts nevar zināt. Ņem taču!

P a u l ī n a. Nu tad dod! (*Satver bultu un pieiet pie spoguļa, dara
tā, it kā gribētu bultu spraupt matos, salauž viņu pie tam ātri un nomet
zemē.*) Ak!...

A n n a. Pušu? (*Piesteidzas un paceļ bultas gabalus.*) Pušu.

P a u l ī n a. Pušu. (*Paņem gabalus un uzliek tos uz galda.*) Kāds
man to dāvanu būs skaudis.

M a t ī s s. Ej jel!

*Ringolts un Jozefs ienāk pa labajām durvim priekšā. Anna ieliek savu rotu etvijā,
aizvāž to, paņem bultas gabalus un iziet pa labai dibenā.*

DEVIŅPADSMITĀIS SKATS

Matīss. Paulina. Jozefs. Ringolts.

M a t ī s s. Nu, Jozef, – ar tukšām rokām?

R i n g o l t s. Viņš neņem sava kukuļa.

M a t ī s s. Kādēļ?

R i n g o l t s. Tas viņam esot pārāk... pārāk... Bet nāc, redzi pats
un izšķir, vai viņš mani tā drikst apvainot.

M a t ī s s. Labi. Redzēsim. Izšķirsim. (*Iet. Apgriezdamies.*)
Miļākā, vai tu arī nenāksi? Tavs spriedums...

P a u l ī n a. Tūliņ...

Matīss un Ringolts aiziet.

DIVDESMITĀIS SKATS

Paulina. Jozefs. Beigās Ringolts.

P a u l ī n a. Mans spriedums ir, ka jūs ļoti pareizi izturējušies,
Jozef. Ja viņš mums visiem savu uzmanību nevarēja parādīt, tad

viņam tie briljanti bij jāpatura koferī. Jūs viņam ļoti smalkā kārtā mācījuši pieklājību. Paldies, Jozef! Dāvana pati laikam arī bija, līdzīgi man piešķirtajai, tāda drusku... drusku... divaina?

J o z e f s. Tā bija pārāk bagātīga, un tādēļ es...

P a u l ī n a. Ā, jo labāk! Jo labāk! Savas bultas es tā taisni nevarēju atraidīt, tādēļ to salauzu.

J o z e f s. Salauzāt? Ringolts smējās, pie viņas saistoties teika, ka tā savai valkātājai nesot laimi.

P a u l ī n a (*vienaldzīgi*). Tā. Nekas. (*Nozīmīgi*.) Tā nebij vienīgā bulta, kura spēj aplaimot. (*Viņa rokas tverdama, ļoti jauki*.) Vai ne?...
Ringolts ienāk un paliek ar mirkli uz abiem piepeši stāvam.

Ringolts ienāk un paliek ar mirkli uz abiem piepeši stāvam.

Paulina palaiž ātri Jozefa rokas vaļā.

Priekškaru nolaiž.

OTRAIS CĒLIENS

*Dārzs Rūjās ar saulainām vietām un veciem, ēnainiem kokiem.
Ziedoši biezi krūmi. Puķes. Lapene.*

PIRMAIS SKATS

Paulina. Jozefs.

Paulina ļoti greznā, vieglā, kairinošā uzvalkā, ar lauku puķēm matos un pie jostas stāv pie kulises pa labi un skatās pētoši dārzā. Apgrieždamās viņa pāriet veikliem soļiem pār skatuvi un raugās meklējama pirmā un otrā kulisē pa kreisai. Jozefs iznāk iz mājas.

P a u l ī n a (*Jozefu ieraudzīdama*). Ā, uzticamais mājas sargs! Es jau domāju, ka būsiet aizgājuši un viņas uzraudzību man atstājuši!

J o z e f s. Vai tik ilgi biju neredzams? Es taču tikai pārgērbos vien. Bet jūs arī jau svētku rotā!

P a u l ī n a. Jā, manas galvas sāpes ātri pārgājušas.

J o z e f s. Un nu jūs man teiksiet, ka viens pats palieku mājā?

P a u l ī n a. Nē. Es arī vēl palikšu. Pēdējo ziediņu matos spraužot, man iekrita prātā, ka manu pēkšņo neveselību un atlabošanos varētu noturēt par untumu, ja tagad tūliņ pie Brukneriem ierastos. Tādēļ iesim reizē.

J o z e f s. Bet Jānis tikai vakarā vien vēl pārnāks. Jums vairāk stundu būs jāgaida.

P a u l ī n a. Ceru, ka Jāni sakaitinās viņa sirdspukīte, ar citiem vairāk dancodama, nekā, pēc viņa domām, vajadzīgs, un ka tas tādēļ agrāk še ieradīsies.

J o z e f s. Bīstos, ka šī cerība nepiepildīsies.

P a u l ī n a. Tad būsiet tik laipni ar savu sarunāšanos man īsināt garo laiku.

J o z e f s. Jūs ziniet, cik neveikls tai ziņā esmu.

P a u l ī n a. Ar labu gribu bieži paspēj vairāk nekā ar visu veiklību. Bez tam es jums palīdzēšu. (*Paņem viņu aiz rokas.*) Nāciet šurp! Izspriedsim, vai šovakar jaunkundžu priekšā varēsiet pastāvēt. (*Nosēstas, skatās Jozefā.*) Nekas... nekās... nekās... tikai slīpsa drusku... (*Pieceļas, sagroza to.*) Tā... Bet cik karsts jūsu vaigs! (*Tura roku pie Jozefa vaiga.*) Un otrs?... Deg arī!... (*Skatās Jozefā. Nevainīgi.*) Kādēļ jūs apjūkat? Jūs laikam vēlaties, lai atkārtoju, ko jums šorīt sacīju?

J o z e f s. Vai man tik maz liekas lepības, ka jums tā ar nodomu jālūko vairot?

P a u l ī n a. Atriebjaties par šādu jaunprātību, man kaut ko līdzīgu teikdami acīs.

Jozefs skatās Paulinā. Pauze.

P a u l ī n a (*smiedamās*). Tiešām – viņš cieš klusu!

J o z e f s (*paklusām*). Jūs esiet skaista...

P a u l ī n a. Un to jūs sakiet tik klusām, it kā jūs melotu.

J o z e f s. Es domāju, taisni meliem ir dikta balss. Patiesībai izklīdzēja nevajaga.

P a u l ī n a. Pareizi, jo tā nav prece, kas tirgū jāpiedāvā... Bet vai jūs ziniet, ka šie ir pirmie vārdi, kurus no jūsu mutes par savu personu dzirdu?

J o z e f s. Ja būtu nojautis, ka vēlaties, lai jūsu skaistumu jūsu pašas priekšā slavē, sen jau to būtu darījis.

P a u l ī n a. Jūs mani tīšām pārprotiet, manu joku ņemdami par patiesību. Nekā mazāk no jums neesmu kārojuse dzirdēt kā glaimu. Biju vēl gandrīz bēms, kad šurp atnācu. Pasaule man bija sveša, mani piedzīvojumi tajā – rūpes un bēdas. Tik maz sagatavota uz dzīvi, šeit iesāku dzīvot, še, kur mani saņēma pameitas aukstums un ļaužu skaudība. Ar simtu acīm tā nolūkojās uz visu, ko es darīju, ar simtu ausīm tā klausījās, ko es runāju, ar simtu rokām tā pūlējās sagāzt laimi, kādu mans vīrs sev bij sataisījis. Šādā stāvoklī man būtu bijuse dārga draudzība un kā draudzība dārgāka par jūsu! Jūs še pazināt cilvēkus un apstākļus no pašas mazatnes. Jūsu padoms man būtu bijis derīgs ceļa rādītājs. Bet, kaut arī visādi esmu nopūlējusēs sev jūs tuvināt, tad tomēr man nav izdevies pārvarēt jūsu kaunīgo atturību. Ko tā nozīmē? Kas aiz tās slēpjas? Sen jau šie jautājumi mani nodarbinājuši, atbildiet man tādēļ reiz klaji un brīvi!

J o z e f s (*arvien vairāk apjukdams*). Jūs esiet mana labdara

laulātā draudzene. Aiz manas atturības tādēļ cits nekas nevar slēpties kā cienība.

P a u l ī n a. Un šī cienība jums liedza ciņā pret ļaužu nenovēlibu mani pabalstīt?

J o z e f s. Ja es to būtu darījis, tad krusttēvu būtu apvainojis.

P a u l ī n a. Kā tā?

J o z e f s. Es tad būtu rādījis, ka jums ar viņa aizstāvēšanu un padomu vien nepietiek.

P a u l ī n a. Un ja nu es tiešām to sajustu?... Mans vīrs ir par daudz lēnīgs pret mani, viņš mani pārāk izlutina, viņš ne uz ko nesa-ka nē...

J o z e f s. Par to jūs taču nesūrosaties?

P a u l ī n a. Zināms! Tam tak par garu laiku nevar būt labas sekas. Esmu gan līdz šim vienmēr uzvarējuse, bet karš vēl nav galā. Un tomēr mana pārgalvība jau sāk mosties. Tā kaitēs man, ja reizū reizēm draudzīga mute man neuzsauks: sargies!... Jūs esiet stingri pret sevi un citiem. Esiet tādi arī pret mani! Izlabojiet, ko līdz šim esiet nokavējuši. Izbariet mani šad un tad. Būšu jums par to pateicīga. Slēgsim uz to derību! (*Sniedz viņam roku pretī.*)

Jozefs nekustas.

P a u l ī n a (*arvien kairāk*). Nekautrējaties! Esmu kā skuķis allaž vēlējusēs, lai man būtu brālis. Liktenis mani ar jums savedis gandrīz līdzīgā sakarā. Saņemiet manu roku kā māsas roku.

J o z e f s (*spiesti*). Es nevaru.

P a u l ī n a. Kādēļ?

J o z e f s *cieš klusu.*

P a u l ī n a (*uzmākdamās*). Kādēļ?

J o z e f s. Nevaicāji, nespēju jums atbildēt.

P a u l ī n a. Es nepieļaušos! Jums jāatbild!

J o z e f s. Ak, nobeigsim šo sarunu!

P a u l ī n a. Te nu atkal esam nokļuvuši pie robežas, kuru jums vilkuse cienība pret mani. Paskatāties jel tuvāk šai bubulī! Vai tam varbūt nepienākas cits nosaukums? Vai lai jums to minu? Jūs dēvējiet par cienību, kas īstenībā ir bailība. Atsvabināties no viņas! Atkratiet to no sevis! Mēs esam vieni... Ļaujiet savām ilgi apspiestām jūtām vaļū! Neturiet aizspriedumus par nelaužamiem pienākumiem, sagāziet šo mūri, kas jūs šķir no... no... jūsu mērķa.

J o z e f s (*murmina pārņemts*). Paulīna, Paulīna, ko jūs runājiet!

P a u l ī n a. Jūs atraidījāt manu roku, kuru jums piedāvāju kā māsa. Darījāt pareizi. Gribēju jūs pievilt. Roka nebija tukša. Tajā gulēja mana sirds.

J o z e f s. Mans Dievs! (*Grib piecelties*.)

P a u l ī n a (*viņu aiz svārkiem atturēdama un viņā ar karstiem mirkļiem skatīdamās*). Vai nu esiet ar mani mierā? Esmu nu jums visu to teikuse, kas jums piekrita man sacīt. Vērojiet no tā manas mīlestības lielumu. (*Ar nesavaldāmu kaislību*.) Ā, pirms es tevis nemīlēju, es nemaz nedzīvoju! Pasaule man bij tik tumša, tik auksta. Tu esi manī iededzinājis uguni, kas visu apgaismo un silda... kas visu silda!... Bet runā taču! Skaties man acīs, lai es tavas redzu! (*Paceļ viņa galvu*.) Prom, prom ar kaunu, mēs jau tagad esam vieni!... Vieni paši... vieni... Kā tavi pirksti dreb! Ļauj man viņus apņemt... tā... tos mīļos... (*Kavējas ar viņa pirkstiem*.) Un runā jel! Runā, Jozef!... Ā, kā pēc šī acumirkļa esmu ilgojusēs! (*Pieglaužas pie viņa*.) Skūpsti mani! Še manas lūpas! Skūpsti, skūpsti mani! (*Noskūpstā Jozefu*.)

J o z e f s (*kā no apbūruma raisīts*). Paulīna! (*Mēģina viņu no sevis atgrūst*.) Paulīna! Paulīna!

P a u l ī n a (*sastingdama*). Jozef!

J o z e f s. Ak jūs... Ko jūs dariet! Uzmostaties! Atjēdzaties jel! (*Atsvabinās no viņas*.)

P a u l ī n a. Es... es...

J o z e f s. Ā, nekrietnā! Vai tāds jūsu tikums! Tāds jūsu tikums! Teicamāko laulāto draugu, labāko cilvēku pasaulē – to jūs gribiet apsmiet, to lai es pieviltu! Ā, drīzāk manu dzīvību nekā to!

P a u l ī n a. Jozef –!

J o z e f s (*atkāpdamies*). Nost! Nost! Nenāciet manā tuvumā!... Labāko vīru! Laipnāko cilvēku! Ak, mans nabaga krusttēvs! Ak, mans tēvs, mans tēvs! (*Ieiet ātri namā*.)

P a u l ī n a (*viņam pakaļ*). Jozef! Klausāties jel – Jozef!... Viņš aiziet! Esmu pazudināta... pagalam... pazudināta... Es, ārprātīgā... Viņš manis nemīlē... Nemīlē... nicina... atraida... Ā! Kaut es viņam... kaut viņu... Ko lai... ko lai daru... ko?...

Cinte ienāk no kreisās puses.

OTRAIS SKATS

Paulina. Cinte.

Paulīna. August, palīdzi man! August, glāb mani, citādi esmu postā un kaunā!

Cinte. Kas? Kas? Kas noticis? Kāda tu izskaties! Kas noticis?

Paulīna. Esmu izdarījuse... izdarīju briesmīgu neapdomību... viss: mans gods, mana, tava nākamība, viss karājas mata galā...

Cinte. Klusu! Rogrota!

Paulīna (aizbēgdama). Nāc! (*Nozūd aiz mājas dārzā. Ringolts uznāk no kreisās puses.*)

TREŠAIS SKATS

Cinte. Ringolts.

Ringolts (bez bārzdas, tikai ar ūsām. Ap kreiso roku viņam neplata, balta saite). Kas tur aizgāja?

Cinte (uz otru pusi skatīdamies). Kur?

Ringolts. Nē, tur!

Cinte. Es nekā neredzēju.

Ringolts. Man likās, ka tur kaut kas gaišs krūmos nozuda. (*Pirkstu kratīdams.*) Vai tā tikai nebij sievieša kleita? Tādēļ tik ātri šurpu steidzāties, ka jūs ir panākt nevarēju! Jūs laikam sauca noteikta stunda?

Cinte (dzestri). Jūs maldāties, Rogrotas kungs. Mani tik ātri šurp atdzina mans pienākums. Jūsu brāļa kungs man uzdeva, lai aplūkojot mūsu šķūņu jumtus. Viņš bijās, ka vējš uguni no daktera šķūņa nepārnēs arī uz mūsu.

Ringolts. Oho!

Cinte. Degošus salmus vējš aizdzen vēl tālāk.

Ringolts. Bet nav jau nekāda vēja. Liekas, mans brālis tapis vēl aizgādīgāks, nekā tas jau senāk bija. Būtu labprāt redzējis, kāds viņš izskatījās, kad es liesmās nozudu.

Cinte. Mēs laikam visi bijām bāli, viņš turpreti tā bij pārvērties, ka tā vairs nemaz nevarēja pazīt.

Ringolts (smiedamies). Tiešām?... Na jā, esmu viņa vienīgais... (*Māj, lai Cinte sēstas, pats arī nosēzdamies.*) Bet nedaudz mazāk viņš būtu izbijies, ugunī jūs redzēdams ieskrienam.

C i n t e. Tas tak nav ticams. Kādēļ tā?

R i n g o l t s. Tādēļ, ka manam brālam, bez šaubām, arī esiet ļoti mīļi.

C i n t e. Vai jūs mani gribiet piezobot?

R i n g o l t s. Nebūt ne. Zobošanās ir ierocis, kuru tikai kaitināts velku iz maksta.

C i n t e. Vai tad viņš pret jums par mani tik labi izteicās?

R i n g o l t s. Nē. Neesmu vēl ne vārda par jums dzirdējis. Bet pirmais acu uzmetiens man sacīja, ka nesatiekos ar ikdienišķu cilvēku. Negribu teikt, ka jūs turu par ģēniju, bet krietns talents droši vien esiet. Krietns tirgoņa talents. To rāda, kā profesors Lombrozo māca, jūsu šaurā pierē un brangi attīstījies pakausis, tā saukto mazo smadzeņu uzglabātājs. Jums nav fantāzijas, bet jūs protiet labi rēķināt. Vai nav tiesa?

C i n t e (*glaimots, pakauņīgi*). Tā pa daļai... pa daļai... būtu gan...

R i n g o l t s. Neesiet nevietā kaunīgi. Esmu pasaulē daudz redzējis, es pazīstu cilvēkus. Neizprotu tikai, ka jūs tik šaurā darba aplokā kā mana brāļa bodē variet justies apmierināti. Jeb vai esiet nodomājuši rādīt, kā noniecīgās zīles izaug varens ozols, tas ir, pasaules firma no zemju pārdotavas? Tad jūs to laikam jau krietni vien būsiet pacēlušī?

C i n t e. To bodī... to nu gan... tā... tā nu nav gluži... ļoti ziedošā stāvoklī.

R i n g o l t s. Nav? Brīnums! Kā tad tas izskaidrojams?

Cinte cieš klusu.

R i n g o l t s. Mans brālis jums tak atļauj visur brīvu roku?

C i n t e. Nē.

R i n g o l t s. Nē? Ā – tad es saprotu. Viņš jauca starpā. Viņš arī kaut ko no veikala grib zināt un kaitē tam caur savu nepareizo rīkošanos. Bet tad jau viņš jūsu dāvanu nav atzinis! Tad jau jums šē dažreiz vajaga justies ļoti neomulīgiem?

C i n t e. Bieži vien. Es bieži vien jūtos ļoti neomulīgs.

R i n g o l t s. Kā tad! Kā tad! Tas jau citādi nemaz nevar būt! Tas visu neatzītu talentu liktens. Bet sakiet jel, Cintes kungs, – ko tad jūs dariet ar savu pārpaliekošu spēku? Pēc Lombrozo teorijas, katram apdāvinātam cilvēkam ir vairāk spēka, nekā tam priekš vienkāršas darbības vajadzīgs. Ja nu šāds cilvēks iespiests ikdienišķos apstākļos, tad neizlietotais spēks sakrājas un meklē ar

varu novadītāju. Kas nu izpilda pie jums šo lomu? Mīlestība, vīns, kārtis vai kas cits?

C i n t e *neatbild.*

R i n g o l t s (*visai draudzīgi*). Atbildiet gluži atklāti. Esam jauni cilvēki savā starpā, un jūs redziet, ka par jums interesējos.

C i n t e. Man šad un tad iegribas spēlēt.

R i n g o l t s. Saprotams, uz naudu.

C i n t e. Jā.

R i n g o l t s. Redziet: skaitļi, nauda, peļņa! Jo tuvāk ar jums iepazīstos, jo vairāk apstiprinās manu domu pareizība. Man visādā ziņā jālūko brāļam par jums atvērt acis.

C i n t e. Pateicos no sirds par jūsu labvēlību. Bet, ka jūs taisni tagad ar Rogrotas kungu par mani runātu, tas... tas... man tā īsti nebūtu pa prātam.

R i n g o l t s. Kālab?

C i n t e. Jūsu brāļa kungs par mani gluži tā nedomā kā jūs. Viņš ir grūti pārliecināms. Jūsu runāšana man tagad varbūt atnestu tikai nepatikšanas.

R i n g o l t s. Kā jūs vēlaties. Atliksim to lietu uz izdevīgāku laiku. Bet tam taču nepretosaties, ka jums piedāvāju savu draudzību.

C i n t e. Jutišos ļoti glaimots, Rogrotas kungs.

R i n g o l t s. Ak, atlaulājiet to kungu turpmāk no mana vārda, mīļais Cinte.

C i n t e. Ļoti glaimots, mīļais Rogrota.

R i n g o l t s. Un nu ejiet un paskatāties, ko šķūņu jumti dara.

C i n t e. Jā – lai varu teikt, ka uzdevumu esmu izpildījis. (*Iet.*)

R i n g o l t s. Cinte!

C i n t e (*uz papēža apgriezdamies, ar komija lokanību*). Pavēliet?

R i n g o l t s (*māj, lai tas nāk tuvāk*). Vai nebūtu labāk, ka mēs pie šīs pašas reizes noslēgtu tu-draudzību? Jūsu personā priekš manis kaut kas sevišķi pievelkošs. Uz pusceļa tikpat nepaliksim stāvam. Vai gribiet?

C i n t e. Jutišos pārāk glaimots.

R i n g o l t s. Tātad: tu!

C i n t e. Tu! (*Grib viņu apkampt un bučot.*)

R i n g o l t s (*atvairīdamies*). To ne! To ne! Piederu pie starptautiskās pretbuču sabiedrības! Pietiek ar vīrišku rokas spiedienu. Tā. (*Krata viņam roku. Cinte aiziet aiz mājas pa labai.*)

R i n g o l t s. Skūpstīt tas nelga mani gribēja! Pā!... Liekas tiešām, ka tas savam ģenijam sāks ticēt! Labais Lombrozo, piedod,

ka melsdams tavu vārdu velti valkāju!... (*Dusmīgi.*) E, vai tādēļ uz dzimteni esmu atnācis, lai te mācītos valšķēt?

Jānis uznāk no kreisās puses.

CETURTAIS SKATS

Ringolts. Jānis.

R i n g o l t s (staigā apkārt. Strupī). Na?

J ā n i s. Jozefa jaunkunga te nava?

R i n g o l t s. Es viņa te nekur neredzu. (*Staicā.*) Vēl kas?

J ā n i s (laipni un sirsnīgi). Es stāvu un skatos, un brīnos. Jūs tik spodri un spirtgi, ka jādomā, nākat no baznīcas un nevis no ugunsgrēka. Nē, jaunskungs, jūs gan esiet vīrs --

R i n g o l t s (pēkšņi). Kas tu tāds esi?

J ā n i s. Jānis, kunga priekšstrādnieks.

R i n g o l t s. Ar mēli?

J ā n i s (skata Ringoltā, lēnām). Vai nu bez mēles... Jums laikam nepatīk, kad ar jums runāju?

R i n g o l t s. Laikam.

J ā n i s (padevīgi). Lūdzu, jaunskungs, kādēļ?

R i n g o l t s. Tādēļ, ka esi līdējs. Tu mani šodien trešu lāgu uzrunā un katru reizi ar glaimiem. No tiem mani naudas maiši aizraunas cieti kā āliņģi aukstumā.

J ā n i s (notvikdams, ar aizturētām dusmām). Rogrotas kungs, mēs... pieci gadi atpakaļ... par šītiem jūsu vārdiem... es ar jums būtu sakāvijs. Bet pa šo laiku no kunga esmu mācījies savaldīt pirkstus un mēli. Tādēļ pasaku jums tikai: es runāju, ko es domāju! (*Aiziet priekšā pa kreisai.*)

R i n g o l t s. Tie bija vīra vārdi. Vai savu īgnumu pie nevainīga būtu izlaidis?

*Anna gaišā, vieglā viesību uzvalkā nāk no kreisās puses,
ozollapu vaiņagu rokā turēdama.*

PIEKTAIS SKATS

Ringolts. Anna. Tad Jozefs.

A n n a (*ar jocīgu patosu*). Mans kungs, vai neesiet redzējuši diženā vīra, kas nupat varoniskā kārtā izglāba kādu nerātņu zēnu no ugunsnāves briesmām? Ļaudis stāsta, tas esot uz šo pusi atsteidzies.

R i n g o l t s (*ar līdzīgu patosu*). Diženā jaunkundze, kāpēc jūs dzeniet viņa pēdas?

A n n a. Daru to pateicības uzdevumā. Tās vārdā man ar šo vaiņagu jāpuško viņa galva un jāskūpst viņa piere.

R i n g o l t s. Jūs maldāties, jūsu dieviete sacīja: «Mute.»

A n n a. Varoņi dieviem tuvāk nekā vienkāršie mirstīgie un tādēļ dzird labāk. Es nepretojos viņas noteikumam.

R i n g o l t s. Ā! Mani jau pazīst! Jā, es esmu diženais varonis, kuru tu meklē. Vai šī asiņainā roka manu noslēpumu izpauduse? Ceļos mezdamiem, saņemu sava darba algu. (*Nometas uz viena ceļgala zemē.*)

Anna viņam uzliek vaiņagu galvā. Jozefs parādās nama durvis un redz, ka viņa Ringoltu skūpst.

R i n g o l t s. Vēl vienu!

Jozefs nozūd.

A n n a. Nē. Mans uzdevums izpildīts.

R i n g o l t s. Anna, vēl vienu! (*Ar istām, dziļām jūtām.*)

Du bist's, der ich die Regung aller Kraft,

Den Inbegriff der Leidenschaft,

Dir Neigung, Lieb', Anbetung, Wahnsinn solle!

A n n a. So fasst Euch doch und fallt nicht aus der Rolle!

R i n g o l t s (*pieceldamiem*). Anna! Mūsu atkalredzēšanās pirmā acumirkli jutu savu likteni tavās rokās.

A n n a. Ak!...

R i n g o l t s. Tu man šo zaļo vaiņagu uzliki galvā – rotā mani vēl ar citu, sniedz man visas dzīvības kroni, dod man savu mīlestību!

A n n a. Es... es nevaru.

R i n g o l t s. Tu negribi?

A n n a. Es nevaru!

R i n g o l t s. Kādēļ?

Anna. Milēju citu.
Ringolts. Tu mānies!
Anna (*klusām*). Vaicā Jozefu...
Ringolts. Ā!...

Pauze. Jozefs iznāk iz nama.

SESTAIS SKATS

Anna. Ringolts. Jozefs.

Jozefs (*abos noskatījies, no uztraukuma drebošā balsī*). Ceru, ka nāku istā laikā ar laimes vēlējumu?

Ringolts. Ko? Tu esi klausījies un netuvojies, lai man ar laipnu roku šai situācijai palīdzētu tikt pāri, bet mēģini manu apjukumu vēl pavairot! Par to tev nepateicos.

Jozefs. Ja jūsu spējā mīlestība sev līdzās pielaiž vēl kaut kādu citu dvēseles iekustinājumu, tad tam vajadzēja būt kaunam un nevis apjukumam vien! (*Uz Annu.*) Un, ja kāds turpmāk negrib ticēt, tu esot Paulīnas meita, tad saki, es zvēru, ka tu tā esi!

Ringolts. Viņš runā svešās mēlēs. Anna, vai tu viņa nevari tulkot?

Anna. Jozef, tu esi pārklusījies.

Jozefs. Vai pārskatījies arī? Redzēju, ka tu viņu skūpstīji!

Ringolts (*atkal pilnīgi saņēmiens, ar humoru*). Nelaimīgais, viņa skūpstīja pateicības remdeno skūpstu! Ja tu tādēļ ar mani gribi doties divkaujā, esmu gatavs izliet tavas asinis! (*Mīļi, pārmetoši.*) Ai, ai, dārgākais, domāju līdz šim, ka kaislībai pār tevi nav varas. Senāk tu saņēmi labu un ļaunu, izcieti pat sodu aiz manis ne vienu reizi vien ar rāmumu, kas mani piespieda tevi apbrīnot un ieslēgt savā sirdī. Un nu? Kas tevi šitā pārvērtis?... Mīlestība? Jā, jā, mīlestība... Tu mīlē, tu esi greizsirdīgs, jo greizsirdība ir mīlestības ēna. Tās krēsla gulēja uz tavām acīm, kad Anna mani skūpstīja, un tu domājies kaut ko briesmīgu redzot. (*Ar roku pār Jozefa pieri pārbraukdams, maigi.*) Nozūdi, ēna!... Daktera Bruknera puika nejausi bij aizdedzinājis šķūni ar dārza svētkiem iegādāto feijerverku. Es iznesu zēnu iz degošās ēkas, un Anna mani par to algoja ar skūpstu un šo vaināgu. (*Noņem to no galvas.*)

Jozefs nolaiž acis.

R i n g o l t s. Bet, ka šis skūpstis man izvilināja vārdus, kurus...
jūs dzirdējāt, par to jūs visi esiet apsūdzami. Vai tik svešs jau Rūjās
esmu tapis, ka man vairs ģimējas noslēpumus nedara zināmus?

J o z e f s. Šis noslēpums vēl nav ģimējas noslēpums, bet mūsu
vien. Mēs paši to tikai neilgi atpakaļ viens no otra dabūjām zināt.

R i n g o l t s. Tā! Tā!

A n n a. Bez tam Paulīna...

R i n g o l t s (*uzmanīgi*). Paulīna?

A n n a. Viņa nevēlētos, ka mēs saprecējamies. Viņa man izmeklē-
juse virsmežkungu un pratuse arī tēva uzmanību vērst uz viņu...

R i n g o l t s. Bet Paulīna... kāda interese viņai? (*Jozefs novēršas,*
Ringolts to pamana.)

A n n a (*rūgti*). Viņa domā, ka manas sirds un rokas izdošana
pieder pie viņas pamātes tiesībām.

R i n g o l t s. Tā, zināms, ir alošanās, kura steigšus jāizskaidro.
Vadīsim to lietu tūlī kārībā. (*Iet.*)

A n n a. Ringolt, tēvs no Brukneriem vēl nav atnācis.

R i n g o l t s. Došos viņam pretī. Ejot šādas lietas vislabāk var pār-
runāt.

A n n a. Bet vai tas nebūs par daudz pēkšņi? Tēvs tak nemaz
nedomā...

J o z e f s. Ej, ej... Bet papriekšu – piedod!

R i n g o l t s (*joti mīļi*). Aušā! (*Prom pa kreisai.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Jozefs. Anna.

A n n a. Jozef! Kaut tu zinātu, cik baigi un turklāt cik viegli man
tagad ap sirdi!

J o z e f s (*atkrīzdams uz sola*). Un man cik grūti! Dievs! Dievs!
Ko es nupat piedzīvoju! Ko es nupat piedzīvoju!

A n n a. Bet tas tak nu viss pagalam un izskaidrots.

J o z e f s. Ak, nē, tas ne, tas ne, tas ne...

A n n a. No kā tad tu runā?

J o z e f s. Kaut tev to drīkstētu stāstīt! Anna, man jāatstāj Rūjās,
es šē ilgāk nedrīkstu palikt. Ak, tas ir briesmīgi! Briesmīgi!

A n n a. Kas tad? Stāsti jel! (*Matīss un Ringolts uznāk no kreisās*
puses.) Kas tad?

ASTOTĀIS SKATS

Jozefs. Anna. Matīss. Ringolts.

R i n g o l t s. Te jau mēs esam! Sagatavojaties saņemt tēva svētību.

M a t ī s s. Tātad par tiesu?... Anna!

A n n a (*viņam tuvodamās*). Vai tad tu gluži, gluži nekā neesi manījis, tētiņ?

M a t ī s s. Itin nekā. Es jau vienumēr dzirdēju, tev patīkot virsmežkungu, un, ja šodien cerēju dzert tavas precības, tad domāju ar viņu un ne ar Jozefu. (*Uz Jozefu.*) Ne tādēļ, ka ar tevi nebūtu mierā. Man jau tev nav jāsaka, cik mīļš tu man esi. Bet es domāju... jā... es domāju, ka tu Annai tā nepatic kā tas otrs. Bet man brīnums, ka jūs Rīngoltam uzticējušies papriekšu nekā man.

R i n g o l t s. Tas nav bez iemesla noticis: es nopirku viņu noslēpumu.

M a t ī s s. Ej, ej... Bet par tiesu ērmoti. Ir Paulīnu jūs pamatīgi pratuši mānīt! Ā, es nu viņu piezobošu ar viņas gaišajām acīm!

R i n g o l t s. Dari to, dari to! Bet tiem abiem tagad svarīgākais tava svētība. Viņi gaida.

M a t ī s s. Tu joko gluži tā, it kā tu viņus apskaustu. Nāc, Anna, mans mīļais bērns... (*Apkampj viņu.*) Un tu, lielais cilvēks, turi viņu... turi viņu...

R i n g o l t s. To viņš darīs bez tavas teikšanas.

M a t ī s s (*jocīgi, errīgi*). Ak, laid mūs! Esiet laimīgi! Esiet laimīgi! (*Palaiž abus vaļā.*)

R i n g o l t s. Paldies Dievam! Un nu dzersim vīnu pēc šim starpacēm.

A n n a. Jā, tētiņ?

M a t ī s s. Jā, jā.

A n n a. Uz mūsu laimēm! Un šepat! Vai ne? Šepat lapenē!

M a t ī s s. Bet neaizmirsti Paulīnas. Nabadzīti tak vairs nemocīs galvas sāpes? Un kur Cinte? Tas arī jāpasauc.

A n n a. Kā tad! Kā tad! (*Iestaidzas ātri namā.*)

J o z e f s. Ej, Ringolt, – man likās, ka Cinte...

R i n g o l t s. Jā, jā, man arī tā likās (*noiedams*), ka gribi ar sievastēvu izrunāties. (*Prom namā.*)

DEVĪTAIS SKATS

Matiss. Jozefs.

M a t ī s s. Nu? Kaut kas uz sirds?

J o z e f s. Jā. (*Pauze.*)

M a t ī s s. Bet nevari, kā liekas, atrast iesākuma. Tu gribi runāt par Annu?... Par sevi?

J o z e f s. Nē... Ak, es tiešām nezinu... nezinu... ak, esmu ļoti nelaimīgs.

M a t ī s s. Kā? Ko? Nelaimīgs? Par ko nelaimīgs? Un taisni tagad?

J o z e f s. Krusttēv, esmu pie tevis dzīvojis no bērnu dienām. Kā ubagu tu mani pieņēmi, kā dēlu mani esi audzinājis. Tu mani esi vedis pie izglītības un visa laba atzišanas, tu pēdīgi man neliedz laimes, par kuru pāri es vairs citas nekāroju.

M a t ī s s. Bet kādēļ to visu?

J o z e f s. Es tev to saku, lai tu nedomātu, ka tavu laipnību esmu aizmirsis, ka to jebkad jel uz acumirkli būtu varējis aizmirst.

M a t ī s s. Bet kas ar tevi ir? Nekad par tevi neesmu šaubījis. Kas tev ir?

J o z e f s. Krusttēv, gribu tevi atstāt. Man no Rūjām jāiet projām. Atļauj man vēl šodien aiziet.

M a t ī s s. Arvien labāk! Un iemesls?

J o z e f s. Iemesls?... Lai pietiek, ka tas ļoti svarīgs.

M a t ī s s. Tavās acīs. Bet manās? Man viņš jāzina. Ne tādēļ, lai to pārbaudītu, bet lai tev pierādītu viņa aplamību... Nu?

J o z e f s *nodur galvu.*

M a t ī s s. Man jāņem veiklākas mēles palīgā. Lūgšu Annu un Paulīnu –

J o z e f s (*negribot*). Ā!...

M a t ī s s. Klausies, tu būsi ar Paulīnu sanīdies. Jā? To es ļoti nožēloju. Bet tas nav nekāds iemesls... Es gādāšu par izlīgšanu. Paulīna ir laba, viņa tevi mīlē, viņa man to bieži sacījuse. Viņa tev labprāt piedos, un nezinu, kas būtu varējis notikt, ko atkal tu viņai nevarētu piedot. Es uzmeklēšu viņu – (*Ierauga dakteri un Almu nākam.*) Ā... dakteris Bruknern!

DESMITAIS SKATS

Matīss. Jozefs. Dakteris. Alma.

D a k t e r i s. Piedodiet, Rogrotas kungs... ka mēs... jūs... mēs nākam... (*Abi sasveicinās ar Jozefu.*)

M a t ī s s. O, lūdzu, lūdzu, daktera kungs, esmu ļoti iepriecināts... lūdzu... lūdzu, jaunkundze! (*Ielūdz ar laipnu mājienu uz sēšanas.*)

D a k t e r i s. Paldies, paldies! (*Nosēstas.*) Alma!

A l m a (*puspieaudzis skuķis*). Nē, papiņ... to īso gabaliņu nākot... neesmu nemaz piekususe.

M a t ī s s. Nu, sakiet jel – jūs atstājuši savu dēlu jau vienu pašu?

D a k t e r i s. Spriežat pēc tā, cik labi nerātņam iet. Brūces pie rokām un galvas ir gluži nevārīgas – kas viņam vairāk kaitējis, ir lielais sabailis, bet arī tam nebūs nekādu ļaunu seku.

M a t ī s s. Paldies Dievam! Nabaga zēns! Ar šo feijerverku viņam pietiks priekš visa mūža.

A l m a. Viņš mani lūdza, lai sakot Rogrotas kungam, jūsu brāļam, ka šis nekad vairs nevienas raķetes neaiztikšot.

M a t ī s s (*smaidīdams*). Jā, jā, jā...

D a k t e r i s. Bet kur viņš ir – jūsu brāļa kungs? Neesam viņam vēl pateikušies. Viņš tik ātri bij pārgērbies un tad nozudis... un pašā pirmā uztraukumā mums tas puika vien stāvēja prātā...

M a t ī s s. Viņš tūliņ būs še.

J o z e f s. Es iešu...

M a t ī s s. Jā, lūdzu, pasauc.

J o z e f s. Tur jau viņš ir! (*Anna iznāk iz nama ar tabletu, uz kura saliktas vīna glāzes, Ringolts seko tai ar vīna pudelēm.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Matīss. Jozefs. Dakteris. Alma. Ringolts. Anna.

A n n a (*priecīgi pārsteigta*). Ā! (*Noliek tabletu uz galda un sasveicinās ar Almu.*)

R i n g o l t s (*palokās sveicinādams un noliek pudeles*). Pricīgās ziņas, daktera kungs? Vai jau vesels?

D a k t e r i s. Prāts bija mums līdzī skriet. (*Pieceļas un satver Ringolta roku.*) Jūs aizbēgāt, bet nedrīkstu jums ļaut izbēgt... Nāku jums izteikt savas sievas un savu dzīvāko --

A l m a. Bet, papiņ, mammiņas vārdā taču es runāšu!

D a k t e r i s. Nu, tad saņemiet arī tikai tēva dziļi sajusto, vārdos neizsakāmo pateicību par jūsu... par jūsu...

R i n g o l t s (*atvairīdamies*). Bet, daktera kungs, daktera kungs! Man nemaz nenākas jūsu pateicība! (*Dakteris grib pretoties.*) Nē, nē! Neesmu vīrs, kas savus nopelnus liek zem pūra vai to citiem paļauj darīt. Bet šoreiz... patiešām... man jāatraidā... jo mans darbs gan izliekas dižens, bet nav tāds: viņam trūkst dižena cēloņa.

D a k t e r i s. Paša dzīvību netaupot, jūs manu bērnu būtu glābuši aiz neteicama iemesla?

R i n g o l t s. Par tādu viņu nesaucu. Spriežat paši. Iemesls bij acumirklējs untums.

D a k t e r i s. Es lāgā nesaprotu...

R i n g o l t s (*viegli*). Redziet, ir brīži, kad man dzīve un dzīvība izliekas gluži sāja un nekam nederīga. Tādās reizēs labprāt paskatos nāvei acīs. Viņas ņirgāšanās uztrauc kājās mūs visos likto nepārvaramo riebjumu pret iznikšanu, un manā kūpošā lampā liesma atkal iedegas gaišāk... Domājiet, ka šādā tukšā acumirkli izglābu jūsu dēlu.

D a k t e r i s (*aizgrābts*). Rogrotas kungs, protu jūsu vārdus pareizi tulkot. Augstsirdīgs parādu devējs saplēš parādu zīmi, kura nav samaksājama. (*Noslauka ātri acis.*) Alma!

A l m a. Jā, papiņ. (*Tuvojas Ringoltam.*) Manas mātes un manas pašas vārdā... (*Satver ātri Ringolta neievainoto labo roku un noskūpstā to.*)

R i n g o l t s (*ātri atkāpdamies, satrūcies*). Jaunkundze! Bet jaunkundze! (*Tura jautrā izmisumā roku izstieptu un skatās tajā.*) Nu ir abas sadedzinātas!

M a t ī s s (*smiedamies*). Tā! Tad jau tava ķermeņa traucētā simetrija atkal atjaunota. (*Uz Annu pagrieždamies.*) Bet nu... tagad... vai tu Paulīnai sacīji?...

A n n a. Viņas nav istabā.

M a t ī s s. Nav? Un Cinte?

R i n g o l t s. Tā es arī nekur neredzēju.

M a t ī s s. Hm! Tad tak vēl kāds acumirklītis jāuzgaida. Daktera kungs, vai nepastaigāsim drusciņ?

D a k t e r i s (*smīnēdams*). Un neaiziesim uz koku skolu? Labprāt.

M a t ī s s. Zoboļaties tikai, daktera kungs. Atzīstos, ka tajā vismīļāk pakavējos. Tur katrs zariņš sludina, ka viņā drīzumā šūposies

sulaini augļi man vai kādam citam par patīkamu baudījumu un atspirdzinājumu. Domas par kaut ko derīgu man visai kairinošas un silda manu sirdi ar mierīgu prieku.

R i n g o l t s. Utilitārieti!

Kungi nozūd aiz kokiem.

DIVPADSMITĀIS SKATS

Anna. Alma.

A l m a. Es nezinu... laikam esmu ļoti vieglprātīga meitene. Lielās bailes tikko pārgājušas, un Arturs izglābts, un es jau atkal ļoti par viņu varu piktoties. Tāds nerātns zeņķis! Tas mums izjauca viesības, kuras, kā likās, būtu bijušas ļoti izdevušās. Es tā biju priecājusēs uz dancošanu!

A n n a. Es arī, es ne mazāk.

A l m a. Un mums šoreiz būtu bijis tik daudz dancotāju! Rogrotas kungs tak laikam arī danco?

A n n a. Es nezinu. Bet laikam gan. Nevaru iedomāties, ka viņš ko neprastu.

A l m a. Vai viņš uz jums tādu iespaidu darījis? Teiciet likteni, ka jūsu sirdei pret viņu jau sargs.

A n n a. Kā tā?

A l m a. Nu, mūsu virsmežkungs...

A n n a. Ak, lieciet mani ar to mierā. Mana godkārbība nedzenas gariem tītuļiem pakal.

A l m a. Ai, ai, jūs tagad runājiat kā Rogrotas jaunkundze un ne kā draudzene.

A n n a. Nebūt ne. Vaicājiat jel – kādēļ šis vīns šē stāv?

A l m a. Nu – kādēļ?

A n n a. Es dzeršu savas precības.

A l m a (*ātri*). Ar ko? Ar Rogrotas kungu?

A n n a. Neatminējāt. Bez tam... ar Ringoltu ... tas būtu par daudz ātri.

A l m a. Mīlestība skrien simtu jūdžu vienā acumirkli.

A n n a (*nozīmīgi*). Es domāju, vēl ātrāk, ja pateicība viņai nolīdzinājuse ceļu.

A l m a. Varbūt gan. Visādā ziņā pateicība modina jūtas, kuras cilvēku nospiež patīkamā atkarības stāvoklī.

A n n a. Tak ne katru reizi. Vai jums šīs jūtas rastos arī pret Cintes kungu?

A l m a. Jums taisnība. Nē! Bet pret Rogrotas kungu man tādas ir. Un es viņam tās labprāt kaut kā parādītu.

A n n a. Tas nupat notika gluži ārkārtējā veidā.

A l m a. Ak, viņš to noturēja par joku.

A n n a. Nu tad dariet, kas viņam neizliekas kā tāds. (*Šķelmīgi.*)
Dāviniet viņam kaut ko!

A l m a. Dāvināt? Tas tak gan lāgā neklātos. Un ko tad? Vai lai viņa darbu ar cefirvilnu slavēju uz kanevā tupelēm jeb vai lai viņa acis topu smieklīga, pārļu jostu izšūdama?

A n n a. Es zinu labāku padomu.

A l m a. Nu tad dodiet man to!

A n n a. Jums jāapņemas man paklausīt.

A l m a. Ja vien tik varēšu.

A n n a. Dāviniet viņam savu sirdi!

A l m a. Ak jūs!

A n n a. Kāpēc ne! Vai tad jums nepatiktos būt manai tantei!

A l m a. Man būtu ar jums jādusmojas, bet es nevaru.

A n n a. Tā ir laba zīme.

Dakteris, Matīss, Ringolts, Jozefs atkal uznāk.

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Anna. Alma. Dakteris. Matīss. Ringolts. Jozefs.

M a t ī s s. Vai tad Paulīna vēl nava... paskat – kur tad viņa paliek?

D a k t e r ī s. Ļoti nožēloju, ka jūsu kundze aizkavēta... lūdzu viņu no mums mīļi sveicināt. Alma, nu mums būs jāiet.

A n n a. Jau? (*Uz Matīsu.*) Tētiņ...?

M a t ī s s. Jā, jā... Daktera kungs, pirms aizejiet, pagodiniet mūs, ar mums kopā izdzerdami glāzi vīna. Manu namu piemeklējis bēdīgi priecīgs notikums. Es zaudēju meitu un dabūju dēlu vietā! (*Rāda uz Annu un Jozefu.*)

A l m a. Ā! (*Tuvojas priecīgi Annai.*)

D a k t e r ī s. Tas ir pārsteigums! Es dzirdēju... bet arī šitā ir labi, ļoti labi!

M a t ī s s. Vai ne! Jozefs ir allaž bijis mans lepnums. Tas arī ir

koks iz manas koku skolas. Viņa pavēnī nu varēšu atpūsties. (*Kamēr Alma un dakteris Annai un Jozefam, laimes vēlēdami, sniedz rokas, Matīss un Ringolts pilda glāzes.*)

M a t ī s s. Lūdzu, daktera kungs! Lūdzu, jaunkundze! Uz mūsu bērnu veselībām! Uz viņu laimēm! (*Visi satver glāzes.*)

D a k t e r i s. Uz viņu laimēm!

ČETRPADSMITAIS SKATS

Anna. Alma. Dakteris. Matīss. Ringolts. Jozefs. Paulina. Cinte.

P a u l ī n a (*aiz scēnas kliegdama*). Laidiet mani! Palīgā! Palīgā!

C i n t e (*tāpat*). Bet Rogrotas kundze, Rogrotas kundze...

P a u l ī n a. Prom, prom!

R i n g o l t s. Kas tas?

Visi stāv satrūkušies. Paulina uzskrien no labās puses ar vaļējiem matiem, saplosītu kleitu. Cinte viņai pakaļ.

P a u l ī n a. Matīss, Matīss! Ā, pie tevis... drošībā... ā... (*Nogrimst pie Matīsa kājām.*)

M a t ī s s. Paulina! Paulina! Kungs Dievs, kas tev? Kas tev?

P a u l ī n a. O, o, pie tevis drošībā... o, o!

M a t ī s s. Daktera kungs, nāciet... viņa... kas par nelaimi... mīļākā, celies jel...

P a u l ī n a. Ne agrāk, pirms man nebūsi sacījis, ka viņš manis vairs neaiztikts!

M a t ī s s. Kas? Saņemies jel! Kas tad? Stāsti!... Cinte?

P a u l ī n a. Nē, nē, nē... (*Uz Jozefu rādīdama.*) Tas tur, tas!

M a t ī s s. Tas?... Jozefs?

P a u l ī n a (*iestenas*). O, o... Netici, netici, ko viņš tev stāstījis!

M a t ī s s. Jozefs?!

P a u l ī n a. Sargā mani no viņa!

M a t ī s s (*kliegdams*). No Jozefa? (*Griļojas. Dobji.*) Celies augšā, Paulina. (*Paulina nekust. Briesmīgi.*) Celies augšā!

P a u l ī n a. Min mani ar kājām, ja to esmu pelnījuse, min mani ar kājām...

M a t ī s s (*ar nedabisku mieru*). Viņš tevis vairs neaiztikts, bet

stāsti, kas noticis! (*Dakteris grib aiziet.*) Palieciet, daktera kungs, jūs te varbūt būsiet vajadzīgi. Stāsti!

Alma aiziet.

P a u l ī n a. Ak, kā lai... vārdi man sasalst uz lūpām... Kad jūs projām... kad bijām vieni palikuši... tad viņš... pārprazdams manu laipnību... viņš ienāca... manā istabā... un tuvojās man ar glaimiem... Un, kad es viņu apsauce... atraidīju... tad viņš... o, tad viņš tapa bezkaunīgs kā piedzēries... Es izlēcu pa logu... bēgu... tālāk es neatminos...

Dakteris neuzkrītoši aiziet.

C i n t e. Es viņu atradu dziļā ģībonī pie labības šķūņa nātrēs guļam. Pamodusēs viņa no manis sāka atgaiņāties un saukt palīgā, lai gan viņu tikai gribēju piecelt.

M a t ī s s (*iet apkārt, galvu rokās saņēmis. Nostājas Jozefa priekšā. Grūti elpodams*). Tu dzirdēji! Atbildi!

Jozefs nolaiž galvu, visi stāv kā sastinguši.

M a t ī s s (*pēc pauzes*). Tu stāvi klusu. Labi tev! Tavs labais gars tev saistīja mēli. Viens melu taisnošanās vārds no tavām lūpām – un mēms uz mūžību tu gulētu zemē!... Nu saprotu, kādēļ tu pirmi ar tādu nemieru man mācies virsū. Tev tverta zagļa bailes locīja sirdi... Tu suns, tu nāvīgs tārps – nē, esmu netaisns pret šiem radījumiem, tev viņu vārdus dodams! Suns ir uzticams savam labdaram, un čūska dzeļ tik, kad tā kaitināta. Bet es, ko es tev esmu darījis? Es tavu gludo ģīmi esmu mīlējis, tavus sartos vaigus glāstījis un tevi nēsājis sirds dibenā! Un tomēr tu izstiepi roku pēc manas dārgākās mantas! (*Īsi iesmiedamies.*) Ā, kādus saldus augļus mana aklā laipnība nesuse!... Bet viss nu beigts! Lietus gāziens tik ātri nenodzēs uguns sārta, kā tava nekrietnība manu mīlestību nonāvējuse. Tu vēlējes no mana nama aiziet – tagad tev tas jāatstāj uz visiem laikiem! Mēs būsim viens priekš otra no šī acumirkļa it kā nomiruši... Ej!

Jozefs vilcinās brītiņu, saņemas tad piepeši un iet.

R i n g o l t s (*kas visam ar lielāko uzmanību sekojis, spēcīgi*). Jozef!

M a t i s s (nelokāmi). Viņš ies!

Jozefs pamet vēl acis it kā jautājoši uz Annu un aiziet.

Anna saņemst Ringolta rokās.

M a t i s s (maigi). Paulīna... (Velk viņu sev pie krūts.)

Priekškaru nolaiž.

TREŠAIS CĒLIENS

*Istaba Rūjās kā pirmā cēlienā. Maza bufete ar vīna karafi un glāzēm. Uz krēsla mazs neaizslēgts kofers. Uz citiem krēsliem drēbes, mēteļi utt.
Pavakars.*

PIRMAIS SKATS

Matiss. Jānis.

Matiss sēd pie galda. Jānis stāv.

M a t ī s s. Tā mans brālis vaicāja?

J ā n ī s. Vārdu pa vārdam.

M a t ī s s (*pēc pauzes*). Stāsti tālāk!

J ā n ī s. Ko cienīgmāte atbildēja, es nedzirdēju. Bet tad viņš satvēra viņas roku un gribēja to bučot. Bet viņa nelaida. «Kādēļ?» jauns kungs prasīja. «Esmu jums bieži roku skūpstījis.» – «Starp skūpstu un skūpstu ir starpība,» viņa sacīja. Bet viņš neļāvās un lūkoja no jauna... Tad viņa sacīja, ka stāstīšot jums, un tad viņi man aizgāja garām...

M a t ī s s. Labi, labi, mīļo Jāni. Paldies.

Jānis aiziet.

M a t ī s s. Es jau to domāju! Es jau to domāju! (*Atspiež galvu rokās. Mīle un Ede ienāk no labās puses, lielu koferi nesdamas. Matiss pietrūkstas un iziet pa labajām durvīm.*)

OTRAIS SKATS

Ede. Mile.

Viņas noliek koferi zemē un sāk tajā dažādus drēbju gabalus kraut iekšā.

E d e. Re, re, Mīl! Jo tuvāk šķiršanās nāk, jo vairāk kungs saplok. Tāda viņa vēl nekad neesmu redzējuse.

M ī l e. Jaunkungam jau nu arī nemaz nevajadzēja iet projām. Kā jau kungs sacījis: nopirkt tepat tuvumā muižu un dzīvot. Kādēļ pa pasauli šaustīties apkārt, kad tik daudz naudas, ka, gultā gulēdams, var cepešus ēst. Un vēl uz kuģiem! Nosliks vēl kādreiz.

E d e. Zināms, ka nosliks. Es izgājš' nakt' redzēju tādu ļoti nelabu sapni. Nudie viņam neies labi.

M ī l e. Pastāsti.

E d e. Ak, ko tur nu... Pastāsti tu labāk – vai tev viņa arī būs žēl?

M ī l e. Vai nu ne! Bij jau te šogad pavisam cita dzīve! (*Notpūzdamās.*) Ak, tās dzeramnaudas, tā jautriība! Kungs jau nu arī gan ļoti labs, bet... bet...

E d e. Par svētu. Ak, nu iesāksies atkal vecie labie laiki...

M ī l e. Jā... Vai zini, Ede, es viņam labprāt ietu līdz, ja viņam meitas vajadzētu. Par tiesu ietu.

E d e. Es ar – kauč par pusalgas. Nudie.

M ī l e. Un kauč uz kuģiem. Nebītos pat no tava sapņa.

E d e. Ir gan ērnoti. Viņa tuvumā man ne no kā nav bail. Nez kā tas nāk?

M ī l e. Nez.

Maza pauze.

E d e (*paskatījusēs uz vienām un otrām durvīm*). Pa pasauli apkārt braukdams, viņš tak nu arī aptaujāsies, kur Jozefs palicis. Kad tik taisni tādēļ vien neiet projām. (*Paklusām.*) Dakter' Minna stāstīja, ka bieži vien ar dakteri par Jozefu sarunājies. Laikam viņu arī tā paslēpšus līcis meklēt.

M ī l e. Bet par velti?

E d e. Nu tak! Iekrita nabags kā ūdenī. Skāde gan. Nudie, es vēl šobaltdien tās lietas neizprotu... Bij tak viscaur tik godīgs.

M ī l e. Godīgs? Tādās lietās vīrieši...

E d e. Nu, nu, vai nu visi!

M ī l e. Ak, tu viņu nepazīsti!

E d e. Par Jozefu nu gan varēja galvot. Kas zin, cienīgmāte viņu varbūt gribēja aizdzīt. Tas man dažu labu reizi iekritis prātā.

M ī l e. Ej nu, ej! Kādēļ tad? Vai viņa ar viņu bij nīdusēs vai viņa neieraudzīja?

E d e. Ieraudzīja nu gan – tāpat kā tagad jaunkungu.

M ī l e. Tev arī vienādiņ kaut kas prātā! Vai tu jaunkunga neieraugi?

E d e. Vai nu ne! Vai nu ne! Bet kam acis vajā kā man...

M ī l e. Ak, mīļā, es arī nestaigāju ar aizvērtām!

E d e. Bet ar aizklātām. Cienīgmāte tavām acīm savas vecās kleites aizklāj priekšā.

M ī l e. Ahā! Tad tādēļ! Tādēļ Ede par viņu šitā runā! Tev dusmas, ka cienīgmāte ar mani vairāk mierā nekā ar tevi un man kaut ko iedod. Jā, es arī esmu veiklāka.

E d e. Veiklāka?... Žagata!

Anna ienāk no saimes istabas.

TREŠAIS SKATS

Mile. Ede. Anna. Tad Ringolts.

A n n a. Vai jaunksungs un cienīgmāte vēl nav atjājuši?

E d e. Nejūt vēl.

Anna skatās koferi.

M ī l e. Viss tūliņ būs salikts, kā jaunksungs sacīja.

A n n a. Labi, labi. (*Pieiet pie loga.*) Tur viņš jā. (*Sabīdamās.*) Ā! Ringolt!... Kas par trakumu!... Nu viņš zirgu vēl palaiž vajā. Tas klibo. Nabaga Pikols. Laikam samežģījis kāju...Nē, nē, aizskrien gluži jautri uz stalli. (*Ringolts ienāk.*) Ringolt! Ringolt!

R i n g o l t s (*nometas krēslā*). Tas tik bij jājiens. Ā! Ā! (*Meitas pa tam aizslēgušas koferi.*)

E d e. Vai tūliņ nest laukā, jaunkundze?

A n n a. Jā, nesiet.

Meitas iznes koferi.

CETURTAIS SKATS

Ringolts, Anna.

A n n a. Tāds lēciens! Ringolt! Tas nabaga zirgs!

R i n g o l t s. Tas tikai bij jājiens. Manas asinis jau tik kūtri pa dzīslām bija radušas ritēt kā ūdens pa Vidzemes upītēm. Nu tās atkal viņo! Ā! Un šis skūpst! Šis skūpst! (*Smejas.*)

A n n a. Kas tev ir?

R i n g o l t s. Nāc šurp! Tad tev būtu bijis žēl, ja es nupat būtu nolauzis kaklu? Jeb vai tu tikai nesacīji: tas nabaga zirgs? Vai ne? Tu nesacīji: tas nabaga Ringolts, bet tas nabaga zirgs?

A n n a. Bet saki jel – kas tev ir?

R i n g o l t s. Par velti veselu gadu pie tavām kājām savu kokli esmu skandinājis! Tu paliec uzticīga tam vienam un vienīgam! Tam nesātņam, kas no diviem kausiem dzīves priekus gribēja dzert! Kāpēc tu savam dievoklim nedari pakal? (*Ar graizīgu ironiju.*) «Mēs, sievieši, jau ātrāk nodzīvojam laiku nekā jūs, vīrieši! Ar trīsdesmit gadiem jums saule tikko vēl pusdienā, bet mums jau launagā,» – tā man ieskaidroja kāda praktiskas dzīves filozofe. Viņai taisnība. Tādēļ baudi, cik vari!

A n n a. Mans Dievs! (*Grib aiziet.*)

R i n g o l t s. Paliec! Neesi vēl ne ievada dzirdējuse no tā, kas man tev sakāms, un taisies jau bēgt! Dezdemona, ne pie visiem sieviešiem man tik maz laimes kā pie tevis! Skaties! Vai mans vaigs vēl nekvēlo? Vai man lūpas nav saspregājušas? Mani nupat skūpstīja ugunīga mute!

A n n a (*grib no Ringolta atsvabināties. Ar bailēm*). Laid mani!

R i n g o l t s. Paliec! Vai bīsties, ka manā galvā kaut kas sarežģījies? Klausies jel, cik prātīgi es runāju: es bučoju ar tavu māti!

A n n a. Ā! Laid mani! Es kliegšu!

R i n g o l t s. Kliez! Sasauc saimi un kliez tai mūsu kaunu ausīs! Salūdz kaimiņus kopā un stāsti tiem: mana māte pieviļ manu tēvu! Papriekšu viņai patika Cinte, tagad viņa ieskatījusēs Ringoltā!

A n n a (*iekrīt krēslā. Pēc brīža uzlēkdama*). Meli! Meli! Tas nav tiesa! Tas nav tiesa! Tas nav tiesa!

R i n g o l t s. Saki šos vārdus simtreiz, ja tie tavu ausi patīkami kutina. Bet vairāk tu ar viņiem nebūsi panākuse, kā gaisu satricinājuse... Saņemies! Domā par tēvu un kā tu viņu mierināsi.

A n n a. Briesmīgi! Briesmīgi! Briesmīgi!... Tad viņš to arī jau zina?

R i n g o l t s. Viņš nekā vēl nezina.

A n n a. Nezina!... Paldies Dievam! Tad viss lai viņam arī paliek apslēpts.

R i n g o l t s. Kā? Tu vēlētos, lai skaidrais zītara piliens vēl ilgāk karājas pie netīra, ģīftīga zieda?

A n n a. Bet šī patiesība būtu viņa nāve!

R i n g o l t s. Labāk mirt necienīgā nāvē nekā necienīgos apstākļos dzīvot. Jeb vai tu domā, ka viņš vēl diezgan ilgi nav spēlējis pievilta vīra smieklīgo lomu?

A n n a. Ak, ak, kaut tas viss būtu tikai sapnis, sapnis vien!... Nē, nē! Tas jau nemaz nav ticams! Kā tad tu to visu... Kā tad tu to dabūji – mans Dievs, mans Dievs! – kā tad tu to dabūji zināt?

R i n g o l t s. Jau pašās pirmās stundās, kuras šīnī namā pavadīju, man tā gaiss likās piesmacis. Jozefa aiziešana man atvēra acis. No tā laika esmu krājis mirkļus un vēris virknē pusnorautes vārdus, un svēris smieklu skaņas. Esmu pazemojis līdz dubļu peļķei, tapdams Cintes draugs un pēdīgi viņa kopējs, viņam karsonī guļot. Ko līdz tam vēl nezināju, to man atklāja viņa murgi, kurus es pratu tulkot. Un nu es staigāju kā redzīgais akla-jo starpā.

A n n a. Tu saki, Jozefa aiziešana tev atvēra acis? Kā tad?... Vai tad Jozefs...?

R i n g o l t s. Nevainīgs, nevainīgs kā viņa svārku krāsa!

A n n a. Mana sirds man to vienumēr sludinājuse. Nevainīgs! Un es viņam ļāvu šķirties ar nepanesamām domām, ka viņu turu par nepateicīgāko, nekrietnāko cilvēku! Ā! Kaut apvainojuma pārmēris manis tā pavisam nebūtu apmulsinājis, es viņam būtu aizgājuse līdz! (*Slauka acis.*) Nu viņš pasaulē un mana laime vējā...

R i n g o l t s. Apmierinies. Esmu Jozefu jau meklējis. Mēs viņu atradīsim. Ceļosim viņam pakaļ. (*Anna skatās viņā pārsteigta.*) Jā, tēvs un tu – jūs brauksiet man līdz un nepavadīsiet manis uz pilsētu vien.

A n n a. Ko? Ko? Vai tad tēvs tā pēkšņi Rūjas gribēs atstāt?

R i n g o l t s. Vietu, kur mūsu gods un vārds iemīts dubļos!

A n n a. Bet kā tu viņu pārliecināsi? Tavas rokas tukšas. Jeb vai tev...?

R i n g o l t s. (*ar noliedzošu ģesti.*) Nav! Viņš murgoja par vēs-tulēm. Bet tās viņa viņam atņēmusē un iznīcinājuse.

A n n a. Ar vārdiem vien tēvam nepietiks – un ja tos runātu eņģeļu

mēles. Drīzāk viņš neticamāko turēs par ticamu nekā atzīs viņu par vainīgu. Un tad... un tad... vai neesi pamanījis, cik savāds tēvs pēdējā laikā tapis?

R i n g o l t s. Esmu to pamanījis. Viņš ir greizsirdīgs. Paulīnas aizdomas iemidzinādams, esmu diemžēl viņa modinājis.

A n n a. Un tu tomēr gribi runāt! Ja nu Paulīna atkārtotu komēdiju ar tevi, kādu tā ar Jozefu spēlējuse! Ringolt, tad notiktu nelaime.

R i n g o l t s. Ja to nebūtu sagaidījis, tad jau tēvs sen visu zinātu. Bet tavas bailes veltīgas. Rikojos pēc labi pārdomāta plāna. Veicini viņa izdošanos ar savu izturēšanos. Dari tā, it kā tu nekā nezinātu. Posies uz pavadīšanu, bet saliec slepeni jūsu miļākās mantas ceļā somā. (*Paskatās pulkstenī.*) Laika vēl diezgan.

A n n a. Ringolt, es drebu.

R i n g o l t s. Ies labi.

Paulīna ienāk no āras ar mazu puķu kušķīti pie krūts.

PIEKTAIS SKATS

Ringolts. Anna. Paulīna.

P a u l ī n a. Laimīgi māja? Kādēļ tad jūs man tik ātri nozudāt?

R i n g o l t s. Mans zirgs sāka trakot.

P a u l ī n a. Un jūs viņa nevarējāt savaldīt? Jūs līdz pēdējam šķiršanās brīžam protiet palikt interesanti, arvien vēl jaunas īpašības rādīdami. Nezināju līdz šim, ka arī kaut kas ir, ko jūs neiespējiet.

R i n g o l t s. O, ir vēl daudz, kas iet pār par manu spēku.

P a u l ī n a. Par piemēru?

R i n g o l t s. Aizmirst jebkad jūs un jūsu laipnību.

P a u l ī n a. Ka variet tapt nerātņi, to jau zināju.

R i n g o l t s. Nerātņi? Es? Es taču tikai apgalvoju...

P a u l ī n a. Ne jūsu vārdos, bet smaidā, ar kādu tos pavadījāt, slēpās nerātņība. Gribēju mūsu pēdējam izjājumam par piemiņu jums dāvināt šīs puķes, bet nu tās paturēju pie sevis. (*Taisās aiziet.*)

R i n g o l t s. Lūdzu, lūdzu! Klājiet maigumu, kas gandrīz par katru šķiršanās stundu valda, ar pār mūsējo. Es labošos! (*Sniedzas pēc puķēm.*)

P a u l ī n a. Zobgals! Kad tad?

R i n g o l t s. Kad atkal tiksimies? Lūdzu?

P a u l ī n a (*atkāpdamās*). Tikai tad, ja apsolāties drīz laboties!

R i n g o l t s. Kas ir drīz? Vai laiku lai mēroju ar biedra, drauga, vīra vai mīļākā mēru?

P a u l ī n a. Kā liekas, jūs manu lēnību gribiet izsmelt līdz dibenam. Mērojiet ar isāko.

R i n g o l t s. Tātad ar mīļākā!

P a u l ī n a. Jūs esiet nepaciešami! Bet ievērošu šķiršanās brīža maigumu. (*Piesprauž viņam ziedīņus pie svārkiem.*)

R i n g o l t s. Paldies.

P a u l ī n a. Lūdzu. (*Uz Annu.*) Vai koferi jau kārtībā? Jā? (*Anna pamāj ar galvu.*) Labi. (*Prom pa labai.*)

SESTAIS SKATS

Ringolts. Anna.

R i n g o l t s (*noskatās viņai stīvi pakaļ*). Tu dzirdēji, ar kādu mieru viņa uz mani jokiem atbildēja? Jeb vai viņas balss arī tikai drusciņ iedrebējās?

A n n a. Nē.

R i n g o l t s. Un tomēr viņa šinī acumirkli domājās izšķirot savu nākamību. Viņa man piesprauda šos ziedus pie krūts. Tā bija puķu valoda. Tulkojums: kad tu sauksi, tad steigšos pie tevis. Mežā viņa vēl nebij skaidrībā, ko darīt. Nu tā apdomājusēs, ka Cinte arvien vairāk attīstās par mazu varmāku. Dzejiski, ko?...Ej liec savas mantas somā un sūti man tēvu, ja viņš tur ir.

A n n a. Apsoli man, ka tu viņam neļausi sev vai viņai kaut ko padarīt. Ienīstu Paulīnu, bet tēva rokas lai paliek neaptraipītas.

R i n g o l t s. Darišu, kas man būs iespējams.

A n n a. Paļauj uz tevi. (*Iet.*)

R i n g o l t s. Mātes bildi!

A n n a. Visupirmo to ielikšu somā. (*Noņem bildi no sienas, prom.*)

R i n g o l t s. Vienu elpas vilcienu skaidra gaisa, un tad pie Matīsa! (*Iet uz āras durvīm. Cinte uznāk pa pirmajām durvīm pa kreisai. Sāk mesties krēsla.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Ringolts. Cinte.

C i n t e. Cst! Cst!

R i n g o l t s (*apgrīzās*). Cinte! Vai mans brālis bodē?

C i n t e. Nē – bode jau cieti. Viņš to agrāk lika slēgt tavai aizceļošanai par godu.

R i n g o l t s. Ā! Nu, kā jūties šodien?

C i n t e. Spīrgts un vesels.

R i n g o l t s. Tas brangi. Sargājies tikai atkal no saaukstēšanās.

C i n t e. No tās mani Bruknērs arī brīdina. Gribēju tevi šovakar uz staciju pavadīt, bet viņš neatļāva.

R i n g o l t s. Gluži pareizi. Tas neiet. Tas tikai būtu! Gribi laikam no jauna likties gultā! Apdomā, kas tad tevi kops!

C i n t e. Tiesa gan. Esmu tev daudz pateicības parādā... jāsaka, tik daudz, ka man gluži kauns...

R i n g o l t s. Nu, nu!

C i n t e. Kauns no tevis vēl ko lūgt.

R i n g o l t s. Tas cilvēks saucas par draugu un kaunas!

C i n t e. Nu, kad tu atļau, bet papriekšu saki – vai tu ilgi būsi projām?

R i n g o l t s. Labu laiciņu. Labu laiciņu.

C i n t e. Ak tā? Nu tad tev ilgi no manis būs miers. Tad jau tev drošāk savu lūgumu drīkstu celt priekšā.

R i n g o l t s (*viņam uz pleca sizdams*). Pie lietas, pie lietas!

C i n t e. Redzi, esmu atkal... pirms saslimu... tavam brāļam dotu solījumu pārkāpis un tā drusku spēlējis.

R i n g o l t s. Un tā drusku pametis?

C i n t e. Tā drusku – daudz.

R i n g o l t s. Mūsu naudas maiss to var panest. Cik tad tev vajaga?

C i n t e. Atmini!

R i n g o l t s. Nu: desmitreiz – (*Paceļ roku un izpleš pirkstus.*)

C i n t e. Miļlais draugs...

R i n g o l t s. Vai tas par maz vai par daudz?

C i n t e. Par daudz! Par daudz!... Tas ir – par daudz.

R i n g o l t s. Nu tad otrtik? (*Izņem naudu iz ķešas grāmatas.*) Še varavīksne.

C i n t e. Miļlais draugs... mīļo draudziņ... kā tev lai pateicos... Dievs tev lai atmaksā...

R i n g o l t s. Viņā pasaulē.

Matīss ienāk no labās puses, aizdedzinātas sveces starainā lukturī nesdams.

ASTOTAIS SKATS

Ringolts. Cinte. Matīss.

M a t ī s s (*uz Ringoltu*). Anna man teica, tu gribot ar mani runāt.

Cinte grib aiziet.

M a t ī s s. Palieciet vien, Cinte, ja jums Ringoltam vēl kas sakāms.

C i n t e. Nē – esam jau izrunājušies.

M a t ī s s. Tā. Kas tad bija jūsu pēdējās sarunas saturs?

R i n g o l t s. Devu viņam iz savas piedzīvojumu grāmatas vēl kādu dārgu mācību.

M a t ī s s. Kuru jūs, cerams, nelaidīsiet vējā, Cinte. Taisnību sakot, man iesākumā jūsu abu sadraudzēšanās nepatika. Neparedzēju no tās nekā laba. Bet nu, jums šķiroties, man jāatzīst, ka Ringolts pie jums vairāk panācis nekā es. Viņš sapratis labāk jūsu dabu. Zem viņa iespaida jūs savu vieglo prātu esiet mācījušies valdīt, tā ka es šoreiz māju mierīgi uz kādām dienām atstāju. Palieciet arī turpmāk saviem tagadējiem uzskatiem uzticami. (*Sniedz viņam roku.*)

R i n g o l t s (*starpā*). Miļlais draugs, ej saki, lai sāk zirgus jūgt.

C i n t e. Tūliņ. (*Iziet pa āras durvīm.*)

M a t ī s s. Man likās, tu mani ar nodomu kavēji Cintem sniegt roku. Kādēļ?

R i n g o l t s. Tādēļ, ka – – bet apsēdīsimies. (*Abi nosēstas. Paulina ienāk pa labajām durvīm.*)

DEVĪTAIS SKATS

Ringolts. Matīss. Paulina.

P a u l ī n a. Tikai vienu acumirkli, ja netraucēju.

M a t ī s s. Lūdzu. Ko tu teiksi?

P a u l ī n a. Tu redzi, Anna nēsā tagad tikai melnas drēbes. Man liekas, šī sēru krāsa nepaliek bez iespaida uz viņas garu, jo viņa top pārāk nopietna. Mani mājienu diemžēl neko nelīdz. Vai tad tu nu viņu Rīgā tā nejauši nevarētu ievest pie Šeubera vai Tīla un tur izsacīt vēlēšanos, lai viņa sev izmeklē pāri gaišu uzvalku, kādi jaunībai piedien.

M a t ī s s. Ā! Īsti sievišķi gudri! Acu kāriba lai pabalsta manu vēlēšanos. Labi! Bet šis jau nu ir otrais uzdevums Annas labā. Ko tad lai priekš tevis pašas...?

P a u l ī n a. Nekā. Atnāc vesels mājā.

M a t ī s s (*kustināts*). Tu... tu... mana mazā bitūte. (*Paulina aiziet.*)

DESMITAIS SKATS

Ringolts. Matīss.

Ringolts uzlec stāvu un staigā šurp un turp. Nosēstas atkal. Pauze.

M a t ī s s. Tu man gribēji...

R i n g o l t s. Jā, jā... Šī ir pirmā reize, kad gribu runāt un neatrodu vajadzīgo vārdu. Vēlētos tevi sagatavot, bet nezinu, kā.

M a t ī s s. Tātad tu man uz atvadišanos kaut ko nepatīkamū esi aiztaupījis?

R i n g o l t s. Vairāk kā nepatīkamū. Daudz vairāk.

M a t ī s s. Kaut ko nejauku? Briesmīgu?

R i n g o l t s. Domā, ka tā būtu.

M a t ī s s. Jūtos acumirkļī tik drošs, ka man par taviem vārdiem gandrīz jāsmīn.

R i n g o l t s. Taisni šo drošību gribētu satricināt. Cilvēku, kas ar aizsietām acīm gar bezdibeni staigā, prātīgais brīdina, pirms viņam noņem saiti.

M a t ī s s. Tātad kaut ko neredzu. Ko tad neredzu?

R i n g o l t s. Tu neredzi, piemēram, ka Cinte tevi apzog.

M a t ī s s. Apzog? Vai viņš to dara? Tas nekrietnais cilvēks! Un es domāju, ka viņš labojies.

R i n g o l t s. Pavisam otrādi. Es sacīju: apzog. Šis vārds vēl par mīkstu. Viņš tevi aplaupa.

M a t ī s s. Ā! Kā tad tas...? Es tak viņa pārskatus un arī bodi kārtīgi revidēju.

R i n g o l t s (*nozīmīgi*). Tev ir manta, kura nav prece.

Matīss. Gods – jā. To viņš man laupa?

Ringolts. Un ne viens pats.

Matīss skatās stīvi Ringoltā.

Ringolts. Panes to kā vīrs. Viņam ir biedrene – Paulīna.

Matīss (*apņem pieri ar roku un pārbrauc ar to lēnām pār ģīmi. Mierīgi*). Priekš šī joka ievads bij par garu. Bez tam es viņa nesaprotu.

Ringolts (*mīļi*). Es nejokoju. Ņem manus vārdus, kā tie runāti.

Matīss. Tad to nemaz neesmu dzirdējis.

Ringolts. Mīļo Matī, nesagarini šīs sarunas vēltīgi caur lieku jūtēlību. Mans nodoms taču nevar būt tevi aizskārt.

Matīss (*ledaini*). Nē, nē – tikai šķiroties manu sievu krietni papulgot aiz pateicības, ka viņa tavu – teiksim – padevību tā neuzņēma, kā tu vēlējies. Tā ielu zēni aiziedami piespļauda aku, kurā tie vēltīgi sniegušies pēc ūdens.

Ringolts. Ko? Kas? Vai tev...?

Matīss. Uz šādu atklājumu tu arī laikam papriekšu biji jāsgatavo?

Ringolts. Neliedzos, esmu pārsteigts no Paulīnas gudrās apdomības. Bet viņas ziņojumam vajaga maza papildinājuma. Vai tev negribētos dzirdēt, kādēļ es pret viņu tā izturējos? Viņa pate tev tak nebūs stāstījuse, ka tikai tādēļ tā liekuļoju, lai drošāk viņas noziegumam varētu dzīt pēdas?

Matīss. Un šādiem vārdiem ir tikai viena pareiza atbilde: pletne.

Ringolts. Ej jel! Bet, tā kā tev šī instrumenta nav pie rokas, tad apmierināšos arī ar mazāk pareizu.

Matīss staigā briesmīgā uztraukumā apkārt.

Ringolts. Es gaidu. Ko tu darīsi?

Matīss (*atkal apstādamies un ar mokām savaldidamies*). Nekā. Es tev piedošu un nelikšu tevis ar suņiem aizvadīt uz stanciju, bet savos ratos, kuri jau laikam pie durvīm.

Ringolts. Ka tu namatēva tiesības proti valkāt ar svinīgu cienību, to jau redzēju pie nabaga Jozefa padzišanas. (*Matīss iekustas*). Es tūliņ iešu. Atļausi man tikai vēl piezīmi, ka tagad tevī vairs nenožēloju apstulbotu vīru kā toreiz, bet redzu bēdīgu vērgu, kas, savu kaunu slēpdams, to grib iestāstīt kā kaut ko pilnīgi viņpus varbūtības stāvošu. Met lieko ģīmi nost! Es saprotu tevi! Tu visu zini!

Tu zini visu un pieciet to neizprotamā glēvībā! Novēršos no tevis nevis ar nicināšanu, bet ar riebījumu, kas kāpj iz manas dvēseles dziļuma!

M a t ī s s (bāls un dusmās drebēdams). Tas ir par daudz! Klusu, bezkaunīgais, klusu! Biju apņēmies... biju cieti apņēmies no tevis kā no brāļa mierā šķirties. Bet tu kāro naidu, manu pacietību zaimot zaimodams! Viņi mani pieviļ! Labi! Pierādījumus! Pierādījumus! Zvēru pie visa, kas man svēts: katrs vārds, ko tu runājis, citādi kā nāvīgs sitiens kritīs uz tavu galvu atpakaļ!

R i n g o l t s (revolveri iz vaļēja kofera izņemdams. Sausi). Še, šaušana dara lielāku efektu.

M a t ī s s (revolveri satverdams). Nevilies! Redzu savā priekšā tagad tikai vairs cilvēku, pret kuru man savs gods jāaizstāv. Paulīna mani pieviļ! Pierādījumus!

R i n g o l t s. Uzklausies manī mierīgi! Tiešu pierādījumu... to man nav rokās, bet --

M a t ī s s. Nav?! *(Revolveri ātri pret Ringoltu paceldams.)* Neģēli!

R i n g o l t s (auksti Matīsam krūti pretī griezdam un vesti no tās drusku atbīdīdams). Vai lai mātei no Matīsa aiznesu sveicinājumu?

Matīss nolaiž revolveri, saļūkst pie galda, šņukst raustīdamies.

R i n g o l t s (viņam tuvodamies un brīdi viņā noskatījies, rāmi). Pārliecināšu tevi ar tava paša acīm. Lai gan ne šādu ārpā-tu, tad tomēr neticēšanu biju sagaidījis. Esmu sagatavojies. Uzmani! Mēs atstāsim visi trīs māju, bet tikai Annu rati aizvedīs uz stanciju. Gabaliņu pabraukuši, mēs klusām atgriezīsimies atpakaļ.

Matīss paceļ galvu.

R i n g o l t s. Tad mēs pienāksim pie šī loga un redzēsim, kas še istabā notiek. Dzirdēsim arī varbūt kādu vārdu. Logs bez trokšņa atverams, un še portjerā ir divi mazi, nemanāmi caurumiņi. *(Aizlaiž portjeru logam priekšā.)* Esmu Cinti visu pēdējo laiku no Paulīnas turējis atšķirtu. Viņš būs izsalcis pēc satikšanās ar viņu. Viņi satiksies.

Matīss grib revolveri bāzt ķešā.

R i n g o l t s. Tam rīkam piekrist kofers. (*Grib revolveri no Matīsa rokas izņemt.*) Ne manis dēļ, bet...

M a t ī s s. Laid... Ja ne tu, tad viņi abi.

R i n g o l t s. Bet, Matīš, esi prātīgs, dod...

M a t ī s s. Viņi abi! (*Paulīna ienāk, lukturi ar degošām svecēm rokā turēdama. Matīss ātri noslēpj revolveri.*)

VIENPADSMITAIS SKATS

Ringolts. Matīss. Paulīna. Tad Anna.

P a u l ī n a. Laiks atvadīties. (*Uzliek lukturi uz galda un pamana Matīsa uztraukumu.*) Kas tev? Tu drebi!

M a t ī s s. Man... man... tā pēkšņi uznāca...

R i n g o l t s. Viņš mani vēlreiz lūkoja pierunāt, lai paliekot, un ir uztraukts, ka nepadodos.

P a u l ī n a. Jūs arī esiet stūrgalvis. (*Pieiet pie bufetes un ielej vīnu.*)

R i n g o l t s (*klusām*). Saņemies, tu izjauksi manu nodomu!

Anna ienāk, ceļa drēbēs gērbusēs, ar mazu somiņu rokā.

P a u l ī n a. Drusku vīna, vīriņ! (*Sniedz viņam glāzi.*)

M a t ī s s. Nē, paldies.

P a u l ī n a. Dzer tak! Tas noskalos rūgtumu. Es dzeršu papriekšu. (*Dzer drusku un pieliek tad glāzi pie Matīsa lūpām.*)

M a t ī s s (*iedzer malku*). Diezgan, diezgan! (*Paulīna noliek atkal glāzi. Cinte ienāk no āras.*)

DIVPADSMITAIS SKATS

Ringolts. Matīss. Paulīna. Anna. Cinte. Mile. Ede. Vēlāk Jānis.

C i n t e. Zirgi pie durvīm.

M a t ī s s (*pazvana. Mile un Ede ienāk no saimes istabas*). Mēs brauksim.

Paulīna palīdz Matīsam apvilkt mēteļi. Ringolts atvadās no meitām un dod tām naudu.

Ringolts (*uz Cinti*). Sveiks!
Cinte. Vesels! Vesels!
Paulīna (*uz Matīsu*). Laimīgu ceļu! (*Skūpstā Matīsu.*) Atnāc
drīzi atpakaļ.
Matīss. Paldies! (*Iet uz durvīm, Paulīna ar lukturi rokā viņam
pakaļ. Abi iziet.*)

Ringolts aizslēdz ceļa somiņu.

Cinte. Atļauj! (*Paņem un iznes to laukā.*)

Ringolts uzmet sev mēteli uz pleciem.

Anna (*acis paceldama, klusām*). Ardievu, tēva nams! (*Iziet.*)
Ringolts (*meitām garām iedams*). Sveikas!
Meitas. Ardievu!

Jānis ienāk no saimes istabas.

Ringolts. Ā! Jānis. (*Izņem ātri naudu iz ķešas.*) Vesels! (*Spiež
viņam roku.*)
Jānis. Veseli! (*Nomet naudu zemē.*)
Ringolts. Tur kas nokrita!
Jānis. Man ne. Kam kritis, lai paceļ! (*Iziet ārā.*)
Ringolts. Meitas, kura ātrāka, tai lai tiek! (*Prom.*)

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Mile. Ede. Tad Paulīna un Cinte.

Abas brūk pēc naudas.

Mīle. Man! Man!
Ede. Nekā! Man! Zelta gabals!
Mīle. Apžēlojies! Tu tak viena to naudu nepaturēsi! Tas tik bija
jaunkunga joks. Man krīt puse.
Ede. Še tev! Viņš sacīja: «Kas ātrāka, tai nauda!»
Mīle. Es jau arī biju ātrāka, tu tikai man izrāvi.
Ede. Kam tu ciešāk neturēji!
Mīle. Vai tad es zināju, ka tu tik nekaunīga! Nogāžas kā līdums!
Sasita man i pieri!

E d e. Nez kura bij tā sitēja?! Man arī piere sāj! Bet ekur plāķsteris! (*Tura naudu pie pieres. Paulīna un Cinte ienāk.*) Vai – vai kungi jau projām?... Un mēs te stāvam!... (*Ātri prom pa āras durvīm.*)

M ī l e (*paklusām, īgni*). Lai brauc ratā! (*Iziet saimes istabā.*)

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Paulīna. Cinte.

Cinte aizbultē āras durvis, durvis uz saimes un savu istabu.

Paulīna savēl loga portjeras ciešāk kopā un nopūš sveces vienā lukturī.

C i n t e (*atsēzdamies*). Tā! Durvis cieti! Ā! Ā! Tak nu reiz atkal vieni! Vai zīni, šitas Ringolts... Viņš beidzamā laikā bija par daudz lipīgs. Ne acumirkļa viņš man priekš tevis neļāva nozagt.

P a u l ī n a. Man arī tev nekā nebija ko teikt.

C i n t e. Bet man!

P a u l ī n a. Kas tad?

C i n t e. Ka tu vairāk par savu svaini sāki interesēties, nekā vajadzīgs.

P a u l ī n a. Par šādu cilvēku nekad diezgan nevar interesēties.

C i n t e. O, ir tak pie visa sava mērs... Atminos, ka kāda kundze to reiz nebija ieturējuse un ka tad kādam Augustam Cintem viņai ar labiem padomiem bij jāizpalīdz.

P a u l ī n a. Tu esi garlaicīgs!

C i n t e. Zināms – priekš dāmas, kurai tik bieži patīk pārmaiņa.

P a u l ī n a. Es esmu, kāda es esmu! Ar labu nakt'! (*Iet.*)

C i n t e. Līna! Piedod! Esmu greizsirdīgs! Nāc aizmirsti manus pārmetumus. (*Ved viņu atpakaļ.*)

P a u l ī n a. Ak – esmu piekususe. (*Nolaižas krēslā. Skatās visapkārt.*) Kādu tukšumu un aukstumu vienaldzīgākā atvadišanās istabā atstāj. Es to vienumēr nepatīkami sajūtu, bet šoreiz man gluži drebuļi pārskrien pār miesu... Un cik neglīts tu man šovakar izliecies!...

C i n t e. Ak, esi tak drusku omulīga! Nesāc nu prātot! Esmu šī acumirkļa tā gaidījis! Dzersim uz manu izveseļošanas. (*Iet pie bufetes, atnes karafī, noliek to uz galda un ielej.*) Un lai vienumēr veseli paliekam.

P a u l ī n a. Kas tur?

C i n t e. Kas? (*Abi klausās.*)

P a u l ī n a. Man likās, tur pie loga... ieskanējās...

C i n t e (*klausās. Apmierināts.*). Karafe un glāze... (*Nosēstas.*) Bet vai tu man papriekšu nedosi kādu labu cigāru? Glāze vīna otrtik gārda, kad... kad... ej atnes.

Paulina nekustas.

C i n t e. Vai nav atstājis?

P a u l ī n a. Domāju, ir gan.

C i n t e (*nepacietīgi*). Nu tad ej tak!

Paulina skatās Cintē.

C i n t e (*smiedamies*). Piedod! Slimība mani pataisījuse nervozu. Lūdzu, atnes kādu. Jā? Esi tik laipna.

P a u l ī n a. Paskatīšos. (*Iziet.*)

Cinte šūpojas, krēslu atgāzdams atpakaļ. Ļauj rokām nolaidīgi gar sāniem karāties un trallina klusām.

P a u l ī n a (*ienāk ar cigāriem un spičkām*). Še būs.

C i n t e. Paldies, paldies. Esi nu vēl tik mīļa un aizdedzini... (*Iesprauž cigāru zobos, Paulina uzraun spičku un tura to pie cigāra.*) Tā, tā! Mersi! (*Paulina nosēstas.*) Un nu būsīm omulīgi. (*Sniedz glāzi galdam pāri pie viņas lūpām.*) Nodzer tu pusi.

P a u l ī n a (*dzerdama*). Cik savādi – nupat es viņam šitā glāzi turēju pie lūpām.

C i n t e. Ak, liec jel viņu tagad mierā! Būsīm tak omulīgi! (*Uzlec stāvu, tuvojas Paulīnai, satver viņas galvu, atliec to atpakaļ un grib viņas pieri skūpstīt.*)

M a t ī s s (*aiz loga*). Par velti... ā... laid! (*Dzird rūtis plīstam, portjera atšķiras, Matīss un Ringolts vaļējā logā top redzami.*)

PIECPADSMITĀIS SKATS

Cinte. Paulina. Matīss. Ringolts.

P a u l ī n a (*iekliegdamās*). Ā – August, glāb mani!

M a t ī s s. Par vēlu! (*Šaun.*)

Paulina un Cinte kliedz. Paulina nodzēš sveces. Tumsa. Matiss šaun vēlreiz uz reizi un kāpj pa logu istabā. Paulina iebēg kaktā un noslēpjas. Cinte aizbēg savā istabā. Ringolts arī iekāpj pa logu un uzrauj spičkas, kuras tūliņ nodziest.

J ā n i s (aiz durvīm). Kas tur? Ē! Laižat iekšā! Ē! Ē! (Dauza tās.)
M a t ī s s (šņākdams). Kur viņa ir? Kur viņa ir? Kur viņa ir?
J ā n i s. Atbultējiet! Ē! Laižat iekšā! (Uzlauž durvis.)

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Paulina. Matiss. Ringolts. Jānis. Mile. Ede.

(Gandrīz reizē.) | J ā n i s (ar cirvi rokā). Dievs Tēvs!
E d e (nes mazu lampu bez kupeļa). Vai Die!
M ī l e. Kungi!

M a t ī s s (Paulīnu ieraugot). Ā! Odze! (Gāžas tai virsū.)

P a u l ī n a (brēc atgaiņādamās). Žēlastību! Žēlastību! Palīgā!
Žēlastību!

M a t ī s s. Tu mirsi – un ja tev simtu dzīvību! (Velk viņu aiz matiem uz skatuves vidū.)

P a u l ī n a. Glābiet!

M a t ī s s. Par velti!

P a u l ī n a. Apžēlojies!

M a t ī s s. Tev jāmirst! (Mērķē uz viņas krūtīm.)

R i n g o l t s (izrauj Matisam revolveri iz rokas). Mātis! Mātis!

M a t ī s s. Ringolt! (Ierauga Jāņam cirvi rokā.) Šurp cirvi! Jāni!
(Palaiž Paulīnu vaļā, kura nokrīt un kā nedzīva paliek guļam.) Cirvi!
(Grib to satvert.)

J ā n i s (izvairīdamies). Kungs, kungs... to ne...

M a t ī s s. Tu nezini viņas nozieguma!

J ā n i s. Likums viņu tiesās!

M a t ī s s. Likums soda un atmaksā, tikai asinis šķīsta! Viņas asinis! Cirvi! (Cinās ar Jāni.)

J ā n i s. Kungs... mīlais kungs... rimstiet... mierā... mierā... mīlais... mīlais... (Iespiež Matisu krēslā.)

M a t ī s s (ārprātīgu dusmu aizrautā balsī). Ak tu... nekrietnais... vai tā tava pateicība... biju tev tik labs... tik labs... un tu man nepalīdzi... lūdzu, laid mani vaļā... lūdzu... citādi es noslāpšu... lūdzu, laid... lūdzu, lūdzu... es noslāpšu... (Guļ kā ģibonī.)

Jānis (*ap Matisu pūlēdamies*). Pēc daktera! Pēc daktera!
Ringolts. Matīš! Matīš!

Pēc brīža Matīss atver acis un skatās stīvi apkārt.

Paulīna atjēgusēs paceļ rokas pret Matisu.

M a t ī s s (*pilnīgi salauzts*). Vai tā sieva ar mani grib runāt? Ko viņa grib? Lai viņa cieš klusu!

P a u l ī n a. Matīš!

M a t ī s s. Ņemiet tak kādu spilveni un spiediet to viņai uz mutes. Viņas balss mani vēl nonāvēs. (*Grib piecelties.*) Nevaru... Es nevaru. (*Mēģina to no jauna.*) Kas tas ir? Kas tas ir? Ringolts, Jāni, palīdziet jel! Vediet mani projām... Viss te tik netīrs... tik netīrs... Projām... projām... (*Ringolts un Jānis palīdz viņam piecelties.*) Tā... paldies... ka tikai kaut kā nepaņemmu līdz... Vediet, ka nepieduros... Labprāt atstātu arī savus svārkus še, bet ārā ir vēss... un kauns nav sega, kas silda...

Ede rāda uguni, Mile atbultē āras durvis. Ringolts un Jānis aizved Matisu, kas iziedams durvis saļumst.

Priekškaru nolaiž.

CETURTAIS CĒLIENS

Istaba kā trešā cēlienā, bet ļoti nabadzīgi ierīkota. Šur tur atliekas no agrākām istabas lietām, polsterēts krēsls ar trim kājām, liels spogulis pie sienas ar saplēstu stiklu utt. Tapetes vietvietām atšķīrušās no sienas. Portjeras vietā pie vidus loga auklā vērts brūns kaliko aizkars, kurš logam tikai mazliet aizvilks priekšā.

Vētraina nakts.

PIRMAIS SKATS

Zads. Mile.

Zads, sauss, vecs vīrs, snauž pie galda, uz kura deg maza lampa. Mile vērpj.

Z a d s (*no spēja vēja grūdienu uzmozdamiem*). Skaties – biju iesnauadies. Nez cik pulkstens jau ir?

M ī l e. Nupat nosita desmit. Kunga šovakar vairs nesagaidīsim mājā.

Zads smejas klusām.

M ī l e. Par ko tu smejies, Zad?

Z a d s. Par to, ka tu to Cinti lamā par kungu.

M ī l e. Ak, tas tā pa vecam ieradumam: kungs un madama. Bet nezinu jau arī, kad saimnieks un saimniece iesākās. Tas viss tā pamazām nogājis uz leju.

Z a d s. Pamazām? Nu, nu – muižele vien jau nu tās Rūjas ir, bet tomēr triju gadu laikā no tādas vietas daļiņai gandrīz da baltajam spieķam, tas, bēdelīt, ir braukts ar ātriekiem zirgiem. Tur, jāsak, galva reibst.

M ī l e. Varbūt skatoties. Kad pats brauci līdz, tad nereibst. Laikam aprod.

Z a d s. Tak tā. (*Skatās apkārt.*) Bet esiet gan jau gluži pakalnē. Jā, tas kāršu un tas pudeļu velns, tie ir traki kučāri. Kas šitā agrāk bija par

istabu! Es kāzu vakarā tur pa tām durvīm (*rāda uz saimes istabu*) ieskatījos iekšā – nudien, bēdelīt, acis apžilba.

M ī l e. Bija jau gan lepnas dzīres.

Z a d s. Zeme būtu trīcējuse, ja viesi tik lepmi būtu bijuši kā viss cits.

M ī l e. Diezgan glauni bij jau i viesi.

Z a d s. Salašņi, salašņi! Skrīvera palīgs, stancijas traktiera kroģers, muīžas sulainis, trīs četras plickiņas un pāris kundziņu no Rīgas – hm, tiem nebūtu bijis kauns i manās kāzās dancot.

M ī l e. Bija jau smalkāki arī lūgti, bet tie nebija nākuši.

Z a d s. Zinu gan, tādēļ ka tas lērums vēl nebij aplklusis. Bet, nudie, neizskatījās arī, atlaulāties un skaidri vai uz pēdām ar otru salaulāties.

M ī l e. Kad vairs nekā nebij ko slēpt! Un tad dzīru tā kā tā vajadzēja. Tiesa nospriež: ej, kur kājas galvu nes, un kungs tai atstāj visas Rūjas. Uz tiem priekiem balles taču vajadzēja. Tad jau labāk bija, kad visu izdarīja ar vienu reizi.

Z a d s. Jā, bija jau gan viņiem prieki un citiem brīnums, sak, kāds jods to veco kungu didīja viņai atstāt tādu pārtikšanu?

M ī l e. Kas zin – viņa prātu varbūt vēl būs locījuse vecā patikšana. Tās no sirds tā nevar vis izraut kā usni, kas nevietā ieauguse.

Z a d s. Ak, tad viņš viņai varēja piešķirt kādu mazu daļiņu, bet ne tik daudz, bēdelīt!

M ī l e. Bet ja viņš no Rūjām nekā vairs negribēja dzirdēt! Ja viņa brāļam bija mantas ar kalnu! Ja viņš sevi arī zināja vainīgu!

Z a d s. Viņš – sevi arī?

M ī l e. Kas tik vecam tik jaunu lika precēt!

Z a d s. Pa, pa pa! Blēņas! Kas šai lika apsolīt, ko nevarēja turēt!... Nē, nē, tas ar tām Rūjām tikpat liela aplamība no viņa puses kā no viņas sapīties ar tādu... tādu... ar to Cinti.

M ī l e. Kad tu zinātu, cik labs un mīļš viņš pēc tā šķaida pret viņu bija palicis, tad tu tā vis nerunātu. Pavisam – pavisam cits cilvēks. I no izskata. Tu jau pats redzēji.

Z a d s. Kāzu vakarā šos līpaines svārkos izskatījās gan kā bilde. Bet viņai nevajadzēja aizmirst, ka suns spalvu met, tikuma nemet. Es gan to iedomāju, visā tai spožumā skatīdamies. Sak, žēl, žēl, tas nepastāvēs ilgi...

M ī l e. Ak tad tādēļ tu toreiz tik skaudīgi raudāji?

Z a d s. Vai nu tādēļ, bēdelīt! Mani jau, lūk, reizēm tas pats rudzītis izraudina. Kā tiek drusku vairāk, tā jāsāk raudāt... Tāda ērmota sirds... Ko tu tur skaties?

M ī l e (*pie loga*). Tāpat. Laiks nemetas nemaz labāks.

Z a d s. Jā. Es jau sacīju, ka tāds būs. Līcos vakar zvirbuļi ža-
garu blāķī čiepstēja un plēsās un suns rēja mēnesi. Tas ir uz nelabu
laiku.

M ī l e. Ko tu Līcos darīji?

Z a d s. Bij tur viens zirgs saslimis ar vīvelēm. Apturēju tās,
apriebru vienai sievai galvu un pataisīju diviem bērniem ūdeni.

M ī l e. Tā riebsana un ūdens taisīšana tev laikam ienes labu
naudu?

Z a d s. Varu pārtikt, i vēl kaut ko atlicināt. Bet man arī ir roka,
bēdelīt!

M ī l e. Redzēsim, vai tā pie mūsu Līniņas arī būs laimīga.

Z a d s. Par ko ne, par ko ne! Būs i šite. Vai tad nu te citādi
riebšu. Klausies, cik mierīgi bērns jau guļ. Redzēši, ka pati vīram
vēl teiks paldies, ka tas daktera vietā mani šurp atsūtījis.

M ī l e (*nopūzdamās*). Varbūt. (*Vērpj. Vētra.*)

Z a d s (*pēc brīža*). Miegs nāk! Būs vēlreiz jāapriebru un tad jāliekas
uz auss. (*Žāvājas.*)

M ī l e. Madāma sacīja, lai netraucējot, šī gan iznākšot, ja
vajadzēšot.

Z a d s. Labi, labi... Saki, Mīl, – vai es tev arī kā nevarētu
palīdzēt?

M ī l e. Man? Kā tad man trūkst?

Z a d s. Neprecētām meitām vienumēr kā trūkst. (*Noslēpumaini,
viņai pievirzīdamies tuvāk.*) Es protu ieēdināt, bēdelīt!

M ī l e (*īgni*). Ej tu! Es tādiem niekiem neticu.

Z a d s. Nu, nu, neskaisties nu tūliņ! Izrunāties jau brīv. Vai nu par
to kas...

Paulina ienāk no labās puses.

OTRAIS SKATS

Zads. Mile. Paulina.

P a u l ī n a (*bāla un nonikuse. Vecā, izdēdējušā un salāpitā kleitā
ģērbusēs*). Sāk atkal iet sliktāk.

Z a d s. Tad es vēlreiz – –

P a u l ī n a (*viņu atturēdama, lūdzošā balsī*). Pietiks ar to vienu
reizi. Bērns trūksies, viņam acis tagad vaļā.

Z a d s. Nebīstaties. Būs labi. Redzēsiet! (*Iet.*)

P a u l ī n a (*rezignēti*). Manis dēļ.

Zads prom.

TREŠAIS SKATS

Mile. Paulina.

P a u l ī n a. Vai ne, Mīle? Kaitēt viņa riebšana tak arī nekaitēs?

M ī l e. Zināms, ka nekaitēs... Ak, ak, vai tas ir tēvs, vai tas ir cilvēks! Brauc savam vienīgam bērnam pēc ārsta un atsūta šo veci!

P a u l ī n a. Un, kamēr bērns viņa rokās izlaiž garu, tamēr tēvs notērē beidzamās kapeikas, kuras vēl biju aiztaupījuse. Nu nebūs i m i r o ņ a autu un zārciņu ko nopirkt... (*Zobus sakoduse.*) Mīl, Mīl, man jātop ārprātīgai.

M ī l e. Vēl jau Līniņa var izveseļoties.

P a u l ī n a. Man vairs nav cerības.

M ī l e (*vilcinādamās*). Madam, es jums ko teikšu. Bet neņemiet par ļaunu vien.

P a u l ī n a. Par ļaunu!... Saki vien droši.

M ī l e. Kad Zads ienāca ar ziņu, ka kungs krogā un daktera Liepas nebūs, es aizskrēju uz mūsu pašu un lūdzu, lai ir tik labs un atbrauc.

P a u l ī n a. Mīl, ko tu esi izdarījuse! Viņš tak mūs nemaz vairs nepazīst.

M ī l e. Es jau arī nelūdzu, lai viņš nāk ciemoties. Lūdzu palīdzības nelaimē. To tak var sniegt pat ienaidniekiem, un jūs tikai vairs nesaejaties.

P a u l ī n a. Tev tomēr nevajadzēja... nē, nē, paldies par taviem soļiem, tas bij labi. Tas notika Līniņas dēļ... Bet vai viņš teicās nākt?

M ī l e. Viņa nebija mājā. Almas freilene sacīja, šī lūgšot, lai viņš nākot.

P a u l ī n a. Tad viņš nāks. (*Pie āras durvim klauvē.*) Ā – ej paskaties! (*Mīle izsteidzas ārā.*) Kāda es izskatos! Kāda es izskatos! (*Kārto un gludina savu kleitu un sasprauž ar kniepadatu kādā vietā krunku, caur to raibu ielāpu apslēpdama. Mīle ienāk atpakaļ.*)

M i l e (*papīrā ietītu pudeli rokā*). No daktera freilenes pudele vīna, un daktera arvien vēl neesot mājā. Bet lai gaidot.

P a u l ī n a. Vins? Priekš kā? Nes atpakaļ! Nes atpakaļ! (*Mile taisās iet.*) Nē, nē, nē, paliec! Viņa to atsūtījuse Līniņai. Līniņai! (*Nošļūk krēslā, saņem galvu rokās. Klusām.*) Ā!

M i l e. Jums jau nu arī kāda glāzīte derētu. Neesiet šodien vēl nekā baudījuse. Ielejiet --

P a u l ī n a. Papriekšu man mēle mutē sakaltīs, pirms vienu pilīti dzeršu no ubaga dā -- pirms vienu pilīti Līniņai atraušu... Vai tu nedzirdēji?... Vai nesāk atkal kunkstēt? (*Ziet pa labai. Vētra.*)

M i l e (*noliek pudeli un pieiet pie loga*). Kaut jau nu brauktu! (*Skatās ārā.*) Nekā. Kas par tumsu! Viss it kā melnum melnā lakatā ietīts. (*Iekliedzas sabijusēs un atkāpjas ātri no loga. Paulina ienāk.*)

P a u l ī n a. Kas tur?

M i l e. Vai Dieviņ!

P a u l ī n a. Kas tur bija?

M i l e. Man tā likās... man tā bij... man šalkas pārskrīen pār kauliem... man tā likās, kā kad logam liela, pelēka sieva aizgāja garām.

P a u l ī n a (*dobji, sevī*). Nāve... (*Nosēstas. Pauze.*) Ko lai daru, ja man tas bērns mirst?

M i l e. Vai iet atkal sliktāk?

P a u l ī n a. Nē, ir tā kā drusku aprimuse.

M i l e. Nu, tad lai tas Zads pie viņas paliek, kamēr dakteris atbrauc. Atpūšaties pa tam drusciņ. Snaudiet drusciņ. Es tikām arī ieiešu pie Līniņas. (*Grib iet.*)

P a u l ī n a. Paliec. Paliksim abas kopā. Vērp. Paliksim kopā.

M i l e. Vērpšu, vērpšu, bet snaudiet pa tam. Jūs jau miega nemaz vairs nepazīstiet. (*Nosēstas un vērpj. Skatās tad, vai Paulina aizmi-guse, un aptura ratiņu. Pilnīgs klusums.*)

P a u l ī n a (*stīvi projām lūkodomās, klusām*). Pelēkā sieva... (*Vājš vēja grūdiens. Klusums.*) Pelēkā sieva.

M i l e. Ak, es domāju, jūs snaudiet!... (*Mīļi.*) Lūdzu, snaudiet jel!

P a u l ī n a. Šis bērns mani vēl saistīja ar dzīvi. Viņa mirs, un es to nepārcietīšu. Es to sajūtu.

M i l e. Ak, ak, ak -- kas tā par runāšanu, kas tā par runāšanu!

Zads uznāk.

CETURTAIS SKATS

Paulina. Mile. Zads. Cinte.

Z a d s. Aizmīga... Vēl trešo reizi, un būs diezgan. Es saku, mana roka atsver trīs dakterus.

C i n t e (*ienāk no āras. Sadzēries*). Labvakar visapkārt.

Z a d s. Labvakar, labvakar!

C i n t e. Vai es arī neesmu mājā?... Mājā, ar visu nelabo laiku!

Z a d s. Kā tad, kā tad, mājā ar visu nelabo laiku.

C i n t e. Nu, kā skrien, daktera lielskungs? (*Smejas.*)

Z a d s. Labi, labi. Vai tad nu citādi kā labi!

C i n t e. Par tiesu? Ekur vīrs! (*Sit viņam uz pleca.*) Mana sieva tevis gan negribēja saņemt pretī?

Z a d s. Ko nu, bēdelīt, ko nu! Viņa nesacīja nekā.

C i n t e. Nekā? He? Ko? Nekā? Ta tad brīnums, ka viņai kaut kas pa prātam, ko es izdaru. Lina, vai viņš nemelo?

P a u l ī n a *cieš klusu.*

C i n t e (*uz Zadu*). Es viņai reizēm atļauju lepoties ar mēmumu. Nevainīgs prieks. To viņai varu atļaut. Vai ne? (*Smejas.*) Bet iesim paskatīsimies, ko tava slimniece dara.

P a u l ī n a (*aizstājas durvīm priekšā*). Neej!

C i n t e. Neej? Skaties!... Par ko neej?

P a u l ī n a. Tu nederi pie slimnieka gultas tāds, kāds tu esi.

C i n t e. Kāds tad es esmu?

P a u l ī n a. To tu pats zini.

C i n t e. Tu domā, ka vairs nesamanos! Ka prātu glāzītes dibenā esmu atstājis! Nieki! Stāvu vēl stingri uz kājām. Laid!

P a u l ī n a. Nē.

C i n t e. Nu, nu! Neesi tik liela! (*Draudoši.*) Klausies, Lina, atkāpies no durvīm!

P a u l ī n a. Ej projām!

C i n t e. Vai tu nedzirdi? (*Paulina nekustas.*) Vai esi kurla? Vai aizmiguse? Paga, es tevi pakutināšu. (*Kniebj viņai rokā.*)

P a u l ī n a. Knieb, cik tev patīk.

C i n t e. Kad tu atļauj... (*Kniebj otrā rokā.*) Atkāpies, atkāpies! Laid garām!

P a u l ī n a (*klusā, nāvīgā naidā*). Nē, un ja tu mani še nožņaugtu.

C i n t e. To varu palūkot.

Z a d s (*starpā kuldamiēs*). Miļo saimniek... (*Ved Cinti no durvīm nost.*)

C i n t e. Klusu, klusu, kaimiņ... (*Ierauga viņa pudeli.*) Kas tā tur par pudeli? Kur tā cēlusēs? Z ad, padod...

P a u l ī n a. Lai stāv! Tas ir viņš priekš Līniņas.

C i n t e. Priekš Līniņas? Bēnam viņu? Vēl iemācīsies dzert. Z ad, pasniedz to pudeli.

Z a d s. Lai nu labāk paliek!

C i n t e. Dod, kad es saku!

Z a d s. Lai nu, saimniek, lai nu...

C i n t e. Nu tad ej, tur manā mēteļa ķešā... liku sev ieliet ceļa kājai... ej... palūko... (*Zads iet.*) Ir?...

Z a d s. Jā.

C i n t e. Nes šur. (*Paņem pudeli, to atkorķēdams.*) Še nosmekējies.

Zads kasa pakausi un skatās Paulinā.

C i n t e. Ak, ko nu glūni uz to pusi! Dzer!

Z a d s. Kad jūs pavēliet! Pavēlei jāklausa. (*Dzer. Ārā balsis.*)

M ī l e. Dakteris.

Z a d s (*satrūcies*). Dakteris? Kāds dakteris?

M ī l e. Mūsu pašu... Bruknērs.

Z a d s. Tētīt žēlīgais... tad jau man, bēdelīt... nāciet, saimniek, nāciet... (*Grib viņu aizvest.*)

C i n t e. Ko? Ko? Kādēļ bēgt?

Z a d s. Tādi tak tādām nedrīkstam rādīties! Nāciet jel! Jūs viņa acīs nebūsiet gluži skaidri —

C i n t e. Un tu arī ne? Ko? (*Smejas.*) Tu arī ne?

Z a d s (*Cinti aizvezdams*). Varbūt! Varbūt! (*Prom pa pirmajām durvīm pa kreisai.*)

PIEKTAIS SKATS

Paulina. Mile. Dakteris.

P a u l ī n a. Ej tak viņam pretī.

Mile iet, dakteris ienāk.

D a k t e r i s. Labvakar.

Paulīna. | Labvakar.
Mīle.

Mīle grib viņam palīdzēt novilkt mēteli.

Dakteris. Paldies, paldies, es pats... (*Dod viņai mazu kaseti.*)
Nolieciet to uz galdu. (*Novelk mēteli, Mīle uzliek kaseti uz galdu.*)
Būtu jau agrāk šē, bet biju tāju izbraucis.

Paulīna (*pieklājīgā tāļumā turēdamās*). Pateicos no visas sirds
par jūsu lielo laipnību, daktera kungs!

Dakteris (*paloka galvu*). Kur jūsu bērniņš guļ?

Paulīna. Lūdzu. (*Attaisa durvis un atkāpjas tad labu gabalu
nost.*) Lūdzu. (*Dakteris iziet, Paulīna un Mīle seko viņam. Cinte glūn
pa durvju šķirbu.*)

SESTAIS SKATS

Cinte. Zads.

Cinte (*pakar papriekšu galvu un ienāk tad pavisam istabā*).
Ahā – aptieķi arī paņēmis līdz. (*Taisās kaseti satvert.*)

Zads (*durvis brīdinādams, klusām*). Lai stāv! Lai stāv! (*Krata
pirkstu.*)

Cinte (*krata pretim*). Cst! Cst! Es jau tikai tāpat vien... man
jau tādu zāju nevajaga... Ā... (*Pudeli ieraudzīdams.*) Re, tā cita lieta,
tādas drapas labprāt... (*Iztin pudeli un nomet papīru zemē.*) Bērnām
vīnu! Kas mums vīnu deva, kad mēs bērni bijām? Un mēs tak arī reiz
bijām, Zads? Vai ne, Zads? Mēs reiz nebijām bērni un dzērām vīnu...

Zads. Lieciet atpakaļ! Vai, vai, vai, gaspaža bārsies! Mums jau
vēl pašiem, bēdelīt... lūk, šē... (*Rāda šņabja pudeli.*)

Cinte (*stumj Zadu uz durvīm*). Kuš, kuš, bēdelīt! (*Dakteris un
Paulīna ienāk.*) Kuš, kuš... (*Noslēpj vīna pudeli, izbīda ātri Zadu
laukā un seko viņam.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Dakteris. Paulīna. Tad Mīle.

Dakteris. Jā – jūsu meitiņa ir ļoti vāja. Es viņai sataisīšu zāles,

ko ieņemt. Bet gādājiet par labu un viegli sagremojamu barību. Bērns man liekas ... liekas... nekārtīgi ēdināts. Bet par visām lietām mazajai vajaga miera, pilnīga miera. Mazākais troksnis –

Cinte un Zads trallina pilnā kaklā un smejas neglīti. Dakteris skatās uz durvim. Pauze.

P a u l ī n a (*it kā slāpdama, sevi*). Ā, ā...

D a k t e r i s (*izvelk atslēgu iz ķešas un atslēdz kaseti. Pēc tam, kad viņš uzmanīgi iz vairāk pudelītēm kādā tukšā pilinājis*). Še būs. Ik pa trim stundām četrus pilienus ar tējkaroti ūdens. Vēlāk būtu labi, ja jūs mazajai kādas reizes dienā iedotu pa viņa malkam. Bet tikai ļoti labu vīnu. Atsūtīšu jums kādas pudeles.

P a u l ī n a. Almas jaunkundze jau bijuse tik laipna, daktera kungs. Manu padevīgāko paldies. Te pudele ir... (*Ierauga papīru.*) Mans Dievs!

D a k t e r i s. Kas ir?

M ī l e (*durvis, ātri*). Daktera kungs, lūdzu, lūdzu! (*Prom.*)

D a k t e r i s. Jā, jā. (*Iziet ātri.*)

ASTOTAIS SKATS

Paulina.

P a u l ī n a. Tas necilvēks! Bērns uz nāves cisām, un viņš to vēl apzog! Ā, kā manī viss tvīkst un kaist aiz naida pret tevi! Zvērs, kaut tev varētu atdarīt!... (*Pieiet pie kasetes un meklē pa to.*) Kad še būtu... kad še būtu... kad še būtu... (*Cinte trokšņo.*) Ā, še ir, še ir, kas tevi aplusinās, še ir dzēriens, no kura tu... (*Sagrābj mazu pudelīti un noslēpj to. Dakteris ienāk.*)

DEVĪTAIS SKATS

Paulina. Dakteris.

D a k t e r i s. Man vēlreiz jālūdzu: sargājiet maziņo no trokšņa, citādi... es negalvoju... (*Aiztaisa kaseti un sāk gērbties.*) Ritā agri atkal atbraukšu.

P a u l ī n a. Daktera kungs, jūs esiet pārāk laipni! (*Sniedz viņam, sevi aizmirsdama, roku.*)

D a k t e r i s (*neliekas to pamanot, kaseti paņemdams*). Tas bija mans pienākums – mans pienākums. (*Paklanās, iet.*)

P a u l ī n a (*loti pazemīgi*). Ardievu! Pateicos vēlreiz, daktera kungs!

Dakteris iziet.

P a u l ī n a (*piekļaujas pie durvju stenderes, rokas paceldama*). O! O! O!

Cinte izbāž galvu pa durvīm.

DESMITAIS SKATS

Cinte. Paulīna. Tad Mile.

C i n t e. Projām? (*Ienāk. Bārdamies.*) Kas viņu šur atsaucis? Tu laikam esi bijuse žēloties?

P a u l ī n a. Nerunā tik dikti. Troksnis Līniņai esot kaitīgs.

C i n t e (*dikti*). Troksnis? Kad es runāju? Vai mana mute dzirnavas?

P a u l ī n a. Nerunā jel tik dikti! Apžēlojies par savu bērnu!

C i n t e. Nu i runāt vairs nedrīkstēšu! Savā mājā? Es!

P a u l ī n a. Ciet jel klusu! (*Grib viņam aizturēt muti.*)

C i n t e (*dusmās kliegdams*). Ko?! Man aizturēt muti? (*Noliek vīna pudeli uz galda.*) Paga, cālīt, nu es tev... nē, nu es uzdziedāšu! Ho, hollo, hollo, ho! (*Tuvojas durvīm priekšā pa kreisai.*) Zad! Nāc, uzdziedāsim! Nāc palīdzi man dziedāt!... Nu, kur tu paliec? (*Skatās pa durvīm. Zadu dzird kaut ko ņurdam.*) Ko? Ko? Apmiegojies? Vai tad pudelē bija miega zāles?

Paulīna paķer pa tam vīna pudeli, pakuļā to, pārliecinādamās, vai viņā vēl kas iekšā, un iepilina tajā no zagtās pudelītes.

M ī l e (*durvīs*). Lūdzu, ātri!

Paulīna noliek pudeli atkal uz galda un izsteidzas otrā istabā.

C i n t e (*ar Zadu runādams*). Negribi? Nu, guli arī! (*Atstāj durvis, nosēstas pie galda un satver pudeli. Dziedādams.*) Apkārt kalnu

gāju... Nē, papriekšu jāiedzer. (Dzer.) Rūgt... (Skatās pudelē.) Kas tas?... (Dzer.)

Paulīna iekliedzas iekšā.

C i n t e. Kas tas? Kas tas?

P a u l ī n a (*ieskrien, Mile pakaļ*). Beigta, beigta, beigta!... Mana meitiņa... mana maziņā... pagalam, pagalam!...

M ī l e. Miļā kundze, miļā kundze...

P a u l ī n a. Pagalam, pagalam... mana Līniņa... mana meitiņa... mana Līniņa... Ak tu slepkava!

C i n t e. Slepkava... es... slepkava?... Paga, es tev... rādišu... slepkavu... Ā! Kas tas?... Mile, man top nelabi... Mile, man nav... labi... Mile... (*Ieskatās Paulīnā, iekliedzas, piepeši visu saprazdams.*) Ā!

M ī l e (*viņam tuvodamās*). Dievs tētīt!... Kungs, kungs, kas jums ir?

C i n t e. Man... Mile, skrien... lai dakteris atpakaļ... atpakaļ... ātri... palīgā... dakteri... Ā... ā... (*Mirst. Pudele noveļas zemē.*)

M ī l e (*uz Paulīnu*). Skatāties, skatāties... Viņš jau laikam... Vai Dieviņ, vai Dieviņ, vai Dieviņ... Kungs, kungs!... (*Nopūlējas ap viņu.*)

P a u l ī n a (*kas pa tam pielikuse pudelīti pie lūpām un to iztukšojuse*). Laid viņu! Viņš ir beigts. Es viņu noģiftēju...

M ī l e (*iekliedgamās*). Palīgā! Palīgā! Glābjiet!

P a u l ī n a. Par vēlu. Par vēlu priekš viņa, par vēlu priekš manis. Pelēkā sieva mani gaida pie Līniņas gultas. (*Iet uz durvīm pa labi. Saļumdama.*) Ā... nē... šepat... šepat... Mile... (*Mile piesteidzas klāt.*) Saki, lai mani rok... pie... mana... bērna... (*Mirst.*)

Priekškaru nolaiž.

Skats no lugas "Ļaunais gars" iestudējuma Drāmas teātrī 1953. gadā.

Skats no lugas "Ļaunais gars" iestudējuma Drāmas teātrī 1953. gadā.
Lomās: Ieva – Eleonora Dūda, Jāņa māte – Mirdza Šmithene,
Andrievs – Arnolds Liniņš.

Elvīra Bramberga un Austra Baldone Ilzes un Ažas lomās
lugas "Pazudušais dēls" iestudējumā Dailes teātrī 1936. gadā.

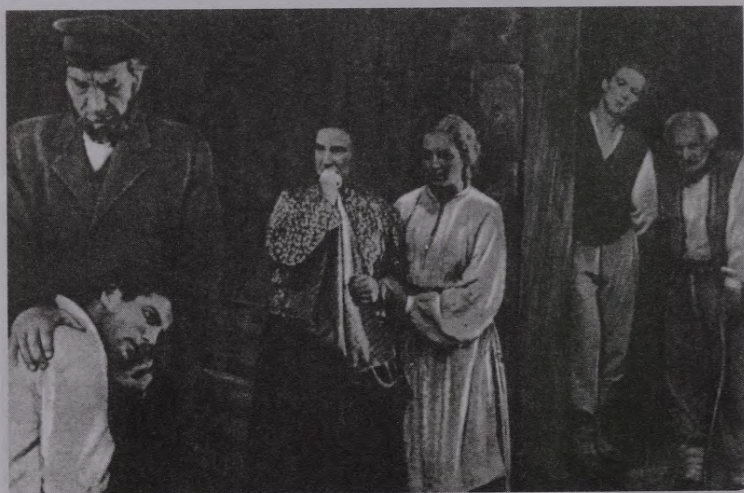
Aleksis Mierlauks Lūciņa lomā lugas "Ļaunais gars" iestudējumā
Nacionālajā teātrī 1929. gadā.

Teodors Podnieks un Jūlija Skaidriete Mikus tēva un Roplainietes lomās
lugā "Pazudušais dēls" Nacionālajā teātrī 1926. gadā.

Lilita Bērziņa un Eduards Smiļģis
Matildes un Krustiņa lomās lugas "Pazudušais dēls" iestudējumā
Dailes teātrī 1936. gadā.

Skats no lugas "Pazudušais dēls" iestudējuma Dailes teātrī 1954. gadā.
Krustiņa lomā – Harijs Liepiņš.

Eduards Smiļģis
un Elvīra Bramberga
Krustiņa un Ilzes lomās lugas
"Pazudušais dēls" iestudējumā
Dailes teātrī 1936. gadā.

Harijs Liepiņš un Vija Artmane
Krustiņa un Ilzes lomās
lugā "Pazudušais dēls" Dailes teātrī 1954. gadā.

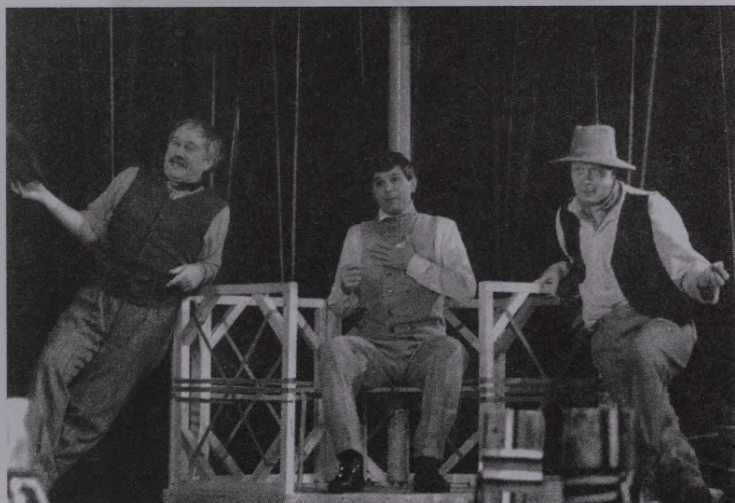
Anta Klints Ažas lomā lugas "Pazudušais dēls" iestudējumā
Drāmas teātrī 1962. gadā.

Antra Liedskalniņa un Jānis Kubilis
Matildes un Krustiņa lomās lugas
"Pazudušais dēls" iestudējumā
Drāmas teātrī 1962. gadā.

Skats no lugas "Pazudušais dēls" iestudējuma Dailes teātrī 1983. gadā.
Lomās: Roplainiete – Ausma Kantāne, Krustiņš – Harijs Spanovskis,
Roplainis – Romualds Ancāns.

Skats no lugas "Trīnes grēki" iestudējuma Rīgas Krievu drāmas teātrī
1994. gadā. Lomās: Jurijs Safronovs – saimnieks, Oļegs Teterins – Juris,
Igor Čerņavskis – Brenčis.

Irina Jegorova un Igors Čerņavskis
Trīnes un Brenča lomās lugas "Trīnes grēki"
iestudējumā Rīgas Krievu drāmas teātrī 1994. gadā.

Skats no lugas "No Saldenās pudeles" izrādes
Nacionālajā teātrī 1927. gadā.

Lomās (no labās): Anta Klīns – Auce, Ella Jēkabsone – Lavīze,
Alise Brehmane – māte un Alfrēds Amtmanis-Briedītis – Krišs.

Alise Brehmane Ezerlauku mātē lomā lugas
"No saldenās pudeles" iestudējumā
Nacionālajā teātrī 1927. gadā.

Skats no lugas "No saldenās pudeles" iestudējuma Drāmas teātrī 1958. gadā.
Lomās: Ezerlauku māte – Lilija Ērika, Lavīze – Emma Ezeriņa,
Taukšķis – Alfrēds Jaunušans.

Ēriks Brītiņš un Antra Liedskalniņa
Pičuka un Auces lomās lugas "No saldenās
pudeles" iestudējumā Drāmas teātrī 1958. gadā.

PIEKTAIS CĒLIENS

Vasaras māja pie jūras līča ar skatu uz kalnāju. Platās trepes, tāpat kā pilāri, apauguši ar vīna vītēm. Visa glezna atspoguļo spilgtu mieru.

PIRMAIS SKATS

Matiss. Tad Anna.

M a t ī s s (ar gluži baltiem matiem un baltu bārzdu nāk lasīdams pa ēnainu gatvi uz priekšu).

Tik pacieties! Iz jūras saule lien
Un, tāļu ejot otrā debess malā,
Kad diena beidzas, atkal jūrā brien...
Tik pacieties! Pār tavu galvu ies
Aizvienu saule, mēness, zvaigznes, liec
Tik vērā to: tev jāmāk paciesties.

Maza pauze.

Kas tas par nerimstošu zēnu? Gaisā
Tam kuplās matu sprogas plivinājas,
Viņš droši pirmos dzīves mezglus raisa.
Es tevi pazīstu, kaut acis vājas
No vecuma un asarām man tapa.
Es skatos, un man asins dzīslās stājas.
Tu esi es, kas censties neapsapa,
Kad jaunībā vēl cerīb's rozēs plauka,
Tu pats es esmu, tēls uz tava kapa...
Kas tā? Cik skaidri gara acis redz!
Ak, sieviņ, rimsties savās gaudās klusi!
Tu, pelnos rokot, dzirkstis vaļā sedz.
Tik laipni neskaties uz manu pusi!

Trūkst balss, trūkst acu gaismas; bāli trūdi...
Sen nāve visu, visu aprijuse. (*Nosēstas, aplāj ar roku ģimi. Lasa tālāk.*)

Man auka sirdī norimuse. Še,
Kur es tik ilgi cīnījos un cietu,
Lai arī beidzu dvašot vienatnē.
Ļauj, kungs, ka manu kluso mājas vietu,
Līdz kamēr es pie miera galvu lieku,
Nedz kuģis, nedz ar cilvēks neuzietu.
Lai es iz pasaulis mierīgs ārā tieku
Še tāļu, tāļu dzimtenei; jo kas
Gan liķim, liķus sveicot, nestu prieku?
Es esmu Dieva rīksti pārcietis –
Un svešs lai dzimtenē vēl kāju speru!
Caur vērmelēm jau rūgtums nezūd vis.
Es mirstot tik uz žēlastību ceru,
Kas man no tavas rokas dota kļūs;
Un, kaut šis acis cieti veru,
Tavs zvaigžņu krusts man kapa vaktnieks būs.

A n n a (*kas jau agrāk bija parādījusēs un klausījusēs, stāv vēl
brītiņu nekustēdamās un pavirzās tad tā, ka Matīss viņu pamana*).
Tētiņ!

M a t ī s s (*līdz cēliena beigām ar noskaidrotu rāmumu*). Jā, mans
bērns.

A n n a. Kā šī nelaimīgā grāmata tev krituse rokās?

M a t ī s s. Atradu to gatvas galā uz sola. Bet kādēļ nelaimīga?

A n n a (*viņam milinoši roku uzlikdama uz pieres*). Tādēļ, ka, viņā
lasot, atkal uz tavas pieres parādījušies mākoņi, kādi tur jau ilgi vairs
nebija redzami.

M a t ī s s. Ja tur mākoņi bija, tad tava roka viņus jau atkal izklidi-
nājuse... Bet vai ne – vai nav tā, it kā dzejnieks šos pantos m a n u
likteni un m a n a s jūtas būtu atspoguļojis?

A n n a. Bet ne tavas vēlēšanās. Esmu tur uz kāpām dažu labu reizi
kādu zināmu kungu pamanījuse, kā tas ar tālskatāmo jūrā lūkojās.
Man šķiet, viņš vēlējās ieraudzīt kādu kuģi, kas šai klusajai mājas
vietai tuvojas, un uz kuģa arī kādu cilvēku...

M a t ī s s. Atminēji! Bet kuģis un cilvēks paliek neredzami.
Pirmējam tas vēl piedodams, pēdējam ne.

A n n a. Tētiņ, neesi tik bārgs, šis cilvēks tavš brālis.

M a t ī s s. Taisni tādēļ tas jo mazāk pelna žēlastību. Nu jau trīs

gadi mūs atstāt bez kaut kādām ziņām! Atved mūs kā mazus bērnus uz šo jauko vidu un nozūd!

A n n a. Nozūd, lai meklētu.

M a t ī s s. Jozefs nav kā pazudušais grasis, kuram ar sveci rokā jāliecas pakaļ. Es sacīju, uzaicinājumi avīzēs mūs drīzāk vedīs pie mērķa.

A n n a. Vai tad tev Ringolts neatbildēja, ka viņš, vēl Rūjās būdams, šo līdzekli slepeni jau veltīgi izmēģinājis? Atlika taču vienīgais ceļš, ja viņu gribēja atrast, Jozefam doties pakaļ.

M a t ī s s. Nezināmā svešumā.

A n n a (*smaidīdama*). Tev Ringolta nopelni šodien izliekas pārāk lieli, kad viņus tā lūko mazināt. Jozefs jau bija atstājis pēdas. Ka tās diemžēl drīzumā izzudušas, no tā liecina Ringolta ilgā prombūšana.

M a t ī s s. Un es lai viņam neņem par ļaunu, ka tagad nezinu, vai kartē lai skatos uz Balto, Melno, Sarkanu vai Dzeltenu jūru, par viņu iedomājot!

A n n a. Ak, viņa varbūt šos raibajos ūdeņos nemaz nav. Ja viņš, par piemēru, pie kādas mežoņu salas uzskrējis uz sēkļa...

M a t ī s s. Un mežoni viņu apēduši?... Tad viņa pienākums būtu bijis vismazāk mums telegrafēt, lai tā vairs par velti negaidām.

A n n a. Tētiņ, tētiņ, tu runā tādā kārtā, ka man ceļas aizdomas, tu man kaut ko slēpi.

M a t ī s s. Un kad tavas aizdomas būtu dibinātas?...

A n n a (*iesaukdams*). Ej jel! Ej jel! Ak, stāsti, stāsti, stāsti!

M a t ī s s. Ej paņem tālskatāmo un raugies pret vakariem – vairāk es nesaku.

A n n a (*gavilēdama*). Viņi klāt! Viņi klāt! (*Prom namā.*)

M a t ī s s (*viņai nosaukdams pakaļ*). Nē jel, nē! Ringolts, ne viņi! Tikai Ringolts ar savu kuģi!

Jānis uznāk.

OTRAIS SKATS

Matiss. Jānis.

J ā n i s (*livrejā, uzliek avīzes un vēstules uz dārza galda*). Šā rīta pasts.

M a t ī s s. Labi, mīlais... (*Nosēstas, atplēš dažas vēstules un*

ieskatās tajās pavirši. Jānis stāv brīdi un iekustas tad, it kā gribētu runāt.) Vai tev kas sakāms arī?

J ā n i s. Lūdzu, kungs, cik ilgi mēs vēl še paliksim?

M a t ī s s. Kā tā? Vai tad tev jau apnicis pašam ar savu roku apelsīnus šķīt un mandeļu koku paēnā dienviņu gulēt?

J ā n i s. Gluži tā nu nav vis. Bet gribētu tomēr atpakaļ uz dzimteni.

M a t ī s s (*smaidīdams*). Tad tu jau proti pa itāliski? Atminies, mana meita tev vienumēr sacījuse, ka šis zemes agrāk neatstāsim, pirms neprātisi viņas valodas.

J ā n i s (*puskaunīgi*). Ede mani saprātis i pa latviski.

M a t ī s s. Ā, es domāju, tas bij kāds draugs, kam tu tik bieži uz dzimteni rakstīji?

J ā n i s. Jūs paši man esiet sacījuši, viss pārvēršoties. Lūdzu, nebrīnāties tādēļ –

M a t ī s s. Ka šis draugs ar laiku pārvērties par draudzeni. Es nebrīnos. Tas mēdz notikt. Un nu tev pēdīgi iekārojies ar šo draudzeni slēgt draudzību uz visu mūžu?

J ā n i s. Kur tik daudz miršu kā še, tur no tādām domām galā nevar atkauties.

M a t ī s s. Pareizi. Šīs domas tev arī uznākušas istā laikā, jo Anna un es – mēs arī atgriezīsimies atpakaļ uz tēviju. Gaidām tik vēl kādus ceļa biedrus.

J ā n i s (*priecīgi*). Par tiesu?

M a t ī s s. Mans brālis mani uz šo jauko vidu atvedis kā uz dziedināšanas vietu. Esmu tagad vesels un gribētu atkal strādāt. Bet apkārtne man to neļauj. (*Tālumā skatīdamies, vairāk kā uz sevi runādams*.) Viss man te izliekas tik svētdienišķs, viss aicināt aicina uz mierīgu apskatu un atpūtu. Man tā vien ir, it kā baznīcas zvani nupat būtu stājušies skanēt un saukt uz dievkalpošanu. Te var atspirgt satriektas sirdis, te varbūt mākslinieka jūtas var pacelties vistīrākos augstumos, bet pie mūsu pelēkām darbdienu debesīm pieradušam darba rūķam no šejienes jābēg, ja tas negrib tapt par dienaszagli.

J ā n i s. Ak, es jau domāju, ka mums būs jāšķiras. Bet nu atkal varēšu palikt pie jums.

M a t ī s s. Jā, Jāni, mēs paliksim kopā.

Anna uznāk.

TREŠAIS SKATS

Matīss. Jānis. Anna.

A n n a. Jā, tas ir Ringolta kuģis! Gaiši priekšgalā spīd zelta burtos «Anna Rogrota». Kur visi kavējas? Kāpēc viņi vēl nav še?

Jānis noiet, uzmanīgi jūrā skatīdamies.

M a t ī s s. Pacieties. Vēl mēs nezinām, vai viņš nenāk viens pats. Par Jozefu viņš man nekā nav telegrafējis.

A n n a. Nekā?... Nekā?...

M a t ī s s. Cerēsim, ka viņš mūs grib pārsteigt. Saņemies... Še ir vēstules iz dzimtenes. Dakteris Brukners mums paziņo Almas jaunkundzes saderināšanos ar virsmežkungu un (*skatās vēstulē*)... ā!...

A n n a. Kas tev?

Matīss rāda vēstulē uz kādu vietu.

A n n a (*paņem vēstuli un lasa*). «Bez tam man Jums vēl jāstāsta... Cinti... pēc tam pati sevi noģiftējuse...» (*Stāv aizgrābta.*)

M a t ī s s (*pēc pauzes pieceldamies*). Lai viņa dus mierā! (*Iet uz trepēm.*)

J ā n i s (*ātri parādīdamies*). Viņš brauc, viņš brauc!

A n n a. Kas? Kas tad? Es taču nekā neredzēju!

J ā n i s. Tur! Tur! Mūsu jaunskungs! Skatāties! Laiva jau klāt!

Ringolts piebrauc divu matrožu airētā laivā.

CETURTAIS SKATS

Matīss. Anna. Jānis. Ringolts. Matroži.

R i n g o l t s (*izkāpdams*). Sveiki! Sveiki! Sveiki!

M a t ī s s (*viņam pretī steigdamies*). Sveiks, mī]o... mī]o... mēmo... (*Sasveicinās.*)

A n n a. Sveiks! Sveiks!

R i n g o l t s (*satver viņas abas rokas un noskūpsta tās. Skatās viņā. Klusām*). Tā tevi bieži sapnī esmu redzējis. (*Noskūpsta tai*

vēlreiz rokas.) Iedomā pa reizei... (Nogriežas pēkšņi pie Jāņa.)
Labdien! (Krata viņam roku.)

J ā n i s. Labdien, jaunsungskus! (Paņem mazu ceļa somu, ko pa tam viens matrozis piensējis klāt.)

R i n g o l t s. Bet tā kā tik atkal nemet zemē! Tur visa mana nabadzība iekšā!

J ā n i s. Nebēdājiet. Nav vairs agrākie laiki. Mēs tagad viens otru pazīstam. (Ienes somiņu namā. Matrozis atgriežas uz laivu atpakaļ, kura aiz krūmiem nozūd.)

PIEKTAIS SKATS

Matiss. Anna. Ringolts.

M a t i s s. Tātad taču pēdīgi, pēdīgi – –

A n n a. Viens pats?...

R i n g o l t s. Viens pats.

Anna ķer roku pie sirds un ieiet mājā.

SESTAIS SKATS

Matiss. Ringolts.

M a t i s s. Tiešām viens pats?

R i n g o l t s. Nē, es meloju. Jozefs tūliņ būs še.

M a t i s s. Ā – kā nu varēji būt tik nežēlīgs! (Grib Annai steigties pakaļ.)

R i n g o l t s (viņu atturēdams). Par to tu vēlāk varēsi pārdomāt. Paliec! Saņem šo mazo atslēgu.

M a t i s s. Vai ar to tavas izturēšanās noslēpumu varēšu atslēgt?

R i n g o l t s. Nē, bet manu ceļa somiņu. Viss, kas tajā atrodas, pieder Annai – tas ir mana kāzu dāvana.

M a t i s s. Kāzu dāvana? Vai tad tu nebūsi viņas kāzās?

R i n g o l t s. Nē.

M a t i s s. Tu joko.

R i n g o l t s. Negribu ar skauģa acīm nolūkoties laimē, kuru ar visu savu spēku esmu pūlējies sataisīt.

M a t i s s. Ar skauģa acīm?... Ā... Nu tad jel pēc kāzām...

R i n g o l t s. Arī priekš bērnu mācību krusttēva lomas man nav dāvanu. Jums būs bez manis jāiztiek.

M a t ī s s. Tad tu gribētu?...

R i n g o l t s. Tūliņ atkal doties ceļā.

M a t ī s s. Ko? Tūliņ? To es nekādi nevaru pielaist. Tu paliksi, tev jāpaliek, tev jāpaliek!

R i n g o l t s. Tie ir gluži veltīgi vārdi. Mans nodoms negrozāms.

M a t ī s s. Bet pēc tik ilga laika... brāl, brāl...

R i n g o l t s. Mans nodoms negrozāms.

M a t ī s s. Mīļo Ringolt...

R i n g o l t s. Lūdzu... vai tad tu nenogied, ka nevaru?!

M a t ī s s. Ak... ak... kurp tad tu gribi doties?

R i n g o l t s. Karp liktens mani novedīs.

M a t ī s s. Un kā mēs no tevis turpmāk dabūsim ziņas? Mēs atkal dosimies uz dzimteni.

R i n g o l t s. Ja lasiet avīzēs, ka kuģis «Anna Rogrota» grimis, tad variet tērties melnās drēbēs.

M a t ī s s. Ringolt, Ringolt!...

Ringolts māj.

M a t ī s s. Ko tu māj? Vai tad jau?... Es domāju, viņš vēl uz kuģa?

Jozefs uznāk ātri.

R i n g o l t s. Tur viņš nāk. Izlīgstiet!

SEPTĪTAIS SKATS

Matiss. Ringolts. Jozefs. Tad Anna.

M a t ī s s. Mans Dievs! (*Nokrīt uz sola.*)

J o z e f s. Mans tēvs! Mans mīļotais tēvs! (*Piesteidzas viņam klāt.*)

M a t ī s s. Mans dēls!... (*Šņukst.*) Tu... Tu... vai viņš nu reiz man tevi atvedis?... Jozef... vai tu... Tu tas tiešām... tiešām... tu... mans mīļais... vai tu man vari piedot?

J o z e f s. Man nekā nav ko piedot! Man nekā nav ko piedot, itin nekā...

M a t ī s s. Nav? (*Raud un smejas.*) Viņam nekā nav ko piedot!... Klausāties jel: viņam nekā nav ko piedot... Viņam nekā... ak tu... ak tu... (*Glāsta un skūpsta viņa matus. Anna parādās uz trepēm.*)

A n n a. Ā!

J o z e f s. Anna!

A n n a (*lejā steigdamās*). Klāt! Klāt! Ilgi meklētais, rūgti apraudātais, ar sāpēm gaidītais, tu esi klāt!

J o z e f s. Sirdsmīļākā! Sirdsmīļākā!

A n n a (*pie viņa krūts*). Ak, tagad es varētu mirt!

J o z e f s. Mēs dzīvosim! Dzīvosim! Laimīgi! Laimīgi!

Pa tam laiva atkal parādās un Ringolts sāk, no Annas un Jozefa nepamanīts, virzīties uz skatuves dibenu. Matīss viņu grib atturēt. Ringolts viņu ātri apkampj un ielec laivā. Vicina aizbraucot cepuri.

Klusās sāpēs Matīss viņam noskatās pakaļ.

Priekškaru nolaiž.

PIRMAIS CĒLIENS

No saldenās pudeles

Joku luga četros cēlienos

Māte. Vairāki mēneši ir pagājuši kopš tava dzimšanas, un tu esi kļuvis par mazu cilvēku.

Nāc. Glāzītiņa šķidruma - šķidruma... Jā, šķidruma... Jā, šķidruma... Jā, šķidruma...

Rindens. Es esmu šķidruma cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Rindens. Jā, es esmu šķidruma cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Kas tu par cilvēku esi? Tu esi šķidruma cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Rindens. Rindens zīģis pie durvīm.

Rindens. Ko nu! Lai paliek!

Māte. Nē, nē, nē.

Rindens. (niedr mēģinot) Ar Dievu! Un tad tā lai paliek.

Tu nāc un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tā lai paliek. Ar Dievu! Ar Dievu!

Māte. Man jānāc un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Rindens. Kā tad... Nu tad ar Dievu! (Dziedot) Ar Dievu!

Māte. Jā, Dievs!

(Rindens iziet no skatu laukuma)

Māte. (pauzē viņa aizd.) Labas dienas, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

Māte. Jā, tu esi ļoti svarīgs cilvēks, un šķidruma cilvēki ir ļoti svarīgi cilvēki.

PERSONAS

Ezerlauku māte, atraitne
Marija, viņas meita
Krustmāte Lavīze, viņas māsa
Mārtiņš
Taukšķis
Krišs
Pičuks
Auce, Pičuka sieva
Rindēns, bagāts saimnieks un tiesas priekšnieks

Notiek Ezerlaukos, Ērgļu novadā, Vidzemē.

Laiks: tagadne.

PIRMAIS CĒLIENS

Istaba Ezerlaukos.

PIRMAIS SKATS

Māte. Marija. Rindēns sēd pie galda.

M ā t e. Varēji nu gan vēl pie mums uz launagu palikt, Rindēn. Nudie. Glāzi piena, tējas – kafijas... jā?

R i n d ē n s. Nē, pateicos.

M ā t e. Nē, par visu tiesu! Ej, Marij...

R i n d ē n s (*pieceldamies*). Lūdzu, nē! Pateicos no visas sirds, bet nevaru tiešām ilgāk... nu jādomā par māju. (*Iet un ņem cepuri.*)

M ā t e. Kas tu par stūrgalvi! (*Pieiet pie sāņu durvīm.*) Mārtiņ, piebrauc Rindēna zirgu pie durvīm!

R i n d ē n s. Ko nu! Lai paliek!

M ā t e. Nekas, nekās.

R i n d ē n s (*sniedz mātei roku*). Ar Dievu!... Un tad tā lai paliek! Tu nākamsvētdien atnāksi pie mums un noskatīsies mūsu centrifūgā?

M ā t e. Jā, tā lai paliek. Aiziesim abas ar Mariju.

M a r i j a. Man nākamsvētdien ganu diena.

M ā t e. Izies krustmāte aiz tevis ganos. Tev arī tā mašīna jāredz, tev jau ar viņu vairāk būs jāstrādā nekā man.

R i n d ē n s. Kā tad... Nu tad uz redzēšanos! (*Dod Marijai roku.*)

M a r i j a. Sveiks!

Rindēns prom pa vidu.

M ā t e (*pavada viņu. Ārā*). Labas dienas mātei un māsai. No mums visām trim. Un mēs ar Mariju citsvētdien... nu sveiks! Ar Dievu, ar Dievu! (*Ienāk, aizver durvis. Ļoti dusmīgi.*) Tā tad atkal laikam nekā?

M a r i j a. Laikam.

M ā t e. Ko – laikam? Viņš tak tevi uzrunāja?

M a r i j a. Uzrunāja gan.

M ā t e. Un tu?

Marija rāda uz vina glāzi, kas pusnodzerta stāv uz galda.

M ā t e (*pieiet pie galda un pasmeķē*). Gatava auša, godīgam cilvēkam šito etiķi priekšā celdama!

M a r i j a. Vai Bērziņš bija negodīgs, ka tu viņu ar šito etiķi pacienāji?

M ā t e. Tas notika aiz pārskatīšanās.

M a r i j a. Bet taisni no tās reizes izpauzās vēsts, mēs Ezerlaukos dzirdot ar skābu jāņogu vīnu katru nepatīkamu precinieku. Es domāju, kad jau nu reiz tās valodas tādas iet – lai iet arī, un uzliku Rindēnam skābo.

M ā t e. Lai nu viens paklausās! Šitā ākstīdamās, tu vēl beigās visus aizdzīsi projām!... Aiz to es skatos, skatos, ko tas nabags dzer un arvien tās acis tā savādi saverkšķī. Nākamā reizē tu man arī ieliesi. Es tevi drusciņ pielūkošu.

M a r i j a. Nu tad lūdzu, lai Dievs nākamreiz sūta īsto. Tad dabūsi saldenu!

M ā t e. Īsto! Tam gan laikam vajadzēs būt kādam baronam!

Rindēns atkal ienāk.

R i n d ē n s. Olnīcas galā pamanīju... te laikam... palikuse... ā, tepat viņa ir! (*Paņem pātagu.*) Sveikas!

M ā t e. Sveiks! Tas ir uz atnākšanu, mīļo Rindēn!

Rindēns prom.

M a r i j a. Nu nezin vis.

M ā t e (*kas ļoti laipni bij runājuse, atkal ignī*). Nezin vis! Hm! Tur nu viņš aizbrauc! (*Skatās pa logu.*) Tāds cilvēks! Tāds cilvēks! Tas nu pagalam! Māja kā lāde un tepat kaimiņos, nauda Rīgā uz intresēm, pats – jauns, glīts, godīgs. Un jau amatā arī: tiesas priekšnieks. Mēs, mātes, – draudzenes! Es nezīnu, es nezīnu, ko tu vēl gribi! N u d i e, es nezīnu!

M a r i j a. Tikai vienu lietu, māt: patikšanu. Es gribu īstu patikšanu.

M ā t e. Kā nu tāds cilvēks nevar patikt! Nakts vidū: skriešus jau pie tāda jāskrien.

M a r i j a. Skries arī! Kurai viņš būs īstais, tā skries.

M ā t e. Īstais, īstais, īstais! To vārdu vien nu māki daudzināt! Ja tēvs vēl būtu dzīvs, gan viņš tevi saīstinātu!... Lūk, i te viņa pietrūkst! Viņš vis tev neļautu tos vīriešus tā dancināt un sijāt. Še ir tas un tas, ar to tu saderi kopā – tas tev jāņem! Tā viņš darītu. Un tu paklausītu un dzīvotu laimīgi. Bet nu – nu, jo labs nāk, jo tu labāka gribi. Piemini manus vārdus, meit: tu tāpat paliksi bešā kā tāda, kuru neviens nav bildinājis.

M a r i j a. Un ja nu par tiesu tā notiktu? Vai tā būtu tik liela nelaime? (*Uzņem kādu rokas darbu.*)

M ā t e. Ja tev par tiesu tādas domas ienāktu galvā, ka vari palikt bešā, tad tu vis tik jauki kā bezdelīga nečirkstētu: «Vai tā būtu tik liela nelaime?...» Bet n e v i l i e s, meit, – ne – vi – lies, es tev saku! Meitas tāpat nāk modē kā tāda ziņģe vai basta lakats. Papriekš: vai, cik skaists, vai, kas par meldiņu, – beigās: ni vairs kāds grib dzirdēt, ni redzēt! Tā ies ar tevi! Tagad tu esi cenā! Bet pagaidi vēl kādu laiciņu! Pagaidi! Tad būs pļuks! Kā no bluķa zemē! Tad tu varēsi svilpot.

M a r i j a. Tici vien, māt, e s nesvilpošu.

M ā t e (*gandrīz vai raudādama*). Bet e s svilpošu! Mana vienīgā meita nedrīkst palikt bez vīra. Tā kauna es nepanesīšu!

M a r i j a. Bet, mīļo mammīt, ko nu tagad jau par kaunu runāt – pavasarī par rudens salnu.

M ā t e. Ir gan vairs pavasaris – divdesmit ceturtais gads! Prātīga meita bez aubes nelaiž pār par divdesmit! Un tad – ak tu tētīt! – tu gan laikam nemaz neredzi, kā mūsu saimniecībā iet.

M a r i j a. Ko es tur varu darīt! Saime tagad visur bezkaunīga.

M ā t e. Bet tak drusku savādāka, kur saimnieks mājā. Es gan labi zinu, kā tēva laikā bij un kā tagad ir. Nerāva vis aci no pieres laukā! Negribēja vis ik dienas gaļas ēst, pietika ar divām reizām nedēļā.

M a r i j a. Tēvatēva laikā bija vēl labāk. Tad saime prasīja gaļas tikai četras reizes par gadu: ap Miķeļiem, ap Ziemas svētkiem, ap Lieldienām un Jāņiem.

M ā t e. Ak, nesāc nu alkatību runāt! Vai es viņus gribu mērdēt! Bet visa sava laba viņiem tak arī nevaru sagraust rīklēs.

M a r i j a. To jau arī neviens neprasa.

M ā t e. Neprasa gan tev! Par ko tad vairs nemaz nevar apklausīties, par ko tad vienumēr skandina kā pulkstenu ausis: «Es varu aiziet.»

M a r i j a. Nu, kam patīk, lai iet... Ak Krišs tev atkal tā sacīja?
M ā t e. Un pie tam vēl glīti izlamāja. Bet nav labi ar tiem citiem arī. Pičuks tāds vien ir kā sabozies un Tautšķis arī... tam ar nav... tur... laime vēl, ka tā Auce pie tevis piegriezusēs, citādi Krišs viņu arī jau būtu sakūdījis.

M a r i j a. Mārtiņš tev diezgan tika stāstījis par Kriša lielo muti. Mārtiņš jau Kriša negribēja. Kam tu viņu derēji?

M ā t e. Es palaidos uz krustmāti. Tā jau apsoliņās, gan šī ar viņu tikšot galā.

M a r i j a. Krustmāte arī reizēm vairāk apsola, nekā var izdarīt.

M ā t e. To jau es arī saku. Un tādēļ, lūk, es arī gaidu, lai tu precies. Būtu tad jel tak viena galva mājā. Nudie, ja tu vēl ilgi tā pretosies, – kā skaitīšos, tā apprecēšos vēl pate par otru lāgu! Tad tu redzēsi!

M a r i j a. Nekas nekaitētu, jauna jau vēl diezgan esi.

M ā t e. Nemaz nesmejies. Mana vecuma vēl neviens tik drīz neuzminēs kā tava.

M a r i j a. Tiesa gan. Es pate teiktu, ka tev trīsdesmit pieci, ja nezinātu, ka tev jau četrdesmit trīs.

M ā t e. Ujā! Tu esi laba! Četrdesmit trīs!

M a r i j a. Nu jā, tu tak man teici, tu esot taisni divdesmit gadu vecāka par mani. Ja tu tagad gribi palikt jaunāka, tad jau jāprasa, kā viņu sauc.

M ā t e. Ko tad?

M a r i j a. Nu jauno tēvu, jauno tēvu!

M ā t e. Auša!

Lavīze uznāk no kreisās puses.

OTRAIS SKATS

Māte. Marija. Lavīze.

L a v ī z e (*viršbrunčus uzsprauduse, stulpu zābakos pieiet pie galda, paskatās viņa glāzē, pieliek to pie lūpām un atliek ātri glāzi uz galdu atpakaļ. Lēnām un apdomīgi*). Ahā! No etiķa mucas. (*Noskurinās.*) Brr! (*Pieiet pie skapja, atver to, paņem krīta gabalu un skaita baltās striņas durvju iekšpusē.*) Viens, divi, trīs, četri, pieci, seši, septiņi. Vai zini, Marij, cikais Rindēns ir? Astotais.

(*Pievelk stripu un aizver skapi.*) Ja Dieviņš tev duci precinieku nolīcis, tad vēl četriem jānāk, iekams īstais rādīsies.

M ā t e. Saki labāk, ka Marija to nupat izlaida vējā.

L a v ī z e. Rindēns īstais? Meli. Īstais piebrauks ar divi zirgi un pederu vāģiem. Vai ne, Marij?

M a r i j a (*jautri*). Kā tad, krustmāt, kā tad! (*Piesteidzas viņai klāt un atlaiž uzsprastos brunčus.*)

L a v ī z e. Lai nu, lai nu! Tūliņ jau atkal būs jāuzsprauž. Ienācu tikai paprasīt, kurš sivēns rītā tiem Jāņiem būs kaunams: daglais vai baltais? Jāzina, kuru šovakar vairs nebarot.

M ā t e. Būs vēl jāapskatās. Bet Mārtiņam jau no rīta nebūs vaļas.

L a v ī z e. Es pats to sivēnu nomiegšu, lai tikai iztecina tutenu.

M a r i j a. Krustmāt, lai nu to izdara puisietis! Ja Mārtiņam nav vaļas – cits.

L a v ī z e. Nē, nē. Kad es pēmruden diviem vepriem varēju izņemt dzīvību, tad tas sivēns man kā špicka. Man tai saimei atkal druku jāparāda dūša. Sāk atkal palikt par daudz liela.

M ā t e. Es jau Marijai stāstu: Krišs mani smalki izgodēja.

L a v ī z e. Es arī šorīt no viņa dabūju piparus. Teica, ka visa saime aiziešot.

M a r i j a. Nu, nu! Lai tikai palūko Mārtiņu sakūdīt!

L a v ī z e. Vai tad viņš Mārtiņu vairs pieskaita pie saimes! Taisni Mārtiņa dēļ viņš jau errojas. Tas Ezerlaukos tagad esot saimnieks.

M a r i j a. Un kas Krišam par to?

L a v ī z e. Paprasi nu! Šis varētu labāk slinkot, ja Mārtiņa nebūtu! Mārtiņš viņam nepatīkams uzraugs.

M a r i j a. Un ja Mārtiņš par tiesu būtu saimnieks?

L a v ī z e. Jā, tad tā būtu cita lieta. Tāda amats jau ir saimi pārraudzīt. Bet puisis puisam to nepieļauj.

M a r i j a. Smiekli! Kas Krišam gan prasīs atļauju!

M ā t e. Bet tu dzirdi, viņš grasās iet projām. Pašā darba laikā! Ak, ak, visa tā varza beigtos, ja tev būtu vīrs! Ko domā, Lavīz, viņa ar to nabaga Rindēnu par citu neko nerunāja kā par to piena mašīnu. Centerpūga un centerpūga – mala, ka mala.

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi. Kad tad šis mums to mašīņu sacījās izskapēt?

M ā t e. Brauks jaunnedēļ uz Rīgu un tad atvedīs.

L a v ī z e. Nu ja. Taisni karstajam laikam tas mašīņš jau arī vislabāk derot... Bet iesim nu uz to sivēnu. (*Aizsprauž brunčus, prom pa kreisai.*)

Māte. Jāiet ir. (*Prom.*)

Marija nosēstas un strādā. Dungā dziesmiņu. Mārtiņš ienāk pa vidu.

TREŠAIS SKATS

Marija. Mārtiņš.

Mārtiņš. Kur saimniece?

Marija. Māte nupat tur izgāja.

Mārtiņš grib mātei doties pakal.

Marija. Mārtiņ!

Mārtiņš. Nu?

Marija. Kas tev mātei sakāms?

Mārtiņš. Man ar viņu jārūnā... Jāizrunājas.

Marija. Kas, kas? Par ko tik svarīgā balsī?

Mārtiņš. Ak, man nāk nepatikšanas aiz nepatikšanām! (*Grib aiziet.*)

Marija. Tak paliec jel acumirkli! Kas par nepatikšanām?

Mārtiņš. E!

Marija. Nu pastāsti jel!

Mārtiņš. Ko tur! Gan jau dzirdēsi no saimnieces.

Marija. Tu esi ērmots cilvēks, Mārtiņ. Ne tev priekš manis kādreiz laika, ne kāda laba vārda. It kā es tev kaut ko būtu nodarījuse!

Mārtiņš. Tu man ko nodarījuse? Tas man nekad nav ienācis prātā.

Marija. Nu kāpēc tad no manis tā... arvien tā izvairies?

Mārtiņš. Es izvairoties? (*Ļešmejas isi.*) Hm! Un man taisni pārmet...

Marija. Ko tad? Kas tad?

Mārtiņš. Lai paliek! (*Grib atkal aiziet.*)

Marija. Nebēdz nu, nebēdz! Kas tev pārmet? Ko tev pārmet?

Mārtiņš. Ak, tur ir lieli, gari pātari! Kamēr es mājā spaiņus stīpāju, tikām Krišs pļavā sataisījis tādu ļembestu... un kad es nogāju turp...

Marija. Tas tik ir cilvēks! Nu, ko tad šis? Ko šis tev sacīja?

M ā r t i ņ š. Es... es... kalpojot jums par daudz un turoties ar jums par daudz uz vienu roku...

M a r i j a. Ak, tās ir vecas pasakas! Cita viņš nekā neteica?

M ā r t i ņ š. Grasās iet projām. Sakūdījis Pičuku, i pat Taukšķi.

M a r i j a. To es arī jau zinu. To tu stāsti mātei vai krustmātei. Runā par citām lietām.

M ā r t i ņ š. Man nekādu citu lietu nav.

M a r i j a. Nav? Pameklē, kas zin, ka neatrodas! Kā būtu, kad tu ar mani drusku parunātos – nu sacīsim – par Rindēnu?

M ā r t i ņ š. Kas man par viņu ko runāt!

M a r i j a. Vai tev negribētos zināt, kādēļ viņš te bij?

M ā r t i ņ š. To jau zinu.

M a r i j a. Centrifūgas dēļ?

M ā r t i ņ š. Ko nu par to! Par to var runāt ir mazāk uzpucējies cilvēks.

M a r i j a. Un, ko es viņam atbildēju, to tu arī zini?

M ā r t i ņ š. Kā tad.

M a r i j a. Kā tu to zini?

M ā r t i ņ š. Tādēļ, ka arī Rindēns priekš tevis par prastu.

M a r i j a. Par prastu! (*Smejas.*) Par prastu! Kā tad, par prastu gan! Vai zini, Mārtiņ, kādu es gaidu? Baronu ar stikla karieti un četriem zirgiem! Viņš būs tik smalks, ka sulainis to izcels no karietes, sulainis viņu ievēdīs istabā un sulainis mani priekš viņa uzrunās! (*Smejas.*)

M ā r t i ņ š (*isi*). Tā jau var gan iznākt! (*Aiziet ātri pa kreisai.*)

M a r i j a (*it kā neviļot pāri soļu viņam pakaļ. Sakniebj pirkstus dūrēs un savēl gīmi. Stāv tā brītiņu.*). Ā! (*Iet un sāk strādāt. Uzņem jautru meldiņu. Norauj to piepeši un nomet dūsmīgi darbu zemē. Galvu rokās saņēmuse.*) Ā... (*Pauze. Auce pakar galvu pa kreisajām durvīm.*)

CETURTAIS SKATS

Marija. Auce.

A u c e. Marij, piens katlā.

M a r i j a (*igni*). Lai viņš ir!

A u c e. Vai tad tu nenāksi siera siet?

M a r i j a. Ne!

A u c e. Bet es tak vēl nemāku viena pati.

M a r i j a. Nu tad mācies!

A u c e (*ienāk, paliek pie durvīm stāvot*). Tu esi saskaitusēs. Vai šis... nupat Mārtiņš aizgāja pa ķēķi... tas laikam... tas tevi... tas gan arī ir cilvēks. Pičuks zobus vien uz viņu griež, un Krišs pat nozvērējās ar viņu vairs ilgāk kopā nedzīvot.

M a r i j a. Lai viņš iet ratā!

A u c e. Ujā, cik tu bārga! Brīnums, ka tas Mārtiņš pret mani tāds labs. Es par viņu nevaru žēloties.

M a r i j a (*bārgi*). Vai tad es par Mārtiņu žēlojos! Tu arī nemaz nesaproti!

Auce parausta plecus, prom.

M a r i j a. Auce!

A u c e (*ārā*). Tūliņ.

Marija iet nemierīgi istabā no viena gala uz otru un paceļ nomesto rokdarbu.

Auce ienāk.

A u c e. Jāuzrauga katls.

M a r i j a. Tik ātri jau nu vēl tas piens nesasils! Panāc drusciņ šurp. Pastāsti man kaut ko. Saki – vai tu ar to Pičuku jau ilgi pazinies, kamēr vēl nebijāt precējušies?

A u c e. Kur nu ilgi! Pēmpavasār abi gluži sveši iegājām Svempos.

M a r i j a. Un šopavasār mūsu mājās nodzērāt kāzas. Tad jau viss notika gada laikā?

A u c e. Ak, taisnību sakot, vēl drusku ātrāk. Ap Bērtuļa tirgu es jau biju Pičuka brūte.

M a r i j a. Ak tad vēl i ne rudens nenogaidījāt!... Auce, es gribētu zināt, kā toreiz ar jums viss bij?

A u c e. Kā bij?... Nu, viss bij gluži riktīgi.

M a r i j a. Nu jā, jā. Jā tak! Bet es gribētu zināt... saki – kas papriekšu runāja par precēšanos: tu vai viņš?

A u c e. Vī – kas t ā par prasīšanu! Kā tad lai es! Dievs tētīt – klieudz jau nu gan tagad par meitām, ka tās trakas, bet gluži tāda es jau vis nebiju.

M a r i j a. Nu, es jau nu arī tāpat vien... es jau tevi gan zinu... Bet Pičuks, kā tad šis? Nebij nemaz bailīgs?

A u c e. Iesākumā nu bij tāds... Bet, kad apradām, tad nekā nevarēja sacīt.

M a r i j a. Nu un tad?

A u c e. Nu un tad... tad tas tā gāja... Uzpasēja mani briesmīgi – kur es, tur šis, kur es, tur šis! Gāju es ganos svētdien, šis ar saviem zirgiem turpat, kur es. Gāju es uz baznīcu, Pičuks man arī. Gāju es uz klubu, Pičuks līdzī un dreb, kad es ar kādu citu dancoju... Ak, tie bij traki laiki!

M a r i j a. Un tev viņam nemaz nebij jāpalīdz tikt uz ceļa? Proti, ar to uzrunāšanu.

A u c e. It nemaz.

M a r i j a. Kā viņš tevi uzrunāja?

A u c e. Ak, ko tur nu!

M a r i j a. Pastāsti, es to gribētu zināt!

A u c e (*kaunīgi smīnēdama*). Nudie, es vairs lāgā neatminos!

M a r i j a. Ko nu runā! Stāsti nu, stāsti!

A u c e. Nudie, es nezinu, kā lai to izstāstu... Tas bij īsi priekš Bērtuļa tirga. Laikam pēdīgā svētdiena priekš Bērtuļa. Man bij ganu diena. Es biju ielaiduse pļavā, lopi atālā mierīgi ēda – pate pļavmalā pie kaudzes sēdēju un šuvu. Te man uzreiz kaut kas – būs! – iekrīt klēpī... Viens ābols... Es tūliņ zināju, kas tas sviedējs, bet šuvu vien tālāk. Te – būs! – otrs ābols... «Ūja,» es smejos, «vai nu jau āboļu lietus sāk līt! Jāprasa Vanagu Pēteram, vai viņpus kaudzes ar tāds debesis uznācis!»... Te Pičuks klāt un saka, lai neniekojoties, es gan esot zinājuse, ka šis tas esot. Bet es palieku pie Vanagu Pētera un sāku to vienu ābolu tiesāt. Lai šim arī dodot ko nokost. Es dodu arī, šis nokož un saķer manu roku, un nelaiž un nelaiž tās vairs vaļā. Un nu sāk runāt, kā es šim patīkot, un tā un tā, un prasa – – – vai Dieviņ, es to nemaz nemāku izstāstīt!

M a r i j a. Nu, nu, nu! Tūliņ jau būsi galā. Viņš prasīja, un tu – ko tu atbildēji?

A u c e. Es nezinu, kas man tāi acumirkļi par untumu uznāca. Es paliku tāda salta, tāda švītīga: «Ko tu runā? Ko tu saki? Es nesaprotu!...» Bet pie tam sirds lec kā zirgs, un šis tik ņem aiz bizes cieti un bučo nost... (*Maza pauze. Marija koda lūpas.*)

M a r i j a. Bet, ja nu Pičuks būtu kautrējies tevi uzrunāt, ko tad tu būtu darijuse?

A u c e. Tad es būtu gaidījuse.

M a r i j a. Un tad?

A u c e. Un tad es vēl būtu gaidījuse. Un, ja viņš t a d vēl nemostas, tad es viņam tā drusku būtu pamājuse, sak, muļķi, te ir manta!

M a r i j a. Bet ja nu viņš ir tad vēl būtu klusu cietis?...

A u c e. Tad būtu slikti bijis. Tad tak es būtu zinājuse, ka viņš manis neņems, un tad tikai atliktu viens no diviem: vai iziet pie cita, vai palikt par vecu meitu.

M a r i j a. Varētu arī vēl kāda trešā lieta notikt: tu v i ņ u būtu varējuse bildināt.

A u c e. To nu gan nemūžam! Drīzāk būtu nokoduse mēli nekā sev to kaunu darījuse! Un tas jau arī neko nebūtu līdzējis. Kas neprotas, kad tam ar acīm pamirkšķina, tas nepratisies arī, kad to tīšā prātā bildinās... Bet es gan nezīnu, Marija, ko tu par mani domā. Papriekšu tu prasi, kas no mums sācis knakstīties, un tad tu domā, ka es viņu būtu varējuse bildināt! Tas nav... tas ir ēmoti. (*Apķerdamās.*) Vai! – piena katls! (*Ātri prom pa kreisai.*)

M a r i j a (*nogrimdama domās*). Tas nepratisies arī...

Auce iekiedzas skaļi. Marija steidzas uz durvim.

A u c e (*ieskrien istabā ar lielu pavārnīcu rokā*). Kūs, Marij, kūs! Piens kūs!

M a r i j a. Re nu! (*Paķer pavārnīcu, izsteidzas laukā.*)

Auce viņai pakaļ.

Ārā Mariju dzird saucam: «Uj, uj, uj, uj! Traka is piens! Trauku, trauku, Auce, žigli! Atņem uguni, drīzi! Uj, uj, uj! Skaties, ko šis izdarījis! Drīz, drīz, drīz! Ūdeni, lej ūdeni uz pagalēm!» Auce pa starpām vaimanā: «Vai Die, vai Die, vai Die, nu ir ķeza, kas nu par ķezu!» Kad troksnis norimis, tad pa vidu ienāk Taukšķis un Krišs.

PIEKTAIS SKATS

Krišs. Taukšķis.

K r i š s (*stumj Taukšķi iekšā*). Ej nu vien droši iekšā. Nesāksi tak te uz sliekšņa vēl stomīties! Kad prātīgs cilvēks reiz kaut ko cieti apņēmis, tad ... tade... tad tas viņam arī jāizdara – īsi un āši!

T a u k š ķ i s. Tiesa gan, Kriš, tiesa. Bete... bet... es vēl no sirds dibina... tā... tā nemaz neesmu... tur pļavā gan ... bet, jo tuvāk mājai... tad tā... hm... tā ir... es savā laikā vēl tāda ļembesta neesmu taisījis. Un pie sliktiem saimniekiem esmu dzīvojis... nūdien... sātaniem. Bet ar godu savu gadu... Visu... (*Jauki.*) Ek, Aulitēnos, tur, kad es dzīvoju... tur, to pirmo lāgu... tur bij tāda

pate putra. Lūk, tase... kā viņu sauc, kas tagad dzīvo tās... tase... e, tas ar to kleino kāju, kur vēl apprecēja... man tas vārds vienādiņ piemirstas...

K r i š s. Tas arī atstājās?

T a u k š ķ i s. Jā. Vasaras vidū. Taisni no pļavas. Kā smejas, no siltām pēdām. Iegrūda grābekļa kātu zemē un aizgāja.

K r i š s. Nu redzi, Tautkšņi, tāpat kā mēs tagad. Un bez tam mēs vēl esam trīs, kopā ar Auci četri. Pulkā arvien ir drošāk.

T a u k š ķ i s. Tas nu gan. Bet tur Aulitēnos ēšanas dēļ... jāsak, varēja... ēšanas dēļ varēja atstāties. Maizē vairāk lācauzu nekā rudzu. Es pats... desmit pūru es pats samalu tādu rudzu. Melders brīnējās, boi, šis savu mūžu tādas labības ne... (*Jauki.*) Gubermente ar vēl pienāca, padeva man labdienu – nebij nemaz lepna, tāda kā tā, kas viņam vēlāk bij, tā gāja... domāja, ka vai debešus izmaisīs ar degunu... tāda aste pakaļā, slaucīja grīdu... zeļļi smējās, nu vairs slotas ne... nu bērziem miers... dzirnavās vairs nevajagot slotu...

K r i š s. Ak, tur Aulitēnos bij slikti! Bet te – tu netici, ka te nu arī tā būs?

T a u k š ķ i s. Par to, ka līdz šim te ēšana... par to, ka tās nevarēja pārkliegt.

K r i š s. Bet es tak tev stāstu: nu nāks tā mašiņa mājā. Rindēns tak tādēļ te šodien bij... Vai tu domā, ka tie sievieši te nav gudri? Mājās ļaudis laižama manta, viss pie rokas – kā tad nu sāksi knapiņaties! Bet nu tu redzēsi! Nu šķīstu pienu liks uz galda, zilu kā vārnu, nu ēdīsi biezu pienu tik sausu, ka, saņēmis sauļā, varēsi sēt kā zirņus. Vai v i ņ a s būs tur vainīgas? Pasargi Dievs! P i e n a mašiņa, piena mašiņa!

T a u k š ķ i s. Hm! Boi! Ak tas... tase centerpūķis noņem gan tam pienam visu svētību?

K r i š s. Pēdīgo krējuma piliti! Un tad tā griešana! Linu malšana ir blēņošanās pret t o darbu. Un tas troksnis! Viens ritens kauc kā pārsests suns, otrs kviec kā trīs dienas nebarots sivēns, trešs rūc kā – nu, es tev saku, kurls varbūt cilvēks no tā trokšņa nepalikis, bet ausis tev uz pus dienu aizkritīs, ka nožvakstēsies vien!

T a u k š ķ i s. Hm! Ta tad gan!... Pakarams cilvēks, kas tādu verķi izgudrojis.

K r i š s. Tas viss vēl nekas. Bet tas piens, t a s – plīks un skādīgs.

T a u k š ķ i s. Vajadzēja žēloties, lai tās mašiņas pavisam aizliedz.

K r i š s. Ej nu tumsā gaismas meklēt! Ja tas piens vēl tūliņ kaitētu, tad tu varētu ko izdarīt. Bet tūliņ viņš tā sliktuma vis neizrāda. Tikai pēc trim gadiem cilvēki no viņa akmeni dabūjot vēderā. Vecāki – jau pēc diviem.

T a u k š ķ i s (*nospļaudamies*). Tfu tu, tādas mašīnas! Bet kā tad tas... ēm, bēm... tas... ar to pienu?... Ko?... Linu mašīnā ielaiž linus – iznāk lini, ne par matu sliktāki. Kapijdzirnaviņās ieber cigoņus, iznāk kapija, ar nav sliktāka. Kā tad tas ar to pienu?

K r i š s. Redz, ar to pienu ir tā: tur tai centripogā ir tāda bumba, tāds stops, un tur iekšā tas piens griežas, griežas, griežas nejdzīgi ātri, sajūk... tā sakot... pats sevī... un... pārplīst... tas ir, tas krējums... tas, tas, tas, tas... tek un... tad tur... tas piens saputājas vienās putās, un caur tām putām... tās putās izceļas tāda nelaba... tāda ģipts, un tā paliek pienā, un caur tas piens ir skādīgs.

T a u k š ķ i s. Ak š'tā, š'tā! Bet nez vai visas mašīnas vienādas? Varbūt Ezerlaukiem atvedīs tādu, kur tā ģipts... tā putu ģipts... Visas linu mašīnas, lūk, arī nav vienādas. Vienai sviri... ēme... uz ruļļiem augšā, otrai apakšā. Man reiz bij tāda vienkloķa mašīna... gluži jauna... tā sadega gluži jauna Kalvēnu rijā... uguns bija iesprukuse pakulās...

K r i š s. Kā liekas, Taukšķi, tad jau tu tos Ezerlaukos gribi palikt. Tad jau laikam būs taisnība, ko ļaudis arī par tevi sāk runāt.

T a u k š ķ i s. Ko tad? Ko tad šie par mani... jāsak...

K r i š s. E, ko tur nu, ej vien labāk atpakaļ uz pļavu.

T a u k š ķ i s. Nē, nē, Kriš. Ko šie par mani... tas man... to tu man izstāsti.

K r i š s. Nu, Mārtiņš lakstojoties ap Mariju un Auci, tu ap veco Lavīzi!

T a u k š ķ i s. Ko? Ko? Ap to veco... es? Ap Lavīzi? Boi!... Boi, boi, boi! Ak tu tētīt, tādas izmuldēšanas! Es, cilvēks, tik svēts kā svece baznīcā, es lakstojoties! Vui, vui, vui... Tfu tu, tfu tu! (*Nospļaujas.*) Vadzi, ka šitā, tad tas par Mariju un Auci arī... tad tās arī būs tikai pasakas vien! Meli un pasakas, Kriš.

K r i š s. Ko nu par to! Es pats ar savu aci redzēju, ka Auce ar Mārtiņu bučojās.

T a u k š ķ i s. Bučojās! Boi Dieviņ! Tādu grēku. Bučojās? Un abi divi? Koe? Precēta sieva ar neprecētu... Nē, tu tētīt, tādas pasaules! Kas to no tās Auces būtu... kas to... Bet notiek gan tādas... tādas... (*Jauki.*) Toreiz, kad es Aulītēnos to pirmu lāgu... Vai to otru... nē, tak laikam to pirmu... tad tur bij tāds smuks puika... smukais Jānis... Lūk, ļaudis viņu tā... tādēļ, ka viņš tāds

dikti smuks bij... tas ar tur tā... ar otra sievu... citādi ļoti lāga zēns... man vēl uzšķiņķoja pipi... glazierpipi ar misiņa vāku... (Ar uzsvaru.) Stipra pipe... izkrita reiz no zobiem uz kula... bet nekā ...nesaplīsa...

K r i š s. Un par tevi es arī kaut ko varu pastāstīt, ko es pats...

T a u k š ķ i s. Tu pats? Nu, ko tad, ko tad?

K r i š s. Es viendien dzirdēju, ka Lavīze ar saimnieci runāja. Saimniece liedza, bet Lavīze sacīja, šī vairs ilgāk negaidīšot. Trīsdesmit gadu šās pūrs esot sastāvējis, nu esot beidzamais laiks klāt. Un prātīgāka saimnieka šī Ezerlaukiem arī nezinot. Un tad... tade... tad arī esot labi, ka kopā ar tiem četri simtiem šai būšot pilni trīs tūkstoši. Tava vārda viņas gan neminēja, bet par tevi tak laikam būs runājušas. Vai tu nestāstīji, ka tu Lavīzei naudu iedevis, ko uzglabāt?

T a u k š ķ i s. Kā tad! Un taisni četri simti!

K r i š s. Nu tad redz šē! Tad jau tā lieta skaidra.

T a u k š ķ i s. Bet kas tad tai Lavīzei, ka tā mani... Es tak, kā smejas, itin nevienas meitas... un Lavīzes... tās jau nu pavisam ne... es, cilvēks, tik svēts, tik svēts... un puisī gribu nodzīvot un mirt...

K r i š s. Saimniece jau arī iesacijās: «Bet ja nu viņš tevis neņem?» Uz to šī: «Aizraušu viņu kā sakāmi pie mācītāja!»

T a u k š ķ i s. Vai š'tā! Boi Dieviņ! Kā sakāmi! Tas riktīgi! Tie viņas vārdi! Kā sakāmi! Tā dūša viņai ir. Ne, ne!... Bet, Kriš, vai tu tikai riktīgi vien būsi dzirdējis? Reizēm, lūk... vai par tiesu par mani...?

K r i š s. Griez centripogu un precē Lavīzi! (*Grib iziet pa kreisai, bet atron durvis aizbultētas.*)

T a u k š ķ i s. Ko nu, kur nu! Paliec, es jau tev ticu, ticu. Man jau nu, kā redzams... kā smejas... ēm, bēm, nekas cits neatliks...

K r i š s. Kā ņemt kājas par pleciem. Es arī domāju. Jo, kad tas meitietis tev reiz būs dabūjis apaušus galvā un tevi piejūdzis pie vezuma, tad: velc, vilciņ, raudādams!

T a u k š ķ i s. To vien ne! Vui, vui, to vien ne! Paldies, Kriš, nu man ir, kā sacīt jāsaka, dūša kā miets. Nu es tūliņ... (*Iet uz durvīm pa labi. Paver tās.*) Ak nava vis iekšā.

Krišs, kas jau pirmāk uz viņu bij pametis acis, pielej ātri glāzi pilnu un notriec to uz dibinu. Sāk stipri kāst.

T a u k š ķ i s (*apgrieždamies*). Kas tad tev? Kas tev?
K r i š s. Tur bij viena lāsīte. (*Kāsē.*) Pieliku pie lūpām (*kāsē*) ...
aizrijos!...

T a u k š ķ i s. Vai tik gārds?

K r i š s. Jā.

T a u k š ķ i s. Tad jau... m... m... kā kur smejas... man arī...
(*Satver pudeli un dzer. Sāk briesmīgi sprauslāt.*) Ujā... kas par... kas
par... kas par... tā jau gatava... (*Kāsē.*)

Piņuks ienāk pa vidu.

SESTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Piņuks.

P i č u k s. Ko tad jūs te? Ā – pudele! Vai divi vien tās šķirības
gribējāt nodzert? Redz mani nākam un aizrijas, cilvēki. Dod nu
šurp, lai es arī... (*Grib pudeli satvert, Taukšķis nedod un kāsē.*)
Dod nu, dod! (*Satver beigās pudeli, iedzer un kāsē. Krišs smejas.*)
Tas jau elpu raun cieti! Kas, velns, tas ir par tādu špukteri?

K r i š s. Tas... tas te... tās ir Taukšķa asaras. Tik skābi viņš
apraudājās, kad bij noņēmis no Ezerlaukiem aiziet.

P i č u k s. Tad tu atcāsi gan, Taukšķi? (*Noliek pudeli.*)

T a u k š ķ i s. Jā. Nevar citādi.

K r i š s (*uz Piņuku*). Un tu? Izrunājies ar Auci?

P i č u k s. Nevar tās nekur atrast. Gribēju tikt ķēķī, bet tas no āras
aizbultēts.

K r i š s. Brīnums! Un no iekšas arī! (*Rāda uz durvīm pa krei-
sai.*) Es nupat arī gribēju... bet netiku. Vai Mārtiņa kur
neredzēji?

P i č u k s. Nē.

K r i š s. Tas tak arī uz māju atskrēja. Kam šodien ķēķa diena?
Vai nav Aucei?

T a u k š ķ i s. Hm! Hm!... Ek, Piņuk, es nupat tam Krišam...
Aulītēnos... bij tāds smuks puika... smukais Jānis... smukāks
nu gan nebij par tevi... tev glītāks augums... tas ar tur tā... ar
tādu jaunu sieviņu... jauniņu, jauniņu... un šis ap to tikām,
tikām...

Auce un Mārtiņš iznāk no ķēķa.

SEPTĪTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks. Auce. Mārtiņš.

Mār ti ņ š (*Auci aiz rokas aizardams*). Ak, neesi nu... kad Marija nekā nesaka, tad tak tev arī... (*Ierauga šos, ātri atpakaļ.*)

Pi č u k s. Kur tu biji, Auce?

A u c e. Nu tak ķēķī – tu redzi. (*Grib pa vidu aiziet.*)

Pi č u k s (*viņu aizardams*). Tu jau esi raudājuse! Par ko tu raudi?

A u c e (*strupi*). Ne par ko.

Pi č u k s. Nu, nu, pastāstīt jau vari.

A u c e (*asaras noslaucidama. Pusjokodama, puspnoptni*).

Puisiešiem vis visa nevajaga zināt.

Pi č u k s. Kas tad Mār ti ņ š ir?

A u c e. Vai tu dzirdēji, ka tas man prasīja, kādēļ raudu?

Pi č u k s. Ko nu varēju dzirdēt, kad abas ķēķa durvis bij aizbultētas!

A u c e. Ak t u tas biji, kas ap tām klabinājās!

Pi č u k s. Tu dzirdēji un nelaidi iekšā?! Kādēļ?

A u c e. Tā mana pašas darīšana.

Pi č u k s. Neesi nu tik lepna. Eš nemaz nejokoju.

A u c e. Lai nu viens paklausās! Šis nemaz nejokojot! Nevienš jau arī negrib, lai tu joko! (*Grib aiziet.*)

Pi č u k s (*viņu puslīdz nelaiņi aiz rokas satverdams un atturēdams*). Paliec nu un atbildi, ko tev prasa!

A u c e. Kungs tētīt! Tāds kā!... Nu vairs i drusku papinkšķēt nedrīkstēšu! Laid nu vaļā!

Pi č u k s. Tā tad tu man neatbildēsi?

A u c e. Kad tu š i t ā prasi – ne!

T a u k š ķ i s. Boi, mīļo Aucīt, kam nu š'tā – š'tā nav labi. Atbildi vien, kad tev prasa. Kad prasa, atbildi. Apdomā, viņš tak... ēme... kā kur smejas, tavs vīrs.

A u c e. Ak, klusi nu tu! (*Iet atkal uz vidus durvīm.*)

Pi č u k s. Auce!

A u c e. Vai pātari vēl nav beigtī?

Pi č u k s (*pilnās dusmās*). Tā tad tu par tiesu ar to Mār ti ņ š sāk iet uz vienu roku!

A u c e (*ātri atcirdamās atpakaļ, pēkšņi*). Ko? (*Skatās acumirkli Pičukā ar plati izplestām acīm, tad, balsi nolaizdama.*) Negudrs! (*Prom pa vidu.*)

ASTOTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks.

K r i š s. Vai re, kas par štukiem!
T a u k š ķ i s. Boi! Boi!... Nē, nē! Hm! Pičuk! Pičuk!
P i č u k s. To tak nebūtu domājis!
K r i š s. Es arī ne!
T a u k š ķ i s. Ne pusgadu pie vīra! Toreiz, kad es Brāķeros dzīvoju...
P i č u k s. Tāds turks! Nav diezgan, kad ap to Mariju var lakstoties, jāķeras vēl ... ā, es viņam kaklu nolauzīšu!
K r i š s. Un cik nekaunīgs! Ko viņš tur sacīja ienākdams: kad Marija nekā nesaka –
P i č u k s. Tad Aucei arī esot jācieš klusu! Un šī paklausa arī! Sasper jods, nu man pietiek! (*Māte ienāk no kreisās puses.*)

DEVĪTAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks. Māte.

M ā t e. Nu, nu? Ko tad jūs te visi trīs? Es tak sacīju, ka launagu uz pļavu nesīšu! Jeb vai viss siens jau gubās?

Visi trīs cieš klusu.

M ā t e. Nav tak vēl! Taukšķi? Pičuk?
T a u k š ķ i s. Ēm, bēm... nava vis vēl.
M ā t e. Nu par ko tad jūs nācāt uz māju?
K r i š s. Mārtiņš jau arī ir mājā.
M ā t e. Mārtiņam te bij darbs.
K r i š s. Mēs arī te pa velti nestāvam.
M ā t e. Es te nekāda darba neredzu. Vai istabas sienas atstutējat?
K r i š s. Neesi nu tik liela! Ko tur nu tik daudz to muti plātit: gribam tev atsacīt.
M ā t e. Atsacīt? Tak ne visi trīs?
K r i š s. Visi trīs gan.
M ā t e. Ko?!... Par ko tad?
K r i š s. Esot grūt diviem kungiem izkalpot, kur nu vēl četriem!
Mums... man tas nav iespējams. Tādēļ es aiziešu.

M ā t e. Šai mājai gan četri pakšķi, bet, kur tai tie četri kungi, to nezinu.

K r i š s. Pameklē vien! Un, ja ceturtā nevari atrast, tad apvaicājies pie Mārtiņa.

M ā t e. Ak tā tā dziesma skan! Bet kurā vietā tad viņš tev kā kungs ir pretī stājies? Uzrādi jel vienu reizi, kad viņš tev pavēlējis: dari to vai to!

K r i š s. Ar vārdiem vien jau nepavēl.

M ā t e. Ar ko tad?

K r i š s. Ja viņš ritā pulksten trijos slienās kājās, tad tak man arī jāceļas.

M ā t e. Ak tu domā, ja viņa nebūtu, tad es tev līdz brokastīm ļautu sust?

K r i š s. Ko nu tā runāt! Bet savādāk jau būtu. Tad tie darbi ietu kārtīgāk. Bet nu: šis tev izēdas labu labo, izvieto kaulus pa māju un, kad tad sprūk pie darba, tad nezina, ko ķert, ko grābt. Otrs, pakal dzīdamies, lai vai izlaiž dvēseli. Tāpat šodien. Mēs sautējamies uz siena pļavas, šis tup vēsā rijas priekšā un stīpā traukus ziņģēdams. Tā tas neiet.

M ā t e. Vai tu māki traukus apstīpāt? (*Krišs cieš klusu. Uz Pičuku.*) Un tu? (*Pičuks neatbild.*) Un tu, Tausķķi?

T a u k š ķ i s. Ko nu sacīt... es jau arī tādu smalku darbu... tikai to taisnu...

M ā t e. Nu tad redzat. Tās piena mašīnas mums vēl mājā nav, trauku vajaga, es tā piena zemē nevaru kārst. Bet trauki sakrituši. Mārtiņš viņiem n e d r ī k s t uzlikt stīpu, j ū s to neprotat. Tātad tev, Kriš, par patikšanu es pate lai ziņģēju un stīpāju! Un kādus cepešus tad Mārtiņš ēdis, no kuriem tu arī nebūtu dabūjis? Un kas tev viņam tā liek dzīties pakal? Dari, ko vari, lēnām, bet labi.

K r i š s. Es lai šim pardonu dodu! Lai mani ar rūgušpienu nošau – to tik ne!

M ā t e. Jā, ko tad tu īsti gribi?

K r i š s. Lai viņš visur nevīkstās pa priekšu. Domā, ka šis te trīs gadi nodzīvojis, tad jau gatavs saimnieks! Bet tas ir izkritis!

M ā t e. Nu tad e j t u v i ņ a m pa priekšu!

K r i š s. Kas t' man no tā tiks! Ta tad būtu!

M ā t e. Nu tad saki skaidri laukā: tu gribi slinkot, bet aiz Mārtiņa nevari. Skāde gan!

K r i š s. Es jau to vienumēr esmu sacījis: mēs citi te neviens nekam nederam. Lai tad nu arī tas naskais paliek, slinkie var aiziet. Izmaksājiet man to, kas man nākas!

M ā t e. Par to runāsim vēlāk... Un jūs abi? Jūs arī par tiesu gribat...?

P i č u k s. Jā, es arī atstāšos.

M ā t e. Vai arī tādēļ, ka tev Mārtiņš pa priekšu vīkstās?

P i č u k s. Ir tā, un nav tā. Par to, ka viņš ar darbu iet pa priekšu, par to es nesaku nekā. Viņš ir vecāks un zina visu labāk. Bet man ir viena cita lieta, un tā... tā man dara lielas nepatikšanas.

M ā t e. Un kas tā par lietu ir?

P i č u k s. Ko nu tur daudz taujāt! Es jau nu tikpat nepalikšu.

M ā t e. Tu brīnums! Tu atstāsies, un es nezināšu iemesla!

P i č u k s. Nu jā, nu... Lūk, tas Mārtiņš... tas... pret Auci ir tāds... ir tāds... jau no pašiem Jurģiem...

M ā t e. Rupjš? Pič, tie ir meli! Viņš ar Auci vienumēr ir ļoti labs.

P i č u k s. Tā, lūk, ir tā lieta! Es negribu viņa labuma. Viņš savu labumu var iesāļīt!

M ā t e (*ļoti pārsteigta*). Ko tu tur runā, ko? (*Iesmejas.*) Ujā, ujā, cilvēks! Runājis un apdomājis! Mārtiņam tādas lietas ne prātā nav nākušas.

P i č u k s. Ko nu par to. To es zinu labāk.

M ā t e. Tur es nemaz neklausos. Tautšķi, t e v i tak tas Mārtiņš būs licis mierā?

T a u k š ķ i s. Jā, to es varu apliecināt ar skaidru sirdi. Man tas – Dieviņ! – ka viens priekšgājējs, tas es, kā smejas... ēme... kā dzērve no pakaļas. Es jau tā esmu apradis. Pie Gratienes ar tāpat bij. Tur bij tas... tase... Jesperu Juris. Prātīgs cilvēks...

M ā t e. Lai nu tagad paliek tas prātīgais cilvēks, runā nu pats par s a v u lietu.

T a u k š ķ i s. Jāe... jam... man par to Mārtiņu nekas. Bet man nepatīk tas piena mašīnš, kas esot apstellēts. Tas piens, tas... tase... un tā griešana...

M ā t e. Nebīsties, nebīsties! Ne tu tiksi tās mašīnas griezis, ne tā piena dzēris!

T a u k š ķ i s. Tā tu gan tagad saki. Bet būs reiz tas sātans mājā... tad... tade... šķīstu pienu liks uz galda, zilu kā vānu, une... biezu pienu... ēm, mem...

M ā t e. Kas tad nu mums gan liedza jums arī tagad tādu pavalgu dot, ja to būtu gribējušas?

T a u k š ķ i s. Vui! Līdz šim knapināties... tur jau jūs pašas būtu vainīgas. Bet tagad visu vainu uzkraus tam mašīnam, tam mašīnam!

M ā t e. Tu tā runā, Taukšķi, it kā tu pirmo dienu še dzīvotu!

T a u k š ķ i s. Bet pirmo gadu, māt. Kad es tur tos... tose...

M ā t e. Pats par sevi, par sevi, Taukšķi!

T a u k š ķ i s. Nu jāe, kā tad... Ēme... katram tak sava āda jāsargā. Jūs saimei gribat izsūkt... izsūkte... pēdīgo krējuma piliti, mēs atkal negribam tās... tāse... putu ģipts...

M ā t e. Kas par putu ģipti?

T a u k š ķ i s. Nu, tu jau gan to lietu labāk zini.

M ā t e. Vai dzi, Taukšķi, par to putu ģipti... kur tā ir, kas tā ir, to es nezinu. Bet es tev kaut ko pastāstīšu par kādu citu ģipti, ar ko tu esi saģiptēts. Šitā ģipts ir Kriša mēles galā. Tev nu gan it nemaz nav kauna, Kriš! Ja jau nu tev tos Ezerlaukos nepatīk, nepatīk – ej ar žēlīgu Dievu! Rīga jau liela diezgan, saņems arī tevi vēl preti! Bet nekūdi un nemusini tak tos citus!

K r i š s. Es kūdot? Es musinot? Jūs... jūs esat liecinieki, ka es kūdot! Par šitādu goda laupīšanu mēs vēl citā vietā runāsim, saimniec!

M ā t e. Citā vietā! Goda laupīšana! Āksts!

K r i š s. Jūs esat liecinieki, ka viņa lamājas!

M ā t e. Vēlreiz... āksts!

K r i š s. Un vēlreiz: liecinieki! Lai velns par stenderi paliek! – –

Māte ātri prom pa kreisai.

DESMITAIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks.

K r i š s. Lūk, tā ar viņiem vajaga apieties! Diezgan ilgi tie mūs spaidījuši! Bet nu mēs viņiem varam uzkniebt! Ja tik kas nav pa prātam: projām!... Ja tik kas nav pa prātam: projām! Smejas: uz Rīgu! Zināms, uz Rīgu! Tur tagad ceļ fabriķi uz fabriķa, un, ja ne uz Rīgu, tad pie cita saimnieka. Redzēsiet, kā citi mūs saņems, rokas izplētuši! Un dos vēl vairāk algas nekā te Ezerlaukos.

Lavize un māte ienāk pa vidu.

VIENPADSMITĀIS SKATS

Taukšķis. Krišs. Pičuks. Lavīze. Māte. Beigās Marija.

L a v ī z e (*vēl durvis, ar lielu tutenu rokā*). Nesaki nekā, gan būs labi. (*Ienāk*). Te tagad drusku jārevizierē. Saki tak, Kriš, – ko tu te īsti taisi par traci?

K r i š s (*bezkaunīgi*). Kas tev bēdas? Vai es kādreiz esmu prasījis, ko tu par traci taisi? Kas tu tāda esi? Es tev's nemaz nepazīstu! Kas tu tāda esi par bābu?

L a v ī z e. Es esmu tas pats bābiets, kas tev šopavasār iedeva pusrubli rokasmaudas, un tas pats bābiets, kam tu apsolījies: «Vai, krustmāt, no manis slikta vārda nedzirdēsi.» Vai nu mani pazīsti?

K r i š s. Pie jums jau pat jodi saceltu dumpi, ne vēl cilvēki! Izmaksājiet manu algu!

L a v ī z e. Par to nu tagad nerunāsim... Pičuk, Taukšķi, ejat pie darba!

K r i š s (*arvienu ātrāk viens caur otru*). Vai tad ar labu vis neizmaksāsiet?

P i č u k s. Es neiešu, es arī atstāšos!

L a v ī z e (*uz Pičuku*). Tādos niekos es nemaz neklausos. Ej pie darba! Ej uz sienu, Taukšķi, ej, ej, ej! (*Taisās viņu stumt pa durvīm laukā*.)

T a u k š ķ i s (*atgaiņādamies*). Vui, vui, vui – vai t' nu ar gvaltām – vai t' nu gluži ar gvaltām... Tā ne, tā ne... Es jau nu pie tās raspus... tās centerpuskas nepalikšu... pēdīgo svētības piliti... to es nevaru...

K r i š s (*reizē ar Taukšķi, drusku vēlāk uzsākdams*). Ak tad – tad ar labu vis nedosiet? Vai vēl neesat bagātas diezgan! Vai otra sviedrus gribat rīt?

L a v ī z e (*viena pate*). Klusu, tagad es runāju!

K r i š s. Šī runātāja! Es arī gribu runāt!...

M ā t e (*kopā ar Krišu*). Klusu, lai krustmāte!

L a v ī z e (*diktāk*). Klusu, tagad es viens pats runāšu!

K r i š s. Ekur prāvestiša! Šī viena pate! Man jau neviens mutes neaizbāzīs!

M ā t e (*uz Pičuku un Taukšķi*). Vai nedzirdējāt, ko krustmāte sacīja! Ejat jel! Gan vēlāk izrunāsimies.

P i č u k s. Ko nu vēlāk! Mana lieta neprasa nekādas apdomāšanās. Jau no pašiem Jurģiem tas Mārtiņš bij tāds... un nu Auce arī sāk... nē, nē, kad es iedomāju, tad man tūliņ sirds aptekas! Es nepalikšu.

Neparko! Un, ja jūs manu algu gribat paturēt, – paturat arī! Ubagot tādēļ neiešu!

L a v ī z e (*reizē ar Pičuku, uz vienu un otru ar tuteni pamādama*). Klusu nu, e s tagad runāšu, klusu nu, Pič, e s tagad... Klusu, Taukšķi, m a n tagad tā darīšana! Apklusiet jel, cilvēki, lai kaut ko var saprast! Klusu nu, mās, es tagad... Lai tas Krišs iet! Nekliedzat tak, cilvēki! (*Pieiet pie galda, paķer pudeli, sit ar to un tutenā kātu uz galda*.) Klusu! Klusu! Klusu! Klusu! Klusu!

M ā t e (*reizē ar citiem*). Re nu, Laviz! Tiedi nu ar viņiem galā! Vai re, kā viņi māk! Ceļ vai māju no tās vietas nost! Es tā Kriša negribēju, tu vien bijī tā – tiedi nu ar viņu galā, tas viss viņa darbs! Ak, ak, ak, nu vairs nevar apklausīties. (*Sāk raudāt*.) Kas to būtu domājis! Kas to būtu domājis!

K r i š s (*tāpat*). Es pēdīgo reizi prasu: izmaksāsiet ar labu? Ja ne, uz pēdām uzdošu pie tiesas! Nav vairs veci laiki!... Jā: klusu nu, klusu nu – bēda man par tādu vecu grezeli! Par saviem sviedriem es varu runāt, cik gribu, sasit, ja gribi, to galdu lupatās!

T a u k š ķ i s (*tāpat*). Es gan dzirdēju, ko krustmāte teica, bete... es jau nu arī negribu... kad šie divi ne... ko tad es te, trešais, palikšu... Dabūsiet citus. Es jau klusu... tikai tie citi... es jau nekliežu... nē, krustmāt... Boi, boi, kas par troksni, sasitīsi vēl to pudeli...

M a r i j a (*ienāk pa vidu. Reizē ar citiem*). Kas tad te? Kas tad te par lērumu? (*Sasit rokas kopā*.)

Priekšgars krit.

OTRAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmā cēlienā.

PIRMAIS SKATS

Lavīze. Māte.

Lavīze sēd, domās nogrimuse. Māte ienāk no labās puses.

M ā t e. Nu, ko tad tu nu labu esi izdomājuse?

L a v ī z e. Kādu galu tad tā nu te var izdomāt! Kas tur ir, tas tur ir!

M ā t e. Tā, lūk, iet, kad vīrieša galvas nav mājā. Ak Dievs, ak Dievs!

L a v ī z e. Klusi nu ar to vīrieša galvu! Tā jau nu arī te cita nekā neizdomātu kā to: vai paturēt Mārtiņu un atlaist tos citus, vai paturēt tos citus un atlaist Mārtiņu.

M ā t e. Tautkšņi jau Mārtiņa dēļ nesakās aizejot.

L a v ī z e. Kādēļ tad? Ak tu domā gan tās piena mašīnas dēļ?

M ā t e. Dumš viņš diezgan priekš tam ir!

L a v ī z e. Nu, to tūliņ redzēsim! Nē, nemā vīlreiz visus priekšā. Bet pa vienam. Citādi atkal iznāks tāds pats Jonāsiņa tirgš kā pirmiņ.

M ā t e. Ak, ak, nu mums būs vai jāizput, vai! Ak, tā Marija, tā Marija!

L a v ī z e. Nudie, tu esi gatava... gatava... vai vēl nesāksi vilkt meldiņa!

M ā t e. Vai Die, vai Die!

L a v ī z e (*pieiet pie durvīm pa kreisai, tās pavērdama*). Kriš! (*Uz māti.*) Ja šis grib, lai atstājas. Šis ir tas kūdītājs, ar šito jārūnā stingri. (*Krišs ienāk.*)

OTRAIS SKATS

Lavīze. Māte. Krišs. Vēlāk Tautšķis.

K r i š s (*nelaiņi*). Nu?

L a v ī z e (*nosēzdamās*). Kas tad nu ir tavs pēdigais vārds, Kriš? Vai esi apdomājies? Tēva laikā no Ezerlaukiem neviens puisis nelaikā nav aizgājis, un tādēļ mums negribētos, ka tagad tā notiek. Neesi vairs rupjš un paliec tepat. Gads nav mūžs. Gan izdzīvosim.

K r i š s. Vai Mārtiņu atlaidīsiet?

L a v ī z e. Nē.

K r i š s. Nu tad nekā. Tad tik izmaksājiet manu algu!

L a v ī z e. Algas tu nedabūsi. Tu aizej bez vainas. Tad tās nevari prasīt!

K r i š s. Ak šitā! Vot, gudreniece! Ja es palieku, tad man Mārtiņš ādu velk pār acīm, ja aizeju, tad šī grib dīrāt! Bet še tev, resnā! (*Parāda Lavīzei pigu.*) Tas ir izkritis! Nav vairs vecie laiki! (*Prom.*)

M ā t e (*dusmas ar varu savaldīdama*). Nudie, sirds pa muti kāpj laukā!

L a v ī z e. Nu tad turi muti ciet, citādi paliksi vēl bešā! (*Pie durvīm.*) Tautšķi!

T a u k š ķ i s (*ārā*). Jāe! (*Ienāk.*)

L a v ī z e (*laiņi*). Nāc šurp, nosēsties, Tautšķi!

T a u k š ķ i s. Lai nu paliek, kā sacīt, laie...

L a v ī z e. Ko nu pretojies – mums tagad jārunā viens prātīgs vārds. Nāc nu vien! (*Paņem viņu aiz rokas un nosēdina pie galda.*) Tā, lūk! Skaties, māt, sēd nu kā brūtgans!

M ā t e (*glaimi*). Nu, par ko tad šis tā lai nesēd! Vēl jau no tiem gadiem nav vis laukā. Ka tik nodzītu to bārdū, tad redzētu, kas vēl par prišu vīru iznāktu!

L a v ī z e. Nez vai tad tev pašai viņa vēl negribētos iegātņos? Saimnieka tā kā tā mājā vajaga.

M ā t e. Ko nu par mani! Man jāgādā, ka meita tiek zem aubes! Bet tu gan! Ka tikai tu man vēl galu galā tai Tautšķī neieskaties!

L a v ī z e. Es jau nu reizēm pats arī tā bīstos. Ko tu domā, Tautšķi, vai no mums neiznāktu brangs pāris?

T a u k š ķ i s (*strupi*). Nē-e, nē-e!

L a v ī z e. Par ko tad ne?

T a u k š ķ i s. Par to, ka... to, ka... ēm... nu... sacīt... es jau, lūk, gribu nomirt puisī.

M ā t e. Skaties, ko šis izdomājis! Aiz to ni ar meitām knakstās, ni nekā... Hm, tā jau gan!

L a v ī z e. Jā, tādu cilvēku kā Taukšķi ar uguni var meklēt! Tas pievalda i nagas, i muti. Cik dažu labu reizi mēs paši savā starpā neesam norunājuši: ka jel visi tik maz aplam runātu kā tas Taukšķis, tad prieks būtu dzīvot.

M ā t e. Tiesa gan. Es jau nu arī tā: lai ticu kam ticēdama, bet Taukšķa vārdam es ticu.

T a u k š ķ i s. Tjā... man jau nu gan visi saka, ka es tāds cilvēks... Tādam, lūk, cilvēkam jau arī vajaga būt. Stingri vajaga audzināt. Daudz sist. Mani arī tēvs, kā smejas, dūšīgi tēsa. Reiz mēs, puikas... bijām tādi zeņķi (*rāda ar roku*)... vai arī varbūt tādi... (*Rāda atkal ar roku*.)

M ā t e. Nu jā, jā. Izstāstīsi to citā reizē. Mēs tagad runājam par to, ka tu tāds taisns cilvēks.

T a u k š ķ i s. Kā tad, es arī, kā smejas, biju taisns puika. Par to jau gribēju... e...

L a v ī z e. Āre, no laika gala tu tāds esi bijis! Un nu vien tu gribi apgriezties?

T a u k š ķ i s. Ese? ... Kā tad tā?

L a v ī z e. Tu sakies piena mašīnas dēļ aiziet, bet tev tur ir kāda cita lieta.

M ā t e. Es jau arī saku: Krišs tur vainīgs, neviens cits. Un, re, Taukšķi, to tu mums nestāsti!

T a u k š ķ i s. Nu jā, tiesa paliek tiesa... Krišs, sacīt jāsaka, ir gan... bete... bet viņš tikai to patiesību...

L a v ī z e. Ujā, patiesību! Tas jau vilku no meža melo ārā! Tam tu tici!

M ā t e. Ko t' šis tev stāstīja?

T a u k š ķ i s. To man (*atmet ar roku*)... negribas...

L a v ī z e. Kas nu par negribēšanos! Pūt vien vaļā! Meli vien jau var būt!

T a u k š ķ i s. Ni jau, krustmāt, nav!

L a v ī z e. Nu tad pastāsti! Tad jau redzēsīm.

T a u k š ķ i s. Nu, kad tu man tā uzstāj... ēme... tad jau... em... Krustmāt, tev tak pašai naudas diezgan.

L a v ī z e. Naudas? Ko tad tu?... Naudas man, zināms, ir diezgan.

T a u k š ķ i s. Tad, kā smejas, nevajadzēja būt... lūkote... tikot pēc otra.

L a v ī z e. Pēc otra? Pēc kura tad?

T a u k š ķ i s. Nu, klāri laukā: pēc manas!

L a v ī z e (*drusku pievirzīdamās tuvāk un noliekdamās uz priekšu*).Taukšķi, Taukšķi!

M ā t e (*reizē ar Lavizi*). Ujā, ujā!

T a u k š ķ i s (*atkāpdamies*). Nē, nē, nē, nē... nenāc... tas jau nu... es tikpat... tev's neprecēšu.

L a v ī z e. Neprecēsi! Dievs, piedod grēkus! Vai tad es to gribu!

T a u k š ķ i s. Ak, neizliecies nu! Es zinu gan... mēm... es tev patīku. Krišs... Un tad nupat tu pate... Bet es jau nu neprecēšos. Ni ar tevi, ni ar citu... Ese... puisī... tja... nomirt.

L a v ī z e. Ar žēlīgu Dievu! Ar žēlīgu Dievu! Nezinu, ko tas Krišs tev samelojis, bet e s nupat ar tevi tikai pa jokam vien runāju. Un par savu naudu arī nebēdā. Vai gribi, lai viņu tev atdodu? Gribi? (*Taukšķis cieš klusu.*) Tūliņ dabūsi! (*Prom.*)

M ā t e. Ak tad tādas bij gan par tiesu tavas bailes! Vai, vai, Taukšķi, kā tas Krišs tevi piemānījis! Bet nu, kad tev nauda būs rokā, nu tu bez bēdām pie mums varēsi palikt. Es jau nu arī pēc tevis netīkošu.

T a u k š ķ i s. Hm – kad nu tā... kad nav jādāmā, ka mani ar gvaltām... tad jau būtu vai... būtu vai... Bet jāpdomājas ir vēl.

L a v ī z e (*atkal ienākdama*). Še būs tavi četri papīri. Pavasara pracentes es vēl neesmu nogriezis. Bet glabā nu cieši. Es jau tos papīrus no tevis nemaz nebūtu izprasījis, bet domāju tāpat, sak, pie mums tie stāvēs drošāk. Priekš šitādas mantas zagļiem vienumēr labs ožamais.

T a u k š ķ i s. Tiesa gan, tiesa. Paldies pare... viens, divi, trīs, četri. Visi ir gan vēl. Un pracentes arī vēl klāt? Jā, jā... pracentes tie papīri nes. K a s tās par pracentēm, kas!...Tīri brīnumi! Ni tādām... ēme... pamberijam roku, ni kāju, guļ skapī vai sapelēdams, bet naudu pelnī! Kādas ieriktes tai pasaulē nav... Hm, p r a c e n t e s! Tā pate nauda vien ir... (*Iet.*) Tad nu es varēšu iet?

L a v ī z e. Jā. Bet kā tad nu bij ar to palikšanu?

M ā t e. Taukšķis sakās vēl drusku apdomāties.

L a v ī z e. Nu ja, nu ja. Tad ej vien un pasaki Pičukam, lai tas ienāk.

Taukšķis, ar neartikulētu balsienu divas reizes apzīmēdams «jā», iziet.

M ā t e. Nu tie simti tikpat jau kā vējā!

L a v ī z e. Lai viņi put! Pats tās naudas tas muļķis tikpat neprātis likt lietā. Paprasi jel, kur tas savu algu licis! Ja tas kaut cik būtu prātis

pietaupīt – skaties, kas tam tagad kopā ar tiem mantotiem četri simtiem būtu par kapitālu!

M ā t e. Jā, ko tur... pelnīt viņi prot, saturēt neprot.

Piņuks ienāk.

TREŠAIS SKATS

Lavīze. Māte. Piņuks.

L a v ī z e. Nupat Tautkšķis atzinās, ka tikai Krišs viņu sakūdijis. Dari nu tu arī tāpat un ej atpakaļ uz pļavu.

P i ģ u k s. Nē, tā es nevaru.

M ā t e. Tu liegsies, ka Krišs tevi kūdijis?

P i ģ u k s. To viņš darījis gan. Bet nu ir iznācis tā, ka man viņam jātic.

L a v ī z e. Ej jel, ej! Tie ir nieki.

P i ģ u k s. Nē, nē – darāt, kā zināt, bet, ja Mārtiņš šē paliek, tad es aiziešu.

M ā t e. Un ņemsi Auci līdzi?

P i ģ u k s. Dievs tētīt – vai nu te atstāt! Un ja viņa man lādē būtu jāieslēdz!

M ā t e. Vai, vai, Piņuk! Pašā darba laikā! Tik tuvu pie Jāņa dienas tu taisi tādus štukus! Tas jau gluži tā izskatās, kā kad jūs ar Krišu būtu norunājuši mūs izputināt!

P i ģ u k s. Vai nu tādēļ tūlī izputēsiet! Gan dabūsiet algādžus. Es jau arī jūs nemaz negribu putināt – vi, tā nerunājat! Bet ko t' lai dara! Sava paša lieta tak stāv tuvāk nekā otra.

L a v ī z e. Bet tas tak viss ar to Auci un Mārtiņu ir nieki, Piņip, – nieki un blēņas.

P i ģ u k s. Vai tu to vari apzvērēt, krustmāt?

L a v ī z e. Apzvērēt?

P i ģ u k s. Nē – nu tad redz šē!

M ā t e. Nu jā, Pič, kad nu tu domā tā, domā – dari arī, kā zini. Ar varu jau rados nevar tikt.

P i ģ u k s. Jā... man jau nu tā lieta pavisam nepatīk. Nudie!... Bet tad Auce man vēl tāda jauniņa un muļķe... jā, es citādi nevaru. (*Iet uz durvīm. Paliek pie tām stāvam.*) Bet es nāksu pie jums strādāt. Uz nedēļām. (*Nodur galvu, domā mazu brīdi.*) Vai zināt ko?

L a v ī z e. Nu?

P i č u k s. Man kaut kas iekrīt prātā! (*Tuvāk nākdams. Drusku nedroši.*) Vai nevarētu... nevarētu...man tās domas tā ātri iešāvās galvā... vai nevarētu tā ietaisīt, ka Mārtiņš precas?

M ā t e. Kā t' lai mēs to ietaisām? Un kas tad būtu?

P i č u k s. Ja viņš apprecējas, tad es palieku še. Sieva gan viņu pratīs valdīt, ja tas jāvalda. Liekat to lietu Mārtiņam priekšā. Pārdomājiet to lietu. (*Prom.*)

CETURTAIS SKATS

Lavize. Māte. •

M ā t e. Ko nu pārdomāsi, kur nav ko pārdomāt! Kur tad lai mēs nu priekš šā to brūti tā uz ātru roku raunam! Nav jau vis zars, no koka nolaužams un pie cepures piespraužams. Ak, tā Marija, tā Marija!

L a v ī z e. Klusi nu tak reiz!

M ā t e. Jā, jā, tev nu pašai arī nepatik! Apstiprināji vienādiņ to meitenu savā augstprātībā.

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi. Ar to Mārtiņu ir jāparunā. Var būt, ka tur kas iznāks. Pičuks tā nerunātu, ja kaut kā nebūtu manijis.

M ā t e. Nu tad pasauc. Izrunājies.

L a v ī z e. Jāpasauc ir. (*Iet uz kreisajām durvim.*)

Mārtiņš ienāk pa vidu.

PIEKTAIS SKATS

Lavize. Māte. Mārtiņš.

M ā t e. Lavīz!

L a v ī z e (*apgrīžas*). Ak tā... nu tad jau... vai Krišu redzēji, Mārtiņ?

M ā r t i ņ š (*tumši*). Nē.

L a v ī z e. Ar to nu mēs pilnīgi izšķirāties, Mārtiņ.

M ā r t i ņ š. Tautšķis stāstīja... Un, tā kā šodien tāda... tāda aizgaitas diena, tad... atlaidīsiet mani arī pie tās pašas reizes.

L a v ī z e. Ko? Ko?

M ā t e. Nesāc nu... vai tu prātīgs!

M ā r t i ņ š (*paīgni*). Es te visiem esmu par rieboņu. Ja manis nebūtu, tad te būtu miers un Dievs un neviens par aiziešanu nedomātu.

M ā t e. Lai nu viens paklausās, lai! Kam tad tu te esi par rieboņu? Vienīgi tam sliņķa Krišam. Un tas nu, dzirdi, aiziet.

M ā r t i ņ š. Un Pičuks?

L a v ī z e. Ko nu tā pienapuikas! Tiklīdz Krišs būs projām, tad Pičuks atkal būs, kāds bijis.

M ā r t i ņ š. Tā tā lieta nav. Viņš man pats acīs sacīja, ja es te palikšot, tad šis ar Auci aiziešot. Viņš domā...

L a v ī z e. Mēs tās blēņas par Auci zinām. Prātīgam cilvēkam tur nav ko runāt.

M ā r t i ņ š. Un to jūs arī zināt, ka es... ka es...

M ā t e. Ko tad?

M ā r t i ņ š. Es... Marija... man... mēs esot (*ātri*) ... man jāaiziet vien, es nekā cita nevaru darīt!

L a v ī z e. Ak šitādas lietas tas Krišs arī izmuldējis? Mīļo Mārtiņ, lai nu, lai nu! Kas tad tām ticēs! Marija atraidījuse slavenākos saimniekus --

M ā t e. Jā, pat šodien vēl vienu --

L a v ī z e. Tāda nedomā uz savu mājas puisī. Es jau nesaku, ka tu esi slikts. Vai ka tāda meita kā Marija priekš tevis par labu. Dievs pasarg! Bet tas nu tā reiz ir tāi pasaulē: kļava koka cibiņai meklē arī kļava koka vāciņu.

M ā r t i ņ š. Tas jau nu gluži riktīgi. Bet tomēr var atgadīties cilvēki, kas domā... Ak, man nepatīk par to lietu runāt!

L a v ī z e. Kas tur nu ko nepatīk! Prātīga izrunāšanās vēl nekur nav kaitējuse. Tu gribēji teikt, cilvēki tomēr varētu domāt, ka jūs abi sacerējušies? Laikam tādēļ, ka reizēm kopā aizejat uz tejāteri un Marija te mājā pret tevi tāda mīļa? Tu žēlīgs tētīt, ar tik labu puisī tak arī mīļi jādzīvo! Ja jau nu tur būtu kas cits -- kas tad Marijai būtu liedzis tevi jau sen apprecēt! Tos gados jau abi esat! Bet, lai tie cilvēki ap jums vairs mēles par velti nešauda, tad es pats uz priekšu to meitenu vedīšu uz tām ballēm un tejātriem. Bet vēl labāk, Mārtiņ, būtu viena lieta: ja tu precētos.

Mārtiņš saraujas gandrīz nemanāmi.

M ā t e. Tiesa gan, Mārtiņ. Mēs tā pa aušu galiem esam dzirdējušas, tev esot... tu cerējoties... Nu, ved viņu mājā!

M ā r t i ņ š. Man nav nevienas uzcerētas.

L a v ī z e. Nu, nu!

M ā r t i ņ š. Par tiesu. Un es... arī... nez vai jel pavisam...

M ā t e. Ej nu, ej! Par ko tad tā?

M ā r t i ņ š. Nu, es... pasaulē jau klapcu diezgan.

M ā t e. Ak, nieki, tāds cilvēks kā tu, tas par kalpu sava mūža nenodzīvos. Tev jau tagad diezgan prāvs grasis iekrāts. Ko tad nu bēdāt par klapciem!

M ā r t i ņ š. Lai nu kā. Bet precēt es tagad neprecēšos. Un, tā kā to nevaru darīt, tad man no Ezerlaukiem jāaiziet.

M ā t e. To vien ne! To vien ne! Mēs ar tevi tā esam apradušas, tā iedzīvojušās... to tu nedari!

L a v ī z e. Tad lai labāk viņi visi aiziet! Ņemsim algādžus un pirk-
sim to arklu ar tiem četriem lemešiem. Gan iztiksim.

M ā r t i ņ š. Neturat manis par tiepīgu: bet esmu apņēmies
aiziet.

L a v ī z e. Mēs pieliksim algas!

M ā r t i ņ š. *purina galvu.*

L a v ī z e. Piecpadsmit rubļu!

M ā r t i ņ š. Piecpadsmit rubļu? (*Domā brīdi.*) Nē, krustmāt!

M ā t e. Mārtiņ, Mārtiņ! Tu nu arī esi sasities ar tiem citiem uz
vienu roku!

L a v ī z e. Kuš, kuš, kuš! Kam nu tā! Ja viņam jāiet ir, ja tas
citādi nevar: sarēķināsimies godīgi un šķirsimies kā draugi. Vai tev
grāmatiņa ir klāt?

M ā r t i ņ š. Nav.

L a v ī z e. Nu tad ej atnes!

M ā r t i ņ š. Tūliņ. (*Aiziet.*)

SESTAIS SKATS

Lavize. Māte.

M ā t e. Ak, ak! Es nu vairs nekāda laba gala neparedzu! Ko t' nu
mēs, meitieti vien, lai iesākam!

L a v ī z e. Nesaki nekā — hm!... Ir jau tā... e... gan būs...
(*Pieiet pie skapja, izņem mazu rēķinu grāmatiņu. Meklē pa skapi.*)
Kur man tas blemstīķis palicis?

M ā t e. Tas bij pie manis. Es viendien sarēķināju sviestu. Paga, es
to tūliņ... (*Iziet pa labai.*)

L a v ī z e (*nosēstas pie galda ar grāmatiņu, pašķirsta tajā*). Hm, hm, hm, hm. (*Sit lēnām brīdi ar pirkstu uz galdu un pagroza galvu. Pauze.*) Hm! (*Pieceļas.*) Ķeza... (*Staiģā.*) Ķeza, ķeza... Hm, hm, hm. (*Piepeši viņai kas liekas iekrītam prātā. Gari stiepdama.*) Hm!

Marija ienāk no labās puses.

SEPTĪTAIS SKATS

Lavīze. Marija.

M a r i j a. Ko? Mārtiņš arī aizies?
L a v ī z e. Tā jau ir.
M a r i j a. Bet to tak tu nepieļausi?
L a v ī z e. Vai nu viss manā vaļā stāv!
M a r i j a. Soli viņam lielāku algu!
L a v ī z e. Viss tas jau izdarīts! Bet nekā!
M a r i j a. Tu... Jūs neprotat ar viņu runāt. Es to lietu izdarīšu...
Es viņu... (*Mārtiņš ar grāmatiņu rokā ienāk.*)
L a v ī z e. Dari, dari... Kur tad tā māte ar to blemstiķi paliek?
(*Prom pa labai.*)

ASTOTAIS SKATS

Marija. Mārtiņš.

M a r i j a (*uzlūko Mārtiņu mazu brīdi*). Vai par tiesu, Mārtiņ?
M ā r t i ņ š. Ko par tiesu?
M a r i j a. Tu aiziesi?
M ā r t i ņ š. Jā.
M a r i j a. Kādēļ?
M ā r t i ņ š. Es jau mātei un krustmātei sacīju, kādēļ.
M a r i j a. Nu tad pasaki man arī vēl.
M ā r t i ņ š. Man negribas vienādiņ to pašu delgt. Un, ja arī tu teiktu, ka nieku lietu dēļ aizeju, tas tomēr neko nelīdzētu.
M a r i j a. Tu esi tik prātīgs cilvēks, ka tu gluži nieku lietu dēļ vis neiesi projām. Bet tādas tās lietas tak arī nevar būt, ka tu itin nemaz un itin nemaz še vairs nevari dzīvot... Ja nu es tevi lūgtu, lai tu paliec, ko tad tu darītu?

M ā r t i ņ š (*sajukdams*). Es?... Tad es... tad... nē, kas jādara, tas jādara!

M a r i j a (*loti laipni*). Neesi nu tiepīgs, Mārtiņ! Krustmāte jau nu gan ir dūšīga rīkotāja, bet visur viņa tak arī nevar būt klāt. Saki, ko mēs bez uzticama priekšgājēja lai iesākam!

M ā r t i ņ š. Gan dabūsiet citu.

M a r i j a. Tu gan pats labi zini, ka tie ir tukši vārdi. Tie uzticamie cilvēki nav vis tā paņemami kā... kā zemenes ogu laikā. Paliec nu, paliec, Mārtiņ. Par manu mīļu lūgšanu. Dod man to godu, ka krustmātei varu stāstīt, ka tevi esmu pierunājuse. Jā, tu paliksi? Turēsim šo sarunu par jaunu nolīgšanu un nodzēsim līgabas. (*Iet pie skapja un rīkojas ap pudeli. Mārtiņš pa tam ar sevi ciņā.*)

M ā r t i ņ š. Nē, nē – lai paliek. Es nedzeršu.

M a r i j a. Nedomā, ka tev no etiķa pudeles došu. No saldenās, Mārtiņ.

M ā r t i ņ š. Ne, ne – lai paliek!

M a r i j a. No saldenās, Mārtiņ!

M ā r t i ņ š. Es dzirdu, es dzirdu. Bet es nevaru palikt. Dari, ko gribi. Neņem par ļaunu.

M a r i j a (*klusām, īgni*). Ā! (*Iegrūž pudeli skapī atpakaļ, aizsīt durvis cietī.*) Tu esi tiepša! (*Prom pa labai.*)

M ā r t i ņ š (*noskatās viņai pakaļ, saveļk ģimi*). Mazā čūska! (*Stāv un iet tad pie krēsla, tā atzveltni abām rokām satverdams, noliecas drusku uz priekšu un domā brītiņu. Tad viņš paceļ krēslu un nogrūž to dusmīgi no sevis nost.*) E!

Taukšķis ienāk.

DEVĪTAIS SKATS

Mārtiņš. Taukšķis.

T a u k š ķ i s. Es tev's meklēju, Mārtiņ.

M ā r t i ņ š (*īgni*). Vai tad es kur biju paputējis?!

T a u k š ķ i s (*izbrīnējies*). Boi – kāds tad tu? Gribēju ar tevi, kā sak, parunāties. Krustmāte teica, lai es apdomājos... un nu apdomājos ar... jāpaliek būs tepate.

M ā r t i ņ š. Tu jau arī gluži blēņu dēļ būtu aizgājis. Es tev vienumēr esmu sacījis: neklausies Krišā.

T a u k š ķ i s. Un šis man vienumēr: neklausies Mārtiņā, tase, kā

smejas, runā šām par labu. Bet lai nu: nu esmu savu naudu... un nu nezinu, kur to grūst. Jānēsā kā kaķenei bērni... ēme... no vienas vietas uz otru. Boi, boi! Nudie! Skapī nedriksu... Lūke – var izzagt. Saprot? Toreiz, kad es Krancos dzīvoju, tad tur tam Vitolīnam... puika vēl nebij mācībā gājis, bet skapis jau bija, brangs stāvskaapis...

M ā r t i ņ š. Un kas tad tur tam puikam notika? Izzaga viņam naudu?

T a u k š ķ i s. Jāe. No aizslēgta skapa. Un tādēļ skapī bailes... Ēme... tu esi, kā smejas, godīgs cilvēks, Mārtiņ, sak – vai tu to naudu nevarētu...?

M ā r t i ņ š. Man jau nu pašam tikai skapis vien ir. Un tad es arī iešu projām.

T a u k š ķ i s. Ak tad aiziesi gan? Hm! Nu, gudrāk arī ir! Tu jau lāga cilvēks, Mārtiņ, nudie lāga, bet šitādas lietas... ar tiem diviem meitīšiem... viena precēta sieva... otra tev's tikpat neņems... esot uzcerēts tur... ture... ek, ture... tas bagātais... Bet par ko tad tu neprecies pēc... kad naģi niez... savas kārtas... Precējies – kad nagu nevari savaldīt! Cilvēkiem, lūk, jādara šitā: kam tie meitīši, kā smejas, patīk, tam jāprecas, kam nepatīk, lai nodzīvo puisī. Jā. Bet ļembesta vien ne... Tad labāk aiziet.

M ā r t i ņ š. Ak tad Krišs tev piestāstījis gan pilnu galvu ar to ļembestu, ko es te taisot! Nu, lai tas tēviņš piesarga savu ādu!

T a u k š ķ i s. Boi, boi! Ko nu, ko nu! Neliec nu uz Krišu vien to vainu. Par to Auci jau nu nevar teikt, vai tu ar viņu... ēme... esi bučojies – –

M ā r t i ņ š. Ak bučojies es ar viņu esot!

T a u k š ķ i s. Tā jau viņš sakās noskatījies. Bet ka tu pie Marijas pa logu lien –

M ā r t i ņ š. Ko?! Pa logu! Pie Marijas! Kad tad?

T a u k š ķ i s. Vī – kā tu! Nu, pa naktīm! Dienu jau... dienu tas nav nekāda skunste. Dienu jau, ja gribi... m... m... i es...

M ā r t i ņ š (*lielās dusmās apkārt iedams*). Ak tad šitā! Ak tad šitik traki?... Un jūs visi tam ticat!

T a u k š ķ i s. Nu... tu jau nu gan dikti to Mariju uzpasē. Tad jau, kā smejas, i kādreiz...

M ā r t i ņ š. Ak tad ticat gan un domājat, ka Marija to pieļautu?

T a u k š ķ i s. Par ko ne! Tu tak... sacīt... stalts puisis, un tie meitīši niķu pilni... Boi Die, kā pilni!... Priekš precēšanās laba diezgan nevar izmeklēt, bet priekše... priekš... ēm... bēm... lembe... tur (*smejas*)... tur viņi nav tādi.

Pičuks ienāk.

DESMITAIS SKATS

Mārtiņš. Taukšķis. Pičuks.

P i č u k s. Nu, vai ar saimniecēm izrunājies, Mārtiņ? Kā paliek?

Mārtiņš neatbild.

P i č u k s. Nu, tik trakas lietas tak nu mūsu starpā nav notikušas, ka vairs ar mani nevari runāt! Nez ko tu manā vietā būtu darījis!... Runāji ar krustmāti?

Mārtiņš iziet pa kreisai, Pičukam uzmetis niknu mirkli.

VIENPADSMITAIS SKATS

Taukšķis. Pičuks.

P i č u k s. Tas nu ir lielajā sagājis kā silts krējums. Skāde! Mums līdz šim tā labi satika. Vai viņš aizies?

T a u k š ķ i s. Tā sacīja.

P i č u k s. Ak aizies! Tad es palikšu.

T a u k š ķ i s. Es jau nu arī apdomājos, sak, ko nu... Bet nu man viena lieta... jauns gan vēl esi, bet labu padomu... kā sacīt jāsaka... varbūt... Eke... man ar to naudu... tiem papīriem...

P i č u k s. Kas par papīriem?

T a u k š ķ i s. Tiem pamberijiem... kur mantoju no krusttēva... izņēmu kā negaisīgs no šām un nu nezinu vairs, kur grūst.

P i č u k s. Grūd cūkkūti aiz spāres. Drošākas vietas es nezinu.

T a u k š ķ i s. Nemaz nesmejies. Mans tēvainis... viņam, lūk, caur tiesām bij ienākuši piecdesmit rubļi no tā... tā... tā...

P i č u k s. Ak tos viņš glabāja cūkkūti aiz spāres?

T a u k š ķ i s. Nukad. Desmit gadu.

P i č u k s. Un vienpadsmitā? Cūkas naudu bij apēdušas?

T a u k š ķ i s. Jāe. Bet netišām.

P i č u k s. Nu, tad tā vieta vairs nav droša. Dod šām atpakaļ!

T a u k š ķ i s. Nez vai ņems... Un tade... eku... kauns... nupat tak kā izņēmu...

P i č u k s. Nu, tad cits nekas neatliek kā skapis. Atslēga tak labi slēdz?

T a u k š ķ i s. Slēdz gan. Vēl viņsvētdien iesmērēju ar prišu bomeļļu. Bet tomēr tāda nedrosme.

P i č u k s. Nieki!

T a u k š ķ i s. Vai tu domā? Bete... bet tam Vītoliņam... kad vēl nebij mācībā... no skapa... laķierēts skapis, oša pervē...

P i č u k s. Tavs jau nav laķierēts, Taukšķi! (*Krišs ienāk.*) Esi bez bēdām. Slēdz tik skapī.

T a u k š ķ i s. Ko citu lai dara! Kā smejas, zemē rakt tak nevar. Slikti, slikti, slikti. (*Prom.*)

DIVPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Krišs.

K r i š s (*tuvāk nākdams*). Kas t' šim par raizēm, ka tā vaid?

P i č u k s. Izņēmis savu mantojumu no saimniecēm un nu nezina, kur noglabāt.

K r i š s (*uzmanīgi*). Vai t' skapī vairs neesot rūmes?

P i č u k s. Prasi nu! Veco puisī untumi māc zemē.

K r i š s (*skatās pa logu. Tad, pie Pičuka pieiedams*). Klau, Pičuk, tu tak man palīdzēsi?

P i č u k s. Ko tad? Skapi vāģos iecelt?

K r i š s. Vēl jau tak nekur neesmu bijis zirga meklēt. Šās tak nedos. Tāpat tik sakrāmējos vien vēl... Nu jā, Pičuk, pie tiesas tu tak liecināsi, ka šās mani bez vainas atlaidušas?

P i č u k s (*atpleš acis*). Es?

K r i š s. Par labām priskām pēc beigtas praceses traktierī būs gādāts. Un zābaki tev arī par velti nebūs jāplēš. Bez liecinieku naudas no manas puses vēl pieci rubļi dabūsi ekstrā.

P i č u k s (*īsi*). Hm!

K r i š s. Tā tad es tevi droši varu uzdot par savu liecinieku?

P i č u k s (*pakausi kasidams*). Vai zini, Kriš... labāk... labāk liec mani mierā. Es pa tevīm neiešu vis.

K r i š s. Nu, nu!

P i č u k s. Jā, man tādas lietas nepatīk. Ja man jāliecina, tad liecināšu tā, kā bij: ka tu pats aiz laba prāta atstājies.

K r i š s. Ej nu, ej, Pičuk, ko nu tā! Kalpam tak vienādiņ jāiet pa kalpam! Citādi jau... Citādi jau pasaulē nemaz vairs nebūs kārtības. Es tak vienumēr ar tevi esmu bijis labs. Iedomā vien!

P i č u k s. Vai tad es pret tevi kādreiz esmu bijis sliktis?

K r i š s. To jau es nesaku. Esam jau vienumēr draugi bijuši. Un tādēļ tu šai lietā arī darīsi pa draugam. Es jau nu arī neknapiņāšos: došu tev desmit rubļu...

P i č u k s. Nē, nē, nē!

K r i š s. Nu, lai iet piecpadsmīt.

P i č u k s. Liecies nu mierā! Piecpadsmīt rubļu dēļ neiešu tādu lietu darīt.

K r i š s. Cik tad tu gribi? Piecpadsmīt rubļu un liecinieku nauda, tā tak ļoti smuka peļņa. Cik tad man pašam paliks! Neizej nu uz plēšanu, Pičuk!

P i č u k s. Tāds kā! Vai tad es šo gribu plēst! Ni ta kauna, ni, šitā runājot! Es lai pie tiesas melojot! Es lai paliekot par blēdi! Es lai tintē iekritot! Visu par piecpadsmīt rubļiem! Ekur balle!

K r i š s (*īgni*). Nu, nu, nesāc nu pātarot. Ka ne, ne!

P i č u k s (*aizskarts*). Vai Dieviņ! Nesāc nu gan pātarot! Šis otru grib pataisīt par žuliku, un tad lai vēl cieš klusu! Tādas šmuces! Vadzi, Kriš, to es no tev's nebūtu domājis! (*Auce ienāk.*) Paklausies, Auce, ko Krišs izgudrojis! Viņš grib –

K r i š s (*ātri*). Blēņas! Es tikai drusku pajokoju! (*Prom.*)

TRĪSPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Auce.

P i č u k s. Ahā! Šis man tik pajokojis! Ko domā, Auce, viņš grib, lai es pie tiesas viņam par labu liecinot. Grib sūdzēt par algu.

A u c e (*aukstī*). Nu tad liecini vien!

P i č u k s. Ko? Nepareizi?

A u c e. Tādam draugam kā Krišam tak jāpalīdz! Tas tev sastāstījis tik daudz laba, tas tev atkal ar labu jāatmaksā.

P i č u k s. Ko nu šis labu sastāstījis, ko! No viņa stāstiem ne žīda cūka nevar tikt gudra!... Nu pasaki reiz skaidri, Auce, – vai tu par tiesu ar to Mārtiņu nekad neesi... neesi... tā drusku...? Es nemaz nebūšu dusmīgs. Kas tur jums pirmiņ pa ķēķi bij par būdzīšanas? Ko? Par ko tās durvis bij aizbultētas? Par ko šis tevi mierināja?

A u c e (*rokas dūrēs sakniebuse, asaras ar varu norīdama*). Vai zini, Pičuk, kad tu šitā ar mani... vai zini... tu esi... tu esi viens briesmīgs cilvēks... Kas tur nu ķēķī bij? P i e n s tur bij katlā... Un man aizmirsās... un, kā ieskrienu ķēķī... tā viss... lērums... zemē...

viss... (*Raud.*) Un, kad nu Mārtiņš to ķezu palīdz noslēpt, tad viņš ar mani pa ķēķi precējas! Kājas tur varēja apbrucināt, ne precēties! (*Raud.*)

P i č u k s (*soļo nokaunējies pa istabu. Piesit ar roku pie galvas, nostājas pie Auces, grib runāt, staigā atkal un saka pēdīgi laipnā balsī*). Ak tāda tā lieta bij! Nu, es jau to nezināju! Kam tu to tūliņ nestāstīji!

A u c e. Ir arī prieka vēsts, kas tūliņ pa visu pagastu bij jāizpauž! Un kā tad tu prasīji? Kā sumpurns!

P i č u k s (*vienumēr pieļāvīgā balsī*). Nu, tīri tik traki tā lieta nebij. Bet to drusku... tā kā asāk man tie vārdi gan... ko nu par to niekojies! Tā lieta jau nav nemaz... Esi nu atkal... Mēs jau arī tepat paliksim... i, ja Mārtiņš paliek, paliksim tepat. Tu nu redzi, ka es... nu, neraudi nu vairs... (*Grib satvert viņas roku.*)

A u c e (*sit viņam pa pirkstiem*). Ak, liec nu mani mierā! Domā, kad šis kādu labu vārdu... tad jau es nu tūliņ... tūliņ... Ej nost!

P i č u k s. Nu mūžīgi tak nu tādēļ arī nebūsi mana asaru pūcīte! Kad es atzīstos, tad tak tu atkal vari būt laba. Pie kakla tā lieta jau nu neķeras.

A u c e. Bet pie goda! Pie sirds!

P i č u k s. Es apglāstīšu manu sirsniņu!

A u c e. Ej tu! Glāsti vien pats savu!

P i č u k s. To jau es gribu!

A u c e. Ej tu! Laid! (*Prom pa labai.*)

P i č u k s. Auce! (*Pāri soļu viņai pakaļ. Apstājas, apgriežas un nomet rokas pusjocīgā izmisumā. Tad jautri un droši.*) E, gan būs labi! (*Iet uz kreisajām durvīm. Tautšķis ienāk.*)

ČETRPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Tautšķis.

P i č u k s. Vai iesim atkal uz pļavu, Tautšķi?

T a u k š ķ i s. Jāiet jau būs. (*Satver Pičuķu aiz rokas. Noslēpmaini.*) Boi, boi! Ko domā, kāds tas Krišs! Grib, lai es... boi, boi, boi!

P i č u k s. Nu ko tad? Ko tad?

T a u k š ķ i s. Lai palšu liecību – pret šām!

P i č u k s. Par pieciem rubļiem?

T a u k š ķ i s. Nū kad!

P i č u k s. Un tad par desmit!

T a u k š ķ i s, *ar neartikulētu balsienu un slēgtu muti «jā» apzīmēdams.*

P i č u k s. Un, kad tu neapņēmieš, tad viņš tevi izlamāja?

T a u k š ķ i s. Jāe... Tas ir... papriekšu viņš gribēja... šis manu naudu aiznesīšot uz pagastlādi, un, kad nedevu, tad tikai sāka sunīt. Tāds pravardņiks! Bet vai t' šis tevi arī, kā smejas, gribēja...?

P i č u k s. Kā tad! Kā tad!

T a u k š ķ i s. Vai Die! Tāds cilvēks! Uz Sibēriju tāds var aizvest! Nudie – uz Sibēriju! Ek, tāpat kā tas...

Krustmāte ienāk no labās puses.

PIECPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Taukšķis. Lavīze.

L a v ī z e. Tātad tev tas untums pārgājis, Pičuk? Nu – nekas. Jauniem karstas asinis... Tad jau tā reizēm... Gan būs labi! Un par Auci arī nebēdā. Lai izraudas tur krietni pie mātes. Paliks acis skaidrākas.

P i č u k s. Es jau nu gan tā drusku pie vainas biju.

L a v ī z e. Ak, ko tur nu, gan būs labi... Un tu?

T a u k š ķ i s. Es? Es nu ar, kā sacīt, esmu iztrakojies. Lai paliek viss, kā... tikai... ēm, bēm... ar to naudu tā ir, kā ir: neņemsi tās atpa-kaļ? Labāk būtu!

L a v ī z e. Lai nu paliek vien pie tevis paša, Taukšķi! Paša manta, paša bēda. Tikai glabā cieši!

T a u k š ķ i s. Divreiz jau skapam gan atslēgu apgriezu.

SEŠPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Taukšķis. Lavīze. Krišs ārā. Mārtiņš ārā. Auce. Marija. Māte. Viss sekošais norisinās ļoti ātri.

K r i š s (*ārā*). Es lai muti turu? Turi tik pats savu! Jā! Citādi dabūsi vēl pa purnu!... Jā, to es vēlreiz saku! Jā, tu un viņa!... Un vēlreiz! Jā, tu! Tu! Jā, Marija tava... (*Iekļiedzas.*)

L a v ī z e (*pie loga piesteigdamās*). Kas tad tur?

P i č u k s (*pie loga*). Abi baras. Ā! Sāk plēsties! Dod, Mārtiņ, dod!

T a u k š ķ i s. Boi, boi! Ka tik tam Mārtiņam... skat, skat, Krišs ņem virsroku! (*Marija un Auce iekliedzas istabā pa labai.*)

L a v ī z e. Nu, lai nu viens, nu, lai nu viens...

P i č u k s. Turies, Mārtiņ! Lūk, tā! (*Priecīgi.*) Ā! Nu Krišs bētē! Sāk jau lobt! Uz istabu? Dodies pakaļ, Mārtiņ! Nelaid viņa istabā, Taukšķi! Galdu durvīm priekšā, galdu priekšā, lai Mārtiņš viņu krietni samizo! (*Ķer galdu un aizliek to durvīm priekšā. Piestumj Taukšķi pie galda, lai tas to spiež pret durvīm. Aizskrien ātri pie kreisajām durvīm un aizbultē tās.*)

K r i š s. Ē! Ē! Ē! Glābiet!

L a v ī z e. Bet Taukšķi, Taukšķi! (*Grib viņu no durvīm noraut nost.*)

T a u k š ķ i s (*turas pretī*). Lai nu tēš vien... lai...

K r i š s. Glābiet! Ē! Ē! (*Auce, Marija un māte iesteidzas no labās puses.*)

P i č u k s (*atkal pie loga*). Kliedz, it kā jau Mārtiņš šim būtu mugurā. Dzenies pakaļ, Mārtiņ! Lob! Pag, es tev iešu palīgā! (*Grib pa vidus durvīm tikt laukā.*)

A u c e. Neej! Krustmāt... mīļā, nelaid viņa... neej! (*Piņuks skrien uz kreisajām durvīm. Auce tam aizstājas priekšā.*) Jūs tur viens otru nokausiet! Es nelaidīšu! (*Piņuks atgriežas atpakaļ.*)

M a r i j a. Ej, ej, Piņuk! Še pa logu! (*Atver logu.*)

A u c e. Marij!... Piņuk!...

P i č u k s. Lob, Mārtiņ! Ķer! Es nāku! (*Prom pa logu.*)

M ā t e. (Reizē.) Vai Die!

L a v ī z e. Kungs tētīt!

K r i š s. Ujā, velni! Ē! Ē! Velni!

A u c e. Piņuk! Piņuk!

Priekšgars krit.

TREŠAIS CĒLIENS

Pagalms Ezerlaukos.

PIRMAIS SKATS

Marija. Auce.

*Marija skatās nemierīgi skatuves dibinā uz kreiso pusi projām. Auce slauka
bļodas, kas stāv uz sola līdzās saimes durvīm.*

M a r i j a. Nudie, viņš aiziet!

A u c e. Vai Mārtiņš?

M a r i j a. Krišs. Pa ceļu uz Rindēniem. Tātad viņš par tiesu
sūdzēs!

A u c e. Lai sūdz! Dabūtais pēriens par to nepaliks mazāks.
Izvezās tikai savu kaunu pa visu pagastu.

M a r i j a. Jā, bet arī Mārtiņš un Pičuks neizies sveikā: ieliks tos
vai cietumā, vai.

A u c e. Nu, to nu es neticu. Tāda Kriša dēļ... kas šā gan nepazīst!
Lai tik piesargās, ka vēl pašam uz kādu dienu nav jālien caurumā.

M a r i j a. Par ko tad nu tā?

A u c e. Par mēles aplamu palaišanu. Prasi jel, kādēļ tas tracis
izcēlās! Kas šim par mums un Mārtiņu tā neglīti lika izrunāties!

M a r i j a. Kā tad?

A u c e. Vai nu no krustmātes neesi dzirdējuse!

M a r i j a. Itin nekā!

A u c e. Nu – mēs abas ar Mārtiņu lakstojoties. Es jau tādu laiciņu
manīju, ka Pičuks tāds greizs vien ir, greizs vien ir. Beigās šodien tas
maiss spruka vaļā: es ar Mārtiņu esot ... ejot uz vienu roku!

M a r i j a. Es tās lietas lāgā nesaprotu: Krišs Pičukam stāstījis,
ka tu ar Mārtiņu draudzējies. Par to Pičuks ir nikns. Mārtiņam Krišs

pārmetis, ka es ap Mārtiņu lakstojos. Par to atkal Mārtiņš ir dusmīgs. Kas t' šim tur ko dusmoties? Vai tas Mārtiņam būtu kāds negods?

A u c e. Nē, tā tā lieta nav. Krišs stāsta, ka Mārtiņš tevi uzdomājis un tā... tā... slepeni... pa tumsu... ap tevi ložņājot... un tas tak tev ķeras pie goda! Šitādu valodu dēļ viņš Krišu sadrāza. Tevi aizstāvēdams, viņš Krišu --

M a r i j a (*priecīgi*). Ej nu! Auce, vai tas varētu būt?

A u c e (*paskatās uzmanīgi Marijā. Tad smiedamās*). Nē, nē, tur bij cita lieta. Vecs parāds... Mārtiņš Krišam aizdevis... un nu šis liedzas...

M a r i j a (*nelaipni*). Kas tā par blēņošanas! Runā kā...!

A u c e (*viltīgi smaidīdama*). Neņem nu to tūliņ par ļaunu!

M a r i j a. Es ņemot par ļaunu? Ak, ciet nu labāk klusu!

Piņuks iznāk no saimes istabas.

OTRAIS SKATS

Marija. Auce. Piņuks.

P i ņ u k s. Auce, vai nenāksi uz sienu? Vai neiesim reizē?

A u c e (*salti*). Ej vien viens pats.

M a r i j a. Ko nu daudz pieiesat, ko! – Atnāks tiesas vīrs, būs atkal uz pļavu jāsūta pakaļ.

P i ņ u k s. Ko tad šis te ar tiesas vīru? Ka vēl abi nedabū pa kaklu!

M a r i j a. Ujā, ujā – vai tad no ietupināšanas nemaz nebīsties?

P i ņ u k s. Lai bīstas vien tas, kam no tās jābīstas. Šitā visu māju apgriezti!... Nāc nu, iesim, Auce!

A u c e. Es tak sacīju, ka ar tevi neiešu!

P i ņ u k s. Re, Marij, tā arī Kriša vaina. Es tak domāju, ka nu viss atkal labi, Auce. Tu redzēji, ka es viņu arī no savas puses sapleitēju, ko tad nu vēl gribi?

A u c e. Vai es saku, ka es ko gribu!

P i ņ u k s. Tad tak tu vairs negražotos! Vai zini, Marij, izšķir tu mūsu lietu: Krišs par Auci nelabi izrunājies --

A u c e. Un tu tam t i c i ! Ar to man pietiek! (*Prom.*)

P i ņ u k s (*viņai nosaukdams pakaļ*). Taisījos ticēt, nu jau vairs neticu!

TREŠAIS SKATS

Pičuks. Marija.

P i č u k s. Aiziet! (*Pamet nepacietīgi ar roku.*) Ē! Es jau pirmiņ domāju, nu viss labi, un skaties: nav vis vēl labi! Miļā Marij, palīdzi man to Auci salabināt!

M a r i j a. Gan jau salabsiet tāpat i bez palīga!

P i č u k s. Vai nu ne, bet tas ies ilgi! Ko domā, ja viņa man šitā veselu nedēļu kaitavā! Tas man traki nepatīktu!

M a r i j a. Jā, nu ko tad... kā tad es to lietu lai iesāku? Es viņas neuzņemos pierunāt... Ak tad Krišs par Auci vien nelabi izrunājies?...

P i č u k s. Nē – nu tak par tevi arī!

M a r i j a. Un Mārtiņš viņu par to...?

P i č u k s. Nu kā tad!

M a r i j a (*laimīgi smaidīdama*). Tā... Ko tad Auce man...? (*Apķerdamās.*) Jā, vai zini, Pičuk, es tev varētu gan pastāstīt zāles, kas Auci uz pēdām izārstētu. Man pirmiņ par Auci bij jāsmejas. Ieskrien pie mums un raud un žēlojas par tevi. Bet nav, Dievs Tēvs, te viņa tev atkal pa logu grib skriet pakaļ, bīdamās, ka Krišs tevis neaprij. Un nu, kur tevi tas briesmu gabals atstājis sveiku un veselu, – nu viņa no jauna gražojas!

P i č u k s. Ak tā... es saprotu gan! Tad jau man atkal būtu jādomas tās dzīves bangās iekšā. Bet ko tad lai daru? Krišs Rindēnam aizgājis pakaļ, ar to otreiz nevaru iet karā... Pa', pag... Vai zini ko? Es uz kādu brītiņu palikšu slim!

M a r i j a. Tad viņa atkal būs laba.

P i č u k s. Feini! Es paģībšu. (*Drusku pašumdams uz vienas kājas.*) Fft! Apkārt kā pupu kūlis!

M a r i j a. To ne. Tas viņu pārbiedētu.

P i č u k s. Ko tad?

Lavīze iznāk no saimnieku gala.

CETURTAIS SKATS

Marija. Pičuks. Lavīze.

L a v ī z e (*uzposusēs*). Pičuk, ej pasauc Mārtiņu!

P i č u k s. Tūliņ, krustmāt! (*Let.*)

M a r i j a. Pičuk! (*Pasteidzas viņam pakaļ. Paklusām.*) Runā nu tu arī no savas puses Mārtiņam, lai viņš paliek!

P i č u k s. Labi, labi. (*Prom.*)

PIEKTAIS SKATS

Lavīze. Marija.

M a r i j a. Mums varbūt vēl izdosies Mārtiņu atturēt no aiziešanas. Pičuks arī paliks —

L a v ī z e. Zinu jau, zinu. Bet tā, kā Mārtiņš līdz šim pie mums dzīvoja, tā viņš uz priekšu tomēr vairs nevar dzīvot.

M a r i j a. Ak tu domā, saimes dēļ!

L a v ī z e. Ko nu par saimi! Ja šejieniēši ar viņu nav mierā, parakstīsīm leišus. Bet ir otra lieta. Tautkšķis tur mātei izstāstījis —

M a r i j a. Ko nu tas zina!

L a v ī z e. Nē, nē, tur ir sava daļa patiesības. Tādas valodas nedrīkst izcelties. Māte jau bij gatava, sak, lai Mārtiņš ejot projām, bet man... man pirmiņ labs padoms ienāca prātā. (*Nosēstas. Sit sev viegli ar kreiso roku pie krūtīm.*)

M a r i j a. Kas tev?

L a v ī z e. Sirds pukst.

M a r i j a. Ej jel! Aiz kā? Un ko tu tā noģērbusēs? Vai kur iesi?

L a v ī z e. Jā.

M a r i j a. Uz kurien?

L a v ī z e (*sit atkal par krūtīm*). Nu mini! Gribu no meitas kārtas ieiet sievu kārtā.

M a r i j a. Ko, kas? Kas ar tevi ir, krustmāt?

L a v ī z e (*jocīgi noslēpumaini*). Nu, saproti nu, es gribu precēties!

M a r i j a. Dievs tētīt!... Ar ko tad?

L a v ī z e. Ar Mārtiņu.

M a r i j a. Ar Mārtiņu? Ar Mārtiņu?! Ar mūsu Mārtiņu?

L a v ī z e. Nu ja, ar mūsu. Tad viņš, vienām kārtām, būs riktīgs saimnieks un, otrām kārtām, ļaudis nekā vairs nevarēs melst. Tā mēs ar māti apspriedām. (*Ap pleciem apmesto zīda lakatu noglaudīdama.*) Tā tak esmu labi izpucējusēs? Jāuzpucējas tak kā preciniekam drusku bij.

M a r i j a. Un vai tu domā, ka Mārtiņš tevi ņems? Krustmāt, nedari nu nieku!

L a v ī z e. Nieki tie nekādi nav, Marij. To mēs ar māti pārrunājām. Es sacīju, lai v i ņ a ņ em Mārtiņu, – viņa, lai es. Beidzot lozējām, un man krita tā darišana. Labāk jau būtu, ja mātei būtu krituse. Tā ir jaunāka. Bet tā lieta i šitā var notikt. Ko es esmu vecāks par Mārtiņu, to es atkal esmu bagātāks. Saprecējoties šitā i vācieši. Par ko tad lai mužiks to nedara, kad vajadzība spiež!

M a r i j a. Un tu domā, ka Mārtiņš tevi ņems!

L a v ī z e. Tas nu viņam jānoprasa. Viņš ir prātīgs cilvēks... Vai šitas bastains man piedien jeb vai ņemt rozāto?

M a r i j a. Krustmāt, netaisi nu veltīgi jucekļa!

L a v ī z e. Kas par jucekli! Tā lieta gluži skaidra.

M a r i j a. Bet tu tak mūsu saimniecības dēļ vien neiesi precēties! Tā tak nav joku lieta! Apdomā, ja tu ieskrien nelaimē!

L a v ī z e. Tas viss labi pārdomāts. Es zinu, tā nav joku lieta. Bet mēs abi esam prātīgi cilvēki. Prātīgi cilvēki tik lēti vis putras nesusālis... Ka nu būtu jau nācis!

M a r i j a. Bet, krustmāt, ja nu viņam – patīk cita!

L a v ī z e. Tad viņš pie manis nenāks.

M a r i j a (*paasi*). Bet ja nu viņš tomēr tevi ņem – tavas naudas dēļ?

L a v ī z e (*arvien mierīgi un apdomīgi*). Tad viņam jāgaida, kamēr es nomirstu.

M a r i j a (*glaimi*). Mīļo krustmāmiņ, neskrien nu tišā prātā nelaimē! Tad labāk e s precēšos!

L a v ī z e. Kuš, kuš! Ko nu par mani bēdā! Kad tikai tu laimīgi saprecējies. Kad mums vīrieša galva būs mājā, tad tu varēsi dzīvot kā preilene un mierīgi gaidīt, kamēr īstais atnāks.

Mārtiņš uznāk.

SESTAIS SKATS

Lavīze. Marija. Mārtiņš.

Marija grib Lavīzei ko atbildēt, bet savaldās, Mārtiņu ieraudzīdama.

L a v ī z e (*dauza atkal krūtīs. Maza pauze. Uz Mariju*). Ej atnes man, Marij, glāzi ūdens.

Marija vilcinās.

L a v ī z e (*nosēstas*). Glāzi ūdens, Marij!
 M a r i j a. Jā, glāzi ūdens, jā... (*Prom.*)
 M ā r t i ņ š. Ja tev patīkami, tad nu sarēķināsimies, krustmāt!
 L a v ī z e. Tā tad uz aiziešanu gan? Ak jau saģērbies arī esi? Pičuks jau sakoties palikt, i kad tu paliekot.
 M ā r t i ņ š. Viņš ar mani runāja. Jā, bet es tomēr vairs nevaru palikt. Man ir svarīgi iemesli.
 L a v ī z e. Tā, tā. (*Dzer drusku.*) Nu tu atkal vari iet, Marij... Ej vien, ej... (*Marija vilcinādamās prom.*)

SEPTĪTAIS SKATS

Lavize. Mārtiņš.

L a v ī z e. Jā, sarēķināsimies, Mārtiņ. Bet citādi, nekā tu domā. Redzi, Mārtiņ, mēs abi esam prātīgi cilvēki. (*Dzer.*) Mēs nupat ar māti dabūjām zināt, kādēļ tu gribi aiziet. Tas ir godīgi, Mārtiņ. Tu negribi, lai Marijai neslavas ceļas. Tu zini, ka tur nekas nevar iznākt, un tādēļ gribi aiziet. Tiktāl viss labi. Bet nu jāprasa: vai tev vajaga aiziet? Vai mēs to lietu tā nevarētu iztaisīt, ka tu paliec tepat un mēlnešiem tomēr mutes saraunas? To var! Tev jāprecējas, Mārtiņ!

M ā r t i ņ š. Bet es jau pirmiņ, krustmāt – –

L a v ī z e. Tu gan pirmiņ teici, tu tagad negribot precēties. Bet es sapratu, tu negribi precēties tādēļ, ka esi mazturīgs puisis. Nu, precē bagātu sievu, Mārtiņ! (*Iedzer.*) Kā ir, Mārtiņ, sarēķināsimies! Saliec kopā savu spēku, savu glītumu, savus gadus un nosver to visu pret manu tikumu, maniem gadiem un manu bagātību. Man ir pār par diviem tūkstošiem skaidrā naudā. To es katrā bridī varu uzrādīt.

M ā r t i ņ š (*joti pārsteigts un uztraukts*). Un tad?

L a v ī z e. Un tad saki – vai mēs nevaram precēties?

M ā r t i ņ š. Mēs?

L a v ī z e. Jā, esam labu laiku kopā dzīvojuši, pazīstam smalki viens otru. Es domāju, mēs derētu kopā, ja tik es tev neesmu... neesmu... par... par... (*Dzer.*) Man ir pār par diviem tūkstošiem drošos papīros.

M ā r t i ņ š (*nokaunējies*). Es, krustmāt... esmu... es saprotu tavu labo nodomu... labo sirdi... paldies... bet... bet es jau pirmiņ sacīju, ka es tagad neprecēšos.

L a v ī z e. Ak, tie tikai tādi vārdi! Es jau arī, jāsak, vēl šorīt nedomāju, ka tevi uzrunāšu. Bet re – uznāk domas, kur cēlušās, kur ne, sagriež tevi kā viesulī, un prāts pārvēršas.

M ā r t i ņ š. Tā jau ir gan. Es neliedzos, ka tā nav. Bet mēs nesaprecēsimies, krustmāt. Neņem par ļaunu.

L a v ī z e. Ko nu par ļaunu! Es jau neesmu nekāds muļķis. Ar spiešanu es tev negribu uzspiesties virsū. Dievs pasarg! Lai Dievs pasargā! Bet man būtu žēl, ja tu ar to atsacīšanos pārsteigtos. Vai drusku neapdomāsies? Būs patīkama dzīvošana, Mārtiņ!

M ā r t i ņ š. Nē, krustmāt, kas teikts, teikts.

L a v ī z e. Nu tad nekā. (Pauze.) Tad jau būs vai pa vecam jāsārēķinās. (Pieceļas.) Bet paga, nez vai māte tev vēl kaut kā negribēja sacīt. (Prom istabā.)

M ā r t i ņ š. (noskatās viņai pakaļ, atspiež tad domīgi roku galvā). Divi tūkstoši rubļu... (Pauze. Nopūšas. Izvelk ķešas grāmatiņu, šķirsta tajā.) Divi tūkstoši... (Sīt lēnām ar grāmatiņu pa galdu. Pičuks uznāk.)

ASTOTAIS SKATS

Mārtiņš. Pičuks.

P i č u k s. Vai – vai-vai-vai! Vi! Vi!

M ā r t i ņ š. Nu – kas tev lēcies?

P i č u k s. (rokas krusteniski pārlicis un pakrūti spiezdams). Mārtiņ, tu mani esi nobūris! Kā ar tevi beidzu runāt, tā man iesāka... ai, ssscs! (Iet apkārt.)

M ā r t i ņ š. Būsi pārcēlies! Ej atgulsties! Ņem siltus pelnus!

P i č u k s. Silti pelni – vai tie labi? (Iekļiedzas.) Voi! Dur kā ar tutenu! Ak tu sātans! Voi! Voi! Voi!

M ā r t i ņ š. Ej tak atgulsties! Lai Auce ieskrien ķēķī – –

P i č u k s. Ai!... Ai!... Au!... (Noslīgst uz sola.) Es vairs tālāk nevaru. Lai viņa...

M ā r t i ņ š. Dievs tētīt! Kur tā Auce? (Prom.)

Pičuks sāk kreicpolkas meldiņu trallināt. Taukšķis un Mārtiņš ātri iznāk no istabas. Mārtiņš nozūd aiz mājas. Taukšķis tuvojas Pičukam.

DEVĪTAIS SKATS

Pičuks. Taukšķis.

T a u k š ķ i s. Tu esot saslīmis?

P i č u k s. Ai, manu dienīņu! Ai, manu stundiņu! Kā dur, kā dur!

T a u k š ķ i s. Kur tad? Kur?... Tur? Tā jau būs... tā jau irā pamaša! Ātri saņēma?

P i č u k s. Sagrāba kā ar stangām.

T a u k š ķ i s. Pamaša, pamaša! Es viņu no jaunām dienām labi... es viņu pazīstu. Man viņa bieži... īpaši rudeņos pa burkānu un griežņu laiku... (*Aizsteidzas pie istabas, kur slotā pieslieta, izmauc tai kātu, pie tam arvien runādams.*) Beidzamo reizi man uznāca uz vezuma... linu vezuma... tūliņ aiz Iršu kroga... kur tas kalniņš... veca kalnistu gaspažiņa brauca vēl pretī... (*Tuvojas Pičukam un grib tam slotas kātu bāzt aiz elkoņa.*)

P i č u k s (*atgaiņādamies*). Ko nu? Ko nu?

T a u k š ķ i s. Jālauž... pamaša jālauž.

P i č u k s. Bet tu jau taisies durt!

T a u k š ķ i s. Tas bīsteklis tev tak jāizbāž... vai tad tu nezini, ek, kā to pamašu lauž?

P i č u k s. Es nekā nezinu! Es tikai kamašas vien pazīstu. No pamašas nekā nezinu!

T a u k š ķ i s. Nekā, boi, tētīt! Tā pamaša... ēme... ir tā, kas tev tagad ir... nu, lūk, šitā... šitā viņu lauž. (*Aizliek sev slotas kātu šķērsām aiz muguras, iespiež to starp elkoņiem un tura rokas, no elkoņiem līdz pirkstu galiem uz priekšu izstieptas. Atlic galvu atpakaļ un sāk kratīties.*) Lūk, šitā... šitā... šitā lauž. (*Aizliek sev slotas kātu šķērsām aiz muguras, un Marija uznāk no lauka puses.*)

DESMITAIS SKATS

Pičuks. Taukšķis. Auce. Marija.

A u c e. Kur viņš ir? Kur? Kur?

T a u k š ķ i s. Skaties, Auce! Es mācu... šitā lauž pamašu (*kratās*)... ja tev arī kādreiz...

Pičuks sāk smieties un noslēpj galvu rokās uz galda.

A u c e. Kas tev? Kas tev?

T a u k š ķ i s. Pamaša, pamaša...

M a r i j a. Vai tev? Ātri – es iedošu drapas! (*Satver slotas kātu aiz gala un velk Taukšķi uz istabu.*) Nāc, nāc – stipras drapas...

T a u k š ķ i s. Nē, nē... Pičukam... viņam jālauž... paga, Marij... ēme... jālauž...

M a r i j a. Es zinu... zinu... zinu...

T a u k š ķ i s. Mēme... boi, boi, boi... (*Marija viņu ievēl istabā.*)

VIENPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Auce.

A u c e (*kas pa tam ar Pičuku bij nodarbojusēs, ceļ viņa galvu uz augšu*). Nu saki jel drīz – kas tev kait?

P i č u k s (*acis aplaidis visapkārt*). Nekas man nekait. (*Satver Auci aiz rokām un novelk to sev līdzās uz sola.*) Auce, es tevi gribēju piemānīt. Es nevaru ciest, ka tu ar mani kaitavā, un tādēļ gribēju... tādu dumu joku... bet tas man nepatīk... (*Skatās viņā brītiņu.*) Esi nu atkal laba!

A u c e. Ak šitā... Ak, ej tu! (*Grib no viņa atsvabināties.*)

P i č u k s. Vaļā jau nu vairs netiksi, kamēr nebūsi salabuse!... Mīļo Aucī! Manu pīpenīt! Manu kliņģerīt! Manu trumpas dāmiņ!

A u c e (*no viņa atsvabinādamās*). Ak tu... ak tu lielais, lielais bendesmaiss! (*Apcērt viņam rokas ap kaklu.*)

P i č u k s. Mīļā! Mīļā! (*Spiež viņu pie krūts.*)

A u c e (*no viņa atsvabinādamās*). Bet tā ka tu man šitādu štuku uz priekšu vairs netaisi!

P i č u k s (*loti ātri*). Nekad, nekad, nekad, nekad, nekad, ne-k-a-d vairs! Nu tak tu man ticēsi? Bet tev arī tā uz priekšu jādzīvo, ka man nav grūti vārdu turēt.

A u c e. Ak vēl tev tas Mārtiņš dara raizes! Nu, šito lietuvēnu es tev tūliņ novelšu no krūts!... Klau, es manīju, ka Marijai Mārtiņš gluži labi patīk. Tie jāsaved kopā. Tad tak tev būs miers?

P i č u k s. Blēņas tu esi manījuse! Būsi skatījuses ar Kriša acīm!

A u c e. Par tiesu, par tiesu! Nekāda lielmaņa viņa negaida – Mārtiņa dēļ viņa visus preciniekus atraida!

P i č u k s. Ej nu, ej!

A u c e. Nudie! Izstāstīju viņai pirmiņ, kādēļ Mārtiņš Krišu sapauksnījis. Palika uzreiz tāda kā saulīte. «Vai tas var būt?...» – «Nē, nē,» es saku, «tur bij cita lieta. Vecs naudas parāds...» Uz to man šī gluži dusmīga, ko es ap šo blēņojoties. Un, kad tas piens izkūsēja, viņa gluži tā izrunājās, ka jādomā, viņa būtu gribējuse Mārtiņu bildināt.

P i č u k s. Hm! Aiz to viņa man uzstāja, lai Mārtiņu pierunānot uz palikšanu.

A u c e. Nu redzi, nu redzi! Un, ka viņa Mārtiņam patīk, tā arī skaidra lieta. Iedomā, kā viņš viņu uzpasē!

P i č u k s. Nu, ar to uzpasēšanu... tevi jau viņš arī diezgan uzpasē.

Auce krata viņam ar pirkstu.

P i č u k s (*smiedamies*). Un māti un krustmāti arī. Mārtiņš jau labs cilvēks.

A u c e. Es redzu gan, pret kuru viņš tas labākais!

P i č u k s. Nu būtu tad reiz arī viņu bildinājis!

A u c e. Tādu lielmanišu! Kur tad šis lai ņem dūšu pēc Rindēna vairs ar laimi izprovēt roku!

P i č u k s. Ak un tad tu viņam gribi iet palīgā?

A u c e. Tev par apmierināšanu. Jā. Tur viņš nāk. Ja vajadzīgs, tad piemet tu arī pa vārdam.

Mārtiņš uznāk no lauka.

DIVPADSMITAIS SKATS

Pičuks. Auce. Mārtiņš.

M ā r t i ņ š (*Pičukā paskatījies*). Jau vesels?

P i č u k s. Jā, paldies Dievam! Kā Auce man uz krūtīm uzlika rokas, tā dūrēji mitējās. Viņai laikam magnēts pirkstos.

M ā r t i ņ š. Varena dakterīša.

A u c e. Vai tu negribi, lai es tevi arī izārstēju? Vai tev arī nesāp krūts?

M ā r t i ņ š. Man? Ne!

A u c e. Nu, nu, neliedzies! Es jau redzu, tur, kreisajā pusē, tur ir tāds liels nemiers. Pag, es uzlikšu roku.

M ā r t i ņ š. Ej nu, neniekojies!

A u c e. Neesi nu tūlīņ tāds skābs! No jokiem var iznākt patiesība. Mārtiņ, mēs tev par tiesu gribam palīdzēt!

M ā r t i ņ š. Ko palīdzēt? Kā palīdzēt?

P i č u k s. Ar īsiem vārdiem: mēs tev gribam ieskapēt to meitu, kura tev patīk.

M ā r t i ņ š. Nu, nu! Kura tad man patīk?

P i č u k s. Marija.

M ā r t i ņ š (*bārgi*). Tev laikam arī āda niez tāpat kā tam otram?

A u c e. Nē, nē, Mārtiņ, tā ne! Mēs jau tevi ni gribam piezobot, ni nekā. Pičuks tikai saka, ko mēs abi domājam.

M ā r t i ņ š. Tad jums abiem viņas. Tas nav tiesa.

A u c e. Tas ir skāde! Jo tu Marijai patīc.

M ā r t i ņ š. Tas arī nav tiesa!

A u c e. Kā tu to zini?

P i č u k s. Vai tu viņai to esi noprošījis?

M ā r t i ņ š. Jūs runājiet tā... tā... jūs runājiēt kā bērni!

A u c e. Neskaisties nu, neskaisties! Parunāsimies gluži mierīgi. Kas tad būs, būs. Tu domā, ka tu Marijai nepatīc, un gribi no viņas aizbēgt. Es zinu, ka tu viņai patīc, un dodu tev padomu: uzrunā viņu!

M ā r t i ņ š. To es nekad nedarišu!

P i č u k s. Par ko?

M ā r t i ņ š. Es neesmu traks! Viņa atraida vienu saimnieku pēc otra, un tad lai es, nabaga kalps...

A u c e. Vai Die, tu laikam domā, ka pasakās vien ķēniņa meita apprecē cūkganu. Notiek jau i dzīvē tā. Un tad šī jau nu arī nav nekāda princese un tu nekāds cūkgans. (*Mārtiņu aiz rokas pakratīdama.*) Cilvēks kā kaikums, un tik maz dūšas!

M ā r t i ņ š. Ko tad te ar dūšu piedarīsi, kad es skaidri zinu, ka viņa manis negrib!

P i č u k s. Ko tad tu dziedies? Tad jau tu viņu esi bildinājis!

M ā r t i ņ š. Ticat jēl, ka neesmu! Bet vai tad nedzirdat, ko krustmāte un māte vienumēr skandina? Vai viņas tā runātu bez Marijas ziņas?

A u c e. Nu, liegt viņa tām neliegs lielīties ar tiem lielmaņiem, tādas lietas skuķiem patīk. Bet pamudināt Marija viņas uz to arī nepamudinās.

M ā r t i ņ š. Ak, runājat, ko gribat, man ir gluži drošas zīmes, ka es Marijai nepatīku.

A u c e. Drošas zīmes? Izstāsti!

M ā r t i ņ š. A – ko tur!
A u c e. Ak nu, izstāstīt tak vari!
M ā r t i ņ š. Man nepatīk. Un tas jau tikpat nekam neko nelīdzēs.
A u c e. Kas zin!
P i č u k s. Ko nu tik daudz, Auce! Viņš jau nu ir pieklauvējies...
M ā r t i ņ š. Dzirdi tak reiz, kad tev saka: nē! Bet – krustmāte mani
bardināja kā iegātni!

P i č u k s. | Krustmāte?!
A u c e.

M ā r t i ņ š. Jā. Un no tā jūs redzat, kādā šķirā es pie viņām
stāvu!

A u c e. Ak krustmāte tevi...! Tas traki brangi, tas traki brangi,
Mārtiņ! Nu es tev beidzamo reizi prasišu: vai tev patīk Marija?

M ā r t i ņ š. Ak, liec tak nu mani reiz mierā!

A u c e. Un tu viņu neuzrunāsi?

M ā r t i ņ š. Nekad ne! Es jau sacīju: tad man vajadzētu būt
negudram! Tīšā prātā skriet apsmieklā!

P i č u k s. Bet ja nu tu viņai patīc?

M ā r t i ņ š. Es tam neticu!

A u c e. Bet ja nu tu tomēr viņai patīktu?

M ā r t i ņ š. Tad... tad... tad (*ar tikko aizturētām dusmām un
žēlabu asarām*)... ak, laižat jel mani mierā! (*Ir noslidējies uz sola
pie galda, uzliek elkoni uz galda malas un atspiež pieri uz rokas.*)
Ko jūs mani mokāt! No visām pusēm... Ko es jums daru? (*Paceļ
galvu.*) Es tak tā esmu turējies... zobus sakodis... es negribu viņu
mīļot... zinu, tur nekas nevar... bet ko tad lai daru, kad mana
sirds... un nu jūs mani par to izsmejat un urdāties ap mani apkārt!
Lai nu šis... tas otrs... bet ko tad jūs... ar jums tak vienumēr labi
esmu sadzīvojis...

P i č u k s (*viņam roku uzlikdams uz pleca, ļoti sirsnīgi*). Mīļais
draugs, bet mēs jau tevis nemaz neizsmejam!

A u c e. Nudie, Mārtiņ, es nekā cita negribu kā tev dot labu
padomu. Ja gribi zināt, kā isti ar tavu lietu stāv, tad dari tagad šitā: ja
tu krustmātei esi atsacījies, tad stāsti, ka esi apdomājies, un solies viņu
precēt. Tad tu redzēsi, kas notīks. Meita gan var apslēpt, ka viņai
kāds puisis patīk, bet, tiklīdz uzcerēto kāda cita taisās ņemt nost, tad
uguns pakulās. Un ja nu tu pie Marijas šitā redzēsi iesvilstamies, un
ja tu tad nepratisies – –

Lavīze iznāk no saimnieka gala.

TRĪSPADSMITĀIS SKATS

Pičuks. Auce. Mārtiņš. Lavize.

L a v ī z e. Tas labi, ka tu vēl tepat, Mārtiņ... Pičuk, ej atskaldi maizei malku. Un tu, Auce --

A u c e. Es malku ienesīšu istabā!

L a v ī z e. Dari tā.

Pičuks ar Auci prom. Pēdējā vēl slepeni pamet Mārtiņam ar acīm.

ČETRPADSMITĀIS SKATS

Mārtiņš. Lavize.

Mārtiņš stāv, drusku novērsies no krustmātes, un domā.

L a v ī z e (*nosēstas. Pēc maza brītiņa*). Es tev vēl kaut ko gribēju teikt, Mārtiņ.

M ā r t i ņ š (*apgrieždamies*). Nu, ko tad?

L a v ī z e. Nāc nu un apsēsties atkal. (*Mārtiņš nosēstas.*) Tev nu gan tas tā ēmoti izlikšies. Es tevi nupat bildināju un nu no jauna tādu pašu valodu taisos runāt.

M ā r t i ņ š. Kas nu par to, krustmāt. Izrunāties jau varam. (*Runā visu tā kaunīgi nedroši.*) Tu jau pate pirmiņ sacīji, mēs esot prātīgi cilvēki. Es gluži labi noskārstu, ka te saimnieka vajadzīgs. Es zinu tevi, tu zini mani. Tad jau izrunāties varam. Mīlestības jau tu neprasi un negaidi. Laba satikšana tev laikam ar mani būtu. Nu – tad jau runāt vari. Tas jau nav mans negods, tas mans gods, ka tu mani bildini.

L a v ī z e. Skaties, tie ir prātīgi vārdi, Mārtiņ. Kam nav spārnu, tas lai nelūko pa gaisu skriet. Liela labuma bez lielas apdomāšanās nevajaga atstunt. (*Noglauda savu priekšautu un liekas ar rokas mazo pirkstiņu uz galda kaut ko saraušam kopā.*) Nu jā, es jau sacīju, ka tādu pašu valodu runāšu kā pirmiņ. Par to pašu precī. Mani tu izbrāķēji, esmu tev laikam par (*iekāsējas*)... nu jā!... Bet, kā tu pats saki, mūsu māja bez vīrieša galvas nevar iztikt. Tātad nebrīnies, kad tev prasu: vai tu neņemsi manu māsu?

M ā r t i ņ š. Saimnieci?!

L a v ī z e. Es gan skubināju, lai pate runā, bet šī ne, esot kauns tevi tā uz reizes bildināt. Nez ko tu tad par mums pavisam domāšot. Tad jau nu es uzņēmos to runāšanu. Es zinu, tu esi prātīgs cilvēks, tu

par šito ātrumu nesmiešies un tādēļ par mums sliktu nedomāsi. Esam
mužiku cilvēki... Ko tad tur nu daudz lieku likumu mest... Runā to
taisnu valodu... Vai nav tiesa?

M ā r t i ņ š. Ir jau nu tā, krustmāt, kā tu saki, ir jau gan tā.

L a v ī z e. Nu ko tad tur lai ķīvējamies kā ap žīda nastu! Īsi un āši:
vai tu viņu ņemsi vai neņemsi? Jā vai nē?

M ā r t i ņ š. Nicināt jau nu es viņu nekādi nevaru.

L a v ī z e. Tātad tu saki: jā?

M ā r t i ņ š. Gandrīz...

L a v ī z e. Ko nu gandrīz! Tas ir tāpat, kā kad tu durvīs paliktu
stāvam. Nāc nu pavisam iekšā!

M ā r t i ņ š. Es vēl mazdrusciņ apdomāšos.

L a v ī z e. Par ko? Viss tak te skaidri zināms. Tu dabūsi
Ezerlaukus, kā viņi stāv, preceniece zināma – kauns viņu lielīt, – bet,
nudies, būs tev vēl dūšīga sieva, dūšīga sieva!

M ā r t i ņ š. Ko nu par to, ko nu par to! Bet ir tak tā: jo retāk vienu
lietu dara, jo vairāk viņa jāapdomā.

L a v ī z e. Tas nu atkal viens solis atpakaļ. Tas nu atkal vairāk skan
uz nē!

M ā r t i ņ š. To es nesaku, krustmāt. «Nē» es nebūt nesaku. Bet
tik steidzama tā lieta nav. Es jau laikam palikšu tepat. Tad jau nu
diena uz priekšu vai atpakaļ neko neiztaisa.

L a v ī z e. Nu jā, jā... Nu labi, labi. Apdomājies tad arī.

M ā r t i ņ š. (*pieceldamies*). Tā sarēķināšanās tad lai vēl paliek?

L a v ī z e. Tā lai vēl paliek.

Mārtiņš iet uz lauka pusi.

PIECPADSMITAIŠ SKATS

Mārtiņš. Lavize. Auce. Māte.

Mārtiņš satiekas skatuves dibinā ar Auci, kurai malka klēpi.

L a v ī z e. (*tuvojas saimnieku durvīm*). Iev! (*Gaida pie durvīm.*
Paver durvis.) Iev! (*Gaida.*)

Auce pa tam sačukstējusēs ar Mārtiņu. Liek piepeši malkai izkrist no rokām.

L a v ī z e. Ko tad tu tur, Auce?

A u c e. Nekā, krustmāt. (*Salasa ātri pagales, pie kam Mārtiņš*

viņai palīdz. Auce prom saimes istabā, Mārtiņš uz lauka pusi. Māte
iznāk no istabas.)

SEŠPADSMITAIS SKATS

Lavīze. Māte. Vēlāk Auce, Marija un Mārtiņš.

M ā t e. Izblamierējies?

L a v ī z e. Ko nu par blamieri! Saki labāk, vai pūrs gatavs!

M ā t e. Ej nu! Vai Die! (*Nosēstas.*) Meli! Nudie, tu melo,
Lavīz!

L a v ī z e. Vai es nesacīju, ka tev labāk laimēsies nekā man! Ja
pate būtu runājuse, tad jau nu būtu pilna brūte.

M ā t e. Ak tad nav vis vēl apņēmies?

L a v ī z e. Sacījās vēl drusku apdomāties. Bet nāks jau, nāks! Visa
valoda skanēja uz nākšanu! Tāpat tak jāpapretojas cilvēkam.

M ā t e. Nudie, tu esi traka, Lavīz! Mani viņam kā sviedin ie-
sviest rokās! Nudie, labāk būtu, ja viņš nebūtu apņēmies! Man
kauns! Nudie, man kauns!

L a v ī z e. Tāda kā! Par ko tad? Par to, ka viņš tāds prišs cilvēks?
Vai domā, ka priekš viņa jau esi par vecu?

M ā t e. Ko nu par vecumu! Tās pāris gadu starpības --

L a v ī z e. Jā, būs laikam tikai četrpadsmit piecpadsmit --

M ā t e. Par tiem es nekā nesaku. Bet Marija! Man jāizprecina
meita, un es kā negaisīga precos pate!

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi. Tava kāzu brūvējuma
patekas vēl nebūs apdzertas, kad jau priekš Marijas jauns iesals būs
jāknitina. No kāzām izceļas atkal kāzas tāpat kā no ugunsgrēka jauns
ugunsgrēks.

M ā t e. Vai, vai, vai, vai, vai! Es nezinašu, kur acu likt, es
nezinašu, kur acu likt! Nudie, Lavīz, cilvēki teiks, es esot... nudie, tas
par daudz, Lavīz!

L a v ī z e. Neāksties nu tā! Tas tev nemaz vairs nepiedien!
(*Marija iznāk no saimes gala. Viņai seko Auce, kura viegliem
soļiem pārtek pār skatuvi un nozūd lauka pusē.*) Nāc labāk
samutēsīmies uz tām laimēm. Neesmu tev sen, sen... (*Bučo māti.*)
Lai nu Dievs dod labu satikšanu ar to Mārtiņu! (*Bučo.*) Un nu
uzpucējies tā drusciņ. Uzvelc ķiršbrūnos brunčus ar cieto jaku – tie
tevi labi stāv. Ņem jauno bastaini --

M a r i j a (*pikti vizdegunīgi*). Saskrullē priekšā matus un sasukā

tos pierē, lai tur to grumbu nevar redzēt! (*Māte un Lavīze apgriežas un skatās pārsteigtas Marijā.*)

L a v ī z e. Ak – vai tu jau zini, Marij?

M a r i j a. Zinu, krustmāt, zinu tavu nelaimi un mātes laimi! Brangi, brangi, brangi!

L a v ī z e. Ko tu tā...? Tāda... vai tev... varbūt nepatīk...?

M a r i j a. Man? Nepatīk? Kas lai man nepatīk? Ka nu drīz būs kāzas? Ka es tādu jaunu tēvu dabūšu? Tik jaunu un tik glītu! Tas man ļoti patīk – ļoti, ļoti tas man patīk! (*Auce Mārtiņa uzbīda uz skatuves un aizstumj viņu aiz kāda krūma, kur abi paliek klausoties.*)

L a v ī z e. Kā tu runā, meiten? Agrāk tu pate Mārtiņa nezināji kā lielīt, un nu tu ar viņu laikam negribēsi būt mierā?

M a r i j a. Dievs pasarg! Vai es to saku! Es jau priecājos! Ja gribat, kliegšu aiz prieka uravas!

L a v ī z e. Nu skaties, nu skaties! Mēs domājam visu labu, gādājam par to skuķi, cik vien savā muļķa prātā spējam – –

M a r i j a. Precam iegātņus savā muļķa prātā un atstājam to skuķi bešā! Jā, to mēs darām!

L a v ī z e. Bet Marij! Vēl šodien māte tevi gribēja izdot pie vīra!

M a r i j a. Jā, pie tāda, kas man nepatīk! Bet tos, kas man patīk, tos jūs... tos jūs pašas priekš sevis... Ko nu stāvi, māt, ej paklausī krustmātei! Velc ķiršbrūno kleitu mugurā, ņem jauno zīdaini un sakī, ka esi trīsdesmit piecus gadus veca! (*Smejas. Smiekli pāriet skaļā raudāšanā.*) Jaunais tēvs... jaunais tēvs!... (*Ātri prom uz lauku. Māte, kura visu laiku bij stāvējuse nokaunējusēs, saskatās ar Lavīzi.*)

L a v ī z e. Nu es saprotu!

Priekšgars ātri krīt.

CETURTAIS CĒLIENS

Istaba kā pirmējos cēlienos.

PIRMAIS SKATS

Krišs. Auce.

Skatuve brīdī stāv tukša. Tad ātri pa vidi ienāk Krišs, skatās apdomīgi uz vienām un otrām durvīm, pieiet pie galda, parakā pa Marijas rokas darbu, paņem diegu spolīti, norauj pavedienu un meklē adatas. Nevarēdams tās atrast, viņš aptausta svārku atloka stūrus un izvelk iz viena no tiem adatu. Iever tajā diegu, noņem cepuri un sāk vaļējo oderi diegt kopā, pie tam arvien acis pamezdams uz vienu un otru pusi. Lai labāk varētu šūt, viņš kāju uzliek uz krēsla, cepuri uz ceļgala un pagriež pie tam kreisajām durvīm muguru. Auce ienāk.

A u c e. Ko tu tur, Kriš?

K r i š s (*ātri kāju nolaizdams, norauj diegu un noslēpj adatu*).
Es?... Nekā... nekā... Es... (*Uzliek cepuri galvā*.)

A u c e. Es tevi te tā kā esmu satraucējuse? Ko tu te dariji?

K r i š s. Zināms, ka tu mani satraucēji! Es te... lūk, te (*rāda uz bikšu apšuvu*)... iešuvu pogu.

A u c e. Laikam pirmiņ pagalmā bij iztrūkuse? Saki, Kriš, – un tu par tiesu Pičuku arī sūdzēsi pie tiesas?

K r i š s. Par ko tad lai to nedaru! Šis mani piekaus, un lai es viņu žēloju! Tas tik būtu!

A u c e. Vai tad vaigs stipri sasists?

K r i š s. Zils melns kā katla dibins.

A u c e. Ej nu, parādi! (*Grib atbīdīt lakatiņu, ar ko Krišs vaigu sasējis*.)

K r i š s. Lai nu stāv!

A u c e. Parādīt jau vari.

K r i š s. Ko tur nu rādīt! Jāsēd jau nu abiem būs!

A u c e (*norauj lakatiņu no vaiga*). Skaties! Nav jau nekādu zīmju!
Ak tu māns!

K r i š s (*vaigu ar roku aizklādamš*). Auce! Vai atdosi! Auce!

A u c e. Māns, māns! (*Steidzas uz durvīm, ar lakatiņu atvairīdamās no Kriša, kas tai dzenas pakaļ.*)

K r i š s. Vai atdosi ar! Klausies jel!

Lavīze ienāk no labās puses.

A u c e (*atvairīdamās*). Še tev! (*Prom pa kreisai.*)

L a v ī z e. Kriš! (*Krišs prom, Aucei pakaļ.*) Kriš! (*Iet uz kreisajām durvīm.*) Kriš!

Rindēns, māte un Taukšķis ienāk no labās puses.

OTRAIS SKATS

Lavīze. Rindēns. Māte. Taukšķis.

L a v ī z e. Izbižoja laukā. Taukšķi, dodies laukā un pasauc arī tos citus!

T a u k š ķ i s. Es vēl ar Rindēnu kādu vārdu... kā mēdz teikt... savā starpā...

M ā t e. Tu jau nu viņam visu atņemu ņemām esi izstāstījis.

T a u k š ķ i s. Ēme... par Krišu un jums. Bet man pašam... savā starpā... lūk, par to manu naudu... šās... saimnieces zina... man ir četri... un tos es gribēju pagastlādē... lai Rindēns tos ieliek pagastlādē.

R i n d ē n s (*uz māti pagriezies.*) Ak šim ir četri simti...

T a u k š ķ i s. Jāe. Un tos es pagastlādē... Izlaupa jau nu pagastlādi arī... ek, kā tur tam pagastam... tam... ar to putna vārdu...

R i n d ē n s. Nu, ja tu domā, ka pagastlāde nav droša, tad paturi to naudu pie sevis.

T a u k š ķ i s. Nē, nē, es tik tāpat... kā smejas... Mūsu lādes jau ne... tās nezags! Boi! Kur Rindēns par priekšnieku!

R i n d ē n s. Nu, tad atnes to naudu sestdien uz pagastmāju.

T a u k š ķ i s. Nez vai labāk... ka tūliņ? Man būs ēme... be... vieglāka sirds... ka tūliņ...

R i n d ē n s. Manis dēļ. Varu to arī tūliņ paņemt līdz.

T a u k š ķ i s. Tad es atnesīšu.

R i n d ē n s. Nu ja, nu ja.

Krišs atkal ienāk ar sasietu ģimi.

T a u k š ķ i s. Nez vai nu man vēl tepat... tās liecības dēļ...?

R i n d ē n s. Ej vien, ej!

Taukšķis pa kreisai prom.

TREŠAIS SKATS

Lavīze. Māte. Rindēns. Krišs.

R i n d ē n s. Kā dzirdu, Kriš, tad tās lietas tā nemaz nestāv, kā tu man stāstīji. Tu pats esi pie vainas, mīlais draugs.

K r i š s. Viņas jau to gan tā izklāstīs. Bet ar to es nelikšos mierā.

R i n d ē n s. Taukšķis arī tev nerunā par labu.

K r i š s. Tas! Vai tad tas muldoņa pavisam zina, ko runā!

Mārtiņš, Auce, Pičuks ienāk no kreisās puses.

CETURTAIS SKATS

Lavīze. Māte. Rindēns. Krišs. Pičuks. Mārtiņš. Auce.

R i n d ē n s. Dzirdēsim, ko tie citi teiks. Pēter Rudzīt, ko tu man vari pastāstīt par Kriša ķildu ar saimniecēm?

P i č u k s. Ko nu tur daudz varu stāstīt! Viņas dod kārtīgu darbu un maizi, bet šis ceļ nemieru ar kūdīšanu.

A u c e. To es arī varu apliecināt.

R i n d ē n s (*uz Krišu.*) Nu?

K r i š s (*parausta plecus*). Daudz jau i lāci var nokaut!

R i n d ē n s (*uz Pičuku*). Un kā stāv ar to kaušanos? Kas bij iesācējs? Vai Krišs?

P i č u k s. Kur jau kāds ļembests izceļas, tur jau Krišs droši vien tas iesācējs!

K r i š s. Skat, cik brangi!

R i n d ē n s. Un Mārtiņš tikai turējās pretī?

K r i š s. Kā tad! Un Pičuks viņam palīdzēja! Tā jau ir branga nopratināšana! Pats jautā, pats atbild! Ekur pristaps! Nemies nu labāk

tām sievām izskaidrot, lai man manu algu izdod ar labu. Tas būs gudrāk!

R i n d ē n s. Kas man te darāms, to es pats labāk zināšu!

K r i š s. Ak šitā! Nu, to jau varēju domāt! Vai nu krauklis kraukļam acīs knābs! Bet nav vairs veci laiki! Tagad i kalps pie augstākām tiesām var datikt, ja pagasttiesa neturas pie taisnības.

R i n d ē n s. Kā nu ne! Var i kalps caur augstāku tiesu krist sodā!

K r i š s. Lika drusku...! Un par to sišanu: iešu uz uradņiku, lai uzņem pratakuli! Velns un deviņi žīdi! Taisnībai vajaga palikt taisnībai!

M ā r t i ņ š. To es arī saku! Stāsti vien droši, ka tevi dūšīgi sapēru un ka to Rindēna priekšā pats ar savu muti apliecināju! (*Uz Rindēnu.*) Jā, es viņu krietni nosukāju! Bet vaigu viņš par velti sasējis. Tā laka-ta vajadzēja tīt ap citu vietu!

K r i š s. Nejēga beidzamais!

R i n d ē n s. Nelamājies nu, nelamājies!

K r i š s. Nelabinies nu, nelabinies tu tā pie tām bābām! Tas tev tikpat neko nelīdzēs! Marijas jau nu nedabūsi. To nogrābs...

Taukšķis ienāk.

PIEKTAIS SKATS

Lavīze. Māte. Mārtiņš. Auce. Pičuks. Rindēns. Krišs. Taukšķis.

T a u k š ķ i s (*samisis*). Boi! Boi! Boi! Boi Die! Boi Die!

M ā t e. Nu, nu – kas tad tev, Taukšķi?

T a u k š ķ i s. Voi, voi Die! Nu esmu pagalam! (*Noslīd krēslā.*)

L a v ī z e. Kas noticis? Kas tev lēcies?

T a u k š ķ i s. Mani pamberiji... mani pamberiji...

M ā t e. Beigti?

T a u k š ķ i s. Nozagti! Izņemti...

L a v ī z e. Tik i nu bij tā prieka!

M ā t e. Bet kā tad...? Vai skapis atlauzts? Tas tak nevar... kur tu to naudu noglabāji?

T a u k š ķ i s. Skapī... dziesmu grāmatā... Pie... m... m... tās dziesmas «Kungs, es uz tevi... tevi»... Un nu, kā uzšķiru un gribu... tā ni naudas, ni vairs... dziesma vien palikuse...

Krišs, kas pa tam neuzkritoši bij virzījies uz vidus durvīm, grib pa tām iziet. Rindēns, viņā noskatījies, nu aizstājas tam piepeši ceļā.

K r i š s. Nu, nu! (*Grib Rindēnu nostumt pie malas.*)

R i n d ē n s. Paliec vien vēl, draugs, drusku tepat.

K r i š s (*dusmīgi*). Laid nu!

R i n d ē n s. Mārtiņ!

K r i š s. Velnš tāds! (*Cinās ar Rindēnu, Mārtiņš Rindēnam piesteidzas palīgā.*) Laižat mani vaļā, pagāni! Vai mani kausiet! Laukā laidiet!

L a v ī z e. Ko nu? Ko nu?

M ā t e. Vai Die... kad tikai Krišs...?

T a u k š ķ i s. Vai viņš? Dieviņ tētīt!

K r i š s. Tas jau nu par velti! (*Izraujas un dodas uz durvīm pa kreisai.*)

M ā r t i ņ š. Pičuk, nelaid! (*Pičuks un Auce aizstājas durvīm priekšā.*)

Krišs dodas uz labajām durvīm, bet tur Lavize viņam aizsteidzas priekšā.

L a v ī z e (*rokas vicinādama*). Ujā, ujā, velns! Atpakaļ, atpakaļ!

Krišs steidzas uz logu, bet tam priekšā aizstājusēs māte ar paceltu krēslu. Dodas ar sparū atpakaļ uz durvīm pa kreisai.

T a u k š ķ i s. Nelaid, Pičuk!

K r i š s. Laid, es šaušu! (*Izvelk kaut ko no krūšu ķešas un mērķē uz Auci. Auce iekliegdamās noskrien sāņus. Kā Krišs pa durvīm grib sprukt laukā, tad Pičuks viņu satver aiz svārkiem.*)

P i č u k s. Pīpes kāts! Pīpes kāts! Nākat! Turat!

Mārtiņš un Rindēns piesteidzas klāt, satur Krišu un nospiež to krēslā skatuves vidū.

K r i š s (*bezkaunīgi*). Tā! Nu, ko nu jūs ar mani darīsat? Ko jūs no manis gribat! Iekodiet nu! Nokodiet nu pa gabalam kā suņi!

P i č u k s (*ar nomesto pīpi uz Krišu mērķēdams*). Kuš! Citādi lode būs ribās!

R i n d ē n s. Par ko tu gribēji bēgt?

K r i š s. Melis, ka gribēju!

P i č u k s. Viņš jāpārmeklē! Par velti viņš tā neturējās pretī! Jāpārmeklē! Jāpārmeklē!

L a v ī z e. Varbūt atdos ar labu. Paga, lai es ar viņu... Kriš, ja esi vainīgs, neturies pretī!

K r i š s. Es varmācības necietīšu! To es jums saku! Meklējiet, novelciet man i kreklu, bet, ja nekā neatradīsat, tad sargājaties!

P i č u k s. Par to nav ko bēdāt! (*Iztausta viņam svārku ķešas.*) Nost ar svārkiem!

T a u k š ķ i s. Mīļais Kriš! Ja esi, kā smejas, ņēmis, tad atdod, brālīt, ar labu. Es jau nu tev... tāpat kā tas Liepiņu Krišs... viņu tāpat sauca kā tevi: Krišu...

K r i š s. Ļera, Ļera, Ļera! Turi nu labāk savu maizes klēti cietī! Ēm, bēm!

P i č u k s. Svārkus nost! (*Svārkus novelk un izmeklē. Pēc tam iztausta vesti.*) Šitā... lūk, tā... tā... tā... Nekā! Vadzi, Kriš, dabūsi sukas, ja neteiksi, kur naudu esi licis!

K r i š s. Zvēri, ne cilvēki!

T a u k š ķ i s. Boi, boi, boi!...

L a v ī z e. Nesaki nekā, gan būs labi! Kad jau, tad jau! Maucat viņam tos zābakus arī nost!

P i č u k s. Neturies nu par velti pretī! Neturies nu pretī... Lūk, tā! (*Novelk Krišam zābaku un iebāž tajā roku, un aptausta kāju un zeķi.*) Nav... Dod šurp otru kāju!

Krišs sper Pičukam, bet neķer.

A u c e (*pa tam pacēluse cepuri, pamanījuse diegu un likuse cepurei tajā vienu acumirkli karāties. Tad viņa oderi sāk aptaustīt.*) Kas tad te? Kas te? (*Atplēš oderi.*) Ā! Papīri! Skatāties!

V i s i (*izņemot Krišu, cits caur citu.*) Ko? Kas? Cepurē? Vai Die! Cepurē? (*Krišu palaiž vaļā, un visi spiežas ap Auci. Krišs pieceļas un dodas uz durvīm.*)

M ā t e. Viņš bēg!

T a u k š ķ i s. Paldies Dievam!

P i č u k s. Pakaļ! Ātri! (*Krišs nozūd pa kreisajām durvīm. Pičuks steidzas viņam pakaļ. Auce seko.*)

M ā r t i ņ š. Vēl mēs viņu panāksim! (*Prom pa vidu.*)

R i n d ē n s. Ekur malacis! (*Prom pa vidu.*)

Ārā troksnis, kas pamazām norimst.

SESTAIS SKATS

Lavīze. Māte. Tautkšķis.

T a u k š ķ i s. Man vairs nemaz... spēka... Viss tas lērums... boi, boi! (*Nosēstas.*) Ko nu, jāsak, vēl pakaļ... Kur t' šo e... saķertu... tikpat lai grūž... Jāiet jānodzeras salta ūdens. Sirds tāda... Vai varbūt... skābu sūku? Skābs... ēme... uzprišina...

M ā t e. Ej uz piena kambari, dzer tur, ko gribi.

T a u k š ķ i s. Jāe... (*Pieceļas, pieiet pie galda, skaita savus papīrus.*) Divi, trīs, četri... Visi gan ir, bet nez vai tikai gluži tie paši?

L a v ī z e (*paskatīdamās*). Tie paši jau nu ir gan.

T a u k š ķ i s. Tā, tā, tā... Paldies tam mīļam... tam mīļam... (*Prom pa kreisai.*)

M ā t e. Es domāju, tā nauda jāņem atkal mūsu glabāšanā.

L a v ī z e. Ja jau nu dos, tad jāņem būs! Bet mēs viņas, mās, tikpat neizglābsim.

T a u k š ķ i s (*dzied ārā*).

Ak, kaut man tūkstoš mēles būtu

Un mute tūkstoškārtīga...

Lavīze un māte saskatās. Maza pauze. Marija ienāk pa vidu un paliek pie durvīm stāvot.

SEPTĪTAIS SKATS

Lavīze. Māte. Marija.

L a v ī z e (*laipni*). Nāc nu, nāc, bēgle, tuvāk! Kur tad tu pirmiņ aizbižoji? Re, kamēr tu ar mums kaitavā, tikām te notiek... bet laikam vēl nekā nezini?

M a r i j a. Kā nu nezināšu!

M ā t e. Tā iet mājās, kurām nav galvas!

M a r i j a. Esi mierā, šitas jau nu bij pēdīgais juceklis. Nu jau ar jauno tēvu jauna kārtība ienāks Ezerlaukos.

M ā t e. Marij, Marij, kā nu tā vari runāt! Vai tad es to gribēju! Paprasi krustmātei, ko es sacīju! Tikai par tavu labu domādama, es viņai atbrīvēju runāt, un nu tu... un nu tu šitā... (*Sāk raudāt.*)

L a v ī z e. Klusu nu, klusu nu!... Marij, nāc šurp! Kam tad tu tūliņ nesacīji, ka tu pate to Mārtiņu gribi?

M a r i j a. Vai tad es viņu gribu!

L a v ī z e. Neliedzies nu! Ja tu viņa negribētu, tad tu tāda nebūtu. Tad tu netaisītu tāda lēruma. Kungs tētīt! Šī atraida vienu lielmani pēc otra – kā tad mēs varējām domāt, ka tu to Mārtiņu uzcerējuse! Nu tad ņem viņu! Es no savas puses saku: ņem viņu!

M ā t e. Un es jau arī viņa tev neliegšu! Es zinu, viņš atsver dažu

labu lielmani. Un priekš sevis es jau viņa arī nemaz tik karsti... tikai krustmāte --

L a v ī z e. Nesaki nu vairs par to lietu nekā! Nu viss būs labi.

M a r i j a. Jūs abas tā ruņājat, it kā Mārtiņš kā cimds no mūra būtu paņemams un rokā uzmaucams: papriekšu krustmātei, tad mātei un beigās man! Vai tad viņš mani grib? Vai es viņam patiku?

L a v ī z e. Vai tu viņam patīc? Es gribētu to puisi redzēt, kam tu nepatīc! Bet to jau tūliņ dabūšu zināt. Īsa lieta: es pats viņu priekš tevis bildināšu!

M a r i j a. Pielūko tikai, krustmāt! Es tev saku, krustmāt, es tev saku, māt: tiklīdz jūs Mārtiņam par mani ar vienu vārdiņu ieminēsaties, tūliņ ar Rindēnu sadzeršu precības! To es izdarišu! Es necietīšu, ka mani piesola kā vecu sviestu vai brāķa linus!

L a v ī z e. Kas tie nu par aplamiem vārdiem! Kā nu Mārtiņš var uzdrīkstēties tevi bildināt, ja viņa nesadrošina!

M a r i j a. Ak, es viņu diezgan esmu drošinājuse!

M ā t e. No tā mēs līdz šim nekā neesam manījušas.

M a r i j a. Jums arī nekā nevajadzēja manīt! Bet viņam! Vēl šodien viņam piesolīju no saldenās... no saldenās... bet viņš nedzēra!

L a v ī z e. Tāds duraks! Nebūs uzdrīkstējies tevi saprast. Tu redzi, ar viņu ir jārunā klāri!

M a r i j a. To tik ne! To vien ne! Tad es vai uz pēdām aiziešu! Es viņa negribu!

L a v ī z e. Tu viņa negribi?

M a r i j a. Jā, kad viņš tāds ir, tad es viņa negribu! Es negribu neviena paša! (*Noslīd uz galda un raud.*)

M ā t e (*kas pam tam pa logu paskatījusēs, klusām uz krustmāti*). Viņš nāk!

L a v ī z e (*dod mātei zīmi, lai tā iet projām. Pieiet pie Marijas un noglauda tai galvu. Māte prom*). Nesaki nekā, Marij, gan būs labi.

Marija ieraudas visā galvā.

L a v ī z e. Klusu nu, klusu nu!

Mārtiņš ienāk no kreisās puses.

ASTOTAIS SKATS

Lavīze. Mārtiņš. Marija.

L a v ī z e. Panācāt Krišu? (*Atiet drusku no Marijas nost un izrāda zīmēm, lai tas Mariju uzrunā.*)

M ā r t i ņ š (*skatās atbildēdams uzmanīgi. krustmātē*). Kur nu panācām! Tam kājas kā zaķam. Tikai otru zābaku atradām.

L a v ī z e. Ak tā... tikai otru zābaku... Tas man jāpastāsta mātei. (*Prom pa labai.*)

DEVĪTAIS SKATS

Marija. Mārtiņš.

M ā r t i ņ š (*tuvojas Marijai. Drusku apjucis*). Tā tik bij skriešana... lieliska... Ilgi tā kāju nebiju locījis... Esmu... esmu... gluži... kakls kā kaltin izkaltis... (*Pauze. Tuvāk.*) Vai tev te nav kaut kā ko nodzerties, Marij?

M a r i j a (*gražīgi, strupi*). Nē!

M ā r t i ņ š. Nē?... Nav?... Pirmiņ tak tu man piesolīji...

M a r i j a. Tas bij pirmiņ. Kam tad tu nedzēri!

M ā r t i ņ š. Tad man neslāpa. Nu es dzertu.

M a r i j a. Dzer vien – ķēķī ir veseli nesieni ūdens.

M ā r t i ņ š (*stāv acumirkli domās un iet un ieskatās tad pētoši Marijai ģimī*). Tu jau esi raudājuse... Par ko?

M a r i j a. Es nemaz neesmu raudājuse.

M ā r t i ņ š. Ko nu liedzies! Es jau gaiši redzu!

M a r i j a. Tu nekā gaiši neredzi! Itin nekā tu neredzi! Nekā tu nezini!

M ā r t i ņ š. No kā tad tev tās acis tādas...?

M a r i j a. No prieka! Es priecājos par savu smuko jauno tēvu!

M ā r t i ņ š. Ak tad es tev patīku?

M a r i j a. Zināms – kā jaunais tēvs!

M ā r t i ņ š. Un citādi ne?

M a r i j a. Kā tad tu man citādi vairs vari patikt?

M ā r t i ņ š. Nu, kā... es jau nebūšu jaunais tēvs! Marij, tas jau viss tikai tāpat vien... es jau mātes neprecēšu... es nemaz neprecēšos, ja tevis nedabūšu. Marij, kaut es tev varētu izteikt, kā tu man patīc!

M a r i j a (*uzlec stāvu*). Kas... kas... kas tev... to pavēlēja? Krustmāte?

Mārtiņš. Krustmāte man gan nupat pamāja, lai es runājos. Bet, ja viņa arī nezina kā būtu lieguse, es viņā tomēr nebūtu klausījies!

Marija. Ak, tas nav tiesa! Tu bildini māti —

Mārtiņš. Ne vārda viņai uz t o pusi neesmu sacījis!

Marija. Un krustmātei tu arī neesi solījis viņu precēt?

Mārtiņš. Ļāvu viņai tā domāt, gribēdams zināt, ko tu darīsi! Es jau nedrīkstēju... es jau citādi nemūžam... es jau tevi turēju par tik augstu un lepnu... un viltīgu...

Marija. Viltīgu — mani?...

Mārtiņš. Nu redzi, cik es slikts. Tu man rādīji savu mīļu sirdi, un es domāju, tu viltīgi izliecies! Bet tu man piedosi! Es zinu, ka tu man piedosi! (*Satver viņas rokas un grib viņu vilkt sev pie krūts.*)

Marija. Ak, ej nost, ej projām...

Mārtiņš. Redzi, tagad gan tu izliecies! Vai tad vēl diezgan ilgi neesmu mocījies... Mīļā Marij, neturies nu ilgāk pretī, saki, ka es tev drusku patīku!

Marija (*vairs nevarēdama valdīties*). Nu jā jel, jā — jā, jā! To jau es tev ik dienas esmu teikuse! Bet t u jau turējies pretī!

Mārtiņš (*viņu apkāpdams*). Ak, es biju... es nezināju... (*Grib viņu skūpstīt.*)

Marija (*galvu atliekdama atpakaļ, vēl mazliet pretodamās*). Mārtiņ... Mārtiņ...

Mārtiņš. Ak, neliedzies nu vairs... nu jau tikpat... mana... (*Noskūpstā viņu ar varu vairāk reižu.*)

Marija (*čukstēdama*). Mārtiņ... (*Viņas galva nosligst pie Mārtiņa krūts. Maza pauze. Tad valgām acīm.*) Mārtiņ... nē... tu saki: slikts... slikts tu nekad nebiji. Tikai (*satver viņa ausi un tuvina to savām lūpām*)... tikai mazdruscīņ — muļķis!

Mārtiņš. Klusu, klusu! (*Nobučo viņu no jauna. Māte un Lavīze ienāk pa labajām durvīm.*)

DESMITAIS SKATS

Mārtiņš. Marija. Māte. Lavīze.

Lavīze. Nu tak tev reiz tām mājām būs galva!

Māte. Paldies Dievam!

Lavīze. Kur man tā blašķe? (*Tuvojas skapim.*)

Priekšgars krit.

KOMENTĀRI

Rūdolfā Blaumaņa Kopotu rakstu ceturtajā sējumā ievietotas lugas, kuras sarakstītas laika posmā no 1890. gada līdz 1901. gadam. R. Blaumanis šajā laikā dzīvo Ērgļos, Rīgā, Pēterburgā, bet, cik noprotams no viņa vēstulēm un dienasgrāmatas, lugas iecerētas un sarakstītas galvenokārt «Brakos».

R. Blaumanis 19. gs. 90. gados ir latviešu reālistiskās dramaturģijas izveidotājs, kopā ar Aspaziju viņi rada latviešu nacionālo drāmu, kura iekļaujas Eiropas drāmas attīstības kontekstā.

19. gadsimta 90. gados R. Blaumaņa lugas ir ievērojamas ar izslīpēto dialogu un valodu, precīzi izveidoto lugu kompozīciju (te R. Blaumanis rūpīgi studējis vācu zinātnieka G. Freitāga teorētiski praktisko apcerējumu «Drāmas tehnika»), interesantajiem raksturiem. Tā pirmoreiz latviešu dramaturģijā lugā «Pazudušais dēls» Krustiņa tēlā atveidots sava laika cilvēka traģiskais liktenis. Komēdijās valda humors, labsirdīgs un dzīvespriecīgs skats uz cilvēka rakstura vājībām un dzīves likločiem. Viņa drāmu un komēdiju centrā ir tikumiskās eksistences vērtību problēmas.

R. Blaumaņa lugas ir piemērotas skatuvei. Drāmas un teātra saistību R. Blaumanis iepazīna, strādājot par latviešu teātru recenzentu laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land», būdams Rīgas Latviešu biedrības Teātra komisijas loceklis, spēlējot un iestudējot lomas Ērgļu pašdarbības izrādēs, rūpīgi sekojot līdzi savu lugu iestudēšanas gaitai.

R. Blaumaņa lugu melnraksti nav saglabājušies. Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēkā atrodas kādreizējā Krievijas Dramatiskās cenzūras arhīva lugu eksemplāri, te sastopama arī daļa R. Blaumaņa darbu. J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja Rīgas Latviešu teātra arhīvā arī ir daļa cenzūras eksemplāru. R. Blaumaņa lugu cenzūras eksemplārus nosacīti var dēvēt par pirmvariantiem, jo pēc lugu pirmizrādēm un arī iestudēšanas laikā R. Blaumanis lugu tekstus laboja, mainīja skatus, koncentrēja replikas, precizēja dialogus, ainu un cēlienu beigas.

Šajā Kopotu rakstu sējumā saglabāts 1. sējumā izvirzītais pamatprinčips – Kopotu rakstu teksts iespiests pēc pēdējā R. Blaumaņa dzīves laikā

publicētā teksta. Komentāros sniegtas ziņas par lugu sacerēšanas gaitu, pirmizrādi, R. Blaumaņa un tālaika kritikas atsauksmes par lugām, skaidroti mazāk pazīstami vārdi.

ZAGĻI

Pirmpublicējums: Zagļi. Originaljoks ar dziedašanu divos cēlienos no Rudolfa Blaumaņa. Rīgā. Paša apgādībā, 1891. – 45 lpp.

Komēdija «Zagļi» ir pirmā R. Blaumaņa luga. Tā sarakstīta un iesniegta cenzūrai 1890. gadā. Šo lugas variantu nosacīti var apzīmēt par pirmvariantu. Lugas pirmvariants ir atšķirīgs no lugas pirmpublicējuma.

Saglabājušies divi pirmvarianta eksemplāri: viens – cenzūras eksemplārs – Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēkā (Рукописный отдел, 996 – лат.), otrs – J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja fondos (inv. nr. 5163).

Abos eksemplāros lugas apakšvirsraksts ir «Originalburleske ar dziedašanu vienā cēlienā». Lugai ir moto:

*Lai tie citi tautu māca,
Lai tie tautu raudināja,
Pats mācāms, es gribētu
Tautu drusku smidzināt.*

Personu sarakstā Majas vietā ir Maija.

Cenzūras eksemplārā ir cenzūras atļaujas:

(Пьеса под заглавием «Воры». Комед. оригинал съ куплетами в I действии – сочинение Рудольфа Баумана [?!] может быть дозволена къ представлению на сцене безусловно. 14 сентября 1890 года. М. Ремик.

Къ представлению дозволено. Цензор др[аматических] соч. [Подпись.] 22 сентября 1890.»

J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja pirmvariantā oriģinālburleske vienā cēlienā pārlabota par oriģinālburleski divos cēlienos, te arī R. Blaumaņa ierakstīts: Veltīts: Duburam (Jēkabam Āriņam), kā arī norādes «Rīgā, 1891. Apgādājis sacerētājs pats», otrā lapas pusē: «Luga rakstos iespiesta R. Rueca drukātavā Doma placī 11/13.» Eksemplārā ar zilu zīmuli izdarīti labojumi, arī dažādi līmējumi.

Par lugas «Zagļi» kādas epizodes ierosmes avotu raksta A. Blaumanis: «Zagļos žīds dod padomu uzpilināt nolūzušai lāpāmāi adatai laku un

izlietot par kniepi. Tas ņemts no vecās vācu lasāmās grāmatas «Lüben und Nocke», kur kāda ķēkša izlieto tādi gadījumu.»

(*Blaumanis A. Blaumaņa tēlu dzimtenē. – Piesaule, 1931, 8. nr., 377. lpp.*)

Lugas pirmizrāde notika Rīgas Latviešu teātrī 1890. gada 21. oktobrī. Režisors bija H. Rode-Ēbelings, Kārklēns – J. Brigaders, Liena – B. Rūmniece, Maija – D. Akmentiņa, Ješka – A. Vārna, Ilze – A. Brigadere-Maija, Ābrams – O. Fukss, Namnieks – R. Jansons, Ozolu Pēteris – A. Mierlauks.

Pēc lugas pirmvarianta iesniegšanas Rīgas Latviešu teātrim un lugas pirmizrādes tā pārstrādāta, par to liecina lugas pirmpublicējums un R. Blaumaņa vēstules:

«Zagļi» drīzi būs dabūjami grāmatas formā, un tad visas «Weitläufigkeiten» (*plašumi – pār. noz. – I.K.*) būtu beigtas. Negribētu arī, ka «Zagļi» Ērgļos tādi top izrādīti, kādi tie tagad ir, bet pārlabotā veidā. Viņi atrada lielu patikšanu. Nakunca kundze, Ērgļu dārznieka meita, kura arī bij izrādē, teica – šī gluži slima esot palikuse aiz smiekliem. Tikai beigas drusku jāpārtaisa, resp., jāpārceļ otrā vietā. «Zagļus» izrādot, otras lugas uz priekšu gan nevajadzētu. Velkas ar visu starpcēlienu vairāk nekā 2 stundas. Stipri ceru, ka Ērgļu publikai luga ļoti patiks. Rīgas publ. tak daudz ko redzējuse, un tomēr tā vietām rēcin rēca. Tas Erfolgs (*panākumi – I.K.*) nu gan, zināms, atkarājas pa lielākai daļai no spēlēšanas – spēlēts tapa gandrīz nepārspējami labi. Aktieri bij saņēmušies. [...] Steigšos, cik varēšu, ar pārtaisīšanu.»

(*Vēstule Pēterim Blauam 1890. gada 8. novembrī. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 302. lpp.*)

Lugas «Zagļi» pirmpublicējums grāmatā iesniegts cenzūrai 1891. gada 29. janvārī, uz tā ir cenzūras atzīme:

«Комедия съ куплетами в 2 действиях под заглавием «Воры» («Zagļi») соч. Рудольфа Блаумань может быть безусловно дозволено къ представлению на сцены. М. Ремик. 4 февраля 1891 г. К представлению дозволено цензурую. 13 февраля 1891. [Подпись.]»

Grāmatas titullapā ir atzīme: «Bez sacerētāja vai viņa mantinieku atļaujas šīs lugas nav brīv izrādīt.» Otrā lapas pusē: «Дозволено цензурую. – Рига, 25 февраля 1891 г.» Veltījums J. Duburam grāmatas iespaidumā, salīdzinot ar pirmvariantu, ir izvērsts: «Teicamajam Latviešu aktieram Duburam (J. Āriņam) šo savu pirmo dramatisko mēģinājumu dāvā sacerētājs.»

Pirmpublicējumā atšķirībā no pirmvarianta mainīts lugas apakš-

virsraksts: oriģinālburleskas vietā oriģināljoks, atmests moto, Maija pārdēvēta par Maju (autora vai drukas kļūdas dēļ?), koncentrētas replikas, svītrotas konkrētas reālijas (par Ērgļu sadzīvi, laikrakstu «Balss»), saīsināti pārspridumi.

R. Blaumaņa pirmo lugu «Zagļi» kritika vērtēja atzinīgi:

«Jāatzīst, ka luga bagāta dažādas darbības un raibuma, kā tas sevišķi pie joku lugas (poses) vajadzīgs. Cien. sarakstītājs, kura pirmais dramatisks sacerējums šī luga ir, kā redzams, brangs skatuves ievērotājs. [...] Tagad pirmā cēlienā mums nepatīk tik daudzās zagļu tvarstīšanas uz skatuves, kuras skatītāju nevis pajautrina, bet vairāk nogurdina. Turpretim daudz dabīgāki un patīkamāki norit otrā daļa. Sevišķi mums patīka Ilzes un Ješkas tipi, kuri rāda istu laucinieku dabu, turpretim pie citiem nav caurredzams īsti latviešu raksturs. Tad kas mums tā savādi izlikās, visu lugu noskatoties: ka īstais lugas notikums jeb pavediens – notikusē zādžība Kārklēnos – bijusi un paliek tumša, neizskaidrota. [...] Bez tam pašās beigās varēja būt vēl labāki izdarīti pārsteigums – tagad beigās var teikt, norit pārāk vienkārši priekš joku lugas.»

(*Āronu Matīss. Latviešu teātrs. – Dienas Lapa, 1890, 241. nr.*)

«Viņa [luga] mums jautrā sarežģījumā ved acu priekšā skatus, kas dibinājas uz pārpratuma. Šie skati nav nedabīgi. Raksturi nav pārspīlēti, kā tas bieži mēdz notikt. [...] Jocīgais elements lugā nav saucams par frivolu. Tikai nav atļaujami rīkoties uz skatuves ar pieputējušu maisu. [...] Nevaram arī atturēties sarakstītājam neizsacījuši pārmēti, ka viņš lugas beigās tīri kā ieteic aizceļošanas idejas kopšanu. Dziļšāns atstāt dzimteni un doties svešumā pēc laimes jau tā ir pārmērīgi iesakņojusēs latviešu starpā.»

(*-s. Latviešu teātrs. – Baltijas Vēstnesis, 1890, 241. nr.*)

«Luga, kaut gan viņai nav nekādas cieti noteiktas tendences, kaut gan caur visu lugu nav redzama stiepjamies kāda vadoša ideja, tomēr savu jautro sarežģījumu, pārprasto gadījumu un pareizās tehniskās uzbūves dēļ uzskatāma ne vien labāka par dažu labu pārtulkotu un uz mūsu skatuves uzvestu sveštautiešu šāda aroda gabalu, bet arī pate ieņem cienīgu vietu latviešu oriģināllugu starpā. Viņā neredzam nedabīgu, pārspīlētu skatu un karakteru.»

(*L. Z. [Ludvigs Griens]. Rīgas Latviešu teātris. – Balss, 1890, 43. nr.*)

«Luga izveicīgi sarakstīta, valoda ļoti glīta. [...] Skatītājs jeb lasītājs tiek smīdināts no sākuma līdz galam.»

(*A. Grāmatu galds. Zagļi. – Latviešu Avīzes, 1892, 43. nr.*)

R. Blaumanim lugas sarakstīšanas un uzvešanas laikā ir 27 gadi; jaunības aizrautībā viņš raksta vēstulē P. Blauam:

«Kādas lugas citas Tev ieteikt? Tīci vai netīci, nevienas nezinu! Līdz šim drukātās pa lielākai daļai tak bleķis vien ir! «Zagļi» jau nu arī ir bleķis – bet prātīgs bleķis.»

(*Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 302. lpp.*)

R. Blaumanis pats rūpējās par lugas izrādīšanu uz lauku skatuvēm:

«E. Kārkliņa kungam atļauju izrādīt vienu reizi vasarā 1892. gadā no manis sacerēto lugu «Zagļi» pret trīs rubļi lielu hanorāru un turklāt ar noteikumu, ka šī izrāde, minot lugas titulu ar sarakstītāja vārdu, jāizsludina vienā vai otrā latviešu laikrakstā.»

(*Vēstule Ernestam Kārkliņam 1892. gada 7. maijā. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 307. lpp.*)

Šajos Kopotos rakstos luga «Zagļi» iespiesta pēc R. Blaumaņa dzīves laikā izdotā darba pēdējā izdevuma: Zagļi. Joku luga ar dziedāšanu divos cēlienos no Rudolfa Blaumaņa. Cēsīs, J. Ozols, 1902. – 48 lpp.

Aiziet uz Krievu zemi – 19. gs. 50 g. b./60. gados (arī vēlāk) zemnieku izceļošana uz Krievijas brīvajām zemes platībām (piemēram, uz Krimu, Samāru, Saratovu).

Kēniņiene Izabella fon Spanien – iespējams, norāde uz G. Borna romānu «Izabela, Spānijas padzītā kēniņiene», Jelgava, 1879.

Gott der Gerechte – Taisnais Dievs.

Čuliši – mīlināmais vārds bez īpašas nozīmes.

ĻAUNAIS GARS

Pirmpublicējums: Ļaunais gars. Tautas luga trijos cēlienos. Sarakstījis Rudolfs Blaumanis. Rīgā, R. Rueca apgādībā, 1892. – 64 lpp.

Titullapā ir norāde: Bez sacerētāja vai viņa mantinieku atļaujas šīs lugas nav brīv izrādīt.

Otrā lappusē: Дозволено цензурою. – Рига, 29 февраля 1892.

Par kādu lugas epizodes ierosmes avotu raksta A. Blaumanis:

«Lugā «Ļaunais gars» žīds stāsta sapni, ka viņam jāmaksā par cita saplēsto loga rūti. Tas atkal ņemts no vecās «Fliegende Blätter».»

(*Blaumaņa tēlu dzimtenē. – Piesaule, 1931, 8. nr., 377. lpp.*)

P. Blaus atmiņās par R. Blaumanu uzsver:

«Blaumaņa darbiem ir sižeti, ir personas ņemti no vietējās reālās dzīves. Tā «Ļaunajā garā» sīkstulis ir kāds attāls radinieks.»

(*Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 48.–49.lpp.*)

Tautas luga «Ļaunais gars» iesniegta cenzūrai 1891. gada 22. septembrī. Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēkā saglabājies cenzūras eksemplārs (Рукописный отдел, 505-лат.), uz tā ir cenzūras atļaujas:

«Пьеса под заглавием «Злой духъ» (Ļaunais gars) въ 3 действияхъ сочъ. Рудольфа Блауманъ может быть дозволено къ представлению на сцены. М. Ремик. С.Петербургъ 25 сентября 1891 года.»

«Къ представлению дозволена. Цензоръ драматическихъ сочинений.

[Подпись.] 9го октября 1891 года.»

Cenzūras eksemplārā nav nekādu svītrojumu vai labojumu.

Lugas pirmizrāde notika 1891. gada 5. decembrī, tā Rīgas Latviešu teātrim bija svētku izrāde:

«Latviešu teātri aizvakar bij svētku izrāde, 500. izrāde, kamēr latviešu teātris uz šejienes skatuves sācies. Tam par piemiņu Rūd. Blaumanis bij sacerējis prologu, kuru aktiers Jansons nolasīja. Prologā bij godam minēti tie vīri, kuri latviešu teātra attīstīšanas ziņā Rīgā kaut ko darījuši vai snieguši.»

(*A. [Āronu Matīss]. Latviešu teātri. – Dienas Lapa, 1891, 276. nr.*)

Lugas pirmais režisors bija H. Rode-Ēbelings. Galveno lomu tēlotāji: Jānis – R. Jansons, Jāņa māte – B. Rūmniece, Anna – A. Brigadere – Maija, Ieva – D. Akmentiņa, Andrievs – J. Brigaders, Ābrams – J. Duburs, Mantrausis – M. Zīraks u.c.

Pēc lugas pirmizrādes R. Blaumanis lugu, sagatavojot to publicēšanai, ir pārstrādājis. Par to liecina cenzūras eksemplāra salīdzinājums ar lugas «Zaļļi» pirmpublicējuma tekstu. Nedaudz precizēts personu sarakstā to izskats un apģērbs (Andrievs pirmpublicējumā nēsā pastalas, nevis vīzes, Juris zābakus, nevis kamašas utt.), koncentrētas un noslīpētas atsevišķas replikas (īpaši 2. cēliena 2. skats), vairākas replikas kā nenozīmīgas iekļautas kvadrātiekvās, precizētas remarkas, svītrojot tiešas norādes aktieriem, piem., 1. cēliena beigās «N.B.! Beigas jāspēlē ļoti ātri», bet paplašinot tās, pamatīgāk aprakstot personu bezteksta darbību (tā jauns teksts ir 3. cēliena 11. skata beigās). Cenzūras eksemplārā 2. cēliena 17. skatā Andrievs, sāpju sagrauzts, skaita rindas:

Ko bij man nu darīt–
Stāvu lēkt ūdenī?...

Tā bij man cerējama,
Nu redzēju aizvadam,
Gulbis raud ezarā,
Es ezara maliņā.
Gulbis raud skaidr' ūdeņa,
Es -----

(Šņukst.)

3. cēlienā visu pirmo skatu veido kopēja viesu vairākbalsīgi dziedāta jautra tautasdziesma. Pirmpublicējumā tā skan aiz skatuves un tādēļ mainīts skatu skaits. Nozīmīgākās izmaiņas ir divas: cenzūras eksemplārā ir divi skati (17., 18.), kas vēlāk svītroti, un atšķirīgas ir lugas beigas abos variantos.

Cenzūras eksemplārā 17. skatā darbojas Anna, Jānis un kurlmēms ubags, kas personu sarakstā raksturots šādi: «Kurlmēmais ubags ļoti nabadzīgi ģērbies, bet ne tā, ka viņa uzskats saceļ smieklus»; viņam rokās ir zvaniņš. Redzot ubaga skumjo likteni, Anna un Jānis izprot savu laimi un Dieva ceļus:

«A n n [a]. Nupat domās salīdzinu šitā ubaga likteni ar mūsu. Kā mums gan trūkst? Esam spēcīgi un veseli, dzīvojam līdz šim satīcīgi un dzīvosim tā arī uz priekšu, mums ir mājas, kurām nopelnām savu dienišķu maizi, un – nu, mums pēdīgi ir mūsu Janka. Kad visu šo saņemam kopā un tad uzlūkojam to veco nespējnieku, tad mums gan jāsaka, i bez tiem vējā aizgājušiem tūkstošiem esam bagāti ļaudis!

J ā n i s. Tu izrunā manas domas. Šitais vecais, nespēcīgais kurlmēmais sirmgalvis tiešām ir nabags. Un tomēr mēs nezinām, vai viņš arī ir nelaimīgs. Jo, tāpat kā starp bagātību un laimi Dievs līcis platu robežu, tā arī starp visādu nabadzību un nelaimi ...»

18. skatā Anna sarunājas ar savu māsu Līzi, Lize neko nezina par neīsto loterijas biļeti, tādēļ vēl arvien prasa Annai īpašu uzņemšanu, arī grokas glāzi.

Cenzūras eksemplārā beidzamajā skatā Jāņa māte aicina visus noskaidrot tēvreizi, mūzikai skanot un Dievu lūdzot, «priekšgars lēnām, lēnām noveļas».

R. Blaumanis vēstulēs raksturo gan lugu, gan savus un paziņu gūtos iespaidus pirmizrādē:

««Ļaunais gars» nupat kā tiek drukāts un tādēļ vēl nava dabūjams. Viņš ļoti viegli uz katras skatuves izrādāms, tikai aktieriem diezgan ko strādāt.»

(Vēstule Ernestam Kārliņam 1892. gada 3. februārī. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 304. lpp.)

«Es nerunāju no dziļu domu saprašanas, jo tādu domu «Ļaunajā garā» nava, bet vispārīgi no rakstnieka intenciju pareizas saprašanas un iztulkošanas. Mani sevišķi iepriecināja Tava smalkā garša, kurai lugas beigas nava pa prātam. Dārgais, vai Tu domā, ka es ar tām beigām esmu mierā. Pēc Mantrauša aiziešanas vēl vajadzēja viena gala, resp., knala efekta, bet, tā kā tā nevarēju un nevarēju izdomāt, tad bij jāņem zvans, mūzika un saule palīgā – priekš publikas vairuma gluži laba barība. – Par «Jauno» man teikts tik daudz laba, ka, nūdie, jāpaliek gluži augstprātīgam. Niedre saka, tik skaisti (domāju, viņš teica «labi», bet drusku jāpieliek) tēlotu karakteru kā «Ļ. garā» neesot nevienā latv. lugā. Rūd. Jirgens raksta: «...es saku bez glaimiem, Tu tāju, ļoti tāju esi ticis uz priekšu savā mākslā.» Viņš bīstas, ka maz būšot to latviešu, kas pietiekoši sapratīšot visus lugas smalkumus, bet jo vairāk goda priekš manis – etc., etc. – fon Tranzē freiliena, vecākā, man raksta, daß die Schilderung Erlaascher Bauern «Innen ausgezeichnet gelungen ist» [ka Ērgļu zemnieku tēlojums Jums ir izdevies izcili. – I. K.]. Valoda esot tik patiesa, karakteri tik dzīvi, ka katru personu domājot vai redzam. – Es, saprotams, no šāda uzslavējuma tikko nenoreibu.»

(Vēstule Pēterim Blauam 1892. gada 1. maijā. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1957, 7. sēj., 305. – 306. lpp.)

Tautas luga «Ļaunais gars» guva plašu ievēribu kritikā. Tā vērtēja lugas pirmizrādi, vēlākās izrādes, publicējumu grāmatā:

«.. vienkāršais īsais notikums dažā vietā izstiepts par gari, tā īpaši skatos, kur mājnīeki rikojas un plītē, kamēr Jānis aizbraucis pēc naudas. Arī pirmais cēliens, kurš viens no raibākiem, būtu patīkamāks, kad skats, kurā Jāņa māte, Anna un Ābrams prāto par naudas svaru vai nesvaru, būtu drusku īsāks. [...] Lugā ievietotā «laika vienība» – lugas notikuma dabīgumam par kaiti. Ka viss tas, kas lugā stāstīts [...], būtu noticis un notiktu vienā pašā mājā vienā dienā – tas būtu tīrais «brīnums». [...] Tehniskā ziņā šī luga nesasniedz Blaumaņa kunga «Zaglus», bet satura, kodola ziņā atkal to stipri pārspēj.»

(A. [Āronu Matiss]. Latviešu teātri. – Dienas Lapa, 1891, 276. nr.)

«Luga mums rāda, kādu ļaunumu atnes bagātība, ja to neprot godam valkāt, kas pasaulē pa lielākai daļai patiesi arī mēdz notikt. [...] Kā redzam, tad lugā divi pavedieni stiepjas viens otram blakus, abi tikai aplinkus kopā saredzami [...] Ievas raksturs psiholoģiski nepareizi zīmēts. [...] Ābrama raksturs, pats par sevi ņemot, ļoti teicams tips, bet viņš nemaz neveicina lugas darbību, tā tad lugā lieks. Tas pats jāsaka par Vilku, kurš, lugu

pārstrādājot, rakstniekam būtu gluži jāstriķē.[..] Sevišķi izdevusēs ir Mantrauša, Annas un Jāņa mātes un, kā jau teikts, Ābrama tipi.»

(*L. G.-s [Ludvigs Griens]. Latviešu teātris. – Baltijas Vēstnesis, 1891, 277. nr.*)

«Karakterī ir labi zīmēti un daži lugas skati no aizgrābjjošas patiesības. Lugas viela ir ņemta iz latviešu dzīves, un latvieši, kā viņi prēcājas un bēdājas, kā runā un kā jūt, lugā mums tiek priekšā stādīti.»

(*500. teātra izrāde Rīgas Latviešu biedrībā. – Balss, 1891, 50. nr.*)

«Luga diezgan nopietna un kodolīga. Darbība norisinājas pietiekoši labā ritmā. Tikai kādi lugas skati pārāk stiepti garumā .. dažu tipu pārliecīgi straujā jūtu pārmaiņa, kā to redzam pie Jāņa, ir pa daudz pārsteidzīgi zīmēta, nesaietas ar laucenīka rakstura īpašībām. Gandrīz visi raksturi zīmēti kā ļoti mīksti, naivi – nekaitētu, ja kāds raksturs būtu stingrāks, virišķīgāks. Bet tādēļ luga nav nebūt nopaļājama. Tā mums dažā ziņā atgādina slavenā krievu dramaturga Ostrovska drāmas iz tautas dzīves. [..] Atjautībā un jautru skatu tēlošanā Blaumanis pārspēj gandrīz visus līdzšinējos latv. dramaturgus.»

(*K. T.-s. Latviešu teātris. – Mājas Viesis, 1891, 50. nr.*)

«Vislabāki tēloti: saimnieka godīgā un dievbijīgā māte, kaunīgais mīļotājs Andrievs un viņa krietnā, mīļejamā ligava Ieva. Saimniece Anna nav tik labi izdevusies. [..] Divās lapās viss atkal griežas uz labo pusi, kamēr sarežģījums prasījis 62 puslapas. [..] Valoda ļoti glīta un skaidra, kā jau mūsu mīļā tautas valoda, cik tā vēl nav pārgrozīta pēc «jaunlaiku gara».»

(*A. Grāmatu galds. Ļaunais gars. – Latviešu Avīzes, 1892, 42. nr.*)

«Raksturi paši par sevi labi tēloti, bet trūkst īsta kopsakara, katra persona darbojas savrup, pati par sevi. [..] Bet vienu lietu rakstnieks ir panācis: viņš aizkustina skatītāju sirdis un nopietnu pārdomāšanu, viņš rāda, ka pašnepelnīta nauda allažīņ dara ļaunu iespaidu uz cilvēka dvēseli.»

(*Mzs. Latviešu teātris. – Baltijas Vēstnesis, 1893, 47. nr.*)

R. Blaumanis rūpējās par izrāžu honorāru saņemšanu. 19. gadsimta 90. gados vēl nebija stingri izveidota sistēma, kas nodrošinātu lugu autoritātes aizsardzību dažādās Latvijas vietās. R. Blaumanis pats kārtoja saraksti ar dažādām lauku skatuvēm, noteica honorārus:

«Par «Ļaunā gara» izrādīšanu prasu 5 rubļi no reizes (4 pr. sevis, 1 pr. Esenberģa).»

«Šodien Jums aizsūtīju pa pastu 1 eks. «Ļ.g.» – maksā 44 kap.»

«Kuldīgas Latviešu Amatnieku Palīdzības Biedrībai atļauju izrādīt 30. augustā 1892. gadā no manis sacerēto lugu «Ļaunais gars» pret pieci rubļi lielu honorāru un turklāt ar noteikumu, ka šī izrāde, minot lugas titulu un sarakstītāja vārdu, jāizsludina vienā vai otrā latviešu laikrakstā.»

(*Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 306. – 307. lpp.*)

Dažreiz R. Blaumanis pats spēlēja savās lugās dažādos pašdarbnieku uzvedumos, tā K. Štrāls atceras Pēterburgā pavadīto laiku:

«Viņš [R. Blaumanis – *J.K.*] tur tiek ievēlēts par Latviešu labdarības biedrības Teātra komisijas priekšsēdētāju, gādā par latviešu lugu izrādēm. [..] Pats spēlē līdzī sava «Ļaunā gara» izrādē.»

(*Štrāls K. Rūdolfu Blaumani pieminot. – Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 138. lpp.*)

Šajā izdevumā luga «Ļaunais gars» iespiesta pēc darba otrā – R. Blaumaņa dzīves laikā beidzamā – izdevuma: Ļaunais gars. Tautas luga trijos cēlienos. Sarakstījis Rudolfs Blaumanis. Otrā druka. Cēsis, J. Ozols. 1903. – 69 lpp.

Nātns – linu u.c. audums un darinājumi no šī auduma.

Izava – vecas, apnēsātas lūku vīzes.

Lamži – šeit – kamzolis.

Iedarīta vīze – pīta vīze.

Ābrama svētdiena – sestdiena.

Vašpitālis – dziedinātava.

Vendīgs – izveicīgs, veikls, manīgs.

Jāzepts, kas var izskaidrot sapni – Vecajā derībā Jāzepts, iemests Ēģiptes cietumā, redz sapni, kā glābt zemi no bada.

Sabes – jūdaismā nedēļas septītā diena, miera diena, kas atbilst mūsdienu sestdienai.

Bauska – 1) slikta pļava, 2) slikts mājoklis, 3) šeit – pļāpīgs cilvēks.

Vorsicht – uzmanīgi!

Gewalt – vara, spēks.

Schafskopf – aitasgalva.

Unsinn – nieki, aplamības, blēņas.

PAZUDUŠAIS DĒLS

Pirmpublicējums: Pazudušais dēls. Bēdu luga piecos cēlienos no Rudolfa Blaumaņa. Rīgā, R. Rueca apgādībā. – 62 lpp.

Titullapā ir norādes: «Šī luga ieskatāma par manuskriptu un izrādāma vienīgi ar manu vai manu mantinieku atļauju. Цензурный Устав 282. un 283. art. un Sodu likumu 1684 art. Sacerētājs.

Дозволено цензурою. Рига, 24 декабря 1893 года.»

Drāmas «Pazudušais dēls» pamatā ir tie paši notikumi un personas, kas tēlotas stāstā «Pērkoņa negaiss». Par jaunas lugas sarakstīšanu R. Blaumanis 1893. gada 19. un 20. oktobrī raksta A. Niedram no «Brakjiem»:

«Ar veselību man iet gluži labi (M. (Melngailis – I.K.): divi ar pus), reizēm gan varēja iet labāk. Bez «Pazudušā dēla», bēdu lugas 5 cēlienos (bez dziedāšanas un dancošanas), (M.: ko izdara gotiņas pa kūti) esmu vēl vienu mazu noveli priekš Austruma kalendāra sarakstījis. Kāds «Paz. dēls» ir, par to Eduards referējis – es tādēļ par viņa saturu etc. ciešu klusu. Ko arī pats autors par savu sāpju bērnu lai saka?»

(Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 311. lpp.)

Īsa piezīme atrodama arī vēstulē J. Dravniekam 1893. gada oktobrī: ««Pazudušais dēls» aizņēma daudz laika...»

(Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 312. lpp.)

R. Blaumanis vairākkārt stāstījis un rakstījis saviem paziņām, cik sāpīgi un smagi bijis rakstīt drāmu «Pazudušais dēls». A. Blaumanis atceras:

«Krustiņa persona Rūdolfam nav devusi miera, kamēr tas viņu lugā «Pazudušais dēls» uzveda uz skatuves un padarīja vēl dzīvāku un spilgtāku. Viņa liktenis tam gāja pie sirds. Rūdolfis ilgi mocījies, nezinādam, vai ļaut viņam iet bojā vai nē, un, kad Krustiņam jāiet bojā, tad Rūdolfis pats viņu apraudājis. Atminos, viņš man rakstīja, ka daudz kabatas drānu ar asarām pieslaucījis.»

(Blaumanis A. Blaumaņa tēlu dzimtenē. – Piesauļe, 1931, 7. nr., 327.–328. lpp.)

«Rakstot «Pazudušo dēlu», viņš par Krustiņu vairāk reizes raudājis.

Vai tad nevarētu palikt viņš dzīvs, vai tiešām jāiet bojā? Viņš domājis visādi – nē, viņam jāiet bojā, tāds cilvēks nav vairs glābjams.»

(Akuraters J. Atmiņas par Rūdolfu Blaumani. – Grām.: Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 79. lpp.)

«Pie pēdējām «Pazudušā dēla» lapas pusēm es sēdēju un raudāju. Es redzēju, ka Krustiņam bij nenovēršami jāiet bojā. Viņš nebija glābjams,» – tā Blaumanis man kādreiz stāstīja.»

(Skalbe K. Atmiņas par Rūdolfu Blaumani. – Grām.: Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 94. – 95. lpp.)

Pēc P. Blaua domām, Krustiņa lomu R. Blaumanis speciāli rakstījis P. Ozoliņam.

(Blaus P. Atmiņas par Rūdolfu Blaumani. – Grām.: Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 52. lpp.)

Drāma «Pazudušais dēls» Pēterburgas Dramatisko darbu cenzūrai iesniegta 1893. gada oktobrī. Pēterburgā Dramatiskās cenzūras eksemplārs nav saglabājies, J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā atrodas Rīgas Latviešu teātra eksemplārs (inv. nr. 35568/2994) ar dramatisko darbu cenzora atļauju lugu izrādīt:

«Къ представлению дозволено. Цензоръ драматическихъ сочинений.

[Подпись.] С.Петербургъ 31¹⁰ окт. 1893 года.»

Luga ir pārrakstīta svešā rokrakstā, tajā ir cenzora un R. Blaumaņa izdarīti svītrojumi un labojumi.

Cenzors ir nosvītrojis piektā cēliena sākumu, pirmvariantā te bijis pagārš Bībeles citāts:

«Kad nu tas visu savu mantu bij izplītējis, tad viņš gāja un pieķērās turpat pie viena namnieka, tas to sūtīja uz savu tīrumu cūkas ganīt. Un viņš gribēja savu vēderu pildīt ar sēnalām, ko cūkas ēda, bet neviens ir tās tam nedevis. Tad viņš atgādājās savā sirdī un sacīja: cik algādžu manam tēvam, kam maizes papildnam ir, un es mirstu badā. Es taisīšos iet pie savu tēvus un gribu uz viņu sacīt: «Tēvs, es esmu grēkojis pret debesi un pret tevi un vairs neesmu cienīgs, ka mani būs saukt tavu dēlu...»

Pēc lugas saņemšanas atpakaļ no cenzūras R. Blaumanis mainījis lugas beigas. Pirmvariantā Roplainis ierauga kādu cilvēku kāpjam laukā pa istabas logu, Aža dur ar nazi Roplainim, tas to cenšas savaldīt un sauc mātei:

«Māt, šaun!» M ā t e (*briesmīgi uztraukdamās*). «Kas tas bij?»

R o p l a i n s. «Zaglis – pa logu – Jurka – šaun tak!» *Stumj Ažu uz*

saimes istabas durvīm, pa kurām tā aizskrien. Māte paķer pistoli un šaun. Briesmīgs pārkoņa spēriens. Krustiņš iekliedzas pagalmā. Māte stāv kā sastinguse. Roplains noslikst krēslā. Pauze. [...] Durvis atveras, Mikus, Mikus tēvs un Līziņa ienes tumšā segā ietītu Krustiņa liķi [...].

Māte (*drebedama*). «Kas tas ir?» (*Klusums.*) «Kas tas ir?» (*Tuvojas soli liķam un paliek, šaušalu pārņemta, stāvam. Pieiet pēdīgi pie gultas un atsedz liķi... Iebrēkdami.*) Krustiņš! Mans dēls... [...]

I l z e. Viņš ir beigts? Rociet mūs vienā kapā! (*Iziet ātri.*)

R o p l a i n s (*paceļas un grib sagrābt pistoli, Mikus tēvs viņam aizstājas priekšā. Roplains slēpj mēmā izmisumā savu vaigu pie Mikus tēva krūtīm. Priekškaru nolaiž.*)»

Tagad pazīstamās lugas beigas R. Blaumanis uzrakstījis īsi pirms pirmizrādes (tajā Krustiņu nošauj Roplains), cenzūras eksemplārā tās ierakstītas aiz cenzora zīmoga.

Lugas pirmizrāde notika Rīgas Latviešu teātrī 1893. gada 7. novembrī. Režisors bija P. Ozoliņš, galveno lomu tēlotāji: Krustiņš – P. Ozoliņš, Roplains – J. Duburs, Roplainiete – A. Brigadere-Maija, Aža – B. Rūmniece, Matilde – J. Skaidrite, Ilze – D. Akmentiņa, Mikus tēvs – A. Mierlauks, Pūlišu Pauls – T. Valdšmits.

Aspazija atceras, cik norūpējies par lugas iestudēšanu bija R. Blaumanis, īpaši viņu satraukusi mātes lomas tēlotāja:

«Šāda veida lomām bij angažēta Olga Ezerlauka, bet Blaumanis mēģinājumos dabūja pārliecināties, ka šai aktrisei ir dziļa alta balss, un viņš dzīvi bij iedomājies, ka trešajā cēlienā mātes kļedzienam, kad dēls viņai sit, šim sirdi caururbjošam kļedzienam vajadzēja notikt visaugstākā soprānā. Autors visas savas lugas kvintesenci bija koncentrējis šinī kļedzienā, tāpat kā Bēthovens savā «Fidelio» Leonores kļedzienā, un te nu taisni viņš nepanāca, ko bij sapņojis un gribējis.

Šo rindiņu rakstītāja dabūja redzēt, cik nelaimīgs bij Blaumanis kādā mēģinājuma vakarā: nervozā uzbudinājumā, ar asarām acīs viņš sūdzējās: «Neiznāk, viss par velti! Man visa luga vairs netiek!» – un taisījās pat doties uz laukiem atpakaļ un nebūt vairs klāt pie pirmizrādes. [...] Radās tomēr izeja: mātes loma tika uzticēta citai tēlotājai. Tā bij Brigaderu Maija.»

(*Aspazija. – Iz atmiņām par Blaumani. – Grām.: Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 66.–67. lpp.*)

Par pirmizrādi recenzijā stāsta Āronu Matīss:

«Pavešanā uz šādu dzīvi stipri vien vainīgs arī vieglais, blēdīgais saimnieks Mikus (?! – *I.K.*), ar kuru Krustiņš ielaižas un klejo caurām naktīm pa krogiem, dzerdams un kārtis spēlēdams.

Ar pašu gala iznākumu skatītājs nevar būt gluži kā apmierināts, izliekas, ka sods, ko Krustiņš dabū, ir par lielu. Viņš taču pastāvīgi rāda, ko viņš savā iekšienē bezgalīgi cieš par visiem saviem pastrādātiem vieglprātības darbiem. Ja nu viņš arī šādu sodu saņem, tad pēc taisnības bez kāda ārēja soda nevarēja palikt arī tie, kas pie viņa aplamās audzināšanas bija vainīgi.

Vislabākais tajā tas, ka, kā jau teikts, tā bagāta dramatiskas darbības, personas uz skatuves nevis caur vārdiem, bet ar darbiem izrāda savu raksturu. Un raksturi lugā tēloti brangi noteikti.

Kā neizdevies bija pašās beigās Roplaina šāviens, kurš negāja vaļā (kursīvs mans. – I. K.), caur ko zuda daļa no beigu efekta. Varbūt tā bija tikai laime, lai tā kā tā šausmīgās beigas netaptu vēl šausmīgākas.»

(A. [Āronu Matiss]. Latviešu teātri. – Dienas Lapa, 1893, 254. nr.)

R. Blaumanis, tekstu sagatavojot publicēšanai, nedaudz to stilistiski labojis, būtiskas izmaiņas tekstā vairs nav izdarītas.

Kritikā drāma «Pazudušais dēls» vērtēta plaši un pamatīgi:

«Dialogi ļoti veikli sienas viens pie otra, viens skats rada otru, dramatiskā darbība dzīvi aug, sarežģījumi un atrežģījums brangi izdevies. Tomēr ir arī autoram ko pārnest. Tā bieži latviešu dramaturgiem izsacītais pārmetums, ka mūsu rakstnieki nevar nevienu lugu sarakstīt, kur skatītāju smiešanas nervus nekutina caur rupjiem krogus dzeršanas un kaušanas skatiem, jāizsaka arī tik izveicīgam un krietnam dramaturgam, par kādu R. Blaumaņa kgs caur pēdējo lugu izrādījās. Mazu mazā labošanās tanī ziņā gan bija manāma, ka šis krogus skats nenotika uz skatuves. [..]

Ka Blaumaņa kungs pēc efektiem meklējis, to pierāda lugā ievestā pavisam nevajadzīgā ārprātīgā vecene Aža [..] Karakteri visi gaiši zīmēti, tikai mums šķiet, ka Krustiņa māte nebija konsekventi izvesta cauri.»

(Fr. K. [Fricis Kārkluvāls]. Latviešu teātris. – Baltijas Vēstnesis, 1893, 255. nr.)

«Mēs šo rakstnieku līdz šim pazīstam par dabīguma un patiesības tēlotāju, bet šinī jaunākajā ražojumā viņš no šā sava uzsāktā ceļa atkāpies. Šoreiz rakstnieks katrā ziņā gribējis efektus, un viņš arī tos panācis, bet to tiesu cieš pats lugas kodols. Labs tēlojums gan pats par sevi ir kāda ārprātīga sieva, bet te gluži nepiederīga, tāpat nesaietas ar patiesību, ka zemnieku puīši raksta zuplikas un saraksta lugas ar nosaukumu «Siguldas lefkoja.»»

(A.D. [Augusts Deglavs]. Latviešu teātris. – Balss, 1893, 45. nr.)

«Vispārīgi luga «Pazudušais dēls» savā ziņā vēl pielīdzināma ne gluži pabeigtam marmora tēlam, kur vēl šis tas jānogludina, lai tiktu īsts mākslas ražojums. Sevišķi ārprātīgā vecene Aža min. lugā, kā mums šķiet, būtu vai nu gluži jāstrīķē, jeb arī stipri jāpārtaisa, tādēļ ka Ažai, kāda viņa tagad tēlota, nav ar pašas lugas īsto darbību tiklab kā nekāda sakara, viņa ir pilnīgi lieka.»

(P.S. Rīgas Latviešu teātris. – Mājas Viesis, 1894, 3. nr.)

«Šo pašu Krustiņu (stāstā «Pērkoņa negaiss» – I.K.) Blaumanis tēlo lugā. Tas ir gluži tas pats Krustiņš. Tas palaižas, labojas, palaižas, dabūn galu. Jā, bet tā neiznāk bēdu luga. Darbības noritējumā noskatoties, patiesi jāpārlicienās, ka tā nav bēdu luga. Gals iznāk bēdīgs vienīgi caur nejaušu atgadījumu. [...] Bet drāma mums zīmē gadījuma ceļu smalki un noteikti priekšā, kā tādi apstākļi un raksturi to neatturami uz to un to pusi virza, kā tie to ved nenovēršami pie tāda un tāda mērķa. Pa pieciem cēlieniem ir telpas diezgan gadījuma ceļu tā uzzīmēt. Blaumanis to priekš tam nav izlietojis, lai stāstu pārvērstu par dramatisku darbību. Viņš ir pielicis izpušķojumus, kuros tas maksā nodokli šo laiku lielākās daļas jaunu ļaužu garšai. Viņš iekaisa tur mīlestības puķītes. [...] Un kas viņu (Krustiņu – I.K.) dzen tā aizmaldīties? Tas vēl vairāk griež uz sevi vērību. Tā ir dzīve, mūsu tagadnes dzīve. Tā labina pie sevis ar saldiem glaimiem un dzeļ tad nāvīgi. Tā aizlabina no sirdīm, kas visstiprāk mīl virs zemes, no vecāku, īpaši no mātes sirds. Un arī iekš šīs mīlestības, kas ir tik tīra un stipra, ir piliens nāvīgu zāļu. Māte mīl, izlutina. Še ir dzīves mīkla, kas var nodarbināt visdziļākos garus ...»

(Teodors [Zeiferts]. Pazudušais dēls. – Mājas Viesis, 1894, 13. nr.)

«Pie lugas jaukākam īpašībām jāpieskaita p a r e i z a d a ž ā d u r a k s t u r u t ē l o š a n a. Te redzam savā priekšā darbojamies daudz personas, kurām katrai ir savs īpašs, noteikts raksturs. Un, ja luga tomēr nedara aizgrābjoša iespaids, tad vaina te meklējama galvenās darbības nepietiekošā attīstīšanā: vispirms – daudz scēnes traģisko darbību nebūt nevirza uz priekšu, bet gan aptur, un, otrkārt, galvenās personas, Krustiņa, raksturs nav nostādīts pareizā gaismā, jo lugas attīstībā nejaušībai ierādīta par daudz liela loma.»

(F. G. [Fricis Garaiss]. Pazudušais dēls. – Tēviņa, 1894, 17. nr.)

«Šī luga ir viena no labākajām mūsu literatūrā, ja ne pati labākā. To pieskaita pie jaunā jeb reālā virziena ražojumiem, un tomēr to vēl varētu ierakstīt veco lugu reģistrā. Autors vispār gan rauga pieslieties

jaunāko laiku prasībām, bet nespēj pilnīgi nokratīt vecos iespaidus un atsacīties no paražas piemēroties publikas garšai. Tādējādi lugā ielikts daudz lieka balasta, kam nav ar galveno vielu nekāda nepieciešama sakara. Vienas izvēli es tiešām ieskatu par labi izdevušos priekš dramatiska ražojuma, bet apstrādājums ir diezgan nepilnīgs; tas tā kā mākslinieka uzmetā gleznā: tēli gan redzami, bet viņu vaibsti, kas lai atspoguļotu to iekšējo dzīvi, viņu dvēseli, vēl nav izstrādāti.

Tādēļ nespējam ieskatīties pazudušā dēla dvēseles dziļumos, nespējam just līdzī tās mokas un ciešanas, kuras viņš iekšēji izbauda, kādēļ tas arī mūs neapmierina. [...] Būtu pieticis ar pusi no tēloto personu skaita, lai «pazudušo dēlu» izstrādātu par mākslas darbu. Vajadzēja tēlot tikai nepieciešamos apstākļus, iz kuriem Krustiņš izaug, kuros viņš dzīvo, elpo, aiz kuriem viņš cīnās un iet bojā. [...]

Un traģiskais: kā tas tēlots? Taisni ar primitīvākām krāsām. Lai atstātu īsti lielu traģisku iespaidu, tad autors izvēlas beigu skatiem negaisu drūmu pārkoņa nakti .. Bet visa šī traģika ir tikai ārēja, kaut kas zems, elementārs, barbarisks. Tas var satriekt, nospiest, bet nespēj aizkustināt, iedvest līdzjūtību.»

(*Kārklīņu Ernests. Mūsu dramatiskā rakstniecība. – Austrums, 1897, 11. nr., 855.–864. lpp.*)

Visplašākā recenzija par drāmu «Pazudušais dēls» publicēta vācu laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land» – Lettisches Theater. «Der verlorene Sohn» (Latviešu teātris. «Pazudušais dēls»). Te sīki jo sīki izstāstīts lugas saturs, norādītas Krustiņa tēla atšķirības drāmā un izrādē, dots lugas vērtējums:

«Krustiņš pēc dzejnieka ieceres ir taču pavisam cits puisis, kā tagad uz skatuves tēlotais glēvulis (*Schwächling*). Pirmais ir mantojis no tēva savu cieto un spēcīgo dabu, tā viņa stūrgalvības un spītības dēļ kļuvusi vēl cietāka, vaļīgā dzīve ir viņam atņēmusi katru nebēdnības iezīmi, kāda jaunos zemnieku puišos ir nereti sastopama. [Luga] pieskaitāma pie labākā, ko mūsu baltiešu literatūras trīs zari nesuši.»

(*Lettisches Theater. «Der verlorene Sohn». – Zeitung für Stadt und Land. 1893, 255., 257., 259. lpp.*)

R. Blaumanis rūpīgi seko gan draugu, gan kritikas izteikumiem par drāmu «Pazudušais dēls»:

««Pazud. dēls»: piegulēšana nav manis *izdomāts* vārds, tādēļ Tev nav brīv man par to darīt pārmetumus. Teodors raksta «Mājas Viesī» diezgan sausu kritiku par šo lugu, nopeļ šo to un saka beigās šādus vārdus: «Bet

godbijāšana jāsajūt pret tādu dzejnieku, kas tādus skatus radījis kā tos, kuros Matilde parādās...»

(*Vēstule Andrievam Niedram 1894. gada 29. martā. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 7. sēj., 1959, 317.lpp.*)

R. Blaumanis pats vairākkārt spēlējis Roplaina lomu dažādos drāmas iestudējumos. Visplašāko aprakstu par R. Blaumani kā Roplaini dod P. Blaus:

«.. Roplaina lomā «Pazudušajā dēlā» viņš uzstājās vairākas reizes. Neraugoties uz viņa maigo, vijīgo balskskaņu, kuru grūti bija pielaikot nopietnu dusmu un bardzības izteiksmei, šī loma bija viņam labi piemērota, un viņš labi to arī attēloja. Man dzīvā atmiņā viņa vecā Roplaina mājās pārnākšanas skats, dziļā, rūpju pilnā nopietnība un saruna ar Krustiņu pirmajā cēlienā; tāpat pārbraukšana no tirgus, mistiskās, draudošās nelaimes priekšnojauta un nemiers pēdējā cēlienā ar traģisko beigu skatu. Visu to Blaumanis tēloja tik izjusti, patiesi un dzīvi. Tas bija īsts Roplains; nopietns, tikumiski skaidrs un stingrs saimnieks un tēvs.»

(*Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 54. lpp.*)

Šajā izdevumā luga «Pazudušais dēls» iespiesta pēc pēdējā publicējuma R. Blaumaņa dzīves laikā: Pazudušais dēls. Bēdu luga piecos cēlieņos no Rūdolfa Blaumaņa. Otrā druka. Pēterburgā, «Pēterburgas Avīžu» tipogrāfijas apgādībā, 1902. – 62 lpp.

Pazudušais dēls – Jaunajā derībā līdzībā par pazudušo dēlu (Lk 15,11. – 32.), kas, saņēmis savu mantojuma daļu, to izšķiež, iet pie tēva par algādzi, jo neuzskata sevi par cienīgu būt par dēlu, tēvs viņam piedod, «jo šis mans dēls bija miris un nu atkal dzīvs, viņš bija pazudis un ir atkal atrasts».

Nokraistīt – noņemt, nosmelt.

Darba nams – ieslodzījuma vieta, kur piespiež strādāt.

Uzkūksties – atbalstīties pret kaut ko.

Kad piektdien meteni svētīs – 19. gs. beigās Meteni svētīja septītajā otdienā pirms Lieldienām.

Nebūs drosmes ni zirgiem – nebūs drošības.

Kuraža – 1) zemnieku kamanas ar grozu, 2) statnis ar atzveltni, ko uzliek sēdēšanai koka ragavās.

Pasamatīt – pamanīt (?).

ZELTA KUPRIS

Pirmpublicējums: Mājas Viesa Literārais pielikums, 1895, 14. nr. 209. – 219. lpp., 15. nr. 225. – 238. lpp.

Virsraksts: Zelta kupris. Joks vienā cēlienā. Kādu vecu vielu pa daļai izlietojot, sarakstījis Rudolfs Blaumanis.

Parindē ir norāde: «Šī luga izrādāma vienīgi ar sacerētāja vai viņa mantinieku atļauju. Pēdējā dabūjama caur J. Brigadera kunga grāmatu pār-dotavu Rīgā, Berga bazārā.»

Joks «Zelta kupris» no žurnāla iespieduma novilkts atsevišķā grāmatā: Zelta kupris. Joks vienā cēlienā. Kādu vecu vielu pa daļai izlietojot, sarakstījis Rudolfs Blaumanis. Rīgā, Ernsta Plātesa apgādā, 1895. – 28 lpp.

Atsevišķais izdevums cenzūras atļauju saņēmis 1895. gada 13. aprīlī Rīgā. Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēkas Rokrakstu nodaļā atrodas viencēliena «Zelta kupris» eksemplārs ar atļauju lugu izrādīt:

«Блауманъ Адольфъ [?!] «Zelta kupris» (Золотой горбъ) фарс въ I действии может быть безусловно дозволен къ представлению на сцены. 14 декабря 1895 г. М. Ремик.

К представлению дозволено. За цензора др. соч. [Подпись.] 20. XII 95.»

Lugai par pamatu R. Blaumanis izmantojis J. V. Gētes dziesmu spēli «Joks, viltus un atriebība» («Scherz, List und Rache»). J. V. Gētes luga rakstīta dzejā, 5 cēlienos, tajā atkārtojas pantī, veidoti refrēni, dziedājumi ir gan katrai personai – Skapinei, Skapinam, Ārstam (Scapine, Scapin, Doctor) – gan duetiem, gan visiem kopā. J. V. Gētes dziesmuspēlē abi jaunie ļaudis apkrāpj doktoru, kas noblēdījis viņu cerēto krustmātes mantojumu. Abi nospēlē, ka dakteris sajaucis zāles un noindējis Skapini. Skapins apsolās ciest klusu, apglabāt liķi un dabū par to daļu mantojuma. Tiktāl R. Blaumanis ir izmantojis J. V. Gētes tekstus. J. V. Gētem luga turpinās: Doktors patiesi sēro par mirušo un ierodas pie viņas kapenēs. Skapine uzdodas par spoku un dabū vēl daļu naudas, tad abi kopā izmāna vēl naudu un, jautri dziedot, aizsteidzas. J. V. Gētes dziesmu spēlē nav zelta kupra. R. Blaumanis vairākas situācijas – Daces un Augusta tikšanās, Augusta stāstījumu par to, kā viņš dabūjis vietu, Doktora ierašanos un zāļu raksturošanu, spēli ar viltus zālēm – tēlo līdzīgi J.V. Gētes lugai, atsevišķi dziedājumi ir tekstuāli tuvi, bet R. Blaumanis tos koncentrējis, saīsinājis. R. Blaumaņa viencēliens ir J. V. Gētes dziesmu spēles «Joks, viltus un atriebība» pirmo trīs cēlienu lokalizējums, ar patstāvīgu sižetisko līniju par zelta kupri.

R. Blaumaņa viencēliens «Zelta kupris» pamanīts arī kritikā:

«Savas sugas luga ir Rūdolfā Blaumaņa joks vienā cēlienā «Zelta kupris». Šī luga ir savā ziņā mākslīga parotošanās. Ņem kādu parastu vielu, ka kādam mantības atvilējam atviļ viņa netaisnā ceļā piesavināto mantību, un par to saraksta pantus. Tur ir sava izveicība, sava māksla, bet tur trūkst spirti verdošas dzīvības un īstas dzejas. Blaumanis vispārīgi savos pēdējos ražojumos izgājis uz rotāšanos un atstājis lauku, kurā viņš ir pastrādājis apbrīnojamus darbus, atstājis nepārkrāsotu reālismu.»

(Teodors [Zeiferts]. Latviešu rakstniecības apskats. – Mājas Viesa Mēnešraksts, 1895, 3. nr. 169. lpp.)

«Šis «joks» Blaumaņa Rūdfam iznācis diezgan sekls. Pie maz izglītotas publikas īsā ludziņa, veikli izrādīta, varbūt dažkārt iemantos piekrišanu, sacels vietām smieklus, īstu humoru taču velti meklēsim. Ideja nav nedz jauna, nedz diezin kāda cēla: vienu blēdi pieviļ divi citi. [...] Īsumā atstāstītā mazvērtīgā satura izstrādājums arī nav visai rūpīgs un glīts: īsti triviāls ir skats par zelta kupra degšanu. Kaut gan luga ir sarakstīta četrpēdu trohajos – un daktera lielskungs, kā jau augsti mācīts vīrs, runā viscaur pat ar atskaņām, taču dzejas lugā caur to nav radies. [...] Mēs varam iedomāties, ka arī apdāvinātam rakstniekam, kāds Blaumaņa Rūdfols, var kādreiz uznākt tādi briži, kur viņš raksta tikai tā par garu laiku.»

(P. J. Grāmatu galds. Zelta kupris. – Baltijas Vēstnesis, 1895, 254. nr.)

««Zelta kupris», salīdzinot ar abām nupat minētām («Zagļi», «Pazudušais dēls» – I. K.), ir pret tiem bērns. Autors ludziņu nosauc par «joku», bet mums jāsaprot, ka tā joku luga vis nav, jo labu joku tanī trūkst. Luga ir drīzāk nosauicama par romantisku – nu, teiksim, teiku vai fabulu, jo tēlojumu, kuri cik necik jauktos ar patieso dzīvi, taču nav atrodami, lai tik pieminam vienu no lugas personām – dakteri: pārāk neticams ir viss atgadījums ar viņa zelta kupri – viņš visu savu naudu iešūvis savos svārkos, uz muguras, caur ko iznāk kupris, – un uz tā taču atbalstās lugas visa fabula. Dramatiskā darbība lugā jau vietvietām ir, bet tomēr esmu pārliecināts, ka, ja lugu izrāda, tā nespēs skatītājus diezgan valdzināt; lugā, kurā darbojas tikai trīs personas – un sevišķi tas vēl sakāms par joku lugu –, vajag būt daudz vairāk dzīvības, darbības un sarežģītību. «Zelta kupris», tas vēl jāsaprot, rakstīts dzejā, bet daudz dzejas tur nav, turpretim gan labas atskaņas.»

(Dāvids [Šveņķis]. Grāmatu galds. Zelta kupris. – Balss, 1895, 46. nr.)

Joka «Zelta kupris» pirmizrāde notika Rīgā Cerības biedrības zālē 1899. gada 7. februārī.

Šajā izdevumā luga «Zelta kupris» iespiesta pēc pirmiespieduma novilkuma grāmatā: Blaumanis R. Zelta kupris. Rīga, Ernsta Plātesa apgādā, 1895. – 28 lpp.

POTIVĀRA NAMS

Pirmpublicējums: Mājas Viesa Mēnešraksts, 1897, 5. nr., 352. – 361. lpp., 6. nr., 434. – 443. lpp., 7. nr., 514. – 521. lpp., 8. nr., 605. – 612. lpp.

Virsraksts: Potivara nams. Drāma piecos cēlienos no Rudolfa Blaumaņa.

Par drāmas «Potivāra nams» sarakstīšanas laiku, formas meklējumiem un R. Blaumaņa pašvērtējumu lugai stāsta vēstule Eiženam Bergmanim 1896. gada 15. novembrī:

«.. biju ļoti aizņemts, steidzami rakstīdams savas jaunās lugas nobeigumu. Aizvakar tiku galā ar tīrrakstu. Luga saucas «Potivāra nams» un – vismaz man pašam tā liekas – ir labākā, kādu līdz šim esmu uzrakstījis. Nevienai lugai vēl neesmu pielicis tik daudz pūļu kā šai – cerams, labodams un izdarīdams grozījumus, neesmu kļuvis par Joh. Balhorna sekotāju. Lugu, domājams, uzvedīs jau janvārī. Ja arī Jūs tad varētu būt Rīgā! Tikai lasīt skatuves darbu un noskatīties izrādi – tās tomēr ir divas pavisam dažādas lietas. Gadījumā, ja Jūs, un tas ir ticamāk, iepazīsat lugu vienīgi iespiestu, tad, saskatījis dažas labas īpašības, iedomājiet par netaisni Ožjē, nevis uzreiz par Züdermani, šo mūsdienu elku.»

(Blaumanis R. Sijājot, skalojot zeltu. R., 1981, 73. – 74. lpp.)

Informācija par Rūdolfu Blaumaņa jauno lugu parādās arī presē:

«Mūsu līdzstrādnieks Rūdolfs Blaumanis nupat nobeidzis sarakstīt jaunu lugu, drāmu piecos cēlienos, kurai devis tituli «Potivāra nams». Lugas notikumi atrisinoties uz zemēm; darbības vidū stāvēt kāda sieva.»

(Jauna latviska luga. – Mājas Viesa Mēnešraksts, 1896, 10. nr., 785. lpp.)

Drāma dramatiskajai cenzūrai iesniegta 1897. gada 11. februārī. Saglabājušies abi dramatiskās cenzūras eksemplāri – Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēkā (Рукописный отдел, 794 – лат.) un J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā (inv. nr. 9726). Muzejā ir arī klade ar lugas

tekstu R. Blaumaņa rokrakstā un viņa izdarītajiem labojumiem (inv. nr. 130934). Pirmvariantā drāmai ir četri cēlieni, luga beidzas ar Paulīnas nāvi. Par pārējo personu likteni uzzinām no Miles un Zada sarunas beidzamā cēliena sākumā: Anna ar Jozefu atkal satikušies, pie viņiem dzīvo Matīss. Viņa brālis (pirmvariantā Kārlis, pirmizrādē – pirmpublicējumā Ringolds) braukā pa jūrām, Alma precas ar virsmežkungu. Cenzūras eksemplāros 1. cēliena beigās Kārlis uzdāvina Jozefam raibi sārta aziātisku kostīmu un zīda kuli ar naudu. Paulīna, ieraudzīdama Jozefu eksotiskajā tērpā, kaisli čukst: «Šis skaistums...» Ir arī sīkāki labojumi, stila un repliku precizējumi. Pirmvariantā lugas un izrādes centrā ir Paulīna, pirmpublicējumā – Matīss.

Luga dramatiskajai cenzūrai iesniegta 1897. gada 11. februārī. Cenzūras labojumu nav, atļauja saņemta 1897. gada 3. martā: «Къ представлению дозволено. За цензора др. р. [Подпись.] 3-го марта, 1897 г.»

Pirmizrāde notika 1897. gada 23. martā. Paulīna – J. Skaidrite, Anna – D. Akmentiņa, Ringolds – A. Freimanis, Jozefs – T. Valdšmits, Cinte – P. Ozoliņš, Matīss Rogrota – R. Jansons, Zads – A. Mierlauks.

Pirms Rīgas pirmizrādes drāma «Potivāra nams» izrādīta Ērgļos. Par to liecina P. Blauiņa atmiņas:

«Viņa 4. cēlienu luga «Potivāra nams» (šajā lugā, blakus pieminot, Blaumanis ņēmiens attēlot ģimenes drāmu, kuras pamatā piedzīvojums starp viņa vecākiem) tika pirms izrādīta uz vietējās skatuves, kur viņš pats tēloja Matīsu. Ar lugu viņš pats bija apmierināts. Izrādot šo lugu Rīgā, kā viņš pārbraucis stāstīja, bijis teātrī arī lielais kritiķis Jansons (Brauns), kuru arī Blaumanis augstu cienīja. Nākot ceturtaim cēlienam, Jansons esot teicis: «Blaumanis velk atkal augšā ceturto cēlienu.»

Tas nu vēl nebija nekā, lai gan Blaumanis jutās aizskarts, bet, kad dažas dienas pēc tam lasījām laikrakstos («Dienas Lapā») Jansona bargo kritiku, tad Blaumanis apraudājās.»

(*Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 48. lpp.*)

Par R. Blaumaņa izjūtām pēc pirmizrādes raksta A. Blaumanis un P. Zālite:

«Rūdolfs lasīja franču drāmas, gan vairāk vācu tulkojumā. Viņš sajūminājās par tekošo, asprātīgo valodu. Franču drāmā bieži nāk laulības pārkāpumi priekšā. Rūdolfs arī domāja rakstīt lugu tādā garā un uzrakstīja «Potivāra nams». No šīs lugas viņš cerēja lielas lietas, bet pēc pirmizrādes bija nošļucis. Aizgāja gulēt bez vakariņām, ne vārda neteicis. Piektā cēlienā Matīss lasa dzejolu. Tas ir Šamiso «Salas y Gomez» Purkališa tulkojumā.»

(*Blaumanis A. Blaumaņa tēlu dzimtenē. – Piesauļe, 1931, 8. nr., 378. lpp.*)

«Blaumanis jutās nelaimīgs. Notriekts. Ilgāku laiku bija drūms. Viņš pats bija pārliecinājies, ka viņam notiek liela pārestība, ka viņa nesaprot. Viņš tak esot pie «Potivāra nama» strādājis kā vēl ne pie viena no saviem darbiem.»

(Zālite P. *Rūdolfs Blaumanis, viņa darbi un nozīme literatūrā. R., 1923, 52. lpp.*)

R. Blaumaņa drāma «Potivāra nams» vērtēta kritikā:

«Par šīs lugas darbības galveno dzenošo un tēlojamo kaislību ir cita izraudzīta; tā ir – Paulīnas pārāk spēcīgais dzineklis zināmā jautājumā. Vaislas dzinekli taču mēdz uzlūkot par pašu zemāko kārību, kuru cilvēce vienmēr uzturējusi aizklātu ar pieklājības un kaunuma plikumu. Tas jau arī cilvēces dzīvi un viņu atšķir no citiem radījumiem.

Un še ir cēlons, kas izšķir lugas likteni. [..]

To saka it katra cilvēka tiklības un pieklājības jūtas: «morāliskas pasaules skolā» šā dzinekļa tēlojumi tādā piedauzīgā veidā un mērā nav atklājami, kā tas «Potivāra namā» darīts!

Viss cits, kas lugā labs un teicami tēlots, nespēj attaisnot kļūdu, kas padarīta, ņemot pašu zemāko dzinekli par lugas darbības dzenošo spēku.»

(*K. Latviešu teātris. – Baltijas Vēstnesis, 1897, 68., 69. nr.*)

«.. vecais Rogrots top vai traks, tikko savā uzbudinājumā nenošauj viltīgo sievu un tās mīļāko Činti, bet, par laimi, šāvienī iet garām savam mērķim, tad rauga ar čirvi nokaut sievu, bet, kad arī tas viņam, no citiem kavētam, neizdodas, tad slābans nokrīt lēnkrēslā un pēdīgi aizden sievu – viltnieci. Tās ir trešā cēliena beigas, un ar to arī pate luga varēja beigties. Bet cienītais autors sajuta, ka tādas beigas varētu atstāt ļoti nepatīkamu iespaidu uz skatītājiem, un tādēļ turējis par savu pienākumu pie trim cēlieniem piespraust ceturto cēlienu, kurā abi ļaundari, Paulīna un Cinte, nopelna eksemplārisku sodu.»

(*Potivāra nams. – Bals, 1897, 13. nr.*)

«Bet nu Rūd. Blaumaņa «Potivāra nams» rāda mums tikai, kā kādā šauriņā grupā, pārtikušas ģimenes locekļu starpā, nejauši saduras viens pret otru daži indivīdi kā pie kāršu galda, kā no tīri personiskās patikas un kaislības stājas viena otrai ceļā, kā neparedzēti caur to tad sašķetinās notikumi lugā. Šeit apstrādāšanai nav ņemts temats iz klajas, sabiedriskas dzīves, šeit tikai dramatiskā veidā rādīts vienkāršs gadījums, skats, kādu viņu var daudz notikties pašu starpā, istabu klusumā, aiz nolaistām portjerām. [..] Bet iz tik maz materiāla, kā jaunas kundzes bieži piemāna savus

paļāvīgos, aklos večus un tad greizsirdībā gandrīz izdara kādu nelaimi ar revolveriem, nav iespējams uzcelt ēku kādai drāmai.»

(*J.[Jansons] Potivāra nams. – Latviešu literatūras kritika: Rakstu kopojums. R., 1956, 1. sēj., 528. lpp.*)

«Fabula ir vienkāršs mīlestības nostāsts, bet tāds jau priekš stiprākiem nerviem. Apstrādājums ir glīts, kā jau to no Rūdolfa Blaumaņa varam sagaidīt. Tomēr kādu lielāku iespaidu luga nedarija, neliecināja, ka viņu sarakstījis agrāki tiešām ievērojams novelists Blaumanis. Rādās, ka kāds savāds nogurums būtu te mājas vietu ņēmis, kur galva, domas grib izpildīt jūsmu, sirds vietu.»

(*M. Jelgavas Latviešu biedrības teātri. – Tēvija, 1897, 44. nr.*)

«Tā tad šī gabala morāle: neved Jozefu kārdināšanā, – un viņa mērķis: mums rādīt, kurp noved netiklība. Pats par sevi protams, ka līdz ar to mums jādabū riebījums pret šādu dzīvi. Bet nu iznāk divaini: riebījums, kuru mums vajag dabūt pret netiklu darbu, pārvēršas īgnumā pret darītāju, kamēr pats darbs paliek it kā sāņus. [...] Lielākā kļūda, mums šķietas, ir Paulīnes raksturā, kurai – ar atļauju sakot – ir pārāk daudz gaļas un par maz gara. Bez tam lugā arī sakars tāds vaļīgs starp dažādiem notikumiem un parādībām, kuras dažbrīd iznāk pavisam divainas. Kādā kārtā, piemēram, Paulīne – vainīgā puse pie laulības šķiršanas – paliek Rūjās un var apprecēt Cinti – to mēs nekādi nevaram saprast. Iznāk gandrīz it kā netiklības algošana. [...]

Un tad šis lapenes skats! [...] Vienā pusē – sakarsusi gaļa, otrā – nosarkusi muļķība. Lai nu kāds bauda to un saka, ka tas ir mākslas baudījums!

Par labu šai Blaumaņa lugā var atzīt viņas tehnisko pusi. Arī cēlieni katrs par sevi izstrādāti labi. Starp tiem trešais cēliens visudramatiskākais. Dialogi – dzīvības pilni, valoda teicama. No raksturiem vislabāk izdēvies Ringolds un Cinte. [...] Viņš [Ringolds] atgādina grāfu Trastu (Zūdermaņa «Godā»), bet līdz Trasta pasaules uzskatiem tam tomēr vēl stipri tālu.»

(*V. [Valdis] Latviešu teātris. – Austrums, 1897, 4. nr., 330. – 332. lpp.*)

Šajā izdevumā drāma «Potivāra nams» iespiesta pēc pirmpublicējuma, kas ir vienīgais lugas publicējums R. Blaumaņa dzīves laikā.

Potivāra nams – Vecās derības sižets, jūdu jauneklis Jāzeps nonāk faraona kambarkunga un sardzes virsnieka Potivāra namā, mājas kunga

sieva grib Jāzepu iegūt, tas atsakās, Suleina, norāvusi drēbes, viņu apsūdz pavešanā, Potivārs Jāzepu iesloga cietumā.

Lombrezo Čezāre – slavens itāļu kriminālists, psihiatrs.

Dezdemona – tēls V. Šekspīra traģēdijā «Otello».

TRĪNES GRĒKI

Pirmpublicējums: Trīnes grēki. Rudolfa Blaumaņa Joki četros cēlieņos. Rīgā, J. Brigadera apgādībā, 1897. – 76 lpp.

Titullapās norādes: «Šī luga izrādāma vienīgi ar sacerētāja vai viņa mantinieku atļauju, kuras dēļ jāgriežas pie J. Brigadera grāmatu pārdošanas, Rīgā, Berga bazārā. – Honorārs iesūtāms turpat pirms izrādes.»

«Šī luga no dramatiskās cenzūras atļauta izrādēm zem Nr. 5191 no 17. augusta 1896. g.»

«Дозволено цензурою. – Рига, 3-го февраля 1897 г.»

A. Blaumanis lugā ievērojis kādu prototipisku iezīmi: ««Trīnes grēkos» Brencis atkārtoti teikuma pēdējos vārdus. Tāds paradums bija mūsu tēvabrālim, bet citādi nekā kopēja vairāk nebija.»

(Blaumanis A. Blaumaņa tēlu dzimtenē. – Piesauļe, 1931, 8. nr., 378. lpp.)

Komēdija «Trīnes grēki» iesniegta cenzūrai 1896. gada 21. (?) jūlijā (Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēka, Рукописный отдел, 1125 -лат.). Saglabājušies abi dramatiskās cenzūras eksemplāri – viens Pēterburgā, otrs – J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā (inv. nr. 402380). Pēterburgas eksemplārā ir dramatiskās cenzūras atļaujas:

«Блауманъ Адольфъ [?!] Комедия съ куплетами въ 4-х действияхъ подъ заглавиемъ «Trīnes grēki» (Грехи Екатерины) может быть безусловно дозволено къ представлению на сцены. М. Ремик. Г. Газемнот. Къ представлению дозволено. За цензора др. с. Подпись.»

Muzeja eksemplārā arī ir cenzūras atzīme – «Къ представлению дозволено. С.Петербургъ 17 августа 1896 года.»

Sākotnēji lugas apakšvirsraksts bijis «joki ar dziedāšanu četros cēlieņos no Rudolfa Blaumaņa. Mūzika no Erika Mārkalna.» Cenzūrai iesniegtajā tekstā ir sešas dziesmas, ko dzied lugas personas. Šajā Kopotu rakstu izdevumā tās iespiestas aiz lugas publicējuma ar virsrakstu

«Kuplejas komēdijas «Trīnes grēki» dramatiskajai cenzūrai iesniegtajā manuskriptā» (inv. nr. 402379).

Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas rokrakstu fondos atrodas dziesmu virkne lugai «Trīnes grēki» R. Blaumaņa rokrakstā, acīmredzot arī viņa kārtojuma (K. Egles fonds, vienība 106, RK 3151). Šajā izdevumā šie dziesmu teksti iespiesti aiz lugas «Trīnes grēki» publicējuma ar virsrakstu «Kuplejas komēdijai «Trīnes grēki» R. Blaumaņa rokrakstā un kārtojumā».

R. Blaumanis, sagatavojot lugu publicēšanai grāmatā, dziesmu tekstus tajā gandrīz pilnībā atmetis (no dziesmu virknes palicis tikai Annules un Jaņuka dziedājums 3. cēliena sākumā), mainīts lugas apakšvirsraksts no «joki ar dziedāšanu četros cēlienos» uz «joki četros cēlienos», precizētas replikas, cēlienu beigas.

Komēdijas «Trīnes grēki» pirmizrāde notika 1896. gada 4. decembrī. Mazbērzu saimniece – B. Rūmniece, tēvs – J. Duburs, Trīne – L. Melkerte, Brencis – D. Šveņķis, Juris – A. Freimanis, Emīlija – J. Skaidrīte, Made – D. Akmentiņa, Rembēniete – O. Ezerlauka u.c.

Lugu, tās iestudējumus plaši vērtēja kritika:

«Saņemsi īsi savu spriedumu: literāriskā ziņā ir prastība – sacerēt un laist tādu gabalu klajā, teātra mākslas ziņā atkal ir aplamība – tā ko vēl uzvest uz skatuves. Jā, bet nu nāks citi un rūks: jā, kā tad, pēc «D. L.» kritiķu domām, vienīgi pielaižama tumša, barga traģika, nopietni un satricinoši skati, bet cilvēkam taču vajag arī kādu brītiņu atdusēties, aizmirsties un pajautrināties. Jā gan – mums tiešām vajadzīgi nopietni dramatiski ražojumi, kas satrauc un aizkustina, jo to mums ir gaužām maz. Un tad, kas «Trīnes grēkos» var priecīgi smieties un vēl aplaudēt, tas ir apbrīnojami naivs cilvēks. Te vairs nav humors, kas rit un čalo spirtīgi un pārģalvīgi, kur dzīves mudžekļiem kā ar trijļūgu izlaiž cauri, ar gaviļēm un smiekliem, ar «trara!» un pātagas cirtieniem! «Trīnes grēkos» lec un krīt pie zemes, tirina kājas un ālējas – grūti paliek ap sirdi pie šādiem skatiem. [...] «Trīnes grēki» būs apstaigājuši visas lauku šķūņu skatuves, būs izsmīdinājuši daudz arendatoru un skrīveru palīgu, un Blaumanis pats nosodīs to dienu, kad viņš šādus «jokus» laidis vaļā.»

(J. [Jansons-Brauns] «Trīnes grēki. Joki iz laucinieku dzīves 4 cēlienos no Rūd. Blaumaņa». – Grām.: Latviesu literatūras kritika: Rakstu kopoījums. Pirmais sējums (1874–1904). R., 1956, 526., 527. lpp.)

«Reti kad redzēta jocīgāka joku luga nekā šie «Trīnes grēki», kas publiku tā no iesākuma līdz pat beigām uzturētu vienos smieklos. Daudz skatītājiem dziļdomīgas drāmas ar augstām idejām paliek pilnīgi nesapratas – pa daļai tādēļ, ka tiem nav vēl pietiekoši izglītības, pa daļai arī tāpēc,

ka aktieri nav spējīgi tās pareizi attēlot. Šādu nevainīgu joku lugu nu sapratīs katrs.»

(Votans. Rīgas Latviešu teātri. – Mājas Viesis, 1896, 51. nr.)

«Laba daļa skatītāju likās būt ar viņu diezgan apmierināta; turpretī netrūka arī tādu, kuri viņā nenieka neatrada un pat apzīmēja to par pārspilētu balagānu. [..]

Glūži patīkami spīd vietu vietām cauri stari no mūsu pašu ļaužu dzīves. Šo pusi derēja sacerētājam vispārīgi lugas labā vēl vairāk ievēriģi iztēlot un uzsvērt. Patiesi jocīgu skatu un atjautīgu izrunu te netrūkst.»

(K. Latviešu teātris. – Baltijas Vēstnesis, 1896, 273. nr.)

«.. lugā ir daudz epizodu, kuras ne tikvien kā nevar atstāstīt, bet ir arī glūži liekas. [..] Liekas, it kā autors, šo lugu sacerēdams, būtu vairāk domājis par galerijas nekā par parketa publiku, jo visu šo, it kā ar varu sameklēto pārspilējumu vietā Blaumaņa fantāzija būtu gan mums sniegusi atjautīgākus un labākus jokus, ko viņa arī spēj.

Tomēr, neraugoties uz šīm kļūdām, lugai savas teicamas īpašības. Vispirms tehniskā ziņā viņa izstrādāta veikli un slavējami. Bez tam te ir joki iz mūsu pašu dzīves un daudzkārt veselīgāki un labāki nekā tanīs «posēs» un burleskās. [..] Blaumaņa lugās mēs redzam savas dzimtenes raksturus. [..] Visizveicīgāki izstrādāts un, ja nemaldāmies, pirmoreiz te parādās jauns raksturs – Trīne. Tā ir apbrīnojami kāra sieviete uz precēšanos, bet tikpat apbrīnojama viņa arī savā izmaņā un veiklībā.»

(Latviešu teātris. – Austrums, 1897, 1. nr., 85. – 86. lpp.)

«.. pārmetumi teātra vadonim p a r t ā d u l u g a s izvēli – liecināja, ka n a v Vietalviešu «Trīnes» un biedru «grēki», ka luga tika tik v ē s i no Vietalvas teātra publikas uzņemta. «Vox populi vox Dei» («ļaužu balss ir Dieva balss») gan būs katram cilvēkam jāatzīst par patiesu piedaudzinājumu un arī r a k s t n i e k i e m. Tādēļ iejausmināšanās par kāda rakstnieka darbu ir pierādījums, ka darbs i r i z d e v i e s, bet klusuciešana ir viņa n ā v e s s p r i e d u m s. Jau pats pirmais skats lugā rāda ļaužu dzīvē neparastu ainu: Vilis, kas jau prot tādu dziesmiņu dziedāt un vēlāki citādus «knifus», vēl jāļ uz milniņa?! Tādēļ arī joks n a v d a b ī g s. Tāpat arī vēlākā rīkošanās ar «tabakas dozēm», ar «slotas kātu» vai «pliķu izdališana» un pat līdz ar visām «cackām» nespēja kairināt skatītāju smieklu nervus, ko gan vienīgi lugas sacerētājs šoreiz ir gribējis, jo citādi nebūtu tik daudz veltīgs, tā sakot, pie matiem pievilktus raibumus mēģinājis sakopot, kas pavisam ļaužu dzīvei sveši un nav «kauli no viņas kauliem» un «miesa

no viņas miesas». [...] Tautiskas lugas rakstot, nevajadzēja tēlot ainas un raksturus, kādu pavisam t a u t ā n a v, kā tas gandrīz visās Blaumaņa kunga lugās sastopams.»

(*Vietaļvas labd. biedr. – Baltijas Vēstnesis, 1897, 50. nr.*)

R. Blaumanis, lasot šīs recenzijas, vēl nenojauta, ka viņa laikabiedru atzinīgu vērtējumu nesaņems arī nākamās komēdijas. Laika gaitā, lasot negatīvās recenzijas, rakstnieks arvien plašāk vēstulēs raksturo savas komēdijas, arī lugu «Trīnes grēki»:

«Manai estētiskai garšai vajadzētu ļoti neattīstītai būt, ja es, p. p., «Trīnes grēkiem» piešķirtu kaut kādu augstāku vērtību. Kas mani saīdzinājis un kam es pretojos, ir tas, ka posi apspriež no drāmas stāvokļa un ka šinī manā vieglā precē grib atrast kaut ko samaitājošu. [...] Arī tas man nepatīk, ka neviena balss neuzstājas priekš tam, ka mums arī vajaga jautrības, – visi viņi visus un visur grib tikai pamācīt un atkal pamācīt. Bet neviens vienmēr nedz grib, nedz var mācīties.»

(*Vēstule Rūdolffam Jirgenam 1903. gada 9./22. decembrī. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 7. sēj., 1959, 488./489. lpp.*)

R. Blaumanis Ērgļos pats iestudējis komēdiju «Trīnes grēki» un spēlējis Ābramu. Par to liecina H. Kreicera atmiņas:

«Eju jau pagastskolā, kad uzved «Trīnes grēkus». Tur jāpiedalās arī diviem pagastskolas zēniem – Melbāržu Kārlim jāspēlē Vilis un man – žīdēns Joske. Braku kungs vada režiju un pats spēlē žīdu Ābramu.

Viņš ir kustīgs un enerģisks režisors, runā sulīgā tautas valodā, dažreiz «šaudams» īsti stiprus vārdus un izteicienus. Saimniecei jāsatrūkstas no peles un jāiekliedzas. Kad vairāki atkārtojumi nepadodas, Braku kungs pēkšņi saķer viņu zem padusēm. Viņa iespiežas. Visi smejas, viņa pati ar.

«Lūk, tā vajag,» saka Braku kungs.

Nu viņai tā lieta iet.

Ar puikām režisors mierā. «Tu jau runā kā īsts žīdēns,» viņš izsakās, kad esmu pārvarējis pirmo kautrību un atraisījies. Tā iet mēģinājumos.

Braku kungs ir arī norādījumu devējs un palīgs grimēšanā. Sevi, protams, viņš grimē pats, klusu dungodams kupleju, ko dziedās izrādē. Saģērbies un nogrimējies par Ābramu, viņš pieceļas, ar žīdisku žestu atsit atpakaļ rokas un noprasa:

«Nu, ko jūs teiks?»

Tas ir tā, ka visi smejas. Kārlis aizcērt plaukstu mutei un iegrūž man ar elkoni sānos:

«Žīds kas žīds!»

Līdz izrādes sākumam mēs tik vērojam Ābramu un smejam, tā Braku

kungs ir pārvērties žīdā. Mēs tā aizraujamies, ka arī izrādē esam pavirši: savu tekstu gan norunājam, bet mūsu tēlojums neatbilst tam, ko var vēlēties un ko mēģinājumos mums mācīja. Kopspēlē ar Ābramu mēs skatāmies uz viņu, saskatāmies paši un smaidām par viņu. Tad Ābrams izmanto kādu situāciju, satver manu roku un tā saspiež, ka es satrūkstos. Paskatos viņam acīs – nikns! Nu atjēdzu gan, ka nav labi.

Starpbrīdī viņš mūs strostē.

«Kas tad tā par lietu – jūs tik blisināt uz mani acīs un niekojaties. Tagad jūs esat Vilis un Joske un visu citu aizmirstiet. Tā kā lai tā vairs nebūtu! Saprotiet?»

Mēs saprotam gan un tālāk cenšamies, ko varam.

Ērgļu izrādēs Braku kungs dažreiz iestarpina kuplejas par vietējo dzīvi. Toreiz viņš pats dziedāja «židiski»:

Puiši, puiši, meitas, meitas – vajag kāzas dzert;
Jaunībā vaj'g šinī lietā drošu soli spert.
Laiki paiet varen ātri, vec' top viņa, viņš –
Meita sadilst, puisim uzlec – galvā mēnestiņš.

Krievu kalna Sīļu Kārlis gribot precēties,
Tādu tik ar lielu pūru ņemt viņš solījies;
Tad nu, mīļās meitenītes, nevajaga snaust –
Vajag tamborēt un adīt, vajag vērpt un aust.

Tikai savu draudzes skolu viņi nebūvo.
Nodeg Ērgļos kāda māja – uzceļ jaunu to,
Mūri stāv jau desmit gadu, vai nav traks tas štuks?
Brauks kāds reiz ar joni garām – škutka virsū bruks.

Laikam bija vēl kāds pants, bet to neatceros.»

*(Kreicers H. Braku kungs. – Ceļi un gājēji.
Atmiņu stāsti. 1960, 202. – 203. lpp.)*

Šajā izdevumā komēdija «Trīnes grēki» iespiesta pēc pirmpublicējuma, kas ir arī vienīgais R. Blaumaņa dzīves laikā publicētais lugas teksts.

Žarta – joks.

Ķimpa – nelaime, kauns, strīds.

Krāsната – 1) akmeņu kaudze, 2) gruveši.

Celkave – daudzums.

NO SALDENĀS PUDELES

Pirmpublicējums: No saldenās pudeles. Joku luga četros cēlienos no Rudolfa Blaumaņa. Rīgā, J. Brigadera apgādībā, 1901. – 84 lpp.

Uz grāmatas vāka atzīme: Cenzēta Pēterburgā preses virsvaldes dramatiskā nodaļā 1900. g. 4. decembrī Nr. 8989.

Uz titullapas norāde: Izrādāma vienīgi ar sacerētāja atļauju, kas dabūjama caur apgādātāju.

Pirmās ziņas par jaunas lugas sacerēšanu sniedz R. Blaumaņa dienasgrāmata un vēstule A. Niedram:

«Marts, 1898. [..]

27. «Bez galvas» 3. cēliens pabeigts. Saulains, vējains.

31. Šodien sešos pēcpusdienā pabeigta mana pose «No saldenās pudeles» (Bez galvas). Pēdējais cēliens patiks.»

(Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 77. lpp.)

«Beidzamā laikā es – bez dažiem dzejoļiem – esmu sarakstījis arī vienu lugu «No saldenās pudeles», arī vienu noveli un divas skices. [..] «No saldenās pudeles» ir labāka nekā «Trīnes grēki», dabiskāka.»

(Vēstule A. Niedram 1898. gada 15. martā. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 360. lpp.)

Tomēr 1898. gadā jauno lugu R. Blaumanis neiesniedz ne teātrim, ne izdevējiem. 1900. gada 10. martā vēstulē V. Eglītim R. Blaumanis atkal piemin kādu lugu, acīmredzot komēdiju «No saldenās pudeles»:

«Tagad nobeidzu sen sarakstītu lugu. Nav nekas liels šī luga.»

(Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 393. lpp.)

A. Blaumanis rakstā «Blaumaņa tēlu dzimtenē» neievieš skaidrību par lugas sarakstīšanas laiku, bet nosauc komēdijas rašanās ierosmes avotus:

««No saldenās pudeles» cēlās tai laikā, kad uz laukiem saimniecībās sāka piena separatorus ieviest. Saime pretojās centrifūgām, un ne vienā vien saimniecībā izcēlās konflikti. Arī aiziešana uz pilsētu bija pilnā spēkā. Kas ar kaut ko uz zemēm bija neapmierināts – devās uz pilsētu. Tautkšņa runa pakaļdarināta kādam tēva brālim, kas nekad viena stāsta līdz galam neizstāstīja, aizvien noklīda citur. Citādi nekā kopēja nebija.»

(Piesauļe, 1931, 8. nr., 378. lpp.)

Atmiņās par brāli A. Blaumanis piemin vēl kādu paralēli «Braku» un «Ezerlauku» saimniecībās:

«Brālis gan par visu varu gribēja būt labs saimnieks, bet visai lāgā gan neiznāca. Viņa domas nebija pastāvīgi pie saimniecības, tās bija ar citu aizņemtas. Viņa lugās ir vietas, kur tēlots, ka saimniekam iet grūti ne aiz paša vainas, piem., lugā «Indrāni», «No saldenās pudeles», nepabeigtajā «Deg.»»

(Blaumanis A. No atmiņām par brāli Rūdolfu. – Rūdolf Blaumanis laika biedru atmiņās. R., 1962, 13. lpp.)

Komēdija «No saldenās pudeles» Pēterburgas dramatiskajā cenzūrā iesūtīta 1900. gada 29. oktobrī. Saglabājušies abi cenzūras eksemplāri Pēterburgas Valsts Teātra bibliotēkā (726-лат.) un J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā (inv. nr. 402376). Cenzūras atļauja saņemta 1900. gada 4. decembrī.

Komēdijas «No saldenās pudeles» pirmizrāde notika 1901. gada 6. maijā. Galvenajās lomās: Ezerlauku saimniece – B. Rūmniece, Lavīze – O. Ezerlauka, Marija – D. Akmentiņa, Mārtiņš – P. Ozoliņš, Tautšķis – A. Vārna, Krišs – A. Mihelsons, Pičuks – P. Rudzītis, Auce – L. Tērvete.

Pēc lugas pirmizrādes, sagatavojot lugu publicēšanai, R. Blaumanis nedaudz koncentrējis dialogus, īpaši Mārtiņa sarunas ar Mariju.

Luga un izrāde guva plašu ievēribu kritikā:

«Blaumanis pazīst latviešu dzīvi. Tas parādās katrā vārdā, kas tiek runāts, katrā tipā, kuru viņš zīmē. Jo tipi ir visi viņa cilvēki. Kāda maza meitene man sacīja: «Es pazīstu šos cilvēkus, zinu viņu vārdus: ik vasaras es ar viņiem satiekos Kurzemē.» Blaumanis gan Vidzemē ar viņiem saticies, un tā viņus sastaps visās Latvijas malās, un visur, kur šo lugu izrādīs, skatītājiem celsies tās pašas jūtas: ka viņi satiekas ar veciem paziņām. Tas ļaudīm patīk. [...] Blaumaņa cilvēki dzīvo – ne vien uz skatuves, bet arī atmiņā. [...]

Pārdomādama visu lugas gaitu, es neatradu it neko, kas būtu lieks, bez tiem pāri teikumiem, kurus Tautšķis par daudz runā, un citiem pāri teikumiem, kuri – varbūt – Aucei un Pičukam būtu jāatņem... Viss, kas notiek, der vai nu darbības turpināšanai, vai cilvēku raksturošanai, vai situāciju attēlošanai, un viss ir ar apziņu un nodomu knapi nomērots un notverts. Interesanti ir, ka Blaumaņa cilvēku psiholoģija ir skaidri dramatiska, ka autors mums tikai tās viņa cilvēku īpašības rāda, kuras darbības turpināšanai noder.»

(L. Skujenieks. Latviešu teātris. – Baltijas Vēstnesis, 1901, 103. nr.)

«Tikpat maz kā lugas darbībā meklējams viņas spēks raksturos un psiholoģijā. Redzējām jau, kas Mārtiņš par putnu. Un no tiem citiem Krišs ir gatavs burlaks, melis, zaglis utt. Taukšķis – vecs āksts, Pičuks ne šis, ne tas un Auce tā, ko «Zagļos» sauc par Ilzi. Vai nu pārspīlētas klauniskas karikatūras, vai gluži neiespējami, nedabīgi tipi.[..]

Nē, publikas piekrišana liecina, uz ko Blaumanis spekulē! Uz jokiem! [...] Ne raksturu kontrastu vai to sakaru rezultāts, ne situācijas komika vai asprātīgu domu auglis. Tikai tautas mutē lietojami rupji vārdi un rupjas manipulācijas. [...] Viss spekulē uz publikas viszemākiem instinktiem un spekulē ne bez pamata.»

(-rs. [Asars J.] *Latviešu biedrības teātris. – Latviešu literatūras kritika: Rakstu kopojums. R., 1956, 1. sēj., 679. lpp.*)

«Bet nelaime nu tā, ka no minētās lugas iegūtie iespaidi nav nekādā ziņā saskaņojami ar B[altijas] W[ēstneša] kritiķes uzkratiem akordiem. [...] Es neesmu maza meitiņa, bet esmu liels izaudzis un šo slinko strādnieku vidū, tiem uz soli sekojis un arī viņu rindās atradies, tomēr manim nav vēl laimējies dzīvē sastapties ar tādu turīgu Taukšķi, kurš, lai gan iekrājis naudu un to iemainījis vērtspapīros, tomēr varētu stundām penterēt par «pamberiņiem» un centrifūgas pagatavoto ģifti.

[..] Visa lugas gaita līdzinājās bargam tuvojošamies krusas negaisam, kurš lēni pārvelkas, radīdams kritiskus acumirkļus, tomēr galu galā nevienam ļauna nedarīdams. Kā tas nācis, tā tas arī gājis, un, līdzko tas pāri, tā arī neviens vairs par to nedomā. Līdzīgu iespaidu iegūst arī no tās lugas, kurai citādi daudz radniecības ar «Trīnes grēkiem».»

(*Deگو [Deksne]. No Jaunjelgavas. – Dienas Lapa, 1901, 229. nr.*)

«Kā redzams, lugas fabula ir ļoti vienkārša, nav še nekādu sevišķu sarežģītību, bet apstrādājums ir diezgan interesants, un luga, labi izrādīta, atradis arvienu pateicīgus klausītājus. Blaumaņa stiprā puse šai lugā ir smalka raksturošana. Gan to nevaram sacīt par visām personām, jo taisni Mariju un Mārtiņu, lugas galvenās personas, viņš atstājis it kā drusku novārtā. [...] Vispārīgi jāsaka, ka autors uz lugas uzbūvi licis mazāk svara nekā uz raksturošanu... Beidzot sevišķi vēl gribam piezīmēt, ka valoda ļoti skaidra.»

(*Latviešu teātris. – Austrums, 1901, 9. nr., 858. lpp.*)

«Darbība tajā rit viegli un dabīgi, it kā no pašas dzīves ņemta, gan nopietniem un bēdu pilniem, bet visvairāk jautriem acumirkļiem mainoties, arvien tālāk un tālāk. [...] Tā vispirms brīnum veikli un rūpīgi izstrādātie raksturi, no kuriem tādus kā Taukšķi un krustmāti Lavīzi

(kurus, ja nemaldāties, redz te pirmoreiz mūsu rakstniecībā) gan tik drīz neviens nepārspēs, ja tos maz iespējams pārspēt. Bet par visu ko – šis dzivais un spirgtais dialogs, kur katrs vārdiņš īstā vietā un kur katrs no tiem it kā celtin izceļ zināmo rakstura īpašību vai arī jūtu dažādo nokrāsu. Un, beidzot, šī tīrā, vieglā un tomēr spēcīgā latviešu valoda!»

(V. Zālītis. *No saldenās pudeles. – Jauna Raža, 1901, V, 190. – 191. lpp.*)

«Viņa (R. Blaumaņa – I.K.) stiprā puse pastāv iekš tam, ka viņš labi pārvalda *nedramatisko* komiskumu. Tas parādās viņa tēlotos komiskos raksturos, situācijās un vārdu rotaļās. Tik plastiski raksturi kā Taulkšķis un krustmāte Lavīze ārpus Blaumaņa sacerējumiem ļoti reti sastopami mūsu literatūrā. Bet, ja mēs meklējam šai Blaumaņa lugā pēc *dramatiskā* komiskuma, pēc nolūkiem, kurus cenšas sasniegt pa nepareiziem ceļiem, vai arī – kuri nesaskan ar panākumiem; ja mēs meklējam pēc galvenās darbības «Saldenā pudelē», tad jāatzīstas, ka autors šai ziņā nav diezgan laimīgs bijis. [...] Mēs visā noskatāmies kā komiskā notikumā, kurš, pats par sevi ņemts, no mūsu nolūkiem, no mūsu dzīves ir tālu. Tādēļ šai lugai ir vairāk tikai *episka* daba. Vispāri jāpiezīmē, ka Blaumaņa talants ir vairāk episks kā lirisks. Nekad šis autors neaizķer savos sacerējumos sižetus, kuros parādās stipra, noteikta griba, kas lauž sev ceļu.[..]

Otra kļūda pie sižeta izvēles – pēc mūsu domām – ir tā, ka lugā pretinieki tikai indirekti cīnās ap vienu un to pašu lietu. [...]

Ja autors būtu pūlējies savā drāmā rādīt dramatisku darbību, tas ir – cīņu, un nebūtu apmierinājies tikai ar atsevišķu raksturu un situāciju attēlošanu, tad viņš arī būtu nomanijis, ka dažs labs viņa lugā ir *l i e k s*. Tā, par piemēru, viens no vislabākiem raksturiem – Taulkšķis: ko viņš dara priekš cīņas veicināšanas. It nekā.»

(Niedra A. *Blaumaņa joku luga: No saldenās pudeles. – Pēterburgas Avižu Literāriskais pielikums, 1902, 11. nr.*)

«Kas ir komiski?

Kā šī pudele uz laukiem smeķē, nav patiesībā vairs jāpraviēto, jo to jau pierādījuši fakti. Ziņojumos par «pudeles» izrādēm uz laukiem lasāms, ka publikai metas nelabi ap dūšu, daudzi skati bijuši vienkārši riebīgi un cēlies pat atklāts nemiers. Visiem tiem un visai faktiskai patiesībai brāž nu A. N. pa galvu ar savu filozofiju.»

(*No saldenās pudeles. – Dienas Lapa, 1902, 35. nr.*)

R. Blaumani, protams, aizskāra daudzās negatīvās kritikas, un tomēr galvenais savu darbu vērtētājs palika viņš pats:

«Vismazāk koncesijas neizglītotai garšai esmu taisījis «Saldenā pudelē», un tā tad man arī vislabāk patik.»

(Vēstule Teodoram Zeifertam 1903. gada 5. martā. – Blaumanis R. Kopoti raksti. R., 1959, 7. sēj., 464. lpp.)

Šajā izdevumā komēdija «No saldenās pudeles» iespiesta pēc lugas pirmpublicējuma, kas arī ir vienīgais publicējums R. Blaumaņa dzīves laikā.

Nauda uz interesēm – noguldīt naudu uz procentiem.

Dagls – baltraibs vai melnraibs.

Izgodēt – izsmiet.

Delgt – pieprasīt, neatlaidīgi prasīt, ņemt.

Pamašas – pēkšņa slimība ar sāpēm, *pamaša* – veids, raksturs.

Budzities – 1) izlocīties, 2) spiesties, uzgrūsties.

Griežņu laiks – kāļu laiks.

Ieva Kalniņa

PERSONU RĀDĪTĀJS

- Akmentiņa Dace I – 429, 432, 439, 447, 451, 456
Akuraters Jānis I – 438
Āriņš Jēkabs, sk. Duburs Jēkabs.
Ārons Matiss I – 430, 432, 435, 440
Asars Jānis I – 457
Aspazija I – 427, 439
Bergmanis Eižens I – 446
Bēthovens Ludvigs van I – 439
Blaumanis Arvīds I – 429, 431, 437, 438, 447, 448, 450, 455, 456
Blaus Pēteris I – 429, 431, 432, 434, 438, 443, 447
Bornes Georgs (1837–1902), vācu rakstnieks – 431
Brigadere Maija I – 429, 432, 439
Brigaders Jānis I – 429, 432, 444, 450, 455
Deglavs Augusts I – 441
Dravnieks Jēkabs I – 437
Duburs Jēkabs I – 428–430, 432, 439, 451
Egle Kārlis – I – 451
Eglītis Viktors III (labot.. iepazīstas 1896 (!). gadā..) – 455
Esenbergs Jānis I – 436
Ezerlauka Olga I – 439, 451, 456
Freimanis Aleksandrs I – 447, 451
Freitāgs Gustavs I – 427
Fukss Oto I – 429
Garais Fricis (1865–1936), žurnālists, laikraksta «Tēvija» faktiskais redaktors (1892–1894), vēlāk – nodokļu inspektors – 441

Gazemnots G., cenzors – 450

Gēte Johans Volfgangs fon I – 444

Griens Ludvigs II – 430, 435

Izabella (Isabel, 1451–1504), Kastilijas (1474–1504) un Spānijas (1479–1504) karaliene – 431

Jansons Janis I – 447, 449

Jansons Roberts I – 429, 432, 447

Jirgens Rūdolfs (1869–1944), pedagogs, ar R. Blaumanī iepazīties 80. gadu beigās; pēc Aleksandra ģimnāzijas beigšanas (1889) studē Pēterburgā, strādā par skolotāju Astrahaņā (1894–1901), 1901–1905 studē filozofiju Berlīnē – 434, 453

Kārklīšs Ernests, sk. Zeltmatis.

Kārkluvalks Fricis I – 440

Kreicers Hermanis I – 453, 454

Lombroso Čezāre (Lombroso, 1835–1909), itāliešu kriminālists un psihiatrs – 450

Mārkalns Eriks, sk. Melngailis Emīlis.

Melbāržu Kārlis, Ērgļu pagastskolas skolnieks – 453

Melkerte Luīze (1871–1925), aktrise Rīgas Latviešu teātrī (līdz 1899) – 451

Melngailis Emīlis II – 437, 450

Mierlauks Alekssis I – 429, 439, 447

Mihelsons Aleksandrs (1875–1917), aktieris Rīgas Latviešu teātrī (no 1895) – 456

Nakunsta–Poriete Aleksandra (ap 1862–?), R. Blaumaņa skolasbiedrene A. Rubīnas skolā – 429

Niedra Andrievs I – 434, 437, 443, 455, 458

Ostrovskis Aleksandrs (1823–1886), krievu dramaturgs – 435

Ozoliņš Pēteris I – 438, 439, 447, 456

Ozols Jānis I – 431, 436

Plätess Ernsts I – 444, 446

- Purkalītis Jēkabs** I – 447
- Remiķis Mārtiņš** III – 428, 429, 432, 444
- Rode-Ēbelings Hermanis** I – 429, 432
- Rudzītis Pēteris** (1879–1931), aktieris Rīgas Latviešu teātrī (1898–1908) – 456
- Rīcs Rihards** I – 428, 431, 437
- Rūmniece Berta** I – 429, 432, 439, 451, 456
- Skaidriete Jūlija** I – 439, 447, 451
- Skalbe Kārlis** I – 438
- Skujeniece Luīze** I – 456
- Šamiso Adalberts fon** (A. v. Chamisso, 1781–1838),
vācu rakstnieks – 447
- Šekspīrs Viljams** I – 450
- Štrāls Kārlis** I – 436
- Šveņķis Dāvids** I – 445, 451
- Teodors**, sk. Zeiferts Teodors.
- Tērvete Lizete** I – 456
- Tranzeja Anna Doroteja (Dorisa) fon** I – 434
- Valdšmits Teodors** I – 439, 447
- Vārna Augusts** I – 429, 456
- Zālite Pēteris** I – 441, 447, 448
- Zālītis Voldemārs** (1865–1934), rakstnieks, no 1890. g. skolotājs Rīgā. Ps. V., Valdis. – 449, 452, 458
- Zeiferts Teodors** I – 441, 443, 445, 459
- Zeltmatis** (īst. v. Ernests Kārklīņš) III – 431, 434, 442
- Ziraks Mārcis** (1852–1915), tulkoātājs un aktieris Rīgas Latviešu teātrī (1887–1893), laikraksta «Rīgas Avīze» redakcijas loceklis (1902–1905) – 432
- Zūdermanis Hermanis** I – 446, 449

Raimonds Briedis

SATURS

Zaļi. <i>Joku luga ar dziedāšanu divos cēlienos</i>	7
Ļaunais gars. <i>Tautas luga trijos cēlienos</i>	49
Pazudušais dēls. <i>Bēdu luga piecos cēlienos</i>	111
Zelta kupris. <i>Joks vienā cēlienā</i>	175
Trīnes grēki. <i>Joki četros cēlienos</i>	203
R. Blaumaņa kuplejas komēdijai "Trīnes grēki"	265
Potivāra nams. <i>Drāma piecos cēlienos</i>	281
No saldenās pudeles. <i>Joku luga četros cēlienos</i>	361
Kalniņa I. Komentāri	427
Briedis R. Personu rādītājs	460

Rūdolfis Blaumanis

KOPOTI RAKSTI

Ceturtais sējums

Redaktore Ligita Bibere
Korektore Astrīda Giptere

Formāts 84x108/32. Ofsets piedoms. 29 iespiedloksnes.

Apgāds "Cīrulis un partneri".

Blaumanis R.

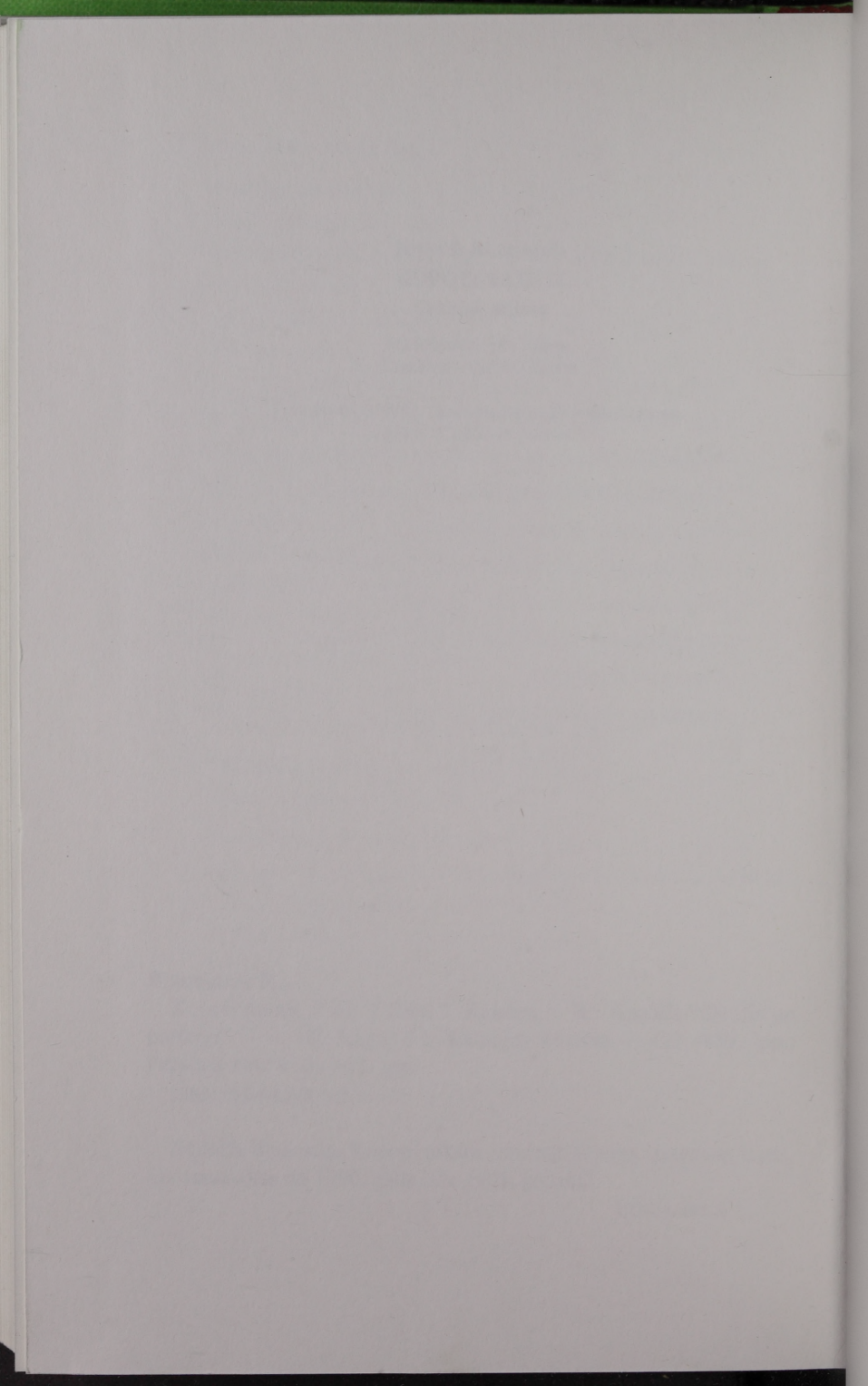
Kopoti raksti: 9 sēj. / Sast. I. Kalniņa. – R.: Apgāds "Cīrulis un partneri", – 4. sēj. Lugas / I. Kalniņas koment. – 427.–459. lpp.;
Personu rād.: 460.–462. lpp.

ISBN 9984-13-001-0

Rūdolfa Blaumaņa Kopotu rakstu ceturtajā sējumā ievietotas lugas,
kas sarakstītas no 1890. gada līdz 1901. gadam.

UDK–p 888.3.

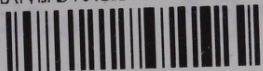

3,50

Kontrolekse

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0301018113

~~94-3
L241 IV~~